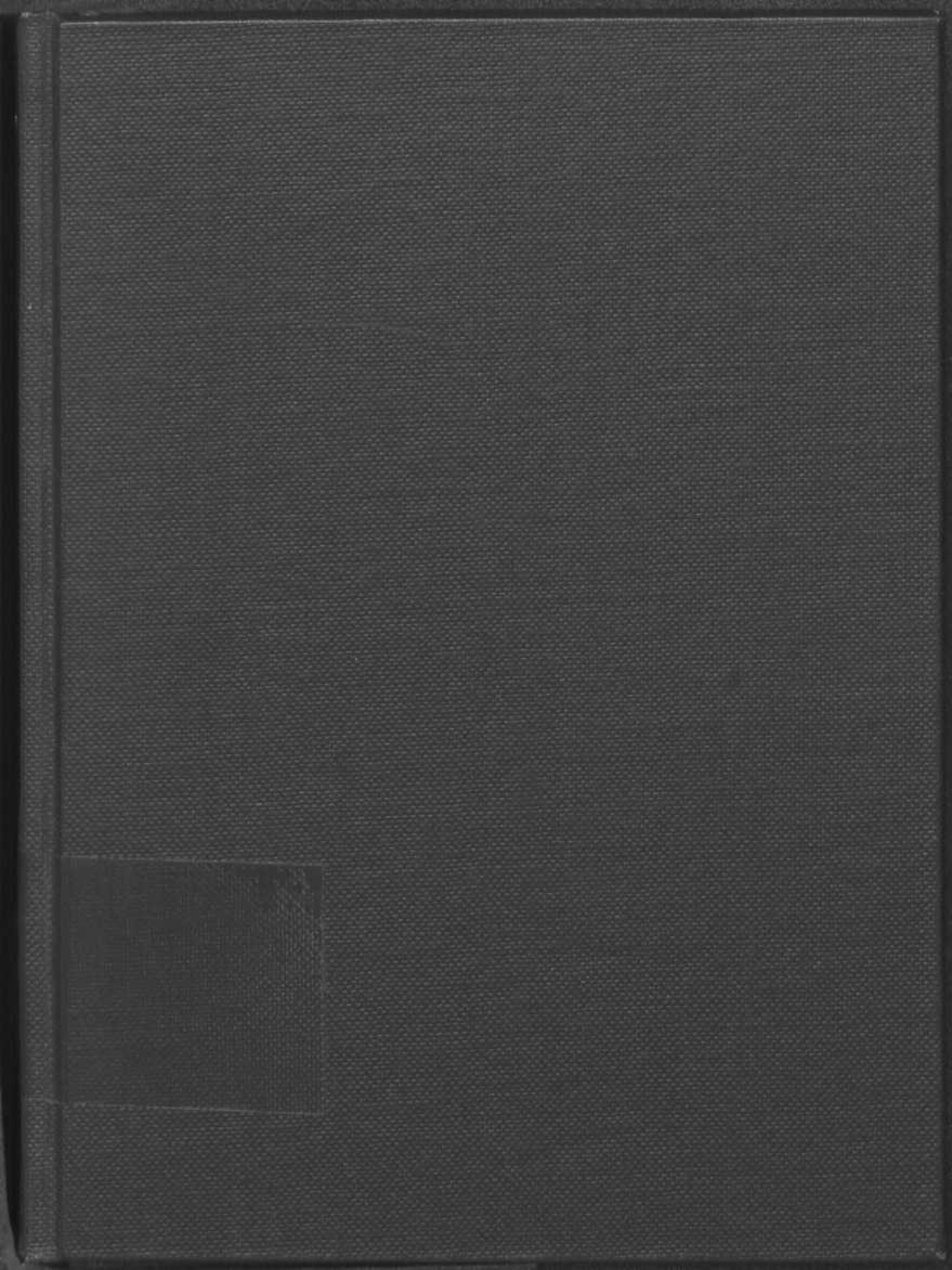

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0063 8012

24 AUG. 1939

N2a32C1100 0B

LZ algem 18 alm

REGEERINGS ALMANAK

VOOR NEDERLANDSCH-INDIË

1939

EERSTE GEDEELTE

GRONDGEBIED EN BEVOLKING, INRICHTING VAN HET BESTUUR VAN NEDERLANDSCH-INDIË

LANDSDRUKKERIJ — BATAVIA

EENHEIDSFORMAAT A 5.
20—1939

145 · 114-43

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

INHOUD

BLADZ.

Aanwijzing omtrent den term „Hoofd van gewestelijk bestuur" V
Aanvullingen en wijzigingen VII
Zakenregister IX

Grondgebied en bevolking 3
Bestuur van Nederlandsch-Indië 5
Raad van Nederlandsch-Indië 9
Volksraad 11
Algemeene Secretarie 16
Algemeene Rekenkamer 17
Departementen van Algemeen Bestuur 19
Departement van Justitie 21
Departement van Financiën 81
Pensioen- en Weduwen- en Weezenfondsen van de Indische Burgerlijke en Locale ambtenaren 125
Javasche Bank 128
Nederlandsche Handel Maatschappij 131
Departement van Binnenlandsch Bestuur 132
Departement van Onderwijs en Eeredienst 217
Dienst der Volksgezondheid 274
Departement van Economische Zaken 300
Departement van Verkeer en Waterstaat 344
N. V. „Gemeenschappelijk Electriciteitsbedrijf Bandoeng en Omstreken" (G. E. B. E. O.) 365
N. V. „Nederlandsch-Indische Waterkracht Exploitatie Maatschappij" (N. I. W. E. M.) 367
Door de Regeering verleende vergunningen tot gebruik van waterkracht ... 369
Gemeenschappelijke Mijnbouwmaatschappij Billiton 375
N. V. „Nederlandsch-Indische Aardolie-Maatschappij" (N. I. A. M.) 377
Leger en Departement van Oorlog 379
Commandement der Zeemacht en Departement der Marine 413
Personeele verordeningen omtrent Landsdienaren en andere personen 445
Ridderorden 469

EENIGE AANWIJZINGEN

OMTRENT DEN TERM „HOOFD VAN GEWESTELIJK BESTUUR'' IN VERBAND MET DE BESTUURSHERVORMINGSMAATREGELEN.

I. In verband met de invoering van het nieuwe bestuursstelsel bepaalde St. 1925 No. 433, dat de bij bestaande ordonnanties aan de Hoofden van gewestelijk bestuur opgedragen bevoegdheden, bemoeiingen en verrichtingen, voorzoover ter zake niet anders was bepaald, in de provincies en de andere door den Gouverneur-Generaal aan te wijzen gewesten werden uitgeoefend door de Residenten-afdeelingshoofd, ieder voorzoover betreft zijn ambtsgebied met uitzondering van die, enumeratief aangegeven in de opsomming sub A t/m F van evengenoemd Staatsblad, welke door de Gouverneurs, Hoofd van gewestelijk bestuur, zouden worden gehanteerd. Hetzelfde voor de administratieve voorschriften bepaalde St. 1925 No. 434 (opsomming A t/m G). Voor de Algemeene Maatregelen van Bestuur, v.z.v. bij ordonnantie te wijzigen, vergelijk OV. bepaling II der Indische Staatsregeling. Toepassing: West-Java St. 1925 No. 476, Midden-Java en Oost-Java St. 1928 No. 192.

II. In verband met de doorvoering der bestuurshervorming in de buitengewesten (St. 1936 No. 68 jo. St. 1938 No. 264; instelling der gouvernementen; St. 1938 No. 352 indeeling in residenties) werd bij St. 1938 No. 370 bepaald dat de aan de Hoofden van gewestelijk bestuur opgedragen bevoegdheden, bemoeiingen en verrichtingen door de Residenten zullen worden uitgeoefend, zulks voor zoover betreft ordonnanties en algemeene maatregelen van bestuur, waarvan bij ordonnantie kan worden afgeweken, welke in werking waren getreden voor 1 Juli 1938 (St. No. 264). Eenzelfde overdracht op de Residenten voor zoover betreft de bevoegdheden der Hoofden van gewestelijk bestuur, omschreven in de Koninklijke besluiten, niet voor wijziging bij ordonnantie vatbaar, werd neergelegd in St. 1938 No. 464, tijdstip van inwerkingtreding 1 Juli 1938 (St. 1938 No. 465). Overdracht op denzelfden voet voor regeeringsverordeningen had plaats bij St. 1938 No. 372. Voor Gouvernementsbesluiten en administratieve voorschriften andere dan Gouvernementsbesluiten bij St. 1938 No. 373.

III. Overdracht van bevoegdheden, bemoeiingen en verrichtingen omschreven in algemeene verordeningen, aan den Gouverneur-Generaal voorbehouden, op de Gouverneurs had plaats bij St. 1925 No. 685, laatstelijk gewijzigd bij St. 1926 No. 77. Overdracht van gelijken aard van aan de Hoofden der departementen van algemeen bestuur opgedragen bevoegdheden enz. bij St. 1925 No. 588, laatstelijk gewijzigd bij St. 1931 No. 168. In verband met de doorvoering der bestuurshervorming werden de bij St. 1925 Nos. 685 en 588 geregelde overdrachten geamplieerd en opnieuw vastgesteld bij St. 1938 No. 371 onder nadere aanduiding voor de buitengewesten of deze overdracht den Gouverneur dan wel de Residenten geldt.

IV. Overdracht van de bevoegdheden van Departementshoofden, neergelegd in administratieve voorschriften, op de Gouverneurs St. 1925 No. 589 laatstelijk gewijzigd bij St. 1926 No. 398. Opname en aanvulling dezer regeling onder bijvoeging van de overdracht van aan den Gouverneur-Generaal voorbehouden

bevoegdheden op de Gouverneurs en Residenten in de buitengewesten in St. 1938 No. 374.

V. Wordt dus in de algemeene verordeningen in werking tredend na 1 Juli 1938 gesproken van het Hoofd van gewestelijk bestuur, dan zal zulks inderdaad zijn de Gouverneur, voor alle zeven gewesten van Ned.-Indië.

Met betrekking tot de in de bijlagen van den Almanak 1938 opgenomen agrarische voorschriften onder de nummers GG. tot en met JJ. moge worden verwezen naar het werk „Agrarische Regelingen voor het Gouvernementsgebied van Java en Madoera'' (1934) van Mrs. C. C. J. Maassen en A. P. G. Hens, waar de bijlage GG. als bijlage 1 in het afzonderlijke deel der bijlagen aldaar is opgenomen, van de bijlage HH. St. 1912 No. 177 in den tekst van deel I stuk 2, op pag. 867 e.v. is behandeld, St. 1912 No. 178 als bijlage No. 67 is afgedrukt en St. 1924 No. 240 in den tekst (deel I, stuk 1) op pag. 65 zoomede Bb. 11015 op pag. 69 t.a.p. worden beschouwd.

Van de bijlage II vindt St. 1918 No. 88 behandeling op pag. 83 e.v.; St. 1918 No. 791 op pag. 358 e.v.; St. 1899 No. 263 op pag. 261 e.v. Voor de bijlage JJ. (St. 1875 No. 179) zij tenslotte verwezen naar pag. 36 e.v. van het aangehaalde werk.

In verband met de opname van een serie nieuwe bijlagen heeft vernummering der reeks plaats gehad zoodat op pag. 93 r. 10 v.o. wordt gelezen: bijlage 71, op pag. 108, resp. bijlagen Nos. 39, 40 en 41, pag. 117 r. 9 v.b.: bijlage No. 67; pag. 126: bijlagen 77 en 78; pag. 127 resp. bijlagen Nos. 74, 80, 81, 84, 85, 82 en 83. De bijlagenverwijzing op pag. 192 vervalt (zie de hoogerstaande mededeeling).

AANVULLINGEN EN WIJZIGINGEN.

Blz. 50, onderste regel, lees „Company''.

„ 96—97, de bijdrage betreffende de Opiumfabriek te verplaatsen naar blz. 98, aan het slot van de § „Opium- en Zoutregie''.

„ 97, regel 6 v.o. en blz. 98, regel 9 v.b. lees „hoofd''.

„ 102, regel 3 v.o. toevoegen: „vgl. nog St. 1939 No. 130''.

„ 113, regel 9 v.b. lees „de Residentie''.

„ 137, regel 18 v.b. lees „bevoegdheden''.

„ 143, regel 16 v.b. lees „voeren''.

„ 193, regel 17 v.b. lees „indigo''.

„ 194, regel 10 v.b. lees „syndicaat''.

„ 285, regel 16 v.o. lees „Volkshuisvesting''.

„ 332, al. 7, lees „Invoerverordening badhanddoeken 1939 (St. 1939 No. 91), geldig van 18 Maart 1939 t/m 17 Maart 1940''.

al. 8, lees „Invoerverordening katoenen dekens 1939 (St. 1939 No. 79), geldig van 18 Maart 1939 t/m 17 Maart 1940''.

al. 9, lees „Invoerverordening sanitair aardewerk 1939 (St. 1939 No. 129) geldig van 30 Maart 1939 tot en met 29 Maart 1940''.

ZAKENREGISTER. *)

A

Aanbesteding.
— Landswerken, 345—346.
— Locale werken, 137.
— Militaire, 389.
voorziening buiten —, 20, 345.
— voorziening mijnhout, 364.
Aanbestedingskantoor, 388.
Aangeslibde gronden, 200.
Aanhouding in werkelijken dienst, 399.
Aanmonstering, 428.
Aanmunting, 88.
Aanneming in particulier verband, 71.
Aanschaffing benoodigdheden 's Lands dienst, 19.
beslissingen inzake —, 329.
— brandstoffen Marine, 420.
centrale —, 300, 329—330.
centrale — machines etc., 423.
— geneesmiddelen bij D. V. G., 275.
— grafisch drukwerk, 393.
— in Nederland, 20, 330.
— politie, 187—188.
regeling centrale —, 330.
Aansprakelijkheid.
— ambtenaren toep. venduregl., 120.
Aanvaarding betrekking, 449.
Aanvaring, 428, 438.
Aanvullende Plantersregeling, 71.
Aanvullingsbegrooting.
Zie begrooting.
Aanwijzing voorkomen delfstoffen, 361.
Aardappelen.
interinsulair vervoer van —, 308.
Aardappelknolrups, 308.
Aardbevingen, 421—422.
Aardewerk, sanitair, 332.
Abolitie, 7, 56.
Abonnementen, 232.
Absinth, 103.
Acetyleen installaties, 74.
Accepten.
Vendu —, 119.
Accountantsdienst, Belasting, 107.
Accountants, 447.
Accountantsdienst, Gouvernements, 81, 82, 94, 137.
Accijnzen, 103—106.
— inl. gedistilleerd, 103.
— kantoren, 99.
bier —, 105.
crediet voor —, 104.
lucifers —, 104—105.
ontvangsten, publicatie —, 99.
petroleum —, 99, 104.
suiker —, 105—106.
tabaks —, 99, 103—104.
Achtergebleven schepelingen, terugzending —, 428.
Adatgemeenschap, 40, 145.
Adatkamers, 26.
Adatrecht, 30, 59, 60, 197, 198, 200, 269, 283.
Adatrechtbundels, 36, 39, 40, 41, 266.
Adellijke titels, 468, 473.
Administratief beheer, 19.
regelen voor het —, 20, 83.
Administratieve dienst Zeemacht, 415, 420—421.
Administratieve indeeling, 3.
Administratieve politie, 184.
Administratieve scheiding Kerk en Staat, 259.
Adoptie, 61.
Adspirant controleurs.
Zie ambten. B. B.
Advertenties, 255.
Advieslijsten, 94.
Adviezen inzake cultuurwetenschappen, 270.
Adviseur Decentralisatie, 135.
Adviseur Inlandsche Zaken, 268, 473.
Kantoor van —, 217, 268.

*) Gedeeltelijk zijn samenhangende zaken als onderhoofden der betreffende slagwoorden aangebracht; daarnaast echter heeft zelfstandige registreering plaats gehad.

Adviseur Landraad, 29.
Adviseur O. Aziatische Zaken, 188.
Adviseur Volkscredietwezen en Coöperatie, 189, 301.
Advocaten en procureurs, 43—44, 455, 462 (kostuums).
benoembaarheid, 43, 44.
toezicht op —, 44.
Aetherische oliën, 333, 334.
Afbakening bevoegdheid wereldlijken en godsdienstigen rechter, 29.
Afbraak pestgevaarlijke gebouwen, 284.
Afdeelingshoofd.
vgl. Resident, ass.-resident.
Afdracht belastinggelden, 115.
Affectatie, 449.
Afkondiging, 7.
Afmaken van vee, 322.
Afschriften archiefbescheiden, 269—270.
Afschrijving.
— Landsgoederen, 19.
— ontvreemde of verloren gelden, 20.
— vorderingen, 20, 116.
Afvalwater, 285, 286.
Afwezigen, goederen van, 46.
Afzet, afzetmogelijkheden, 301, 302.
Afzichtelijke ziekten, 79.
Agenten.
— Javasche Bank, 128, 130.
— N. Clearing Inst., 335.
— N. Crisis Uitv. Bur., 335.
— N. H. Mpy., 131.
— Postspaarbank, 360.
— Voogdijraden, 48.
— Weeskamers, 47.
Zie ook vertegenwoordiging.
Agrarisch besluit, 194, 196, 200, 201, 202, 204.
Agrarisch eigendom, 121, 197—198, 201.
Agrarisch recht, 194—210.
Agrarische Reglementen, 198, 199, 200, 319.
Agrarische wet, 194.
Agrarische Zaken, 132.
Air-conditioning, 286.
Algemeen bestuur, 5, 6.
vgl. Gouverneur-Generaal.
Algemeen Landbouw Syndicaat, 194.
Algemeen Magazijn van geneesmiddelen, 391—392.
Algemeen militair stamboek, 380.
Algemeen Pakhuismeester, 118.
Algemeen Proefstation voor den Landbouw, 306, 306—310.
Algemeen Syndicaat van Suikerfabrikanten op Java, 194.
Algemeen ontvanger, 93—94, 116, 121.
Algemeen Waterreglement, 346.
Algemeene ambtenaarszaken, 81.
Algemeene Armencommissies, 78.
Algemeene bepalingen van wetgeving, 59.
Algemeene economische aangelegenheden, 300—303.
Algem. Federatie v. Lich. oefening, 223—224.
Algemeene maatregel van bestuur, 5, 6, 712.
Algemeene Reglementeeringsraad, 328.
Algemeene Rekening van ontvangsten en uitgaven, 81.
Algemeene Rekenkamer, 17—18, 19, 20, 47, 119, 225, 390, 445, 449.
Algemeene Secretarie, 16, 45, 68, 140, 447.
Algemeene Vereeniging van Rubberplanters ter Oostkust v. Sumatra, 194.
Algemeene Volkscredietbank, 130, 189—190.
Alimentatie, 283.
Alliance Française, 272.
Almanak Goeroe, 256.
Ambachtslieden, 240, 419, 420.
Ambachtsscholen, 218, 220, 222, 233, 239—241.
Ambachtskunst, 272.
Ambonraad, 136, 281.
Ambonsch Studiefonds, 229.
Ambtenaren, 7, 9, 14, 16, 22, 41, 52, 74, 82, 83, 96, 115, 118, 119, 120, 123, 124, 125, 126, 127, 137, 138, 200, 202, 259, 270, 282, 337, 439, 445—468.
Ambtenaren, consulaire, 52.
Ambtenaren, militaire, 379, 394, 405, 407.
Ambtenaren ter beschikking van landraadvoorzitters, 21 22.
Ambtenaren van den algemeenen bestuursdienst.
Zie ambtenaren B. B.
Ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur, 26, 27, 34, 35, 36, 37, 38, 45, 47, 53, 76, 115, 120, 138 (belooning door loc. ress.), 141 (rangen en organisatie), 283 (pestbestrijding), 462 (kostuum).
Ambtenaren voor Chineesche zaken, 446.

Ambtenaren voor Japansche zaken, 446.
Ambtseed, 6, 9, 21, 97, 134, 140, 144, 145, 146, 147, 151, 449.
Ambtskosten, regenten, 465.
Ambtskostuum, 151, 186 (ambtskleeding), 424.
vgl. Kleeding.
Ambtsteekens, 14, 143, 144, 146.
Ambtstitels, 143, 473.
Ambtstoelagen, 14.
Ambtsvelden, 196, 200.
Ambtswoningen 137, 141, 143, 144.
vgl. Voorschotten.
Amendement, recht van, 12.
Ammoniak, zwavelzure, 333.
Amnestie, 7, 56.
A. M. S.en, 236, 238—239.
A. N. I. E. M., 367, 368.
Apostolische prefecturen, 260, 261.
Apostolische vicariaten, 260, 261.
Apotheker, zie Artsenijbereiding.
Aquarium, 315.
Arbeidsbeurzen, 71.
Arbeidscommissie, Permanente, 72.
Arbeidsinspectie, 70, 71, 71—72.
Arbeidsvergunning, 52—53.
Arbeidsverhoudingen,
arbeidscontract, 28, 70 70—71, 72.
Archieven, 269—270.
archiefstukken, 269—270.
— Europ. bestuur, 142.
krijgskundig archief, 382.
Landsarchief, 16.
Armbesturen, 78, 257.
Armengeld, 119.
Armenische Gemeente, 262.
Armenzorg, 78.
Armwezen, 78—79, 112.
— der Inl. bev. (volksinstellingen), 78.
Artesische putten, 363.
Artillerie, 379, 381 (inspectie) 387, 398, 404.
Artillerie constructiewinkel, 381, 387.
Artilleriematerieel, 387.
Artillerietrein, 387.
Artsenijbereidkunde, 277, 278, 405.
Asiatic Steam Navigation Cy. Ltd., 50.
Assaineering, 285—286, 344, 345, 348.
Assimilatie rangen (burg. en mil. autoriteiten), 139, 140, 142; (Consuls), 342—343, 414.
Assistent-resident,
Zie ambtenaren B. B.
Assistent-resident titulair, 141.
Assistentenregeling, 71.
Auditeur-militair, 43, 374.
Auteursrecht, 62—63, 255.
Autobanden, 332.
Automobieldienst, militaire, 388, 404.
Automobielregelingen, 123, 186.

B

Badhanddoeken, 332.
Bakengeld, 415, 423, 428, 436, 436—437 (lijst haven — waar geheven).
Balai, 36.
Balai Koeta, 36.
Balai Oeroeng, 36.
Balai Radja, 36.
Balai Radja Berempat, 36.
Banderolles, 103, 105.
Bangkatinwinning, 93, 360, 363, 364
vgl. Tin.
Bangkok-Afrikalijn, 441
Bank Nasional Indonesia, 189.
Bankbiljetten, 128, 129—130.
Bankbiljetten, 128, 129—130.
vgl. Javasche Bank.
Bankwezen, 81, 82.
Bapa2 lima, 146.
Bapa2 sembilan, 146.
Barisans, 381, 411.
Bataafsche Petroleum Mij., 359.
Bataksche Christen gem., 263.
Bataksche Prot. kerk, 263.
Bataviaasch Genootschap, 269, 270—271.
Bataviasche Verkeers Mij., 356.
Batikproefstation, 329.
Batjan Archipel Mij., 206.
Batjan Exploitatie Mij., 206.
Bebakening, 415, 422, 423, 424, 425, 426—427.
Bebouwingsclausule, 203, 204.
Bedelarij, 55, 78, 79.
Bedevaart, 217, 267, 278, 290, 294—295. 298, 299, 337, 428, 438.
Bedienden, 73, 233.
— Gouv. Marine, 425.
— Kon. Marine, 418.
Bedrijfsbelasting, 114.
Bedrijfshavens, 349, 350, 351.
Bedrijfsreglementeering.
bureau —, 328.
overzicht —, 328—329.

Begraven, begraafplaatsen.
begrafeniskosten Marine-pers., 418—419.
— Chin., 140.
— Europ. en Inl., 140.
— lijken behoeftige Europeanen, 79.
onderhoud begraafpl., 140.
opruiming begraafpl., 138.
Begrooting, 5, 12, 81, 82, 91—93 (inrichting vgl. 135, 136), 135 (groepsgemeenschappen), 136 (loc. ress.), 381, 382, 390 (D. v. O.), 439 (Cdt. Zeem.), 448 (bezoldigingen).
Begrooting Landsbedrijven, 92—93 vgl. Indische Bedrijvenwet.
Begrootingsoverschrijding, 18.
Begrootingsrekening, 18, 81.
Begrootingsvoorschriften, 136.
Beheer.
— administratief beheer, 17, 18.
— burgerlijke openbare werken, 216.
— domeingrond, 195.
geldelijk — weeskamers, 47.
— gronden auton. ressorten, 195.
— havens, 350, 351.
— locale ressorten, 195.
Belastingaccountantsdienst, 107.
Belastingen, 81, 106—117, 136, 137, 451.
armengeld, 112.
coupon —, 110.
diamantgraafb. Z. en O. afd. Borneo, 113.
godsdienstige —, 266.
— heffing vreemde motorrijtuigen, 353.
heerendienstheffing Makassar, 112—113.
honden —, 324.
hoofdgeld, 214.
inkomsten —, 107—108.
— Inlandsche gemeenten 144, 147.
landelijke inkomsten, 120.
— locale ressorten, 137, 343.
loon —, 108.
id. Balische zelfbesturen, 108.
id. Vorstenlanden, 108.
motorvoertuigen —, 110.
overgang, r.v., 110—111.
overschrijving, r.v., 110.
personeele —, 109.
— provincies, regentsch. en stadsgem., 136.
promillegelden, 112.
Belastingen.
sago en klappers Riouw en O., 113.
slacht —, 111—112.
successie, r.v., 110—111.
uitvoer —, P. Weh, 113.
vennootschaps —, 109.
vergunningsrecht, Vorstenlanden, 112.
vermakelijkheids —, Vorstenlanden, 112.
vermogens —, 108—109.
verponding, 110.
id. Vorstenlanden, 111.
voertuigen —, Vorstenlanden, 112.
vogel —, N. Guinea, 113.
vuurwerk —, Vorstenlanden, 112.
wegen —, Benkoelen, 112.
zegelr., 111.
zie ook Verpachting.
Belastingen, Dienst der, 45, 106—117.
aanslag, 113.
formulieren, 116.
invordering, 113—116, 136.
organisatie —, 106—107.
superintendentie vendu, 117.
teruggave, 117.
tusschenkomst particulieren bij inning, 115.
uitvoering Kol. Inv. Wet, 116.
verjaring vorderingen, 116.
— zelfbesturen, 150.
Belastingstatistieken, 319.
Beleefdheidsgeschenken, 138, 463.
Beleening, 129.
Belemmeringenordon., 349.
Bellarminus Stichting, 237, 238.
Belegging.
— landschapsgelden, 149.
— Pensioen Fondsen, 126, 127, 403.
— Postspaarbank, 138.
— Wees- en Boedelkamers, 138.
Belooningen gevangenen, 54.
Benoembaarheid betrekkingen burgerl. dienst, 445.
— B.B., 445, 446.
— rechterlijke ambten., 445, 446.
Benoeming.
— burgerl. ambtenaren, 445, 445—446, 447—448.
— Chin. hoofden, 151.
— geologen Mijnbouw, 361.
— Godsdienstvoorgangers, 259.
— Ingenieurs Mijnbouw, 361, 447.
— Ingenieurs Scheepsbouw M. E., 420, 446.

Benoeming.
— Inlandsch bestuur Buitengew., 145. 464.
— Inl. hoofden, 464.
— Inlandsche Gemeenteraadsleden, 137.
— Klerken, best. kant., 140.
— leden van den Volksraad, 11, 12.
— legerofficieren, 7, 405, 406.
— officieren G. Mar., 424.
— personeel Depôt van Leermidd., 225.
— personeel Dienst Land. Ink., 120.
— personeel Landsgevangenissen, 55.
— politie, 184—185.
— rechterlijke macht, 21, 24, 446, 447.
— regenten, 143.
Benoemingsbesluiten, 447.
Bepalingen Invoering Overgang Nieuwe Wetgeving, 65.
Bergartillerie, 387, 397.
Bergtuin Tjibodas, 314, 315.
laboratorium —, 315.
Berichten aan Zeevarenden, 422.
Beroep belastingzaken, 136.
Beschavingsscholen Nw.-Guinea, 234.
Bescherming Inl. bevolking, 7, 194.
Beschoeiingen, 348.
Beslag.
— pensioen, 461.
— vendurendement, 120.
verkoop in — genomen goederen, 118.
Besluiten, duidelijke inkleeding van —, 462.
Besmettelijke ziekten, 288—294, 322, 323, 392.
kennisgeving —, 288, 289, 322.
Besmetverklaring, 289.
Bestuur, Europeesch, 3, 139—143, 266, 296.
aanstelling boven formatie, 142.
anciënniteit, 142.
formaties —, 141.
houding t.o. zending, 258.
leiding aan zelfbesturen, 149.
militairen, 142.
organisatie, 141—142.
rangregeling, 142.
standplaatsen, 142.
taakverdeeling — en Inl. best., 141—142.
talenkennis —, 142.
vgl. Assimilatie.
Bestuur, Inlandsch, 143—147, 266, 296.
benoeming, 464.
Bestuur.
districtsbestuur Buit. Gew., 144—148 vgl. 466.
gediplomeerd —, 431.
hooger onderwijs —, 251—252.
kostuums, 466.
Bestuur over Vreemde Oosterlingen — geen Chineezen, 151.
Bestuur Vreemde Oosterlingen, 144, 151, 464, 467.
Bestuursacademie 251—252.
Bestuursassistenten, 141, 146.
Bestuurshervorming, 132, 132—133, 133—135, 274, 276—277, 321.
vgl. Overdracht.
Bestuurshervorming, ambtelijke, 133—134, 140.
Bestuursopleiding Makassar, 249.
Bestuurstelefoondienst, 359.
Betalingsbalans, 337.
Betalingsverkeer.
clearingverdragen, 335.
internationaal —, 335.
— van provincies, regentschappen en groepsgemeenschappen, 83.
Betonning.
Zie bebakening.
Bevloeiingscommissies, 304, 346.
Bevloeiingsonderzoekingen, 307.
Bevolkingsboekhouding, 137.
Bevolkingsgroepen, 3, 11, 463.
Bevordering.
— rechterlijke macht, 21.
Bewapening.
— personeel Landsgevangenissen, 55.
Bewijskracht ondersh. geschr., 65.
Bewijzen van Christendom, 265.
Bezoeken.
— commandeerende officieren Marine, 414, 462.
legerofficieren —, 382.
Bezoldigingen, 7, 14, 18, 81, 130, 135, 136, 137, 140, 149—150 (zelfbesturen), 151 (Chin. off.), 185—186 (politie), 211, 261—262 (R.K. geestel.), 446, 448—449, 465.
beginsel, 448.
concordantie, 136, 138.
inlandsche schepelingen K. Mar., 418.
klerken, 140.
ter beschikking gestelde Landsdienaren, 135.
voorloopige —, 446.
Bezoldigingscommissie, 81.

Bezuinigingsdienst, 82.
Bibliotheken.
— Bataviaasche Genootschap, 270.
Boschbouwkundige —, 321.
— Centr. Kant. Statist., 338.
— departement van Oorlog, 382.
garnizoens —, 382.
— Hooggerechtshof, 24.
— K. M. en Meteorologisch Obs., 421.
— Kirtya-Liefrinck v. d. Tuuk, 272.
Koloniale Bibliotheek, 273.
leger —, 382.
lontar —, 272.
— Rechtshoogeschool, 270.
— Sana Boedaja, 271.
Volksbibliotheken, 255, 256.
— Volksraad, 14.
Vorstenlandsche handschr. verz., 272.
Bier.
— accijns, 105.
contingenteering —, 331.
vergunning vestiging — brouwerij, 105.
Billijkheidsordonnantie, 117.
Binnenschepen, 427, 437, 438.
Binnenvisscherij, 303, 306.
Bioscoopprojectietoestellen, 74.
Bloedonderzoek, gerechtelijk, 66.
Bodemkundig Instituut, 307.
Boedelkamers, 46, 138.
vgl. Weeskamers.
Boedelmeesteren, College van, 46.
Boedelverantwoordingen, zie Nalatenschappen.
„Boedi Kemoeliaän'', Ziekeninrichting, 279.
Boekit Asam Steenkolenmijnen, 360, 364.
Boekwerken, 225—226, 270, 325 vgl. Pullicaties.
„Boeloe'', strafgevangenis, huis van bewaring voor vrouwen, 54, 55.
Boeten, 55, 66, 67, 94, 113, 116, 149, 207.
Bond van Ned.-Ind. Kunstkringen, 272.
Bond van Zendelingen der Salatiga Zending, 264.
Bond voor Evangelisatie in N.-I., 265.
Bontgeweven stoffen, 332.
Borgtocht douanerechten, 101.
Borgtocht landscomptabelen, 130.
Boschbouwkundig museum, 321.
Boschbewaking, 318.
Boschbouwschool, 305 tot 321.
Boschbouwproefstation, 316.
Boschdistricten, 316, 317.
Boschinrichting, 317, 318.
Boschverkenning, 320.
Boschvoortbrengselen, oogst —, 218.
Boschwezen, 300, 306, 316—321, 326, 327, 462, 466.
inspectie —, 317.
kaarteering, 318.
organisatie, 316, 320.
regelingen, 316 (Java), 319 (B. Gewesten).
Botanische laboratoria, 315.
Botanische Tuin, 314.
Bouwdienst Boschwezen, 317, 318.
Bouwkundig Ingenieur, 446.
Bouwtoezicht Pestbestr., 283.
Bouwvoorschriften, 141, 349.
— defensie, 405.
Braakhuurregeling, 192.
Brandmerken.
zie scheepsmeting.
Brandschade.
tegemoetkoming —, 142, 463.
Brandweer, 136.
Briefwisseling, 342, 462—463.
Britsche protest. gemeenten, 262.
British India Steam Navigation Cy. Ltd., 50.
Broncapteeringen, 348.
Bruikleen.
— afgekeurde dieren, 325.
— afgekeurde Landsgoederen, 20.
— leermiddelen, 225.
Buit.
zie prijszaken.
Buitengewone hoogleeraren, 253.
Buitengewone lectoren, 253.
Bureau algemeene nijverheidspolitieke en industrieele aangelegenheden, 328.
Bureau Regeling Suikerproductie, 310.
Bureauoppassers, 466.
Burgemeesters, 137, 138, 414, 462.
Burgerlijk personeel maritieme inrichtingen, 439.
Burgerlijk recht, 59—65, 116.
Burgerlijk Wetboek, 60—61.
Burgerlijke ambtenaren van het Dept. van Oorlog, 379, 394, 405, 454.
Burgerlijke Openbare Werken, 216, 344.
Burgerlijke stand, 57, 61—62.
ambtenaren —, 61, 142.
legalisatie uittr. reg. 68.
modellen —, 61.

Burgerlijke stand.
overbrenging registers —, 62.
registers —, 57, 61, 62.
registers — Chineezen, 62.
registers — Inlandsche Christenen, 61.
tusschenpersonen, 62.
Burns, Philp and Cy. Ltd., 51.
Bijakte-cursus, 243.
Bijbank Javasche Bank, 128.
Bijbelgenootschap, Nederlandsch, 263.
Bijbelverspreiding, 257, 263.
Bijblad op het Staatsblad, 16, 340.
Bijenteelt, 306.
Bijvoegsels Javasche Courant, 340, 341.
Bijstand.
gratis —, 44.
— in burgerlijke zaken, 30.
Bijverdiensten, 253, 463.
Bijzondere leerkrachten, 81. Zie ook Onderwijzers.

C

Cable and Wireless Ltd., 358.
Cacao.
uitvoerverbod — plantmateriaal, 312.
Candidaat-Indische Ambtenaren, 447, 450, 457, 463.
vgl. ambten. B.B.
Candidaat-notaris, 45.
vgl. notariaat.
Canisiusstichting, 241, 248.
Canon, 203, 205.
Cassatie, 23, 24, 27.
Cassave.
— opkoop, 193.
— regelingen, 333, 334.
Catalogus.
Centrale —, 271.
— Koloniale Bibliotheek, 273.
vgl. Publicaties.
Cavalerie, 379, 383 (inspectie), 386—387, 389, 398.
Cement, 331.
Censuur, 382.
Centen, bronzen, 90—91.
Centraal bureau voor technische onderzoekingen, 329.
Centraal College voor de Reclasseering, 77.
Centraal Comité v. d. Zending der Indische Kerk, 258.
Centraal Comité voor steun aan werkloozen, 71.
Centraal Kantoor voor dactyloscopie, 74.
Centraal Kantoor voor de Statistiek, 55, 336—338.
Centraal Laboratorium D. V. G., 298, 299.
Centraal Missiebureau, 261.
Centraal Remisekantoor, 89.
Centraal Waterschapskantoor Vorstenlanden (voormalig), 347.
Centrale Arbeidsbeurs, 71.
Centrale Inspectie Luchtbescherming, 191.
Centrale Kaderschool, 384, 386.
Centrale Kas, 189.
Centrale Ver. tot bestr. der tuberculose, 281.
Ceremonieel, 8, 149, 461—462.
vgl. eerbewijzen, saluutschoten.
Ceremonieele bezoeken, 414.
Certificaten.
— kadaster, 79.
— van oorsprong, 103.
— verdoovende middelen, 96.
Certificaat ophouding van betaling, 449, 456.
Chemisch Laboratorium Bodemk. Inst., 307.
China Mail Steamship Cy Ltd., 51.
Chineesche arbeidsreglementen, 72.
Chineesche begraafplaatsen, 141.
Chineesche hoofden, 151, 462.
vgl. officieren.
Chineesche lagere school, 231.
Chineesche Raad, 151.
Chinese Foreign Missionary Union, 265.
Cholera, 293, 298.
Christelijke Kerkgenootschappen, 257, 258.
Christelijke leerkrachten, 253.
Christelijk Gereformeerde Kerk, 264.
Christelijke Kerk v. West-Java, 263.
Christian Church, 265.
Christian Missionary Alliance, 265.
Christian Science Societies, 263.
Civiel Ingenieur, 250, 446.
Clandestiene ontginning, 196.
Classes, 258, 262, 264.
Claytonapparaat, 291.
Clearing.
zie betalingsverkeer.
Clearinginstituut, Ned., 335.
agentschap —, 335.
Coca.
— aanplant, 312.

Coca.
— uitvoer, 312.
vgl. opium, verdoovende middelen.
Cocoskoeken en -schilfers, 333.
Codes, 382.
Cognossementen, 82.
Collecteloonen, 116, 121, 136.
Commandant der Marine, 415.
Commandanten militaire divisiën, 400, 410.
Commanditaire vennootschap, 109.
Commissaris(sen)-Generaal, 8, 128.
Commissies.
algemeene armen —, 78.
automobiel —, 123.
Bebosschings —, 316.
beoordeeling douanegeschillen, 101.
Centrale catalogus —, 271.
Centrale — Drinkwatervoorz., 285.
Centrale — Emigratie en kolonisatie Inheemschen, 180 .
Centrale — toezicht en bijstand Alg. Volkscredietbank, 189.
douane —, 101.
Europeesche school —, 219—220, 293.
examen —, 226.
Geneeskundige —, 391.
immigratie —, 50, 51, 52.
Inlandsche school —, 220, 255, 293.
jacht —, 326.
Oudheidkundige —, 268.
Permanente arbeids —, 72.
Permanente — advies rubberrestrictie, 311.
Permanente Drukkerijen —, 341.
Permanente Kaarteerings —, 393.
Permanente militaire Spoorweg —, 379, 382, 393.
plaatselijke bevloeiings —, 304.
plaatselijke — toez. bijst. Alg. Volkscredietbank, 189.
reboisatie —, 316.
Tuberculose Studie —, 293.
Vervoers — Java, 353.
Wegverkeers —, 353.
— inz. opkoop van theeblad, 310.
— ter vastst. standaardprod. kina, 303.
— van advies kinarestrictie, 310.
— van advies inz. landbouwnijverh. op Java, 194.
— van advies inz. landbouwnijverh. N.-Sumatra, 194.
— van advies land- en mijnbouwnijverh. Z.- en W.-Sumatra, 194.
Commissies.
— van advies inz. suikerindustrie op Java, 194.
— van advies theerestrictie, 310.
— van Bijstand en advies Boschwezen, 316, 317.
— van Bijstand gevangenissen, 54—55, 77.
— van Bijstand havens, 349—350.
— van Bijstand Gouvts. landbouwbedr., 313.
— van Bijstand Landswaterkrachtbedr., 439.
— van Bijstand Landsopvoedingsgestichten, 76.
— van Bijstand P.T.T., 357.
— van Bijstand S.S., 357.
— van Proefneming Artillerie, 381, 387.
— van redactie t.b.v.d. econ. voorl. v.d. Inh. pers, 302.
— van toezicht beheer moskeekassen, 266.
— van toezicht coöperaties, 301.
— van Toezicht en Bijstand op het Landsarchief, 16.
— van toezicht Ambachtsonderwijs, 220.
— van toezicht A.M.S., 220.
— van toezicht handelsleergangen, 220, 248.
— van toezicht H.B.S., 220.
— van toezicht lycea, 220.
— van toezicht midd. handelsschool, 220.
— van toezicht Mosvia, 220.
— van toezicht N.I.A.S., 220, 249.
— van toezicht N.I. Veeartsenschool, 325.
— van toezicht openb. techn. sch., 220.
— van toezicht Prins Hendrik School, 220.
— van toezicht Tandartsenschool, 220, 249.
— voor het afnemen van notariaatsexamens, 45.
— behartiging in Nederland v/d belangen der Prot. Kerk in N.-I., 259.
— Georganiseerd Overleg ambten. belangen, 445.
— handelsgewassen, 329.
— onderzoek conversie grondbezit, 195—196.

Commissies.
—onderzoek erfp. aanvr., 203, 205.
—onderzoek eigendomsaanvr., 202.
—onderzoek opstalrecht, 206.
—onderzoek voedingsmiddelen, 295.
—voor reclasseering, 77—78.
—voor de statistiek, 336.
—voor de Volkslectuur, 255.
—voor wett. reg. luchtbescherming, 192.
Commonwealth Government Line of steamers, 51.
Commutatie, 56.
Compensatie met en van venduschulden, 119.
Comptabelen.
zie rekenplichtigheid.
Comptabelen.
borgtocht van —, 130.
rekening van —, 20.
vervolging van —, 18.
Comptabiliteit, 81, 82, 135, 137, 149.
Centrale kantoren voor de —, 83—84
der dept. v. alg. best., 19, 20.
Concessie panglongs.
zie Panglongs.
Concessies.
—boschexploitatie, 319—320.
landbouw —, 204.
—mijnontginning, 362.
—radio omroep, 359.
—spoor- en tramwegen, 138, 355.
—telefoondienst, 138, 359.
—telegraafdienst, 358—359.
—verkeersbedrijven, 138.
—verlichting, 138.
—waterleiding, 138, 348.
zegelrecht — bewijzen, 111.
—zelfbesturen, 149.
Conduites, 185, 406, 451, 467.
Confectiegoederen, 333.
Conferentie Indisch-Predikanten, 258.
Conflicten-regeling, 6—7, 12.
Constructiebureau Waterstaat, 345.
Constructie passagiersschepen, 427.
Consulaire ambtenaren, 331, 334, 335, 342—343.
onderlinge préséance, 343.
Consulaire verdragen, 342—343.
Consulaire visa, 291, 298.
Consultatie bureau's, nijverheid, 328, 329.
Contingenteeringen, 331—333.
Contraseign, 5—6.
Contrôle-mantri's, 145.
Controleurs B. B.
zie ambtenaren B. B.
Coöperatie adviseur, 189, 301.
Coöperatie-ambtenaren, 301.
Coöperatieve centrales, 301.
Coöperatieve vereenigingen, 58, 189, 301, 302.
contrôle op inl. —, 301.
inlandsche —, 58.
Correspondenten.
—Javasche Bank, 128.
—Reg. Bur. vrouwenhandel, 75.
Couponbelasting, 110, 114.
Crediethulpbank voor Ned.-Indië, 189.
Credietinstellingen op philantropischen grondslag 98, 189, 360.
Credietverband, 63, 189.
Credietwezen, 189—190, 301.
Criminaliteit.
bestrijding jeugd —, 76.
statistiek —, 337—338.
Crisiscultuurcentrales, 303.
Crisis invoerbureau, 330, 333.
Crisis uitvoerbureau, Ned. Agentschap, 335.
Cultuurschool, 305.
Cultuurtuin, 309.
Curateele, 44, 46.

D

Dactyloscopie, 74.
Dading, 25.
Dagboeken, 142.
Dagelijksch beleid der Regeeringszaken, 9.
Daggelden, 253, 390, 423, 457.
Dagvaardingen, buitenlandsche 67.
Decentralisatie, 132, 134, 135.
Decentralisatiebesluit, 134, 135.
Decentralisatiecongres, 139.
Decoraties, 256, 380, 424, 425.
vgl. ridderorden, eereteekenen.
Deelbouw, 204.
Defensiegrondslagen marine, 415.
Defensieuitvoerrecht, 100.
Dekens, 351.
Delegaties, 138, 381, 390, 425, 452.
Delfstoffen, 362.
vgl. Mijnbouw, Dienst v.d.
Deli Planters Ver. (Medan) 194.
Deli Spoorwegmij., 358, 359.

Deli — Straits — China-lijn, 441.
Demangs, 145.
assistent —, 145.
Demografische statistieken, 337.
Departement van Defensie, 413, 414.
Departement van Koloniën, 57, 225.
zie Minister van Koloniën.
Departementen van Algemeen (burgerlijk) bestuur, 17, 19—20, 123, 388, 393, 462.
Departement van Oorlog, 379, 379—383.
Departementshoofden, 9, 15, 16, 19.
zie voorts Departementen van A. B.
Depoksche school, 228, 247.
Depôt van boeken en andere leermiddelen voor het onderwijs, 225, 256.
— catalogus leermidd., 225.
Depôtbataljons 384, 386.
Desa.
zie Inlandsche gemeente.
Desertie 187, 399.
Deskundigen, 66—67, 324.
Detacheering.
— hoofdofficieren generale staf, 383.
— Ned. ambtenaren Rijk, prov. en gemeente, 457.
— Ned. diplomatieke en cons. ambt., 335.
— Ned.-Ind. ambtenaren in Suriname, 446.
— officieren K. N. I. L. in W. Indië, 406.
— politie, 185.
Deurwaarders, 44, 462 (kostuums).
Deutsch-Australische Dampfschiffsgesellschaft, 51.
van Deventer Vereeniging, 247.
Diamantgraafbelasting Borneo, 113.
Dienstkringen, 316, 320.
Dienstplicht 379, 382, 383, 390, 395, 396—399.
aanhouding in werkelijken dienst, 399.
eerste oefening, 396—398.
herhalingsoefeningen, 398—399.
inschrijving, 396.
— kringen, 396, 402—403.
— Marine, 418.
opleiding, 398.
verzoek- en bezwaarschriften, 395.
Dienstreizen, zie Reizen.
Dienststaten, 447.
Dierenbescherming, 187, 320, 323, 325—327.
Diploma's Scheepvaart, 423, 437.
Directeur Binnenlandsch Bestuur, 135, 184, 185, 188.
Directeur Economische Zaken, 302, 304, 312, 316, 326, 327.
Directeur Financiën, 82, 93, 95, 97, 105, 111, 115, 117, 121, 123.
Directeur Justitie, 44, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 67, 70, 75, 77, 140.
Directeur Onderwijs en Eeredienst, 220, 223, 225, 229, 230, 232, 237, 239.
Directeur Verkeer en Waterstaat, 346, 348, 350, 356, 359.
Discipline loc. ambt., 136.
Disconteering venduaccepten, 119, 129.
Dispensatie, 7, 56, 60, 73, 445 (aanstellingseischen).
Districtsgerechten, 29—30, 38, 40.
Districtshoofden.
— Java en Madoera, 143—144.
— Z. en O. afd. Borneo, 113.
Districtspenghoeloe, 266.
Districtspost, 358.
Districtsraden, 36—37, 39.
Djakat, 266.
Djatibosschen.
(niet) in stand te houden bosch, 317.
Djogoegoe, 146.
Dokken, 352, 420.
Doktersapotheken, 278.
Dokters-djawa, 279, 465, 466.
Domein.
beheer —, 195.
beschikkingstelling —, 200—201.
bruikleen, 201.
— delfstoffen, 362.
gebruik —, 201.
onwettige occupatie —, 195.
verkoop, 201.
— verklaringen, 194—195.
Domicilie.
verandering — wijk, desa of kampong, 66.
Doode hand.
zie wakaps.
Doodschouw, 296—292.
Doodstraf, 7, 55, 56, 66.
Doodsverklaringen, 296, 297.
Doopsgezinde Zendingsvereeniging, 264.
Doorgangsstations, 322.
Doorvoer, 100.
Dorcas tehuis Batavia, 76.
Dorpen.
vgl. Inlandsche gemeente.

Dorpsrechtspraak, 34.
Douane.
Zie In- en Uitvoerrechten.
Douaneformaliteiten.
vereenvoudiging —, 103.
Draadlooze telegrafie en telefonie, 358, 359.
militaire —, 388.
omroepbedrijf, 359.
radiotelegrafist Gouvt. Marine, 424.
stations — uitgaande N. I. schepen, 358.
uitzending tijdsein, 422.
voorschriften radio-ontvanginrichting, 359.
Drinkwatervoorziening, 136—137, 226, 285, 286, 344, 348, 351.
waterverstrekking havens, 351, 352.
Droogdokmaatschappij „Soerabaja'', 352.
Droogdokmaatschappij „Tandjong-priok'', 352.
Drukken schoolboeken, 225—226.
Drukkerijen, 328, 339, 340, 341, 410.
Drukpers, Drukwerken.
ontuchtige uitgaven, 75.
periodieken Volkslectuur, 255.
tegengang invoer etc. gevaarlijke drukw., 69.
toezicht op —, 69.
verschijningsverbod (persbreidel), 69.
Drijftanks, 74.
Dwangarbeiders, 383.
Dwanginvordering, 104, 105, 106, 113, 114 en nt., 115, 116, 121, 122.
Dwangopvoeding, 66, 76.
Dysenterie, 293.

E

East Asiatic Cy. Ltd., 51.
Eastern Health Bureau, Singapore, 298.
Eastern Shipping Cy. Ltd., 51.
Echtscheiding, 30.
Economische aangelegenheden, Algemeene, 300—303.
Economische organisatie binnenl. bedrijfsleven, 300.
Economisch Weekblad, 334, 337.
Eed.
zie ambtseed.
Eerbewijzen.
— consulaire ambtenaren, 343.
— regenten bij installatie, 143.
Eerbewijzen.
— zelfbestuurders, 149.
militaire — hoofden gewestelijk bestuur, 139.
vgl. ceremonieel.
Eeredienst, 149, 217, 257—268.
financieele verhouding Land —, 259, 261, 266.
Mohamm. feestdagen, 266—267.
Ereteekenen, 473.
Eerste oefening, 396—398.
Eerstehandsuiker, 311.
Effectenzegel, 111.
Eischen artikelen uit Nederland, 20.
Eigendomsbrieven.
— Britsche Tusschenbestuur, 110.
nazien protocollen —, 29.
Eigendomsgrondenrecht, 201—202.
— aan Inlanders, 201.
inzetting — 201.
sluiting terreinen voor uitgifte, 202.
— Vorstenlanden, 208.
Electriciteitswezen, 138, 201, 344, 349, 365—368.
electr. installaties, 74.
— lampen, 332.
electriciteitsvergunningen, 349.
electr. verstrekking bedrijfshavens, 351.
— in zelfbesturen, 150.
— lagere gemeenschappen, 349.
Electrificatie spoorwegen, 368.
Electrotechnisch ingenieur, 446.
Emigratie.
— buiten N. I., 216.
— naar Lampoengsche Districten, 190.
— naar Suriname, 72, 428.
Enclaves, 202, 205.
Entrepôt, 101.
Epidemieën, 134, 277, 286, 288, 290, 291, 428.
choleragevallen in scholen, 293.
fondsen bestrijding, 293.
zie voorts Besmettelijke ziekten.
Epigrafica, 268.
Erfelijk individueel gebruik.
verkoop rechten —, 119.
Erfonderhoud door gevangenen, 54.
Erfpacht, 194, 195, 202—205.
altijddurende —, 121.
— voor huizenbouw, 207.
grenzen — perceelen, 80.
ontruiming, 204.
overdracht, 202.

Erfpacht.
prijsgeving, 202.
sluiting voor —, 202.
vervallenverklaring —, 203.
— zelfbesturen, 207.
Erfstelling
herziening bedingen, 63.
Ervenbelasting, 114.
Eskader in N.-I.
zie Oorlogsvloot, 127, 136.
Europeesch locaal Pensioen Fonds, 127, 136.
Europeesche en Inlandsche Ambt. Pensioenfonds 126, 127.
Europeesche Lagere Scholen, 227—228.
Evangelische Chin. Gemeente tot uitbreiding van Gods Koninkrijk, 265.
Evangelische Dajaksche kerk, 263.
Evangelische Missionsgesellschaft, 264.
Evenredige vertegenwoordiging, 11.
Evocatie, 22.
Examens, 45, 48, 226, 234, 235, 237—238, 238, 238—239, 239, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 248, 249, 250, 250—251, 251, 253, 277, 361, 405, 423, 424, 437, 445, 446.
Executoirverklaring, 31.
Executoriale verkoopingen, 118, 119, 203, 205.
Exequatur, 342.
Expedities, 382, 383, 460.
Explosieven, 74, 428, 439.
Exporteurs, 101, 331.
Exporters Directory, 335.
Externeering, 7, 53, 473.
Exterritorialiteit, 342.
Extraneï, 226, 239, 248.
Eykman Instituut, 298, 299.

F

Fabrieken, 132.
Fabriekenordonnantie, 192—193.
Fabrieks- en handelsmerken.
bescherming —, 216.
internationaal depôt —, 80.
internationale inschrijving, 80.
inschrijving —, 24.
publicatie —, 340, 341.
registratie —, 80.
Faciliteitenbesluit,
zie quarantaine.
Faillissement, 46, 63—64.
Feestdagen, 266—267.
Filiaalleergangen.
zie leergangen.
Filmwezen, 216.
Films landbouwpropaganda, 305.
Financieele verhouding, 135, 136, 137, 138, 217.
Financiering Ind. pensioenfondsen, 125, 126, 127.
Fiscaal-griffier, 27.
vgl. rechtskundigen.
Fonds ter aanmoediging en ondersteuning van den gewapenden dienst in de Nederlanden, 410.
Fonds voor de normalisatie in Nederl.-Indië, 273.
Fonds voor kleine nijverheid, 329.
Fotogrammetische brigade, 393.
Fonogrammen, 359.
Forum privilegiatum, 25, 26, 28.
— Volksraadleden, 14.
— Zelfbestuurders, 148.
Fototechnische dienst, militaire, 388.
Framboesia, 292.
Frankeerzegels, bijzondere, 79.
Fröbelscholen, 226.
Fruitteelt, 309—310.

G

Gagementen, 407, 408.
Garantie leeningen, 138.
Garnizoensinfanterie, 384, 385—386.
Gas, 138.
— dienst, 382.
— fabrieken, 74.
— meters, 339.
— school, 192, 381, 387.
G.E.B.E.O., 365—366.
Gebiedsdeelen van het Koninkrijk, 3.
gebruik, grond ten —, 198, 199, 201.
Gebruiksgrondbelasting, 120, 122—123.
Gedelegeerden, College van, 14.
Gedeputeerden, College van.
vgl. provincie.
Gedestilleerd.
accijns —, 102.
bereiding —, 102.
invoer, verkoop —, 102.
Gedwongen arbeid, 70, 214.
Geestelijken, 448, 459.
Geldcirculatie, 300.
Geldschietersbedrijf, 63, 141, 142.
Geldvoorziening kassen Marine, 439.
Gele koorts, 292, 298.

Gelijkstelling, 151, 464.
Gemeenschappelijke Mijnbouwmij. „Billiton'', 362, 375—376.
Gemeente Inlandsche.
zie Inlandsche gemeente.
Gemengde huwelijken, 62.
Geneeskunde.
bevoegdheid uitoefening —, 277, 277—278.
Geneeskundig onderzoek.
— kinderen, werkzaam a.b.v. schepen, 70.
— landsdienaren, 449—450, 456.
— leerlingen inentingsleergang, 288.
— loc. ambtenaren, 138.
— pelgrims, 294.
Geneeskundige behandeling.
— dienstplichtigen, 399.
— gepensionneerde militairen, 409.
Gouvts. Marine, 425.
— landsdienaren, 451, 466.
— leerlingen kweekscholen, 244.
— leerlingen mosvia, 249.
— leerlingen normaalscholen, 247, 282.
— leerlingen vakscholen, 226, 282.
— marine-personeel, 418, 425.
— part. onderw., 254.
— politiepersoneel, 187.
tegemoetkomingen kosten —, 254.
Geneeskundige dienst Marine, 420.
Geneeskundige dienst zelfbesturen, 150.
Geneeskundige Hoogeschool, 251, 277.
Geneeskundige hulp luchtbescherming, 191—192.
Geneeskundige Raad Dept. v. Kol., 450.
Geneeskundige verklaring, 455.
Geneesmiddelen, 278, 286—287, 295, 391—392, 425, 451.
Generale Staf, 379, 381—382, 383.
Generale Thesaurie, 81—83.
Genie, 379, 381 (inspectie), 388, 397, 401, 404, 405.
automobieldienst, 388, 404.
Genootsch. van in- en uitw. Zending Batavia, 265.
Geologische kaarten, 361.
Gereformeerde Kerken in N. I., 262.
Gereformeerde Zendingsbond, 264.
Geschenken, 138.
Geschillen, douane, 101.
Geschillen met bevolking, 193.
Geschillen van bevoegdheid, 7—8, 22.
Geslachtsziekten, 293.
Gestichtenreglement, 53, 54, 55.
Gestraften voor Dep. v. Oorlog, 54.
Getuigen.
oproep van —, 66.
Getuigengelden, 67.
Getuigschriften.
vgl. examens.
Getijdetafels, 422.
Gevangenisbedrijven, 54.
Gevangenissen, 54—55.
militaire — zie militaire strafgestichten.
Gevangeniswezen, 53—55, 149, 379, 380, 394.
arbeid gev., 54.
beheer, 53.
mannengev., 54 („Soekamiskin'').
onderwijs gev., 54.
overlijden gev., 54.
sparen gevangenen, 360.
toezicht, 53.
vrouwengev., 54 („Boeloe'').
Gewapende korpsen, 380, 382, 410—412.
Gewassen.
zorg voor —, 308—309.
Geweermakersschool, 381.
Gewestelijke militaire commandanten, 400, 410.
Gewestelijke staf, 379, 383—384.
„Gewestelijke'' vaartuigen, 415, 422, 423, 424, 426.
Gewesten.
zie grondgebied.
Gewicht.
aanduiding van — op groote stukken, 70.
Gewichtige ambten, 445.
Gezaghebbers, 141, 142.
vgl. ambten. B.B.
Gezegeld papier, 111.
Gezondheidsboek, 291—292.
Gezondheidspassen, 291, 298—299 (afschaffing cons. visa).
Giroverkeer, 130, 190.
Glodok, strafgevangenis, 55.
Gloeilampen, 332.
Godsdienstvoorgangers, 259, 282, 286, 379, 459, 460 (pensioenen).
Godsdienstige rechtspraak, 8, 28—29, 30—31, 34.
Godsdienstleeraren.
zie godsdienstvoorgangers.
Godsdienstonderwijs, 219, 267—268.
Godsdienstplichten, 253, 266—267.

Godsdienstscholen.
toezicht op —, 229.
Goedkeuring verordeningen, 137.
Goeroe djoema'at, 259.
Goeroeordonnantie, 229, 267—268.
Gouduitvoerverbod, 129, 130.
Gouvernementen.
instelling —, 132, 134.
Gouvernementsaccountantsdienst, 81, 82, 94, 137.
Gouvernementsartsen, 446.
Gouvernements automobieldienst, 137.
Gouvernements centrale burgerlijke ziekeninrichting, 280, 299.
Gouvernementscommissaris Javasche Bank, 130.
Gouvernementsgoederen, 102.
verkoop —, 118, 119.
Gouvernementslandbouwbedrijven, 93, 300, 312—313.
lijst —, 313.
Gouvernementsmarine, 47, 96, 118, 124. 415, 422, 423—426.
overzicht vloot —, 425—426.
Gouvernementspakhuizen, 286.
Gouvernementsvaartuigen.
vgl. Gvts. marine, gew. vaart.
Gouvernementsvestigingen, 3, 41.
daarstelling van nieuwe —, 3.
Gouverneur-Generaal, 3, 5, 6—8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 18, 23, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 43, 44, 48, 49, 50, 52, 53, 56, 57, 58, 60, 67, 69, 83, 85, 91, 92, 94, 96, 98, 114, 117, 121, 128, 129, 130, 132, 135, 136, 139, 143, 147, 148, 197, 201, 206, 207, 215, 217, 220, 257, 267, 289, 290, 319, 326, 336, 340, 341, 342, 353, 357, 379, 390, 410, 411, 413, 421, 430, 439, 440, 445, 448, 451, 465, 472, 473.
Gouverneurs, 139.
vgl. hoofd van gewestelijk bestuur.
Grantrechten, 63, 207.
Gratie, 7, 56.
Gratificaties, 381, 452.
Gratis bijstand.
advocaten en pr., 44.
deurwaarders, 44.
notarissen, 45.
Grensaanduiding eigendomsperceelen.
zie meetbrieven.
Grensverzekering erfpachtsperceelen, 80.
Grenzen.
— boschreserve, 305.
Grenzen.
— eigendomsgrond, 202.
— gewesten, plaatsen etc., 152—169.
— havens, 158, 351, 352.
— N.-Indië, 3.
— Oembilinmijnen, 364.
— reeden, 436—437.
— zelfbesturen, 148.
Griffiers ongegradueerde, 21.
Groenbemesting, 308.
Groepsgemeenschap, groepsgemeenschapsraad, 11, 83, 134, 135, 230, 233, 274 ntt. 1 en 2, 276, 304, 306, 322, 345.
Groepsgemeenschapsordonnantie, 134, 137.
Grond, rechtstoestand — loc. ress., 138.
Grond- en gesteente verzameling Bodemk. Inst., 307.
Grondgebied, 3, 132.
indeeling —, 3, 132, 139, 152—169.
wijziging —, 3.
vgl. grenzen.
Grondhuurordonnantie, 192, 199—200.
Grondkaarteering, 307.
Grondonderzoek, 307.
Grondpeilwezen, 282, 363.
werkzaamheden t.b.v. lagere gemeenschappen, 363.
Grondsoorten, 307.
Grondstoffen, hulpstoffen voor industrieele verwerking, 102.
Grondwet, 3, 5, 6.
Groothandelsprijzen, 337.
Groot Inlandsch Bestuursambtenaar, 251.
Grootindustrie, 300.
Gijzeling, 54.

H

Handel.
buitenlandsche —, 430.
— in ontuchtige uitgaven, 75.
— in vrouwen en kinderen, 75.
inlandsche —, 301.
Regeeringsbureau ter bestrijding van — in vr. en kind., 75.
vee —, 137.
Handelsbalans, 331.
Handelsdeskundigen, 335.
Handelskennis kleinhandel, 247.
Handelsleergangen, 247—248.
Handelsmerken.
zie fabrieksmerken.

Handelsmuseum, 334.
Handelspapierzegel, 111.
Handelspolitiek, 330, 331.
Handelsrecht, 63—64.
Handelsscholen, 248.
Handelsstatistiek, 336.
Handelsvendutiën, 119.
Handelsvereenigingen, 342.
Handelsvoorlichting, binnenlandsche, 300, 301, 301—302.
Handelsvoorlichting, buitenlandsche, 300, 330, 334.
publicaties —, 335.
Handelswaarneming, 300.
Handelszegel, 111.
Handgelden, 389.
Handlichting, 56—57.
vgl. meerderjarigverklaring.
Handteekeningen, 16, 68, 140, 463 (stempels).
vgl. Legalisatie.
Harsen, 334.
Havenartsen, 292 en nt.
Havenmeesters, 96, 267, 423, 426, 427—429, 431, 434, 462.
Havens, 436—437, 439.
binnenvaren —, 439.
bouw en exploitatie —, 344.
— grenzen, 351—352.
— terreinen, 200, 350.
vgl. havenwezen, kustvaart.
Havenwezen, 93 (toep. Ind. Bedr. w.), 349—352, 415, 422, 423, 427—429.
aanwijzing havenbeheerders, 350.
bedrijfshavens, 349, 350, 351.
beheer wateroppervlak havens, 350.
havensporen, 350.
overzicht havens, 351—352.
Hazardspelen, 117.
H. B. S.en, 236—238, 251.
Heerendienstbelasting onderafd. Makassar, 112—113, 114.
Heerendiensten, 14, 132, 209 (part. land.), 210—214, 268.
Herbarium boomflora, 321.
Herbarium en Museum voor Systematische Botanie, 315.
Herhalingsoefeningen, 398—399.
Herplaatsing landsdienaren, 452, 457, 465.
Hersteld Apostolische Zendingsgemeente in de Eenheid der Apostelen, 265.
Himpoenan Soedara, Bandoeng, 189.
Hinderordonnantie, 216.
Hoefsmeden, 187, 379, 383, 392, 394 (Hoefsmidschool).
Hoemagronden, 201.
Hoeria Christen Batak, 263, 265.
Hof v. Islamietische Zaken, 22, 30, 31.
Holl. Chineesche Kweekschool, 244.
Holl. Chin. scholen, 227, 229, 234, 244.
Holl. Inl. Kweekscholen, 243—244.
Holl. Inl. scholen, 227, 228—229, 231, 234, 244.
Hondsdolheid, 293, 297, 323—324.
Hondenbelasting, 324.
Hoofd Dienst A. Politie, 184, 185.
Hoofd Dienst Boschwezen, 316.
Hoofd Dienst In- en Uitvoerrechten en Accijnzen, 99.
Hoofd Dienst Landelijke Inkomsten, 120, 121.
Hoofd Dienst van den Mijnbouw, 360.
Hoofd Dienst Volksgezondheid, 275 (verhouding tot Dir. O. en E.).
Hoofd Gevangeniswezen, 53, 55, 75.
Hoofd gewestelijk bestuur, 15, 16, 31, 44, 45, 49, 52, 53, 68, 72, 78, 83, 94, 95, 99, 115, 116, 117, 118, 123, 124, 134, 138, 139, 140, 141, 142, 149, 151, 185, 196, 197, 198 (nt.), 205, 220, 223, 230, 232, 266, 267, 288, 293, 305, 317, 319, 320, 326, 327, 342, 346, 347, 350, 362, 363, 414, 421, 423, 431, 434, 451, 455, 456, 459, 463, 473.
Hoofd Gouvts. Account. Dienst, 82.
Hoofd Oudheidkundige Dienst, 268, 269.
Hoofd Pandhuisdienst, 98.
Hoofd plaatselijk bestuur, 47, 49 nt., 51, 52, 53, 59, 113, 141—142, 215, 220, 267, 288, 289, 327, 464.
vervallen functie en term —, 141—142.
Hoofd Tucht-, Opv.-, Recl.- en Armwezen, 75.
Hoofdacte-cursus, 243.
Hoofdambtenaar Algemeene Ambtenaarszaken, 81.
Hoofdambtenaar Ec. zaken, 301, 302.
Hoofdambtenaar Sociale zaken K. Mar., 419.
Hoofdambtenaar Volkslectuur, 255, 302.
Hoofdinspecteur, Hoofd S. S., 356.
Hoofdinspecteur, Hfd. Dienst Scheepv., 422.
Hoofdgeld, 120, 214.
Hoofdonderwijzers, 252, 446.
vgl. onderwijzers.

Hoofdplaatsen, 143.
verfraaiing —, 140.
Hooge bezoekers, 462.
Hoogere Inlandsche Verbandenordon., 148.
Hoogere krijgsschool, 382, 383, 388, 405.
Hoogere Theologische School,. 259.
Hoog-Militair-Gerechtshof van N. I., 22, 42—43, 404.
Hooggerechtshof van N. I., 7, 21, 22, 22—24, 33, 44, 45, 53, 56, 57, 64, 66.
Hoogspanningslijnen, 201.
Hormatgebruiken, 461, 467.
vgl. ceremonieel.
Hospitaalschepen, 420, 443, 444
Houtaankapreglementen, 320.
Houtaankap Mij. „Noenoekan'', 359.
Houtmerken, 318.
Houtretributie, 203, 205.
Houtverkoopingen, 117—118, 119, 317—318.
Houtverstrekking, 137.
Houtvesters, 446.
Houtvesterijen, 316, 317.
Houwitsers, 387, 397.
Huishoudcursussen, 222.
Huishoudscholen.
zie lagere nijverheidsscholen.
Huishuurvergoeding, 409, 450, 465.
Huisonderwijs, 219.
Huiszoeking, 94, 96.
Hulp- en bergloon, 414.
Hulpbureau ind. eigendom, 24.
Hulpleeraars (R. Kath.), 262.
Hulponderwijzers, 232, 252.
Hulpontvangers van de perceptie, 84.
Hulpordonnateurs, 83—84, 94, 96—97, 123, 340, 389.
Hulpperceptiekassen, 84.
Hulppersoneel gew. vaartuigen, 423.
Hulppostkantoren, 84, 358.
Hulppredikers, 460.
vgl. Godsdienstvoorgangers.
Hulppredikersafdeeling, 258.
Huur.
— domeingrond, 199—201.
— gebouwen t.b.v. burg. dienst., 344, 346.
— gebruiksgronden, 123.
— gronden zelfbest., 208—209.
— haventerreinen, 350.
— inlandsche gronden, 192—193, 194, 199, 305.
— zegel, 111.
Huurauto's, 137.
Huwelijken.
aangaan — Inlandsche Christenen Manado, Ternate en Amboina, 61.
aangiften van —, 61.
gemengde —, 62.
huwelijksordonnantie Christen-Inlanders, 61.
moslimsche —, 267.
Hydrographische Dienst, 415, 422, 429.
Hygiënewerk, 284—285, 299.
Hypotheekbankwezen, 138 (garantie loc. ress.).
Hypotheken, 198.
nazien protocollen —, 29.
— statistiek, 336.

I

I. C. A., 20, 329—330.
I. E. V., 239, 242, 243, 248.
I. E. V. V. O., 242.
Imam, 41.
„Immanuel'', ziekenhuis, 280.
Immigratiecommissie, 50, 51, 52.
Immuniteit van staatsschepen, 414.
Importeurs, 101, 105, 331, 333.
Importers Directory, 335.
— statistiek, 336.
In- en Uitvoerrechten (en Accijnzen), 81, 96, 99—106, 106, 287.
aangifte —, 101, 102.
ambtenaren —, 101, 446.
douaneprijscourant, 101, 340, 341.
gedestilleerd, 102.
gewestelijke superintendentie hoofd gew. best., 99.
heffing. Zie Indische Tariefwet.
luchtverkeer, 354.
ontvangsten, 99.
organisatie, 99.
vrijstellingen, 102.
wederinvoer, 102.
Incompatibiliteiten, 12, 14.
Indeeling grondgebied N. I., 152—169.
Indemniteiten, 55, 188, 424.
Indexcijfers, 337.
Indigo ondernemingen, 132, 192, 193.
Indigoopkoop, 193.
Indisch arts, 249, 277, 279.
Indisch Comité v. Wetenschappelijke onderzoekingen, 271.
Indisch Genootschap, 273.
Indisch-Predikanten, 259.

Indisch tandarts, 277.
Indisch Verslag, 6, 74, 214, 225, 336, 380.
Indische Bedrijvenwet, 18, 91, 92—93, 97, 98, 313, 340, 350, 351.
Indische Comptabiliteitswet, 17, 18, 19, 20, 85, 92, 345, 390, 445, 453.
Indische Maatschappij voor Werkverschaffing, 71.
Indische Muntwet, 88.
Indische Mijnwet, 134, 362.
Indische Retorsiewet, 103.
Indische Staatsregeling, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 17, 22, 24, 34, 42, 53, 56, 58, 59, 60, 67, 68, 69, 92, 132, 134, 135, 139, 140, 144, 147, 148, 194, 196, 197, 199, 201, 210, 211, 214, 217, 257, 362, 363, 413, 429, 437, 445, 448, 449, 473.
Indische Tariefwet, 99, 100.
Industrieele eigendom, 24, 80.
kantoor voor den —, 80.
Industrieën, 300, 302.
Infanterie, 379, 381 (inspectie), 384—386.
Influenza, 292, 428.
Ingenieurs.
bouwkundig —, 446.
civiel —, 446.
electrotechnisch —, 446.
mijn —, 447.
scheepsbouwkundig —, 446.
scheikundig —, 446.
werktuigkundig —, 446.
Ingezetenen, 48—49.
Inheemsche landbouwgewassen, 308, 309.
veredeling —, 309.
Inheemsche rechtspraak, 148.
— Buitengewesten (rechtstr. gebied), 34—42, 214.
— Vorstenlanden (vgl. Vorstenrechtspraak), 31.
overgang naar gouvts. rechtspr., 34—35, 41.
rechtsmacht van inh. rechter, 34.
Inheemsche talen akte l.o., 245.
Inhouding op inkomsten, verplichte, 115, 452.
Inhouding op inkomsten, vrijwillige, 115.
Initiatief, recht van, 12.
Inkomstenbelasting, 107—108, 114, 115, 116, 123, 136, 190, 343.
Inkwartiering, 405.
Inlandsch Bestuur.
zie Bestuur.
Inlandsch bezitsrecht, 195—199.
conversie, 195—196.
familiebezit, 198.
gemeentebeheer, 199.
ontstaan, 196—197, 198—199.
overdracht, 197, 199.
verhuur, 195.
vervreemdingsverbod, 197, 199.
Inlandsch rechtswezen, 34—42.
Inlandsch Reglement, 29, 30, 64—65, 66, 76, 79, 114, 118.
Inlandsche Ambachtslieden, 227.
Inlandsche Ambachtsonderwijzers, 247.
Inlandsche bedienden Kon. Mar. 418.
Inlandsche boedelkamers, 28.
Inlandsche burgers, 114, 146.
Inlandsche Christenen, 61, 146.
Inlandsche Gemeentecredietinstellingen, 189.
Inlandsche gemeenten, 3, 82, 132, 136 (opheffing in stadsgem.), 138 (id.), 144 (bestuur), 145, 146, 147—148, 189, 193 (wegen), 195, 196, 199, 203, 211 (diensten), 229, 230 (onderwijs), 318 (desawerken), 319, 323 (weiden).
samenvoeging, splitsing —, 144.
vorming —, 148.
vgl. desa, dorpen.
Inlandsche Gemeenteordonnanties, 144, 147, 195, 196, 197, 199, 214.
Inlandsche geneesmiddelen, 277.
Inlandsche hulpleeraars Rijksuniversiteit Leiden, 256.
Inlandsche leeraren, 259, 464.
Inlandsche militairen.
goederen —, 46.
Inlandsche Officieren van Justitie, 20.
Inlandsche prauwvaart.
motoriseering —, 302.
Inlandsche rechtbanken, 22, 28, 32, 65, 68.
Inlandsche schepelingen, 437.
goederen —, 47, 118.
— Gouvts. schepen, 282.
— Kon. Marine, 418, 419.
nalatenschappen —, 63, 118.
tuchtregeling — schepen bebakening, kustverlichting, haven- en loodswezen, 423.
Inlandsche scholen 2e klasse, 231—233.
Inlandsche suiker, 106.

Inlandsche Verponding, 120, 121—122.
Inlandsche Vorsten en hoofden.
zie zelfbesturende landschappen.
Inlichtingsdienst Pestbestrijding, 283.
Inschrijving.
— eigendomsperceelen, 202, vgl. 206.
— erfpachtsperceelen, 203, 205.
— fabrieks- en handelsmerken, 24.
— lucifersaanmaak en handel, 105.
Inspectie van Financiën.
Zie Belastingen, Dienst der.
Inspectie van scheepvaart, 422.
Instelling ter bevordering van de kennis van Inlandsche talen en van de land- en volkenk. v. N.-I., 244—245.
Instituut Pasteur, 297, 299, 325.
Instituut voor Plantenziekten, 307—308.
Instituut voor Volksvoeding, 295—296.
Instituut voor de Zeevisscherij, 302—303.
Raad van Toezicht —, 302, 303.
Instructeurs, 381, 411.
Instructies.
Europeesche school —, 227, 228, 229, 235.
militaire —, 404.
— Administrateurs C. B. Z., 280.
— Adviseur Decentralisatie, 135.
— Adviseur Inl. Zaken, 268.
— Adviseur Volkscredietwezen, 189, 301.
— Agent Ned. Clearing Inst., 335.
— Algemeene Rekenkamer, 17, 18.
— Algemeene Secretaris, 16.
— Arbeidsinspectie, 71.
— ass.-resident Java-Madoera, 141.
— behandeling erfp., aanvr., 203, 205.
— behandeling kleinl. erfp., 204—205.
— beheerders pl. landrentekantoren, 121.
— bestuur Celebes en O., 146.
— Boedelkamers, 47.
— Borneo landrente, 122.
— Centrale Cie v. Toez. en bijst. A. V. B., 190.
— Chef staf zeemacht, 413.
— Chineesche hoofden, 151.
— civiele geneesheeren, 279.
— Cie van Bijstand adv. Boschwezen, 316.
— Cie van Bijstand Gouvts. landb. bedr., 313.
— Cie van Bijstand Landswaterkrachtbedr., 349.
Instructies.
— Cie van Bijstand P. T. T., 357.
— Cie van Bijstand S. S., 357.
— detachementscommandant V. P., 184.
— Directeuren C. B. Z., 280.
— Directeur K. M. en Meteorologisch Observatorium, 421.
— Directeur Landsdrukkerij, 340.
— Directeur Postspaarb., 360.
— districtshoofden, 144, 196.
— Gecommitt. v/h toez. in Nederland v/h V. T., 73.
— goedkeuring uitgifte landb. concessies, 206.
— Gouverneurs (Buitengewesten), 134—135, 139, 140, 141, 142, 145, 149; (Java), 139, 140.
— Gouvts. Commissaris A. V. C. B., 190.
— Gouvts. Comm. Javasche Bank, 130.
— havenartsen, 292 en nt.
— Hoofd Bangkatinwinning, 363.
— Hoofd Boekit Asammijnen, 364.
— Hoofd Dienst Algemeene Politie, 184.
— Hoofd Dienst Mijnbouw, 361.
— Hoofd Gevangeniswezen, 53.
— Hoofd gewestelijk bestuur.
zie — Gouverneurs.
— hfd. gew. best. uitgifte boschconcessies, 320.
— Hoofd Gouvern. Account. Dienst, 82, 94.
— Hoofd kantoor van Arbeid, 70.
— Hoofd kantoor Reiswezen, 123.
— Hoofd Oembilinmijnen, 364.
— Hoofd Oudheidk. Dienst, 268.
— Hoofd Pandhuisdienst, 98.
— Hoofden pl. best. in verb. m. naturalisatie, zie hieronder s.v. „naturalisatie''.
— Hoofd Spoorwegtoezicht, 356.
— Hoofdinsp. S. S., 356.
— Hoofd Tucht-, Opv.-, Recl.- en Armwezen, 75.
— hoofd Weeskamerdienst, 46.
— Hoofd Zoutwinning, 97.
— Hoofdambten. Volkslectuur, 255.
— hoofden Bali en Lombok, 147.
— hoofden W. afd. Borneo, 146.
— Hoofdinspecteur Scheepvaart, 422.
— Hoofdintendant, 388.
landbouwvoorlichtingsambt., 304.

Instructies.
—Inspecteur Pharmaceut D. V. G., 278.
—inspectie Inl. lager ond., 221.
—inspectie midd. ond., 222.
—inspectie W. lager mulo en kweekschoolond., 221.
—inspectie onderwijs huishoud. vakken, 222.
—landbouwvoorlichtingsambt., 304.
—landrentekantoorbeheerders, 121.
—landsarchivaris, 16.
—mekkapassen, 294.
—militaire administratie, 389.
—naturalisatie, 59.
—onderinspecteurs mil. admin., 389.
—parelvisscherij, 327.
—Permanente Drukkerij Commissie, 341.
—plaatsel. Cie. v. Toez. en bijst. A. V. B., 190.
—poenggawa's, 147.
—raad van departementshoofden, 19.
—Raad van Toez. Postspb., 360.
—regenten, 143, 196.
—Residenten (Buitengewesten), 134—135, 139, 145, 464.
—Residenten-afdeelingshoofd, 140.
—scheepsmeters, 434.
—secretaris Alg. Rekenk., 18.
—standaardond., 232.
—Technisch Leider veldpolitie, 184.
—Thesaurier-Generaal, 82.
—uitgifte landbouwconcessies, 206.
—vaccinatie personeel, 288.
—veeziektenbehandeling, 322.
—Veiligheidstoezicht, 73.
—veldpolitie N. I., 184.
—vm. Dienst Zoutregie, 95.
—vm. Dienst Opiumregie, 95.
—vendu-ambtenaren, 115, 117.
—Voorzitter Vorstenlandsche Waterschappen, 347.
—Weeskamers, 47.
—IJkwezen, 339.
Instrumentenmakerswinkel, 393.
Intendance, 379, 383, 388—389, 403, 404.
intendance Marine, 420—421.
Intensief hygiënewerk, 284—285.
Internaatswezen, 224, 246.
Internationale Arbeidsorganisatie, 3.
Interneering, 7, 53, 382.
Interpellatie, recht van, 12—13, 13.
Invaliditeitswet, 70.
Inventarisgoederen, 19.
Invoer.
—gevaarlijke drukw., 69.
—honden, katten en apen, 323—324.
—kepengs in Bali en Lombok, 90.
—koperen en bronzen muntspecie op Java en Madoera, 90.
—levende dieren, 308, 429.
—munt of bankpapier en muntspecie, 89.
—papegaaien, 324.
—statistiek, 336.
—verdoov. midd., 287.
—zaden, vruchten, levende planten, 307, 308.
Invoerrechten, tarief van, 100.
gebied waar — van toepassing, 100.
opcenten, 100.
rechten-ordonnantie, 100—101.
Invoerverboden, 312, 323.
Invoerzaken, 330, 331.
Invorderingen.
—bel. van buiten N.-I., 115.
—canon, 203.
—in overige deelen Koninkrijk, 116.
—kohierbelastingen, 113, 115.
—Landsvorderingen, 20.
—locale belastingen, 136.
Invorderingswet, koloniale, 116.
Inwendige aangelegenheden van Ned.-Indië, 6.
Inwisseling gezegeld papier en plakzegels, 111.
Inwisseling munten, 88, 89, 90.
Irrigatie, 193, 344, 345, 346.
bevloeiingscommissies, 304, 346.
Israëlitische gemeente, 262.

J

Jaarpassen, 431, 431—433, 433.
Jacht, 187, 320, 325—327.
—acte, 326.
—tijden, 326.
—vergunning, 326.
Jan. P. Coen Stichting, 224.
Japanologen, 446.
Javaansch medewerkend Zendingsgenootschap, 263.
Javaansche cultuur, 271—272.
Java-Britsch-Indialijn, 50.
Java-China-Japanlijn, 51, 441.
Java Suiker Werkgeversbond, 74.

Java-Australiëlijn, 440.
Java-Bengalenlijn, 50.
Java-Comité, 264.
Java-Instituut, 271.
Java-New Yorklijn, 442—443.
Java-Pacificlijn, 50, 51.
Javasche Bank, 86 nt., 90, 119, 128—130, 149, 187.
directie, 130.
— wet, 128.
werkzaamheden, 128—130, 340.
Javasche Courant, 88, 92, 99, 101, 148, 284, 287, 340, 340—341, 380.
Javasche Particuliere Landerijen Mij., 210.
Javatabakbelasting, 114.
Jeugdwerk, 224.
Jongens en meisjestehuis Soekaboemi (Gen. v. In- en U. w. Zending), 76.
Jubileumfonds v/d Gemeente Batavia, 189.
Juliana Gasthuis, 280.
Juliana v. Stolberg school, 242.

K

Kaaimuren, 348.
Kaarten, 393, 422, 429.
Kabelschip, 424.
Kadaster, 79—80, 203, 447, 466.
bevoegdheid ambtenaren — betreden particulieren grond, 79.
heropmeting, 202.
merkteekens —, 80, 203.
personeel —, 447.
restitutie uitgaven — aan zelfst. geb. deelen, 79.
taakomschrijving, 79.
Kaderschool Cavalerie, 387.
Kaderschool Centrale, 384, 386.
Kadigerechten, 39.
Kadjawen, 255.
Kadlé, 41.
Kamers van Koophandel, 333, 341, 342.
Kampementen, 390, 405.
Kampongs.
aanleg en verbetering —, 138, 140, 285.
— bestuur op hoofdplaatsen, 144.
— hoofden Celebes en Ondh., 146.
Kanoneerbooten, 416.
Kanselier der Nederlandsche Orden, 471, 472.
Kantoor van Arbeid, 69—74.
Kantoor voor de Bevolkingsrubberrestrictie, 191, 311.
Kantoor voor de coöperatie, 301.
Kantoor voor den Handel, 301, 330—335.
Kantoor voor Inlandsche Zaken, 217.
Kantoor voor Reiswezen, 123—124, 453.
taak, 123.
Kantoorkosten.
— bestuurskantoren, 143.
— Depôt v. Leermidd., 225.
— Gouvt. veeartsen, 324.
— havenkantoren, 429.
— Hoofdkantoor Scheepvaart, 423.
— politiekantoren, 188.
— rechterlijke colleges, 22.
militaire —, 389.
Kapitaalszegel, 111.
Kapoeasgeld, 428.
Kapok.
— etablissementen, 333.
— regelingen, 333.
selectie- en zaadtuin —, 309.
uitvoerverbod — plantmateriaal, 312.
Kapokfonds, 333.
Kapverbod, 203.
Kasboekvoering, 83.
Kascontrôle, 82.
Kastiebonden, 224.
Katoenen stoffen.
dekens en spreien, 332.
gebleekte —, 332.
ongebleekte —, 332.
Kavelingen.
verkoop in —, 119.
Kazernewezen politie, 187, 188.
Kedelee, 334.
Kepala soa, 146.
Kepengs, 90.
Keramisch laboratorium, 329.
Kerapatan doesoen, 36.
Kerapatan kitik, 36.
Kerapatan oeroeng, 36.
Kerapatan nia bolon, 36.
Kerk, kerkgenootschappen.
aanmerking als —, 257.
lijst —, 257, 258—265.
rechtspersoonlijkheid, 58.
Kerkelijke gemeenten, 258.
Kerkeraden, 258.
Keurbevoegdheid Residenten, 140 (vgl. 141).
vgl. hoofd gewestelijk bestuur.

Keuring.
cand. vaccinateurs, 288.
— dienstplicht, 396.
— geneesmiddelen, 276, 286—287.
— honden, katten en apen, 324.
— immigranten, 49.
— koelies, 278.
— koopvaardijpersoneel, 278.
— landsdienaren, 278, 449—450, 465.
— motorrijtuigen, 353.
— planten, zaden, 308.
— schepen, 437—438.
— vee, 324.
— vliegers, 410.
Keuringsraad, 396, 450.
Keurmeesters, 325.
Kieskringen, 11.
Kiesregelingen, 133, 136, 137, 138, 144.
Kina.
— belasting, 114.
— restrictie, 310.
— restrictieregelingen, 310.
statistiek — productie, 337.
Kinderarbeid, 70, 71, 428.
Kindertoelagen, 449.
Kinderwetgeving, 48.
Kinine, 286.
Kirtya-Liefrinck v. d. Tuuk, 272.
Kjahi, 146.
assistent —, 146.
Klakah, landbouwkolonie, 76.
Klappers.
— belasting Riouw en Ond., 113.
— producten, 309.
— proefstation, 309.
Kleeding.
gevangenis —, 54.
— Gouvt. Marine, 426, 427.
— kantooropp. B. B., 186, 466.
— leger, 382, 383, 389.
— personeel Landgevangenissen, 55.
— politie, 186, 187.
vgl. ambtskostuum.
Klein-ambtenaarsdiploma, 21.
Kleinhandel-acte, 247.
Kleinhandelsprijzen, 337.
Kleinhandelscholen, 248.
Kleinindustrie, 300, 329.
Kleinlandbouw, 204, 205, 207.
inzetting erfp. —, 204, 205, 303, 305.
jaarverslag, 204.
Kleine middelen, 95.
vgl. Verpachting.
Kleine passen.
zie zeebrieven.
Klooster „De Goede Herder'', Batavia, 76.
Knevelarij, 94.
K. N. I. L. M., 15.
Koelieordonnantie, 62, 71, 72.
Koeltechniek, 286, 306.
Koeriahoofden, 145.
Koffie.
— belangen, 334.
— belasting, 114.
bescherming — teelt, 192.
grondrechten — tuinen, 196, 197.
plukrecht — tuinen, 198.
— regelingen, 334.
statistiek — productie, 337.
uitvoerverbod — plantmateriaal, 312.
verbod teelt —, 203.
Koffiebessenboeboek, 308.
Koffiefonds, 334.
Kohierbelastingen, 107, 113, 116.
Koloniaal Instituut, 273.
Koloniaal militair invalidenhuis Bronbeek, 410.
Koloniaal Verslag, 55, 148.
Koloniale Bibliotheek, 273.
Koloniale Reserve, 394—395, 408.
Kolonisatie, 132, 190, 301, 303.
Centrale Cie voor Emigratie en Kolonisatie van Inh., 190.
grondrechten kolonisten, 190, 199.
Kolonisatie Raad, 71.
Koningin Wilhelmina Jubileum Stichting, 295.
Koninklijk Bataviaasch Genootschap van K. en W., 270—271.
Koninklijk Instituut voor de Marine, 414.
Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië, 273.
Koninklijk Magnetisch en Meteorologisch Observatorium, 413, 415, 421—422.
Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap, 273.
Kon. Ned. Vereeniging „Onze Vloot'', 444.
Kongsies, 64.
Koningsplein, beheer, 136.
Koninklijke Militaire Academie, 381, 405.

Koninklijke Ned. Mij. tot expl. v. petr. bronnen in N. I., 359.
Koninklijke N. I. Luchtvaart Mij., 353, 359.
Kookschool, militaire, 384, 386.
Koolzuurhoudende wateren, 216.
Koophandel, Wetboek van, 63.
Koopmansboeken, 64.
Koopvaardij, 52, 415, 423, 437—438.
Kort dienstverband, 252.
Korte verklaring.
vgl. politieke contracten zelfbesturende landschappen.
Kortingen op bezoldiging etc., 452—453, 461.
Kosteloos procedeeren, 78.
Kosteloos verstrekken periodieken, 340.
K. P. M., 15, 50, 184, 281, 358, 423, 439—441.
hulppostkantoren a/b — schepen, 358.
scheepvaartverbindingen-overeenkomst —, 423, 439—440.
Krankzinnigen.
gestichten, doorgangshuizen, verpleegtehuizen —, 282.
— zorg zelfbestuursonderh., 150.
opname — in gevangenissen, 54.
verpleegkosten, 283.
Krankzinnigenwezen, 279, 282, 282—283.
Kringen.
— opiumregie, 96.
maritieme —, 414, 438.
Krosok, 334.
Kruis voor Moed en Trouw, 472—473.
Kruisers, 416.
Krijgsraden (landmacht, zeemacht), 42, 43, 379.
Krijgstucht, W.b. van, 42.
Kunst, 217, 269, 273.
Kunstkringen, Bond van N.-I., 272.
Kunstmeststoffen, 332.
Kunstnijverheid, 272.
Kustartillerie, 387.
Kustplaatsen, 430.
Kustvaart, 101, 430, 437.
Kustverlichting, 201, 415, 422, 423, 424, 425, 426—427.
Kustvisscherij, 300, 327, 428.
vgl. visscherij.
Kweekscholen, 243, 244.
Kweekschool voor de zeevaart, 444.
Kwitantiezegel, 111.

L

Laboranten, 250, 315.
Laboratorium binnenvisscherij, 306.
Laboratorium lederbewerking, 329.
Laboratorium lepraonderzoek, 299.
Laboratorium materiaalonderzoek, 329.
Laboratorium Onderzoek der Zee, 315.
Laboratorium Scheikundig Onderzoek, 329.
Laboratorium Technische Hygiëne, 286, 299.
Ladangordonnantie, 319.
Lagere akte curus, 243.
Lagere Nijverheidsscholen, 242.
Landbouw, Dienst van den, 303—312.
hoofdkantoor, 303.
Landbouwconcessies, 206—207.
Landbouwconsulenten, 304—305.
adjunct —, 306.
Landbouwcursussen, 305—306.
opleiding onderwijzers —, 231, 305, 306.
Landbouw hervormingen, 305.
Landbouwindustrieën, 192—194, 194, 201, 206.
sluiting gebied voor —, 193.
statistiek —, 337.
Landbouwkolonies, 7, 286.
— Klakah, 76 (Pro Juventute).
— Pagoensen, 286.
Landbouwkundig Instituut, 308—309.
Landbouwleeraren, 447.
vgl. onderwijs.
Landbouwondernemingen-recht, 132, 192—194.
Landbouwproductenverkoop, 118.
Landbouwpropaganda, 305.
Landbouwstatistiek, 336—337.
Landbouwtrams, 201, 355.
Landbouwvoorlichtingsdienst, 300, 303—306, 308, 309.
inspecties, 304.
kantoor, 303.
Landbouwwerktuigen, 309.
verbetering Inlandsche —, 309.
Landelijke Hygiëne, 299.
Landelijke Inkomsten, 81, 106, 120—123.
belastingen behoorende onder —, 120.
Landelijke tramwegen, 355.
Landerijenbezitsrecht, 121.
Landgerechten, 22, 23, 26—27, 32—33, 36, 37, 39, 41, 66.

Landgoederen, 204.
Landlooperij, 55.
Landmeetkunde-akte, 245.
Landmeterskennissen, 79.
Landraden, 21, 22, 27, 28—29, 30, 31, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 142 (werkzaamstelling adsp. contr.).
Landrente, 114, 120, 121, 122—123.
vgl. Landelijke Inkomsten.
Landrenteafdeelingen, 120—121.
Landrentekantoren, 121.
Landsadvertenties, 255.
Landsadvocaten, 20, 44.
Landsarchief, 16.
Landsarchivaris, 16.
adjunct —, 16.
Landsautomobielen, 123, 137.
Landsbaggerdienst, 349.
Landsbedrijven, 17—18.
zie verder onder Indische Bedrijvenwet.
Landsbosschen.
zie Boschwezen.
Lands Caoutchoucbedrijf, 93, 312.
Landschappen, zelfbesturende.
zie zelfbesturende landschappen.
Landschapskassen, 170—183, 463.
Landsdienaren.
zie ambtenaren.
Landsdrukkerij, 16, 93 (toep. Ind. Bedrw.), 300, 339—341, 344.
Landsgebouwen, 344, 345, 346.
burgerlijke woningregeling, 346, 450—451.
militaire —, 381, 409, 418.
Landsgoederen, 118 (overtolligheid), 136 (doorvoer).
Landskassen, 81, 82, 84, 88, 93—94, 119, 149, 254, 261.
administratiekantoren, 84, 93.
algemeen beheer —, 93—94.
moederkassen, 84.
overgave werkzaamheden — aan postkantoren, 84, 121.
reorganisatie —, 84, 94.
Lands Kina- en Theebedrijf, 93, 312.
Landskoepokinrichting, 288, 297, 298, 299.
Landslandbouwbedrijven, 300, 312—313.
lijst —, 313.
Landsmagazijnen, 19.
Landsmijnen, 93 (toep. Ind. Bedrw.), 363, 364.
Landsonderhoorigen, 112, 144, 207.
regeling — Vorstenlanden, 144.
Landsopvoedingsgestichten, 75—76.
Lands Plantentuin, 314—315, 317.
Landspublicaties, zie Publicaties.
Lands-schilderijen-collectie, 272.
Landsschulden, 81, 82.
Landstormplicht, 395.
— districten, 403.
— oefeningen, 399.
Landstreekbegrootingen, 135.
Landsuitkeeringen, zie financieele verhouding.
Lands-vertegenwoordiging, 29.
Landverhuizers, 216.
Landswaterkrachtbedrijven, 93, 349.
Landswerken.
zie uitvoering.
Landswerkinrichtingen, 55.
Laroe, 95.
Leeningen, 85.
— locale ressorten, 137, 138 (garantie) 138—139.
— op onderpand, 98.
— overzicht der N. I. —, 86—87.
— premie —, 78.
— zelfbesturen, 149.
Leeraren, 446, 447.
vgl. onderwijzers.
Leergangen, 229, 233, 240—241, 245—246, 325.
Leermiddelen, 225—226, 239, 293.
Legalisatie, 16, 68, 140, 395.
kostelooze — door Consul-ambtenaar, 68.
— inlandsche handteekeningen, 119.
— van gestempelde handteekeningen, 16.
— van handteekeningen, 16, 68.
— militair departement, 68.
— uittr. reg. burg. stand, 68.
Legaten.
zie Erfstelling.
Leger, 7, 54, 188, 379—412, 414.
bevel en samenstelling, 379.
dienstplicht- en reservepersoneel, 395—400.
territoriale indeeling, 400—403.
werving, 395.
Legeraalmoezeniers, 379, 404.
Legercommandant, 7, 19, 56, 202, 379 e.v.
Legerorganisatie, 382.
Leger des Heils, 225, 265, 281, 286.

Legerpredikanten, 379, 404.
Leges, 64, 65, 68, 136, 395.
Legioen M. Negoro, 381, 411.
Legitimatiebewijs, 48—49, 215.
vgl. passen.
Lepra bestrijding, 275—276, 293.
laboratorium —, 299.
leprozerieën, 281.
Lestoelagen, 252—253.
Levensonderhoud, kosten van, 337.
Levensverzekeringsbedrijf, 64.
Leveringen door bevolking, 210—211.
Licentiebureau's, 310.
Licentieeringen, 331, 333.
Lichamelijke opvoeding, 223—224, 244.
Lierziekte, 308.
Limonadefabrieken, 286.
Lloyd Triestino, Societa di navigatione a vapore, 51.
Locale ambtenaren, 136, 137, 463.
discipline —, 136.
Europeesche —, 127, 461.
niet-Europ. —, 127, 466.
ontslag —, 137.
Locale Raden ordonnantie, 134, 135—136.
Locale ressorten, locale raden, 132, 135, 284, 348 (spoelleidingen), 349 (electriciteit) zie voorts Provincies, Agentschappen en Stadsgemeenten.
Locale bezoldigingen, 448.
Loodswezen, 415, 422, 423, 426, 427—429, 443, 462.
Loodwitverwerking, 74.
Loonbelasting, 108, 114, 343.
— Balische zelfbesturen, 108.
— Vorstenlanden, 108, 150.
— zelfbestuurders, 150.
Loonen, 300.
Losse krachten, 463.
Loterijen, 78, 271.
Luchtbescherming, 132, 191—192.
Luchtconditionneering, 286.
Luchtdoelartillerie, 387.
Luchtkringen, verboden, 354.
Luchtpost, 357.
Luchtvaart.
burgerlijke —, 344, 353—354.
douane-organisatie voor —, 101, 354.
— post, 357.
maritieme —, 414 (kenteekenen luchtv. tuig).
medevoeren foto toestellen, 354, 405.
Luchtvaart.
militaire —, 379, 382, 388, 404, 405 (kenteekenen legervliegtuigen), 410 (keuring vliegers), 439 (Marine vliegkampwerkplaatsen).
vrijstelling rechten onderdeelen vliegtuigen, 102.
weerberichten —, 422.
Luchtvaartatlas, 354.
Luchtvaartterreinen, 101, 353, 354.
Luchtvaartweerberichten, 422.
Luchtwaardigheid, 354.
Lucifers, 103.
— accijns, 104—105.
Lijfsdwang, 64, 113, 115.
Lijfwachten-cavalerie, 42, 387.
Lycea, 236—238.

M

Maatschappij ter bevordering van het natuurkundig onderzoek der Nederlandsche koloniën, 271.
Machinisten koopvaardij, 437.
Madoera Stoomtrammpij., 359.
Magangdiensttijd, 467.
Magistraatsgerechten, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42.
Mais, 308.
— uitvoer, 333.
— prijzen, 333.
Makelaars, 342.
Malaria-bestrijding, 285, 291.
Maleisch-Chineesche kerk, 262.
Maleisch-Chineesche school, 231.
Maleische Gereformeerde kerk, 262.
Mallinckrodstichting, 272.
Manadosche Gemeentelijke Crediet- en Voorschotbank, 189.
Mandaten.
zie verevening.
Mangkoe Nagara, 31, 317, 381, 411.
vgl. Vorstenlanden.
Mantri's contrôle, 145.
Mantri's, 473.
— verpleger, 250, 278—279.
— malaria, 278, 298.
— pestbestrijding, 284.
— hygiëne, 285.
— binnenvisscherij, 306.
vee —, 325.
Manufacturen, 332.
Mardi Prahajoe, 236.

Maréchaussées, 188, 384, 385.
Marine, Kon. Ned., 47, 61, 63, 118, 124, 410, 413, e.v.
geestelijke en sociale verzorging pers. —, 419.
inkomstenbel. officieren en machinisten —, 115.
krankzinnigenverpleging — pers, 283.
nalatenschappen Inlandsche schepelingen —, 63, 118.
overlijdensacten schepelingen —, 61.
toepassing quarantaine-ordonn. —, 290.
Marine van vreemde mogendheden, 52, 414, 443—444.
Marine-afdeeling van het subsistentenkader te Batavia, 413.
Marine-Etablissement, 282, 415, 419—420, 443.
Marine-magazijnen, 415, 420.
Marine-stoomwezen, 415.
Marine-reserve, 418.
Maritieme kringen, 414, 438.
Marktwezen, 136, 137 (beheer), 138, 187 (politie), 323 (vee).
Marsaoleh, 146.
Marschvoeding, 55.
Maten en gewichten.
Zie IJkwezen.
Materieel beheer, 19.
Matthes Stichting, 272.
Mededeelingen, afd. Best. Z. B. G. dept. B. B., 148.
Medicijnverstrekking.
— aan Landsdienaren, 286.
— aan behoeftigen, 286.
Medisch-Hygiënische Propaganda, 284, 296.
Meerboeien, 349.
Meerderjarigverklaring, 23, 56—57.
Meetbrieven, 79, 80, 204.
Meisjesgilde, 224.
Meisjesscholen, 227, 231, 234, 237, 246—247.
Melkerijen, 328.
Memories van Overgave, 140.
Meningitis, 293.
Merkteekens, 203.
Metaalgieterijen, 329.
Meteorologie, 309, 421—422.
Metrieke stelsel.
invoering —, 338.
Microbiologisch laboratorium, 307.
Middelbare akten, 245.
Middelbare handelsschool, 248.
Middelbare Landbouwschool, 305—306.
Militair apotheker, 391, 392, 405.
Militair Diergeneeskundige Dienst, 324, 379, 383, 392.
Militair Geneeskundige Dienst, 379, 381 (inspectie), 390—392, 394, 402.
Militair hospitaal, 293.
Militair recht, 380, 404.
Militair strafrecht, 42, 404.
Militaire ambtenaren, 379, 394, 405, 407.
Militaire Administratie, 94, 379, 381 (inspectie), 389—390, 401, 408.
Militaire commandementen, 380.
Militaire expedities, 382, 383.
Militaire Gasschool, 192, 381, 387.
Militaire Graslanden, 93.
Militaire indeeling N.-Indië, 400—403.
Militaire Inlichtingen Dienst, 382.
Militaire kashouders, 83.
Militaire kleeding, 382, 383, 389.
Militaire nalatenschappen, 118, 380.
Militaire paardenartsen, 324, 392, 394.
Militaire pakhuizen en magazijnen, 387, 388.
Militaire politie, 188, 385.
Militaire reglementen, 380, 382.
Militaire schrijvers, 379, 380, 394.
Militaire sociëteiten, 380.
Militaire strafgestichten, 379, 380, 389, 394.
Militaire tehuizen, 380.
Militaire terreinen, 19, 405.
Militaire veroordeelden, 380.
Militaire Willemsorde, 19, 405, 425, 469—470.
Militairen belast met waarneming burgerlijke betrekkingen, 282.
Militairen, gegageerde, 124.
Militairen, Inlandsche Christen —, 228.
Militairen, mindere.
wettiging erkende natuurlijke kinderen —, 56.
Militairisatie G. Mar., 425.
Militieplicht, 395.
Minahasa-Jubileum-Stichting, 281—282.
Minahassaraad, 136.
Minahassische kerk, 258.
Minderjarigheid.
minderjarigen ter besch. der Regeering, zie Regeeringspupillen.
vaststelling beteekenis — inlanders, 63.
minvermogendheid, 204, 205.

Minister van Koloniën, 5, 17, 125, 140, 256, 264, 330, 335, 377, 380, 413, 447, 462 (rechtstreeksche corr. met Ind. dept.), 463 (telegr. Hfd. v. Gew. Best.).
Misgewas, 121, 305.
Missie.
N.-I. — gebied, 259.
organisatie missiegebied, 260—261.
toelating —, 257.
vgl. zending.
Missionary Society of the Methodist Episcopal Church, 265.
Mobiele artillerie, 381, 387, 397.
Mobilisatie.
— Gouvt. Marine, 423.
— landmacht, 404.
— zeemacht, 413, 415.
vrijstelling —, 399.
Moehammadijah.
kleinhandelschool —, 248.
muloschool —, 236.
ziekenhuis —, 266.
Moekimhoofden, 145.
Moesapats, 35.
Moetoe, 146.
Mohammedaansche eeredienst, 266—268, 463.
Moluksche Kerk, 258.
Monstering, 428.
Monumenten, 269.
bescherming, 269.
bewaking, 269.
entreegelden, 269.
Monumenten-ordonnantie, 269.
Moskeeën, 266.
— kassen, 266.
Mosvia, 248—249, 251.
Motoristen, 423, 437.
Motorrijtuigen, 353.
Motorvoertuigenbelasting, 110, 114, 150, 343.
Muloscholen, 234—236, 249.
Muntwezen, 81, 82, 88—91, 129—130.
bronzen munten 90—91.
bijzondere munten, 90.
gehalte zilvermunt, 90.
gesleten munten, 89.
halve centen, 138.
intrekking munten, 89.
inwisseling pasmunt, 88.
valsche munten, 89.
verbod oppotten zilvermunt, 90.
Musea, 113, 201, 270, 271, 272, 334.
Museumvereeniging, 272.
Muskietenverdelging, 291.
Mijnarbeid van vrouwen, 70.
Mijnbouw, 206, 345, 347, 360—364.
Mijnbouw, Dienst van den, 360—361.
taak —, 360.
Mijnbouw Mij. Ned. Nw. Guinea, 359.
Mijncourant, 340, 341.
Mijnen, aangespoeld of drijvende, 414.
Mijnenleggers, 417.
Mijnenvegers, 417—418.
Mijnhout, 364.
Mijningenieurs, 447.
Mijnopzieners, 361, 447.
Mijnverordeningen, 362.

N

Naaigarens, 332.
Naamgeving erfpachtsperceelen, 204, 205.
Naamgeving Gouvernementsvaartuigen, 20, 423.
Naamlooze vennootschappen, 58, 109, 110, 340.
Naam- en Ranglijst officieren L.- en Z.-macht, 340.
Naamsaanneming, 57, 58.
Naamsverandering, 57, 407.
Nachtarbeid, 70, 71.
Nalatenschappen.
militaire —, 118, 380.
onbeheerde —, 46.
— Inlandsche militairen, 46.
— Inlandsche schepelingen G en K. N. Marine, 47, 63, 118.
— vreemde onderdanen, 47, 343.
staten van —, 340.
verkoop uit sterfboedels, 119.
Nanyo Yusen Kabushiki Kaisha, 51.
Nationalistische scholen, 229.
Naturalisatie, 58—59.
Natuurbescherming, 300, 314, 325—327.
ambtenaar —, 314.
Natuurmonumenten, 314, 317, 320.
Natuurrampen.
tegemoetkoming —, 142.
Natuurwetenschappelijk onderzoek, 300, 313—314.
Natuurwetenschappelijke Raad voor N.-I., 313—314.
Nazorg krankzinnigen, 283.
Nederlanderschap, 58—59.
Nederlandsch Bijbelgenootschap, 263.

Ned. Clearing Instituut, 335.
Ned. Crisis Uitvoerbur., 335.
Nederl. Luthersch Genootschap voor in- en uitwendige Zending, 264—265.
Nederlandsch onderdaanschap, 3—4, 9, 48—49, 206.
Nederlandsch Zendinggenootschap, 263.
Nederlandsche Bank, 86 nt.
Nederlandsche Handel Maatschappij, 131.
Ned. Kol. Petrol. Mij., 359.
Nederlandsche Nw. Guinea Petroleum Mij., 359.
Ned. Pacific Petr. Mij., 359.
Ned. Telegraaf Mij. „Radio Holland'', 359.
Nederlandsche universiteiten, toelating tot, 249, 251, vgl. 237—238, 238, 239.
Nederlandsche Zendingsschool, 259.
Nederlandsche Zendingsvereeniging, 264.
N.-I. Aardolie Mij., 362, 377—378.
N. I. A. S., 249, 277, 299.
N. I. A. T. W. U., 238.
N.-I. Comite reservoirdammen, 348.
Ned.-Ind. Gas Mij., 138.
Ned.-Indische Marineraad, 421.
N.-I. Olymp. Com., 223—224.
N. I. R. O. M., 359, 422.
N.-I. Spoorwegmaatschappij, 358.
N.-I. Tramweg Mij., 356.
N. I. V. A. S., 312.
N.-I. Vereeniging „M. A. de Ruyter'', 444.
Ned.-Indische Veeartsenschool, 325.
N. I. W. E. M., 367—368.
Ned.-Indische Zendingsbond, 265.
Nederl. Oost-Indisch Zending- en Bijbelgenootschap, 263.
Negeri, 38.
Negorij, 40, 146.
— hoofd (regent), 146.
— rechtbanken, 41.
Neutraliteitshandhaving, 382.
Niassische Prot. kerk, 263.
Nipahbosschen, 121.
Nonactiviteit, 14, 254, 406, 457—458.
„Noöngan'', Sanatorium, 282.
Norddeutscher Lloyd, 51.
Normaalscholen, 246—247, 305—306.
Normalisatie.
— Raad, 273.
Norvegian-Africa and Australia-line, 51.
Nota's van toelichting pl. contr., 148.
Notariaat, 44—45, 197.
benoeming, 44.
handteekening, 45, 68.
kosteloos ministerie, 78.
ontheffing B. B. van —, 142.
plaatsen van vestiging, 44.
vrouwelijke notarissen, 45.
Notarieele acten.
inspectie van —, 29.
Nijverheid, afdeeling, 328—330.
organisatie, 328.
Nijverheidsakten l.o., 245.
Nijverheidsvoorlichting, 300, 328.

O

Oceaan, Ned. Stoomvaart Mij., 51, 443.
Ocean Steamship Cy. Ltd., 50—51.
Octrooien, 80.
Oelèebalangs, 145.
Oembilinsteenkolenmijnen, 127, 360, 364.
Oetoesan indjil, 259.
Office international d'hygiène publique, 298.
Officieel nieuwsblad, 341.
Officier van Justitie.
Inlandsch —, 22, 38, 140, 464.
vgl. Openbaar ministerie.
Officieren.
Chineesche —, 144, 151, 462.
— gouvernementsmarine, 446.
— landmacht, 7, 9, 42, 43, 94, 142, 380 (ongeschiktheid), 382 (bezoeken), 389 (tractementen), 399—400 (reservisten), 407 (pensioenen), 408 (weduwen en weezen), 462 vgl. 470.
— Leger des Heils, 265, 286.
— van Gezondheid, 277, 391, 405.
reserve —, 397, 398, 399—400.
— vrijwilligerskorpsen, 411.
— zeemacht, 9, 42, 43, 52, 94, 115, 418 (reservisten), 439, 462 vgl. 470.
Oliepalmen.
uitvoerverbod — plantmateriaal, 312.
Onbeheerde goederen, 101.
Onderdanen, Ned., 3—4, 9, 48—49, 206.
Onderhandsche geschriften, 65.
waarmerking, — 63.
Onderhandsche verkoop.
roerende Landsgoederen, 20.
Onderluitenants, 14, 391.
Ondernemerstusschenkomst belastinginning, 115.

Ondernemingslandbouw, 192—194, 202—204, 204—205, 304—305, 310—312.
Ondernemingsrubber.
zie rubber.
Onderscheidingsteekenen, 143 (regenten), 143 (wedono's), 144 (ass. wed.), 145 (adathoofden Riouw en O.), 146 (negorijhoofden Molukken), 149 (zelfbestuurders), 410 (militairen), 424 (Gouvts. Marine), 469—473 vgl. eereteekenen.
Onderstanden, 254, 279, 407, 419, 457, 459—461, 465, 467.
Onderwijs, 217, 217—255.
bestuursopleiding —, 248—249.
boschbouw —, 300.
desa —, 217.
fröbel —, 226.
gemeente —, 217.
godsdienst —, 219, 267—268.
handels —, 247—248.
hoefsmids —, 394.
hooger —, 250—252.
huis —, 219.
hygiëne —, 284.
— in gevangenissen, 54.
kweekschool —, 242—247.
lager —, 226—234.
landbouw —, 231, 300, 305—306.
lichamelijke opvoeding, 223—224.
— en luchtbescherming, 191.
medisch —, 249—250.
middelbaar —, 236—239.
militair —, 381, 382, 405.
— motorist, 423.
mulo, 234—236.
mijnbouw —, 361.
nijverheids —, 242.
— opleiding onderwijzer, 242—247.
politie —, 184, 185, 186.
schema van het —, 218—219.
technisch —, 239—241, 329.
vaccinatie —, 282, 288.
vak —, 239—241.
veeartsenijkundig —, 300.
— statistiek, 337.
— verslag, 225, 337.
inspecties —, 220—222, 223, 224, 225, 227, 228, 229, 230, 233, 255, 466.
internaatswezen, 224.
openbaarheid —, 217, 219.
schoolsparen, 360.
schoolgeldregeling, 224—225.
Onderwijs.
studievoorrechten, 225.
toezicht —, 219—223.
— volksonderwijs, 217.
— zelfbesturen, 150.
Onderwijzers, 150, 227, 230, 232, 235—236, 239, 241, 242—247, 252—255, 256, 315, 446, 455, 456, 460, 461.
Onderzeebooten, 417.
Onderzoek der Rekenkamer, 17.
Oneerlijke mededinging, 80.
Ongevallenverzekering, 70.
Onteigening, 132, 210, 211.
Ontginning, 196, 198, 204, 205, 206.
Ontratting, 289, 291.
Ontruiming, 204, 205.
Onschendbaarheid, 12.
Ontscheping.
havens van —, 49.
— sambtenaar, 50.
vergunning tot —, 50.
vgl. toelating.
Ontslag, 458—459, 464.
gevangenen, 55.
— godsdienstvoorganger, 259.
— Inlandsch districtsbest. Buit. Gew., 145.
ingangsdatum —, 459.
kwalificatie —, 458, 465.
ongevraagd —, 458, 458—459.
— burgerl. ambtenaren, 445, 454, 457, 458—459, 465.
— locale ambt., 137.
— militairen, 405, 406, 407.
— politiepers., 185.
— rechterlijke macht, 21.
— uit betrekking, 458, 465.
— uit 's Lands dienst, 458—459, 465.
unificatie voorschriften —, 459.
Ontsmetting, 289, 291, 293, 322.
Ontvoogding Minahasa, 146.
Ontzetting rechterlijke macht, 21—22.
— Onvervolgbaarheid, gerechtelijke, 21.
Onwettige occupatie, 195, 200.
Oogstverband, 63.
Oorlogsbehoeften.
verkoop —, 119.
Oorlogsschepen, 96, 413.
kenteekenen, 413.
meren van —, 438.
ongevallen —, 421.
politieke zendingen van —, 414.

Oorlogsschepen.
quarantaine —, 290.
toelating vreemde —, 443.
Oorlogsvloot, 413, 415, 415—418.
Oorlogsvoorbereiding, 382.
Oorlogswinstbelasting, 114.
Oost-Aziatische Zaken, 132, 188—189.
organisatie-kantoor Dienst —, 188.
Oost-Java Stoomtram Mij., 356.
Oost-Java Zeevervoer, 98.
Oost-Javaansche Kerk, 263.
Oostpannen, 332.
Opbieding.
— bij verkoopingen, 47, 119.
Opcenten, 114.
— bieraccijns, 105.
— inkomstenbelasting, 107.
— t.b.v.d. Vorstenlanden, 107.
— invoerrechten, 100.
— locale ressorten, 114, 136, 137, 138.
— person. bel. t.b. der Vorstenlanden, 109.
— petroleumaccijns, 104.
— verponding t.b. der Vorstenlanden, 110.
Opdrijven venduties, 119.
Openbaar gehoor, 462.
Openbaar ministerie, 27.
vgl. auditeur-militair.
Openbaar gezag, 69.
Openbaarheid onderwijs, 217, 219.
„Openbare dienst'', 137.
Openbare orde, 57, 69, 244, 268.
Openbare rust en orde, 50, 51, 52, 57, 58, 215, 266.
Openbare verkoopingen, 78, 98, 117—120.
Openbare werken, 54, 149, 216, 346.
Opeti, 114.
Opium.
in- en uitvoer verdoov. midd., 96, 287, 312.
invoering — regie, 95.
kringenregeling, 96.
opiophagen, 96, 281.
opsporing opiumdelicten, 96.
premiebepalingen, 96.
— voorschriften in zelfbesturen, 150.
regeling, 95—96.
smokkel —, 282.
verdragen, 96, 299.
verpakkingsbepalingen, 96.
voorraad v. midd., 325.
vgl. Regie.
Opiumfabriek, 93, 96—97.
aanwijzing — als landsbedrijf, 93—97.
Opkoop producten, 193.
Opleiding burg. ambtenaren, 446—447.
Opleidingskosten R. K. geestelijken, 262.
Opleidingsschip, 416.
Opnemingsvaartuigen, 417, 422, 429.
Oppassers, B. B., 186.
Opperbestuur, 5.
Opperbevel.
— land- en zeemacht, 7, 413.
Opperkadigerecht, 39.
Opperofficieren, 406.
Opperwetgeving, 5.
Opslagpetroleum, 362—363.
Opsporing.
mijnbouwkundige —, 362.
— douane overtredingen, 103.
— opiumdelicten, 96.
— strafbare feiten, 184.
— verkeersdelicten, 187.
Opstal, recht van, 205—206.
omzetting in eigendom, 206.
prijsgeving, 206.
vergoeding opstallen bij expiratie, 206.
— zelfbesturen, 207, 208.
Opstallen.
veiling —, 119.
Opstand.
tegemoetkoming —, 142.
Opvoedend ambtenaar (T. en O. wezen), 76.
Opzeggingstermijn.
verlenging —, 71.
Opzending.
Zie vervoer.
Orang gedang, 38.
Orangkaja, 146.
Oranje-Nassaugesticht Magelang, 76.
Orde van den Nederlandschen Leeuw, 470—471.
Orde van Oranje-Nassau, 471—472.
Orden.
werkzaamheid — missiegebied, 260, 261.
Ordonnanceeren, 83, 94, 381.
Ordonnansen.
zie lijfwachten-cavalerie.
Ordonnanties.
afkondiging van —, 7.
vaststelling van —, 6—7, 12.
Organisaties.
inheemsche — op terrein v. d. handel, 302.

Orient-Java-Afrikalijn, 440—441.
Orthodox Russische Kerk, 263.
Orthopaedische apparaten, 286.
Osaka Shosen Kaisha, 51.
O. S. V. I. A.
zie M. O. S. V. I. A.
Ouderdomswet, 70.
Ouderlijke macht, 48.
Oudheden, 268.
vgl. monumenten.
Oudheidkundig verslag, 269, 270.
Oudheidkundige dienst, 217, 268—269.
Oudheidkundige Vereeniging Modjopait, 271—272.
Overcompleet, 449.
Overdracht.
—benoemingen, schorsing en ontslag burg. ambt., 447.
—benoemingen politie, 185.
—bevoegdheden centrale autoriteiten, 134, 139.
—bevoegdheden hoofden gew. bestuur, 134, 137, 139, 140.
—binnenvisscherij, 306.
—eigendomstoezegging, 202.
—landbouwvoorlichting, 134, 137, 304, 306.
—leprabestrijding, 293.
—logementen, 136.
—onderwijs, 134, 136, 218, 220, 222, 230, 233, 240, 247.
—openbare werken, 134, 137.
—pestbestrijding, 284.
—postspaarbankinlagen, 360.
—veterinaire dienst, 134, 137, 322.
—volksgezondheid, 134, 136, 137, 274, 275—277, 280, 281, 284, 289, 294.
—waterleiding, 136.
Overgang, recht van, 110—111, 115, 202, 205, 206.
Overgave betrekking, 455.
Overheidsbemoeiing arbeidsverhoudingen.
verzameling gegevens —, 70.
Overjarige gewassen, 309.
Overlijden gevangenen, 54.
Overlijdensakten schepelingen K. N. Marine, 61.
Overmaking van gelden, 19, 138, 468.
Overplaatsingen, 450, 463, 465.
—ambtenaren B. B., 141.
—ambtenaren kantoordienst, 140.
—B. B.-ambten. in provincie, 141.
—controleurs en aspirant-c., 141.
Overplaatsingen.
—politieambten., 185.
Overschrijding begrooting, 18.
Overschrijving, recht van, 110, 115, 202.
Overtocht, 458.
—gezinnen Marinepersoneel, 419.
klassenrangschikking landsreizigers, 458.
—wachtgelders, 458.
vgl. vervoer.
Overtollige goederen.
verkoop —, 118.
Overtredingen.
—opiumverordeningen, 97.
overwerkgelden, 390, 452.

P

Pachters.
bepalingen omtrent — landsmidd. 94—95.
Pacific Mail Steam Ship Cy. Ltd., 51.
Padjeg, 114.
Padvindersbond, 224.
Pajoengs, 473. vgl. onderscheidingsteekenen.
Pakpapier, 332.
Palmolie, — pitten, 337.
Pandelingschap, 67.
Pandhuisdienst,
eigen beheer Gouvt., 81, 93, 98.
organisatie, 98—99.
verkoopingen —, 98, 117.
verpachting recht houden —, 95.
Pandji Poestaka, 255.
Panghoeloe, 29, 30, 36, 266.
vgl. adviseurs.
Panghoeloe Soekoe, 38.
Panghoeloegerechten, 31.
Panglima's sagi, 145.
Panglongreglement, 71, 72, 73, 320.
—keuren, 72.
Panglongs, 72, 72—73.
Pangoepakara Botjah Lolo, Toeloengagoeng, 76.
Papagaaienziekte, 293, 324.
Panti Boedaja, 272.
Pantserauto's, 387.
Parahiangan, 255.
Particulier verband.
aanname in — door het Land, 71, 313.
Particuliere landerijen, 144, 197, 200, 209—210, 211, 328.
aankoop, 210.
heerendiensten, 211.

Particuliere landerijen.
hoofden dorpen —, 144.
regelingen, 209.
statistiek productie —, 337.
voormalige —, 197, 200, 202.
Pasmunt, 88—89.
Passagegelden, 335.
Passagiers.
achtergelaten goederen van —, 46.
in- en ontscheping —, 430.
Passen.
gezondheids —, 291.
Mekka —, 267, 294.
— ingev. toep. Reisregeling, 215—216.
— naar het buitenland, 48—49.
— voor goederen ingevolge Rechtenordonn., 101.
regeling uitreiking buitenl. —, 48.
verlofpas, 77, 399.
visum van —, 48.
Patih, 29, 143, 196, 467.
patih-districtshoofd, 30.
Patronaat.
zie reclasseering.
Pelgrimschepen, 267.
Pelgrimsordonnantie, 267, 294, 295.
vgl. bedevaart.
Pembantoe agama, 259.
Pengadilan kraton darah dalem, 31.
Pengadilan Pradoto, 31.
Pengadilan Soerambi, 31.
Pengajah dalem, 411, 412.
Peninsular and Oriental Steam Navigation Cy., 51.
Pensioenen, 14, 81, 125—127, 409, 459—461.
beleening —, 125.
— bijzondere leerkrachten, 126.
— departementshoofden, 459.
extra-uitkeering —, 460.
— gemeente onderwijzers, 217.
— inl. landsdienaren, 464, 466—467.
— inl. schepelingen G. Mar., 459.
— inl. schepelingen K. Mar., 419.
korting —, 136, 459—460.
— loc. ambt., 138, 461, 466.
medetelling diensttijd van Ned. —, 252.
militaire —, 409, 460.
— bijzondere leerkrachten, 254, 460.
— departementshoofden, 459.
— Europ. ambtenaren van zelfbesturen, 150.
Pensioenen.
— marine pers., 419.
— Marine-reserve, 418.
— militairen (beroeps-), 407—408.
— mindere schepelingen G. Mar., 424.
— nagelaten betrekkingen, 461.
— stafpersoneel Gouv. landb. bedr., 313.
— Weduwen en Weezen, 461.
— voorzitter Volksraad, 459.
regeling —, 459—461, 466—467.
schorsing —, 460.
uitbetaling —, 125.
verhooging —, 126.
voorschot op —, 460.
— zelfbestuursambten., 150.
Pensioenfondsen, Indische, 81, 125—127, 409.
beheer, 125.
bezoldigingen personeel —, 448.
directie, 125.
financiering, 459.
Peper, bescherming teelt —, 192.
Perceptie.
hulpontvangers, plv. ontv. der —, 84.
personeel —, 115, 121.
Perdikandorpen, 144.
Perekonomian Rajat, 255.
Permanent Hof van Internationale Justitie, 3.
Permanente Arbeidscommissie, 72.
Permanente Kaarteeringscommissie, 393.
Permanente Militaire Spoorwegcommissie, 379, 382, 393.
Persbreidel, zie Drukpers.
Persekoetoean orang-orang Mesehi boeat meloewaskan Agama-masehi Indjil di Hindia Belanda (Pommadi), 265.
Personeel.
— Alg. Secretarie, 16.
— inl. bestuur Buit. Gew., 147.
— Boschwezen, 316.
— Depôt v. Leermiddelen, 225.
— D. V. G., 276 (ter beschikkingstelling).
— gevangeniswezen, 55.
— Gouvern. Landbouwbedr., 313.
— Indische Pensioenfondsen, 125.
— Kon. Marine, 418—419.
— krankzinnigenwezen, 282.
— kustverlichting, 201, 282.
— militaire strafgestichten, 380.
— opiumfabriek, 97.
— oudheidk. dienst, 269.

Personeel.
— perceptie, 115.
— rechterlijke macht, 21—22.
— van den Volksraad, 14.
Personeele belasting, 109, 114, 115, 343.
statistiek —, 337.
Perswezen.
periodieken Volkslectuur, 255, 302.
persberichten, 255, 302.
vgl. drukpers, publicaties.
Petronellaziekenhuis, 280.
Pestbestrijding, 276, 283—284, 289, 293, 298.
Petitie, 12, 13.
Petroleum.
— accijns, 104.
— opslag, 362—363.
— vervoer, 428.
Pharmaceutische Dienst, 286—287, 294.
militaire —, 390—391.
Physisch Laboratorium Bodemk. Inst., 307.
Pinksterbeweging, 265.
Pinkstergemeente, 263.
Pinkstervreugd in N.-I., 265.
Pisang, 308.
Pitrah, 266.
Plaatselijke dienst Zeemacht, Batavia, 413.
Plaatselijke fondsen, 82.
Plaatselijke krachten, 390.
Plaatselijke staf, 379, 384.
Plaatselijke Raad van het Cultuurgebied der Oostk. v. Sumatra, 284 nt.
Plakzegels, 111.
Plantenziekten, 306, 307—308.
Plantkundig laboratorium, 307.
Plantmateriaal, 309, 314.
Plattelandspost, 358.
Plukrecht, 198.
Poenale sanctie.
Zie koelieordonnantie.
Poengoean Kristen Batak, 263.
Pokken, 292, 298.
Poliklinieken, 282.
Politie, 132, 184—188, 423, 451, 466.
administratieve —, 184.
automobielen —, 186.
barisan —, 411.
benoeming, etc., 184—185.
bestuurs —, 143.
bezoldiging, 185—186.
bosch —, 318.
conduites —, 185.
Politie.
detacheering, 185.
douane —, 103.
fondsen, 140, 187—188.
formatie algemeene —, 184.
jacht- en dieren —, 187.
kleeding —, 186—187.
locale ress., 138.
militaire —, 188, 385.
monumenten —, 269.
mijn —, 187, 362.
onbezoldigd personeel —, 187.
ondernemings —, 187 vgl. 193.
— oppassers, 464.
pasar —, 138, 187.
— bevoegdheid personeel Plantentuin, 314.
rechts —, 140.
stads —, 143.
tucht, 187.
verkeers —, 138, 187.
verplaatsing —, 185.
wapening —, 187.
zee —, 424.
— zelfbesturen, 149, 150.
zout —, 97, 98.
Politiefondsen, geheime, 140.
Politieke contracten, 148, 170—183, 319.
Politieke propaganda, 253, 255 (onderwijzers), 463.
Politieke vereenigingen, 57, 69, 253, 463.
Politieke zendingen van oorlogsschepen, 414.
Politierechter, 26, 28, 32, 39.
Politieschool, 184, 185.
Pontianak-Riviervervoer, 97.
Pomografie, 75, 120.
Portvrijdom, 14, 70, 395.
Postagenten.
a. b. mailschepen, 358.
Posterijen, 357—358.
dienststukken, 357.
districtspost, 358.
luchtpost, 357.
plattelandspost, 358.
postvervoer K. P. M., 440.
postvervoer Nederland, 442.
Posthouders, 141.
Postkantoren, 121.
overname Landskas administratie, 84 vgl. 121.
Postspaarbank, 130, 138, 282, 344, 359—360.
Postwisseldienst, 357.

Pradoto, 31.
Pradoto-Gede, 31.
Prajoda's, 411—412.
Predikanten.
zie godsdienstvoorgangers.
Premie's.
opium —, 96.
— aanwijzingen delfstoffen, 361.
— brandspuitpersoneel, 140.
— inz. overtreding in- en uitvoerrechten en accijnzen, 99.
— kabelwerkzaamheden, 424.
— opleiding volksonderwijzer, 246.
— personeel opiumfabriek, 97.
— vervaardiging werken inh. talen, 256.
— zeeroofbestrijding, 188.
Premieleeningen, 78.
Préséance, 462.
— consulaire ambtenaren, 343, 414.
— militairen, 406, 414.
— van leden van den Volksraad, 15.
Priesterraad.
zie godsdienstige rechtspraak, panghoeloegerechten.
Prinses Juliana Jeugd Stichting, 224.
Pro Juventute-organisatie, 76—77.
Proceskosten, 65.
Procureur-Generaal, 21, 23, 140, 184.
Procureurs.
zie advocaten.
Producten.
„— brochures", 335.
— transacties, 111.
— vervoer, 442.
Proefdieren, 324.
Proefoogsten, 121.
vgl. landrente.
Proefstations.
Algemeen — van den Landbouw, 303, 306—310.
zie ook op Algemeen.
boschbouw —, 316, 321.
klapper —, 309.
particuliere —, 306, 312.
Proeftuinen, 309, 309—310.
Proefvelden, 309.
Projectielfabriek, 381, 387.
Promessen, 82.
Protestantsche Kerk, 258—259.
Protestantsche Zending.
zie Zending.
Protocollen eigendoms- en hypotheekbrieven.
nazien der —, 29.
Provincieordonnantie, 133.
Provincies, prov. raad, 3, 82, 83, 133, 135, 138, 143, 184, 193, 218, 233, 247, 275, 276, 283, 286, 304, 306, 322, 323, 324, 345, 346, 349, 351, 357, 362, 363, 366, 457.
Prijsbewaking, 331, 337.
Prijs- en buitenzaken, 25.
Psychiatrische kliniek, 279.
P.T.T., 84, 93 (toep. Ind. Bedr.w.), 121, 130, 282, 344, 357—359.
ambtenaren —, 446, 466.
bijzonder overheidstoezicht, 357.
Publicaties, 14, 15, 16, 55, 217, 225—226, 255—256, 256—257, 269, 270, 295, 296, 301, 302, 305, 307, 321, 330, 334—335, 336, 340, 345, 349, 354, 361, 362, 389, 395, 421, 422, 429.
Pupillen.
zie minderjarigheid.
Pyrotechnische werkplaats, 381, 387.

Q

Quarantaine, 290—292, 295 vgl. 322, 428.
berichtgeving — ziekten, 298.
indeeling havens, 290—291.
planten —, 300, 303, 307.
— bedevaart, 290, 294—295.
— bep. Oostkust v. Sumatra, 290.
quarantaine-ordonnantie, 277, 289 nt. 3, 290—292, 299 nt. 1, 428.
— rivieren, 292.
— stations, 292, 294, 299.
vrijstellingen —, 290.
vgl. Bedevaart.

R

Raad van Advies N.I.R.O.M., 359.
Raad van Commissarissen Europeesch Locaalfonds, 125.
Raad van Commissarissen Ind. Pensioenfondsen, 125.
Raad van Commissarissen Javasche Bank, 130.
Raad van Departementshoofden, 19.
Raad voor de Scheepvaart, 423, 438.
Raad van N.-Indië, 6, 7, 8, 9—10, 11, 53, 58, 117, 449, 454.
Raad van Toezicht Postspaarbank, 360.
Raadhuizen, 137.
Raadsman voor studeerenden, 467—468.

Raden van Justitie, 22, 23, 24—26, 32, 33, 44, 45, 47, 48, 53, 57, 64, 66, 68.
Raden van onderzoek en appel reserve-marine-officieren, 418.
Radiodetachement Genietroepen, 388.
Radioomroep, 359.
Radiotelefoongesprekken, 20.
Radiotelegrafist G. Mar., 424.
Radjapatty, 146.
Ranglijst, 21.
Rangorde, 184 (alg. pol.), 406 (officieren), 414 (Marine), 451 (landsdienaren).
Rapat orang gedang, 38.
Rapat Penghoeloean berempat, 38.
Rechtenordonnantie, 100—102.
Rechterlijke ambtenaren, gegradueerde, 21, 462 (Kostuums).
Rechterlijke organisatie, Regl. zie op Reglement.
Rechtshoogeschool, 21, 250—251.
Rechtskundigen, 21.
Rechtspersoonlijkheid, 57—58, 60—61, 257, 340 (statuten J.C.).
Rechtspleging bij de Zeemacht, 43, 414.
Rechtspleging voor de Landmacht, 42.
Rechtsreglement Buitengewesten, 32, 33, 34, 36, 37, 40, 60, 76, 79, 114, 118, 134.
Rechtsschool (voormalige), 21, 224.
Rechtstreeks bestuurd gebied, 3.
Rechtswezen 22—43.
Reclasseering, 77.
Reconstructie van oudheden, 268.
Reeden, 344, 426.
—grenzen, 436, 437.
Regeeringsalmanak voor N.I., 16, 340.
Regeeringscommissarissen.
—kinarestrictie, 303.
—suikerind. 312.
Regeeringsgemachtigden, 12.
—voor Algemeene Zaken, 14.
Regeeringspupillen, 76, 228.
Regeeringstelegrammen, 358.
zie Telegrammen.
Regeeringsverordeningen, vaststelling van —, 6.
Regenten, 29, 76, 121, 196, 230, 257, 266, 267, 465, 466.
ambtstitels, 143.
benoeming, 143.
geschiktheid, 143.
opvolging, 143.
vgl. Bestuur, Inlandsch.
Regentschappen, regentschapsraad, 3, 11, 78, 82, 83, 133, 135, 138, 141, 143, 202, 230, 233, 240—241, 275, 276 (aanstelling hoofden gezondh.d.), 284—285, 286—322, 323, 324, 328.
Regentschappen, Vorstenlanden, 155—156, 267 nt.
Regentschapsgerechten, 29—30.
Regentschapsordonnantie, 133.
Regentschapssecretaris, 138.
Regenwaarnemingen, 421.
Regie.
opium- en zoutregie, 81, 95—98.
Regionale toeslagregeling, 448.
Registers.
centraal testamenten register, 47.
keurings —, 450.
—bedehuizen Vrijdagsdienst, 266.
—reclasseeringsvereenigingen, 77.
—voor toezicht op rechtsbedeeling, 22.
—vonnissen zelfbestuursrechtb., 38.
Registratie Inlandsch grondbezit, 121.
—vreemde zeevisschersvaartuigen, 428.
Registratiekamer, 72.
Reglementen.
—aanbestedingen, 345, 389.
akten —, 242.
Alg. — Opleidingsschool Politie, 184, 186.
Algemeen — Prot. Kerk N. I., 258.
Alg. Water —, 346.
Ben. — Inl. Best. Dienst, 143 nt.
Chineesche arbeiders —, 72, 363.
dienst — Weeskamers, 47.
Europeesch Locaal Pensioen —, 137.
Europeesche onderwijs —, 227, 242.
Europeesche school —, 134, 227, 228, 229.
goederengeld —, 350.
havengeld —, 350.
Indisch burgerlijk pensioen —, 127.
ligplaats —, 350.
militaire —, 382.
militaire pensioen —, 407.
ontsmettings —, 289.
opslag, —, 350.
Overtochts, 124.
Particuliere Landerijen, 209.
Pensioen — bijzondere leerkrachten, 126, 254.
Priok Scheepvaart —, 351.

Reglementen.
Scheepsvoedings, 124, 439.
Tucht — Alg. Pol., 187.
Vorstenlandsch grondhuur —, 209.
— aanschaffing dienstautomobielen, 186.
— Agentschappen Jav. Bank, 130.
— Ambachtsopleiding K. N. I. L., 240.
— Ambachtsscholen, 239.
— A. M. S., 238.
— Barisan's, 411.
— beheer militaire nalatenschappen, 380.
beheer Pandhuisdienst, 98.
— Bestuursacademie, 252.
— Bestuursopleiding, Makassar, 249.
— Burg. Stand Inl. Chr., 61—62.
— Burg. Veeartsen. Dienst, 324.
— candidaat-vaccinateurs, 288.
— centrale aanschaffing, 330.
— credietverband, 63.
— cultuurschool, 305.
— Dienst O. Az. Zaken, 189.
— Dienst Volksgezondheid, 134, 274—275, 277, 278, 279, 296, 392.
— electriciteitsverstrekking, 351.
— examens lagere Europ. onderw. akte, 243.
— Eykman Instituut, 298.
gestichten —, 53, 54, 55.
— Godsdienstige rechtspraak, 28—29, 34, 39.
— Handelsleergangen, 248.
— H. B. S. 5 j.c., 236.
Industrieele Eigendom, 80.
— inentingsleergang, 288.
— inl. ambachtsleergangen, 240.
Inl. 2e kl. scholen, 232.
— Kamers van Koophandel, 341.
— Kerkeraden, 258.
— K. M. A., 405.
— krankzinnigenwezen, 282.
— Kweekscholen en hoofdactecursussen, 242—243.
— lagere nijverheidssch. meisjes, 242.
— Landsdrukkerij, 339.
— Landskoepokinrichting, 288, 297.
— Legioen Mangkoe Nagara, 411.
— Locaal Pensioenfonds, 127.
— Lycea, 236.
— Marine Etablissement, 419.
— Medische Hoogeschool, 251.
— M. G. D., 391.

Reglementen.
— middelb. landbouwsch., 305.
— militaire hoefsmidschool, 394.
— militaire strafgevangenis, 394.
— mindere schepelingen Gouvt. Mar., 424.
— mosvia, 249.
— muloscholen, 234.
— Natuurw. Raad v. N. I., 314.
— N. I. A. S., 249.
— N. I. Veeartsenschool, 325.
— normaalscholen, 246.
— notarisambt., 45.
— ontscheping vee T. Priok, 322.
— op de drukwerken, 69.
— openbare verkoopingen, 117.
— opneming en verpleging krankzinnigengest., 283.
— pensioen niet-Eurp. locale ambtenaren, 127.
— personeel Boschwezen, 316.
— Postspaarbank, 360.
— Prajoda's, 412.
— Raden, van onderzoek en appel, 418.
— rangen etc. Regenten op Java, 473.
— Rechterlijke Organisatie, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 59—60, 76.
— Rechtshoogeschool, 251.
— Rechtsvordering, 64, 118.
— saluutschoten, 414.
— schakelscholen, 229.
— schoolgelden, mulo, 235.
— staatspraktijkdiploma kostuumnaaien, 242.
— standaardscholen, 232.
— S.T.O.V.I.T., 249.
— strafvordering, 66.
— Technische Hoogeschool, 250.
— technische scholen, 239.
— veeartsenk. Overheidsbem. en veearts. politie in N.-I., 321—322.
— verhuur havenmaterieel, 350.
— verpachting 's Landsmiddelen, 94.
— verpachting parelvisscherij, 327.
— verpleging krankzinnigen, 283.
— victualiedienst Gouvt. Mar., 424.
— voogdijraden, 48.
— waterschappen, 347.
— waterverstrekking, 351.
Weeskamers, 47.
— ijs en koolzuurh. wateren, 294.

Reglement van orde.
— Algemeene Rekenkamer, 18.
— Coll. v. Gedelegeerden, 13, 14.
— examens S.T.O.V.I.T., 249.
— examens volksonderwijzers, 246.
— acte examens, 243.
— middelbare examens, 245.
— Kamers van Koophandel, 341.
— Raad van N.-I., 10.
— Volksraad, 12, 14.
Rehabilitatie, 56.
Reis- en verblijfkosten, 48, 78, 143, 288.
Reischeque's, 335.
Reisregelingen, 123, 215.
Reiswezen, 81, 123—124.
Reizen, vgl. ook Vervoer.
binnenlandsch paswezen, 215—216.
— departementshoofden, 19.
— emigranten (naar buitenl.), 216.
— Godsdienst-voorgangers, 259, 262.
huurauto's Ambt. Dec., 137.
— in Buitengewesten, 215—216.
— militairen, 407.
— op Java en Madoera, 215.
— pers. Dienst Scheepv., 423.
politieke zendingen oorlogsschepen, 414.
— rechterl. ambten., 24.
— regenten, 143.
tegemoetkoming schade op —, 142.
— V. R.-leden, 14.
— venduambtenaren, 120.
— weeskamerexamens, 48.
— zelfbestuurders, 149.
Rekening-courant, 129, 149.
Rekenplichtigheid, 64, 65.
Remissie, 56, 94.
Remonte-depôt, 379, 383, 394.
Reproductiebedrijf Topografische Dienst, 93, 393.
Reserve, 379, 382, 383, 390, 399—400.
marine —, 418.
Reservekorpsen oud-militairen, 412.
Reserveering.
— bosschen, 317, 319.
— gronden, 205, 301.
— terreinen mijnbouw, 362.
Resident, 34, 37, 40, 41, 52, 53, 62, 68, 71, 72, 78, 101, 103, 139, 140, 141, 145, 146, 185, 206, 214, 220, 304, 345.
Resident-afdeelingshoofd, 49, 83, 196, 342, 431.
Residentiegerechten, 22, 27—28, 32, 33—34, 47, 67, 144, 220, 326.
Restitutie.
— Landsgelden, 446.
— opleidingskosten, 446.
— passagekosten, 458.
Restrictie-regelingen, 303, 310—312.
Revisie, 23.
Ridderorden, 469—473.
Riddersoldij, 425, 469.
Rioleering, 285, 344, 348.
Riouw Archipel, vestiging van vreemdelingen in, 49.
Rivierbeheer, 344.
Rivierenbesluit, 292.
Rockefeller Foundation, 298.
Rogatoire commissiën, 67.
Roomsch-Katholieke eeredienstorganisatie, 259—262.
Rotterdamsche Lloyd, 15, 50, 124, 358 (post), 442, 443.
Rottingstokken, 473.
vgl. onderscheidingsteekenen.
Rubber.
fabrieken bereiding —, 216.
individueele restrictie, 191, 311.
restrictie bevolkings —, 132, 191, 311.
— restrictie, 310—311.
— rookhuizen, 329.
statistiek — productie, 337.
Rubberfonds, 191, 311.
Rijksbladen, 31, 156, 211.
Rijkspostspaarbank, 360.
Rijksraad (Manado), 35, 40.
Rijksraad (Ternate), 41.
Rijksverzekeringsbank, 70.
Rijnsche Zendingsgenootschap, 264.
Rijst.
— Bangkatinwinning, 364.
— distributie, 333.
— invoer, 334.
— prijzen, 305, 333.
— vervoer, 334.
— uitvoer, 333.

S

Sabelsprinkhaanplaag, 308.
Saccharine, 106.
verbod vervaardiging —, 106.
vgl. suiker.
Sacra Congregatio de Propaganda Fide, 259—260.
Sagobelasting Riouw en Onderh., 113.
Salarissen.
Zie tarieven, bezoldigingen.

Salatigazending, 264.
Salpeter, 103.
Saluutschoten, 8, 414, 462.
vgl. ceremonieel.
Samengeperste lucht, reservoirs van —, 74.
Samenwerking burgerlijke en militaire gezaghebbenden, 404.
Sana Boedaja, 271.
Sanatoria, 281—282.
Sangi en Talaud Comité, 264.
Saniri negeri, 146.
Sanitair aardewerk, 331, 332.
Schadeloosstelling, 14, 202, 203, 205.
Schadevergoeding, 322, 381.
oplegging van —, 20, 150.
Schadeverhaal.
zie schadevergoeding.
Schakelscholen, 227, 228—229, 234, 425.
Schatkistpapier, 82, 85, 129.
Schatkistrekening, 84.
Scheepsartsen, 277, 278.
Scheepsbouw, 415.
Scheepsbouwkundig ingenieur, 446.
Scheepsmeting, 415, 423, 433, 435.
lijst scheepsmeters, 434—435.
Scheepspassen, 430.
Scheepsverklaringen, 428.
Scheepvaart, Dienst van, 124, 413, 415, 422—443.
Scheepvaartaangelegenheden (econ.), 330, 331.
Scheepvaartmaatschappijen, 331, 439—443.
Scheepvaartstatistiek, 415, 423, 438.
Scheiding Kerk en Staat, 259.
Scheidsgerecht, 255.
Scheikundig laboratorium, D. v. O., 392.
Schepelingen, arbeidsovereenkomst, 70.
Schepenordonn. en -verord., 427, 437.
vgl. diploma's.
Schietvereenigingen, 411 nt.
Schildpadeieren.
regeling inzameling, 328.
Schipbreukelingen, 70, 140.
Schoolbedienden, 233.
Schoolbehoeften, 225, 232, 247, 249.
Schoolgebouwen, 226, 228, 232—233, 235.
beschikking over — door partic., 226.
— normaalproject, 226.
Schoolgelden, 224—225, 227, 228, 229, 232, 239, 240, 246, 249.
Schorsing, 451, 460 (pensioenuitkeering), 464—465.
— godsdienstvoorgangers, 259.
— rechterlijke macht, 21, 22.
Schrijfbehoeften.
— gevangeniswezen, 55.
— gouvts. veeartsen, 324.
— havenkantoren, 429.
— inspectie M.O., 222.
— K. M. en Meteorologische Observatorium, 421.
— officieren Zeemacht, 439.
— politie, 188.
Schrijvers.
militaire —, 379, 380, 394.
schrijfloonen inspecteurs B.V.D., 324.
— rechterlijke colleges, 22.
Schuldbevrijding, 301, 302.
vgl. woeker.
Schuldbrieven, 64, 360.
Secretaris.
— Algemeene Rekenkamer, 17, 18.
— dept. Algem. best., 462.
gewestelijk —, 141.
Gouvernements —, 16.
— N.-I. Marineraad, 421.
— Raad van N.-I., 10.
regentschaps —, 138.
— Volksraad, 14, 15.
Sedija Moelja, 248.
Seismografen, 421.
Selectie-tuinen, 309.
Semarang-Joana Stoomtram Mij., 358—359, 359.
Semaroeng, Gesticht, 281.
Seminariën, 257.
Sengadji, 146.
Sera en vaccins.
bereiding van —, 325.
verstrekking van —, 275, 288, 297.
Shows.
werving Inl. voor —, 73.
Sigarettenfabricage, 328.
Silver-Java-Pacificlijn, 442.
Singkep Tin Exploitatie Mij., 359.
Sinologen, 107, 446.
Slacht.
— varkens, 323.
— vrouwelijk groothoornvee, 323.
Slachtbelasting, 111—112.
collecteloon —, 136.
inning — door gemeenten, 136.
werkingsgebied —, 111—112.
Slavernij, 67.

Slibvaartuigen, 423.
Slot van rekening, 12.
Sluiting terreinen eigendomsuitgifte, 202.
Smokkel, 101, 282.
Sociaal Bureau v. N.-I., 258—259.
Sociale verzorging marine-pers. in N.-I., 419.
„Soekamiskin'', strafgevangenis, 54, 55.
Soekoe, 38.
Soemba contract, 322.
„Soerabaiasche Schoolvereeniging, 237.
Soerambi, 31.
Soesoehoenan, 31, 42, 156.
Soja, 333.
Soldijen, 389, 469.
Solovalleiwerken-gronden, 200.
South Pacific Lijn, 440.
Spaar- en Credietbank „Atmo Setijo Oetomo'' Buitenzorg, 189.
Spaargelden, 232, 360.
Speciale scholen, 228, 234.
Vgl. Holl. Inl. Scholen.
Speculatie, erfp. gr. 202, 205.
Speeltafellicenties, 117.
Spelleider, 223.
Spelling, stelsel van, 226, 462.
Spillage, 98, 389.
Spoor- en tramwegen, 73, 195, 201, 204, 205, 354—357, 379, 382.
electrificatie, 368.
postvervoer, 358.
snelheidsindeelingen spoorwegen, 355—356.
telegraafdienst, 358—359.
toezicht —, 356.
verzoeningsraad, 356.
Sportterreinen, 224.
Sportvliegtuigen, 354.
Spreekdagen, 463.
Staat van beleg, 7, 382, 404.
Staat van Oorlog, 7, 382, 404.
Staatsblad van N.-I., 16, 92, 340.
vertalingen —, 255.
Staatscourant, 57, 88.
Staatsmuntbedrijf, 88, 91.
Staatspraktijkdiploma's, 242, 248.
Staatsspoorwegen, 14, 130, 137, 186, 282, 344, 350 (havensporen), 356—357, 358 (post), 467.
organisatie, 356—357.
vgl. spoor- en tramwegen.
(Stads)gemeenten, stadsgemeenteraad, 11, 71, 78, 114, 118, 130, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 202, 206, 217, 219—220, 226, 227, 230, 233, 240—241, 274 ntt. 1 en 2, 275, 276, 281, 286, 322, 323, 324, 353, 364, 366.
Stadsgemeenteordonnantie Buitengewesten, 134, 137.
Stadsgemeenteordonnantie Java, 133.
Stadstramwegen, 355, 356.
Staf der Zeemacht, 413.
Staf van den G.G., 379.
Stamboeken, 380, 467.
Standaardscholen, 229, 231, 232, 234.
Standpenningen, 90.
Standplaatsen, 259, 452, 455.
Standplaatstoelagen, 255.
State Shipping Service, 51.
Staten-Generaal, 17, 18, 92.
Statistiek.
belasting —, 337.
bevolkings —, 337.
conjunctuur —, 337.
financieele —, 81.
gerechtelijke —, 55, 337—338.
handels —, 300, 336.
hypotheek —, 336.
importeurs —, 336
landbouw —, 336—337.
motorverkeer —, 336.
scheepvaart —, 415, 423, 438.
sociale —, 337—338.
— doodsoorzaken, 297, 299.
— grondbezit, 196, 337.
— onderwijs, 225, 337.
— producten part. land., 337.
— veestapel, 323.
— vermogensbelasting, 337.
sterfte —, 293, 337.
Statistiekordonnantie, 336.
Statistiekrecht, 106, 340, 341.
Statuten, zie Rechtspersoonlijkheid.
Steenkolen Mij. „Parapattan'', 359.
Steenkoolbrikettenfabriek, 364.
Steenkoolopslagplaatsen, 415, 420.
vaststelling prijs steenkool, 420.
Stempeling gezegeld papier, 111.
Stempels, 149.
Sterfboedels, 119.
Sterke dranken, 95.
Sterkwerkende geneesmiddelen, 287.
Stichting Badan Pendidikan Boedi Oetama, 248.
Stichting Bandasche Belangen, 269.
Stichting Centrale Ver. tot bestrijding der tuberculose te Batavia, 281.

Stichting Fort Rotterdam, 269.
Stichting Jan Pieterszoon Coen, 224.
Stichting Museum voor Beeldende Kunsten, 272.
Stoomtoestellen, 73, 437.
Stoomv. Mij. „Nederland'', 15, 50, 124, 358 (post), 440—442.
S.T.O.V.I.A., 249.
S.T.O.V.I.L.'s, 259.
S.T.O.V.I.T.
Zie tandartsenschool.
Straffen, administratieve, 463, 465.
Strafplaatsaanwijzing, 54.
Strafvordering, 66.
Strafwetgeving, 65—66, 138 (loc. verord.), 210, 214 (heerend.), 346 (water).
Strand, 201.
Strandvonden, 25, 67.
Stroomtafels, 422.
Strootjes, 103.
„Struiswijk'', huis van bewaring, 55.
Studenten huis Batavia (Internaat Pegangsaän), 224.
Studiebeurzen, 239, 240, 245, 447.
Studieopdrachten, 245, 254.
Studietoelagen, 240, 243, 245, 249, 254.
Studievoorrechten, 225.
Stukken van overtuiging, 66, 118.
Stuurlieden koopvaardij, 437.
Subsidie's.
— ambachtsonderwijs, 239.
— assaineeringswerken, 285—286.
— Bataviaasch Genootschap, 270.
— bouw moskeeën, 266.
— bijzondere Chin. scholen, 234.
— bijzonder onderwijs, 219.
— gemeentelijke arbeidsbeurzen, 71.
— handelsonderwijs I.E.V., 248.
— Indisch Comité v. Wetsch. Onderz., 271.
— instandhouding liefdadige gestichten, 78.
— internaten, 224.
— Instituut Volksvoeding, 295.
— Java-Instituut, 271.
— kerkbouw, 257—258.
— kleinhandelscholen, 248.
Kon. Instit. T. L. en V. kunde N.-I., 273.
— K.N.I.L.M., 353.
— leprozerieën, 281.
— locale ziekeninr., 281.
Subsidie's.
— N.I. Ver. „M. A. de Ruyter'', 444.
— openbare werken, 346.
— opiophagen-verpleging, 96, 281.
— opleiding Inl. leerkrachten, 246, 247.
— overtochts-, uitrustings- en verlofskosten bijzonder onderwijs, 254.
— overtochts-, uitrustings- en verlofskosten pers. gesubs. ziekeninr., 281.
— partic. ambachtsonderwijs, 241.
— particulier inlandsch ond., 233—234.
— partic. kweekscholen, 243, 244.
— partic. lager onderw., 227.
— particuliere lagere nijverh. sch., 242.
— particulier midd. ond., 237, 238.
— particuliere mulosch., 235, 236.
— partic. opleiding volksonderwijzers, 246.
— partic. normaalscholen, 247.
— partic. nijverheidsonderwijs, 242.
— particuliere verbetergestichten, 76 vgl. 228.
— particuliere verpleging voogdijkinderen, 76 vgl. 228.
— partic. ziekenhuiswezen, 280—281, 286.
— regelingen personeel bijzonder onderwijs, 253—254.
— sanatoria, 281, 282.
— Sangi-Talaud Comité, 264.
— stadsgemeenten voor Europ. loc. pens.fondsen, 138.
— technische scholen, 240.
— tuberculose-bestrijding, 281.
— uitgave Oudheidk. Verslag, 269.
— uitvoering openbare werken, 136.
— volksonderwijs, 230.
— Westersch Lager Ond., 227.
— zelfbesturende landschappen, 149, 150.
— zwakzinnigenzorg, 282.
vgl. loterijen.
Subsistentenkaders, 384, 386.
Substituut-griffiers, 21—22.
Successie, recht van, 110—111, 115.
statistiek —, 337.
Suiker.
— accijns, 105—106, 114.
— belasting, 114.
— braakhuurregeling, 192.
— fabrieksinstallaties, 74.

Suiker.
— ondernemingen, 132, 192, 193, 241, 304.
— plantmateriaal, 312.
— restrictie, 310, 311—312.
sluiting gebied voor — industrie, 193.
Sultan.
— Batjan, 41.
— Deli, 36.
— Jogjakarta, 31, 42.
— Ternate, 41.
Sumatratabakbelasting, 114.
— Tidore, 41.
Summiere procedure, 28.
Suriname-werving, 73.
Synoden, 258, 262.

T

Taakverdeeling.
Zie Bestuurshervorming.
Taalambtenaren, 446.
Taal-, land- en volkenkunde, 217, 244, 245, 256—257.
Taalgeleerden, 263.
Taalleeraren (Inl. talen), 256.
Tabak, 100, 120.
bescherming teelt —, 192.
gronden voor brandhout t.b.v. — teelt, 201.
gronden voor — teelt, 199—200, 305.
Java — belasting, 114.
krosok, 233, 234.
Sumatra — belasting, 114.
— saccijns, 103—104, 114.
verbod uitvoer — szaad, 312.
Talen.
kennis lands —, 142, 405.
taalgeleerden v.h. Bijb. Gen., 263.
werken in inheemsche —, 256.
„Tanah onbekend'', 197, 201.
„Tanah Tinggi'', jeugdgevangenis, 55.
Tandartsenschool, 249, 277, 299.
Tandheelkunde, 277, 278.
militaire —, 391.
Taotjo, 333.
Tarieven.
militaire —, 389—390.
— advocaten en procureurs, 44.
— Boschbouwproefstation, 321.
— deurwaarders, 44.
— drinkwatervoorziening, 348.
— Eijkman Instituut, 298.
Tarieven.
— geïsoleerde personen (epidemieën), 289.
— getuigengelden in strafzaken, 67.
— goederengeld, 350.
— Gouvt. Ziekeninr., 280.
— in- en uitvoerrechten, 99—102.
— havenmeesters, 428.
— havenmateriaal Ternate, 352.
— justitiekosten etc. Europ. rechtb., 64, 66.
— justitiekosten etc. Inl. rechtb., 65.
— justitiekosten etc. residentie-gerechten, 65.
— kadaster, 79.
— kliniek Veeartsenschool, 325.
— krankzinnigenverpleging, 283.
— Landskoepokinrichting en Inst. Pasteur, 297.
Pasteur, 297.
— legalisatie uitt. reg. burg. st., 68.
— notarissen, 45.
— onderzoekingen, i.h. Landsarchief, 16.
— ontsmetting etc., 291.
— oogstverband, 63.
— pelgrimsonderzoek, 294.
— publieke entrepôts, 101.
— quarantaine, 289, 292 vgl. 308.
— vendu, 117, 119.
— vervoer schepen G. M. etc., 124.
— wateronderzoek, 286.
— watervoorzieningsprojecten, 285.
— weeskamers, 47.
— werkzaamheden kantoor O. Az. Zaken, 189.
— ijkgelden, 338.
Technische akten, 245.
Technische Hoogeschool, 250.
Technische scholen, 239—240.
Technologisch onderzoek, 329.
Tegemoetkomingen.
— i.v.m. dienstplicht, 399.
— i.v.m. installatie Regenten, 465.
— i.v.m. rampen, 463.
Telefonie, 138, 195, 359.
aansluitingen, 463.
bestuurstelefoondienst, 359.
militaire —, 382.
— in oorlogstijd, 382.
— verbindingen voor particulier gebruik, 195, 201, 359.
— verbindingen voor publiek verkeer, 359.

Telegrafie, 358—359.
concessies, 358—359.
draadlooze —, 358, 359.
— in oorlogstijd, 382.
Telegrammen, 14, 15, 358, 463.
Tentamen, 253.
Tentoonstellingen, 305, 334.
Termijnordonnanties, 13.
Territoriale wateren, zee en maritieme kringen, 414, 438.
— zelfbest. landschap., 327.
Teruggave.
— belasting, 117.
— uitgaven geneesk. behandeling landsdien., 451.
Terugzending.
— buiten N. I. geworven arbeidskrachten, 71.
— van uit N. I. verwijderde Vr. O., 151.
vgl. Vreemde arbeidskrachten.
Testamenten.
centraal testamenten register, 47.
Textielinrichting, 329.
Thee.
statistiek — productie, 337.
— aanplant, 310.
— belasting, 114.
— plantmateriaal, 310.
— restrictie, 310.
Tin.
lands — bedrijf, 187, 360, 363.
vgl. Bangkatinwinning.
Titels, ambts- en adels-, 473.
Tjikini ziekenhuis, 280.
„Tjipinang'', strafgevangenis, 55.
Toean tanah, 146.
Toeba.
uitvoerverbod — plantmateriaal, 312.
Toekenning weddeverhooging, 449.
Toelagen, militaire, 389.
Toelating, 49—52.
bijzondere regelingen, 49.
bijzondere —, 257.
vgl. ontscheping.
havens voor —, 49.
regeling aantal toe te laten vreemdelingen, 49.
— consuls, 343.
— Instituut Willemsoord, 414.
— K. M. A., 381, 405.
— Ned. universiteiten, 249, 251, vgl. 237—238, 238—239.
Toelating.
— uitoefening artsenij-bereidkunde, 278.
— uitoefening geneeskunde, 277.
— uitoefening tandheelkunde, 277.
— vreemde militaire luchtvaartuigen, 414.
— vreemde militairen, 414.
— vreemde oorlogsschepen, 414.
— zendelingen, 217.
toelatingskaart, 50, 51, 52.
Toepasselijkverklaring Europ. recht, 58, 59, 60, 61, 63, 64.
Toevluchtsoord voor zieken en wondlijders te Kajan (Semarang), 286.
Toewijzingen.
zie contingenteeringen.
Toezending publicaties, 41.
Toezicht inheemsche rechtspraak delegatie van —, 35.
Tolgebied, 99, 100, 105, 312, 438.
vgl. In- en Uitvoerrechten.
Tolken, 45—46, 382, 466.
bijstand tolk aan rechter, 46.
Topografische Dienst, 318, 339, 341, 379, 383, 390, 392, 393, 405, 410.
Topografische Inrichting, 339, 393.
Torpedobootjagers, 416—417.
Torpedomotorbooten, 418.
Transatlantic Steamship Cy. Ltd., 51.
Translateurs, 45—46.
kantoren, 22, 45.
Transport.
zie vervoer.
Transportkabelbanen, 201, 357.
Treubfonds, 314.
Treub-laboratorium, 315.
Treub-Serrurier Maatschappij, 271.
Triangulatiebrigade, 393.
Triangulatiepilaren, 80.
Troepenaanvulling, 380.
Troepenoefeningen, 382.
Troepenverplaatsingen, 382.
Tuberculose, 293.
wijkverpleging —, 281.
Tucht.
handhaving — mindere schepelingen, 423, 424.
vgl. koopvaardij.
Tucht- en opvoedingswezen, 75—77.
Tuchtstraffen, 439.
Tuinbouw, 306.
klein — zie kleinlandbouw.
proeftuinen —, 306.

Tuinbouwconsulenten, 306.
adjunct —, 306.
Tuinbouwkundige ambtenaren, 306.
Tuinbouwopzichters, 306.
Tuinbouwvoorlichtingsdienst, 300, 306.
Tusschenkomst ondernemers bij belastinginning, 115.
Tijdregeling in N. I., 422.
Tijdelijke dienst, artsen, 279.
Tijdseinen, 422.
Tijdschriften, zie Publicaties.
Typhus, 293, 298.

U

Uiterste willen, 46.
Zie testamenten.
Uiterwaarden, 201.
Uitkeering bij overlijden, 449.
Uitlevering, 68.
— naar Straits Settlements, 68—69.
— sverdragen, zie verdragen.
Uitstel betaling, 94.
Uitrustingskosten, 446.
Uitvoer.
— cultuurproducten, 312, zie ook restricties.
— diersoorten, 326.
— statistiek, 336.
— verdoov. midd., 312, 429.
Uitvoerende macht, 7.
Uitvoering.
opdracht — werken, 216.
toezicht op uitvoering — door openb. gemeensch., 136.
— Landswerken, 136, 346.
— id. door openb. gemeensch., 136.
— locale werken, 137.
— waterstaatswerken door particulieren, 348.
Uitvoerproducten eil. We, belasting op, 113.
Uitvoerrechten, tarief van, 100.
bijzonder —, 191, 311 (rubber).
— vogelhuiden Merauke, 113.
Uitvoerverboden, 322 (vee), 334 (kedelee).
Uitvoerzaken, 330, 333.
Uitwatering, 427.
Unevangelized Tribes Mission, 265.
Utrechtsche Zendingsvereeniging, 264.
Uitzending.
— ambtenaren, 252, 446, 447.
— militairen, 380.

V

Vacanties, 227, 228, 229, 231, 235, 253.
Vacatiegelden, 6, 45, 190, 226, 437—438.
Vaccinatie, 275 (overdracht), 279, 288, 391 (militaire), 464, 465.
Vacatures, 448, 449 (bezoldiging bij tijdelijke vervulling), 457.
Vaderlandsch fonds ter aanmoediging van 's Lands zeedienst, 444.
Van Deventer vereeniging, 247.
Vaste goederen.
verkoop —, 119.
Veeartsen, 446.
Veeartsenijkundig Instituut, 324, 325.
Veeartsenijkundige dienst, 300, 321—325, 392.
inspecties, 324.
instrumenten, 325.
Veehandel, 137.
Veembedrijven, 328.
Veeteelt, 322, 323.
verhuur gronden —, 208.
Veeziekten, besmettelijke.
wering —, 322 vgl. 429, 437.
Veiligheidsreglement, 73.
Veiligheidstoezicht, 73—74.
Veiligheidsvoorschriften, 141.
Veldartillerie, 387, 397.
Veldinfanterie, 384, 384—385.
Veldpost, 382.
Veldproeven Landb. vld., 308.
Venduwezen, 47, 81, 98, 112, 117—120.
aansprakelijkh. v. ambtenaren, 120.
betaling venduschulden, 118—119.
contante verkoopingen, 118.
formatie ambtenaren, 118 nt.
houtvenduties, 318.
reglement, 117 en nt.
superintendentie, 117.
uitbetaling vendurendementen, 119.
veilconditiën, 119.
vendumeesters, 93, 117, 119.
Venia aetatis.
zie meerderjarigverklaring.
Vennootschapsbelasting, 108, 109, 114, 116, 190.
statistiek —, 337.
Verbandkisten, 74.
Verbandtijd, 254.
Verbanning, politieke, 7, 9, 53.
Verbetering veestapel, 322—323.
Verbeurd verklaarde goederen, 119, 315.

Verdedigingswerken, 404—405.
Verdoovende middelen, 95—96, 286, 312, 325.
vgl. opium.
Verdragen, 6, 58, 62—63, 63, 67, 68, 70, 75, 80, 96, 214, 216, 291, 294, 295, 297, 298, 299, 327, 331, 335, 342, 353, 354, 357, 358, 382, 414.
Veredeling inh. landb. gewassen, 309.
Vereeniging „Ambonsch Studiefonds'', 229.
Vereeniging „de N.-I. Padvinders'', 224.
Vereeniging Dorcas, Batavia, 76.
Vereeniging „Studentenhuis Batavia'', 224.
Ver. tot oprichting en instandhouding van christelijke scholen en internaten, 238.
Vereeniging van Beeldende Kunstenaars, 272.
Vereeniging voor Hindoe-Javaansche en Jav. Cultuur, 271.
Vereeniging voor Locale Belangen, 139.
Vereeniging „Moederland en Koloniën'', 273.
Vereeniging Ridders M. W. O., 470.
Vereeniging „Zwakzinnigenzorg te Temanggoeng'', 282.
Vereeniging en vergadering, recht v., 69.
— landarbeiders, 70.
Vereenigingen.
coöperatieve —, 58, 109, 189, 301.
politieke —, 69.
verboden —, 69, 249.
Vereenvoudiging ambtelijke briefwisseling, 462.
Verevening.
— van betalingen t.l. van Hfdst. II der begrooting in Nederland, 20.
Vergiften, 278.
Vergunning kustvisscherij, 300.
Vergunningsrecht, Vorstenlandsch, 112.
Verhouding burgerlijke en mil. gezaghebbenden, 404.
Verhouding land- en zeemacht bij operaties, 414.
Verhuur.
— grond der Inl., 199—200.
— grond Landsdomein, 200—201.
— haventerreinen, 350.
— landbouwconcessies, 206.
zelfbestuursregelingen, 208—209.
Verificatie ontvangsten, 20.
Verjaardagen, 462.
Verjaring, 116, 209.
Verkeersvraagstukken, 344.
Verklikkers, 462.
Verkoopbureau Boschwezen, 317—318.
Verkoop Landslandbouwproducten, 131.
Verkoopkantoor van 's Lands Mijnbouwproducten, 364.
Verloskunde, 277, 278.
vgl. vroedvrouwen.
Verloven, 14, 45, 48, 138, 220, 253, 254, 259, 406—407, 425, 450 (gen. keuring), 453 (voorschotten), 453—457, 457, 458.
beperking verleening —, 253.
binnenlandsche —, 453—455, 466.
binnenl. — in aansluiting aan buitenlandsche —, 455—457, 466.
datum van ingang buitenlandsche —, 456.
— departementshoofden, 19.
— dienstplicht, 453.
geconverteerde —, 456.
— inl. godsd. leeraren, 259.
korte —, 14, 454.
— loc. ambt., 138.
onderhandsche —, 454.
ontspannings —, 454.
— buiten bezwaar v. d. Lande, 456.
ziekte —, 453, 454.
zwangerschaps —, 453.
Vermakelijkheidsbelasting, Vorstenlandsche, 112.
Vermogenbelasting, 108—109, 114, 343.
statistiek —, 337.
Vernietiging.
— van ordonnanties, 5.
— van regeeringsverordeningen, 5.
— van besluiten van dorpsbesturen, 148.
Verpachting, 81, 94—95, 327.
overzicht Buitengewesten, 95.
— diamantgraafplaatsen Z. O.-Afd. Borneo, 113.
— inzameling schildpadeieren, 300.
— inzameling vleermuismest, 300.
— inzameling vogelnesten, 95 nt., 300.
— opiummiddel, 95.
— 's Lands middelen, 94—95.
— visscherij parels, parelmoer, tripang, sponzen, 300.
Verpakking, 105, 287 (geneesmidd.), 296 (voedingsmidd.), 306 (tropisch fruit).

Verpleeggelden Marine-pers., 418—419, 425.
Verpleegkosten gev. vervoer, 54.
Verpleegkosten voogdijkinderen, 77.
Verponding, 78, 110, 114, 115, 116, 136, 203, 208.
Verrichting van werkzaamheden, 19.
Verslag Algemeene Rekenkamer, 17.
Verslag van bestuur en staat, 6.
vgl. Indisch Verslag.
zie voorts Publicaties.
Verstooting, 30.
Verstrekking materialen.
aan ambachten, 420.
aan zelfbesturen, 150.
Vertalingen.
— door kantoor O. Az. Zaken, 188.
— door Volkslectuur, 255.
Vertegenwoordiging.
— Batav. Genschp., 271.
— Indische Pensioenfondsen, 125.
— Kon. Ned. Aardrijksk. Gnt., 273.
— Ned. Clearinginst., 335.
— Ned. Crisis uitvoerbur., 335.
— Prot. Kerk N.-I., 259.
vgl. Agenten.
Vertieningsbelasting Z. O.-Afd. Borneo, 114.
Vervanging Europ. best. ambt., 140.
Ververschingen voor vergaderingen, 463.
Vervoer, 300.
interinsulair —, 300, 308, 334.
militair —, 389.
— behoeftige zieken, 281.
— behoeftigen, 124.
— burgemeesters, 138.
— Chineesche tincontractanten, 363.
— gegageerde militairen, 124.
— gevangenen, 54, 55, 184.
— gouvt. producten, 442.
— gouvernementspupillen, 78.
— in quarantaine, 295.
— krankzinnigen, 283.
— landsmijnbouwproducten, 364.
— landsreizigers Kon. Mar., Gouvt. mar. en bebakeningsschepen, 124, 425.
— landsreizigers en -goederen K.P.M., 440.
— landsreizigers naar Nederland, 124, 442.
— landsreiziger en -goederen S. S., 124, 423.
— leprozen, 381.
Vervoer.
— Mekkapelgrims, 267, 294—295.
— normaalschoolleerlingen, 247.
— opname liefdadigheidsgesticht, 78.
— personeel veekeuringen, 324.
— politieambtenaren, 185, 186, 188.
— rechterlijke ambten., 21.
— rijst, 334.
— schoolkinderen, 232.
— schenkingen aan Zoölogisch Museum, 315.
— sdiensten door Leger, 188.
— sdiensten voor Leger, 210.
— Singapore, 124.
— steenkolen, 364.
— stukken van overtuiging, 66.
— vee, 322, 323.
— veroordeelde militairen, 124.
— verplegingspersoneel, 281.
— veterinaire instrumenten, 324.
— volksraadsleden, 14, 15.
— zieken per marinevliegtuig, 439.
— zout, 97.
Vervolgscholen, 229, 230, 231—233, 246, 248.
Vervreemding Landsgoederen, 19.
Verwijdering.
— uit het Leger, 380.
— uit Ned.-Indië, 52, 151.
Verzekeringspolissen.
zegelrecht —, 111.
Verzoekschriften, beschikking op, 462.
Verzoeningsraad Spoor- en tramwegen Java-M., 356.
Vestiging, vergunning tot, 52.
Veterinaire hygiëne, 323.
Vischkweekerijen, 306.
Vischvijvers, 275.
Visscherij.
bescherming vischstand, 327.
overeenkomsten van vischrecht, 327.
verkoop visch, 118.
— parels, parelmoer, tripang, sponzen, 327.
zoutverstrekking —, 97.
Visscherijconsulenten, 306.
adjunct —, 306.
Visscherij, Kust —, 300.
Visscherij Zee —, zie Zeevisscherij.
Visscherij voorlichtingsdienst, 300, 306.
Vischverkoopen, 118.
Vischvijvers, 121, 306.
Vlaggen best. ambt., 139, 462.
Vlagvereischte, 430.

Vlootaalmoezenier, 419.
Vlootgodsdienstleeraar, 419.
Vlootpredikant, 419.
V.O.C., 209.
Voeding.
— gevangenen, 54, 149.
— gouvt. Marine, 424.
— inlandsche bevolking, 295—296.
— militaire Ziekeninrichtingen, 389.
— militairen, 389.
— mijnarbeiders, 364.
Voedingsmiddelen,
melk, 323.
onderzoek Koetowinangoen, 296.
verpakking —, 296.
vleesch, 323.
Voedingsvraagstuk, 295—296, 300.
Voedseltoestand, 305.
Voertaal, 218, 219.
Voertuigenbelasting, Vorstenlandsche, 112.
Vogelbelasting Z. Nw. Guinea, 113.
Vogelnestklippen en grotten, 328.
regeling verhuur, 328.
Volkenbond, 2, 3, 298.
vgl. verdragen.
Volksalmanak 256.
Volksbank Gorontalo, 189.
Volksbank Tonsea, 189.
Volkscredietwezen, 132, 189—190.
Volksgezondheid, 138, 217, 274—299, 277, 278 (inspecties).
Volkshuisvesting, 285—286.
Volkslectuur, 217, 255—256.
drukkerij —, 341.
Volksliederen, 8.
Volksonderwijzers zie onderwijzers.
Volksraad, 6—7, 11—15, 17, 18, 91, 92 (Java-Raad), 148.
Volksraadstemkantoor, 14, 15.
Volksscholen, 229, 230—231.
Volkstelling, 4, 337, 338.
Volks Universiteiten, 272—273.
Volksvoeding, 295—296.
vgl. Voedingsmiddelen.
Volmacht, 119.
Volontairs, 447.
Voogdij, 28, 29, 46, 48, 76, 77.
Voogdijraden, 48.
Voor-Indiërs, 463.
Voordeelen uit ambt., 449.
Voordrachten benoemingen, 447.
Voorkeurrecht gemeenten, 202 (eigendom), 206 (opstal).
Voorklassen, 235, 244.
Voorrang bij het meren, 438.
Voorschotten, 55, 66, 150, 233, 420, 453, 455, 460, 465—466.
Voortijdige weddeverhoogingen, 452.
Voorwaardelijke invrijheidsstelling, 66, 77.
Voorwaardelijke veroordeeling, 66, 77, 459.
Voorzitter.
— Algemeene Rekenkamer, 17, 18, 449.
— Volksraad, 11, 13, 14, 449.
Vorderingen, 20.
vgl. rekenplichtigheid.
Vorstenlanden, 25, 26, 28, 29, 30, 31—32, 45, 49, 61, 62, 78, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 121, 133, 144, 150, 196, 208, 209, 211, 221, 266, 267, 268, 282, 294, 304, 316, 317, 345, 346—347, 353.
Vorstenrechtspraak, 31, 36.
vgl. inheemsche rechtspraak.
Vragenrecht, 15.
Vreemde arbeidskrachten, 52—53, 71.
vgl. terugzending.
Vreemde (oorlogs)schepen, 52, 443, 444.
Vreemdelingen, berooiden, 140—141.
Vreemdelingen, 49, 50, 58, 68, 71, 391, 469, 470.
Europeesche —, 140—141.
vgl. toelating vreemde arbeidskrachten, naturalisatie.
Vroedvrouwen, 277, 278, 279.
Vruchten.
verpakking tropische —, 306.
Vrijdagsdienst, 266.
geschillen nopens —, 266.
Vrije dagen, 70, 253.
Vrije Katholieke kerk, 262.
Vrije geneeskundige hulp, 282, 451.
Vrijstelling.
— academische examens, 250, 251.
— accijnzen, 103, 103—104, 104, 105, 106.
— bakengeld, 436.
— belasting, 190, 343.
— dienstplicht, 396.
— eerste oefening, 398.
— heerendienst, 14, 190, 210, 268.
— herhalingsoefeningen, 399.
— inschrijvingsrecht, 198.
— invoerrechten, 103, 343.

Vrijstelling.
—landrente, 121.
—mobilisatie, 399, 400.
—overschrijvingsrecht c.a. Gem. Medan, 136.
—personeele bel. loc. ressorten, 136.
—quarantaine, 290.
—vendusalaris, 119.
—verponding, 226.
—zegelrecht loc. ress., 136, 139.
Vrijwillige inhouding belasting, 115.
Vrijwillige onderwerping, 25, 60, 61.
„Vrijwilligerskorps Tapanoeli”, 411.
Vrijwilligerskorpsen, 411.
Vulkanische verschijnselen, 421—422.
Vulkanologisch onderzoek, 361.
publicaties —, 361.
Vuurwapenen, 136, 382, 429.
in- en uitvoer —, 382.
verkoop —, 119.
—belasting, 111.
Vuurwerk, 112, 119, 216, 429.

W

Waarborgmaatschappij, wederkeerige, 58.
Waarmerking, ondersh. geschr., 63.
Waarnemersschool, 388.
Wachtgelden, 138 (loc. ambt.), 254 (part. onderw.), 457—458, 458 (overtocht), 465.
Wakaps, 197, 266.
Waltoelage G. Mar., 424.
Walvischvangst, 327.
Wapenmagazijnen, 387.
Watch Tower Bible and Tract Society, 263—264.
Watergebruik, 193, 347—348.
Waterkracht, 344, 345, 347, 348.
vergunningen gebruik —, 347—348, 369—374 (lijst).
—kadaster, 348.
Waterleiding bedrijven, 286, 348.
concessies —, 348.
gronden, 200, 203, 205.
overdracht beheer —, 275.
vgl. drinkwatervoorziening.
Watermeters, 339.
Waterreglementen, 305.
Waterschappen, 211, 344, 345, 346—347.
Waterstaat, 282, 344, 345—348.
Waterstaatswerken, 348.
Wederaanstelling landsdienaren, 452.
Wederkeerige waarborgmaatschappij, 58.
Weduwen en Weezen.
—Europ. burgerl. landsdienaren, 125—126, 255, 461.
—Europ. militairen, 408—409.
—Europeesche officieren, 408.
—Inl. schepelingen Kon. Marine, 419.
—niet-Europ. burgerl. landsdienaren, 467.
—niet-Europ. militairen, 409.
zie ook pensioenfondsen.
Weegbruggen, 323.
Weerkundige stations, 422.
Weeshuizen, 78.
Weeskamers, 46—48, 48, 119, 138, 380.
vertegenwoordiging in Nederland, 48.
Wegenbelasting, Benkoelensche, 112, 114.
Wegenbelasting, Palembangsche, 114.
Wegaanleg t.b.v. ondernemingen, 193.
Wegverkeer, wegen, 71, 138 (loc. pol.), 187 (politie), 195, 203, 205 (part. aanleg), 201 (mijnontginn.), 209 (part. land.), 344, 345, 352—353.
verkeersbakens, 353.
Weidevelden, 323.
Weldadigheid, 78—79.
instellingen van —, 78, 79.
—szegels, 79.
Werklieden, 49 (toelating), 62 (burg. st. Chin. koelies), 63 (fondsen), 69—73 (Kantoor van Arbeid), 364 (Landsmijnbouwondernemingen), 439, 448 (Marine).
Werkplaatsen draagb. wapenen, 381, 387.
Werktuigkundig ingenieur, 446.
Werving.
—militairen, 380, 382, 389, 395.
—mindere schepelingen haven- en loodsdiensten en gewestelijke vaartuigen, 423.
—mijnarbeiders, 364.
—politie, 184, 185, 186.
—voor arbeid, 71, 73.
—voor 's Lands dienst, 463.
vgl. aanmonstering.
West-Australian Steam Navigation Cy., 50.
Wetenschap(pen), 217, 250, 269, 273, 300, 313—314, 326, 327.
Wetgeving, 12, 13, 148, 340 (publ. loc. verord.).
vgl. opperwetgeving.

Wethouders, 136.
Wettig betaalmiddel.
zie Muntwezen.
Wettigheid gezin, aantooning, 124.
Wettiging, brieven van, 23, 56.
Weverijen, 329.
Wielrijders, 384, 385.
Wildbescherming, 300, 317, 326—327.
Wildhoutbosschen Java-Madoera, 317.
aanwijzing —, 317.
Wildreservaten.
Zie natuurmonumenten.
Wildstand, 325—327.
Windwaarnemingen, 422.
Wissels, 82, 128.
Witte-kruiskolonie, Salatiga, 76.
Woekerbestrijding, 63.
Vgl. schuldbevrijding.
Woeste gronden, 202, 204.
Woningcredietinstelling Stadsgem. Bandoeng, 189.
Woninginspectie, Pestbestrijding, 282.
Woningverbetering, Pestbestrijding, 282.
Woonerven, kosteloos, 201.
Woonhuizen.
bescherming bezit — op eigendomsgrond van anderen, 63.
— zelfbestuurders, 149.
Wijkmeesters, 151.
Wijkverpleging, 281.

Y

IJkwezen, 300, 338—339, 447.
IJsfabrieken, 286, 294, 296, 329.
— huisjes, grond, 201.
Vgl. voedingsmiddelen.

Z

Zaaizaad, 309.
Zee- en strandvonden, 25.
Zeebrieven en scheepspassen, 415, 423, 430—433, 433.
N.-I. zeebrief, 277.
Zeegaten, 344.
Zeegebied.
veiligheid van het N.-I. —, 414.
„Zeehaven en kolenstation Sabang", 352.
Zeehaven- en scheepvaartregime, 423, 429—430.
Vgl. havens, havenwezen.
Zeehavens, 430.
Zeekaarten en gidsen, 422, 429.
Depôts van —, 429 vgl. Kaarten.
Zeekrijgsraad, 43.
Zeemacht, 413.
Zeeproducten, 150.
Zeeroof, 188.
Zeeschepen, Ned.-Ind., 430—431.
Vgl. zeebrieven.
Zeestrand, verhuur, 201.
Zeevervoersraad, 440.
Zeevisscherij, 302—303.
Zeevisscherijstation, 302.
Zegelrecht, 49, 50, 51, 56, 57, 62, 65, 68, 77, 78, 103, 105, 111, 115, 119, 136, 139, 150, 189, 215, 326, 363, 395, 457.
Zelfbesturende landschappen, 3, 6, 11, 28, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 62, 82, 107, 108, 109, 110, 117 nt., 122, 132, 136, 144, 146, 147, 148—150, 170—183, 202, 206—209, 211, 215, 221, 266, 267, 268, 282—283, 294, 304, 316—317, 319, 323, 326, 362.
agrarische zaken, 206—209.
ambtenaren, 150.
automobielen, 150.
bedevaart, 267.
— belastingen, 113, 122, 149.
belegging gelden, 149.
beschikbaarstelling grond, 150.
bezoldigingen, 149, 150.
boschwezen, 316, 317, 319, 321.
christelijke eeredienst, 149.
diensten, 211, 214.
dierenbescherming, 326.
domein, 209.
eeredienst, 257.
electriciteitswezen, 150, 349.
financieele regelingen, 149.
forum privilegiatum, 148.
gezondheidszorg, 150.
godsdienstonderwijs, 268.
grenzen, 148, 156, 157, 158.
grondpeilwezen, 363.
havenwezen, 350.
heerendiensten, 211, 214.
herstel zelfbestuursgezag, 164, 166, 169.
inkomsten zelfbestuurders, 149.
kasboeken, 149.
krankzinnigenwezen, 150, 282—283.
landbouwreg., 192.
landrente, 122.
landsdienaren bij —, 463.

Zelfbesturende landschappen.
leeningen, 149.
lijst zelfbestuurders, 149.
mijnwezen, 362.
nota's van toel. contr., 148.
onderhoorigen, 28, 34, 108, 112, 150, 282, 283.
onderwijs, 150.
opiumbestrijding, 150.
opmaking pol. contracten, 148.
overzicht, 170—183.
politie, 149, 150.
subsidies, 149, 150.
rechtspraak, 34—42.
regelen beheer, 149.
regeling rechtspr., —, (Celebes) 40.
reizen zelfbest., 149, 215.
restitutieregelingen, 149.
schadeverhaal, 150.
toepasselijkheid algem. verord., 148.
toezicht geldelijk beheer, 149, 150.
uitgifte gronden, 192, 206—209.
vaartuigen, 150.
voorbeh. zaken aan gouvtm. rechter, 34—35.
waterschappen, 346—347.
waterstaat, 345.
weidevelden, 323.
wetgeving, 148.
woningen, 419.
zeegebied, 150, 327.
zegelrecht, 150.
ziekenhuiswezen, 150.
Zelfbestuurders, 26, 35, 39, 40, 41, 112, 148, 149, 150, 192, 257.
lijst van voornaamste —, 149.
Zelfbestuursregelen, 35, 148.
Zending, 233, 241, 258, 263—265, 280.
toelating —, 217, 257.
— sgebieden, 258.
vgl. missie.
Zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland onder Mohammedanen en Heidenen in N.-I., 264.
Zendingsconsulaat, 263.
Zendingsgenootschappen.
lijst —, 263—265.
Ziekenhuisbehandeling, 281.
Ziekenhuiswezen, 275, 280—282, 299, 451.
Ziekenhuiswezen.
bruikleengrond, 201.
gemeentelijke ziekeninr. Manado, 281.
hospitaal Oembilinmijnen, 364.
hulpziekenhuis Ambonraad, 281.
marine-afdeeling C.B.Z. Soerabaja, 420.
militair —, 293, 381, 383, 389, 391 (classificatie).
verpleging contract koelies, 72.
verpleging in Gouvt. C.B.Z. en G.B.Z., 451.
Gouvt. Marine, 425.
— in zelfbesturende landschappen, 150.
„Ziekenzorg'', ziekenhuis, 280.
Zittingen.
— Hooggerechtshof, 24.
— Hoog-Militair-Gerechtshof, 43.
— Volksraad, 12, 91, 92.
Zittinggelden, 15, 31, 35.
Zondagsheiliging, 463.
Zoölogisch Museum, 315.
Zout.
beschadigd —, 97.
briket —, 97.
instelling — regie, 97, 344.
monopolieordonnantie, 97.
overdracht vervoer en verkoop — aan provincies, 97.
uitkeering aandeel — middel aan groepsgemeenschappen, 97.
visch —, 97.
— politie, 97, 98.
Zoutverkooppakhuismeesters, 456.
Zoutvervoer, 97, 98.
Zoutwaterbronnen, 97, 114.
belasting —, 114.
Zoutwinning, 93, 97—98, 282.
zoutfabrieken, 98.
zoutlanden, 98.
Zuid- en West-Sumatra Syndicaat, 74, 194.
Zuid-Sumatra Spoorweg, 199, 204.
Zuivering muntcirculatie, 89.
Zwakzinnigen, 282.
Zwavelzure ammoniak, 331, 333.
Zwembaden, 286.
Zwervers, 78.

GRONDGEBIED, BEVOLKING

EN

INRICHTING VAN HET BESTUUR

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË

GRONDGEBIED EN BEVOLKING.

De overzeesche gebiedsdeelen van het Koninkrijk der Nederlanden in Azië, uitmakende het gebied van *Nederlandsch-Indië*, zijn gelegen tusschen 6° N.B. en 11° Z.B., en tusschen 95° en 141° O.L. van Greenwich. Zij omvatten *Sumatra* met de daarbij behoorende omliggende eilanden; den archipel van *Bintan* of *Riouw*; dien van *Lingga*; de *Karimoen-*, de *Tambelan-*, de *Anambas-* en de *Natoena-eilanden*; de groep van *Banka* en *Billiton* met omliggende eilanden; *Java* met *Madoera* en verder omliggende eilanden; *Borneo*, behalve het noordwestelijk en noordelijk gedeelte (zie St. 1892 No. 211, 1916 No. 145 en 1930 No. 375), met de eilanden bezuiden dat gedeelte om *Borneo* gelegen; *Celebes* en alle verdere eilanden oostwaarts van *Borneo* en *Java* tot aan graad 141 O.L. (vgl. St. 1895 No. 220 en 1937 No. 569) en ten Zuiden van den Solor-Archipel en Mindanao tot aan graad 11 Z. B., met uitzondering van *Timor-Delhi* (zie St. 1906 No. 194, 1909 No. 214 en 1917 No. 6).

Door art. 60 van de Grondwet van 1938 (St. 1938 No. 144) kan o.m. wijziging van het grondgebied van den Staat (het Koninkrijk) niet plaats hebben dan met goedkeuring van de Staten-Generaal en krachtens art. 52 der Indische Staatsregeling mogen op de eilanden van den O.I. archipel geene nieuwe gouvernementsvestigingen worden daargesteld zonder machtiging des Konings.

Nederlandsch-Indië behoort als deel van het Koninkrijk der Nederlanden sedert 1920 tot den Volkenbond en tot de bij dien Bond behoorende Internationale Arbeidsorganisatie (St. 1920 No. 554, 1923 No. 321 en 1934 No. 514). Voorts geldt mede voor Nederlandsch-Indië het Statuut van het Permanente Hof van Internationale Justitie te 's Gravenhage (St. 1921 No. 728, 1936 Nos. 167 en 599).

Staatkundig wordt het boven omschreven grondgebied verdeeld in: 1o. rechtstreeks bestuurd gebied; 2o. landschappen aan welke het recht van zelfbestuur is gelaten; *administratief* (voor het Europeesch bestuur) in gewesten, afdeelingen en onderafdeelingen; (voor het Inlandsch bestuur) in regentschappen, districten en onderdistricten; *staatsrechtelijk* in provinciën en andere gewesten, zelfstandige gemeenschappen, lokale ressorten, en Inlandsche rechtsgemeenschappen (zelfbesturende landschappen en Inlandsche gemeenten).

De indeeling in provinciën en andere gewesten geschiedt bij ordonnantie; de verdeeling in regentschappen, afdeelingen, onderafdeelingen, districten en onderdistricten door den Gouverneur-Generaal. (I. S. artt. 119, 126 en 127; vgl. Bb. No. 5277).

Ten aanzien van de toepassing van de bepalingen van de Indische Staatsregeling en van de algemeene en andere verordeningen, reglementen, keuren van politie en administratieve voorschriften wordt zoo noodig onderscheid gemaakt tusschen Europeanen, Inlanders en Vreemde Oosterlingen. (Vgl. art. 163 I. S.).

St. 1910 No. 296 bevat eene regeling van het Nederlandsch onderdaanschap van de bevolking van Nederlandsch-Indië, gewijzigd bij St. 1927

No. 418, 1929 No. 294 en 1937 No. 389 (Vgl. St. 1910 No. 297 en 1915 No. 299), welke als bijlage van dit deel is opgenomen.

De uitkomsten van de in 1930 gehouden volkstelling *) gaven de volgende bevolkingscijfers (mede opgenomen de cijfers van 1920 en 1905):

		Europeanen.	Inlanders.	Vreemde Oosterlingen.	Totaal.
Java en Madoera ...	1930	193 618	40 890 244	635 662	41 719 524
	1920	135 288	34 433 476	415 407	34 984 171
	1905	64 917	29 978 567	317 183	30 360 667
Buitengewesten	1930	48 754	18 253 531	709 216	19 011 501
	1920	34 420	13 871 144	461 099	14 366 663
	1905	16 138	7 375 004	318 973	7 710 115
Totaal Ned.-Indie ...	1930	242 372	59 143 775	1 344 878	60 731 025
	1920	169 708	48 304 620	876 506	49 350 834
	1905	81 055	37 353 571	636 156	38 070 787

*) Een nieuwe volkstelling voor 1940 is thans in voorbereiding.

BESTUUR VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

De regels voor het bestuur van en het beheer over Nederlandsch-Indië zijn gegeven in de Wet op de Staatsinrichting van Nederlandsch-Indië, of verkort Indische Staatsregeling (St. 1925 No. 447, gewijzigd bij St. 1929 No. 66 jo. 67; 1929 No. 221 jo. 487 en No. 285 jo. 475, 1931 No. 116, 1935 No. 52 jo. 124, 242 jo. 257, 1936 No. 699 jo. 1937 No. 20 en 1938 No. 618 jo. St. No. 652), hieronder aangeduid als: I. S. en waarvan de tekst als bijlage van dit deel is opgenomen.

OPPERBESTUUR EN OPPERWETGEVING.

In de Grondwet van 1938 (St. 1938 No. 144) en de Indische Staatsregeling is de verhouding tusschen de wetgevende macht in Nederland, den Koning en de Indische Regeering geregeld.

Over het *Opperbestuur* over Ned.-Indië handelt art. 62 Grondwet. Het is in handen van den Koning en bestaat uit de speciale bevoegdheden welke de Grondwet en de wet aan den Koning voorbehouden en een algemeene supervisie van het door den Gouverneur-Generaal uitgeoefende *algemeene* bestuur in Ned.-Indië, welke hare sanctie vindt in de verantwoordelijkheid van den Landvoogd aan den Koning en zijn verplichting om 's Konings aanwijzingen in acht te nemen (art. 1 lid 1 I. S.).

De *Opperwetgeving* is in art. 63 Grondwet deels aan de wetgevende macht in Nederland, deels aan den Koning opgedragen. Door de eerste is de Staatsinrichting van Ned.-Indië vastgesteld; andere onderwerpen worden door de wet geregeld, zoodra daaraan behoefte blijkt te bestaan. In verband hiermede is van belang Overgangsbepaling II van de I. S., waaruit blijkt, welke wetten van kracht blijven en niet door de wetgevende macht in Indië kunnen worden geregeld. In handen van de wetgevende macht in Nederland is gebleven het algemeen eindoordeel over de Indische begrooting. Zie departement van Financiën.

's Konings wetgevende bevoegdheid voor Indië strekt zich alleen uit tot die onderwerpen, of die gevallen, welke door de wet aan den Koning zijn voorbehouden (art. 62 lid 2 Grdw.). Vgl. daarvoor artt. 32, lid 4 en 5, 44, 91, lid 1, 117, lid 2, 150, lid 1, onder *a*, 160 lid 1 en 162, lid 2 I. S.

De hoogerbedoelde gevallen zijn vermeld in artt. 89 lid 3 en 90 lid 3 I. S.

Over ontwerpen van wet en van algemeenen maatregel van bestuur wordt de Volksraad gehoord (artt. 70 en 71 I. S.). Zie Volksraad.

Vernietigingsrecht. Ordonnanties kunnen op grond van strijd met de Grondwet, met de wet of met het algemeen belang door den Koning worden geschorst en bij de wet worden vernietigd (art. 64 Grondwet). Een nadere regeling hiervan is neergelegd in art. 99 I. S. Regeeringsverordeningen kunnen op dezelfde gronden worden vernietigd door den Koning, den Raad van State gehoord (art. 100 I. S.).

Aan 's Konings opperbestuur en opperwetgeving neemt de Minister van Koloniën deel: voor elk stuk, de overzeesche gebiedsdeelen betreffende, dat van den Koning uitgaat, is medeonderteekening (contraseign) van den

Minister vereischt, waardoor deze de verantwoordelijkheid daarvoor op zich neemt (art. 55 der Grondwet).

Een omstandig verslag van bestuur en staat van Nederlandsch-Indië (Indisch verslag) wordt jaarlijks door den Koning aan de Staten-Generaal ingediend (Grw. art. 62 lid 3, zie Bb. No. 12466).

Regeling betreffende de toekenning van vacatiegeld aan leden van in Nederland ingestelde commissies in St. 1931 No. 110 jo. 308; 1933 No. 128.

Eene naamlijst van de Ministers van Koloniën is onder de bijlagen van dit deel opgenomen.

GOUVERNEUR-GENERAAL.

Algemeene positie. Krachtens art. 62 lid 2 der Grondwet wordt het algemeen bestuur in Nederlandsch-Indië in naam des Konings uitgeoefend door den Gouverneur-Generaal. De uitoefening van genoemd bestuur geschiedt overeenkomstig de in de I. S. gestelde regelen en met inachtneming van 's Konings aanwijzingen. Hij wordt door den Koning benoemd en ontslagen (art. 2 I. S.) en is wegens de uitoefening van zijn ambt aan Dezen verantwoordelijk; hij verstrekt te dier zake aan den Minister van Koloniën alle verlangde inlichtingen (art. 1 I. S.). Hij legt zijn ambtseed af in handen van den Koning of op 's Konings machtiging in een openbare vergadering van den Volksraad; in zoodanige vergadering aanvaardt hij ook zijne waardigheid (art. 5 I. S.).

Vereischten voor benoembaarheid. De Gouverneur-Generaal moet Nederlander en minstens 30 jaar oud zijn (art. 2 lid 1 I. S.).

Taak en bevoegdheden. De taak en bevoegdheden van den Landvoogd laten zich onderscheiden in *wetgeving, uitvoering en rechtspraak.*

Wetgeving. De Gouverneur-Generaal sluit verdragen met Indische vorsten en volken (art. 34 I. S.).

Volgens de artikelen 81—100 I. S. is de Landvoogd voorts bevoegd tot het vaststellen van:

1. *regeeringsverordeningen,* houdende algemeene regelingen tot uitvoering van wetten, algemeene maatregelen van bestuur en ordonnanties voor zoover die vaststelling daarbij aan hem is opgedragen. (In die regeeringsverordeningen kan op de overtreding van hare voorschriften straf worden gesteld).
2. *ordonnanties,* tot regeling van:
   a. onderwerpen, de inwendige aangelegenheden van Ned.-Indië betreffende, ten aanzien waarvan in de Grondwet, de I. S. of in andere wetten niet anders is bepaald;
   b. andere onderwerpen, waarvan de regeling ingevolge eene wet of een algemeenen maatregel van bestuur bij ordonnantie moet geschieden;
3. *ordonnanties* omtrent onderwerpen, waarvan de regeling bij de wet of bij algemeenen maatregel van bestuur moet geschieden, zoolang die regeling niet heeft plaats gehad, dan wel tot het buitenwerkingstellen of wijzigen voor geheel Nederlandsch-Indië of voor bepaalde gedeelten daarvan, van wetten of algemeene maatregelen van bestuur, *een en ander echter alleen in dringende omstandigheden, onder nadere bekrachtiging door de wet of door een algemeenen maatregel van bestuur.*

Bij deze wetgeving is de Landvoogd niet meer gebonden aan overeenstemming met den Raad van Ned.-Indië en heeft hij dit College alleen te raadplegen, doch voor wat de ordonnanties betreft zal hij moeten handelen in overeenstemming met den Volksraad. Is met dien raad geen overeenstemming verkregen, dan neemt deze, op uitnoodiging van den

Landvoogd, de ontwerp-ordonnantie opnieuw in behandeling binnen zes maanden, nadat door den Raad besloten werd tot niet-aannemen van het ontwerp of van den Gouverneur-Generaal de kennisgeving werd ontvangen, dat hij bezwaar had tegen vaststelling van het ontwerp, zooals het door den Raad was gewijzigd. Wordt andermaal geen overeenstemming verkregen, dan kan de regeling geschieden bij algemeenen maatregel van bestuur, welke dan echter te allen tijde bij ordonnantie kan worden gewijzigd, aangevuld, ingetrokken of door een andere vervangen. Ook kan de Landvoogd een door hem aan den Volksraad gezonden ontwerp-ordonnantie op eigen gezag en verantwoordelijkheid vaststellen, wanneer de Raad in gebreke is gebleven binnen den gestelden termijn mede te deelen, of hij zich al dan niet met het ontwerp vereenigt, dan wel overeenstemming met den Raad niet is verkregen, doch dringende omstandigheden een onverwijlde voorziening vorderen. In dit laatste geval kan de regeling nader geschieden bij algemeenen maatregel van bestuur, indien de Volksraad binnen twee maanden na den dag der inwerkingtreding van de ordonnantie daartoe het verzoek doet. Ook een dergelijke algemeene maatregel kan te allen tijde bij ordonnantie worden gewijzigd (artt. 89 en 90 I. S.).

Zie voor de inwerkingtreding en afkondiging van algemeene verordeningen (regeeringsverordeningen, ordonnanties, algemeene maatregelen van bestuur en wetten) artt. 95 en 96 I. S.

Uitvoering. De Gouverneur-Generaal is hoofd van de uitvoerende macht en regelt als zoodanig taak en bevoegdheid van de departementshoofden (art. 115 I. S.). Hij benoemt en ontslaat de ambtenaren, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld (art. 39 I. S.). Hij is Opperbevelhebber der land- en zeemacht (artt. 31 en 32 I. S.). Hij benoemt en ontslaat de officieren der landmacht, behoudens dat de bevelhebber dier macht wordt benoemd, de rangen van opperofficier worden verleend en de opperofficieren worden ontslagen door den Koning. Hij regelt het bedrag der bezoldigingen en soldijen, voor zoover zulks niet door den Koning is vastgesteld (art. 40 I. S.). Hij heeft de macht om dispensatiën te verleenen in de gevallen, bij algemeene verordeningen omschreven; voor zooveel rechtszaken betreft, na gehoord advies van het Hooggerechtshof. Hij kan ook, in overeenstemming met den Raad van Ned.-Indië, dispensatie verleenen van een bepaalde regeeringsverordening, (art. 43 I. S.). Hij kan ter handhaving van de uit- of inwendige veiligheid elk gedeelte van Nederlandsch-Indië in staat van oorlog of in staat van beleg verklaren (art. 33 I. S.) en in overeenstemming met den Raad van Ned.-Indië aan personen, die gevaarlijk worden geacht voor de openbare rust of orde, het verblijf in het geheele gebied of in bepaalde gedeelten daarvan ontzeggen dan wel een bepaalde plaats tot verblijf aanwijzen (artt. 35—38 I. S.). De bescherming van de Inlandsche bevolking tegen willekeur, van wien ook, is een zijner gewichtigste plichten (art. 45 I. S.). Zie ook artt. 49 en 50 I. S.

Rechtspraak. De Gouverneur-Generaal heeft, na gehoord advies van het Hooggerechtshof, het recht van gratie van straffen, door rechterlijke vonnissen in Ned.-Indië opgelegd. Doodstraf wordt niet ten uitvoer gelegd, dan nadat de Landvoogd in de gelegenheid is geweest gratie te verleenen. Voor zooveel Inlandsche vorsten en hoofden betreft heeft hij, in overeenstemming met den Raad van Ned.-Indië, het recht van amnestie en abolitie (art. 42 I. S.). Verlof van den Gouverneur-Generaal (of van een bij ordonnantie aangewezen autoriteit) is noodig tot het instellen van burgerlijke rechtsvorderingen en strafvervolgingen tegen bij ordonnantie aangeduide Inlandsche vorsten en hoofden (art. 140 I. S.). Geschillen over bevoegdheid tusschen de

rechterlijke en administratieve macht, tusschen den wereldlijken en den godsdienstigen zoomede tusschen den burgerlijken en militairen rechter worden door den Gouverneur-Generaal, in overeenstemming met den Raad van Ned.-Indië beslist (artt. 138 en 139 I. S.).

Voorschriften ten aanzien van het ceremonieel in acht te nemen bij reizen van den Gouverneur-Generaal St. 1904 No. 435.

Over de saluutschoten o.a. voor den Gouverneur-Generaal handelt St. 1910 No. 661, gewijzigd bij St. 1913 Nos. 307 en 717, St. 1922 No. 75, 1931 No. 393, 1937 No. 517 en 1938 No. 734. Ten gehoore brengen van het Wilhelmus bij officieele gelegenheden Bb. 13891; ten gehoore brengen van het Wien Neerlands Bloed Bb. 13953.

Een naamlijst der Commissarissen-Generaal en Gouverneurs-Generaal is opgenomen in de bijlagen van dit deel.

RAAD VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

Samenstelling enz. Er is een Raad van Nederlandsch-Indië, bestaande uit eenen Vice-president en ten minste vier en ten hoogste zes leden [1], die Nederlandsch onderdaan moeten zijn, ten minste 30 jaar oud en door den Koning worden benoemd en ontslagen; zij bekleeden hun ambt niet langer dan vijf jaren en zijn niet dadelijk opnieuw benoembaar. De Gouverneur-Generaal kan het voorzitterschap bekleeden, zoo dikwijls hij dit noodig oordeelt. Hij heeft dan een raadgevende stem (artt. 7 en 9 I. S.). Vice-president en leden mogen nevens hun ambt geen andere bezoldigde Landsbetrekkingen bekleeden. Bij ziekte of afwezigheid van den Gouverneur-Generaal kan deze het dagelijksch beleid der zaken tijdelijk opdragen aan 's Raads Vice-president en deze niet aanwezend zijnde aan het oudste lid in benoeming (art. 14 I. S.). Zie voor de vervulling van vacatures in den Raad art. 11 I. S. en voor den ambtseed der leden art. 12.

De Gouverneur-Generaal kan anderen ambtenaren, alsmede officieren der zee- of landmacht, gelasten de vergaderingen van dien Raad bij te wonen tot het geven van mondelinge inlichtingen, (art. 7). Blijkens Bb. 6794 is de Vice-president van den Raad gemachtigd om de ambtenaren en officieren, bedoeld in art. 7, lid 4, I. S., namens den Gouverneur-Generaal uit te noodigen de vergaderingen van den Raad bij te wonen tot het geven van mondelinge inlichtingen. De hoofden der departementen van algemeen bestuur worden opgeroepen tot bijwoning van de vergaderingen van den Raad, voorgezeten door den Gouverneur-Generaal, tenzij deze om bijzondere redenen anders beslist. Zij worden in de gelegenheid gesteld om, zoo zij tijdig den wensch daartoe aan den Vice-president kenbaar maken, deel te nemen aan de behandeling, in andere vergaderingen van den Raad, van voorstellen, behoorende tot den werkkring van het betrokken departement. In beide gevallen hebben zij alleen een raadgevende stem (art. 8 I. S.).

Bevoegdheid. De Raad heeft in wetgevende zaken alleen adviseerende bevoegdheid. Overigens vraagt de Gouverneur-Generaal het advies van den Raad over alle zaken van algemeen of bijzonder belang, waar hij dit noodig oordeelt, en is tot die raadpleging verplicht ten aanzien van de gevallen genoemd in art. 22 I. S. Behalve in enkele gevallen, waarin de I. S. overeenstemming met den Raad voorschrijft (b.v. artt. 35—37 I. S.) beslist de Landvoogd alleen (art. 22 I. S.).

Waar overeenstemming met den Raad is geëischt en de Gouverneur-Generaal zich met 's Raads advies niet kan vereenigen, kan hij de beslissing des Konings inroepen (art. 23 I. S.) en inmiddels in dringende omstandigheden de vereischte voorzieningen reeds dadelijk treffen.

De Raad heeft het recht aan den Gouverneur-Generaal voorstellen te doen (art. 25 I. S.).

De Raad vergadert ten minste eenmaal 's weeks, op den daartoe door den Gouverneur-Generaal vastgestelden dag (des Donderdags), en houdt zijne

(1) Wet van 29 December 1934 (Nederlandsch Staatsblad No. 720, Indisch Staatsblad 1935 No. 52), in werking getreden op 1 April 1935 (Staatsblad 1935 No. 124).

zittingen in het gebouw van den Raad in het Hertogspark te Weltevreden. De Raad neemt geen besluit, tenzij minstens drie leden (de Vice-president daaronder begrepen) tegenwoordig zijn. Zijne adviezen licht de Raad met redenen toe.

De Raad wordt bijgestaan door eenen secretaris, die door den Gouverneur-Generaal, op voordracht van den Raad wordt benoemd.

Het vigeerende reglement van orde voor den Raad is vastgesteld bij Kon. besl., waarvan aanteekening werd gehouden bij Gouv. besl. van 21 Mei 1873 No. 8, gewijzigd bij Gouv. besl. van 21 Mei 1894 No. 14 en 5 Maart 1937 No. 61.

VOLKSRAAD.

Bij de wet van 16 December 1916 is de Volksraad ingesteld.

Sedert de plechtige installatie op 18 Mei 1918 bezit Nederlandsch-Indië hierdoor een vertegenwoordigend lichaam, dat aan Nederlandsche onderdanen-ingezetenen van Nederlandsch-Indië gelegenheid geeft tot medewerking aan de behartiging van 's Lands belangen.

Samenstelling. Ingevolge de artikelen 53 en 54 der Indische Staatsregeling bestaat de Volksraad uit 61 leden, nl. een lid tevens voorzitter, door de Kroon benoemd, en 60 leden.

Voor de vereischten voor het lidmaatschap zij verwezen naar artikel 55 lid 1 I. S.

Van de leden (excl. den voorzitter) behooren 30 tot de Inheemsche onderdanen-niet-Nederlanders, tenminste 25 tot de onderdanen-Nederlanders, ten hoogste 5 en ten minste 3 tot de Uitheemsche onderdanen-niet-Nederlanders (art. 55 lid 2 I. S.).

Door middel van getrapte verkiezingen worden 38 leden verkozen, nl. voor de eerste groep 20, voor de tweede groep 15 en voor de derde groep 3 leden. De overige 22 leden worden benoemd door den Gouverneur-Generaal, na raadpleging van den Raad van Nederlandsch-Indië, die een aanbeveling doet van twee personen voor elke te vervullen plaats (art. 55 lid 3 I. S.).

De verkozen 20 Inheemsche onderdanen-niet-Nederlanders worden afgevaardigd door bij ordonnantie aangewezen kieskringen, waarin, behoudens noodzakelijke afwijkingen in zelfbestuursgebieden, kiezer zijn de Inheemsche onderdanen-niet-Nederlanders, die lid zijn van een stadsgemeente-, regentschaps-, groepsgemeenschaps- of localen raad dan wel een der bij ordonnantie *) voor den betrokken kieskring nader aan te geven waardigheden bekleeden, welke in beteekenis voor het volksleven bij bedoeld lidmaatschap niet achterstaan (art. 55 lid 4 I. S.).

De 15 onderdanen-Nederlanders en 3 uitheemsche onderdanen-niet-Nederlanders worden verkozen onderscheidenlijk door de tot hun eigen groep behoorende leden van de stadsgemeente-, regentschaps-, groepsgemeenschaps- en locale raden in geheel Nederlandsch-Indië, die daartoe tezamen elk één kiezerskorps vormen (art. 55 lid 5 en 6 I. S.).

In de kieskringen, welke slechts één lid afvaardigen, geschiedt de verkiezing volgens het stelsel der volstrekte meerderheid, elders op den grondslag van evenredige vertegenwoordiging. Voor zooveel het aantal daarvoor aangewezen zetels niet door verkiezing is vervuld, voorziet de Gouverneur-Generaal daarin door benoeming (art. 55 lid 7 en 9 I. S.).

De leden van den Volksraad, met inbegrip van den voorzitter, worden voor den duur eener zittingsperiode (vier jaren) verkozen of benoemd, treden tegelijk af en zijn dadelijk opnieuw verkiesbaar of benoembaar (artt. 54 en 60 lid 1). Tusschentijds kan het lidmaatschap eindigen door ontslagneming, ontheffing en afwezigheid uit Nederlandsch-Indië voor of gedurende meer dan acht maanden (art. 61 leden 1 en 2 I. S.). De loopende zittingsperiode heeft een aanvang genomen op 15 Juni 1935.

---

*) Een zoodanige ordonnantie is tot dusver niet vastgesteld.

De verkiezing en benoeming van de leden is nader geregeld in de „Volksraadkiesverordening 1926'' (St. 1926 Nos. 216 en 217, laatstelijk gewijzigd bij St. 1938 No. 720), en de „Aanvullende Volksraadregelen 1926'' (St. 1926 No. 277, laatstelijk gewijzigd bij St. 1933 No. 473).

De leden stemmen zonder last van of ruggespraak met hen, door wie zij zijn benoemd of verkozen (art. 59 lid 1 I. S.).

Voor de ambten, waarmede het lidmaatschap onvereenigbaar is, zij verwezen naar de artikelen 56 en 58 (jo. St. 1927 No. 12), voor den ambtseed naar art. 59 lid 2 I. S.

Werkwijze. De Volksraad houdt zijn vergaderingen in het openbaar te Batavia, tenzij bij ordonnantie een andere plaats daarvoor is aangewezen (art. 62 I. S.).

In elk zittingsjaar worden zonder voorafgaande oproeping twee gewone zittingen gehouden (art. 62 lid 5 I. S.).

Voor den aanvang en duur der gewone zittingen, het houden van buitengewone zittingen, de oproeping der leden enz. vgl. artt. 62 lid 5-7 en 65 I. S.

Voor vergaderingen met gesloten deuren vgl. art. 62 lid 2-4 I. S.; quorum art. 66 lid 1 I. S.

Wanneer hij dat noodig acht, kan de Gouverneur-Generaal de beraadslagingen van den Volksraad bijwonen, in welk geval hij een raadgevende stem heeft. Ook kan hij — hetgeen gebruikelijk is — de beraadslagingen door gemachtigden doen bijwonen, teneinde namens hem voorlichting te verschaffen. Leden en Regeeringsgemachtigden zijn niet gerechtelijk vervolgbaar voor hetgeen zij in de vergadering van den Volksraad hebben gezegd of aan den Raad schriftelijk hebben overgelegd, tenzij zij daarmede openbaar maken wat in besloten vergadering onder geheimhouding is gezegd of overgelegd (art. 63 lid 1 en 2, art. 66 lid 7 I. S.).

De Volksraad stelt een reglement van orde voor zijn vergaderingen vast (art. 57 I. S.).

Bevoegdheid. Voor de vaststelling van de algemeene begrooting, van aanvullingsbegrootingen en van het slot der rekening van Nederlandsch-Indië, het aangaan van geldleeningen ten laste van Nederlandsch-Indië, de bestemming van de voordeelige en de dekking van de nadeelige sloten dier rekening is in het algemeen noodig overeenstemming tusschen Gouverneur-Generaal en Volksraad (artt. 102, 103, 112, 114 en 111 I. S.). Zie verder onder het Departement van Financiën, over „Het samenstellen der algemeene begrooting van Ned.-Indië.''

Het College dient van advies nopens ontwerpen van algemeene maatregelen van bestuur en van wetten, uitsluitend of in belangrijke mate Nederlandsch-Indië betreffende (artt. 70 en 71 I. S., waarin ook de uitzonderingen op dezen regel zijn vermeld).

De Volksraad is mede-ordonnantiewetgever. Zijn bevoegdheden te dezen (artt. 82, 84, 85, 86, 92 en 93 I. S.), waaronder de rechten van initiatief en amendement, worden door het College van Gedelegeerden uitgeoefend, behoudens ten aanzien van ontwerpen, welker behandeling de Volksraad zich heeft (of nog kan) voorbehouden (art. 80 lid 1 I. S.). Het recht van voorbehoud is uitgewerkt in 's Raads reglement van orde.

Voor wat betreft de regeling, geldende voor gevallen, waarin over de vaststelling van ordonnanties geen overeenstemming tusschen Gouverneur-Generaal en Volksraad wordt verkregen (de zg. conflicten-regeling, artt. 89 en 90 I. S.), zie onder „Gouverneur-Generaal''.

De Volksraad kan de belangen van Nederlandsch-Indië en zijn ingezetenen voorstaan bij den Koning, bij de Staten-Generaal en bij den Gouverneur-Generaal (recht van petitie, art. 68 I. S.). Hij kan den Gouverneur-Generaal uitnoodigen

om nopens zaken, Nederlandsch-Indië betreffende, inlichtingen aan den Raad te geven. Aan deze uitnoodiging voldoet de Landvoogd, wanneer dit naar zijn meening geschieden kan zonder schade voor de hem toevertrouwde belangen (recht van interpellatie, art. 69 I. S.).

De leden individueel hebben het vragenrecht.

HET COLLEGE VAN GEDELEGEERDEN.

Binnen de eerste veertien dagen van het tijdperk van vier jaren, voor hetwelk de leden van het vertegenwoordigend lichaam worden aangewezen, benoemt de Volksraad voor den duur van dat tijdperk uit zijn midden een college, College van Gedelegeerden genaamd (art. 72 lid 1 I. S.).

Samenstelling. Het bestaat uit den voorzitter van den Volksraad als lid tevens voorzitter, benevens 15 leden (art. 72 lid 2 I. S.). De verkiezing van deze leden geschiedt op den grondslag van evenredige vertegenwoordiging, aldus geregeld, dat de overeenstemmende wil van elk viertal Volksraadsleden leidt tot de dienovereenkomstige vervulling van één plaats in het College van Gedelegeerden (art. 74 lid 1 en 2 I. S.). De leden treden tegelijk af (art. 74 lid 3 I. S.). Het lidmaatschap eindigt overigens door het eindigen van dat van den Volksraad of door het nemen van ontslag (art. 76 lid 1—2).

De verkiezing van de leden is nader geregeld in de „Gedelegeerden-kiesverordening 1927'' (St. 1927 Nos. 126 en 127, laatstelijk gewijzigd bij St. 1935 No. 258).

Werkwijze. Het College van Gedelegeerden houdt zijn vergaderingen in het openbaar te Batavia, tenzij bij ordonnantie een andere plaats daarvoor is aangewezen (art. 77 lid 1 I. S.). Voor vergaderingen met gesloten deuren, zie art. 77 lid 2—4 I. S.

Voor het bijwonen van vergaderingen door den Gouverneur-Generaal en zijn gemachtigden geldt wat voor den Volksraad is voorgeschreven (art. 78 I. S.).

Het reglement van orde voor de vergaderingen van het College van Gedelegeerden wordt door den Volksraad vastgesteld (art. 79 lid 1 I. S.).

Bevoegdheid. Het College van Gedelegeerden oefent de bevoegdheden uit, welke den Volksraad ten aanzien van de wetgeving in Indië zijn toegekend, behoudens ten aanzien van ontwerpen, welker behandeling de Volksraad zich heeft (of nog kan) voorbehouden (art. 80 lid 1 I. S.).

Acht de Gouverneur-Generaal de afdoening van een ontwerp, waarvan de Volksraad zich de behandeling heeft (of nog kan) voorbehouden, zoozeer spoedeischend, dat niet op het bijeenkomen van den Volksraad kan worden gewacht (in welk geval een termijn wordt gesteld), dan geschiedt de behandeling door het College van Gedelegeerden. Dit College is, tenzij de Volksraad anders beslist, belast met het verrichten van voorbereidende werkzaamheden, ten aanzien van de ontwerpen, welker behandeling de Volksraad zich heeft (of nog kan) voorbehouden (art. 80 lid 2 en 3 I. S.).

Is de Volksraad niet bijeen, dan kan het College van Gedelegeerden de belangen van Nederlandsch-Indië en zijn ingezetenen voorstaan bij den Koning, bij de Staten-Generaal en bij den Gouverneur-Generaal, alsook dezen laatste uitnoodigen om nopens zaken, Nederlandsch-Indië betreffende, inlichtingen te geven (art. 80 lid 4 I. S.).

De belangrijkste uitvoeringsvoorschriften betreffende den Volksraad, als bijlagen van dit deel opgenomen, zijn:

a. de Volksraadkiesverordening 1926 (St. 1926 Nos. 216 en 217; 1930 No. 336; 1931 Nos. 168 en 423; 1933 No. 473; 1938 Nos. 271, 522 en 720);

b. de Aanvullende Volksraadregelen 1926 (St. 1926 No. 277; 1931 No. 62; 1933 No. 473);

c. de Gedelegeerdenkiesverordening 1927 (St. 1927 Nos. 126 en 127; 1931 No. 135; 1935 No. 258);
d. de Volksraadpositieregeling 1926 (St. 1926 No. 453; 1931 Nos. 165 en 300; 1933 Nos. 96 en 359; 1934 No. 177; 1935 Nos. 508 en 619; 1938 No. 118);
e. het reglement van orde van den Volksraad en van het College van Gedelegeerden (St. 1926 No. 544; 1927 No. 574; 1928 No. 523; 1929 No. 329; 1930 Nos. 36 en 343; 1937 No. 103; 1938 No. 26).

De overige uitvoeringsvoorschriften zijn vervat in:

Wetboek van strafrecht, artikel 92 lid 1 (leden van den Volksraad zijn ambtenaren in den zin der strafwet).

St. 1919 No. 545 (forum privilegiatum van de leden).

St. 1920 No. 455 (instelling van de betrekking van Regeeringsgemachtigde voor algemeene zaken).

St. 1922 Nos. 641 en 743 (bevoegdheid van den voorzitter tot het verleenen van buitenlandsch verlof aan 's Raads personeel).

St. 1923 No. 113; 1926 No. 500 (vrijstelling van de leden van heerendienstplicht en van de tot vervanging daarvan strekkende belastingen).

St. 1925 No. 516 (vrijdom van port voor briefwisseling ter zake van den openbaren dienst tusschen leden, voorzitter en secretaris).

St. 1926 Nos. 216 en 217; 1930 No. 336; 1931 No. 168; 1933 No. 473 (regeling van de werkzaamheden van het Volksraadstemkantoor).

St. 1927 No. 12 (met het lidmaatschap van den Volksraad onvereenigbare ambten).

St. 1927 No. 125 (met het lidmaatschap van het College van Gedelegeerden vereenigbaar ambt).

St. 1929 No. 39; 1932 Nó. 194; 1937 No. 362 (pensioenregeling van den voorzitter).

St. 1932 No. 547 (bevoegdheid van den voorzitter tot het verleenen van kort verlof naar plaatsen buiten Nederlandsch-Indië gelegen).

St. 1934 No. 104 (regeling van de nonactiviteit van rechtswege van militairen beneden den rang van onderluitenant-leden van het College van Gedelegeerden).

St. 1934 No. 195; 1938 No. 135 (bezoldiging en ambtstoelagen van den voorzitter).

St. 1937 No. 429 (bevoegdheid van den voorzitter, voor zooveel betreft het bij den Raad aangestelde personeel, tot toekenning van schadeloosstellingen in de gevallen en onder de voorwaarden als bedoeld in den brief van den Gouvernements Secretaris van 11 April 1931 No. 849a/D (Bb. No. 12546)).

St. 1938 No. 152 jo. St. 1934 Nos. 111, 208, 381 en 751, 1935 Nos. 333 en 612, 1937 Nos. 142 en 552, 1938 No. 411 (bezoldiging van den secretaris en het overige personeel).

Bb. 8834 (bevoegdheid van den voorzitter van het Volksraadstemkantoor tot het verzenden van Regeeringstelegrammen).

Bb. 8904 (toezending van verslagen en andere Landsuitgaven aan 's Raads boekerij).

Bb. 8905 (reizen van en verzending van Regeeringstelegrammen door den voorzitter).

Bb. 9112 (bevoegdheid van den voorzitter tot opdracht van dienstreizen aan het personeel).

Bb. 9493 (vervoer van leden voor rekening van den Lande bij reizen met de Staatsspoor- en tramwegen).

Bb. 9586, 9747 en 10406 (aanwijzing van Regeeringsgemachtigden).

Bb. 10852, 11022 (ambtsteeken voor leden van den Volksraad).

Bb. 10914 (aanspraak van in de buitengewesten wonende leden om zich eenmaal 's jaars voor 's Lands rekening door hunne echtgenooten te doen vergezellen).

Bb. 10946 (spoedig behandeling van door leden gestelde schriftelijke vragen).

Bb. 10947 (beschikbaarstelling van verslagen enz. aan leden).

Regeeringsbrief van 30 November 1927 No. 2429/C (vgl. Volksraadstukken zittj. 1927—'28, Ond. 96, st. 2) (kosteloos verzenden van binnenlandsche telegrammen door leden aan 's Raads voorzitter en secretaris).

Regeeringsbrieven van 5 November 1928 No. 2352/II (zittj. 1928—'29, Ond. 75, st. 5), 10 Juni 1930 No. 1282/II (niet gepubliceerd) en 29 Januari 1937 No. 209/C (niet gepubliceerd), alsmede brief van het hoofd van het kantoor voor reiswezen van 5 April 1938 No. 5652 (niet gepubliceerd) (halve vergoeding van reiskosten aan de leden van den Volksraad bij nader omschreven reizen naar en in de buitengewesten met de K. P. M., R. L., S. M. N. of een andere lijn, alsook met de K. N. I. L. M., tot een maximum van *f* 300 per jaar).

Regeeringsbrief van 17 Januari 1927 No. 117 (niet gepubliceerd) (préséance van de leden van den Volksraad te Batavia).

Regeeringsbrief van 7 November 1932 No. 3010/A (niet gepubliceerd) (bevoegdheid van leden tot het stellen van vragen van hoofdzakelijk locale of specifieke beteekenis aan de hoofden van departementen of van gewestelijk bestuur en eventueel met hun toestemming tot andere autoriteiten).

G. B. van 15 September 1917 No. 21, 2 Juni 1934 No. 27 en 17 Januari 1935 No. 24 (regeling van de zittinggelden van den voorzitter en de leden van het Volksraadstemkantoor).

ALGEMEENE SECRETARIE.

Aan den Gouverneur-Generaal is een kabinet toegevoegd, geheeten „Algemeene Secretarie", gevestigd te Buitenzorg. Aan het hoofd staat de *Algemeene Secretaris*, in zijn taak bijgestaan door *Gouvernements-Secretarissen* en verder bureau-personeel.

Volgens zijne instructie is de Algemeene Secretaris de vraagbaak en voorlichter van het bestuur. Hij doet aan de Regeering voorstellen of herinneringen tot bevordering van den dienst en zorgt voor de redactie, expeditie, registreering en bewaring der beschikkingen van den Gouverneur-Generaal, alsmede voor de samenstelling van het „Staatsblad van Nederlandsch-Indië'', en van den „Regeeringsalmanak voor Nederlandsch-Indië''.

Voor de uitgave van het Staatsblad van Nederlandsch-Indië, zie onder Landsdrukkerij.

Sedert 1857 wordt onder toezicht van den Algemeenen Secretaris (sinds 1905 van den 1en Gouvernements Secretaris) uitgegeven een Bijblad op het Staatsblad van Nederlandsch-Indië, waarin worden opgenomen ambtelijke voorschriften, die niet voor het Staatsblad geschikt zijn. Zie mede onder Landsdrukkerij.

Wegens het belang dat er voor de historische wetenschap gelegen is in de zorg voor het behoud, de bruikbaarheid en de bewerking van 's Lands oud-archief te Batavia, is in 1892 (St. No. 34, zie ook St. 1905 No. 156 gewijzigd St. 1920 No. 454) de betrekking van *Lands-archivaris* ingesteld. In 1920 (St. No. 454) werd hem een adjunct Lands-archivaris toegevoegd. Instructie Lands-archivaris Bb. 12459, 14017. Bb. 13327: Tarief van onderzoekingen in het Landsarchief.

Bij Gouv. besl. van 11 Juli 1927 No. 13 is ingesteld eene Commissie van Toezicht op het Landsarchief, tot taak hebbende toezicht uit te oefenen op den toestand en het gebruik van dat archief in het algemeen, zoomede op de werkzaamheden van den Landsarchivaris en eventueel andere op dat archief werkzaam gestelde personen. De Commissie dient jaarlijks een verslag van haar werkzaamheden in.

Legalisatie.

Volgens St. 1909 No. 291 worden desverlangd de handteekeningen van de Hoofden der Departementen van Algemeen Bestuur, van de gewestelijke bestuurshoofden en van de hen vervangende ambtenaren, zoomede van de notarissen, gesteld op stukken die bestemd zijn om buiten Nederlandsch-Indië te dienen, gelegaliseerd door den Algemeenen Secretaris of door een der Gouvernements Secretarissen, die tevens bevoegd zijn tot legalisatie der hun bekende handteekeningen van andere personen.

Zie verder onder Departement van Justitie (in het algemeen), Departement van Binnenlandsch Bestuur (voor de gewestelijke bestuurshoofden).

Het legaliseeren geschiedt *kosteloos*.

Bb. 7445 handelt over legalisatie van gestempelde handteekeningen in Nederland.

ALGEMEENE REKENKAMER.

Krachtens artikel 117 der I. S. is er een Algemeene Rekenkamer, belast met het toezicht over het beheer der landsmiddelen en over de verantwoording der rekenplichtigen. Hare instructie wordt vastgesteld, in overeenstemming met de wet tot regeling van de wijze van beheer en verantwoording der geldmiddelen van Nederlandsch-Indië.

Bij deze wet, de Indische Comptabiliteitswet, opnieuw bekend gemaakt bij St. 1925 No. 448 en laatstelijk herzien bij St. 1935 No. 1 (v.g.l. de bijlagen), en de instructie der Kamer (St. 1898 No. 164 jis. St. 1922 No. 565 (1); 1927 No. 273; 1930 No. 26; 1932 No. 568 en 1933 Nos. 104 en 320) zijn de samenstelling en werkkring van het College geregeld.

De Algemeene Rekenkamer bestaat uit een voorzitter en vier leden, die door de Kroon worden benoemd en ontslagen. Bijzondere bepalingen, omtrent ontslag anders dan op eigen verzoek, gerechtelijke vervolging en verlof, waarborgen hunne onafhankelijkheid. Aan de Kamer is toegevoegd een secretaris, uit hare voordracht door den Gouverneur-Generaal benoemd.

Jaarlijks zendt de Algemeene Rekenkamer aan den Gouverneur-Generaal, uiterlijk op 1 April, een volledig verslag van hare werkzaamheden over het afgeloopen jaar, hetwelk door den Gouverneur-Generaal aan den Minister van Koloniën wordt gezonden en aan den Volksraad wordt medegedeeld, terwijl de Staten-Generaal het van de Kroon ontvangen (art. 71 I. C. W.).

De Algemeene Rekenkamer heeft het oppertoezicht op het beheer en de verantwoording van alle landsgelden en -goederen. Ter besparing van arbeid kan zij hare contrôle-werkzaamheden beperken tot een deel van de bij haar ingediende administratieve bescheiden en verantwoordingen van comptabelen waarop de voorschriften van de Comptabiliteitswet en de daarmede verband houdende verordeningen worden toegepast. Zij beoordeelt welke bescheiden en verantwoordingen aan een onderzoek worden onderworpen of buiten behandeling blijven, daarbij er voor wakende, dat door eene doelmatige schifting en afwisseling van de elk jaar tot onderzoek bestemde bescheiden en door rekening te houden met het vooronderzoek bij de Departementen van Algemeen Bestuur, een algemeen toezicht op 's Lands gelden en materieel en op de rekenplichtigen voldoende verzekerd blijft (art. 7 instructie, toegevoegd bij St. 1932 No. 568). Behoudens het bepaalde bij artikel 67 I. C. W. moeten aan de Algemeene Rekenkamer rekening en verantwoording afleggen alle personen en administratiën van Landswege belast met het ontvangen, bewaren, betalen of afleveren van gelden, geldswaarden en goederen. Voor ontheffing van de verantwoordelijkheid van het gehouden beheer zie art. 88 I. C. W.

Voor bevoegdheid van de Kamer tot onderzoek ter plaatse vgl. artt. 55*a* en 78*a* I. C. W.

Ten aanzien van de Landsbedrijven houdt de Kamer voor zooveel noodig en mogelijk ter plaatse, waar gelden en goederen van Landsbedrijven zich

1) De uitvoering van art. 42 der instructie en verdere bepalingen voor de Algemeene Rekenkamer is opgenomen in St. 1907 No. 324, terwijl over de artt. 23, 29, 30 en 34 handelt Bb. 5518.

bevinden en waar boekhouding en administratie daarvan worden gevoerd, toezicht op de juistheid der bedragen, welke ten bate en ten laste van het bedrijf worden gebracht. Zij zal bij haar onderzoek de bewijsstukken aannemen, zooals die bij den handel gebruikelijk zijn. De comptabelen bij Landsbedrijven zenden van het door hen gevoerd beheer geen rekeningen in aan de Algemeene Rekenkamer. De vervolging van die comptabelen geschiedt op de wijze als bepaald voor niet tot Landsbedrijven behoorende comptabelen, aan wie de Algemeene Rekenkamer ontheffing heeft verleend van de verplichting tot het inzenden van rekeningen van hun beheer (1).

De Kamer is verder bevoegd om aan Staten-Generaal en Volksraad zoodanige mededeelingen te doen als zij in 's Lands belang noodig oordeelt (2).

Voor de behandeling van de begrootingsrekening door de Kamer zie artt. 70 en 72 I. C. W. De begrootingsrekening der gezamenlijke Landsbedrijven, die bij de Algemeene Rekenkamer wordt overgebracht, wordt door haar, voorzien van een verklaring harer bevinding en onder mededeeling van de bedenkingen en opmerkingen, waartoe het onderzoek, ook van de toelichting, haar aanleiding geeft, voor zooveel noodig ter beantwoording en ter verbetering, teruggezonden (zie art. 21 Ind. Bedrijvenwet).

De Kamer brengt haar gevoelen uit omtrent alle vraagpunten, waarover de Gouverneur-Generaal haar raadpleegt.

Zij geeft, ingevolge artikel 41 harer Instructie, den Gouverneur-Generaal o.m. dadelijk kennis van overschrijdingen der begrooting en doet aan de Regeering te allen tijde zoodanige voordrachten en mededeelingen als, volgens haar inzien, kunnen leiden tot vermindering of besparing van uitgaven en tot vereenvoudiging van het geldelijk beheer. Wanneer zij het wenschelijk acht, dat aan landsdienaren, wegens den Lande toegebrachte schade, vergoeding wordt opgelegd, doet zij daartoe een voorstel aan den Gouverneur-Generaal.

De voorzitter en leden der Kamer zijn bevoegd om bij alle door het College tot de Regeering gerichte adviezen, voorstellen of mededeelingen, te doen blijken van hunne van het gevoelen der meerderheid, of van de gronden waarop dit rust, afwijkende zienswijze.

Wat verder de contrôle op de Landsinkomsten en -uitgaven betreft, is de Kamer verdeeld in twee tafels. Iedere tafel beslist met twee leden. Zijn deze echter niet eenstemmig, dan treedt de voorzitter van het College, om tot een beslissing te geraken, als voorzittend lid der tafel op.

De bezoldiging van voorzitter en leden der Kamer is geregeld bij St. 1934 No. 195 jo. St. 1938 No. 135.

Het reglement van orde voor de vergaderingen en werkzaamheden der Kamer, benevens de instructiën voor haren secretaris en voor hare bureau's, zoomede een reglement tot samenstelling van die bureau's zijn goedgekeurd bij G. B. van 29 Maart 1899 No. 8 jis. 1 Nov. 1903 No. 28, 19 Dec. 1910 No. 3 en 8 Febr. 1929 No. 24.

---

(1) Zie artikel 24 Ind. Bedrijvenwet (St. 1927 No. 419, laatstelijk gewijzigd bij St. 1936 No. 445).

(2) Zie artikel 58a der I. C. W.

DEPARTEMENTEN VAN ALGEMEEN BESTUUR.

Het administratief beheer van Nederlandsch-Indië is verdeeld onder de departementen van Algemeen burgerlijk Bestuur, het Departement van Oorlog en het Departement van Marine.

Bij St. 1924 No. 576, gewijzigd St. 1933 No. 509 jo. 1934 Nos. 63, 603, 704 en 1935 No. 514, wordt dat beheer verdeeld onder zes departementen, beheerd door zes Directeuren, te weten voor: „Binnenlandsch-Bestuur'', „Onderwijs en Eeredienst'', „Verkeer en Waterstaat'', „Financiën'', „Justitie'' en „Economische Zaken". Volgens art. 116 I. S. vormen de Hoofden der departementen van algemeen bestuur te zamen een „Raad van departementshoofden''. De Instructie voor dien Raad is opgenomen in Bb. 11799, gew. 13083.

Aan het hoofd van het Departement van Oorlog staat de Commandant van het Leger (St. 1866 No. 157, laatstelijk opnieuw vastgesteld bij St. 1925 No. 277); aan dat van Marine de Commandant der Zeemacht (St. 1866 No. 140).

St. 1905 No. 456 (afwijking St. 1920 Nos. 348, 755 en 888 en St. 1923 No. 144) regelt de voorziening in de functiën van een Directeur ingeval van ziekte en dgl.

Binnenlandsch verlof Directeuren Bb. 6441; idem Legercommandant Bb. 6213; dienstreizen Bb. 6714.

Aan de departementen is bij St. 1919 No. 2, behalve de comptabiliteit en kosten van het departement, opgedragen de aanschaffing van het benoodigde voor 's Lands dienst, voor zooveel dit departement betreft. Regelen en voorschriften omtrent dit materieel beheer en bij materieele verstrekkingen van het eene departement aan het andere (art. 29 Indische Comptabiliteitswet), zoomede omtrent den voet en de wijze waarop het beheer over het materieel, in 's Landsmagazijnen en andere bewaarplaatsen voorhanden, aan het toezicht der Algemeene Rekenkamer in Nederlandsch-Indië is onderworpen, zijn gesteld in St. 1866 No. 151, gewijzigd en aangevuld bij St. 1867 Nos. 107 en 135; 1868 No. 18; 1872 No. 64; 1886 No. 211; 1905 No. 565; 1909 No. 316; 1914 No. 578; 1922 No. 572; 1924 No. 598 en 1926 No. 58. Zie ook Bb. Nos. 2993, 3157, 3244, 3554, 5403, 5616, 7052, 7558 (materieel beheer); 2097, 2146, 3421, 4000, 4448, 4811, 5222, 10171 (materieele verstrekkingen); 8092 (aanschaffing zooveel mogelijk hier te lande); 9116 (overmaking van gelden voor aanschaffing in het buitenland).

Voor verrichten van werkzaamheden of het doen van leveringen door Gouvernements-diensten, -inrichtingen en -bedrijven ten behoeve van andere Landsdiensten en voor particulieren Bb. 11318. Vgl. Bb. 12837.

Zie voor afschrijving van verloren, gebroken of op andere wijze onbruikbaar geworden goederen St. 1896 No. 21; 1902 No. 334; 1903 No. 189; 1905 No. 48; 1915 No. 3 en St. 1918 No. 259; Bb. Nos. 2724 en 5429; voor de bevoegdheden van de Hoofden der Departementen ten aanzien van 's Lands onroerende goederen, gebouwen en inrichtingen, zoomede van militaire terreinen, gelegen binnen het ressort van provincies enz. St. 1911 No. 110; 1915 No. 332 en 1928 No. 191. Bb. No. 2669 (vervreemding van landsgoederen).

Zie voorts onder Departement van Oorlog (militaire administratie); de noten gesteld bij de betrokken artikelen van de Comptabiliteitswet (als bijlage opge-

nomen) o.a. omtrent vorderingen, niet aan het voorafgaand onderzoek der Algemeene Rekenkamer onderworpen (art. 45 I. C. W.) en over de verantwoording van inventarisgoederen in gebruik bij bureaux of andere diensten, Bb. Nos. 3343, 3863, 3871, 4185, 5341, 5905 en 7070.

St. 1933 No. 145 geeft gevallen aan, waarin buiten openbare aanbesteding in het benoodigde kan worden voorzien. Zie ook Bb. Nos. 3773 en 4033.

Een model voor de eischen van artikelen uit Nederland benoodigd, is vastgesteld bij Bb. No. 3412, gewijzigd bij Bb. No. 3792. Zie ook o.a. Bb. Nos. 3751, 3752, 3793 en 3794.

Zie voorts de bepalingen omtrent de wijze van verificatie der ontvangsten in Nederlandsch-Indië vervat in St. 1875 No. 23, opnieuw vastgesteld bij St. 1901 No. 325, gewijzigd bij St. 1902 No. 134 en 1906 No. 289 (zie ook St. 1903 Nos. 188 en 189 en St. 1910 No. 197); afschrijving van vorderingen in St. 1907 Nos. 327, 328 en 329, gewijzigd St. 1907 No. 438, St. 1912 No. 310; 1914 No. 646; 1915 Nos. 154 en 486; 1917 No. 331 en 1925 No. 428; afschrijving van ontvreemde of verloren gelden uit de rekening der betrokken comptabelen in St. 1915 No. 2 (zie ook Bb. 2889, 3442, 3570, 3597, 3855, 5906 en 6702); regelen voor het administratief beheer in St. 1875 No. 25, opnieuw vastgesteld St. 1933 No. 381 jo. St. 1937 Nos. 161, 162, 658, 685, St. 1938 No. 28. Zie ook St. 1902 No. 283, St. 1916 No. 350 en Bb. Nos. 2995, 3039, 3040, 3052, 3167, 3284, 3312, 4199 en 4340); verdere comptabiliteitsvoorschriften voor de departementen van algemeen bestuur in Bb. Nos. 2718, 2814, 4092, 4275, 4873, 5567 en 5714, met toelichting in Bb. No. 2911.

Verevening van betalingen ten laste van het IIe Hoofdstuk der begrooting aan personen in Europa geschiedt door de Dep. (Bb. Nos. 3177, 6487 en 14087, 14088).

Machtiging aan Hoofden der Departementen en Hoofd van den I. C. A. tot rechtstreeks voeren van dienst-radio-telefoongesprekken met de hoofden der afdeelingen van het Ministerie van Koloniën Bb. No. 12039.

Bevoegdheid tot onderhandschen verkoop van de in artikel 17 der I. C. W. bedoelde roerende goederen: St. 1916 No. 527; bevoegdheid om ter zake van invordering van den Lande aankomende gelden den betrokken Officier van Justitie te machtigen voor het Land op te treden, St. 1910 No. 446; tot invordering van den Lande aankomende gelden Bb. No. 6351; tot betaalbaarstelling rekeningen Landsadvocaten Bb. Nos. 6331 en 6524; tot het geven van namen aan nieuw gebouwde Gouvernementsvaartuigen Bb. No. 6194; tot afstand in bruikleen van afgekeurde en overtollige voorwerpen Bb. No. 6251.

De Departementshoofden zijn verplicht om, wanneer hun gevallen voorkomen die aanleiding geven tot toepassing der schadeverhaal bepalingen (St. 1904 No. 241 [1]), 242 en 243) daarvan aan de Regeering mededeeling te doen. Voor toelichting op de schadeverhaal-bepalingen vgl. Bb. 3795, 4689. 6025, 10491, 10531, 11617, 11656 en 11755.

1) gew. St. 1923 No. 533.

DEPARTEMENT VAN JUSTITIE.

De werkkring van het Departement is omschreven in St. 1924 no. 576 (art. 2). Tot dien werkkring behooren:

I. Het personeel der rechterlijke macht.

Het personeel der rechterlijke macht is in hoofdzaak te onderscheiden in drie groepen.

A. De gegradueerde rechterlijke ambtenaren.

De aanwerving geschiedt deels door uitzending, deels door aanstelling van h. t. l. zich aanmeldende juristen, in Nederland afgestudeerd dan wel hunne studiën volbracht hebbende aan de Rechtshoogeschool te Batavia.

Voor benoeming en bevordering zie artt. 15 tot en met 19 van het Reglement op de Rechterlijke Organisatie en het beleid der Justitie; artikel 18 regelt hun ontslag, art. 20 en 20*a* ontzetting en schorsing. Zie verder Personeele Verordeningen (pag. 445 e.v.).

Artikel 15 van voormeld reglement, laatstelijk gew. bij St. 1930 no. 82, bevat voorschriften aangaande plaatsing op de ranglijst.

De beëediging geschiedt als aangegeven in de art. 13 en 14 der R. O. Volgens St. 1870 no. 43, is de Directeur gemachtigd den eed af te nemen van benoemde rechterlijke ambtenaren (den president van en den procureur-generaal bij het Hooggerechtshof uitgezonderd), die te Batavia aanwezig zijn.

Een rechterlijk ambtenaar kan zich niet langer dan drie dagen van zijn vast en voortdurend verblijf dan wel buiten zijn ressort verwijderen (art. 22 (1) R. O.). In dat artikel is aangegeven door welke autoriteiten verloven van ten hoogste drie maanden kunnen worden verleend.

B. De z.g. rechtskundigen, afkomstig van de voormalige Rechtsschool te Batavia.

Deze rechtskundigen kunnen worden aangesteld tot:

1. ambtenaar ter beschikking, in welke hoedanigheid zij zoowel bij de zittende als bij de staande magistratuur kunnen worden geplaatst,
2. fiscaal-griffier bij een landgerecht,
3. lid van een landraad,
4. ondervoorzitter, voorzitter of buitengewoon voorzitter van een landraad,
5. landrechter of buitengewoon landrechter.

Nadere bijzonderheden omtrent benoembaarheid St. 1914 no. 277, gew. St 1918 no. 687, St. 1919 nos. 223 en 357, St. 1925 no. 234.

Zie voor schorsing en ontzetting voorts nog art. 20*b* R. O. Zie verder Personeele Verordeningen.

C. Het corps van ongegradueerde griffiers bij de Inlandsche en inheemsche rechtbanken en gerechten, voor wie als eisch gesteld is het bezit van een einddiploma eener Europeesche lagere school dan wel het z.g. klein-ambtenaarsdiploma.

Dit personeel, hetwelk gerecruteerd wordt uit het lagere griffiepersoneel wordt in de praktijk opgeleid. Zie voor schorsing en ontzetting van deze functionarissen art. 20*b* R. O.

Naast den griffier worden, ingeval de dienst dit vereischt, door den landraad een of meer buitengewoon substituut-griffiers benoemd (art. 64

R. O.), waartoe in den regel worden aangewezen een of meer der ter griffie werkzame klerken (c.q. schrijvers) en de eventueel aan den landraadvoorzitter toegevoegde ambtenaar(aren) ter beschikking.

Deze laatste functionarissen worden hoofdzakelijk gerecruteerd uit de griffieklerken en toegevoegd aan de verschillende landraadvoorzitters.

D. Naast de bovengenoemde drie groepen verdient nog vermelding het corps der Inlandsche Officieren van Justitie, die het Openbaar Ministerie bij de Inlandsche rechtbanken en gerechten uitoefenen. Deze ambtenaren volgen één promotieregeling met de Inlandsche bestuursambtenaren. Zie omtrent ontzetting en schorsing art. 20*b* R. O.

Kantoorkosten-, klerken- en schrijfloonen.

Bij G.B. van 7 Mei 1938 no. 31 is de Directeur gemachtigd om te beschikken over de jaarlijks bij de begrooting uitgetrokken bedragen ten behoeve van de Hooggerechtshoven en de Raden van Justitie (bij beide groepen van colleges de parketten inbegrepen), de Landgerechten, de Inlandsche en Inheemsche rechtbanken, het Hof voor Islamietische Zaken en de Translateurs-kantoren te Soerakarta en Jogjakarta.

HET RECHTSWEZEN IN NEDERLANDSCH-INDIË.

§ 1. Burgerlijke gouvernements-rechtbanken en -gerechten, alsmede inheemsche rechtbanken en gerechten.

De burgerlijke rechtspraak wordt uitgeoefend:

A. *ten aanzien van geheel Nederlandsch-Indië door:*

A. HET HOOGGERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

Het Hooggerechtshof, te Batavia gevestigd, is het hoogste rechterlijke college in N.-I. (art. 147 I. S.) en als zoodanig belast met het toezicht op de bedeeling des rechts in geheel N.-I. en met de zorg, dat die bedeeling behoorlijk en onvertogen plaats hebbe (art. 158 I. S.; art. 157 R. O.; art. 282 en 302 Sv.).

Bij Bijbl. 8168 zijn door het Hof voorschriften gegeven omtrent het houden van registers ter verkrijging van een nauwkeurig toezicht op de rechtsbedeeling.

Het Hooggerechtshof oordeelt:

I. in eersten aanleg tevens in het hoogste ressort:

a. bij wege van evocatie, in alle burgerlijke zaken, waarin door de Raden van Justitie of wel door Europeesche ambtenaren, alleen rechtsprekende, recht wordt geweigerd of welker afdoening door dezelve op eene onbehoorlijke wijze wordt vertraagd (art. 177 R. O.);

b. over alle strafvervolgingen ter zake van misdrijven en overtredingen, gedurende den tijd hunner functiën begaan, ingesteld tegen de in art. 165 R. O. genoemde administratieve en rechterlijke ambtenaren, behoudens enkele bij het laatste lid van dat artikel gemaakte uitzonderingen in zaken van overtredingen (vgl. ook art. 155 I. S.);

c. in alle jurisdictiegeschillen tusschen de rechterlijke autoriteiten en colleges, genoemd in art. 162 R. O.;

d. over alle burgerlijke geschillen welke in hooger beroep aan het hof zijn onderworpen, wanneer partijen daaromtrent overeenkomen (art. 164 R. O. en artt. 324 v.v. B. Rv.).

II. in hooger beroep:

a. over de daarvoor vatbare vonnissen, gewezen door de Raden van Justitie in burgerlijke zaken (artt. 163, 1o, jo. 126 en 137, lid 3, R. O.);
b. over de daarvoor vatbare vonnissen, gewezen in burgerlijke zaken, door een der residentiegerechten in de buitengewesten;
c. over de arbitrale vonnissen, in eersten aanleg gewezen, wanneer niet blijkt, dat de waarde der vordering *f* 500 of minder bedraagt (art. 163, 2o, R. O.);

III. in revisie:

over alle eindvonnissen door de Raden van Justitie in strafzaken in eersten aanleg gewezen, met uitzondering van die, waarbij de beklaagden van de geheele tenlastelegging zijn vrijgesproken (art. 169 jo. 129, laatste lid, en 130, laatste lid, R. O.; vgl. St. 1932 no. 460).

IV. in cassatie:

1°. op den ambtshalve door den procureur-generaal in het belang der wet ingestelden eisch tot cassatie van alle door de Raden van Justitie, residentiegerechten, landgerechten, landraden, en voorzitters van landraden, zoo in burgerlijke als in strafzaken gewezen vonnissen en beschikkingen, welke in kracht van gewijsde zijn gegaan, met uitzondering van de vonnissen in strafzaken, waarbij de beklaagden wegens het niet bewezen zijn van hunne schuld zijn vrijgesproken;

2°. op den door partijen ingestelden eisch tot cassatie van de vonnissen en beschikkingen door de Raden van Justitie gewezen in eersten aanleg en tevens in hoogste ressort in burgerlijke zaken en in hoogste ressort in de strafzaken, vermeld in het derde nummer van artikel 95, gelijk mede in zaken van jurisdictiegeschillen, met uitzondering van de vonnissen in strafzaken, waarbij de beklaagden wegens het niet bewezen zijn van hunne schuld zijn vrijgesproken, (art. 170 R. O. zooals dat luidt krachtens St. 1914 No. 317 art. I, 18o, jo. art. VII, 1 en 2, jo. St. 1921 no. 30 en 1924 no. 284).

Voor de gebieden, waarvoor nog geen landgerechten zijn ingesteld, moet worden gelezen:

1°. op den ambtshalve door den procureur-generaal in het belang der wet ingestelden eisch tot cassatie van alle door de raden van justitie, residentiegerechten, landraden en voorzitters van landraden, zoo in burgerlijke als in strafzaken gewezen vonnissen en beschikkingen, welke in kracht van gewijsde zijn gegaan met uitzondering van de vonnissen in strafzaken, waarbij de beklaagden wegens het niet bewezen zijn van hunne schuld zijn vrijgesproken;

2°. van den door partijen ingestelden eisch tot cassatie van de vonnissen en beschikkingen:

a. door de raden van Justitie gewezen in eersten aanleg en tevens in hoogste ressort zoo in burgerlijke als in strafzaken, vermeld in art. 130, en in het hoogste ressort in de strafzaken vermeld in het derde nummer van art. 95 gelijk mede in zaken van jurisdictiegeschillen;

b. door de landraden gewezen in eersten aanleg en tevens in hoogste ressort in de strafzaken, vermeld onder no. 3 van art. 95;

met uitzondering, zoowel sub *a* als sub *b*, van de vonnissen in strafzaken, waarbij de beklaagden wegens het niet bewezen zijn van hunne schuld zijn vrijgesproken. Zie St. 1914 no. 317 art. VII, 1, 2 en 3 jo. St. 1921 no. 30.

Het Hof moet overigens door den Gouverneur-Generaal worden gehoord in zaken van het verleenen van brieven van wettiging (art. 274 B. W.) en van meerderjarigverklaring (artt. 420, 422 en 423 B. W.).

Het Hooggerechtshof is samengesteld uit één president, één vice-president, zeven raadsheeren, één procureur-generaal, twee advocaten-generaal, één griffier en twee substituut-griffiers (art. 152 R. O., zooals gew. bij St. 1905 no. 470; 1920 nos. 346 en 786; 1922 no. 263 jo. 626; 1927 no. 1; 1929 no. 346; 1933 no. 6 jo. 33). De president van het Hof wordt door den Koning benoemd en ontslagen. De president, vice-president en leden kunnen alleen uit hun ambt worden ontslagen of ontzet in de gevallen bij de wet bepaald (artt. 148—154 I. S.).

Het Hof is verdeeld in twee kamers, de eerste, samengesteld uit vijf, de tweede uit vier leden, met inbegrip van den voorzitter. De president van het college bekleedt het voorzitterschap der eerste kamer, de vice-president dat der tweede kamer, alles behoudens de bevoegdheid van den president om, zoo dikwijls hij zulks geraden acht, het voorzitterschap der tweede kamer op zich te nemen. Het Hooggerechtshof vonnist en beschikt met zes raadsheeren in zaken bedoeld bij art. 165 R. O., met vijf raadsheeren in cassatie en met drie in alle andere zaken (art. 154 R. O. zooals laatstelijk gew. bij St. 1921 no. 30).

De samenstelling der kamers heeft jaarlijks in de maand December plaats overeenkomstig St. 1901 no. 126, art. 6; 1920 no. 346; 1933 no. 6; 1937 no. 631. Verdeeling der werkzaamheden St. 1901 no. 126 en Bijbl. no. 12972.

Iedere kamer oefent overigens ten aanzien der haar opgedragen werkzaamheden het toezicht uit, bedoeld in art. 158 al. 1 I. S.

De president is bevoegd om, wanneer aan het college advies wordt gevraagd omtrent onderwerpen van wetgevenden aard, te beslissen, dat aan de behandeling der zaak met de kamer, die er toe geroepen is, zal worden deelgenomen door de andere kamer, of door een of meer der daarin zitting hebbenden (art. 12, al. 5 van St. 1901 no. 126 zooals het luidt ingevolge St. 1905 no. 470 gew. 1920 no. 346).

De openbare zittingen van het Hof worden gehouden in het daarvoor bestemd gebouw aan het Waterlooplein, des Woensdags in strafzaken en des Donderdags in burgerlijke zaken. De bibliotheek is geopend alle dagen behalve des Donderdags en Zondags.

Opdracht aan rechterlijke ambtenaren tot het maken van dienstreizen Bijbl. 8953.

B. DEN RAAD VAN JUSTITIE TE BATAVIA.

Met opzicht tot verzoeken tot inschrijving van eenig handels- of fabrieksmerk, wanneer zoodanige inschrijving door het Hulpbureau voor den industrieelen eigendom is geweigerd, en tot de verzoeken van belanghebbenden of de vorderingen van het Openbaar Ministerie tot nietigverklaring van reeds geschiede inschrijvingen. De Raad beslist in raadkamer in het hoogste ressort, behoudens beroep in cassatie (art. 9 e.v. St. 1912 no. 545).

B. ten aanzien van gedeelten van Nederlandsch-Indië:

I. Op Java en Madoera, uitgezonderd de Vorstenlanden, door:

A. RADEN VAN JUSTITIE.

De Raden van Justitie, die te Batavia, Semarang en Soerabaja gevestigd zijn (art. 117 R. O.), nemen kennis:

I. in eersten aanleg:

a. met uitzondering der zaken, bedoeld bij art. 116*f* R. O., van alle burgerlijke rechtsvorderingen tegen Europeanen, met hen gelijkgestelde personen en Chineezen en van die tegen Inlanders en Vreemde Oosterlingen, niet behoorende tot de Chineezen, die, voor zoover het onderwerp

der vordering betreft, zich vrijwillig aan de Europeesche wettelijke bepalingen onderworpen hebben of krachtens de wet daaraan onderworpen zijn (art. 124 R. O.); voorts van alle burgerlijke rechtsvorderingen tegen personen, die krachtens St. 1867 no. 10, aangevuld en gew. bij St. 1869 nos. 27 en 101; 1882 nos. 19 en 20; 1892 no. 237; 1894 no. 270; 1896 no. 41; 1900 no. 324; 1901 no. 306; 1902 no. 380 jo. 1913 no. 334; 1905 no. 137; 1908 nos. 346 en 347; 1915 no. 369 en 1924 nos. 450 jo. 499 in het genot zijn gesteld van een forum privilegiatum (zie ook St. 1903 no. 8 art. 2 §§ I en II jo. 1909 no. 320 wat de Vorstenlanden betreft);

b. zonder onderscheid van den landaard van partijen, van alle geschillen in zaken van prijzen en buit *) en van alle zee- en strandvonden (art. 125 R. O.);

Van de uitspraken, sub *a* en *b*, valt hooger beroep aan het hooggerechtshof, wanneer niet blijkt dat de waarde der vordering *f* 500.— of minder bedraagt (art. 126 R. O.);

c. van alle door Europeanen of met hen gelijkgestelden gepleegde misdrijven, uitgezonderd het misdrijf van „eenvoudige beleediging'', bedoeld bij art. 315 van het Wetboek van Strafrecht en die, vermeld in de artikelen 352, eerste lid, 364, 373, 379, 384, 407, eerste lid, en 482 van dat Wetboek en behoudens de bepalingen van art. 165 R. O. (art. 129, 1o, R. O.), zoomede van alle misdrijven, gepleegd door Inlandsche vorsten en hoofden (St. 1867 no. 10); zie voor Soerakarta en Jogjakarta hieronder sub **II**;

d. zonder onderscheid van den landaard der beklaagden, van de misdrijven, vermeld in de artikelen 324 tot en met 327, 396 tot en met 400, 402, 438 tot en met 447, 450 en 451 Wetboek van Strafrecht (art. 129, 2o, R. O.).

e. van alle overtredingen, begaan door Europeanen of met hen gelijkgestelden voor zoover zij niet aan de beslissing der landgerechten zijn opgedragen dan wel door het hooggerechtshof behooren te worden berecht (130 R. O.).

Omtrent de revisie van de sub *c*, *d* en *e* bedoelde uitspraken zie boven sub *A* A III;

II. in eersten aanleg tevens in het hoogste ressort:

a. van alle jurisdictiegeschillen tusschen lagere rechterlijke autoriteiten in hun rechtsgebied (art. 127, 1o, R. O.);

b. van alle rechtsvorderingen, aan hooger beroep onderworpen, behalve in zaken, die niet voor dading of compromis vatbaar zijn, wanneer partijen verklaard hebben van dat beroep af te zien (art. 127, 3o, R. O.);

en wat den Raad van Justitie te Batavia betreft, bovendien:

c. van alle voor hooger beroep vatbare geschillen, in eersten aanleg onderworpen aan de rechtsmacht van de landraden in de ressorten van de Raden van Justitie te Batavia, Semarang en Soerabaja, indien deze geschillen door partijen dadelijk aan den Raad van Justitie te Batavia worden onderworpen (art. 128 R. O. en art. 324 e.v. B. R.).

III. in revisie:

met uitzondering van die vonnissen waarbij de beklaagde van de geheele tenlastelegging is vrijgesproken, van alle eindvonnissen, gewezen in strafzaken door de landraden op Java en Madoera, zoomede in de tot het rechtsgebied der Raden van Justitie op Java behoorende gewesten buiten Java en Madoera met dien verstande, dat van die vonnissen op Java en Madoera gewezen, de revisie alleen plaats heeft, wanneer zij door den beklaagde of het Openbaar Ministerie wordt gevraagd, van de vonnissen gewezen buiten Java en Madoera

*) Bepalingen omtrent procedeeren in zaken van prijs en buit St. 1877 no. 284, verdeeling der prijs en buitgelden St. 1829 no. 54 jo. 1903 no. 72, beteekenis van het woord „buit" Bijbl. 6616.

echter altijd indien de voorzitter van de betrokken rechtbank een niet-rechtskundig ambtenaar is (artt. 97 en 129*a* R. O. en art. 47 R. Bg.; vgl. St. 1932 no. 460 ten aanzien van de Vorstenlanden, zie hierachter sub **II**; artt. 301 e.v. Sv.).

IV. in hooger beroep:

a. van de daarvoor vatbare vonnissen, gewezen door de residentiegerechten op Java en Madoera in burgerlijke zaken (art. 116*h* R. O.). Voor vonnissen gewezen door de residentiegerechten in de Buitengewesten, tot het ressort van een der Raden van Justitie op Java behoorende, zie men hierachter onder de gewesten buiten Java en Madoera, sub **IIIc**;

en wat den Raad van Justitie te Batavia betreft, bovendien:

b. van alle uitspraken in burgerlijke zaken van de landraden in de ressorten van de Raden van Justitie te Batavia, Semarang en Soerabaja, wanneer niet blijkt, dat de waarde der vordering *f* 100.— of minder bedraagt (art. 128 en art. 96, 1o, R. O.). Een der kamers van den Raad van Justitie te Batavia (de zoogenaamde derde kamer van dien raad) is in het bijzonder belast met de berechting van deze zaken.

De Raden van Justitie vonnissen en beschikken in alle zaken, behoudens uitzonderingen, met drie leden (art. 121 R. O.).

Bij St. 1932 no. 460, inwerkingtreding St. 1932 no. 580, zijn voor eenvoudige strafzaken, waarvan de raden van justitie in eersten aanleg kennis nemen, enkelvoudige kamers ingesteld, gevormd hetzij door één of meer leden van elken raad, door den President van het Hof daartoe voor den tijd van twee jaren benoemd, hetzij door de door den Gouverneur-Generaal bij regeeringsverordening aan te wijzen residentierechters in 's raads ressort. Die aanwijzing heeft plaats gehad bij St. 1932 no. 581, gew. 1935 no. 262. Zij dragen den titel van *politierechter.* Met het openbaar ministerie bij de politierechters zijn behalve de officier van justitie belast zoodanige personen als door of namens den Gouverneur-Generaal daartoe worden aangewezen, met dien verstande, dat voor aanwijzing alleen in aanmerking komen in rechten gegradueerde personen en ambtenaren van den algemeenen bestuursdienst van niet lageren rang dan assistent-resident. Deze ambtenaren vervolgen de zaak voor den politierechter, indien zij oordeelen, dat de zaak van eenvoudigen aard is, bepaaldelijk ook ten aanzien van het bewijs en de toepassing van de wet, en daarin geen zwaarder hoofdstraf dan gevangenisstraf van ten hoogste een jaar dient te worden opgelegd. Indien hij oordeelt, dat de zaak door een meervoudige kamer van den raad van justitie moet worden behandeld, verwijst hij de zaak daarheen (art. 131 e.v. nieuw R. O. en art. 187 e.v. nieuw S. V.).

De samenstelling van de Raden van Justitie op Java wordt bepaald door den Gouverneur-Generaal (art. 119 R. O., zooals het luidt krachtens St. 1931 no. 492). De verdeeling der werkzaamheden (vgl. art. 5 van St. 1901 no. 126, laatstelijk gewijzigd bij St. 1937 no. 631) is geschied bij Bijbl. 13943.

Het *rechtsgebied* der Raden van Justitie is geregeld als volgt:

Raad van Justitie te Batavia: West-Java, Lampongsche Districten, Palembang, Djambi, Bangka en Billiton en de Westerafdeeling van Borneo (art. 118 R. O., St. 1936 no. 133 jo. no. 131).

Raad van Justitie te Semarang: Midden-Java, Jogjakarta, Soerakarta (art. 118 R. O., St. 1936 no. 133 jo. no. 131).

Raad van Justitie te Soerabaja: Oost-Java, Bali en Lombok en Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (art. 118 R. O., St. 1936 no. 133 jo. no. 131).

B. DE LANDGERECHTEN.

Bij St. 1914 no. 317, gew. 1917 nos. 323 en 497 (art. 15) jo. 645; 1919 no. 75; 1920 no. 339; 1922 no. 197 jo. 1925 nos. 138 en 669; 1923 no. 506;

1924 no. 284; 1925 no. 497; 1926 no. 251 jo. 486; 1927 no. 301; 1931 no. 168; 1932 no. 460; 1933 no. 2 en 1934 no. 609 is eene reorganisatie van de politierechtspraak op Java en Madoera afgekondigd, waarbij een nieuw gerecht met nieuwe strafrechtspleging — het landgerecht — is ingesteld.

Bij St. 1936 no. 133 (gew. 1936 nos. 25, 333, 460 en 502; 1938 no. 427) is bepaald waar landgerechten gevestigd zijn en welk rechtsgebied zij omvatten.

Bij St. 1925 no. 437 (gew. 1927 no. 334; 1930 no. 93; 1931 no. 480; 1932 nos. 138, 524 en 525) zijn voor West-Java de plaatsen genoemd waar in afwachting van de aanwijzing door den Gouverneur de landgerechten moeten zitting houden.

Het zelfde is voor Midden- en Oost-Java gebeurd bij St. 1928 no. 248 (gew. 1928 no. 264; 1929 nos. 41 en 160; 1931 no. 480; 1932 nos. 138, 153, 459 en 525; 1933 nos. 374 en 504; 1934 nos. 290, 428 en 749; 1935 no. 140; 1936 nos. 21, 333, 460 en 605) en voor Djokjakarta en Soerakarta bij St. 1928 no. 237 (gew. 1933 no. 361 en 1934 no. 673). Zie voor de aanwijzing door de Gouverneurs Bijbl. 11773, 11787, 11788, 11817, 11838, 12133, 12230, 12587, 12889 en 12907.

In het tweede lid van art. 116 quater R. O. is bepaald, dat indien bijzondere omstandigheden daartoe nopen, de functie van landrechter kan worden opgedragen aan een ambtenaar van het binnenlandsch bestuur, dan wel aan een ander daarvoor geschikt geacht persoon (St. 1925 no. 230).

De landrechters nemen, zonder onderscheid van den landaard der beklaagden, in eersten aanleg en tevens in het hoogste ressort kennis van:

a. alle overtredingen, daaronder begrepen die, welke bij art. 88 R. O. onttrokken zijn aan de kennisneming van de districts- en regentschapsgerechten, waarop geen zwaardere straf is gesteld dan hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste *f* 500 met of zonder verbeurdverklaring van bepaalde voorwerpen, en welke niet ter kennisneming aan andere rechters zijn opgedragen;

b. de in artikelen 352, eerste lid, 364, 373, 379, 384, 407 eerste lid, en 482 van het Wetboek van Strafrecht vermelde misdrijven alsmede het misdrijf van „eenvoudige beleediging'' bedoeld bij art. 315 van dat Wetboek (art. 116 novies R. O.).

Tegen landgerechtvonnissen is slechts cassatie in het belang der wet toegelaten (zie hiervoor onder *A* A IV sub 1o).

De landrechter wordt bijgestaan door een Inlandsch ambtenaar, die behalve de hem bij algemeene verordeningen opgedragen werkzaamheden, die van griffier verricht en den titel draagt van fiscaal-griffier.

Zie voor plaatsvervangende landrechters art. 116 quinquies R. O. jo. St. 1914 no. 568; 1917 no. 323; 1919 no. 730; 1920 no. 38; 1922 no. 332; 1923 no. 474.

Tot het wettiglijk houden van het landgerecht wordt vereischt de tegenwoordigheid van den landrechter en van den fiscaal-griffier (art. 116 septies R. O.).

De fiscaal-griffier is niet begrepen onder de uitdrukking „openbaar ministerie'' of „ambtenaar van het openbaar ministerie'' waar die in het algemeen wordt gebezigd (art. 116 octies R. O.).

Voor de toepassing van art. 6 R. O. wordt het landgerecht als lager in rang dan de Raad van Justitie aangemerkt (art. 116 decies R. O.).

C. DE RESIDENTIEGERECHTEN.

Op elke plaats, waar een landraad gevestigd is, is tevens een residentiegerecht gevestigd, bestaande uit een rechtskundig ambtenaar als rechter, bijgestaan door een griffier.

De hierbedoelde functiën zijn opgedragen aan den voorzitter en den griffier van den landraad, binnen wiens rechtsgebied het residentiegerecht zijn

zetel heeft; bij St. 1906 no. 404 is de Directeur van Justitie gemachtigd om in geval van belet, afwezigheid of ontstentenis van een residentierechter de waarneming van diens functiën namens den Gouverneur-Generaal tijdelijk aan een rechtskundig ambtenaar op te dragen.

Het rechtsgebied van het residentiegerecht is, tenzij de Gouverneur-Generaal anders bepaalt, gelijk aan dat van den ter plaatse gevestigden landraad. Behoudens in de gevallen voorzien bij art. 125 R. O. nemen de residentierechters in eersten aanleg kennis in burgerlijke zaken van de rechtsvorderingen bij art. 116*f* R. O. onder de letters *a* tot en met *h* nader omschreven, ingesteld tegen Europeanen of Chineezen, die woonplaats, gekozen woonplaats of werkelijke verblijfplaats hebben op Java en Madoera, alsmede tegen zoodanige woon- en verblijfplaats hebbende Inlanders of Vreemde Oosterlingen, niet tot de Chineezen behoorende, die, voor zoover het onderwerp der vordering betreft, krachtens wettelijke bepalingen zijn of vrijwillig zich hebben onderworpen aan het voor Europeanen vastgestelde burgerlijke en handelsrecht. Verder van alle vorderingen betrekkelijk tot eene arbeidsovereenkomst, onverschillig over welke waarde zij loopen, en ongeacht den landaard van partijen (art. 116*g* R. O. gew. St. 1922 no. 702).

Over het hooger beroep der vonnissen, gewezen door de residentiegerechten, handelt art. 116*h* R. O. (vgl. voren sub A **IV** lett. *a*).

Aanwijzing residentierechter als politierechter (art. 131*a* R. O.), zie St. 1932 no. 460 jo. St. 1932 no. 581, gew. 1935 no. 262.

D. DE LANDRADEN.

Landraden zijn gevestigd op alle hoofdplaatsen van regentschappen, uitgezonderd in de residentie Jogjakarta, waar alleen ter hoofdplaats een landraad gevestigd is, wiens rechtsgebied zich uitstrekt over het geheele gewest (St. 1903 no. 8, art. 5 § VIII); voorts nog te Kraksaän, Trenggalek en Bangil (St. 1934 no. 749 jis 1936 no. 500 en 1938 no. 93); Soerabaja (St. 1935 no. 247); Tangerang (St. 1918 no. 185); Salatiga (St. 1932 no. 153) en Poerwokerto (St. 1936 no. 62) (art. 89 lid 1 R. O.).

Het rechtsgebied der landraden (behalve van dien te Jogjakarta) wordt bepaald door de grenzen der regentschappen waarin zij gevestigd zijn. Wanneer echter in hetzelfde regentschap twee of meer landraden gevestigd zijn, wordt hun rechtsgebied vastgesteld door den Gouverneur-Generaal (art. 89 lid 2 R. O.). De landraden zijn de gewone dagelijksche rechters van Inlanders en Vreemde Oosterlingen met uitzondering voorzooveel betreft burgerlijke zaken van Chineezen. Zij oordeelen in eersten aanleg: in burgerlijke zaken over alle niet uitgezonderde vorderingen ingesteld tegen Inlanders en Vreemde Oosterlingen andere dan Chineezen en met uitzondering van die personen, die ingevolge de bepalingen omtrent een forum privilegiatum (St. 1867 no. 10) terechtstaan voor den Europeeschen rechter en in strafzaken over alle niet uitgezonderde misdrijven en overtredingen, gepleegd door Inlanders en Vreemde Oosterlingen (art. 95 R. O.) met uitzondering van de personen, die ingevolge St. 1867 no. 10 voor den Europeeschen rechter terechtstaan; in hooger beroep: over de daarvoor vatbare vonnissen der regentschapsgerechten (art. 98 R. O.). Omtrent hooger beroep en revisie zie „Raden van Justitie''. Zie voorts hieronder sub **II** voor de rechtspraak in burgerlijke- en strafzaken tegen de onderdanen van de zelfbestuurders in de Vorstenlanden.

Bij St. 1934 no. 558 jo. 587 is vastgesteld een ordonnantie tot herziening van de summiere procedure bij de landraden.

Bij St. 1931 no. 53 is voorts vastgesteld een Reglement op de godsdienstige rechtspraak, de benoeming van voogden en op de Inlandsche boedelkamers op

Java en Madoera, waarbij aan de landraden verschillende werkzaamheden zijn opgedragen. Het tweede hoofdstuk, handelende over de voogdij over de tot de inheemsche bevolking behoorende personen, is op 1 Juli 1931 in werking getreden (St. 1931 no. 177), met uitzondering van de voorschriften in het tweede en derde lid van artikel 25. Bij St. 1937 nos. 116 en 610 zijn de in hoofdstuk I van genoemd reglement voorziene bevoegdheidsafbakening tusschen wereldlijken en godsdienstigen rechter en beroepsinstantie van beslissingen van godsdienstige rechters met ingang van respectievelijk 1 April 1937 en 1 Januari 1938 ingevoerd.

De landraden zijn samengesteld uit een rechtskundig ambtenaar als voorzitter en uit den regent zoo die er is, benevens zoodanige voorname Inlandsche hoofden als daartoe door of namens den Gouverneur-Generaal zijn aangewezen als leden. Ten aanzien van de Inlandsche ambten, welker bekleeders als zoodanig lid zijn van den landraad in hun ressort, heeft deze aanwijzing laatstelijk plaats gehad bij St. 1913 no. 678. Bij St. 1918 no. 109 (gew. 1919 no. 547; 1920 no. 470; 1923 no. 577; 1928 no. 89) heeft aanwijzing plaats gehad van eenige categorieën van Inlandsche ambtenaren in de residenties Soerakarta en Jogjakarta als leden van de landraden aldaar. De landraden worden bijgestaan door een griffier of waar zoodanig ambtenaar niet is aangesteld, door een ambtenaar of beambte daartoe door den resident aangewezen. De Gouverneur-Generaal is bevoegd om bij de landraden, waar zulks noodig blijkt, aan den voorzitter een rechtskundig ondervoorzitter en aan den griffier een adjunct-griffier toe te voegen. Ook kan, wanneer de werkzaamheden dit vereischen, tijdelijk een buitengewoon rechtskundig voorzitter bij den landraad worden aangesteld. Tot het wettiglijk houden van den landraad wordt vereischt de tegenwoordigheid van den voorzitter, van twee leden, van den Inlandschen officier van justitie en van den griffier, zoomede, behoudens eenige uitzonderingen, van den hoofdpanghoeloe of panghoeloe, voor zooveel Mohammedanen aangaat, en van een of twee hoofden als adviseurs, voor zooveel de overigen betreft (art. 92 en 7 R. O.).

Verstrekking van gegevens omtrent het werk bij de landraden Bijbl. 6119. De landraadvoorzitters zijn belast met de inspectie der notariëele akten (art. 99 R. O., jo. 1901 no. 328; 1860 no. 3, art. 53 — zooals dit luidt ingevolge St. 1907 no. 485) en met het nazien van de protocollen der eigendoms- en hypotheekbrieven van vaste goederen (St. 1834 no. 27, art. 43 jo. St. 1901 no. 13 en art. 99 R. O., zie ook St. 1843 no. 10).

Voor toevoeging buiten bezwaar van den Lande van adjuncten aan hoofdpenghoeloes door hoofden van gewestelijk bestuur zie St. 1897 no. 285, gew. 1925 no. 434; 1931 no. 373.

De behartiging der belangen van den Lande in alle bij de landraden te behandelen burgerlijke zaken is aan de Inlandsche officieren van justitie opgedragen behoudens de bevoegdheid van de Hoofden der Departementen om een ander persoon als gemachtigde aan te wijzen (St. 1877 no. 250, art. 130 en 192 I. R., St. 1922 no. 522).

Vervulling functie Inlandsch officier bij ontstentenis Bijbl. 4714. Bijstand en vertegenwoordiging van partijen in burgerlijke zaken St. 1927 no. 496.

Regeling nopens de uitkeering van zittinggelden aan de leden der landraden en de adviseurs in St. 1937 no. 48.

E. REGENTSCHAPS- EN DISTRICTSGERECHTEN.

De regentschaps- en districtsgerechten spreken uitsluitend recht over Inlanders in kleine overtredingszaken en kleine burgerlijke gedingen (art. 79, 80, 83 en 84 R. O.).

In elk regentschap en elk gedeelte van een regentschap, waar de Regent door een Patih wordt vertegenwoordigd, is een regentschapsgerecht en in

elk district een districtsgerecht, tenzij de Gouverneur-Generaal mocht goedvinden meer dan één district onder hetzelfde gerecht te brengen (art. 77 en 81 R. O.).

De regentschapsgerechten bestaan uit den regent of den patih als rechter, bijgestaan door eenige mindere Inlandsche hoofden als raadslieden, den panghoeloe of den persoon, die dezen vervangt en den djaksa (art. 82 en 86 R. O.). Alle voorschriften van het Reglement op de Rechterlijke Organisatie en het beleid der Justitie en van het Inlandsch Reglement, welke voor den regent gelden, zijn in elk gedeelte van een regentschap, waar de Regent door een Patih wordt vertegenwoordigd, op den Patih toepasselijk (St. 1910 no. 583 junctis 1914 no. 512 en 1923 no. 175). Voor het geval de patih tevens met functie van districtshoofd is belast zie echter Bijbl. 5510).

Het regentschapsgerecht van Semarang houdt, voor zoover de districten Salatiga, Tengaran, Ambarawa en Oengaran betreft, te Salatiga zitting (St. 1895 no. 36, gew. 1901 no. 476 en 1902 no. 248). In Pandeglang houdt het regentschapsgerecht ook zitting te Menès, voor zooveel aangaat de districten Menès, Tjaringin en Tjibalioeng (St. 1906 no. 511).

De districtsgerechten bestaan uit het districtshoofd als rechter, bijgestaan door eenige mindere Inlandsche hoofden als raadslieden (art. 78 en 86 R. O.).

Karimoendjawa-eilanden en Bawéan, zie St. 1901 no. 428, gew. 1916 no. 6. Voor Kangean en Sapoedi St. 1927 no. 291, jo. 439, gew. 1928 no. 224 en 1932 no. 339. Zie verder sub **II** hierachter omtrent de Vorstenlanden op Java.

Bijstand en vertegenwoordiging in civiele processen zie Bijbl. 6539.

F. PRIESTERRADEN EN HET HOF VOOR ISLAMIETISCHE ZAKEN VOOR JAVA EN MADOERA.

Volgens artikel 134 lid 2 I. S. (gew. St. 1929 no. 221 jo. 487) staan burgerlijke rechtszaken tusschen Mohammedanen, indien hun adatrecht dat medebrengt, ter kennisneming van den godsdienstigen rechter, voorzoover bij ordonnantie niet anders is bepaald.

De godsdienstige rechter is in eersten aanleg de priesterraad en in hooger beroep het hof voor Islamietische zaken voor Java en Madoera (St. 1882 no. 152, gew. 1909 no. 128; 1926 no. 232 jo. 280; 1937 nos. 116 en 610).

Een priesterraad is gevestigd nevens elken landraad. Zijn ressort is gelijk aan dat van den landraad.

De priesterraad is uitsluitend bevoegd tot kennisneming van geschillen tusschen Mohammedaansche echtgenooten en andere rechtszaken het huwelijk, de verstooting, de verzoening en de echtscheiding tusschen Mohammedanen betreffende, waarbij de tusschenkomst van den godsdienstigen rechter vereischt is, en tot het uitspreken van echtscheiding en het constateeren, dat de voorwaarde eener voorwaardelijke verstooting is ingetreden, met dien verstande, dat ook bij deze geschillen en rechtszaken alle vorderingen strekkende tot betaling van een geldsom en tot afgifte van bepaalde voorwerpen of goederen tot de kennisneming van den gewonen rechter zullen behooren, met uitzondering van die nopens de huwelijksgift (mahr) en het door den man aan de vrouw verschuldigde levensonderhoud (nafakah), welke in hun geheel ter berechting staan van den priesterraad. De raad is niet bevoegd van de vorengenoemde rechtszaken kennis te nemen, indien daarop het Burgerlijk Wetboek van Nederlandsch-Indië van toepassing is.

De priesterraad is samengesteld uit den bij den landraad aangestelden hoofdpanghoeloe of panghoeloe als voorzitter en uit ten minste drie en ten hoogste acht Mohammedaansche godsdienstvoorgangers als leden, die door den Gouverneur-Generaal dan wel den Gouverneur worden benoemd (Bijbl. 3962) en ontslagen. Bij belet, afwezigheid of ontstentenis van den hoofd-

panghoeloe of panghoeloe bij den landraad is de adjunct-hoofdpanghoeloe of adjunct-panghoeloe bevoegd als voorzitter van den raad op te treden (Bijbl. 6841). De raad neemt geene beslissingen tenzij met ten minste drie leden, den voorzitter daaronder begrepen. Bij staking der stemmen is de stem des voorzitters beslissend. Indien de uitvoering van een door den priesterraad inzake huwelijksgift of levensonderhoud gewezen vonnis, dan wel de betaling der in het vonnis opgelegde gerechtskosten niet vrijwillig geschiedt, verklaart de voorzitter van den landraad, binnen wiens rechtsgebied de priesterraad is gevestigd, het vonnis op verzoek van den belanghebbende executoir. Eerst na deze executoirverklaring kan het vonnis worden geëxecuteerd en wel langs den gewonen weg van rechten. Beslissingen van den priesterraad zijn niet vatbaar voor executoirverklaring, wanneer de bevoegdheid is overschreden, de raad niet wettig bestond of was samengesteld dan wel de beslissing niet in den voorgeschreven vorm is genomen.

Bij het nog niet in werking getreden St. 1931 no. 53, gew. 1937 no. 116, is met intrekking van St. 1882 no. 152 een nieuw Reglement vastgesteld, onder meer betrekking hebbende op de godsdienstige rechtspraak, waarbij de priesterraden worden opgeheven en in de plaats daarvan panghoeloegerechten worden ingesteld. Zie verder hetgeen hieromtrent onder „D. De Landraden'' is vermeld.

Het hof voor Islamietische Zaken voor Java en Madoera is te Batavia gevestigd. Het rechtsgebied van het hof strekt zich uit over geheel Java en Madoera.

Het hof neemt in hoogste ressort kennis van bevoegdheidsgeschillen tusschen priesterraden onderling en voorts van alle beslissingen van de priesterraden, waarvan hooger beroep is aangeteekend. De zaken in hooger beroep worden door het hof op de stukken afgedaan. Geschillen van bevoegdheid tusschen priesterraden en andere rechters staan ter beslissing van den Gouverneur-Generaal.

Het hof is samengesteld uit een voorzitter en twee leden en wordt bijgestaan door een griffier. Het college neemt geen beslissingen of beschikkingen dan met drie leden, de voorzitter daaronder begrepen.

Regeling van het zittinggeld voor de plaatsvervangende leden van het Hof in St. 1938 No. 211.

Zie ook hieronder sub II voor de rechtspraak van de soerambi te Jogjakarta.

Voor godsdienstige rechtspraak buiten Java en Madoera zie hieronder sub III onder D.

II. In de Vorstenlanden van Java door:

a. de Gouvernements rechtbanken, hiervoren genoemd, voor zoover de rechtspraak niet, in overleg met het hoofd van gewestelijk bestuur, wordt uitgeoefend door:

b. de in naam van den Soesoehoenan van Soerakarta rechtsprekende Pradoto-gede, Soerambi en Pradoto (St. 1925 no. 682 jo. 1933 no. 442);

c. de in naam van het hoofd van het Mangkoe Nagaransche huis rechtsprekende Pengadilan Pradoto en Pengadilan Soerambi (St. 1925 no. 682 jo. 1933 no. 442);

d. den Sultan van Jogjakarta (St. 1917 no. 127; St. 1918 no. 815);

e. de in naam van den Sultan van Jogjakarta rechtsprekende Pengadilan kraton darah dalem en Soerambi (St. 1917 no. 127).

De onder *b*, *c*, *d* en *e* genoemde rechters vormen de inheemsche rechtspraak in de Vorstenlanden. Zie verder ter zake de Rijksbladen.

Zie voor het rechtswezen in de Vorstenlanden St. 1903 nos. 7, 8, 9, 10, 132

(gew. 1927 no. 458) 133, 236 en 291; 1904 no. 300; 1905 nos. 213 en 261; 1906 nos. 271 en 441; 1907 no. 516; 1909 nos. 148 en 320; 1911 no. 569, (gew. 1917 no. 497 en 1918 no. 96); 1913 no. 391; 1914 nos. 45 en 228; 1916 nos. 268 en 618, (zie ook St. 1917 nos. 68 en 127); 1918 nos. 109 en 815; 1919 no. 824; 1925 no. 682; 1928 nos. 89, 234, 237; 1929 nos. 343 en 399; 1931 no. 53 jo. 177; 1933 nos. 361 en 422; 1934 nos. 635 en 673; 1936 nos. 131 jo. 132 en 134; 1937 no. 48.

III. In de gewesten buiten Java en Madoera door:

a. Raden van Justitie;
b. landgerechten;
c. residentiegerechten;
d. Inlandsche rechtbanken en gerechten.

Behoudens de voorschriften, vervat in het 1e en het 4e hoofdstuk van het reglement op de rechterlijke organisatie en de voorschriften van rechtsvordering, voorkomende in het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Koophandel en de andere gedeelten der nieuwe wetgeving, bestemd om over geheel Nederlandsch-Indië te werken, werden bij de invoering der nieuwe wetgeving op 1 Mei 1848 voor de Buitenbezittingen voorloopig in stand gehouden de aldaar vigeerende verordeningen betreffende het rechtswezen, echter met eenige wijzigingen, omschreven in de bijzondere bepalingen ter verzekering der regelmatige werking van de nieuwe wetgeving in de bezittingen buiten Java en Madoera (St. 1842 no. 2).

Bij St. 1927 no. 227, gew. 1927 no. 576; 1929 no. 438; 1930 no. 19; 1931 nos. 105, 117, 126, 412 en 492; 1932 nos. 13, 42, 80, 341, 460 en 520; 1933 no. 2; 1934 no. 484, 564, 621 en 644; 1935 nos. 102, 149 en 584; 1936 nos. 131 jo. 132 en 629; 1937 nos. 170 (nog niet in werking), 556 jo. 557 en 631; 1938 nos. 276, 360 jo. 361 en 381, kwam een „Reglement tot regeling van het rechtswezen in de gewesten buiten Java en Madoera'' („Rechtsreglement Buitengewesten'') tot stand.

Voor iedere residentie afzonderlijk bestaan Voorschriften tot uitvoering van het Rechtsreglement Buitengewesten, hierachter vermeld onder D.

Ten aanzien van de verschillende vorengenoemde rechtbanken en gerechten valt het volgende te vermelden:

A. RADEN VAN JUSTITIE.

Gevestigd te: *Padang, Medan* en *Makassar* (St. 1927 no. 227 art. 73).

Het rechtsgebied van den Raad van Justitie te *Padang* strekt zich uit over de residenties Sumatra's Westkust, Tapanoeli en Benkoelen, dat van den Raad te *Makassar* omvat de residenties Celebes en Onderhoorigheden, Manado, Timor en Onderhoorigheden en Molukken en dat van den Raad te *Medan*, de residenties Oostkust van Sumatra, Atjeh en Onderhoorigheden en Riouw en Onderhoorigheden (art. 74 Rechtsr.-Bg., St. 1936 no. 135 jo. no. 131). De samenstelling van bedoelde rechtbanken wordt bepaald door den Gouverneur-Generaal (art. 75 Rechtsr.-Bg., jo. St. 1931 no. 492; vgl. St. 1933 no. 330). De bevoegdheid is nagenoeg dezelfde als op Java.

Voor de rechtspraak van de Raden van Justitie op Java ten aanzien van de Buitengewesten zoomede voor de politierechtspraak zie hierboven I A laatste gedeelte.

B. LANDGERECHTEN.

Landgerechten zijn ingesteld te Medan, Pematangsiantar, Kisaran, Bindjai, Makassar, Padang en Hollandia.

en samenstelling dier landgerechten is in hoofdzaak dezelfde

instelling en het rechtsgebied van deze landgerechten de
›orschriften ter uitvoering van het Rechtsreglement Buiten-
ler vermeld onder D.

C. RESIDENTIEGERECHTEN.

gewesten zijn op de residentie-hoofdplaatsen, alsmede op
laatsen, residentiegerechten gevestigd. Zie voor de plaatsen
de rechtsgebieden dezer gerechten de voorschriften ter
Rechtsreglement Buitengewesten, hieronder vermeld onder D.
›raak. De residentiegerechten oordeelen (behalve daar
n zijn ingesteld) in strafzaken in eersten aanleg en
essort over alle door Europeanen gepleegde overtredingen
dere straf is gesteld dan hechtenis van ten hoogste drie
ste van ten hoogste vijf honderd gulden met of zonder
van bepaalde voorwerpen en welke niet ter kennisneming
zijn opgedragen; voorts over de in de artikelen 352,
379, 384, 407, eerste lid, en 482 van het Wetboek van
nisdrijven, alsmede het misdrijf van „eenvoudige beleedi-
...t. 315 (art. 70 van St. 1927 no. 227; jo. 1932 no. 460).
... de residenties Lampongsche Districten, Zuider en Oosterafdeeling van Borneo, Timor en Onderhoorigheden, Bali en Lombok, Djambi, Riouw en Onderhoorigheden, Celebes en Onderhoorigheden en Palembang, Oostkust van Sumatra, Atjeh en Onderhoorigheden, Bangka en Billiton, Westerafdeeling van Borneo, Manado (hier ongeacht de waarde, indien in den zin van art. 283 R. V. een onmiddellijke voorziening wordt vereischt) en in de Molukken voorzoover betreft de afdeeling Ternate, met uitzondering van de onderafdeelingen Manokwari, Sorong, Jappengroep, Schouteneilanden, Hollandia en West-Nieuw-Guinea oordeelen de residentiegerechten in burgerlijke zaken in eersten aanleg naar gelang ze al dan niet door een rechtskundig ambtenaar worden gehouden: 1o. over rechtsvorderingen, welke de som of waarde van *f* 1500 of van *f* 500 niet te boven gaan, ingesteld tegen Europeanen of Chineezen en tegen Inlanders of andere Vreemde Oosterlingen dan Chineezen, die voorzoover het onderwerp der vordering betreft, krachtens wettelijke bepalingen zijn of zich vrijwillig hebben onderworpen aan het voor Europeanen vastgestelde burgerlijke en handelsrecht;
2o. over rechtsvorderingen, welke de som of waarde van *f* 1500 of van *f* 500 te boven gaan, ingesteld tegen de in het voorgaand nummer bedoelde personen, indien partijen zulks zijn overeengekomen.

In de residenties Sumatra's Westkust en Tapanoeli oordeelen zij over dezelfde zaken als in vorengenoemde residenties, ingesteld tegen Europeanen of Vreemde Oosterlingen en tegen Inlanders, die, voor zoover het onderwerp der vordering betreft, krachtens wettelijke bepalingen zijn of zich vrijwillig hebben onderworpen aan het voor Europeanen vastgestelde burgerlijk en handelsrecht.

Van de door bovenbedoelde residentiegerechten gewezen vonnissen valt hooger beroep aan den Raad van Justitie, indien de gedane vordering meer dan *f* 250 of meer dan *f* 75 beloopt, naar gelang het gerecht al dan niet door een rechtskundig ambtenaar is gehouden en aan het Hooggerechtshof in de zaken vermeld sub *A* A II *b*. Zie St. 1927 no. 227 art. 71.

Zij worden meestendeels gehouden door dezelfde ambtenaren, die ter plaatse de Inlandsche rechtbank voorzitten, in enkele gevallen echter door

De werkkring en samenstelling dier landgerechten is in hoofdzaak dezelfde als op Java.

Zie voor de instelling en het rechtsgebied van deze landgerechten de betrekkelijke Voorschriften ter uitvoering van het Rechtsreglement Buitengewesten, hieronder vermeld onder D.

C. RESIDENTIEGERECHTEN.

In alle Buitengewesten zijn op de residentie-hoofdplaatsen, alsmede op meerdere andere plaatsen, residentiegerechten gevestigd. Zie voor de plaatsen van vestiging en de rechtsgebieden dezer gerechten de voorschriften ter uitvoering van het Rechtsreglement Buitengewesten, hieronder vermeld onder D. Inlandsche rechtspraak. De residentiegerechten oordeelen (behalve daar waar landgerechten zijn ingesteld) in strafzaken in eersten aanleg en tevens in hoogste ressort over alle door Europeanen gepleegde overtredingen waarop geen zwaardere straf is gesteld dan hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste vijf honderd gulden met of zonder verbeurd-verklaring van bepaalde voorwerpen en welke niet ter kennisneming aan andere rechters zijn opgedragen; voorts over de in de artikelen 352, eerste lid, 364, 373, 379, 384, 407, eerste lid, en 482 van het Wetboek van Strafrecht vermelde misdrijven, alsmede het misdrijf van „eenvoudige beleediging'' bedoeld bij art. 315 (art. 70 van St. 1927 no. 227; jo. 1932 no. 460).

In de residenties Lampongsche Districten, Zuider en Oosterafdeeling van Borneo, Timor en Onderhoorigheden, Bali en Lombok, Djambi, Riouw en Onderhoorigheden, Celebes en Onderhoorigheden en Palembang, Oostkust van Sumatra, Atjeh en Onderhoorigheden, Bangka en Billiton, Westerafdeeling van Borneo, Manado (hier ongeacht de waarde, indien in den zin van art. 283 R. V. een onmiddellijke voorziening wordt vereischt) en in de Molukken voorzoover betreft de afdeeling Ternate, met uitzondering van de onderafdeelingen Manokwari, Sorong, Jappengroep, Schouteneilanden, Hollandia en West-Nieuw-Guinea oordeelen de residentiegerechten in burgerlijke zaken in eersten aanleg naar gelang ze al dan niet door een rechtskundig ambtenaar worden gehouden: 1o. over rechtsvorderingen, welke de som of waarde van *f* 1500 of van *f* 500 niet te boven gaan, ingesteld tegen Europeanen of Chineezen en tegen Inlanders of andere Vreemde Oosterlingen dan Chineezen, die voorzoover het onderwerp der vordering betreft, krachtens wettelijke bepalingen zijn of zich vrijwillig hebben onderworpen aan het voor Europeanen vastgestelde burgerlijke en handelsrecht;
2o. over rechtsvorderingen, welke de som of waarde van *f* 1500 of van *f* 500 te boven gaan, ingesteld tegen de in het voorgaand nummer bedoelde personen, indien partijen zulks zijn overeengekomen.

In de residenties Sumatra's Westkust en Tapanoeli oordeelen zij over dezelfde zaken als in vorengenoemde residenties, ingesteld tegen Europeanen of Vreemde Oosterlingen en tegen Inlanders, die, voor zoover het onderwerp der vordering betreft, krachtens wettelijke bepalingen zijn of zich vrijwillig hebben onderworpen aan het voor Europeanen vastgestelde burgerlijk en handelsrecht.

Van de door bovenbedoelde residentiegerechten gewezen vonnissen valt hooger beroep aan den Raad van Justitie, indien de gedane vordering meer dan *f* 250 of meer dan *f* 75 beloopt, naar gelang het gerecht al dan niet door een rechtskundig ambtenaar is gehouden en aan het Hooggerechtshof in de zaken vermeld sub *A* A II *b*. Zie St. 1927 no. 227 art. 71.

Zij worden meestendeels gehouden door dezelfde ambtenaren, die ter plaatse de Inlandsche rechtbank voorzitten, in enkele gevallen echter door

den resident of een ander ambtenaar van het binnenlandsch bestuur, aan te wijzen bij ordonnantie.

De functiën van griffier worden, waar het residentiegerecht door de voorzitters van landraden wordt gehouden, door de griffiers dier landraden vervuld en elders aangewezen door den Gouverneur-Generaal.

De functiën van het openbaar ministerie worden waargenomen door een ambtenaar, door den resident aangewezen.

D. INLANDSCH EN INHEEMSCH RECHTSWEZEN.

In het „Rechtsreglement Buitengewesten'' is bepaald bij welke door het Gouvernement ingestelde rechtbanken de rechtspraak over de Inlanders en Vreemde Oosterlingen berust; deze spreken recht „in naam der Koningin''.

In een aantal residenties echter zijn aan deze Inlandsche rechtspraak onttrokken:

a. de leden der inheemsche bevolking van die gedeelten van het rechtstreeks bestuurd gebied, waar de bevolking, uitdrukkelijk of stilzwijgend, is gelaten in het genot van eigen rechtspleging (zie art. 130 I. S.);

b. de onderhoorigen van zelfbesturende landschappen;

over wie alsdan wordt rechtgesproken door niet in naam der Koningin rechtsprekende rechters of rechterlijke colleges.

De sub *a* vermelde rechtspraak wordt aangeduid als *inheemsche rechtspraak.*

De sub *b* bedoelde rechtspraak wordt benaamd als *zelfbestuursrechtspraak.*

Bij St. 1935 no. 102 is in het gebied met uitsluitend gouvernementsrechtspraak de z.g.n. *dorpsrechtspraak* ingevoegd.

Bij St. 1937 no. 638 jo. 639 is een reglement op de godsdienstige rechtspraak voor een gedeelte van de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo vastgesteld.

Voor zoover de inheemsche- of zelfbestuursrechtspraak beheerscht wordt door regelingen, uitgegaan van den algemeenen wetgever, van de residenten, dan wel van landschapsbesturen, wordt dit hieronder aangegeven.

Voor de inheemsche rechtspraak in rechtstreeks bestuurd gebied is een regeling getroffen bij de ordonnantie in St. 1932 no. 80, gew. 1933 no. 333; 1934 nos. 482, 621 en 703; 1935 no. 249 en 1936 nos. 181, 629 en 667; 1938 no. 371 jo. 264. Inwerkingtreding voor Sum. Westk., Palembang, Djambi, Manado, Celebes en Onderh. en Benkoelen St. 1933 no. 478, gew. St. 1936 nos. 181 en 667; voor Riouw en Onderh. en Zuider- en Oosterafd. van Borneo St. 1934 no. 116; voor Atjeh en Onderh. St. 1934 no. 340; voor Tapanoeli St. 1934 no. 517; voor de Molukken en de Westerafdeeling van Borneo St. 1935 no. 465; voor Bali en Lombok St. 1936 no. 490. Art. 1 bepaalt waar de inheemsche rechtspraak gehandhaafd blijft.

In het algemeen — en dus behoudens de hieronder te vermelden afwijkingen — strekt de rechtsmacht van de inheemsche rechters in rechtstreeks bestuurd gebied zich niet verder uit dan:

1. Wat betreft burgerlijke zaken: tot de vorderingen, ingesteld (onverschillig door wien) tegen leden der inheemsche bevolking, gevestigd binnen het gebied, waar deze inheemsche rechtspraak wordt uitgeoefend;

2. Wat betreft strafzaken: tot de feiten gepleegd binnen hetzelfde gebied door leden dier bevolking.

In art. 4 van St. 1932 no. 80 wordt de inlandsche bevolking weder ten aanzien van eenige rubrieken van zaken aan de rechtsmacht der inheemsche rechtbanken en gerechten in rechtstreeks bestuurd gebied onttrokken, terwijl in art. 5 voor den Resident de mogelijkheid wordt geopend bepaalde personen of groepen van personen geheel of gedeeltelijk aan de rechtsmacht van den inheemschen rechter te onttrekken, welke alsdan door de gewone *Inlandsche*

rechtbanken worden berecht; alleen in de residentie Manado is een bijzondere gouvernementsrechtbank voor de berechting der hierbedoelde zaken aangewezen (nl. de rijksraad, zie beneden).

Bij de „Zelfbestuursregelen 1927'' (St. no. 190) zijn de burgerlijke rechtsvorderingen en de strafvorderingen aangewezen, die in de landschappen met z.g. „korte verklaring'' aan de kennisneming van den gouvernements rechter zijn voorbehouden. In het algemeen verkeert de zelfbestuursrechtspraak in een stadium van herziening (vergelijk de „Zelfbestuursregelen 1938'' in St. 1938 no. 529 en artikel 3 van het G. B. in dit St.).

Toevoeging aan de Inlandsche officieren van adjuncten vgl. art. 488 R Bg. Zie betreffende delegatie van het toezicht op de inheemsche rechtspraak Bijbl. 13537. Regeling nopens de uitkeering van zittingsgelden aan de leden van Inlandsche en Inheemsche rechtbanken en de adviseurs in St. 1937 no. 48.

ATJEH EN ONDERHOORIGHEDEN.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 143.

Deze rechtspraak over de Inlanders en Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken alle Vreemde Oosterlingen) wordt uitgeoefend door:
1. den landraad, gevestigd te Koetaradja;
2. de magistraatsgerechten.

B. Inheemsche rechtspraak.

I. In de afdeeling Groot-Atjeh en de onderafdeeling Singkel. Uitvoeringsvoorschriften Jav. Courant 1934 no. 34.

II. In het overige gebied krachtens de St. 1916 no. 432, gew. 1925 no. 81 en 1918 no. 481 uitgeoefend door:
a. de inheemsche rechtbanken, moesapats geheeten, welke gevestigd zijn in de onderafdeelingen en in de afdeeling Alaslanden;
b. de districtshoofden en, bij ontstentenis van dezen, de stamhoofden;
c. de landschapshoofden, die de zgn. korte verklaring hebben geteekend.

OOSTKUST VAN SUMATRA.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 142.

Deze rechtspraak wordt over de Inlanders en Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken alle Vreemde Oosterlingen) die tevens inwoners zijn van de onder rechtstreeksch bestuur staande gedeelten van het gewest, over diegenen in de Inlandsche zelfbesturende landschappen, die er worden aangemerkt als Gouvernements ambtenaren, en over alle anderen in de gevallen, dat deze onderworpen zijn aan de rechtsbedeeling der rechtbanken, en rechters van het Gouvernement, behalve ten aanzien der strafzaken welke aan de kennisneming der landgerechten is opgedragen, uitgeoefend door:

1. de landraden te Medan, Pematang Siantar, Tandjoengbalei en Bengkalis;

2. de magistraatsgerechten; met de uitoefening der magistratuur, ieder binnen het ressort, hem door den resident aangewezen, zijn belast de assistent-resident, de controleurs en de gezaghebbers, met dien verstande, dat op plaatsen waar zoowel een assistent-resident als een controleur bescheiden is, de verdeeling der magistraatswerkzaamheden over hun beiden geschiedt door den assistent-resident. Controleurs en gezaghebbers, die ondergeschikt zijn aan eenen assistent-resident, ontvangen van deze de noodige bevelen betreffende de uitoefening der politie en het opsporen der misdrijven en overtredingen.

De bevoegdheid van den magistraat als burgerlijken rechter strekt zich hier uit tot vorderingen, welker onderwerp eene waarde heeft van niet meer dan *f* 250.—, en ten aanzien van strafzaken tot overtredingen waarop

een bepaalde maximum straf is gesteld en tot lichte misdrijven (St. 1927 no. 227 art. 30).

3. Landgerechten te Medan, Pematang Siantar, Kisaran en Bindjai.

B. Zelfbestuursrechtspraak.

In de zelfbesturende landschappen d.i. de geheele residentie behalve het eiland Bengkalis. Voor ieder landschap afzonderlijk geregeld. Bij de zittingen van alle Kerapatans heeft de ambtenaar van het Binnenlandsch Bestuur als adviseur zitting.

De rechtspraak over de Bataks der Deli doesoen (zelfbestuur Deli en Onderhoorigheden) berust bij:

1. de Kerapatans doesoen, de hoogste rechtbank voorgezeten door den Sultan.
2. de Kerapatans oeroeng. In iedere oeroeng de hoogste rechtbank. Voorzitter is het oeroenghoofd of zijn vervanger.
3. de Kerapatans Kitik of balai's. In iedere oeroeng twee en wel één in de benedenstreken en één in de bovenstreken. Voorzitter is de perbapaän. Hooger beroep op de Kerapatans oeroeng;
4. de hoofdpanghoeloe's;
5. de panghoeloe's.

De rechtspraak over de onderdanen van de zelfbesturen in Poerba, Dolok en Si V Kota (onderafdeeling Karolanden) berust bij:

1. de Kerapatan via bolon, hoogste rechtbank in het gezamenlijk gebied;
2. de Kerapatans oeroeng, één in elk landschap;
3. de hoofdpanghoeloe's;
4. de panghoeloe's.

De rechtspraak over de onderdanen in de landschappen Baroesnjahe, Lingga, Soeka, Sarinembah en Koetaboeloeh (onderafdeeling Karolanden) berust bij:

1. de balai Radja Berempat, hoogste rechtbank in de 5 landschappen;
2. de balai's radja;
3. de balai's oeroeng, waarvan er met één uitzondering één in elke oeroeng is;
4. de balai's Koeta.

Gewestelijke regelingen schijnen niet te bestaan. Zie Adatrechtbundel no. V blzn. 306 vlg. XII blz. 407, XVIII blz. 429 en XX blz. 358.

Bij besluit van den Gouverneur van 7 Juni 1922 no. 716 zijn bepalingen vastgesteld nopens de tenuitvoerlegging van door de inheemsche rechtbanken gewezen vonnissen, waarbij vrijheidsstraf van 1 jaar of minder is opgelegd.

TAPANOELI.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 137, gew. bij St. 1937 nos. 563, 627 en 675.

Inlandsche rechtspraak zie Sumatra's Westkust sub 1, 2 en 3.

B. Inheemsche rechtspraak.

Deze bestaat in:

1. Padanglawas, (afdeeling Padang-Sidempoean). 2. De afdeeling Bataklanden, met uitzondering van tot de onderafdeeling Baroes behoorende koeria's Moedik, Ilir, Sorkam kanan en Sorkam kiri. 3. De afdeeling Nias met uitzondering van de onderafdeeling Batoe-eilanden.

Uitvoeringsvoorschriften Javasche Courant 1936 no. 90.

SUMATRA'S WESTKUST.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 136.

De rechtspraak wordt uitgeoefend door:

1. Districtsraden, bestaande uit het districtshoofd als voorzitter benevens

zoovele en zoodanige leden als daartoe door den resident worden aangewezen (Hfdst. I Titel IV R Bg.). Ze oordeelen over burgerlijke rechtsvorderingen en lichte overtredingen tegen Inlanders.

2. Magistraatsgerechten (Hfdst. I Titel V R Bg.). De functie van magistraat vervult een ambtenaar van het B. B. Ze oordeelen over Vreemde Oosterlingen andere dan Chineezen (in strafzaken over alle Vreemde Oosterlingen en over Inlanders).

3. Landraden, (Hfdst. I Titel VI R Bg.).

4. Landgerecht, (te Padang.)

B. Inheemsche rechtspraak.

Alleen in de onderafdeeling Mentawei-eilanden en het district Korintji der onderafdeeling Kerintji-Indrapoera van de afdeeling Zuid-Benedenlanden. Uitvoeringsvoorschriften Javasche Courant 1933 no. 77.

BENKOELEN.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 138.

De rechtspraak, geldend voor de niet tot de inheemsche bevolking buiten de hoofdplaats behoorende Inlanders en Vreemde Oosterlingen andere dan Chineezen (in strafzaken alle Vreemde Oosterlingen) wordt uitgeoefend door:

1. De landraden, gevestigd ter hoofdplaats Benkoelen en te Moeara Aman (burgerlijke zaken tegen Vreemde Oosterlingen komen voor het Residentiegerecht);
2. Magistraatsgerechten.

B. Inheemsche rechtspraak. In de geheele residentie buiten de hoofdplaats. Uitvoeringsvoorschriften Jav. Courant 1938 no. 36.

LAMPONGSCHE DISTRICTEN.

Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 139, gew. bij St. 1936 no. 257 en 1937 no. 555.

Deze rechtspraak wordt over Inlanders en Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken over alle Vreemde Oosterlingen) opgedragen aan:

1. de landraden te Teloekbetoeng en Kotaboemi.
2. de magistraatsgerechten.

PALEMBANG.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 140, gew. St. 1938 no. 374.

De rechtspraak over de Inlanders ter hoofdplaats (op de inheemsche bevolking buiten de hoofdplaats is de inheemsche rechtspraak van toepassing) en Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken voor alle Vreemde Oosterlingen) berust bij:

1. den landraad, ter hoofdplaats Palembang;
2. de magistraatsgerechten.

B. Inheemsche rechtspraak. In de geheele residentie buiten de hoofdplaats. Uitvoeringsvoorschriften Javasche Courant 1933 no. 93.

DJAMBI.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 141, gew. St. 1938 no. 374.

De rechtspraak over Inlanders ter hoofdplaats en tegen Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken voor alle Vreemde Oosterlingen) berust bij:

1. den landraad, ter hoofdplaats gevestigd;

2. de magistraatsgerechten.

B. Inheemsche rechtspraak. In de geheele residentie buiten de hoofdplaats. Uitvoeringsvoorschriften Javasche Courant 1933 no. 80.

BANGKA EN BILLITON.

Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 145, gew. bij St. 1937 no. 555.

Opgedragen aan:

1. de landraden te Pangkalpinang en Tandjong-Pandan over Inlanders en Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken over alle Vreemde Oosterlingen).

2. magistraatsgerechten, over Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken over alle Vreemde Oosterlingen) en in strafzaken ook over Inlanders.

3. districtsgerechten, over Inlanders;

RIOUW EN ONDERHOORIGHEDEN.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 144, gew. bij St. 1937 no. 555.

Over Inlanders en Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken over alle Vreemde Oosterlingen) opgedragen aan:

1. de landraden, gevestigd te Tandjoengpinang, Rengat en Terempa;
2. de magistraatsgerechten.

B. Inheemsche rechtspraak.

Uitgeoefend in het rechtstreeks bestuurd gebied in het voormalig sultanaat Lingga-Riouw en Onderh.; uitvoeringsvoorschriften Javasche Courant 1934 no. 10.

C. Zelfbestuursrechtspraak.

In indirect bestuurd gebied uitgeoefend door de rechtbanken in de landschappen der Koeantan-districten:

a. de rapat penghoeloenan berempat, samengesteld uit de soekoehoofden (penghoeloe soekoe) van de betrokken negerieën met den betrokken zelfbestuurder (orang gedang) als voorzitter;

b. de rapat orang gedang, samengesteld uit de zelfbestuurders met den plaatselijk besturenden ambtenaar als voorzitter, een inlandsch officier van justitie, een inlandsch griffier en eventueel deskundigen.

De aan te houden registers der uitspraken worden aan den resident gezonden, die deze vonnissen kan bekrachtigen of vernietigen, al dan niet met last tot herbehandeling.

WESTERAFDEELING VAN BORNEO.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 146, gew. bij St. 1937 no. 555.

De rechtspraak over Inlanders en Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken over alle Vreemde Oosterlingen) berust bij:

1. de landraden, gevestigd te Pontianak, Singkawang en Sintang;
2. de magistraatsgerechten.

B. Inheemsche rechtspraak.

Deze wordt uitgeoefend in het rechtstreeks bestuurde gedeelte van de residentie buiten de hoofdplaats Pontianak (Stbl. 1934 no. 482; 1935 no. 465 en 1936 no. 181).

Uitvoeringsvoorschriften Javasche Courant 1935 no. 77.

C. Zelfbestuursrechtspraak.

a. in het zelfbesturend landschap Matan, zoolang in het zuidelijk deel van de residentie nog geen landraad is gevestigd;

b. in de zelfbesturende landschappen Simpang en Soekadana, met dezelfde beperking als voor Matan;
c. in dertien van de veertien overige zelfbesturende landschappen t.w. alle, behalve het landschap Pontianak, zoolang niet in acht van deze krachtens korte verklaringen wijziging wordt gebracht.

De rechtspraak strekt zich niet verder uit dan tot berechting van burgerlijke geschillen over een waarde van niet meer dan *f* 50.— tusschen onderhoorigen van het landschap onderling en van overtredingen, die ingevolge de vigeerende wettelijke bepalingen tot de competentie van den politierechter zouden behooren, waarbij dan nog eenige andere beperkingen komen. Zie voor de regeling Adatrechtbundel VII, XII blz. 408 en XVIII blz. 429 e.v.

ZUIDER- EN OOSTERAFDEELING VAN BORNEO.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 147, gew. bij St. 1936 no. 603 en 1937 no. 555.

Over Inlanders en Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken over alle Vreemde Oosterlingen) uitgeoefend door:

1. de landraden, gevestigd te Bandjermasin, Martapoera, Kandangan, Amoentai, Moearatewe, Koealakapoeas, Sampit, Kotabaroe en Samarinda. In de gevallen waarin dit is bedongen, wordt den vorst of het hoofd gelegenheid gegeven om hetzij in persoon, hetzij bij gemachtigde, de zittingen van den landraad bij te wonen en daar van zijn gevoelen te doen blijken (St. 1902 no. 303);
2. de magistraatsgerechten;
3. de districtsraden in de afdeelingen Bandjermasin en Oeloe Soengei (over Inlanders in kleine burgerlijke zaken en in lichte overtredingszaken).

Bij St. 1912 no. 312 is het landschap Pagatan en Koesan bij het rechtstreeks bestuurd gebied ingelijfd zonder bestendiging van de inheemsche rechtspraak.

Bij St. 1937 no. 638 jo. no. 639 is vastgesteld een reglement op de godsdienstige rechtspraak voor een gedeelte van de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. Deze rechtspraak wordt uitgeoefend door de kadigerechten en het opperkadigerecht.

B. Inheemsche rechtspraak.

In het direct bestuurd gebied in de onderafdeeling Boven-Mahakam en Pasir van de afd. Samarinda.

Voor de inheemsche rechtspraak in het rechtstreeks bestuurd gebied geldt St. 1932 no. 80; uitvoeringsvoorschriften Javasche Courant 1934 no. 15.

C. Zelfbestuursrechtspraak.

In de zelfbesturende landschappen door zelfbestuursrechters.

CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 149, gew. bij St. 1937 no. 337, 1937 no. 555 en 1938 no. 631.

Over Inlanders en Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken over alle Vreemde Oosterlingen) uitgeoefend door:

1. de landraden, gevestigd op de hoofdplaatsen der afdeelingen, met uitzondering van die der afdeeling Soenggoeminasa, alsmede te Pangkadjene, Maros, Takalar, Djeneponto, Boeloekoemba, Sindjai en Benteng (Salajar);
2. het landgerecht te Makasser.
3. de magistraatsgerechten.

B. Inheemsche rechtspraak.

In rechtstreeks bestuurd gebied in het voormalige landschap Laikang en

de adatgemeenschappen Gantarang Matinggi en Wanoea Waroe van de onderafdeeling Maros, afdeeling Makassar, en de adatgemeenschap Kindang van de onderafdeeling Boeloekoemba, afdeeling Bonthain.

Uitvoeringsvoorschriften Javasche Courant 1933 no. 77.

C. Zelfbestuursrechtspraak.

Uitgeoefend in zelfbesturende landschappen door zelfbestuursrechters.

De door den Gouverneur gestelde regelingen (van het jaar 1926) werden geteekend door 28 Zelfbesturen.

MANADO.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 148, gew. bij St. 1937 no. 555.

Over Inlanders en Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken over alle Vreemde Oosterlingen) door:

1. de landraden, gevestigd te Manado, Gorontalo en Poso.
2. de magistraatsgerechten, voor zoover Inlanders betreft alleen over niet tot de onderhoorigen der negorij behoorende Inlanders;
3. de districtsgerechten, één in elk district. Oordeelen alleen over onderhoorigen der negorijen;
4. een aparte rechtbank, onder den naam van *rijksraad*, is ter hoofdplaats gevestigd. Zij bestaat uit den radja en de rijksgrooten van het landschap, waartoe de beklaagde behoort, als leden, en wordt voorgezeten door den resident en bijgestaan door een door den resident aan te wijzen Europeeschen beambte als griffier. Rechtsgebied alle tot de residentie behoorende zelfbesturende landschappen, met uitzondering van die behoorende tot de afdeelingen Poso en Donggala.

Voor den rijksraad worden terechtgesteld personen, beschuldigd van misdrijven, waarop gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren of een zwaardere straf is gesteld. (Stb. 1882 no. 28, 1894 no. 136, 1904 no. 234, 1905 no. 439, 1906 no. 546, 1910 no. 343, 1914 no. 728, 1917 no. 497, art. 18, 1921 no. 416, 1924 nos. 94 en 466, gehandhaafd bij St. 1927 no. 227 art. IV).

B. Inheemsche rechtspraak.

In het rechtstreeks bestuurd gebied van de voormalige rijken Gorontalo, Bone, Limboto, Boalemo en Attinggala en het gebied der tot het landschap Kaidipan Besar behoord hebbende negorijen Imana en Gentoema.

Uitvoeringsvoorschriften Javasche Courant 1933 no. 79.

C. Zelfbestuursrechtspraak.

Zie boven ad. 4. Verder zelfbestuursrechters. Zie ook gewestelijke regeling 1907; Adatrechtbundel no. IX blz. 177 e.v.

MOLUKKEN.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 150, gew. bij St. 1936 no. 628, 1937 no. 557 en 1938 no. 677.

Het „Rechtsreglement Buitengewesten'' is niet van toepassing op de onderafdeelingen Zuid-Nieuw-Guinea en Boven-Digoel, voor welke gebieden van kracht blijft de ordonnantie in St. 1908 no. 234, gewijzigd bij St. 1913 no. 416; 1914 no. 328; 1917 no. 497; 1921 no. 71; 1924 no. 559; 1925 no. 667; 1927 no. 577 en 1932 no. 80 jo. 1935 no. 465.

Over Inlanders en Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken over alle Vreemde Oosterlingen) door:

1. de landraden, gevestigd te Amboina, Saparoea, Bandaneira, Fakfak, Ternate, Toeal en Manokwari;
2. de magistraatsgerechten;

3. de negorijrechtbanken, gevestigd in elke negorij in de afdeeling Amboina, met uitzondering van de eigenlijke Banda-eilanden en van de onderafdeeling Kisar (St. 1927 no. 227, art. 3, gew. bij St. 1931 no. 412);

4. het landgerecht te Hollandia;

5. Sinds de vestiging van een landraad ter hoofdplaats Ternate als de gewone dagelijksche rechter over de Gouvernements onderdanen, is aan de vroeger aldaar onder den naam van landraad gevestigde rechtbank de naam *rijksraad* gegeven. Krachtens het reglement van den rijksraad, vastgesteld bij St. 1874 no. 144, gewijzigd bij St. 1878 no. 153, 1879 no. 91, 1882 no. 33, 1888 nos. 149 en 150, 1905 no. 445, 1917 no. 497, 1918 no. 540, 1921 nos. 71 en 416, 1923 no. 305, 1925 nos. 328 en 667, 1932 no. 544, 1933 no. 2, 1934 nos. 544 en 621 en 1936 no. 629, bestaat de rijksraad uit den djogoegoe (rijksbestuurder), den kadlé, den secretaris en een imam van het rijk, waartoe de verweerder of beklaagde behoort, den president van den landraad als voorzitter, den Inlandschen officier van justitie bij dien landraad of diens adjunct als ambtenaar van het O. M., en den griffier van genoemde rechtbank als griffier.

De rijksraad neemt o.m. kennis:

1e. van alle burgerlijke rechtsvorderingen, ingesteld door onderdanen van het Gouvernement tegen onderdanen van de Sultans van Ternate, Tidore en Batjan;

2e. van misdrijven, door onderdanen van de Sultans van Ternate, Tidore en Batjan gepleegd, waarop gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren of een zwaardere straf is gesteld;

3e. van alle misdrijven, gepleegd tegen dienaren van het Gouvernement.

B. Inheemsche rechtspraak.

In de afdeelingen Amboina en Toeal, met uitzondering van de onderafdeelingen Amboina, Saparoea en Banda behalve de eilanden Teoen, Nila en Seroea, zoomede het tot het rechtstreeks bestuurd gebied behoorende deel van de hoofdplaats Laboeha (eiland Batjan) en de groep der Obi-eilanden en de Oostwaarts daarvan gelegen Kekik en Lawin-eilanden van de onderafdeeling Batjan van de afdeeling Ternate.

Uitvoeringsvoorschriften Javasche Courant 1935 no. 77.

De resident is bevoegd te bepalen, dat de inheemsche bevolking binnen door hem vast te stellen grenzen van door hem aan te wijzen gouvernementsvestigingen in de onderafdeelingen Zuid-Nieuw-Guinea en Boven-Digoel aan de rechtsmacht van den Gouvernementsrechter zal zijn onderworpen.

C. Zelfbestuursrechtspraak.

In de zelfbesturende landschappen door zelfbestuursrechters.

TIMOR EN ONDERHOORIGHEDEN.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 151, gewijzigd bij St. 1937 no. 476.

Deze wordt over de Inlanders en Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken over alle Vreemde Oosterlingen) uitgeoefend door:

1. de landraden, gevestigd te Koepang, Waingapoe, Ende en Raba;
2. de magistraatsgerechten.

B. Zelfbestuursrechtspraak.

In de zelfbesturen (met uitzondering van Soembawa en Manggarai) over de eigen onderdanen bij de zelfbestuursrechters.

Zie voor de zelfbestuursverordeningen Adatrechtbundel no. V blzn. 446—452 en 454 en no. XII blzn. 397—403; voor regeling van den resident buiten Soembawa en Manggarai Adatrechtbundel no. V blzn. 444—446, 452—454 en no. XII blzn. 397—403. Zie ook Adatrechtbundel no. XII blz. 409 en no. XVIII blz. 432.

BALI EN LOMBOK.

A. Inlandsche rechtspraak.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 152.

Over de niet aan inheemsche rechtspraak onderworpen Inlanders en de Vreemde Oosterlingen — andere dan Chineezen — (in strafzaken over alle Vreemde Oosterlingen) uitgeoefend door:

1. de landraden, gevestigd te Singaradja, Negara, Den Pasar en Mataram;
2. de magistraatsgerechten.

Zie ook St. 1932 no. 520 en 1937 no. 48.

B. Inheemsche rechtspraak.

Deze bestaat in het rechtstreeks bestuurde gedeelte van de residentie.

Uitvoeringsvoorschriften Javasche Courant 1936 no. 81.

C. Zelfbestuursrechtspraak.

Uitgeoefend in de zelfbesturende landschappen van het eiland Bali door zelfbestuursrechters. Vgl. St. 1938 no. 281.

§ 2. Militaire rechtbanken.

Volgens art. 132 I. S. berust de militaire strafrechtspleging op ordonnanties, zooveel mogelijk overeenkomende met de in Nederland bestaande wetten. 1 October 1934 traden in werking het Wetboek van Militair Strafrecht voor Ned.-Indië (St. 1934 no. 167), het Wetboek van Krijgstucht voor Ned.-Indië (St. 1934 no. 168; gew. St. 1938 no. 383) en de bepalingen omtrent den overgang van de oude tot de nieuwe militaire straf- en tuchtwetgeving (St. 1934 no. 172). Zie ook St. 1934 nos. 169, 170, 171, 292 en 295. St. 1934 no. 293 bevat een Reglement betreffende de krijgstucht voor Ned.-Indië. Vgl. ook St. 1934 no. 174, houdende toepasselijk verklaring van eenige voorschriften van het Wetboek van Mil. Strafr. op personen, die tijdens de berechting door den burgerlijken strafrechter militair waren of daarna militair zijn geworden.

Bij St. 1922 no. 163 is afgekondigd een „Rechtspleging voor de Landmacht'', bij St. 1932 no. 16 een Invoeringsordonnantie en Provisioneele Instructie, opnieuw afgekondigd bij St. 1932 no. 75, gew. 1932 nos. 409 en 410; 1933, 5 jo. 6, 7 en 33, 1934 no. 172 jo. 337 en 1935 no. 506. Zie verder St. 1883 no. 280 en 1902 no. 308.

Bij St. 1934 no. 173 jo. 337 zijn bepalingen betreffende de rechtsmacht van den militairen rechter vastgesteld. Omtrent den rechtstoestand van niet-Europeesche officieren en aspirant-officieren van het Leger in Ned.-Indië en van niet-Europeesche officieren van de Koninklijke Marine zie St. 1911 no. 633, gewijzigd bij art. 5 (6) van de Invoeringsverordening Strafwetboek (St. 1917 no. 497 en St. 1918 no. 599).

Zie St. 1894 no 125 aangaande de lijfwachten-dragonders van den Soesoehoenan van Soerakarta en den Sultan van Jogjakarta.

De militaire rechtspraak wordt uitgeoefend door:

A. HET HOOG-MILITAIR-GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

Het Hoog-Militair-Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, te Batavia gevestigd, is de opperste militaire rechtbank in Ned.-Indië. In St. 1922 no. 163 is een nieuwe Provisioneele Instructie afgekondigd, opnieuw gepubliceerd bij St. 1932 no 75. Wijzigingen zie boven.

Voor het Hof staan in eerste instantie terecht de personen, vermeld in de artt. 7 en 8 van de Bep. rechtsmacht militairen rechter.

Van de vonnissen der krijgsraden staat, krachtens de bepalingen van de regle-

menten op de rechtspleging bij de land- en zeemacht, appel open bij het H. M. G. (art. 211 e.v. Rechtspl. Landm. en art. 9 Bep. rechtm. mil. rechter). Zie voor de samenstelling van het H. M. G. St. 1933 no. 5.

De openbare zittingen van dit Hof worden gehouden in het gebouw aan het Waterlooplein, des Vrijdags om de veertien dagen, des morgens te 9 uren.

Bij St. 1914 no. 677, inwerkingtreding St. 1918 no. 799, is van vonnissen in Nederlandsch-Indië door krijgsraden bij de zeemacht gewezen hooger beroep op het Hoog Militair Gerechtshof van Ned.-Indië opengesteld.

B. KRIJGSRADEN BIJ DE LANDMACHT.

De krijgsraden bij de landmacht oefenen uit de crimineele justitie ter eerste instantie over alle militairen en andere aan den militairen dienst verbonden personen, aan hunne rechtsmacht onderworpen, met uitzondering van die, welke in eersten aanleg voor het Hoog-Militair-Gerechtshof moeten terechtstaan (art. 134 der Rechtspleging bij de Landmacht). Zie ook St. 1934 no. 173.

De krijgsraden voor de landmacht zijn gevestigd te Tjimahi, Makassar en Padang. Rechtsgebied van den krijgsraad te Tjimahi: West-, Midden- en Oost-Java, Soerakarta en Jogjakarta, Benkoelen, Lampongsche districten, Palembang, Djambi, Banka en Billiton, Riouw en Onderhoorigheden, Westerafdeeling van Borneo, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en Bali en Lombok; Makassar: Celebes en Onderhoorigheden, Manado, de Molukken en Timor en Onderhoorigheden; Padang: Sumatra's Westkust, Tapanoeli, Atjeh en Onderhoorigheden en Oostkust van Sumatra (St. 1932 no. 16 art. II).

Zij worden voor elk voorkomend geval bijeengeroepen door den militairen commandant (art. 111 R. L.). Samenstelling art. 117 R. L.

De functiën van openbaar aanklager worden bij den krijgsraad waargenomen door een burger-rechtsgeleerde als auditeur-militair. Hij wordt door den Gouverneur-Generaal benoemd (art. 125 R. L.).

De aditeurs-militair zijn bevoegd om zich, zonder nadere toestemming van den president van den krijgsraad of van den advocaat-fiscaal, buiten de residentie, waarin zij verblijf houden, te begeven wanneer de belangen der justitie zulks eischen.

C. ZEEKRIJGSRADEN.

De zeekrijgsraden, met de strafrechtspraak over militairen der zeemacht belast, worden buiten het Rijk in Europa uit marine-officieren samengesteld en oordeelen geheel overeenkomstig de Nederlandsche militaire strafwetgeving. De tekst van de „Regtspleging bij de Zeemagt'', is geplaatst in Ind. St. 1918 No. 11, laatstelijk gewijzigd bij St. 1937 No. 292.

Ter bevordering van eene behoorlijke uitvoering in Nederlandsch-Indië van sommige bepalingen van de „Regtspleging bij de Zeemagt'' zijn bij St. 1918 No. 14, in verband met St. 1918 No. 799 eenige artikelen vastgesteld.

De tenuitvoerlegging van straffen, door zeekrijgsraden uitgesproken krachtens de Nederlandsche militaire strafwetgeving, is geregeld bij K.B. van 7 Juli 1922 Ind. St. No. 739.

Zie voor hooger beroep onder Hoog Militair Gerechtshof.

II. Advocaten en procureurs (art. 185—192 R. O.).

De advocaten en procureurs hebben tot de uitoefening van hunne bediening eene benoeming noodig van den Gouverneur-Generaal, art. 186 R. O.

Voor hun benoembaarheid zie St. 1934 no. 484, inzonderheid de overgangs-

bepalingen betreffende de handhaving, na de inwerkingtreding der ordonnantie, van procureurs-niet-gegradueerden in de rechten.

De aard hunner bediening en de daaraan verbonden werkzaamheden worden bij de wettelijke bepalingen omtrent de burgerlijke rechtsvordering en de strafvordering geregeld. De advocaten zijn tevens procureurs en mogen hunne diensten als zoodanig niet weigeren bij de colleges, bij welke zij zijn benoemd (St. 1866 no. 103*b*).

De advocaten en procureurs bij de Raden van Justitie bepalen zich in de uitoefening van hun beroep tot het rechterlijk college, waarbij zij zijn aangesteld. De bij het Hooggerechtshof toegelatenen kunnen echter hunne bediening in burgerlijke zaken mede voor den Raad van Justitie te Batavia, en in strafzaken over de geheele uitgestrektheid van Java uitoefenen.

Voor gratis bijstand en de voor hen vastgestelde tarieven zie St. 1851 no. 27.

De advocaten en procureurs staan ten opzichte van hunne gedragingen bij de uitoefening hunner bediening onder het oppertoezicht van het college, waarbij zij zijn aangesteld.

Te Batavia, Semarang en Soerabaja zijn ter behandeling van alle burgerlijke zaken, waarin de Regeering, als vertegenwoordigende den lande, als partij optreedt, landsadvocaten aangesteld (St. 1874 nos. 149 en 150, 1875 no. 223 en 1922 no. 522). Commissieloon Bijbl. nos. 3065, 7346, 12853 en 12927. Betaalbaarstelling van de rekeningen Bijbl. nos. 6331 en 6524.

III. Deurwaarders (art. 193—205 R. O., zooals deze luiden ingevolge St. 1886 no. 101, 1895 no. 106, 1901 no. 15, 1918 no. 234 en 1925 no. 497).

Er zijn bij de Europeesche rechterlijke colleges gewone en buitengewone deurwaarders. De eersten worden benoemd door de hoofden van gewestelijk bestuur, in de Buitengewesten door de residenten, de laatsten door de hoofden der afdeelingen. Zij worden beëedigd door de hoofden van plaatselijk bestuur (assistent-residenten, Java en M.), St. 1886 no. 101. In geval van ontstentenis van een gewonen deurwaarder zijn de Europeesche rechterlijke colleges bevoegd om, onder nadere goedkeuring van den Directeur van Justitie, zoodanig beambte voorloopig aan te stellen.

Waar bij Inlandsche rechtbanken en residentiegerechten deurwaarders bescheiden zijn, worden die door den Directeur van Justitie benoemd (St. 1895 no. 204). Voor aanstelling van voorloopige deurwaarders bij Inlandsche rechtbanken is geen goedkeuring der Regeering noodig: Bijbl. no. 4535.

De gewone deurwaarders zijn belast met den dienst bij de terechtzittingen en met den inwendigen dienst bij de vergaderingen en bijzondere commissiën. Alle deurwaarders zijn in het ressort van het rechterlijk college, waarbij zij zijn aangesteld, bevoegd tot het doen van exploiten zoowel in burgerlijke als in strafzaken.

Voor gratis bijstand en de voor hen vastgestelde tarieven zie St. 1851 no. 27 en 57; 1895 no. 231; 1924 no. 344, 536.

IV. Notarissen.

Het notarisambt wordt uitgeoefend, hetzij door daartoe door den Gouverneur-Generaal in het bijzonder benoemde personen, hetzij door ambtenaren, aan wier ambt het wettelijk verbonden is (St. 1860 no. 3). De eersten oefenen hunne ambtsbediening uit binnen den geheelen omtrek van het gewest, waarin hunne standplaats is gevestigd (St. 1928 no. 398). Zie St. 1925 no. 616

gewijzigd 1925 no. 672; 1926 no. 167; 1927 nos. 11 en 552; 1928 nos. 209 en 248; 1929 no. 347; 1930 nos. 404 en 409; 1931 no. 373; 1932 nos. 201 en 590; 1933 nos. 93 en 95; 1934 nos. 7, 539 en 620; 1935 nos. 75, 298 en 509; 1936 nos. 71 en 628; 1937 nos. 104, 476, 557 en 563; 1938 no. 283. In het bijzonder als zoodanig benoemde notarissen zijn gevestigd: vier op de hoofdplaatsen Batavia en Soerabaja, twee op de hoofdplaats Semarang, twee op de hoofdplaats Medan en één te Serang, Tangerang, Buitenzorg, Poerwakarta, Bandoeng, Soekaboemi, Tasikmalaja, Tegal, Pekalongan, Salatiga, Koedoes, Rembang, Bodjonegoro, Sidoardjo, Modjokerto, Pasoeroean, Malang, Probolinggo, Djember, Poerwokerto, Tjilatjap, Magelang, Poerworedjo, Jogjakarta, Soerakarta, Madioen, Kediri, Blitar, Padang, Fort de Kock, Sibolga, Teloekbetoeng, Pematang Siantar, Palembang, Koetaradja, Pangkalpinang, Pontianak, Bandjermasin, Manado, Makassar en Amboina.

Op Java en Madoera zijn slechts te Pamekasan en Soemenep de assistent-residenten belast met de functiën van notaris (St. 1934 no. 7).

De notarissen staan onder het toezicht van de Raden van Justitie (art. 140 R.O., St. 1860 no. 3, jo. 1907 no. 485 art. 50 e.v.). Zij zenden binnen een maand, nadat zij hun ambt hebben aanvaard, hunne handteekening en paraaf benevens een afdruksel in rooden inkt van het door hen te bezigen cachet aan de Algemeene Secretarie, aan het Departement van Justitie, aan de griffie van het Hooggerechtshof, aan de griffie van den Raad van Justitie waaronder zij ressorteeren en aan het kantoor van het hoofd van het gewest (in de Buitengewesten van de residentie), waarbinnen hun standplaats is gevestigd. Buiten gegronde redenen mogen zij hunnen dienst niet weigeren, wanneer die wordt gevraagd. Voor gratis bijstand en het voor hen vastgesteld tarief zie St. 1860 no. 3 en 1931 no. 498. Op verbeurte van hun ambt mogen de notarissen geene maatschap aangaan tot de uitoefening daarvan.

Het reglement op het notarisambt in Ned.-Indië is vastgesteld bij St. 1860 no. 3, aangevuld en gewijzigd 1863 no. 170; 1864 no. 140; 1865 no. 41; 1866 no. 8; 1872 no. 51; 1880 no. 199; 1893 no. 105 en 235; 1894 no. 113 en 214; 1896 no. 101; 1897 no. 134; 1900 no. 244; 1904 no. 86; 1905 no. 343; 1907 no. 485; 1909 no. 172, 260 en 290; 1911 no. 354; 1913 no. 347; 1915 nos. 383 en 574; 1917 no. 497 (vgl. 1918 no. 790); 1918 nos. 79 en 768; 1919 no. 81; 1923 nos. 326 en 562; 1924 nos. 321 en 544; 1925 no. 209 jo. 1926 no. 265; 1925 no. 435; 1926 no. 531; 1931 no. 299; 1932 no. 369; 1933 no. 362; 1934 no. 484; 1935 no. 252. Zie ook St. 1913 no. 292 jo. 1914 no. 477; 1920 no. 305.

Omtrent het vacatieloon van de commissie voor het afnemen van het examen voor de benoembaarheid tot notaris zie St. 1918 no. 257.

Zie omtrent verloven art. 6*a* tot en met 6*m* van gemeld reglement; plaatsing op de lijst der candidaat-notarissen Bijbl. 10467; vervulling van vacatures Bijbl. no. 5142; benoembaarheid van vrouwen tot notaris Bijbl. no. 7012.

V. Tolken en translateurs.

Daar waar zulks in het algemeen belang noodig wordt geoordeeld, worden vaste tolken of beëedigde translateurs in vreemde talen benoemd (St. 1819 no. 79, gewijzigd 1859 no. 69). Zie voor benoeming en ontslag van translateurs die geen bezoldiging van den Lande genieten, St. 1894 no. 169, gew. 1938 no. 374 en 1925 nos. 589 en 686. Nopens vertalingen vervaardigd bij ontstentenis van den beëedigd translateur St. 1837 no. 59.

Te *Soerakarta* en *Jogjakarta* zijn translateurskantoren voor de Javaansche taal gevestigd; St. 1863 no. 33 en 1872 no. 73; St. 1919 no. 322 en 1922 no. 38; zie ook het G.B. van 7 Mei 1938 no. 31, aangehaald onder I, slot).

Tolken voor Maleisch en Javaansch met vaste bezoldiging zijn gevestigd te Batavia, Semarang, Soerabaja, Soerakarta en Jogjakarta (St. 1914 no. 716). Voor het Apokajangebied St. 1915 no. 69. Salarissen van tolken zonder vaste bezoldiging St. 1819 no. 79 jo. 1866 no. 107, gew. 1902 no. 272; 1857 no. 42 en 1892 no. 102. Voor vertalingen gemaakt door personen, geen translateur of tolk zijnde, doch wel landsdienaar St. 1819 no. 79 en 1882 no. 35. Salaris tolk van de Chineesche taal St. 1898 no. 196. Zie ook St. 1851 no. 58 (bevoegdheid rechter om zich door een tolk te doen bijstaan) en St. 1916 no. 142.

VI. Weeskamers.

Bij Bijbl. 10463 is eene instructie vastgesteld voor het Hoofd der afdeeling Rechtswezen, die als Hoofd van den Weeskamerdienst met de leiding van dien dienst is belast.

De Weeskamers zijn colleges, van staatswege ingesteld, welke ten aanzien van Europeanen en Chineezen, in hoofdzaak de volgende taak vervullen:

a. het, zoo noodig, voorzien in het beheer van den persoon en de goederen van minderjarigen, in alle gevallen, waarin benoeming van een voogd moet plaats hebben (laatste lid van art. 359 B. W.);

b. toeziende voogdij (art. 366 B. W.);

c. het waarnemen der belangen van den minderjarige, wanneer deze met die van den voogd in tweestrijd zijn (art. 370 B. W.);

d. beheer van het vermogen van minderjarigen, aan wier voogden dat beheer is ontnomen (art. 338 B. W.);

e. curateele over de ongeboren vrucht (art. 348 B. W.);

f. toeziende curateele (art. 449 B. W.);

g. beheer van het vermogen van curandi, aan wier curators dat beheer is ontnomen (art. 452 jo. art. 338 B. W.);

h. beheer der goederen van afwezigen (art. 463 B. W.);

i. beheer der aan boord van Nederlandsch-Indische zeeschepen na- of achtergelaten goederen van overleden, vermiste of achtergebleven passagiers en schepelingen (St. 1886 no. 131);

j. registratie en opening van uiterste willen (artt. 41 en 42 Ov., artt. 937 en 942 B. W.);

k. beheer van onbeheerde nalatenschappen (art. 1127 B. W.) vgl. St. 1900 nos. 127 en 201, 1905 no. 347 en Bijbl. no. 5048.

l. curateele bij faillissement (art. 13 St. 1905 no. 217).

De Weeskamers zijn verder belast met de functiën der voormalige Boedelkamers (te Batavia het voormalig College van Boedelmeesteren) (St. 1873 no. 148, St. 1885 no. 15, 1892 no. 243, 1899 no. 293, 1907 no. 480, 1921 no. 575), als hoedanig zij in hoofdzaak de volgende taak vervullen:

A. ten aanzien van vreemde oosterlingen, andere dan Chineezen:

a. uitoefening der voogdij bij gebreke van een anderen voogd (St. 1828 no. 46);

b. beheer van het vermogen van minderjarigen tot aan de behoorlijke zekerheidsstelling voor dat beheer door den voogd (St. 1845 no. 15);

c. registratie en opening van uiterste willen (St. 1828 no. 46 artt. 15 en 16);

d. beheer van onbeheerde nalatenschappen (St. 1828 no. 46, art. 3 e.v., 1924 no. 556 en 1905 no. 347);

e. curateele bij faillissement (zie boven sub *k*).

B. ten aanzien van Inlanders:

a. tijdelijk beheer van boedels, bedoeld in art. 235 I. R.;

b. beheer der nalatenschappen van Inlandsche militairen, bij ontstentenis van daarop rechthebbenden (St. 1872 no. 208 art. 23);

c. beheer der opbrengst van de na- of achtergelaten goederen van overleden, gedeserteerde of vermiste Inlandsche schepelingen der Gouvernements-marine of der Nederlandsche marine (St. 1910 no. 68, art. 24 en St. 1919 no. 298, art. 4);
d. beheer der aan boord van Nederlandsch-Indische zeeschepen na- of achtergelaten goederen van overleden, vermiste of achtergebleven passagiers en schepelingen (St. 1886 no. 131).

Zij houden zich aan de instructie voor de Boedelkamer, vastgesteld bij St. 1828 no. 46; aangevuld en gewijzigd 1829 nos. 20 en 58; 1830 nos. 7 en 40; 1832 no. 11; 1839 no. 39; 1841 no. 16, art. 2 § *a*; 1845 no. 15; 1852 no. 79; 1887 no. 247; 1891 no. 21 (1904 no. 242); 1895 no. 144; 1896 no. 188; 1897 no. 231 (1900 no. 96; 1902 no. 240; 1905 nos. 346 en 458; 1924 no. 448); 1903 no. 193; 1906 no. 103, 1911 no. 586; 1915 no. 272; 1917 no. 606 en 1925 no. 435. Zie ook St. 1924 no. 516.

Beheer van nalatenschappen van vreemde onderdanen Bijbl. 10117.

Bij St. 1920 no. 305 jo. St. 1921 no. 568 is ingesteld een centraal testamentenregister. Bij St. 1923 no. 356 (ingevolge St. 1923 no. 618 in werking getreden 1 Januari 1924) is art. 2 der ordonnantie in dien zin gewijzigd, dat de Directeur van Justitie zorg zal dragen voor de inrichting en het bijhouden van genoemd register, hetwelk op zijn Departement zal berusten. Voorschriften betreffende dat register Bijbl. 9960.

De Weeskamers houden zich bij het vervullen harer taak aan hare *instructie*, vastgesteld bij St. 1872 no. 166, aangevuld en gewijzigd 1874 no. 15; 1881 no. 220; 1885 no. 201; 1886 no. 243; 1890 no. 49; 1891 no. 21 (1904 no. 242); 1894 no. 175; 1897 no. 231; 1902 no. 264; 1905 no. 412; 1906 nos. 103 en 348; 1907 no. 529; 1908 no. 303; 1911 no. 114; 1913 no. 655; 1925 no. 433 juncto 435; 1931 no. 168; 1932 nos. 393 en 508 en 1933 no. 564. Zie ook Bijbl. 6509.

Bevoegdheid tot opbieding tot zeker maximum bij verkoopingen St. 1905 no. 549.

Een *huishoudelijke regeling (dienstreglement)* is opgenomen in Bijbl. no. 5849, gewijzigd 6017 en aangevuld nos. 7511, 8794, 10674, 11152 en 12344. Zij staan onder het oppertoezicht der Raden van Justitie (art. 132 R. O. en St. 1872, no. 166, art. 59); haar *geldelijk beheer* staat onder toezicht der Algemeene Rekenkamer (St. 1897 no. 231, gewijzigd 1924 no. 49; 1900 no. 96; 1902 no. 240; 1905 nos. 346 en 458; 1907 nos. 427 en 502; 1910 no. 600; 1911 no. 319; 1914 no. 346; 1915 no. 519; 1930 no. 222 en 1933 no. 564. Tarief in St. 1924 no. 523 jo. 524, gewijzigd 1928 no. 210.

De Weeskamers worden op de plaatsen, door den Directeur van Justitie aan te wijzen, vertegenwoordigd door vertegenwoordigers, agenten of fungeerende agenten; de twee eerstgenoemde ambtenaren behooren tot het personeel der Weeskamers, terwijl als fungeerende agenten optreden hoofden van plaatselijk bestuur en griffiers van residentiegerechten; in geval van afwezigheid, belet of ontstentenis van een der drie genoemde functionarissen is op Java en Madoera de assistent-resident en in de buitengewesten het hoofd van plaatselijk bestuur bevoegd door opdracht van de tijdelijke waarneming van het ambt in den dienst te voorzien (vgl. art. 40 Instr.; uitvoering bij Bijbl. 12894, gew. 12928, 12947, 12963, 13007, 13183, 13203, 13292, 13293, 13392, 13422, 13441, 13550, 13569, 13576, 13749 en 13883).

In het rechtsgebied van elken Raad van Justitie is een Weeskamer gevestigd, welker ressort en plaats van vestiging dezelfde zijn als die van dien Raad. Voor gedelegeerde leden van Weeskamers zie art. 13 Instr. en art. 415 B. W., gew. St. 1933 no. 564. Formatie Weeskamers zie St. 1934 no. 28, waarbij ook de uitoefening van de functies der Weeskamers te Padang en Makassar is opgedragen aan die te Medan en Soerabaja.

Opgave voor den belastingdienst van inkomsten van geadministreerden door de Weeskamers Bijbl. 7030.

Vertegenwoordiger in Nederland St. 1916 no. 325.

Bijbl. 9436 in rekening brengen reis- en verblijfkosten door ambtenaren en beambten bij Weeskamerdienst, die voor eerste maal deelnemen aan examen of aanvullingsexamen bedoeld in art. 15 en 13 reglement notarisambt (St. 1860 no. 3, jo. 1915 no. 574).

Binnenlandsche verloven aan presidenten St. 1921 no. 788.

VII. Voogdijraden.

Bij St. 1927 no. 31 jo. 390, gew. 1927 no. 456, is afgekondigd de invoering van de Burgerlijke Kinderwetgeving. Inwerkingtreding St. 1927 no. 421.

Ingevolge artt. 416*a* en 416*b* van het B. W., gew. St. 1933 no. 564 en 1934 no. 34 is in het rechtsgebied van elken Raad van Justitie een *Voogdijraad* gevestigd, bestaande uit de ter plaatse gevestigde Weeskamer, aangevuld met een door den Gouverneur-Generaal te bepalen aantal (onbezoldigde) leden. Voor elken Voogdijraad worden waar noodig agenten aangesteld.

De Voogdijraden vervullen ten aanzien van Europeanen en Chineezen, in hoofdzaak de volgende taak:

a. ontheffingen of ontzettingen uit de ouderlijke macht (art. 319*a* B. W.);
b. ontheffingen of ontzettingen uit de voogdij (art. 380, 381 en 382*c* B. W.);
c. zorg voor de minderjarigen, die bij rechterlijke uitspraak ingevolge de artikelen 214, 319*f*, vijfde lid, of 382, derde lid, B. W. aan zijn zorg worden toevertrouwd, alsmede voor die, welke door den Officier van Justitie bij den Raad van Justitie krachtens art. 319*i* of 382*a* te zijner beschikking worden gesteld;
d. ontvangst van uitkeeringen van uit de ouderlijke macht of uit de voogdij over eigen kinderen ontheven of ontzette ouders, ten behoeve van het onderhoud en de opvoeding dier kinderen (art. 319*j* en 382*f* B. W.).

Stbl. 1927 no. 382: Reglement op de Voogdijraden.

VIII. Reispassen naar het buitenland.

Het bezit van een pas voor het buitenland is niet verplichtend gesteld.

Door verscheidene Regeeringen is echter bekend gemaakt, dat hun territoir niet mag worden betreden door personen, die niet in het bezit zijn van een paspoort afgegeven door de bevoegde macht in het land van herkomst. Voor de toelating in hun land wordt door eenige Regeeringen bovendien nog een *visum* van den betrokken consul geëischt. Landen, waarvan o.m. bekend is, dat zij geen visum eischen, zijn: de Vereenigde Staten van Amerika, België, het Britsche Imperium *(uitgezonderd* Britsch-Indië met Aden en Burma, Hadramaut, Palestina, Transjordanië en de mandaatgebieden Nieuw-Guinea en Nauru), het Duitsche Rijk, Frankrijk, Italië, Japan, Lichtenstein, Mexico, Siam, Vaticaanstad en Zwitserland. Ten aanzien van het visum-vereischte voor hierboven niet genoemde landen kan wellicht zekerheid worden verkregen bij den betrokken consulairen ambtenaar.

In St. 1918 no. 446 (inwerkingtreding St. 1919 no. 406) is een nieuwe regeling afgekondigd nopens de afgifte van buitenlandsche reispassen en legitimatie bewijzen.

Krachtens deze regeling wordt aan personen, die voornemens zijn uit Nederlandsch-Indië te vertrekken, door een door den Gouverneur-Generaal aan te wijzen ambtenaar een *buitenlandsch paspoort* of een *legitimatiebewijs* uitgereikt, al naar gelang de verzoeker *Nederlandsch onderdaan* dan wel *ingeze-*

tene-niet Nederlandsch onderdaan is. Zij zijn geldig voor één jaar, doch kunnen tweemaal telkens voor één jaar verlengd worden.

Paspoorten en legitimatiebewijzen worden uitgegeven door en ten kantore van (in de gouvernementslanden van Java en Madoera) den resident-afdeelingshoofd, (in de Vorstenlanden) het Hoofd van gewestelijk bestuur en (in de buitengewesten) den resident van de laatste woonplaats van den verzoeker, terwijl in bijzondere gevallen, met toestemming van den Directeur van Justitie een paspoort of legitimatiebewijs kan worden uitgereikt ten kantore van een ander bestuurshoofd dan hierboven genoemd Bb. 9033 jo. 9329.

IX. De toelating van Nederlanders en vreemdelingen in Nederlandsch-Indië. (1)

De voorwaarden van toelating in Ned.-Indië zijn vastgesteld bij St. 1916 no. 47, het z.g. *„Toelatingsbesluit''*, gew. bij St. 1920 nos. 447 en 462; 1921, nos. 168, 169 en 170; 1922 no. 725; 1924 nos. 53, 258, 259 en 260; 1927 no. 255 jo. 383; 1931 no. 159 jo. 161; 1933 no. 438 jo. 491; 1934 no. 397 jo. 608 en 1938 no. 472 jo. no. 473. Uitvoeringsvoorschriften in de z.g. *Toelatingsordonnantie* (St. 1917 no. 693, gewijzigd bij St. 1918 nos. 143, 149 en 437; 1919 nos. 22 en 819; 1920 nos. 41 en 441; 1922 nos. 176, 290, 322 en 441; 1929 nos. 356 en 383; 1934 no. 607 en 1937 no. 666 jis nos. 667 (Singapore-verordening) en 691. Zie verder St. 1921 no. 40 (vaststelling van het bedrag der keuringsgelden voor het geneeskundig onderzoek van immigranten), 1922 no. 570 (wijziging van de Zegelverordening 1921 voor zoover betreft het zegelrecht op immigratieformulieren).

Afwijkende regelingen: St. 1925 no. 444; 1926 no. 573; 1929 nos. 10 en 464; 1931 no. 450; 1932 no. 403; 1933 no. 451 en 1924 nos. 54 en 257 (bepaalde groepen van Vreemde Oosterlingen ten aanzien van het bezit van een regelmatig paspoort of een geleibrief); 1917 no. 694; 1919 no. 746; 1922 nos. 323 en 728; 1931 no. 160 jo. 161 en 1932 no. 563 jo. 638 (toelating o.m. van werklieden behoorende tot de met Inlanders gelijkgestelden); 1918 no. 92 en 1922 no. 727 (vestiging van vreemdelingen — niet-Europeanen — in den Riouw-archipel en toelating van die vreemdelingen in een ander deel van Nederlandsch-Indië).

Jaarlijks wordt bij Regeeringsverordening vastgesteld hoeveel vreemdelingen in totaal en hoeveel vreemdelingen per landaard in het volgend kalenderjaar worden toegelaten (St. 1938 no. 24).

Gerekend van 1 April 1918 is ontscheping van:

a. Nederlanders, niet uit in Nederlandsch-Indië gevestigde ouders geboren, noch ingezetenen van Nederlandsch-Indië zijnde,

b. vreemdelingen, die niet zijn ingezetenen van Nederlandsch-Indië alleen toegelaten in de havens door den Gouverneur-Generaal aan te wijzen.

Bij St. 1917 no. 693, gew. 1918 no. 143; 1919 nos. 22 en 819; 1920 no. 41; 1922 no. 322; 1929 no. 356; 1937 no. 666 jo. no. 691 zijn als havens, waar evenbedoelde ontscheping is toegelaten, aangewezen:

Tandjoengpriok, Soerabaja, Belawan Deli, Sabang, Muntok, Tarakan, Manado, Makassar en Manokwari, tenzij men zich reeds te Singapore, alwaar sedert 1 Februari 1938 een kantoor van den Nederlandsch-Indischen immigratiedienst gevestigd is, van toelatingspapieren heeft voorzien, in welk geval men ook elders dan in bovenvermelde havens zich mag ontschepen.

---

(1) Zie voor de beteekenis van den term „Hoofd van plaatselijk bestuur" in dit hoofdstuk, met betrekking tot de Gouvernementslanden van Java en Madoera, Bb. 12642.

Voor de ontscheping wordt een schriftelijke vergunning vereischt van den *ontschepingsambtenaar,* welke wordt geweigerd aan krankzinnigen, enz., aan lijders aan besmettelijke ziekten en aan vreemdelingen, van wie niet vaststaat, dat zij naar hun land van geboorte of van herkomst kunnen terugkeeren (vgl. St. 1917 no. 765 en 1938 no. 473).

Voor de vergunning tot ontscheping, welke aan boord wordt uitgereikt, en tevens geldt voor de echtgenoote en minderjarige kinderen van den persoon, aan wien zij verleend wordt, is behalve door Nederlanders, die haar kosteloos ontvangen, een *zegelrecht* van *f* 150.— verschuldigd, welk bedrag wordt terugbetaald, indien de betrokkene niet wordt toegelaten of binnen 6 maanden na aankomst Nederlandsch-Indië weder verlaat.

De bepalingen omtrent de ontscheping zijn niet toepasselijk op hen, die in het wettig bezit zijn eener geldige *toelatingskaart.*

De vergunning tot ontscheping moet als regel dadelijk na het aan wal gaan door den immigrant persoonlijk aan de immigratie-commissie ter inwisseling tegen een *toelatingskaart* worden aangeboden.

Bij wijze van uitzondering kan de vergunning tot ontscheping door den ontschepingsambtenaar ook na een bepaald aantal dagen tegen eene toelatingskaart inwisselbaar worden gesteld bij de immigratie-commissie ter plaatse van ontscheping dan wel bij eene andere immigratie-commissie gevestigd op een plaats, waarheen de immigrant zich wenscht te begeven.

Zoodanige inwisseling geschiedt: op Java en Madoera te Batavia en Soerabaja; in de gewesten buiten Java en Madoera: te Medan, Sabang, Muntok, Tarakan, Manado, Makassar, Manokwari of Singapore.

De *toelatingskaart wordt niet verleend* aan hen, van wie blijkt, dat zij van het plegen of bevorderen van ontucht hun beroep maken; dat zij in een vreemd land, waarmede een uitleveringsverdrag is gesloten, veroordeeld zijn wegens misdrijf, waarvoor uitlevering zou kunnen geschieden; dat hun het verblijf in Nederlandsch-Indië is ontzegd; hen, van wie niet blijkt, dat zij in het onderhoud van zich zelf en hun gezin kunnen voorzien; die geacht worden gevaar op te leveren voor de openbare rust en orde; die, vreemdeling zijnde, niet in het wettig bezit zijn van een niet verjaard, door of vanwege de buitenlandsche Regeering, waaronder zij behooren, afgegeven en voor de reis naar Nederlandsch-Indië van een Nederlandsch visum voorzien paspoort, dan wel van een anderen door een Nederlandschen diplomatieken of consulairen vertegenwoordiger genoegzaam geachten geleidebrief, waaruit kan blijken, wie de houder is en vanwaar hij komt. De uitreiking van de kaart aan hen, wier tegenwoordigheid schadelijk geacht wordt voor de economische belangen der Inlandsche bevolking, kan afhankelijk gesteld worden van het voldoen aan door den Gouverneur-Generaal te bepalen bijzondere voorwaarden, dan wel geweigerd worden. Deze bijzondere voorwaarden zijn opgenomen in Bijbl. 13539.

Aan de *echtgenoote* en ieder der *minderjarige kinderen* van den houder eener vergunning tot ontscheping wordt afzonderlijk eene toelatingskaart uitgereikt.

De *vergunning tot ontscheping,* uitgereikt aan reizigers der 1e en 2e klasse aan boord van schepen, toebehoorende aan door den Gouverneur-Generaal aan te wijzen reeders, reederijen of stoomvaartmaatschappijen, strekt hun *tevens* tot *toelatingskaart,* hetgeen op de vergunning wordt aangeteekend.

Vorenstaande bepaling is van toepassing op de schepen van de volgende Scheepvaartmaatschappijen: Koninklijke Paketvaartmaatschappij; Stoomvaartmaatschappij Nederland; Rotterdamsche Lloyd (ook voor de Java — Bengalen en de Java — Pacificlijn), Asiatic Steam-navigation Company Limited, British India Steam-navigation Company Limited (ook voor de Java — Britsch-Indië lijn); West-Australian Steamnavigation Compagny, Ocean Steam-

ship Company Limited (voor wat betreft de West-Australian Joint Service); Nederlandsche Stoomvaartmaatschappij Oceaan; Peninsular and Oriental Steam-navigation Company; Burns, Philp and Company Limited (voor de Burns Philp Line); Norddeutscher Lloyd; Nanyo Yusen Kabushiki Kaisha (South Sea Mail Steamship Company Limited); Osaka Shosen Kaisha; Java-China-Japan lijn (ook voor hare schepen de Java-Pacific lijn bevarende); Eastern Shipping Company Ltd.; Deutsch Australische Dampfschiffs Gesel-schaft; Societa di Navigatione a Vapore Lloyd Triestino; China Mail Steamship Company Ltd.; Pacific Mail Steamship Company Ltd.; Common-wealth Government Line of Steamers; Transatlantic Steamship Company Ltd., East Asiatic Company Ltd., Norwegian-Africa and Australia Line (tezamen vormende de Java-Scandinavia lijn) en de State Shipping Service. (Singapore-China-dienst).

Hetgeen ten aanzien van de uitreiking eener vergunning tot ontscheping tevens toelatingskaart is bepaald, geldt niet indien zich naar het oordeel van den ontschepingsambtenaar een der gevallen voordoet waarin de vergunning tot ontscheping dan wel de toelatingskaart zou moeten worden geweigerd.

De *toelatingskaart* geeft den wettigen houder het recht om zich gedurende twee jaren in Ned.-Indië op te houden. Deze termijn kan tweemaal telkens met een jaar en voor de derde maal met zes jaar worden *verlengd* door het hoofd van plaatselijk bestuur van de verblijfplaats van den verzoeker. De toelatingskaart verliest hare geldigheid ingeval van vertrek uit Nederlandsch-Indië, tenzij van het vertrek is kennisgegeven — in een ont-schepingshaven aan den ontschepingsambtenaar, elders aan het Hoofd van plaatselijk bestuur — en het verblijf buitenlandsch niet langer duurt dan één jaar. Van de verlenging en de kennisgave wordt op de toelatingskaart aan-teekening gehouden. De verlenging van den geldigheidstermijn wordt geweigerd om dezelfde redenen welke tot weigering der toelating leiden.

Hij, die in verband met het vorenstaande in het wettig bezit van een geldige toelatingskaart zou moeten zijn, en in Nederlandsch-Indië wordt aangetroffen zonder toelatingskaart of nog geldig toelatingsbewijs, wordt gebracht voor het Hoofd van plaatselijk bestuur zijner verblijfplaats, die hem alsnog van een toelatingskaart voorziet, tenzij hij behoort tot hen, aan wie op grond van een der bovenvermelde redenen geen toelatingskaart kan worden verleend.

Voor de in zoodanig geval uit te reiken toelatingskaart is een *zegelrecht* verschuldigd van *f* 150.— indien betrokkene de bepalingen op de ontsche-ping niet heeft overtreden en anders *f* 250.—. Dit zegelrecht is echter alleen verschuldigd voor de toelatingskaart uitgereikt aan het hoofd van het gezin; de aan de gezinsleden uit te reiken toelatingskaarten zijn onderworpen aan een zegelrecht van *f* 1.50.

Wanneer belanghebbende wettig was toegelaten en hij het niet meer bezitten van zijn toelatingskaart ten genoegen van het Hoofd van plaatselijk bestuur kan verklaren, wordt kosteloos een *duplicaat* verstrekt, welk duplicaat, ongeacht het bedrag waarmede de oorspronkelijke kaart gezegeld was, onder-worpen is aan een zegelrecht van *f* 1.50. Het duplicaat behoort te worden aangevraagd bij de immigratiecommissie, welke de oorspronkelijke kaart verleende of bij welke de oorspronkelijke kaart in de registers is ingeschreven.

Van alle uitspraken van het Hoofd van plaatselijk bestuur is gedurende acht dagen *beroep* toegelaten bij het Hoofd van het gewest (in de Buitenge-westen bij den resident), binnen wiens ressort de belanghebbende verblijf houdt.

Indien de Secretaris der immigratie-commissie vermeent aan een immigrant, in het wettig bezit eener geldige vergunning tot ontscheping, een toelatings-

kaart te moeten weigeren verwijst hij den belanghebbende naar de immigratie-commissie, die ter zake beslist.

Weigert ook die commissie een toelatingskaart, dan is den belanghebbende gedurende acht dagen *beroep* toegelaten op het Hoofd van het gewest (in de Buitengewesten van den resident), binnen wiens ressort de commissie zetelt. Het beroep wordt gedaan door tusschenkomst van de commissie.

Wordt het beroep afgewezen of komt de belanghebbende niet binnen den daarvoor gestelden termijn tegen de weigering van de toelatingskaart door het Hoofd van plaatselijk bestuur of de immigratie-commissie in verzet dan wordt een schriftelijk bevel tot zijne *verwijdering* uit Nederlandsch-Indië uitgevaardigd door het Hoofd van gewestelijk bestuur (in de Buitengewesten door den resident). Daarbij wordt den betrokkene desverlangd een termijn gesteld om orde op zijn zaken te stellen, terwijl het betrokkene vrijstaat, zonder het tijdstip van zijne verwijdering af te wachten, voor eigen rekening naar het buitenland te vertrekken.

Ingeval de houder van een toelatingskaart geacht wordt gevaar op te leveren voor de openbare rust en orde, wegens misdrijf sedert zijne komst in Nederlandsch-Indië mocht zijn veroordeeld, of door valsche opgaven van naam, hoedanigheid of door andere bedriegelijke middelen toelating heeft weten te verkrijgen, kan de kaart door den Gouverneur-Generaal worden ingetrokken en een bevel tot zijne verwijdering uit Nederlandsch-Indië worden uitgevaardigd.

Ter verkrijging van eene vergunning tot *vestiging* in Nederlandsch-Indië wendt hij, die op Java en Madoera verblijf houdt, zich onder overlegging van zijne toelatingskaart bij gezegeld verzoekschrift door tusschenkomst van het Hoofd van het gewest, waar hij verblijf houdt, tot den Gouverneur-Generaal. Buiten Java en Madoera wordt het verzoek door tusschenkomst van het Hoofd van plaatselijk bestuur zijner verblijfplaats op dezelfde wijze tot den resident gericht. Van het verzoek wordt aanteekening gehouden op de toelatingskaart, welke wordt teruggegeven aan den belanghebbende, die gehouden is die kaart, tegen ontvangst der vergunning tot vestiging, aan het bestuurshoofd af te geven. In afwachting van de beslissing op de aanvrage om eene vergunning tot vestiging behoudt de verzoeker voorloopig het recht van verblijf hier te lande.

De bepalingen van het Toelatingsbesluit *) zijn niet toepasselijk op:

a. van Landswege naar Ned.-Indië gezonden personen met hunne gezinnen;
b. consulaire ambtenaren met hunnen gezinnen;
c. officieren en bemanning van tot de marine van eenige mogendheid behoorende schepen;
d. gezagvoerders, officieren en schepelingen van koopvaardijschepen, tenzij bij aankomst of tijdens het oponthoud van het schip in eenige haven hun dienstverband eindigt;
e. hen, die in Nederlandsch-Indië hun zeereis niet beëindigen, tenzij zij geacht worden gevaar op te leveren voor de openbare rust en orde.

X. *Toezicht op het aannemen van vreemde arbeidskrachten.*

In St. 1937 no. 680 jo. 681 is de nieuwe „Ordonnantie Vreemdelingenarbeid'' opgenomen, krachtens welke voor het in dienst nemen van vreemde arbeidskrachten voorafgaande vergunning is vereischt, welke door dan wel namens den Directeur van Justitie wordt verleend. Bij weigering van de vergunning

*) De tekst van het Toelatingsbesluit is als bijlage van dit deel opgenomen.

staat hooger beroep open op den Gouverneur-Generaal. Uitvoeringsvoorschriften in St. 1938 nos. 147 en 148.

Vragenlijsten voor het bekomen van eene arbeidsvergunning of van verlenging van den daarin genoemden termijn zijn te verkrijgen bij den assistent-resident ter plaatse, in de Buitengewesten bij het hoofd van plaatselijk bestuur.

XI. De verwijdering van personen uit geheel Nederlandsch-Indië of uit een bepaald gedeelte daarvan en de aanwijzing van bepaalde verblijfplaatsen.

De Gouverneur-Generaal kan, in overeenstemming met den Raad van Ned.-Indië, aan personen, niet in Ned.-Indië geboren, die gevaarlijk worden geacht voor de openbare rust en orde, het verblijf in geheel Ned.-Indië of wel in bepaalde gedeelten daarvan ontzeggen, en aan personen, binnen Ned.-Indië geboren, in het belang der openbare rust en orde eene bepaalde verblijfplaats in Ned.-Indië aanwijzen, of het verblijf in bepaalde gedeelten daarvan ontzeggen, mits de betrokken persoon vóór die beslissing in zijne verdediging gehoord of daartoe behoorlijk opgeroepen is (art. 35—38 I. S.).

Voorschriften betreffende de oproeping en het verhoor van personen, tegen wie de toepassing in overweging wordt genomen, zijn te vinden in Bijbl. nos. 4453, 4745 en 5209, 6110, 6803, 7159, 7583, 8019, 8075 en 8081. Vgl. ook art. 153 *bis* en *ter* van het wetboek van strafrecht (St. 1926 no. 139).

XII. Het gevangeniswezen.

Het algemeen beheer en oppertoezicht over het gevangeniswezen is opgedragen aan den Directeur van Justitie, terwijl de algemeene leiding is opgedragen aan het Hoofd van het Gevangeniswezen (St. 1907 no. 142 en 1917 no. 376), die optreedt als hoofd van het bij St. 1915 no. 125 ingestelde hoofdkantoor van het gevangeniswezen. Instructie zie Bijbl. 13412. Onder hem staan één onderhoofd van den dienst en 5 inspecteurs. (Instructie Bijbl. 9038, laatstelijk gew. St. 1933 no. 356).

In St. 1917 no. 708, gew. 1919 no. 268; 1920 nos. 416 en 808; 1921 nos. 101 en 591; 1922 no. 544; 1923 no. 465; 1924 nos. 239 en 304; 1925 no. 184; 1926 no. 563; 1927 no. 99; 1931 no 168; 1932 no. 518; 1934 no. 172; 1935 nos. 49 en 100, is onder den naam *„Gestichtenreglement''* opgenomen een ordonnantie tot uitvoering van de artikelen 23 en 29 van het Wetboek van Strafrecht. Vgl. Bijbl. 13124.

Het algemeen *toezicht* over de *gevangenissen* wordt uitgeoefend door de hoofden van gewestelijk bestuur (in de Gouvernementslanden van Java en Madoera de gouverneurs en residenten, in de Buitengewesten de residenten, art. 17 „Gestichtenreglement''). Het *beheer* is opgedragen aan de gevangenisdirecteuren, of waar deze ontbreken, op Java en Madoera aan de assistent-residenten en in de Buitengewesten, aan de Hoofden van plaatselijk bestuur (art. 18 „Gestichtenreglement'').

Het Hooggerechtshof en de Raden van Justitie zijn belast met het toezicht over de bij hunne colleges behoorende gevangenis (art. 178 en 140 R. O. en art. 367 S.V. Over *inspectie* van gevangenissen door voorzitters landraden en rapats handelt art. 1 Gestichtenreglement en St. 1918 no. 169, laatstelijk gew. 1933 no. 355). Nopens de wijze, waarop deze inspectie moet plaatsvinden zijn door den Directeur van Justitie aanwijzingen gegeven bij zijne circulaires van 4 Maart 1907 no. 2070, 5 April 1917 no. 6752 en 7 Mei 1918 no. 8778.

De op Java en Madoera veroordeelde Europeesche vrouwen met een nog te ondergane straftijd van meer dan 14 dagen, ondergaan haar straf in de Strafgevangenis „Boeloe'' te Semarang.

Voor de in de Buitengewesten veroordeelde Europeesche vrouwen is het ondergaan der straf in bovenbedoelde gevangenis beperkt tot de veroordeelden met een nog te ondergane straftijd van meer dan 2 maanden.

Alle *mannelijke Europeesche gestraften* die veroordeeld zijn:

a. voor zoover zij in eersten aanleg op Java en Madoera hebben terechtgestaan, tot langer dan 14 dagen gevangenisstraf,

b. voor zoover zij in eersten aanleg op de Buitengewesten hebben terechtgestaan, tot langer dan twee maanden gevangenisstraf,

ondergaan hun straf in de Strafgevangenis „Soekamiskin'' bij Bandoeng (Besch. Dir. v. Just., ddo. 23 April 1935 no. G 1/82/23, gew. 31 Juli 1936 no. G 1/162/18, waarbij ook de strafplaatsaanwijzing is geregeld van de gestrafte mannen en vrouwen, die tot de Inlanders en vreemde oosterlingen behooren. Vgl. St. 1917 no. 708.

Zie voorts over *strafplaatsaanwijzing* art. 10 van het „Gestichtenreglement'' juncto St. 1924 no. 239 en St. 1935 no. 100).

Van Landswege aan gevangenen te verstrekken *kleeding* St. 1918 no. 200.

Voorloopige opname van *krankzinnigen* St. 1897 no. 54; *verpleegkosten* van gevangenen en veroordeelden bij vervoer in N.-I. St. 1934 no. 144; *belooningen* voor boven dagwerk verrichten arbeid en voor vrijwilligen arbeid St. 1929 no. 42; *vervoer* van gevangenen per spoor van Oost- naar West-Java en omgekeerd, zie rondschrijven Directeur Justitie 12 October 1922 no. G 131/38/1 gewijzigd 14 Augustus 1924 no. G 131/29/18 en 27 Mei 1930 no. G 131/55/11; omtrent den *terugvoer* naar hunne vroegere woonplaats van gewezen veroordeelden, St. 1934 no. 145; *voeding* voor de gevangenen St. 1922 no. 202, gew. 1923 no. 563 en 1931 no. 358; kosten van onderhoud van *gegijzelden* St. 1935 no. 305; verbod gebruik gevangenen voor onderhoud *erven* Bijbl. 6240 jo. 6323 en circ. Gouv. Secr. 14 Aug. 1905 no. 2844. Zie verder over het gebruik van gestraften Bijbl. 5043, 6240 en 7197; voor gestraften afgestaan aan Departement van Oorlog St. 1920 no. 724 en 1923 no. 392; kennisgeven van het *overlijden* van gevangenen of veroordeelden aan hunne ouders of verwanten Bijbl. 5878.

De gevangenissen worden onderscheiden in strafgevangenissen en Huizen van Bewaring. De laatsten zijn bestemd voor de huisvesting van preventieven, gegijzelden en lichtgestraften. De districtsgevangenissen zijn bestemd voor voorloopig aangehoudenen en door de Regentschapsgerechten tot gevangenisstraf veroordeelde personen.

De tot langdurige straffen veroordeelden zijn tewerkgesteld in de gevangenisbedrijven, bij groote werken van openbaar nut zoomede bij de rubbercultuur op Noesa Kambangan. Een deel der veroordeelden is tewerkgesteld bij het Leger (vgl. hiervoren).

Onderwijs wordt gegeven in de daartoe door den Directeur van Justitie aan te wijzen strafinrichtingen.

Ten behoeve van den dienst van het gevangeniswezen zijn in dienst gesteld 5 directeuren der 1e klasse, 22 directeuren en 16 onderdirecteuren. Het beheer van belangrijke gevangenissen is opgedragen aan een directeur, waar noodig bijgestaan door een onderdirecteur; aan het hoofd van de andere landsgevangenissen staan administrateurs of cipiers.

De Directeur van Justitie bepaalt bij welke strafgevangenissen en huizen van bewaring een *Commissie van Bijstand* werkzaam zal zijn (artikel 110 „Gestichtenreglement'').

Een Commissie van Bijstand is ingesteld te Batavia (Strafgevangenis voor

Doortrekkenden te Glodok en het Huis van Bewaring „Struiswijk''), Meester-Cornelis (Strafgevangenis „Tjipinang''), Tangerang (Jeugdgevangenis „Tanah-Tinggi''), Bandoeng (Strafgevangenis „Soekamiskin'' en Huis van Bewaring), Cheribon (Strafgevangenis en Huis van Bewaring), Pekalongan (Strafgevangenis en Huis van Bewaring), Noesa Kambangan (Strafgevangenissen), Semarang (Strafgevangenissen en Huis van Bewaring voor Vrouwen op Boeloe, Strafgevangenis voor Inlanders op Mlaten en het Huis van Bewaring), Ambarawa (Strafgevangenis), Banjoebiroe (Strafgevangenis), Jogjakarta (Strafgevangenis en Huis van Bewaring), Sragen (Bijzondere strafgevangenis en Huis van Bewaring), Madioen (Strafgevangenis en Huis van Bewaring), Kediri (Strafgevangenis en Huis van Bewaring), Soerabaja (Strafgevangenis en Huis van Bewaring), Malang (Strafgevangenis en Huis van Bewaring), Pamekasan (Strafgevangenis en Huis van Bewaring), Medan (Strafgevangenis en Huis van Bewaring), Makasser (Strafgevangenis en Huis van Bewaring).

Het toezicht op het *tijdig ontslag* van alle tot gevangenisstraf voor langer dan één jaar veroordeelde personen is opgedragen aan het Hoofd van het Gevangeniswezen (St. 1918 no. 197). Aan den te laat ontslagen of onwettig aangehouden gevangene wordt, indien daartoe naar het oordeel van den Directeur van Justitie termen bestaan, eene schadevergoeding toegekend.

Benoeming en *ontslag personeel* bij de Landsgevangenissen vgl. Bb. 13412 en 13413; voor *kleeding*, onderscheidingsteekenen en bewapening van het personeel St. 1921 no. 451 jo. Bijbl. no. 13054 en rondschrijven Hoofd Gevangeniswezen 2 April 1927 G 26d/14/14; *voorschotten* voor uitgaven voor vervoer van gevangenen en wacht- en transportdiensten van oppassers Bijbl. no. 5968; *beboeten* van personeel art. 21 Gestichtenreglement; indemniteit voor *marschvoeding* aan geleiders van gevangenen enz., St. 1896 no. 59; 1897 no. 65; 1902 no. 282 (vgl. St. 1901 no. 300).

Voor de aanschaffing van *schrijfmateriaal* en gedrukten, ten dienste van de landsgevangenissen zie St. 1922 no. 396.

De bepalingen betreffende het Gevangeniswezen zijn verzameld in eene officieele uitgave.

In St. 1936 no. 81 jo. no. 159 is opgenomen de ordonnantie houdende voorzieningen in verband met de oprichting van Landswerkinrichtingen, waarin kunnen worden opgenomen personen zonder voldoende middelen van bestaan, die zich schuldig maken aan bedelarij of landlooperij dan wel zich onmaatschappelijk gedragen.

Uitvoeringsvoorschriften in St. 1936 no. 160.

XIII. De Gerechtelijke statistiek in Nederlandsch-Indië.

Tot en met 1895 gepubliceerd in de bijlagen van het Koloniaal Verslag. Van 1896 afzonderlijk uitgegeven. Na 1913 gesplitst in 1e een Justitieële, 2e een Crimineele statistiek, waarnaast als derde de statistiek van het Gevangeniswezen. In 1930 zijn de beide eerste statistieken overgebracht naar het Centraal Kantoor voor de Statistiek. Na 1928 is de uitgifte van de statistiek van het Gevangeniswezen gestaakt. Voor belangstellenden ligt deze statistiek in den vervolge ter inzage bij het Hoofdbureau van het Gevangeniswezen.

De bij Bijbl. 4669 en 4991 voorgeschreven statistiek betreffende de toepassing der doodstraf, maakt sedert 1920 deel uit van de Crimineele statistiek.

Vergl. ook de Bijbl. 4268 en 6939.

XIV. De voorlichting van den Gouverneur-Generaal in zake gratie, amnestie, abolitie en dispensatie, voor zooveel rechtszaken betreft; voorts verzoeken om wettiging, handlichting en derg.; een en ander voor zoover de Gouverneur-Generaal het advies van den Directeur verlangt na dat van het Hooggerechtshof.

Gratie. (Art. 42 I. S.). Zie onder „Gouverneur-Generaal''. Bij St. 1905 no. 43 en 1932 no. 80, III § 10 jo. I *c* is bepaald, dat de doodvonnissen, gewezen door rechters in die streken van Ned.-Indië, waar de inheemsche bevolking in het genot is gelaten van hare eigen rechtspleging en in die zelfbesturende landschappen alwaar ingevolge uitdrukkelijke of stilzwijgende overeenkomst het recht van gratie geheel of gedeeltelijk door den Gouverneur-Generaal wordt uitgeoefend, niet zullen worden ten uitvoer gelegd alvorens de Gouverneur-Generaal in de gelegenheid is gesteld daarvan gratie te verleenen. *Gratie* kan bestaan in eene geheele of gedeeltelijke kwijtschelding van de straf, welker tenuitvoerlegging nog niet is aangevangen, of indien de tenuitvoerlegging der straf reeds is begonnen, van den nog overigen straftijd, in welk laatste geval zij *remissie* wordt genoemd. Bovendien kan gratie ook den vorm aannemen van *commutatie,* wanneer de straf niet kwijtgescholden, maar veranderd wordt in eene van lichteren aard. — Onder het recht van gratie is niet begrepen het recht van *rehabilitatie* of herstel der krachtens rechterlijk vonnis verloren rechten (Bijbl. no. 2775). — Bij St. 1933 no. 2 werd een regeling vastgesteld nopens de indiening van een verzoek om gratie en de gevolgen daarvan t.a.v. de tenuitvoerlegging van de opgelegde straf *(Gratieregeling).* — *Jaarlijks* wordt op voorstel van de hoogste gewestelijke gezaghebbers en van de hoogste militaire en marine-autoriteit, aan den Gouverneur-Generaal eene voordracht ingediend tot het verleenen van gratie aan veroordeelden bij gelegenheid van de viering der verjaring van den geboortedag der Koningin. Regelen in acht te nemen bij de voordrachten tot kwijtschelding van straf aan veroordeelden in Bijbl. 13515; zie ook Bijbl. 3532. Adviezen betreffende verzoeken om gratie mogen in geen geval worden ingediend door tusschenkomst van den Directeur van Justitie (Bijbl. no. 4440). De verzoeken om gratie of remissie moeten *gezegeld* zijn of van een verklaring van onvermogen zijn voorzien (Bijbl. no. 5132). Adviezen betreffende dergelijke verzoeken moeten met den meesten spoed worden uitgebracht en doorgezonden (Bijbl. no. 7157). Men zie verder nog Bijbl. 6723.

Amnestie, abolitie en dispensatie. (art. 42 I. S. en Bijbl. 737). Zie onder „Gouverneur-Generaal''.

Wettiging. Indien de ouders vóór of bij het aangaan des huwelijks hebben verzuimd hunne natuurlijke kinderen te erkennen kan dit verzuim worden hersteld door brieven van wettiging, door den Gouverneur-Generaal, na ingewonnen advies van het Hooggerechtshof, te verleenen. Op gelijke wijze kunnen ook worden gewettigd natuurlijke en wettig erkende kinderen: 1o. geboren uit ouders, die, uit hoofde van het overlijden van een hunner, hun voorgenomen huwelijk niet hebben kunnen tot stand brengen; 2o. geboren uit eene moeder, die tot de Inlandsche bevolking of de Vreemde Oosterlingen behoort, indien de moeder is overleden, of indien er gewichtige bezwaren — ter beoordeeling van den Gouverneur-Generaal — tegen het huwelijk der ouders bestaan [artt. 274 en 275 B. W. (St. 1896 no. 115) en Bijbl. nos. 515 en 4941]. Aanwijzigingen betreffende familierechtelijke dispensaties zijn opgenomen in Bijbl. 13603. Wettiging van erkende natuurlijke kinderen Bijbl. 13604. Wettiging van erkende natuurlijke kinderen van mindere militairen Bijbl. 13605. Zie ook Bijbl. 13421.

Handlichting. De handlichting is van tweeërlei aard; zij kan de strekking

hebben om of den minderjarige, die den ouderdom van twintig jaren heeft bereikt, meerderjarig te doen verklaren (art. 419 e.v. B. W. zooals gew. bij St. 1901 no. 194), òf den minderjarige, die den ouderdom van achttien jaren heeft bereikt, bepaalde rechten van meerderjarigheid toe te kennen (artt. 426 e.v. B. W.); in het eerste geval wordt zij verkregen door *venia aetatis* of *brieven van meerderjarigverklaring*, door den Gouverneur-Generaal, na raadpleging van het Hooggerechtsof, te verleenen (art. 420 B. W.); in het andere geval wordt zij verleend door den Raad van Justitie (art. 426 B. W.).

XV. Verzoeken tot naamsverandering en naamsaanneming, verzoeken betreffende rechtspersoonlijkheid en naamlooze vennootschappen.

Naamsverandering. Niemand mag zijn geslachtsnaam veranderen of een anderen bij den zijne voegen zonder voorafgaande toestemming van den Gouverneur-Generaal. Degeen, wiens geslachtsnaam of voornamen niet bekend zijn, kan een geslachtsnaam of voornaam aannemen met toestemming van den Gouverneur-Generaal. De verzoeken daartoe kunnen niet worden toegestaan dan na verloop van één jaar en drie maanden, te rekenen van den dag, waarop daarvan in het officieel nieuwsblad zal zijn melding gemaakt (Bijbl. no. 7962, gew. 13421). De Gouverneur-Generaal is gehouden om, nadat het verzoek in dier voege zal zijn aangekondigd, een afschrift daarvan te zenden aan het Departement van Koloniën, opdat in Nederland worde voldaan aan de vereischten der wetten, aldaar van kracht op het stuk van de verkrijging van een naam, naamsverandering of naamsbijvoeging. Gedurende het genoemd tijdvak kunnen de belanghebbende partijen bij een verzoekschrift, aan den Gouverneur-Generaal in te dienen, doen gelden de gronden, waarop zij meenen zich tegen het verzoek te kunnen verzetten (artt. 6, 7 en 8 B. W.). Zie ook art. 45, lid 5, letter *c* der Zegelverordening 1921.

Bij het verzoek om naamsverandering of *naamsaanneming* dient te worden overgelegd een bewijs, dat in 's Lands kas een bedrag van *f* 10.— is gestort ter verrekening met in Nederland te maken *kosten* voor advertentie in de Nederlandsche Staatscourant (Bijbl. 12482).

Naamsverandering kan ook plaats hebben door wijziging van de registers van den burgerlijken stand, wanneer in de ingeschreven acten dwalingen hebben plaats gehad. (Art. 13 B. W. e.v.).

Rechtspersoonlijkheid. Geene vereeniging van personen buiten die, bij algemeene verordening ingesteld, treedt als rechtspersoon op, dan na door den Directeur van Justitie, namens den Gouverneur-Generaal, te zijn erkend, met dien verstande, dat de voor het optreden als rechtspersoon vereischte erkenning van vereenigingen met staatkundige doelstelling geschiedt door den Gouverneur-Generaal. De erkenning geschiedt door goedkeuring van de statuten of reglementen der vereeniging, welke haar doel, grondslagen, werkkring en overige regelen bevatten. De erkenning wordt door den Directeur van Justitie, namens den Gouverneur-Generaal, alleen geweigerd op gronden, aan het algemeen belang ontleend; het besluit van weigering wordt met redenen omkleed. Wijziging of verandering der statuten vereischt nadere goedkeuring. De goedgekeurde statuten, wijzigingen of veranderingen worden door het officieel nieuwsblad openbaar gemaakt. Afwijking van de goedgekeurde statuten kan leiden tot de vervallenverklaring der vereeniging van hare hoedanigheid van rechtspersoon. De vereeniging, welke door den Gouverneur-Generaal is verklaard in strijd te zijn met de openbare orde, verliest door die verklaring hare hoedanigheid van rechtspersoon. Vereenigingen, niet als rechtspersonen ingesteld of erkend,

kunnen als zoodanig geene burgerlijke handelingen aangaan (St. 1870 no. 64, gewijzigd bij St. 1898 no. 242, St. 1913 no. 432, 1919 nos. 561 en 331, 1927 no. 251, jo. 252, 1933 no. 89, 1935 no. 85 jo. 574; 1937 no. 572; 1938 no. 276. Zie ook Bijbl. 4545).

Voor de statuten van vroeger wèl als rechtspersoon erkende vereenigingen, welke het karakter dragen van eene wederkeerige waarborgmaatschappij, naamlooze vennootschap, coöperatieve vereeniging, of stichting Bijbl. no. 5011.

Voor rechtspersoonlijkheid van *kerken* en *kerkgenootschappen* zie „Departement van Onderwijs''.

Naamlooze Vennootschappen. Voor de totstandkoming eener naamlooze vennootschap wordt de bewilliging van den Directeur van Justitie, namens den Gouverneur-Generaal, op de akte harer oprichting of een ontwerp daarvan vereischt. De bewilliging wordt verleend, indien de vennootschap niet strijdt met de goede zeden of de openbare orde, en er overigens geene gewichtige bedenking tegen hare oprichting bestaat, noch ook de akte bepalingen bevat tegen al hetgeen bij art. 38 tot en met art. 55 W. v. K. is voorgeschreven. Bij elke verandering in de voorwaarden en bij verlenging van den termijn, waarvoor de vennootschap is aangegaan, wordt gelijke bewilliging vereischt (art. 36 W. v. K.); St. 1908 no. 519 en 1916 no. 494 bevat den tekst van het tusschen Nederland en het Duitsche Rijk gesloten verdrag over de wederzijdsche erkenning van naamlooze en andere vennootschappen.

Coöperatieve Vereenigingen. Bij St. 1933 no. 108, in werking getreden op 1 April 1933, gew. 1937 no. 572; 1938 no. 276, is eene nieuwe voor alle bevolkingsgroepen van Ned.-Indië geldende wettelijke regeling der coöperatieve vereenigingen gegeven. Zie St. 1937 no. 573. St. 1927 no. 91, jo. 316 bevat een regeling op de coöperatieve vereenigingen van Inlanders. Op coöperatieve vereenigingen, opgericht op den voet van St. 1927 no. 91, is St. 1933 no. 108 niet toepasselijk.

XVI. Toepasselijkverklaring van de bepalingen voor Europeanen op personen niet daaraan onderworpen.

Met toepassing van het 5de lid van art. 163 I. S. is de Gouverneur-Generaal bevoegd om in overeenstemming met den Raad van Nederlandsch-Indië de bepalingen voor Europeanen toepasselijk te verklaren op personen, daaraan niet onderworpen. De toepasselijkverklaring geldt van rechtswege mede voor de daarna geboren wettige of wettelijk erkende kinderen en verdere afstammelingen van den betrokkene.

Zij, die geen geslachtsnaam hebben, kunnen met toestemming van den Gouverneur-Generaal op de wijze, omschreven in St. 1883 no. 192 jo. 1917 no. 12, art. 3 en 10 er een aannemen. Zie verder Bijbl. no. 7962, gew. 13421, en 12482.

XVII. Verzoeken om naturalisatie.

Een vreemdeling kan niet dan door eene wet worden genaturaliseerd, d.i. Nederlander worden. De wet regelt de gevolgen der naturalisatie ten aanzien van de echtgenoot en minderjarige kinderen van den genaturaliseerde (art. 6 G. W.). Deze wet is die van 12 Dec. 1892 (Ned. St. no. 268) op het Nederlanderschap en het ingezetenschap, laatstelijk gewijzigd bij de wetten van 21 December 1936 (Ned. St. 1936 no. 209, Ind. St. 1937 no. 388 en Ned. St. 1936 no. 913, Ind. St. 1937 no. 390 jo. Ned. St. 1937 no. 281 en Ind. St. 1937 no. 392, Ned. St. 1938 no. 204 en Ind. St. 1939 no. 64), (zie onder de bijlagen van dit deel). De daarin vervatte regeling van de naturalisatie is toegelicht in Bijbl.

nos. 4771, gew. 13421, 5001, 6619 en 8900 terwijl voorts eene Instructie voor de hoofden van plaatselijk bestuur is vastgesteld ter uitvoering van eenige artikelen dier wet (St. 1894 no. 166).

XVIII. De burgerlijke, handels- en strafwetgeving en alle daarmede en in het algemeen met het rechtswezen in verband staande verordeningen.

De verordeningen regelende het burgerlijk- en handelsrecht, het strafrecht, zoomede de burgerlijke rechtsvordering en de strafvordering berusten op art. 131 I. S. Het bepaalt o. m. dat in de algemeene verordeningen regelende het burgerlijk en handelsrecht voor de Europeanen de in Nederland geldende wetten worden gevolgd, waarvan echter mag worden afgeweken zoowel wegens de bijzondere toestanden hier te lande als om hen met een of meer der overige bevolkingsgroepen of onderdeelen daarvan aan dezelfde voorschriften te kunnen onderwerpen; verder dat in die verordeningen de Inlanders, de Vreemde Oosterlingen en de onderdeelen waaruit deze beide bevolkingsgroepen bestaan, voor zooverre de bij hen gebleken maatschappelijke behoeften dit eischen, hetzij aan de voor Europeanen geldende bepalingen, voor zooveel noodig gewijzigd, hetzij met de Europeanen aan gemeenschappelijke voorschriften onderworpen worden, terwijl overigens de onder hen geldende, met hunne godsdiensten en gewoonten samenhangende rechtsregelen worden geëerbiedigd, waarvan echter mag worden afgeweken, wanneer het algemeen belang of de bij hen gebleken maatschappelijke behoeften zulks vorderen.

In de algemeene verordeningen regelende het strafrecht, de burgerlijke rechtsvordering en de strafvordering worden, wanneer zij uitsluitend op Europeanen toepasselijk zijn, de in Nederland geldende wetten gevolgd, echter met die wijzigingen welke wegens de bijzondere toestanden h. t. l. noodig zijn; gelden zij tengevolge van de toepasselijkverklaring of van onderwerping aan gemeenschappelijke voorschriften ook voor andere bevolkingsgroepen of onderdeelen daarvan, dan worden die wetten slechts in zooverre gevolgd als met deze omstandigheid vereenigbaar is.

Tot dusverre zijn algemeene verordeningen, op de voorschriften van art. 131 I. S. gegrond, slechts ten aanzien van Vreemde Oosterlingen tot stand gekomen. Voor de Inlandsche bevolking is het geldend recht (in hoofdzaak adatrecht) gehandhaafd.

De sedert 1 Mei 1848 h. t. l. van kracht zijnde wetgeving (St. 1847 no. 57) omvat de volgende algemeene verordeningen:

A. BURGERLIJKE EN HANDELSWETGEVING EN DAARMEDE IN VERBAND STAANDE VERORDENINGEN.

Bij St. 1847 no. 23, art. 1, zijn afgekondigd:

a. De Algemeene Bepalingen van Wetgeving, aangevuld bij St. 1884 no. 215, gew. 1913 no. 515; 1915 no. 299; 1939 no. 58. Bij St. 1917 no. 12 is art. 13 ingetrokken, bij St. 1918 no. 234 is daarin een nieuw art. 22a ingevoegd en bij St. 1920 no. 69 is art. 14 ingetrokken.

b. Het Reglement op de Rechterlijke Organisatie en het beleid der Justitie, gew. 1853 no. 91; 1863 no. 142; 1864 no. 52; 1866 no. 103b; 1867 nos. 10 en 46; 1869 nos. 27, 47 en 101; 1870 no. 152; 1871 nos. 39, 53 en 140; 1872 nos. 21, 112, 130 en 131; 1873 nos. 157, 181 en 236; 1874 nos. 33, art. 501, 94*b*, art. 562, en 149, art. 1; 1875 no. 149; 1876 nos. 236 en 237, art. 1; 1877 no. 250; 1878 nos. 3 en 14, art. 465; 1879 no. 65,

art. 453; 1880 nos. 32, art. 49, 54, art. 2 en 55, art. 480; 1881 no. 82, art. 481; 1882 nos. 22, art. 544, 26, art. 451, 27, art. 491, 29, art. 484, 32, art. 420, 84, art. 447, 142, art. 470, en 286; 1883 no. 59, art. 430, en 135; 1886 no. 101; 1887 no. 153; 1889 no. 239; 1890 no. 54; 1892 nos. 184 en 237; 1894 no. 241; 1895 nos. 106 en 287; 1897 nos. 53, art. 1, en 55; 1901 nos. 13, 15, 273, 124, 269, 168, 201, 270, 306 (1902 no. 85), 318, 319 en 320 (465); 1902 no. 183; 1903 no. 7; 1904 no. 267; 1905 nos. 37 (art. II, jo. 1906 no. 118), 470 en 495; 1906 no. 92; 1907 nos. 275, 393, 475 jo. 482*a*) en 476; 1908 no. 535 en 536; (1910 no. 499); 1909 nos. 98 en 209; 1910 no. 36 en 583; 1911 nos. 252 en 470; 1912 nos. 253 en 521; 1913 no. 704; 1914 nos. 317, 457 en 512; 1917 nos. 12, 323, 497 (art. 9) jo. 645, 555 en 677; 1918 nos. 30, 171 en 234; 1919 nos. 10, 81 en 545; 1920 nos. 346 (jo. nos. 508 en 590), 472 (jo. 1921 no. 70), 498, 683, 786, (jo. no. 787); 1921 no. 30, 396 jo. 1924 no. 555; 1922 nos. 164, 263 jo. 626, 450, jo. 1923 no. 246, 511, 522, 587 en 702; 1923 nos. 21 jo. 1924 no. 574, 174 en 175; 1924 nos. 284 en 449 jo. 499; 1925 nos. 72 jo. 73, 153, 230, 241, 442, jo. 1927 no. 439, 497; 1926 nos. 114, 197 jo. 198, 229, 236 jo. 296, 335 jo. 458, 358 jo. 1927 no. 246 en no. 573; 1928 no. 224; 1929 no. 346; 1931 no. 53 jo. 177, 188, 168, 367 jo. 368 en 492; 1932 nos. 64, 460 jo. 580 en 546; 1933 nos. 6 jo. 33 en 371 (twee jaar van kracht); 1934 nos. 172, 484, 558 jo. 587 en 644; 1935 no. 102; 1936 no. 81 jo. 159 en 131 jo. 132; 1937 nos. 116, 572, 590 en 631, 1938 no. 622.

c. Het Burgerlijk Wetboek voor Nederlandsch-Indië (toepasselijk op Europeanen) gewijzigd en aangevuld bij St. 1848 no. 22, 1851 no. 51, 1854 nos. 40 en 79, 1856 no. 82, 1870 no. 64, 1871 no. 150, 1872 nos. 11 en 42, 1873 no. 229, 1875 nos. 257 en 258, 1881 no. 95, 1882 no. 280, 1883 no. 190, 1884 no. 187, 1893 no. 232, 1896 nos. 108 en 115, 1897 nos. 53 (art. 2) en 55, 1899 no. 312, 1901 nos. 194 en 353, 1902 no. 222, 1904 nos. 233 en 497, 1906 no. 348, 1915 no. 299, 1916 nos. 42, 43, 325, 338, 530, 1917 nos. 18 en 497 (art. 10) jo. 645, 1919 nos. 603, 775 en 776, 1921 no. 489, 1922 no. 573, 1923 nos. 31, 287, jo. no. 441, 1925 nos. 113 jo. 181, 199 jo. 273, 497, 525, 678 jo. 1926 no. 63, 1926 no. 335, jo. 458, jo. 565, jo. 1927 no. 108, 1926 no. 570, 1927 no. 31, 390 jo. 421, no. 146, 456, 1928 no. 210 en no. 546, 1931 nos. 168, 367 jo. 368, 1932 no. 42, 1933 no. 47 jo. 1938 no. 2 en no. 564, 1934 no. 214, 1935 no. 486, 1936 no. 481 jo. 1938 no. 137, 1937 nos. 572 en 595; 1938 nos. 276, 380 en 622. Zie verder de artt. 14, 17—39 en 41—46 Ov. (vgl. hierbij ook St. 1931 no. 168) en Bijbl. nos. 379 en 5213. Zie voor indiening van verzoeken om dispensatie van voorschriften van het Burgerlijk Wetboek Bijbl. no. 13416. Zie ook Bijbl. 13421. Aanwijzingen betreffende familierechtelijke dispensaties zijn opgenomen in Bijbl. 13603. Zie ook St. 1937 no. 572, art. 1, onder 2e.

Voor Inlanders geldt, voor zoover niet anders is bepaald en behoudens het geval, dat zij zich vrijwillig hebben onderworpen aan het voor de Europeanen vastgestelde burgerlijk en handelsrecht, hun adatrecht (art. 75 R. R., oud) in verband met de overgangsbepaling in het 6e lid van art. 131 I. S.

Van de bevoegdheid, den Gouverneur-Generaal toegekend bij art. 131 I. S. 2de lid, is gebruik gemaakt door het Burgerlijk Wetboek gedeeltelijk van toepassing te verklaren op de Vreemde Oosterlingen andere dan Chineezen, St. 1924 no. 556; gew. St. 1938 no. 276. Zie ook St. 1925 no. 92. Bovendien zijn de artt. 1601, 1602 en 1603 (sindsdien voor Europeanen afgeschaft krachtens St. 1926 no. 335 art. VI jo. no. 458), alsmede de artt. 1788 tot en met 1791 B. W. toepasselijk verklaard op alle Inlanders en Vreemde Oosterlingen (St. 1879 no. 256 en 1907 no. 306) en worden de rechten en verplichtingen, voor Inlanders voortvloeiende uit de toetreding als lid of de deelneming aan het

bestuur eener vereeniging, op den voet van St. 1870 no. 64 als rechtspersoon erkend, beoordeeld volgens het Burgerlijk Wetboek.

Bij St. 1917 no. 12 zijn bepalingen in het leven geroepen nopens de vrijwillige onderwerping van Inlanders en Vreemde Oosterlingen aan het burgerlijk en het handelsrecht der Europeanen. Het tijdstip van inwerkingtreding is bepaald bij St. 1917 no. 528, zie hierbij ook St. 1917 nos. 529, 531, 532, 533; 1926 no. 360; 1931 no. 168; 1932 no. 42 en 1934 nos. 618 en 619. Zie Bijbl. 13421.

De toepasselijkverklaring der voor Europeanen geldende wetgeving op de Chineezen en de adoptie onder de Chineezen zijn nader vastgesteld bij St. 1917 no. 129; 1918 no. 356; 1919 no. 81; 1921 no. 620; 1924 no. 557; 1931 no. 168 en 1938 no. 276; vgl. ook art. VI sub A van St. 1926 no. 335.

Burgerlijke stand. Bij art. 4 B. W. is bepaald, dat in geheel Ned.-Indië registers bestaan van geboorten, van huwelijksaangiften, van huwelijken en echtscheidingen, en van overlijden. De ambtenaren, met het houden dier registers belast, worden genaamd *ambtenaren van den burgerlijken stand.* Bij een afzonderlijk reglement (het reglement op het houden der registers van den burgerlijken stand voor de Europeanen), opgenomen in St. 1849 no. 25, gewijzigd 1851 no. 64, 1852 no. 6, 1854 no. 40, 1855 no. 27, 1856 no. 43, 1864 no. 28, 1867 nos. 3 en 24, 1869 no. 13, 1870 no. 110, 1873 no. 45, 1895 no. 9, 1896 no. 109, 1904 no. 328, 1905 no. 342, 1906 no. 179, 1907 nos. 56, 236 en 253, 1909 no. 538, 1914 no. 606, 1916 nos. 339 en 532, 1917 no. 531, 1923 nos. 345, 458 en 562, 1925 nos. 435 en 666; 1926 no. 513, 1928 nos. 224 en 546, 1930 no. 221, 1931 no. 168, 1932 nos. 42 en 539, 1933 no. 327 jo. 338, 1935 no. 100 en 1937 no. 595 en bij Bijbl. nos. 214, 960, 1231, 1232, 1460, 2242, 2486, 2692, 2912, 3216, 4603, 4941, 4977, 5295, 5296, 5426, 6038, 6089, 6891, 7430, 7488, 8653 en 11931 zijn aangewezen de plaatsen waar, de personen door wie en de wijze waarop deze registers gehouden, alsmede hoe de akten ingericht en welke vormen daarbij in acht genomen moeten worden. Zie ook St. 1908 no. 342, 1909 nos. 176, 384 en 423, 1910 nos. 279 en 458, 1911 nos. 239 en 519, 1912 no. 489, 1913 no. 590, 1914 no. 308, 1925 no. 437, 1929 no. 481, 1931 nos. 480 en 484, 1932 no. 639 en 1934 no. 83, waarbij mede ambtenaren van den burgerlijken stand zijn aangewezen. Voor de Vorstenlanden zie St. 1928 nos. 237, gew. 1933 no. 361 en 1934 no. 673. Zie omtrent misdrijven en overtredingen, door de ambtenaren van den burgerlijken stand als zoodanig begaan, de artt. 277—281 W. v. S., artt. 28 en 29 R. B. S., art. 82 en 99 B. W. en art. 867 e.v. B. R. Omtrent de misdrijven en overtredingen van de voorschriften van het Reglement betreffende den burgerlijken stand door bijzondere personen, zie men art. 436, 529 en 530 W. v. S.

Overlijdensakten van schepelingen der Koninklijke Marine Bijbl. no. 6326.

Bij St. 1933 no. 75, gew. 1933 no. 327 jo. 338 en 1936 no. 247 (in werking getreden 1 Januari 1937, St. 1936 no. 607) is een reglement op het houden van de registers van den burgerlijken stand voor de Christen-inlanders op Java en Madoera, in de Minahassa en in Amboina, Saparoea en Banda vastgesteld. Zie ook St. 1937 no. 483 betreffende het toekennen van belooningen aan de ambtenaren van den burgerlijken stand. In Bijbl. 13720 zijn de modellen der formulieren en akten opgenomen.

Het reglement vastgesteld voor de Inlandsche Christenen op het aangaan van huwelijken zoo onderling als met Europeanen of hunne afstammelingen, St. 1861 no. 38, gewijzigd 1897 no. 113, 1898 nos. 159 en 226, 1900 no. 208, 1902 no. 444, 1904 no. 328, 1911 no. 448, 1925 no. 291 en 1932 no. 42, is bij St. 1874 no. 63 van toepassing verklaard op de residentie Timor en Onderhoorigheden en alleen voor deze residentie nog van kracht (art. 77 van St. 1933 no. 74, gew. 1934 no. 621 en 1936 no. 247 jo. 1936 no. 607). Voorts zijn — onverminderd het recht der Inlandsche Christenen om zich aan de voorschriften

omtrent het houden der registers van den burgerlijken stand voor de Europeanen te onderwerpen — de residenten in het gebied, waar het reglement van St. 1933 no. 75 niet geldt, bevoegd, op plaatsen, waar zoodanige Christenen gevestigd zijn, een persoon aan te wijzen tot het houden der registers van geboorten, huwelijken, echtscheidingen en sterfgevallen (St. 1864 no. 142, gew. 1925 no. 434, 1931 no. 373; 1885 no. 185, 1933 no. 75). Zie voor de overbrenging en bewaring van de registers bedoeld bij St. 1864 no. 142: St. 1937 no. 483.

Omtrent de regeling van de zoogenaamde gemengde huwelijken zie men St. 1898 no. 158, gewijzigd 1901 no. 348, 1902 no. 311, 1918 nos. 30, 159, 160 en 161; 1919 no. 81 en 1931 no. 168. Bepalingen betreffende de door de ambtenaren van den burgerlijken stand ter zake aan te houden registers zijn vastgesteld bij St. 1904 no. 279, gewijzigd 1905 no. 344; 1918 no. 769 jo. 1919 no. 81; 1925 no. 666; 1929 nos. 161, 195 en 361; 1930 no. 221, art. 4, en 406; 1931 nos. 131 en 168; 1933 no. 327 jo. 338 en 1935 no. 100; zie omtrent gemengde huwelijken ook art. 72 e.v. van St. 1933 no. 74, gew. 1934 no. 621 en 1936 no. 247 jo. 1936 no. 607).

In St. 1917 no. 130, gewijzigd bij St. 1918 no. 356 jo. 1919 no. 81, 1921 no. 620, 1923 nos. 345, 458 en 562, 1924 no. 558, 1925 no. 435, 1926 no. 513, 1928 no. 546, 1929 nos. 161, 195 en 361, 1930 no. 221, art. 2, 1931 no. 168, 1932 nos. 42 en 539, 1933 no. 327 jo. 338, 1935 no. 100 en 1937 no. 595, is opgenomen het Reglement op het houden der registers van den burgerlijken stand voor de Chineezen (zie ook Bijbl. 8761). Bij St. 1924 no. 555, (gew. 1925 nos. 268 en 672; 1927 nos. 18 en 94; 1928 nos. 237 en 248; 1929 no. 158, 1931 no. 480, 1932 no. 153 en 1934 no. 673) zijn de plaatsen aangewezen waar mede door Europeesche ambtenaren registers van den burgerlijken stand voor de Chineezen worden gehouden. Bij St. 1919 no. 81 is o.m. krachtens artikel 100 van de ordonnantie in St. 1917 no. 130 bepaald, dat in de residentie Oostkust van Sumatra geen aangifte behoeft te worden gedaan van geboorten en stergevallen, welke hebben plaats gehad onder de Chineesche werklieden, die aldaar werkzaam zijn ingevolge op den voet der voor dat gewest geldende Koelieordonnantie gesloten werkovereenkomsten. Belooning van tusschenpersonen voor het opmaken van acten St. 1918 no. 31. Voor de *vrijstellingen* van *zegelrecht* in N.-I. in verband met den burgerlijken stand voor Europeanen en de Chineezen zie no. 38 van de lijst der vrijstellingen in artikel 31 onder II der zegelverordening 1921 en St. 1933 no. 327.

Bij St. 1920 no. 751, gewijzigd bij St. 1926 no. 513, 1927 no. 563, jo. 564; 1930 no. 221; 1932 no. 42 en 1933 nos. 76 jo. 1936 no. 607 en 327 jo. 338 is een reglement voor den burgerlijken stand voor enkele groepen van de niet tot de onderhoorigen van een Zelfbestuur behoorende Inlandsche bevolking van Java en Madoera vastgesteld. Vgl. Bijbl. nos. 11432 en 11545. Zie ook Bijbl. 13421.

Bij St. 1934 no. 157 is tot stand gekomen een ordonnantie tot vereenvoudiging van de regeling der overbrenging naar elders van openbare registers, authentieke akten, krachtens ordonnantie in bewaring op een landskantoor.

Als *afzonderlijke regelingen*, geheel of ten deele van burgerrechtelijken aard, verdienen nog vermelding die betreffende:

1o. het *auteursrecht*, St. 1912 no. 600, gew. 1918 no. 8 en 1931 no. 323. Herziene Berner Conventie ter bescherming van letterkundige- en kunstwerken, St. 1914 no. 378. Toetreding van Nederland voor Nederlandsch-Indië St. 1911 no. 573; 1914 no. 797. Zie ook St. 1916 no. 48, 49 en 50. Aanvullingsprotokol St. 1915 no. 463. Lijst aangesloten landen St. 1934 no. 16. Zie verder voor aangesloten landen St. 1934 no. 427, 1935 nos. 11 en 373, 1936 no. 58, 1937 no. 96. Tekst van de te Rome gesloten herziene

Berner Conventie St. 1931 no. 435. Van kracht voor Nederlandsch-Indië: St. 1931 no. 325.

2o. het *oogstverband*, St. 1886 no. 57. Tarief van *belooningen* voor werkzaamheden van griffiers bij de Raden van Justitie St. 1886 no. 58 (vgl. echter art. 71 R. O., zooals het luidt ingevolge St. 1901 no. 124).

3o. het *credietverband*, St. 1908 no. 542. Tot uitvoering strekt een *Reglement*, St. 1909 no. 584.

4o. de regeling voor het geldschietersbedrijf, St. 1938 nos. 523 en 721, Bb. 14123.

5o. de regeling tot bestrijding van den woeker, St. 1938 no. 524.

6o. St. 1931 no. 54 tot vaststelling van de beteekenis van den in wettelijke voorschriften gebezigden term: *„minderjarig''* ten aanzien van de inheemsche bevolking.

7o. bescherming van bezitters van *woonhuizen*, gebouwd op aan anderen in eigendom toebehoorende grond tegen willekeur van den grondeigenaar St. 1918 no. 287, gew. 1925 no. 433, en St. 1931 no. 168.

8o. het beheer der *nalatenschappen* voor het korps Inlandsche schepelingen bij de Koninklijke Marine, St. 1919 no. 298.

9o. St. 1916 no. 46, gewijzigd 1917 no. 241; 1919 nos. 650 en 776; 1922 no. 540 jo. 1923 no. 116; 1924 no. 383; 1925 nos. 287, 558 en 666; 1929 no. 161, 195 en 361; 1930 no. 406; 1931 nos. 131 en 168, 1932 no. 204 en 1934 no. 659; vgl. ook St. 1928 no. 224, gew. 1931 no. 168, houdende aanwijzing van ambtenaren, bevoegd tot het *waarmerken* van onderhandsche *akten* dan wel van de handteekening of den vingerafdruk in onderhandsche geschriften, en regeling van den vorm der waarmerking en de boeking der gewaarmerkte geschriften.

10o. St. 1926 no. 253 waarbij de mogelijkheid is geopend tot herziening in het algemeen belang van bij erfstelling of legaat gemaakte *bedingen*, wanneer veertig jaren zijn verloopen na het overlijden van den erflater.

11o. St. 1926 no. 377, voorwaarden waaraan de *fondsen* bedoeld in art. 1601 s. B. W. (St. 1926 no. 335) moeten voldoen.

12o. St. 1927 no. 522, gew. 1931 no. 525, betreffende schuldvorderingen tot zekerheid waarvan in onderpand zijn verstrekt z.g. *grantrechten*.

d. Het Wetboek van Koophandel voor Nederlandsch-Indië (toepasselijk op Europeanen) St. 1847 no. 23, gewijzigd St. 1854 no. 79; 1867 no. 29; 1875 no. 256; 1876 no. 141; 1891 no. 86; 1905 no. 214; 1906 nos. 335 en 348; 1910 no. 268; 1917 no. 497 (art. 11) jo. 645; 1922 no. 140 jo. no. 810; 1923 no. 548 jo. no. 594; 1925 nos. 497 en 525; 1926 no. 381; 1927 no. 146; 1931 no. 168; 1933 no. 47 jis. 1938 nos. 1 en 2; 1934 nos. 214 jis. 1938 nos. 1 en 2 en 562 jo. 1935 no. 531; 1935 no. 77 jo. no. 562; 1937 nos. 572 en 590; 1938 nos. 161 en 276; vgl. ook St. 1922 no. 810, gew. 1924 no. 579 en 1926 no. 39; St. 1933 no. 48, gew. 1938 no. 1 jis. nos. 2, 4, 5 en 518. Zie overigens Bijbl. nos. 379, 632, 4449 en 13967.

Ook dit wetboek is in zijn geheel van toepassing verklaard op *Vreemde Oosterlingen*, (St. 1917 no. 129 en St. 1924 no. 556), behoudens dat voor vreemde Oosterlingen evenals voor Inlanders de voorschriften van den vierden titel van het IIe boek van dit wetboek met een uit het recht der burgerlijke arbeidsovereenkomst afkomstige wijziging gelden (St. 1934 no. 214 artikelen II, III en IV). Verdragen inzake zaken van koophandel St. 1935 nos. 480, 561, 1936 nos. 406, 473 en 592, zie laatstelijk St. 1939 no. 37.

Eene verordening op het *faillissement* en de *surséance van betaling* voor de Europeanen in Ned.-Indië, de *„Faillissementsverordening''*, werd afgekondigd bij St. 1905 no. 217 en gewijzigd 1907 no. 339 jo. no. 409; 1908 no. 430; 1913 nos. 79 en 80; 1915 no. 380 jo. 381; 1916 no. 300 jo. 301 en 1924 nos. 329

jo. 391, 522 jo. 524; 1925 no. 497; 1926 no. 335 jis. 458, 565 en 1927 no. 108; 1926 nos. 517 en 570; 1927 nos. 146 en 216; 1931 no. 168, 1933 no. 47 jo. 1938 no. 2; 1934 no. 214 jo. 1938 no. 2; 1937 no. 590; 1938 no. 360 jo. no. 361 en 622. Zij is in werking getreden op 1 November 1906 (St. 1906 no. 348). Deze verordening is toepasselijk op de Vreemde Oosterlingen (St. 1917 no. 129, en St. 1924 no. 556). Zie voor bijzondere bepalingen betreffende koopmansboeken, kongsies en faillissementen van Chineezen St. 1917 no. 129, 1e hoofdstuk, § 2, gew. 1918 no. 356.

In St. 1937 no. 545 is opgenomen de „Ordonnantie op de vergadering van houders van schuldbrieven aan toonder'', houdende eenige voorschriften voor vergaderingen van houders van reeds uitgegeven schuldbrieven aan toonder.

De wet op het *Levensverzekeringsbedrijf* St. 1923 no. 176 in werking St. 1923 no. 551, gewijzigd 1937 nos. 426 jo. Ned. St. 1938 no. 281, 583 jo. 584. Bij St. 1928 no. 509 jo. 510 is een regeling gegeven betreffende een in te stellen onderzoek naar het levensverzekeringsbedrijf. Bij St. 1931 no. 136, gew. 1937 no. 590, zijn voorschriften gegeven ten aanzien van levensverzekeringsmaatschappijen, welke bijzondere voorziening behoeven.

Voorts traden op 1 Mei 1848 eenige regelingen in werking, welke door den Gouverneur-Generaal krachtens opdracht en machtiging des Konings waren gearresteerd (St. 1847 no. 23, art. 4), als:

a. Het Reglement op de Burgerlijke Rechtsvordering voor de Raden van Justitie op Java en het Hooggerechtshof van Nederlandsch-Indië, aangehaald als *„Reglement op de Rechtsvordering''*, alsmede voor de residentiegerechten op Java en Madoera, afgekondigd bij St. 1847 no. 52, gewijzigd 1864 no. 52; 1870 no. 174; 1872 no. 12, art. 1, 2 en 13, art. 1—6; 1874 no. 149, art. 1; 1875 no. 294; 1889 nos. 31 en 89; 1894 no. 262; 1901 nos. 15, 124 (art. 3), 139 (art. III) en 168; 1906 no. 348; 1908 nos. 431 en 522; 1909 no. 519; 1912 no. 521; 1914 no. 414; 1915 no. 209; 1916 nos. 333 en 531: 1917 no. 497 (art. 12) jo. 645; 1918 no. 390; 1919 nos. 81 en 603; 1920 no. 916; 1921 no. 61; 1923 no. 287; 1924 no. 329; 1925 nos. 198 jo. 273, 280, 497, 525, 678 jo. 1926 no. 63; 1926 nos. 229, 235 jo. 284, 335 jo. 458, 381; 1927 no. 31 jis. 390 en 421, 248 jo. 338; 1928 no. 424; 1931 nos. 105 en 168; 1932 nos. 13 en 42; 1933 nos. 47 jo. 1938 no. 2 en 48 jo. 1938 no. 2; 1934 no. 562 jo. 1935 no. 531; 1937 no. 631, 1938 nos. 276 jo. 277, 360 jo. 361 en 622. Zie verder artt. 50—53 Ov. en St. 1916 no. 43, art. 2.

Bij St. 1874 no. 94 zijn voor de Inlanders en Vreemde Oosterlingen, die niet aan de betrekkelijke voorschriften der voor Europeanen vigeerende wetgeving onderworpen zijn, eenige voorschriften betreffende den *lijfsdwang* vastgesteld. Zie verder St. 1875 no. 249 en 1876 no. 106.

Een *Tarief* van *justitiekosten* en salarissen in burgerlijke zaken voor de Europeesche rechtbanken: St. 1851 no. 27, gewijzigd 1873 no. 92; 1878 no. 177; 1885 no. 73; 1886 no. 199; 1904 no. 203; 1909 no. 99; 1925 nos. 124 en 435. Voor *comptabel beheer* door griffiers en substituut-griffiers van het Hof en de Raden van Justitie van leges, enz. zie St. 1901 no. 308 jo. art. 71 R. O. en Bijbl. 2864.

b. Het Reglement op de Uitoefening der Politie, de Burgerlijke Rechtspleging en Strafvordering onder de Inlanders en de daarmede gelijkgestelde personen op Java en Madoera, „Het Inlandsch Reglement'', afgekondigd bij St. 1848 no. 16, meermalen gewijzigd, opnieuw gepubliceerd bij St. 1926 no. 559 en gewijzigd 1927 nos. 146, 153 jo. 154, 248 jo. 338, 300 en 301; 1930 no. 19; 1931 nos. 53 jo. 177 en 168; 1932 nos. 13, 42, 460 en 481; 1933 nos. 2 en 124; 1934 no. 558 jo. 587; 1935 nos. 102, 149 en 584; 1936 no. 81; 1937 nos. 116,

170 (gedeeltelijk in werking getreden) en 631; 1938 no. 276. Vgl. hierbij ook St. 1867 no. 29, gew. St. 1916 no. 44 jo. no. 43; 1916 no. 746 en 1938 no. 276 nopens bewijskracht van onderhandsche geschriften van Inlanders en Vreemde Oosterlingen.

Bij St. 1924 no. 344 is vastgesteld een *Tarief* van *justitiekosten* en *salarissen* bij de Inlandsche rechtbanken, 1 October 1924 in werking getreden en gewijzigd St. 1926 no. 547. Op den voet van dit tarief worden ook berekend de justitiekosten en salarissen in burgerlijke zaken voor de residentiegerechten in de gewesten buiten Java en Madoera. Zie St. 1924 no. 537; voor de residentiegerechten op Java en Madoera geldt het tarief in St. 1924 no. 536, gew. 1931 no. 168.

Berekening van *zegels*, leges en uitschotten bij burgerlijke rechtsvorderingen Bijbl. no. 5348; middelen ter vermijding van hooge *proceskosten* Bijbl. no. 4123.

Voor *comptabel beheer* door griffiers en substituut-griffiers van residentiegerechten en landraden, zie St. 1909 no. 98 jo. art. 71 R. O., St. 1909 no. 100 en Bijbl. 7031.

c. Bepalingen omtrent de Invoering van en den Overgang tot de Nieuwe Wetgeving, afgekondigd bij St. 1848 no. 10 en gewijzigd bij St. 1856 no. 69, 1870 no. 128, 1872 no. 11, 1880 no. 32, art. 49, 1882 no. 84, art. 447, 1890 no. 72, 1897 no. 54, 1898 nos. 66 en 158, 1901 no. 273, 1919 no. 10 jo. 1920 no. 498, 1925 no. 435 jo. 495; 1927 no. 31 jo. 390 en St. 1931 no. 168. Zie St. 1890 no. 73 (verduidelijkt 1903 no. 211) en 1889 no. 26.

B. STRAFWETGEVING EN DAARMEDE IN VERBAND STAANDE VERORDENINGEN.

Strafrecht. Het *„Wetboek van Strafrecht voor Nederlandsch-Indië''*, vastgesteld bij St. 1915 no. 732, geldt voor alle bevolkingsgroepen.

Het onderging wijziging bij St. 1918 nos. 30, 292 en 755; 1919 no. 27; 1920 nos. 379, (jo. 1924 no. 306), 382, 556, 812 en 868; 1921 no. 103, 250, 560 en 640; 1922 no. 692; 1923 nos. 222, jo. no. 483, 277, 352, 394 en 569, jo. 1924 no. 27; 1924 nos. 96 jo. 177 en 127; 1925 nos. 1 jo. 152, 28, 197, jo. 273, 497, 553 jo. 605; 1926 nos. 19 jo. 40, 69 jo. 109, 139 jo. 140, 251 jo. 486 (gew. 1927 no. 301), 359 jo. 429; 1927 no. 23 jo. 75, 123, 146, 256 jo. 383, 417, 456 jo. 421 en 512; 1928 no. 12, 230, 376 en 546; 1930 no. 19; 1931 nos. 168, 238 en 240; 1932 no. 62, 1933 nos. 1, 47 jo. 1938 no. 2, 48 jo. 1938 no. 2 en 67; 1934 nos. 172, 214 jo. 1938 no. 2, 558 jo. 1938 no. 278, 609 en 644; 1935 nos. 85 jo. 574, 492 jo. 565, 496 jo. 1938 no. 2, 497 en 576; 1936 no. 10; 1937 no. 590; 1938 nos. 276, 278, 393 en 593.

Zie ook St. 1927 no. 31, art. 20, jis. nos. 421 en 456 en 1936 no. 489.

In St. 1917 no. 497 gewijzigd bij St. 1918 nos. 267 jo. 544 en 790, 1921 no. 747, is opgenomen eene invoeringsverordening van het Wetboek van Strafrecht voor Nederlandsch-Indië, welke verordening kan worden aangehaald als *„Invoeringsverordening Strafwetboek''.*

Door de invoering van dit strafwetboek zijn komen te vervallen eenige in de invoeringsverordening met name genoemde algemeene strafverordeningen, zoomede uit andere verordeningen de strafbepalingen en de bepalingen omtrent onderwerpen in de eerste acht titels van het wetboek van strafrecht voorkomende, voor zoover zij niet uitdrukkelijk in de invoeringsverordening worden gehandhaafd. (Zie de artt. 3—6 van laatstgenoemde verordening).

Wijzigingen in eenige ordonnanties welke na 18 December 1916 zijn afgekondigd, verband houdende met de invoering van het Wetboek van Strafrecht, zijn opgenomen in St. 1917 no. 732.

Bij St. 1917 no. 741 zijn vastgesteld voorschriften tot verdere regeling van

de dwangopvoeding van ter beschikking van de Regeering gestelde minderjarige personen, *„Dwangopvoedingsregeling''*.

Aanwijzing van het bevoegd gezag tot ontvangen van kennisgevingen van verandering en vestiging van *woonplaats* als bedoeld in art. 515 van het Wetboek van Strafrecht zie St. 1919 no. 573, gew. bij St. 1931 no. 373.

Bij St. 1926 no. 251 jo. 486 (gew. 1927 no. 301) werd het Wetboek van Strafrecht aangevuld met bepalingen tot regeling van de *voorwaardelijke veroordeeling*, bevordering van de betaling van geldboeten en verruiming van de toepassing der voorwaardelijke invrijheidstelling. Zie ook de „Uitvoeringsordonnantie Voorwaardelijke Veroordeeling'' in St. 1926 no. 487, gew. bij St. 1928 no. 445; 1931 no. 168 en 1934 no. 172 jo. 337.

Strafvordering. Een der bestanddeelen van de wetgeving, welke op 1 Mei 1848 werd ingevoerd, is het *Reglement op de Strafvordering voor de Raden van Justitie op Java en het Hooggerechtshof van Nederlandsch-Indië, mitsgaders voor de Residenten op Java en Madoera rechtsprekende in zaken van overtredingen tegen Europeanen en daarmede gelijkgestelde personen* (St. 1847 nos. 40 en 57). Wijziging van het opschrift van dit reglement St. 1901 no. 15; 1914 no. 317.

Dit reglement is gew. St. 1854 no. 39; 1871 no. 40; 1872 no. 131; 1873 no. 142; 1874 no. 200; 1876 no. 237; 1878 no. 333; 1879 no. 281; 1886 no. 213; 1889 no. 149; 1892 no. 106; 1894 nos. 200, 225 en 230; 1896 no. 78; 1898 nos. 50 (jo. 96) en 66 (jo. 67); 1899 no. 227; 1900 nos. 119 en 135; 1901 nos. 15 (art. III), 124, 306 (art. II), 319 (art. IV), 350 en 353; 1904 no. 295; 1905 no 615; 1907 nos. 155, 433 en 455; 1908 no. 473; 1910 no. 142; 1911 no. 436; 1912 nos. 253, 278, 455 en 540; 1913 no. 217 en 609 jo. 1914 no. 436 en 1914 nos. 260, 414, 641 jo. 1915 nos. 146 en 299; 1917 no. 497 (art. 13) jo. 645; 1918 nos. 284, 536, 790; 1919 nos. 10, 75, 603 en 689, na wijziging bij 1923 no. 273 ingevolge 1923 no. 520; 1926 no. 418 en 1927 no. 300 (gedeeltelijk in werking getreden); 1920 nos. 123, 286 en 498; 1921 nos. 2, 97 en 294; 1922 no. 31 en 197 jo. 1925 no. 138; 1923 no. 395; 1924 no. 157; 1925 no. 497; 1926 nos. 18 jo. 38, 251 jo. 486, 364; 1927 nos. 153 jo. 154 en 300; 1930 nos. 19 en 218; 1931 no. 168; 1932 no. 460; 1933 no. 2; 1935 nos. 149 en 584; 1937 nos. 170 (nog niet in werking) en 599. Zie verder Bijbl. no. 4327. Bij art. III van St. 1914 no. 317 zijn wijzigingen aangebracht die uitsluitend gelden voor gebieden, waarvoor landgerechten zijn ingesteld. Verscheidene titels daarvan worden behoudens eenige wijzigingen ook gevolgd binnen het rechtsgebied van de Raden van Justitie te Padang, Makasser en Medan; (St. 1874 no. 94*b*, art. 480; 1882 no. 22, art. 463 en 1908 no. 554).

Een *tarief van justitiekosten* en salarissen in strafzaken voor griffiers en deurwaarders bij Europeesche rechtbanken is vastgesteld bij St. 1885 no. 72, gew. 1909 no. 99. Over *oproeping* van *getuigen* in strafzaken bij één en hetzelfde bevel van dagvaarding Bijbl. no. 4593.

Over het verstrekken van *voorschotten* tot betaling van *vervoerkosten* naar de afdeelingshoofdplaats van *stukken van overtuiging* in straf- en overtredingszaken Bijbl. no. 5859. Zie over onafgehaalde stukken van overtuiging St. 1860 no. 64, gew. 1879 no. 158; 1934 no. 210.

Voorschriften van *procedure* in strafzaken voor de Inlandsche rechtbanken zijn vervat, wat betreft Java en Madoera, in het *„Inlandsche Reglement''* (hiervoren, onder XVIII, A) en voor de Buitengewesten in het *„Rechtsreglement Buitengewesten''* (hiervoren, onder I).

Over de tenuitvoerlegging van de doodstraf zie Bijbl. no. 6839.

Over verpakking bij verzending aan D. V. G. laboratorium te Batavia van voorwerpen voor *bloedonderzoek* Bb. 8902.

Vergoeding aan *deskundigen* St. 1896 no. 198, gew. 1934 no. 684; 1938

no. 207 jo. no. 208; *verantwoording* van de inning van *boeten* en verbeurd verklaringen Bijbl. no. 4264.

Een tarief van *getuigengelden in strafzaken* is vastgesteld bij St. 1934 no. 683 jo. 685.

XIX. *De buitenlandsche dagvaardingen en rogatoire commissiën.*

Buitenlandsche dagvaardingen. Dagvaardingen en andere exploiten worden ten aanzien van hen, die niet in Ned.-Indië wonen, voor zoover zij aldaar geen bekend verblijf hebben, gedaan aan den ambtenaar van het openbaar ministerie bij het Europeesch rechterlijk college, voor hetwelk de vordering moet gebracht worden. Deze ambtenaar teekent het oorspronkelijk exploit met gezien, en zendt het afschrift daarvan, ten behoeve der belanghebbenden, aan den Directeur van Justitie, die het ter verdere verzending aan den Gouverneur-Generaal doorzendt (art. 6, 8o, Rv.); zie voor de gedurende de procedure voor de residentiegerechten uit te brengen exploiten art. 935 jo. art. 929 Rv. Exploit bestemd voor een in China woonachtigen Chinees, Bijbl. no. 3170.

Gerechtelijke stukken, door den Gouverneur-Generaal uit het buitenland ter uitreiking aan personen in Ned.-Indië ontvangen, worden door tusschenkomst van den Directeur van Justitie op de in St. 1851 no. 57, gew. 1895 no. 231 en 1931 no. 373 omschreven wijze uitgereikt.

Buitenlandsche rogatoire commissiën. Rogatoire commissiën, door een Indischen rechter aan een buitenlandschen gericht, worden toegezonden aan den Directeur van Justitie, die ze ter doorzending en adresverleening aan den Gouverneur-Generaal doet toekomen. Aan door den Gouverneur-Generaal uit het buitenland ontvangen, aan een Indischen rechter gerichte rogatoire commissiën, wordt door tusschenkomst van den Directeur van Justitie adres verleend.

Zie verder St. 1935 nos. 93, 94, 95 en 356, 1936 no. 395 en 1937 no. 45, verdrag met Groot-Brittannië tot vergemakkelijking van het voeren van rechtsgedingen.

XX. *De strandvonderij.*

Vgl. artt. 550, 551 en 552 W. v. K. en St. 1852 no. 21, gew. St. 1937 no. 572. Zie ook St. 1937 no. 573.

XXI. *De slavernij en het pandelingschap.*

Slavernij. Art. 169 I. S. luidt: „Uiterlijk op den 1sten Januari 1860 is de slavernij in geheel Nederlandsch-Indië afgeschaft''. Bij St. 1859 no. 46 werden bepalingen vastgesteld ten aanzien van de afschaffing der slavernij in Ned.-Indië. Uitvoeringsvoorschriften in St. 1859 no. 47 en 48.

Zie verder art. 170 I. S. en St. 1825 no. 44; 1829 no. 29; 1851 no. 37; 1877 nos. 180 en 181 en Bb. 3261.

Het internationaal *verdrag* inzake slavernij van 25 September 1926 is opgenomen in St. 1928 no. 108 (toetredingen laatstelijk St. 1939 no. 50).

Pandelingschap. Het nemen van pandelingen tot zekerheid van schuld is sinds 1872 in geheel Ned.-Indië verboden (art. 172 I. S., St. 1859 no. 43, 1872 no. 114 en 1877 no. 182). Het reglement op het pandelingschap, waar dit nog niet kan worden afgeschaft (St. 1859 no. 43 en 1865 no. 103), heeft de strekking om die afschaffing te bevorderen.

Bij St. 1902 nos. 126 en 295 is in de afdeeling *Lombok* het nemen van pandelingen tot zekerheid van schuld verboden en voor die afdeeling een reglement op het pandelingschap vastgesteld.

XXII. De legalisatiën.

Voor de legalisatie door de Hoofden van Gewestelijk bestuur en Residenten zie men onder „Departement van Binnenlandsch Bestuur''.

De legalisatiën bij het *Militair Departement* zijn geregeld bij St. 1852 no. 57 en 1869 no. 70. (Zie hierbij ook art. 3 van St. 1909 no. 291, gewijzigd bij St. 1925 no. 434 en St. 1931 no. 373). — De uittreksels uit de registers van den *burgerlijken stand* worden krachtens St. 1849 no. 25, art. 25, jo. St. 1905 no. 342 door den president van den Raad van Justitie en in de Residentiën buiten Java en Madoera, waar geen Raad van Justitie gevestigd is, door den resident, gelegaliseerd. (Zie ook Bijbl. nos. 2486, 4603 en 7085). Voor de legalisatie der uittreksels uit de registers van den burgerlijken stand door den president van den Raad van Justitie is *f* 0.50 verschuldigd (St. 1851 no. 27, art. 4 jo. art. 71 R. O.). — Desverlangd worden de *handteekeningen* van de Hoofden der Departementen van Algemeen bestuur, van de gewestelijke bestuurshoofden en residenten en van de hen vervangende ambtenaren, zoomede van de notarissen, gesteld op stukken die bestemd zijn om buiten Nederlandsch-Indië te dienen, gelegaliseerd door den Directeur van Justitie, dan wel den Secretaris van het Departement van Justitie of den als zoodanig fungeerenden ambtenaar, die tevens bevoegd zijn tot legalisatie der hun bekende handteekeningen van andere personen. Zie hiervoor ook onder „Algemeene Secretarie''.

Voor legalisatiën mogen geene leges in rekening worden gebracht, tenzij zulks uitdrukkelijk door de wet is toegestaan (Bijbl. no. 1637). — Geene handteekening mag worden gelegaliseerd op geschriften, waarvoor het verschuldigd zegelrecht niet is voldaan (artikel 17 lid 2 van de „Zegelverordening 1921''). Omtrent de kostelooze legalisatie van handteekeningen ten behoeve van onvermogenden door vreemde *consulaire ambtenaren* zie men Bijbl. no. 5411.

XXIII. De uitlevering van vreemdelingen (art. 162 I. S.) (1).

Uitlevering van vreemdelingen heeft niet plaats dan met inachtneming van de regelen, vastgesteld bij St. 1883 no. 188 en gewijzigd bij St. 1895 no. 62, 1915 no. 299, 1918 no. 304, 1926 no. 359 jo. 429, 1932 no. 490 en 1938 no. 662. Ter verzekering der richtige werking dezer verordening zijn eenige bepalingen vastgesteld, krachtens welke, als de voortvluchtige verdachte justitiabel is voor eene Inlandsche rechtbank, de getuigenissen ook in den loop der voorloopige instructie onder eede kunnen worden afgenomen, wanneer de overlegging van beëedigde getuigenverklaringen noodig zal zijn om de uitlevering van den verdachte te verkrijgen. (St. 1884 nos. 202 en 203).

De *uitleveringsverdragen* door Nederland tot stand gebracht met Spanje (St. 1895 no. 82), België (St. 1895 no. 112 jo. 1928 no. 101 en 1933 no. 79). Denemarken (St. 1895 no. 286), Liberia (St. 1896 no. 173), Portugal (St. 1896 no. 203), Italië (St. 1897 no. 238), Duitschland (St. 1898 no. 42 en 1913 no. 668), de Fransche Republiek (St. 1898 no. 197), Groot-Brittannië (St. 1899 no. 81; 1915 no. 289; 1921 no. 670, 1926 no. 24 en 1935 no. 520, zie voor de mandaatgebieden St. 1928 no. 253), Zwitserland (St. 1899 no. 94), de Vereenigde Staten van Amerika (St. 1904 no. 443), Mexico (St. 1909 no. 355), Tsjechoslowakije (St. 1934 no. 522) en Finland (St. 1934 no. 583) zijn ook voor Ned.-Indië van toepassing.

In verband met St. 1899 no. 81 moeten aanvragen om uitlevering van naar de *Straits-Settlements* uitgeweken misdadigers steeds geschieden door

(1) Nederlandsche onderdanen kunnen niet worden uitgeleverd.

tusschenkomst van de Indische Regeering. Slechts kan in spoedeischende gevallen door de betrokken autoriteiten rechtstreeks aan den Consul-Generaal voorloopige aanhouding worden gevraagd, indien althans tegen den voortvluchtige een bevel tot voorloopige inhechtenisneming is uitgevaardigd.

De aandacht wordt in het bijzonder gevestigd op het bepaalde bij artikel XI van het Britsch-Nederlandsche uitleveringsverdrag, houdende dat de Britsche autoriteiten als wettige bewijsstukken alleen zullen aannemen *beëedigde* klachten of opgaven of getuigeverklaringen.

Zie voorts de bijbladen 4502, 5570, 6115 en 6995.

XXIV. Het toezicht op de drukpers (art. 164 I. S.).

Het toezicht op de drukpers wordt uitgeoefend volgens het Reglement op de Drukwerken, opgenomen in St. 1856 no. 74 en gewijzigd bij St. 1896 no. 190, 1906 no. 270, 1914 no. 205 jo. 207, 1915 no. 476 jo. 477, 1917 no. 497, 1918 no. 269 jo. 544 en 1931 no. 168. Eenige bepalingen van het reglement zijn authentiek uitgelegd in St. 1858 no. 73. Bepalingen ter verzekering zijner regelmatige werking zijn opgenomen in St. 1856 no. 75.

Bij St. 1900 nos. 317 en 318, gew. bij St. 1931 no. 168, zijn bepalingen vastgesteld tot tegengang van den invoer en de verspreiding binnen Ned.-Indië van gevaarlijke buitenlandsche drukwerken. Bij Gouv. besluit van 31 Jan. 1920 no. 3x, werd de invoer verboden van pamfletten en andere gedrukten waarin wordt aangespoord tot het plegen van strafbaar gestelde handelingen of tot verzet dan wel aantasting van het bestaande openbaar gezag in Nederland, Nederlandsch-Indië of elders.

Bij St. 1931 no. 394, gew. bij St. 1932 no. 44 zijn bepalingen vastgesteld tot bescherming van de openbare orde tegen ongewenschte periodiek verschijnende drukwerken (z.g. persbreidel).

XXV. Het toezicht op het recht van vereeniging en vergadering (art. 165 I. S.).

Voor de oprichting van eene vereeniging wordt geen machtiging van de Overheid gevorderd.

Van staatkundige vereenigingen mogen geen anderen lid zijn dan Nederlandsche onderdanen, die den achttienjarigen leeftijd bereikt hebben.

Verboden zijn vereenigingen:

1e. welker bestaan of doel wordt geheim gehouden;

2e. die op den voet van art. 4 van St. 1919 no. 27 door den Gouverneur-Generaal verklaard zijn in strijd te zijn met de openbare orde.

De bepalingen betreffende de uitoefening van het recht van vereeniging en vergadering zijn neergelegd in St. 1919 no. 27 jo. 561; de wijzigingen in St. 1919 no. 562, 1923 no. 452 jo. 453, 1925 no. 67 jo. 68 en 582 (noodordonnantie) jo. 1926 no. 228 (Koninklijke goedkeuring, behoudens eene wijziging), 1927 no. 49, 1931 no. 168 en 1935 no. 85 jo. 574. In Bijbl. 13582 zijn opgenomen aanwijzingen voor de toepassing van de bepalingen betreffende het recht van vereeniging en vergadering in St. 1935 no. 85.

XXVI. Overheidsbemoeienis ten aanzien van de arbeidsverhoudingen tusschen werkgevers en werknemers in Nederlandsch-Indië. (Kantoor van Arbeid).

Het Hoofd van het Kantoor van Arbeid, ingesteld St. 1921 no. 813, is onder

de bevelen van den Directeur van Justitie belast met de overheidsbemoeienis t. a. v. de arbeidsverhoudingen tusschen werkgevers en werknemers in Ned.-Indië (*instructie* Bb. 10404 jo. nos. 12405, 13101 en 13282).

Indeeling van het kantoor, zie St. 1921 no. 813 jo. 1923 no. 336, 1933 no. 369 en 1925 no. 119.

Bij St. 1924 no. 211, gew. 1936 no. 622, zijn aan het Kantoor eenige *bevoegdheden* toegekend, teneinde het in staat te stellen gegevens te verkrijgen, benoodigd voor de bovenvermelde overheidsbemoeienis met de arbeidsverhoudingen.

In St. 1928 no. 428 is *vrijdom van port* verleend voor de briefwisseling van eenige particuliere instanties met de ambtenaren van het Kantoor van Arbeid, daaronder begrepen die van de arbeidsinspectie en van het Veiligheidstoezicht.

Van de in verband met St. 1920 no. 554 jo. St. 1934 no. 514 door Nederland geratificeerde *internationale arbeidsverdragen* werd aanteekening gehouden bij:

St. 1923 no. 461, jo. St. 1936 no. 105 en 1937 no. 489 inzake *nachtarbeid* van vrouwen;

St. 1928 no. 515 minimumleeftijd voor *kinderarbeid* in nijverheidsondernemingen;

St. 1929 no. 53 gelijkheid van behandeling van vreemde arbeiders en eigen onderdanen voor de *ongevallenverzekering*, de schadeloosstelling bij bedrijfsongevallen en de schadeloosstelling bij beroepsziekten;

St. 1931 no. 409 minimumleeftijd waarop jeugdige personen mogen worden toegelaten tot het verrichten van arbeid als *tremmer* of *stoker;*

St. 1932 no. 76 *nachtarbeid* van jeugdige personen, den minimum-leeftijd voor kinderarbeid op zee, het recht van vereeniging en vergadering van landarbeiders, en het verplicht geneeskundig onderzoek van kinderen en jeugdige personen werkzaam aan boord van schepen;

St. 1932 no. 218 inzake *werkloosheid;*

St. 1933 no. 117 aanduiding van het *gewicht* op groote stukken, vervoerd per schip; uitvoeringsvoorschriften in St. 1938 no. 663 jo. 1939 no. 10;

St. 1933 no. 261 inzake *gedwongen arbeid;* uitvoeringsvoorschriften in St. 1938 no. 663 jo. 1939 no. 10;

St. 1937 no. 219 *arbeid* van *vrouwen* bij ondergrondsche werken in alle soorten *mijnen;*

St. 1938 no. 461 *arbeidsovereenkomst* van schepelingen;

St. 1938 no. 462 schadeloosstelling voor *werkloosheid* ingeval van verlies van het schip door schipbreuk.

St. 1925 no. 647 beperking van den *kinderarbeid* en den *nachtarbeid* van vrouwen; uitvoeringsvoorschriften t. a. v. vrouwennachtarbeid bij St. 1925 no. 648 jo. 1931 no. 373 sub 25°.

St. 1926 no. 87 *arbeid* van *kinderen* en jeugdige personen aan boord van *schepen;* het toezicht op de naleving van deze ordonnantie berust bij het Departement van Marine.

Het Kantoor van Arbeid verleent ten behoeve van de Rijksverzekeringsbank zijn bemiddeling bij de uitvoering der *Invaliditeitswet* en der *Ouderdomswet* 1919, voorzoover dit betreft krachtens die wetten verzekerde personen, die in Nederlandsch-Indië gevestigd zijn.

St. 1926 no. 335 juncto 377 en 570, gew. 1928 no. 533 jo. 1929 no. 261; 1931 no. 367, 1934 no. 214 en 1936 no. 481 jo. 1938 no. 137 regelt het *arbeidscontract.* In werkingtreding zie St. 1926 no. 458 jo. 1927 no. 108, terwijl uitvoeringsvoorschriften t.a.v. artikel 1602*v* betreffende vrije dagen zijn opgenomen in St. 1937 no. 27 jis 1937 no. 27 en 1938 no. 137, gewijzigd bij St. 1938 no. 206; voor de wijziging van St. 1931 no. 367 zie St. 1931 no. 368. Bb. 13024, gew. Bb. 13110 bepaalt, dat aanneming van Europeesch personeel voor het

Land, in zoogenaamd *particulier verband*, geschiedt bij arbeidsovereenkomst op den voet van de bepalingen van den 7en titel A van het 3e Boek van het Burgerlijk Wetboek.

Voor de *„Aanvullende Plantersregeling''* zie St. 1938 nos. 98, 136 en 591, welke regeling op 1 Juli 1938 in werking trad met gelijktijdige intrekking van de *„Assistentenregeling.''* Uitvoeringsvoorschriften St. 1938 no. 164.

Bij St. 1932 no. 97, gewijzigd bij St. 1938 nos. 382 en 98 werden tijdelijk twee crisis-ordonnanties uitgevaardigd, waarvan de eerste handelt over *terugzending* van buiten Ned.-Indië in dienst genomen of aangeworven *arbeiders*, de tweede over verlenging van den *opzeggingstermijn*. Bij St. 1933 no. 68, St. 1934 no. 96, 1935 no. 76, 1936 no. 74, 1937 no. 119 en 1938 no. 116 telkenmale met één jaar verlengd.

Bij G. B. van 29 Dec. 1928 no. 29 is het Hoofd van het Kantoor van Arbeid gemachtigd om te beschikken over de jaarlijks bij de begrooting uitgetrokken fondsen voor subsidieering van gemeentelijke arbeidsbeurzen bestaande uit een vast maandelijksch bedrag van *f* 225 voor de groote beurzen en *f* 25 voor de kleine beurzen; voorts een restitutie, tot een maand-maximum van *f* 75 voor de groote en *f* 30 voor de kleine beurzen, voor porti-, telefoon- en telegramkosten; — verder krijgen de arbeidsbeurzen vergoedingen voor plaatsingen buiten de gemeente en wel *f* 10 wanneer werkgever en werknemer beiden en *f* 5 wanneer een van hen buiten de gemeente gevestigd is. Arbeidsbeurzen zijn thans gevestigd te Batavia, Buitenzorg, Soekaboemi, Bandoeng, Cheribon, Pekalongan, Semarang, Djocjakarta, Soerakarta, Madioen, Soerabaja, Malang, Padang, Makassar, Manado, Palembang en Medan. Bij het Kantoor van Arbeid werd in 1931 een Centrale Arbeidsbeurs ingesteld.

Op het Kantoor van Arbeid zijn gevestigd de secretariaten van het Centraal Comité voor steun aan werkloozen, de Indische Maatschappij voor Werkverschaffing en den Kolonisatie-Raad.

De Chef van de Arbeidsinspectie is ingevolge gemeld St. 1923 no. 336 belast met het algemeen toezicht op de uitvoering der regelingen van de onderlinge rechten en verplichtingen van werkgevers en werklieden; voorts op de aanwerving in Nederlandsch-Indië van arbeiders, ten behoeve zoowel van binnen als buiten Nederlandsch-Indië gevestigde bedrijven van land- of mijnbouw, nijverheid als anderszins. Bij St. 1924 no. 175 jo. 519 zijn ook de ambtenaren der Arbeidsinspectie belast met de zorg voor de naleving van het *„Panglongreglement''* (St. 1923 no. 220) en de door de betrokken residenten vastgestelde uitvoeringsvoorschriften. Voorts zijn zij belast met de zorg voor de naleving van de bepalingen in St. 1925 no. 647 *(vrouwennachtarbeid* en *kinderarbeid)* en in St. 1937 no. 681 *(vreemdelingenarbeid)*. Zie verder omtrent de bevoegdheid van de ambtenaren der Arbeidsinspectie betreffende het opsporen van sommige strafbare feiten St. 1910 nos. 149 en 230, art. 46 der *Koelieordonnantie 1931/1936* (St. 1931 no. 94 jo. 1936 no. 545), art. 9 van St. 1911 no. 540, art. 19 van St. 1936 no. 208 *(wervingsordonnantie)*, St. 1936 no. 451 *(wegverkeersverordening)* en St. 1938 no. 98 *(aanvullende plantersregeling)*.

De *instructie* voor den Chef en de ambtenaren der Arbeidsinspectie is opgenomen in Bijbl. no. 10404 jo. nos. 10772, 12405 en 13101.

Het gebied van Nederlandsch-Indië is ingevolge St. 1925 no. 119 met betrekking tot den dienst der Arbeidsinspectie verdeeld in drie afdeelingen:

I. onder leiding van den Inspecteur 1ste klasse te Medan, omvattende de residenties Atjeh en Onderhoorigheden, Oostkust van Sumatra, Tapanoeli, Sumatra's Westkust, Riouw en Onderhoorigheden, Djambi (alleen v.z.b. het panglonggebied) en Westerafdeeling van Borneo, met als standplaatsen van het inspecteerend personeel: Medan, Bindjai, Pematangsiantar, Tandjoengbalei en Tandjoengpinang;

II. onder leiding van den Inspecteur 1ste klasse te Batavia, omvattende Java en Madoera, met als standplaatsen van het inspecteerend personeel: Batavia, Bandoeng, Semarang, Jogjakarta, Soerabaja en Malang;

III. onder rechtstreeksche leiding van den Chef van de Arbeidsinspectie, omvattende de residenties Djambi (met uitzondering van het panglonggebied), Benkoelen, Palembang, Lampongsche Districten, Bangka en Billiton en Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, alsmede het Gouvernement van de Groote Oost, met als standplaats van het inspecteerend personeel: Lahat.

De regeling der onderlinge rechten en verplichtingen der werkgevers en der van elders afkomstige werklieden, welke onder het stelsel der z.g. poenale sanctie arbeiden op de ondernemingen van landbouw of nijverheid in de buitengewesten is vervat in de *„Koelieordonnantie 1931/1936''* (St. 1931 no. 94 jo. 1932 no. 235, 1933 no. 511 en St. 1936 nos. 208 en 545), die tevens een geleidelijke afschaffing van evenbedoeld stelsel beoogt. Voor de regeling der toelating van contractarbeiders, te wier aanzien afstand is gedaan van het klachtrecht, zie St. 1932 no. 563.

Het Chineesche arbeidersreglement voor *Bangka* (St. 1927 no. 218) werd in aansluiting aan de nieuwe Koelieordonnantie gewijzigd bij St. 1932 no. 182, terwijl bij St. 1932 no. 183 een soortgelijk reglement voor *Billiton* werd vastgesteld.

De *uitvoeringsvoorschriften* der Koelieordonnantie 1931/1936 zijn opgenomen in St. 1931 nos. 268 en 307 en gewijzigd bij St. 1933 no. 446, St. 1936 no. 579 en St. 1938 no. 286. Bij eerstgemeld Staatsblad werd tevens gehandhaafd de *Permanente Arbeidscommissie* tot bestudeering en verbetering der arbeidstoestanden ter Oostkust van Sumatra. Bij de vijfjaarlijksche herziening der Koelieordonnantie wordt het advies van deze Commissie ingewonnen; voorts dient zij der Regeering, den Directeur van Justitie, den Resident van Sumatra's Oostkust en het Hoofd van het Kantoor van Arbeid van advies nopens alle zoodanige maatregelen, welke in het belang van de verbetering van de arbeidstoestanden kunnen worden getroffen.

Bij St. 1931 no. 95, gew. St. 1936 no. 625 werd in verband met de nieuwe Koelieordonnantie te Medan een *Registratiekamer* ingesteld tot het tegengaan van het ronselen van arbeiders; uitvoeringsvoorschriften in St. 1931 no. 530, gew. 1933 nos. 197 en 200 en 1936 no. 713; het reglement der Kamer in Bijbl. 12702 jo. 13882.

Over de handhaving en bevordering van de orde en tucht in de *ziekeninrichtingen* voor contractkoelies in de buitengewesten handelt St. 1910 no. 469.

Ingeval met van elders afkomstige werklieden overeenkomsten worden aangegaan op anderen voet dan bij de koelieordonnantie bepaald, zijn voor werkgever en werknemer van toepassing de voorschriften van „Ten tweede'' van St. 1911 no. 540, gew. 1924 no. 250; 1931 no. 252, 1933 no. 106 en 1936 no. 643. Bij St. 1928 no. 341 is vastgesteld, dat de bepalingen van St. 1911 no. 540 „Ten tweede'' door de hoofden van gewestelijk bestuur (in de Buitengewesten de residenten) toepasselijk kunnen worden verklaard t.a.v. ondernemingen, werkende met inheemsche arbeiders uit het gewest (in de Buitengewesten de residentie) uit hoofde van de afgezonderde ligging der onderneming of wegens andere bijzondere omstandigheden.

De bepalingen in de bovenvermelde arbeidsregelingen zijn niet van toepassing op de balkenkapperijen en houtskoolbranderijen, de z.g. *Panglongs,* in de residenties Riouw en Onderhoorigheden, Sumatra's Oostkust en Djambi. Hiervoor gelden het *Panglongreglement* (St. 1923 no. 220 jo. St. 1924 nos. 89, 125, 126, 175, 510 en 519) en de terzake door de residenten vastgestelde uitvoeringsvoorschriften *(Panglongkeuren).* In St. 1927 no. 198 is opgenomen een regeling

met betrekking tot de arbeidsverhoudingen op de z.g. *concessiepanglongs*, welke niet vallen onder de bepalingen van het „Panglongreglement'' (residenties Oostkust van Sumatra, Riouw en Onderhoorigheden en Djambi).

Bij St. 1936 no. 208 jo. 1936 nos. 549 en 551 (uitvoeringsvoorschriften St. 1936 no. 550 en Bijblad nos. 13713, 13741, 13750, 13870, 13991 en 14073) is een regeling getroffen nopens de werving van Inlanders op Java en Madoera, d.i. het aldaar verrichten van handelingen met het oogmerk te bevorderen, dat een Inlander een werkovereenkomst — hetzij op den voet van de Koelieordonnantie 1931/1936, hetzij op den voet van St. 1911 no. 540 — sluit.

Bij St. 1921 no. 779 is de lijst van onderwerpen, bedoeld bij artikel 1 van het Inlandsch ontvoogdingsbesluit (St. 1921 no. 310) uitgebreid o.a. met „koeliewerving''.

Het werven van Inlanders tot het verrichten van *arbeid buiten Nederlandsch-Indië* is verboden (St. 1887 no. 8, gew. 1917 no. 497 in verband met St. 1915 no. 732 en St. 1936 no. 650 jo. 1937 nos. 15, 16 en 23). Evenwel is herhaaldelijk aan Nederlandsche en buitenlandsche personen en handelslichamen krachtens art. 5 van St. 1887 no. 8 *dispensatie* verleend van dit verbod; in dat geval zijn de bepalingen van de *„wervingsordonnantie 1936''*, behoudens eenige wijzigingen, van toepassing (St. 1936 no. 650 jo. 1937 no. 15 en Bb. no. 13840; voor werving t.b.v. Suriname zie St. 1938 nos. 388, 389, 390 en 689; in werkingtreding St. 388 en 389: 690, voor het model-werkcontract voor Suriname Bijbl. nos. 9703 en 10036).

St. 1887 no. 8 is niet van toepassing voor het geval men zich op zijn reis naar het buitenland door een Inlandschen bediende wil doen vergezellen (Bijbl. no. 4398). Voor het werven van Inlanders om buiten Nederlandsch-Indië aanschouwelijke *voorstellingen* uit het volksleven te geven, zijn bij St. 1899 no. 235, gewijzigd 1917 no. 497 in verband met 1915 no. 732, afzonderlijke voorschriften uitgevaardigd.

Veiligheidstoezicht. Onder dezen naam werd de dienst van het Stoomwezen bij St. 1925 no. 119 toegevoegd aan het Kantoor van Arbeid.

De dienst omvat:

a. Het toezicht op de stoomtoestellen overeenkomstig de voorschriften van de *stoomordonnantie* (St. 1930 no. 225) en de gelijknamige *verordening* (St. 1930 no. 339, gew. 1934 no. 432 en 1937 no. 324).

b. Het toezicht op de stoomtoestellen der spoor- en tramwegen voor algemeen verkeer, overeenkomstig de *Algemeene Bepalingen Spoor- en Tramwegen*, St. 1927 no. 258.

c. Het toezicht op de naleving van het *Veiligheidsreglement* (St. 1910 no. 406, gewijzigd 1917 nos. 212 en 497 jo. 645, 1919 no. 245, 1925 no. 120, 1926 no. 527, 1930 no. 39 en 1931 no. 168).

De *instructie* voor den Chef en de ambtenaren van het Veiligheidstoezicht, vastgesteld bij G.B. van 19 Maart 1925 no. 22 (St. 1925 no. 119), is opgenomen in Bijbl. 10772 jo. 12405; de instructie voor den Gecommitteerde in Nederland is vastgesteld bij de resolutie van den Minister van Koloniën van 7 April 1931 no. 1931, laatstelijk aangevuld bij die van 26 September 1934 no. 50.

Met betrekking tot den dienst van het Veiligheidstoezicht is N.-I. verdeeld in vijf inspectie-afdeelingen, t.w.:

Iste Afdeeling (met standplaats Jogjakarta), omvattende de residenties Kedoe, Semarang, Japara-Rembang, Bodjonegoro, Madioen en Kediri en de Gouvernementen Soerakarta en Jogjakarta.

IIde Afdeeling (met standplaats Soerabaia), omvattende de residenties Soerabaia, Malang, Besoeki, Madoera en Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en het Gouvernement van de Groote Oost.

IIIde Afdeeling (met standplaats Batavia), omvattende de residenties Bantam, Batavia, Buitenzorg voor wat betreft het regentschap Buitenzorg, Westerafdeeling van Borneo, Riouw en Onderhoorigheden, Djambi, Benkoelen, Palembang, Lampongsche Districten en Bangka en Billiton.

IVde Afdeeling (met standplaats Medan), omvattende de residenties Atjeh en Onderhoorigheden, Oostkust van Sumatra, Tapanoeli en Sumatra's Westkust.

Vde Afdeeling (met standplaats Bandoeng), omvattende de residenties Buitenzorg (voor wat betreft de regentschappen Soekaboemi en Tjiandjoer), Priangan, Cheribon, Pekalongan en Banjoemas.

Krachtens St. 1925 no. 119 is de Chef van het Veiligheidstoezicht bevoegd andere deskundige landsdienaren, dan wel bij gemis daarvan particuliere deskundigen, te belasten met het onderzoek en de beproeving van stoomtoestellen, dan wel met speciale onderzoekingen ten behoeve van de veiligheid in bepaalde bedrijven.

Krachtens artikel 3 van het Veiligheidsreglement zijn bijzondere bepalingen vastgesteld ter nadere omschrijving van de in artikel 2 genoemde eischen van beveiliging, o.a. met betrekking tot verbandkisten, electrische installaties, suikerfabrieken, reservoirs voor samengeperste lucht ten dienste van het aanzetten van motoren, fabrieken waarin licht ontvlambare en die waarin ontplofbare stoffen worden verwerkt, fabrieken voor het vervaardigen en samenpersen van gassen, installaties voor het projecteeren van lichtbeelden in bioscopen, fabrieken en werkplaatsen waarin droog loodwit wordt behandeld of verwerkt, installaties voor de ontwikkeling van acetyleengas voor technische doeleinden, fabrieken en werkplaatsen waarin ontplofbare stoffen worden aangemaakt, behandeld of verwerkt en veiligheidsmaatregelen bij werkzaamheden aan drijftanks.

Het toezicht op de toepassing van het Veiligheidsreglement is krachtens artikel 9 daarvan, in alle fabrieken en werkplaatsen onder het beheer van de Departementen van Verkeer en Waterstaat, van Economische Zaken, van Financiën, van Justitie, van Binnenlandsch Bestuur en van Onderwijs en Eeredienst, opgedragen aan de ambtenaren van het Veiligheidstoezicht, ieder binnen zijn ressort.

XXVII. Dactyloscopie.

De identificatie door middel van het stelsel van vingerafdrukken is bij St. 1911 no. 234 gebracht tot den werkkring van het Departement van Justitie. Eerst in 1914 werd overgegaan tot de toepassing van de dactyloscopie. Bij St. 1920 no. 259 is het Centraal Kantoor voor Dactyloscopie gevormd. Dit bureau is belast met de classificatie (volgens het systeem Henry), examinatie en bewaring van de signalementen afkomstig van de verschillende diensttakken en met de kennisgeving van den uitslag van het onderzoek aan de betrokken autoriteiten. Voorts is dit bureau opgedragen verslagen uit te brengen over ten onderzoek aangeboden vingerafdrukken van misdrijf afkomstig.

Sedert 1 Januari 1933 heeft samenwerking plaats van het Centraal Kantoor voor Dactyloscopie met het dactyloscopisch bureau van den Java Suiker Werkgeversbond en sedert 1 Augustus 1936 met het dactyloscopisch bureau van het Zuid- en West-Sumatra Syndicaat.

Voor nadere bijzonderheden zie deel I van het Indisch verslag over 1931 en volgende jaren. In deel II van het Indisch verslag zijn vermeld eenige statistische cijfers aangaande het aantal bij het Centraal Kantoor voor Dactyloscopie geregistreerde personen en die betreffende de plaats gehad hebbende identificatie.

XXVIII. *Bestrijding van den zoogenaamden handel in vrouwen en kinderen en van dien in ontuchtige uitgaven.*

Te Batavia is gevestigd een Regeeringsbureau ter bestrijding van den zoogenaamden handel in vrouwen en kinderen en van den handel in ontuchtige uitgaven, (St. 1915 no. 152, 1916 nos. 199 en 1926 no. 154).

Evengenoemd Regeeringsbureau is aangewezen als de in artikel 1 van het in 1904 te Parijs gesloten verdrag tot bestrijding van den zoogenaamden handel in vrouwen en meisjes (St. 1907 no. 279) bedoelde autoriteit, belast met het bijeenbrengen van alle inlichtingen omtrent ronselarij van vrouwen en meisjes met het oog op het plegen van ontucht in den vreemde.

Tevens is het belast met de werkzaamheden, verband houdende met de voldoening aan de verplichting, vervat in artikel 2 van het verdrag ter bestrijding van den handel in vrouwen en kinderen (St. 1924 no. 70).

Als Directeur van het Regeeringsbureau treedt op de Directeur van Justitie, die het Bureau tegenover de Regeering en tegenover het Buitenland vertegenwoordigt. De dagelijksche leiding van bedoeld bureau berust bij een onder de bevelen van evengenoemden Departementschef gestelden ambtenaar met den titel van Inspecteur bij het Regeeringsbureau (St. 1926 no. 154).

De Directeur van Justitie is gemachtigd om in Nederlandsch-Indië gevestigde vereenigingen of personen, die in het doel, door het Regeeringsbureau beoogd, belang stellen, te benoemen tot „correspondent bij het Regeeringsbureau ter bestrijding van den zoogenaamden handel in vrouwen en kinderen en van dien in ontuchtige uitgaven'' ten einde dit bureau zooveel mogelijk inlichtingen te verstrekken omtrent vrouwen- en kinderhandel en hetgeen met dien handel in verband staat zoomede nopens de verspreiding van scabreuse uitgaven.

Nederland is in 1921 voor de Koloniën toegetreden tot de in 1910 te Parijs onderteekende regeling tot beteugeling van de verspreiding van ontuchtige uitgaven. Het vorengenoemde Regeeringsbureau is aangewezen als autoriteit, bedoeld in art. 1 dier regeling (St. 1922 no. 413).

Bij St. 1928 no. 61 heeft de bekendmaking plaats gehad van het verdrag tot het tegengaan van de verspreiding van en den handel in ontuchtige uitgaven. Zie St. 1937 no. 485.

XXIX. *Het Tucht-, Opvoedings-, Reclasseerings- en Armwezen.*

Het algemeen beheer en oppertoezicht over het Tucht-, Opvoedings-, Reclasseerings- en Armwezen is opgedragen aan den Directeur van Justitie, aan wien is toegevoegd een met den titel van Hoofd van het Tucht-, Opvoedings-, Reclasseerings- en Armwezen in dienst gestelden ambtenaar (St. 1917 no. 741 jo. 1925 nos. 223 en 656 en 1926 no. 278). Bij Gouv. besluit van 30 Nov. 1934 no. 33 is het Hoofd van het Gevangeniswezen nevens zijn eigen functiën belast met de functiën van Hoofd van het Tucht-, Opvoedings-, Reclasseerings- en Armwezen. Onder hem staan twee Inspecteurs van het Tucht-, Opvoedings-, Reclasseerings- en Armwezen. Instructie Bijbl. 11178, gew. 12990.

A. HET TUCHT- EN OPVOEDINGSWEZEN.

In Nederlandsch-Indië bestaan Landsopvoedingsgestichten, die behalve tot opneming van jeugdige personen, welke door den strafrechter krachtens artikel 46 van het Wetboek van Strafrecht ter beschikking van de Regeering zijn gesteld (Regeeringskinderen), mede bestemd kunnen worden tot opneming van de minderjarigen, bedoeld bij de artikelen 302 en 384 B. W. en van de personen,

bedoeld bij artikel 134 R. O. en bij het eerste lid van artikel 234 van het Inlandsch Reglement en van artikel 269 R. Bg., met dien verstande dat in deze gevallen de verpleging in het gesticht een einde neemt uiterlijk bij het bereiken van den leeftijd van een en twintig jaren. (St. 1917 no. 741 jo. 1926 no. 278 jo. 1929 no. 5).

Aan de Landsopvoedingsgestichten zijn commissies van bijstand verbonden, waarvan ambtshalve deel uitmaken de regent, die tevens als haar voorzitter optreedt, de assistent-resident, de directeur van het Landsopvoedingsgesticht en de geneeskundige belast met den dienst in het gesticht (St. 1926 no. 278 jo. 1931 no. 168).

Aan het hoofd van een Landsopvoedingsgesticht staat een directeur, onder wiens bevelen ambtenaren gesteld zijn met den titel van opvoedend ambtenaar.

Bij St. 1917 no. 741, gew. 1923 no. 183, 1926 nos. 56, 278, 522 en 1929 no. 5, zijn voorschriften gegeven tot regeling van de dwangopvoeding van ter beschikking der Regeering gestelde minderjarige personen (Dwangopvoedingregeling).

Een in Nederlandsch-Indië gevestigde bijzondere persoon, een rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging of een stichting of instelling van weldadigheid, die blijkens schriftelijke verklaring zich aan van Regeeringswege gestelde voorwaarden met betrekking tot de verpleging van ter beschikking van de Regeering gestelde minderjarigen onderwerpt, kan, wanneer hij/zij zich tot het aanvaarden van zoodanige opdracht bereid verklaart, desverlangd met toekenning van een tegemoetkoming van Landswege tot wederopzeggens toe met de verpleging van ter beschikking der Regeering gestelde jeugdige personen worden belast.

Bij St. 1926 no. 56 zijn bepalingen vastgesteld om verhaal van de kosten van ter beschikking stelling van jeugdige personen mogelijk te maken. Bij St. 1929 no. 5 zijn bepalingen vastgesteld om de opneming van in particuliere zorg verpleegde voogdijkinderen in een Landsopvoedingsgesticht mogelijk te maken.

Landsopvoedingsgestichten zijn gevestigd te Blitar en Bandoeng.

Particuliere gestichten, waarin Regeeringspupillen kunnen worden opgenomen zijn de Wittekruiskolonie bij Salatiga (Semarang), de landbouwkolonie te Klakah (Pasoeroean) van de Soerabajasche Vereeniging Pro Juventute, het Oranje-Nassaugesticht te Magelang (Kedoe), het jongens-, meisjes en kinderhuis te Soekaboemi uitgaande van het Genootschap van In- en Uitw. Zending te Batavia, het Tehuis van de Vereeniging Dorcas te Batavia, het klooster „De Goede Herder'' te Batavia, de Opvoedingsgestichten van het Verbond van Pro Juventute vereenigingen te Tangerang en het gesticht „Pangoepakårå Botjah Lolå'' te Toeloengagoeng.

Voorts zijn er verschillende gevallen van gezinsverpleging van Regeeringspupillen o.m. onder toezicht van de Vereenigingen Pro Juventute.

De Vereeniging, „Pro Juventute'' te Batavia, Semarang, Soerabaja, Medan, Padang, Bandoeng, Jogjakarta en Malang hebben ten doel de bestrijding van de criminaliteit van jeugdige personen in Ned.-Indië, welk doel zij trachten te bevorderen:

1e. door het houden van bijeenkomsten ter bespreking van algemeene of bijzondere wetenschappelijke of practische vraagstukken, dat doel betreffende, en door het opdragen of steunen van onderzoekingen en studiën over dergelijke vraagstukken;

2e. door het verleenen van rechtsbijstand en raad aan jeugdige personen, die zich schuldig hebben gemaakt aan het plegen van een strafbaar feit of die daarvan verdacht worden;

3e. door het uitoefenen van toezicht, het verleenen van stoffelijken en zedelijken steun, het bezorgen van plaatsing in opvoedingsgestichten of gezinnen, het verleenen van duurzame verzorging aan jeugdige personen, die zich schuldig hebben gemaakt aan het plegen van een

strafbaar feit, of die daarvan verdacht worden, of van wie gevreesd wordt, dat zij tot strafbare feiten zullen overgaan.

Bij St. 1928 no. 179 zijn vastgesteld de „Regelen betreffende het verleenen van tegemoetkoming van Overheidswege bij de verpleging van voogdijkinderen door particulieren''. De stukken opgemaakt ter voldoening aan de bepalingen van deze regelen, zijn vrijgesteld van zegelrecht (St. 1929 no. 6).

B. HET RECLASSEERINGSWEZEN.

Bij St. 1917 no. 749, gewijzigd 1925 no. 435, 1926 no. 488, 1928 no. 445 en 1931 no. 168 zijn voorschriften vastgesteld betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling van veroordeelden, welke ordonnantie kan worden aangehaald onder den titel: „Ordonnantie op de voorwaardelijke in vrijheidstelling''. Aan den voorwaardelijk in vrijheid gestelde wordt bij het ontslag een verlofpas uitgereikt.

Bij St. 1926 no. 487 gewijzigd bij St. 1928 no. 445 en 1931 no. 168 zijn voorschriften vastgesteld betreffende de Voorwaardelijke Veroordeeling, welke ordonnantie kan worden aangehaald onder den titel „Uitvoeringsordonnantie Voorwaardelijke Veroordeeling''.

Op het kantoor van het Tucht-, Opvoedings-, Reclasseerings- en Armwezen wordt aangehouden het register van vereenigingen, die ingevolge St. 1926 no. 487 als reclasseeringsinstelling worden toegelaten.

Bij Bijbl. 11408, gew. Bijbl. 12189, 13149 en 13447 is ingesteld een Centraal College voor de Reclasseering, dat den Directeur van Justitie advies uitbrengt inzake alle principieele en andere gewichtige vragen betreffende de reclasseering.

De dienst bevordert, voor zoover zulks doenlijk is, de ontplooiing van het particuliere reclasseeringswezen, en houdt het toezicht op de verrichtingen der reclasseeringsinstellingen.

Bij Bijblad 13433 is bepaald, dat bij gevangenissen, waarbij een Commissie van Bijstand werkzaam is, een Commissie voor de Reclasseering zal kunnen worden ingesteld.

De commissie voor de reclasseering bestaat uit de bij de gevangenis werkzame commissie van bijstand, aangevuld voor zooveel noodig met ten hoogste zeven leden.

Zij heeft tot taak:

1. ten behoeve van gestraften, die bij hun ontslag uit de gevangenis reclasseeringssteun in het algemeen noodig hebben, te overwegen, op welke wijze deze kan worden verleend, zoomede het stimuleeren voor zooveel mogelijk van daartoe geëigende particuliere reclasseeringsorganisaties tot het verleenen van zoodanigen bijstand;
2. den Directeur van Justitie ten aanzien van alle van den directeur der strafgevangenis uitgaande voordrachten tot voorwaardelijke invrijheidstelling van advies te dienen en zoo noodig zelf zoodanige voordrachten ter bevoegder plaatse aanhangig te maken;
3. desgevraagd de bevoegde gezaghebbenden omtrent gevallen, ten aanzien waarvan een voorwaardelijke veroordeeling in overweging is, hetzij zelf, hetzij door haar tusschenkomst, mede van voorlichting te dienen, benevens mede raad te geven betreffende patronaatsopdrachten en de andere bijzondere voorwaarden, welke bij voorwaardelijke veroordeeling kunnen gesteld worden, bedoeld in artikelen 14*c* en 14*d* van het Wetboek van Strafrecht;
4. de bevordering van de eenheid in de behandeling der reclasseeringsaangelegenheden in het bijzonder en van de reclasseering in het algemeen in de residentie-afdeeling, waar zij is gevestigd.

Als voorzitter treedt op de voorzitter van de commissie van bijstand.

Een dergelijke commissie is ingesteld bij de strafgevangenis te Soekamiskin (Bandoeng).

C. LOTERIJEN EN PREMIELEENINGEN.

Bij St. 1923 no. 351, (zie ook St. 1923 nos. 277 en 352), gewijzigd 1925 nos. 165 en 222, zijn nieuwe bepalingen vastgesteld betreffende loterijen, daaronder begrepen premieleeningen, (zie ook St. 1925 no. 433 en 1934 no. 27 juncto 511).

Van de toegestane loterijen wordt een belasting geheven van twintig ten honderd ten behoeve van den Lande en zeven per mille ten behoeve van de armen.

Zie voor de beginselen in acht te nemen bij het verleenen van vergunning tot het houden van:

a. loterijen, andere dan premieleeningen, Bijbl. nos. 10957 en 11484;
b. premieleeningen St. 1923 no. 482.

D. HET ARMWEZEN.

St. 1934 no. 26 jo. 330 en 705 regelt de armenzorg en verklaart, dat de regeling van de armenzorg op Java en Madoera behoort tot de huishouding van de stadsgemeenten en regentschappen, in de Buitengewesten tot die van de gemeenten, waar deze zijn en voor het overige bij algemeene armencommissies. De armenzorg wordt zooveel mogelijk overgelaten aan religieuze en maatschappelijke instellingen of gebruiken. De overheidszorg vanwege de betrokken rechtsgemeenschappen draagt een aanvullend karakter.

De Armenzorg behoort ook financieel tot de huishouding van het locale ressort.

Bij Staatsblad 1934 no. 705 (laatstelijk gewijzigd bij Staatsblad 1936 no. 440) werd de Directeur van Justitie gemachtigd om overeenkomstig de behoefte de opbrengst der heffingen van openbare verkoopingen en van loterijen en premieleeningen ten behoeve van de armen, bedoeld in artikel 4 van de evengenoemde Ordonnantie tot regeling van de armenzorg, kwartaalsgewijze te verdeelen over en uit te keeren aan de stadsgemeenten en regentschappen, algemeene armencommissies en armbesturen.

Als beginsel is aangenomen, dat de oprichting van weeshuizen en andere instellingen van weldadigheid niet van de Regeering behoort uit te gaan, maar in de eerste plaats van particuliere liefdadigheid (Bijbl. no. 2853). Niettemin kan tot instandhouding van liefdadige gestichten door de Regeering subsidie dan wel een aandeel in een der groote geldloterijen worden verleend.

Verder is aan de liefdadige gestichten toegestaan kosteloos te procedeeren, genieten zij vrijstelling van zegelrecht en van het betalen van verponding, terwijl mede de notarissen verplicht zijn om ten behoeve dezer gestichten kosteloos hun ministerie te verleenen. Zie St. 1823 no. 5 en 1860 no. 3. Over vervoer met de Staatsspoorwegen van kinderen reizende ter opneming in een gesticht van liefdadigheid zie Bijbl. no. 5883 en met de Koninklijke Paketvaartmaatschappij Bijbl. no. 5890. Bij besl. Hoofd kantoor voor Reiswezen 29 Maart 1924 no. 433 is bepaald, dat Gouvernementspupillen voor reizen, bedoeld in Bijblad no. 7652, den Lande reis-, verblijf- en transportkosten op den voet van het Algemeen Reisreglement in St. 1921 no. 422 in rekening mogen brengen.

Krachtens art. 22 hunner instructie (St. 1867 no. 114) zijn in de Vorstenlanden de hoofden van gewestelijk bestuur en elders de residenten belast met het toezicht over den staat van het armwezen en over het bestuur van alle weeshuizen en andere openbare gestichten van liefdadigheid. Zij verrichten het noodige tot wering der bedelarij en tot handhaving der volksinstellingen, krachtens welke de bevolking gehouden is voor hare eigene armen en gebrekkigen te zorgen.

Zie omtrent het bedelaarsgesticht te Semarang Bijbl. no. 1720 en omtrent

het begraven van lijken van behoeftige Europeanen en met deze gelijkgestelden te Batavia Bijbl. no. 3256, gewijzigd 5149.

Over de afzondering van personen, die lijdende aan afzichtelijke ziekten, in het openbaar bedelen, dan wel zonder middel van bestaan rondzwerven of op eenige wijze van hun toestand partij trekken om anderen overlast aan te doen, zie Inl. Regl. art. 234 lid 3 en Rechtsr. Buitengew. art. 270.

Bij Staatsblad 1934 no. 721, artikel 17, is bepaald, dat jaarlijks gedurende een voor elk jaar vast te stellen tijdvak, *weldadigheidszegels* zullen worden verkrijgbaar gesteld, waarvan de opbrengst, na aftrek van de frankeerwaarde, de kosten van aanmaak en eventueele andere kosten uit de uitgifte voortvloeiende, wordt gebruikt tot steun van een telken jare aan te wijzen bepaalde, elk jaar wisselende vereeniging, welke een menschlievend doel nastreeft.

Mede kunnen *bijzondere frankeerzegels* worden verkrijgbaar gesteld waarvan de toeslag voor een zelfde doel strekt.

XXX. *Het Kadaster.*

Bij St. 1924 no. 576 gebracht tot den werkkring van het Dep. van Justitie.

Bij St. 1916 no. 705 werd de *werkkring* van het Kadaster opnieuw geregeld. Tot dien werkkring behoort:

1e. het opmaken en geregeld bijhouden van het eigendomskadaster van de hoofdplaatsen der gewesten (in de Buitengewesten van de residenties) en afdeelingen in Nederland-Indië, alsook van kleinere nederzettingen, welke daarvoor naar het oordeel van het Hoofd van den Kadastralen dienst in aanmerking komen;

2e. de opmeting van perceelen en de afgifte van meetbrieven;

3e. de afgifte van landmeterskennissen en certificaten;

4e. het geven van inlichtingen ten aanzien van en het verleenen van inzage en afschriften van of uittreksels uit kaarten, registers en verdere stukken, tot het archief van het Kadaster behoorende;

5e. het verrichten van alle werkzaamheden, die tot het vak behooren en door de Regeering of den Directeur van Justitie aan de ambtenaren van het Kadaster worden opgedragen.

Zie voor *meetbrieven* St. 1834 no. 27, 1872 no. 117, 1873 no. 38, 1874 no. 129, 1880 nos. 147 en 148, 1886 no. 114, 1897 no. 265, 1916 no. 517 en art. I § 2 al. (6) van St. 1926 No. 144.

Zie voor *landmeterskennissen* St. 1834 no. 27, 1842 no. 17, 1873 no. 38, 1874 no. 129, 1880 no. 148, 1886 no. 53, 1903 no. 224, 1916 no. 517 en art. I § 1 al. (2) en § 6 van St. 1926 no. 144.

Zie voor *certificaten* art. 52 van St. 1880 no. 148 en art. 15 van St. 1916 no. 517 jo. 1937 no. 611.

De regeling van het *salaris* voor de verrichtingen van de ambtenaren van het Kadaster op aanvraag en ten gerieve van het publiek is opgenomen in St. 1926 no. 144. Zie voor kostelooze verstrekking van inzagen en uittreksels art. 62 en 63 van St. 1880 no. 148 gew. 1887 No. 9, 1927 no. 487, 1932 no. 227 en 1933 no. 480. Voor kostelooze afgifte van landmeterskennissen, zie St. 1906 no. 254 gew. 1927 no. 247, 1928 no. 395 en 1929 no. 117.

Voor aan zelfstandige gebiedsdeelen te verleenen restitutie van de door die gebiedsdeelen gedane uitgaven voor door het Kadaster verstrekte inzage en inlichtingen, zie G. B. 18 October 1929 no. 27, voor kostelooze meetbriefafgifte voor het kleine-landbouwerfpachtrecht St. 1925 no. 144.

De bevoegdheid der ambtenaren en beambten van het Kadaster tot het *binnentreden* van en het verrichten van werkzaamheden op de *erven* van particulieren is geregeld bij de St. 1872 no. 65 en 1882 no. 269.

Bij St. 1912 no. 497, gewijzigd bij St. 1918 no. 471 en 1935 no. 54 zijn nieuwe voorschriften verstrekt ter verzekering der *grenzen* van gronden, welke worden opgemeten voor de opmaking van *meetbrieven*.

Bij St. 1914 no. 367 en 1919 no. 61, zooals deze sedert zijn gewijzigd, zijn o.m. voorschriften verstrekt voor de verzekering der *grenzen van de erfpachtsperceelen* in de Buitengewesten.

Strafbepalingen tegen het schenden van triangulatiepilaren en andere merkteekens, zie St. 1897 no. 258 gew. 1900 no. 256 en 1917 no. 497.

XXXI. Kantoor voor den Industrieelen Eigendom.

De taak van het Kantoor voor den Industrieelen Eigendom bestaat in:

a. de verzorging van het *octrooiwezen;*

b. de registratie van *fabrieks-* en *handelsmerken*.

ad *a.* De *octrooiwetgeving* is vervat in de Octrooiwet, waarvan de tekst opnieuw is bekend gemaakt bij St. 1922 no. 54, gew. 1931 no. 335 en 1936 no. 115, en het daarbij behoorende Octrooireglement St. 1922 no. 25, gew. 1923 no. 423, 1932 no. 521 en 1936 no. 117.

Tegen toezending van *f* 1.10 zijn bij het Kantoor voor den Industrieelen Eigendom te Batavia-Centrum exemplaren te verkrijgen van de bijgewerkte tekst van Octrooiwet en -reglement. Gedrukte formulieren voor octrooiaanvrage en voor volmacht voor octrooiaanvragen zijn eveneens bij dat kantoor verkrijgbaar ad 10 ct per exemplaar.

Strafbepalingen zijn opgenomen in artt. 45 en 46 der Octrooiwet; zie ook St. 1911 no. 549, gew. 1917 no. 497, artt. 6, 195.

ad *b.* De wetgeving betreffende *fabrieks- en handelsmerken* is vastgesteld bij het „Reglement Industrieele Eigendom Koloniën 1912'' (St. 1912 no. 545 en 1913 no. 214, gew. 1915 nos. 275 en 300; 1921 nos. 114 en 167; 1922 nos. 146 en 174 en 1925 nos. 162, 211 en 591).

Inbreuk op het recht op een fabrieks- of handelsmerk is strafbaar gesteld bij artikel 393 van het wetboek van Strafrecht. Zie in dit verband ook artikel 382 bis W. v. St. betreffende oneerlijke mededinging.

Het Kantoor voor den Industrieelen Eigendom geeft aan belanghebbenden voorlichting in octrooi- en merkenzaken, zooveel mogelijk ook ten aanzien van het buitenland.

Nederlandsch-Indië is toegetreden tot het *Unieverdrag* van Parijs van 1883 tot *bescherming* van den *Industrieelen Eigendom*. Dit verdrag is herzien te Brussel in 1900, te Washington in 1911, te 's Gravenhage in 1925 en te Londen in 1934. Op 1 Januari 1937 omvatte deze Unie 41 landen.

In 1935 (vgl. St. 1936 Nos. 18 en 547) heeft de Nederlandsche Regeering voor Nederlandsch-Indië opgezegd de Schikking van Madrid van 1891 betreffende de internationale inschrijving van fabrieks- of handelsmerken, herzien te Washington in 1911, te 's-Gravenhage in 1925 en te Londen in 1934. De opzegging is op 4 November 1936 van kracht geworden.

In verband met deze opzegging is bij de ordonnantie in St. 1936 No. 547 de rechtsgeldigheid der onder vigueur dier Schikking hier te lande ingeschreven internationale merken nader geregeld. Ingevolge deze regeling worden bedoelde merken beschouwd als waren zij rechtstreeks hier te lande ingeschreven.

Nederland is, mede voor Nederlandsch-Indië, toegetreden tot de Schikking van 's Gravenhage van 1925 betreffende het *internationaal depôt* van teekeningen en modellen van nijverheid, welke Schikking op 1 Januari 1937 omvatte 10 landen.

De tekst van het Unieverdrag en van de beide Schikkingen is opgenomen in St. 1928 no. 530.

DEPARTEMENT VAN FINANCIEN.

Tot den werkkring van dit Departement behooren (v.g.l. St. 1924 No. 576, 1925 Nos. 69 en 345, 1934 No. 63, alsmede St. 1931 No. 504 jo. 1935 No. 175):

a. het algemeen toezicht op de ontvangsten en uitgaven en de behoorlijke inning der inkomsten, alsmede op de ontvangsten en uitgaven voor rekening van derden;
b. de bevordering van een deugdelijk financieel beheer en van een doelmatig gebruik der landsmiddelen;
c. de financieele statistiek;
d. de samenstelling van de algemeene begrooting;
e. het opmaken van de begrooting van uitgaven en inkomsten, voor zoover niet behoorend tot den werkkring van een ander departement;
f. de uitvoering van de begrooting, voor zoover niet behoorend tot den werkkring van een ander departement;
g. de samenstelling van de algemeene rekening van ontvangsten en uitgaven;
h. het opmaken der rekeningen van ontvangsten en uitgaven in Nederlandsch-Indië, voor zoover niet behoorend tot den werkkring van een ander departement;
i. het bank- en muntwezen;
j. het beheer van de vlottende en vaste schulden;
k. het beheer en de voorziening in de behoefte van 's Lands kassen;
l. de bezoldigingsaangelegenheden, voor zoover niet behoorende tot de taak der Bezoldigingscommissie;
m. de overige algemeene ambtenaarszaken, waaronder de pensioenwetgeving;
n. de toekenning van pensioenen aan de burgerlijke ambtenaren, aan de leerkrachten bij het bijzonder onderwijs, alsmede aan de weduwen van de niet-Europeesche burgerlijke ambtenaren;
o. de bemoeienis met de onder Landstoezicht staande pensioenfondsen, voor zooover niet tot den werkkring van andere departementen behoorende;
p. de gouvernements-accountantsdienst;
q. de opium- en zoutregie;
r. de fabriekmatige bereiding en verpakking van opium en van zout;
s. de pandhuisdienst;
t. de in- en uitvoerrechten en accijnzen;
u. de belastingen en middelen, verpachte en niet-verpachte, voor zoover niet tot eenig ander departement behoorend;
v. het venduwezen;
w. de landelijke inkomsten;
x. het reiswezen.

De hierboven sub *l, m* en *n* genoemde onderwerpen behooren meer in het bijzonder tot de taak van den Hoofdambtenaar voor Algemeene Ambtenaarszaken.

GENERALE THESAURIE.

Bij St. 1924 No. 298 ingesteld, met bepaling dat zij deel uitmaakt van het Departement van Financiën en dat aan haar wordt opgedragen de behandeling van de volgende, tot den werkkring van genoemd departement behoorende onderwerpen:

a. het algemeen toezicht op de ontvangsten en uitgaven en de behoorlijke inning der inkomsten;
b. de samenstelling van de algemeene begrooting van uitgaven en ontvangsten, aan de hand van de terzake door de departementen van algemeen bestuur geleverde bijdragen;
c. de samenstelling van de algemeene rekening van ontvangsten en uitgaven;
d. het bank- en muntwezen;
e. het beheer van de vlottende en vaste schulden;
f. het beheer en de voorziening in de behoeften der landskassen;
g. de algemeene leiding van den Comptabiliteitsdienst;
alsmede in het algemeen alles, wat bevorderlijk kan zijn aan een deugdelijk financieel beheer en een doelmatig gebruik van de landsmiddelen.

Bij rondschrijven van den 1sten Gouvernements Secretaris van 26 Juli 1924 No. 1694/Begr. is de beteekenis en de plaats van de Generale Thesaurie in de Indische financieele administratie uiteengezet.

De in 1922 ingestelde Bezuinigingsdienst en de in 1923 bij het Departement van Financiën opgerichte afdeeling Financieele Statistiek zijn bij de instelling van de Generale Thesaurie in dit lichaam opgelost. Verder zijn de departementsafdeelingen Begrooting en Geldzaken (vroeger geheeten Munt- en Bankzaken) bij de Generale Thesaurie ondergebracht.

Bij G.B. 31 October 1936 No. 44 is voorts ook de Gouvernements Accountantsdienst aan de Generale Thesaurie toegevoegd, in verband waarmede artikel 1 van de Instructie van den Thesaurier-Generaal is aangevuld (St. 1936 No. 593). De Gouvernements Accountantsdienst is ingesteld bij St. 1915 No. 680, (gewijzigd 1921 No. 723, 1922 Nos. 596 en 751; 1930 No. 235, 1931 Nos. 113 en 441 en 1936 No. 593). Met de leiding van dezen dienst is, onder de bevelen van den Thesaurier-Generaal belast een hoofdambtenaar, die den titel voert van „Hoofd van den Gouvernements Accountantsdienst'', aan wien zijn toegevoegd accountants, adjunct-accountants, boekhoudkundige ambtenaren en verder lager administratief personeel. De instructie van het Hoofd van den Dienst werd opnieuw vastgesteld bij Bijbl. No. 13731.

Ingevolge artikel 1 zijner instructie (St. 1924 No. 298, aangevuld 1926 No. 123; 1931 No. 504; 1933 No. 260 en 1935 Nos. 128 en 175) is de Thesaurier-Generaal belast met de dagelijksche leiding van de Generale Thesaurie. Zie verder art. 2 (vermindering der landsuitgaven en verhooging van het nuttig effect der uitgaven), artikel 3 (beoordeeling van den stand en de vermoedelijke ontwikkeling van 's Lands financiën, verwerkt in een driemaandelijks verslag aan den Directeur van Financiën), voorts artikel 5 (plaatselijke onderzoekingen door de inspecteurs).

Bij G.B. 27 Juli 1924 No. 9 (Jav. Crt. 1 Aug. 1924 No. 62) is bepaald, dat Nederlandsch-Indische schatkistbiljetten ook door den Thesaurier-Generaal zullen kunnen worden onderteekend. Tevens is de Directeur van Financiën gemachtigd het endosseeren van door locale ressorten afgegeven promessen, zoomede het endosseeren of teekenen van ten name van het Gouvernement of voormeld Departementshoofd afgegeven wissels, cognossementen van geldzendingen e.d., op te dragen aan den Thesaurier-Generaal.

Door de Generale Thesaurie wordt o.m. toezicht uitgeoefend:
door middel van het aan de Inspecteurs van Financiën en de Inspecteurs van genoemd orgaan opgedragen algemeene toezicht op de financieele administratie en de kassen van alle landsdienaren, die landsgelden en geldswaarden (ook gelden van gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen, Inlandsche zelfbesturen, Inlandsche gemeenten en plaatselijke fondsen zoomede gelden van particulieren, die uithoofde van hun ambtelijke functie door hen worden

bewaard) onder hunne berusting hebben, uitgezonderd de militaire kashouders bij de Land- en Zeemacht (Bb. Nos. 10773 en 11552);

op het voeren van een algemeen kasboek volgens een van Regeeringswege vastgesteld model waartoe bedoelde landsdienaren verplicht zijn, voor zoo ver voor hun financieele administratie geen bijzondere voorschriften zijn vastgesteld (Bb. Nos. 10774 en 11553);

Tot de taak der Generale Thesaurie behooren almede:

a. het toezicht op de departementale comptabiliteitsadministratie;

b. het toezicht op het provinciaal- en regentschapsbetalingsverkeer, v.z.v. dat wordt geleid over 's Lands algemeene en perceptiekassen;

c. het toezicht op de financieele administratie van de groepsgemeenschappen in de Buitengewesten, v.z.v. die wordt geleid over de organen van 's Lands financieel-administratief beheer;

d. de kantoorindeeling en -inrichting en de normalisatie van gedrukten en andere formulieren.

Organisatie van de centrale comptabiliteitskantoren.

Bij St. 1932 No. 210, houdende wijziging van de „Regelen voor het Administratief Beheer'' (St. 1910 No. 312 opnieuw vastgesteld bij St. 1933 No. 381 en nader gewijzigd bij St. 1934 No. 175, 1935 No. 60, 1936 No. 611 en 1937 No. 161) is o.m. bepaald, dat de bevoegdheid om, als gedelegeerden van den Gouverneur-Generaal, vorderingen ten laste van den Lande te beoordeelen, te verevenen en betaalbaar te stellen in de bij regeeringsverordening aangewezen ressorten wordt uitgeoefend door die Hoofden van gewestelijk bestuur, c.q. door die residenten-afdeelingshoofden, als daartoe bij zoodanige verordening aangewezen.

Ingevolge de desbetreffende uitvoeringsvoorschriften in St. 1932 No. 211, van welke de geldende tekst, v.z.v. betreft de artt. 1 t/m 4, opnieuw is bekend gemaakt bij St. 1936 No. 192, en sedert is gewijzigd en aangevuld laatstelijk bij St. 1938 No. 28, zijn, mede in verband met de doorvoering der bestuurshervorming in de Buitengewesten en overeenkomstig het bepaalde in de ordonnantie in St. 1938 No. 370 jo. de regeeringsverordening in St. 1938 No. 372, met de uitoefening van de algemeene hulpordonnateursbevoegdheid belast:

1. de Gouverneur van West-Java in de provincie West-Java;
2. de Gouverneur van Midden-Java in de provincie Midden-Java en de gouvernementen Soerakarta en Jogjakarta;
3. de Gouverneur van Oost-Java in de provincie Oost-Java;
4. de Resident der Oostkust van Sumatra in de residenties Oostkust van Sumatra, Atjeh en Onderhoorigheden, Tapanoeli en Riouw en Onderhoorigheden;
5. de Resident van Palembang in de residenties Palembang, Benkoelen, Lampoengsche districten, Djambi en Bangka en Billiton;
6. de Resident van Sumatra's Westkust in de residentie Sumatra's Westkust;
7. de Resident der Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo;
8. de Resident der Westerafdeeling van Borneo in de residentie Westerafdeeling van Borneo;
9. de Resident van Celebes en Onderhoorigheden in de residenties Celebes en Onderhoorigheden, Manado, Bali en Lombok, Timor en Onderhoorigheden en de Molukken.

De hier genoemde hulpordonnateurs beschikken voor de uitoefening van de hun opgedragen taak elk over een door personeel van den Comptabiliteitsdienst der Generale Thesaurie bezet en geleid Centraal Kantoor voor de Comptabiliteit, waarvan de kosten ten laste van den zoojuist genoemden dienst komen.

Reorganisatie van de Landskassen.

De in Januari 1929 aangevangen invoering van een nieuw stelsel der administratie voor de landskassen werd medio 1935 voltooid.

In totaal werden opgericht 9 administratiekantoren t.w.
te Batavia, Semarang, Soerabaja, Padang, Palembang, Medan, Pontianak, Bandjarmasin en Makassar.

Aan deze kantoren is het toezicht en de contrôle van de daaronder ressorteerende kashouders opgedragen.

Bij het beëindigen van de reorganisatie was het aantal kassen als volgt:
78 algemeene en (hulp-) landskassen,
76 hulpperceptiekassen,
101 plaatsvervangende en dienstdoende hulpontvangers v/d perceptie,
208 fgd. hulpontvangers v/d perceptie.

Uit bezuinigingsoverwegingen werd een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheid van combinatie der kassen met andere geldkantoren; dit bleek mogelijk door de overdracht van landskaswerkzaamheden aan de postkantoren.

Op Java en Madoera werd in begin 1935 met de overdracht van deze werkzaamheden een aanvang gemaakt; allereerst werden overgedragen de werkzaamheden van de dd., de plv. en de hulpontvangers voor de perceptie; daarna volgde de overdracht van de werkzaamheden van de algemeene (hulp-)landskassen.

Deze overdracht kreeg eind 1936 haar beslag, met uitzondering van die der landskas te Buitenzorg, waarvan de overdracht wegens noodzakelijke verbouwing van het plaatselijke postkantoor moest worden uitgesteld.

Als z.g. moederkassen werden op Java en Madoera gehandhaafd de landskassen te Batavia, Bandoeng, (prov. West-Java), Semarang, Jogjakarta, (prov. Midden-Java), Soerabaja, Malang, (prov. Oost-Java).

In het totaal zijn overgegeven de werkzaamheden van:
56 algemeene en (hulp-)landskassen,
59 hulpperceptiekassen,
101 plaatsvervangende en dd. hulpontvangers voor de perceptie.

In plaats van deze opgeheven kassen zijn thans in het landskasverkeer ingeschakeld:
40 postkantoren.
270 hulp- en bijpostkantoren.
23 bestelhuizen.

Deze postkantoren zenden dagelijks hunne verantwoordingen van verrichte landskaswerkzaamheden aan de moederkassen, in welker ressort zij zijn ingedeeld; éénmaal per maand wordt met die kassen het verschil tusschen de ontvangen en uitgegeven landskasgelden verrekend; deze verrekening vindt plaats via de rekening met de Ned.-Indische Schatkist van het P. T. T.-bedrijf.

Met de overdracht in de Buitengewesten — beginnende met Sumatra — werd in den loop van 1938 een aanvang gemaakt.

Overgedragen werden in dat jaar de landskassen te Telok Betong, Benkoelen, Sibolga, Fort de Kock, Koetaradja, Djambi en de hulpperceptiekassen te Langsa, Bengkalis en Tandjong Balei.

Met de overdracht der werkzaamheden van de overige fungeerende hulpontvangers voor de perceptie werd in de maand November een aanvang gemaakt in de residentie Sumatra's Westkust.

Geldleeningen.

Krachtens art. 114 (1e lid) I. S. in verband met art. 1 I. C. W. kunnen ten laste van Nederlandsch-Indië geldleeningen worden aangegaan, terwijl bij het tweede lid van eerstgemeld artikel de Gouverneur-Generaal bevoegd is verklaard om met in achtneming van bij ordonnantie te stellen regelen de uitgifte van Nederlandsch-Indië schatkistbiljetten of schatkistpromessen te bevelen. Bij St. 1928 No. 21 („schatkistpapierordonnantie 1928'') is een regeling van de uitgifte van schatkistpapier tot stand gekomen.

Overzicht van de vaste leeningsschulden van Nederlandsch-Indië.

Rentetype en naam der leening.	Koers van uitgifte.	Nominaal bedrag der leening bij uitgifte.	Restant der leening per ultimo 1938.	Coupures van:	Vervaldagen der coupons.	Datum van de eerste aflossing.	Versterkte aflossing en conversie mogelijk vanaf:	Machtiging tot uitgifte der leening is verleend bij of krachtens de wet vermeld in Ned./Ind. Staatsblad.
3 % Leening 1883 [1]	98¾	f 44 000 000	f 16 909 000	f 1 000 f 500 en f 100	1 Mrt., 1 Sept.	—	—	Ned. St. 1883 No. 34.
3 % Leening 1933 (1921C en 1923B) [2]	—	„ 99 547 575	„ 82 384 200	—	7 Jan., 7 Juli	7 Juli 1934	te allen tijde met een opzeggingstermijn van 3 maanden.	Ned. St. 1932 No. 393, 1933 „ 99, Ind. St. 1932 No. 479, 1933 „ 212.
3½ % Ned.-Ind. Leening 1935 [3]	99¼	„ 50 000 000	„ 47 660 000	f 1 000 f 500 en f 100	1 Mei, 1 Nov.	1 Mei 1936	te allen tijde	Ned. St. 1934 No. 425, 1934 „ 559, Ind. St. 1934 No. 467, 1934 „ 615.
3 % Ned.-Ind. conversieleening 1937 [4]	96¾	„ 150 000 000	„ 145 000 000	f 1 000 f 500 en f 100	1 Feb., 1 Aug.	1 Feb. 1938	idem	Ned. St. 1934 No. 425, 1934 „ 559, Ind. St. 1934 No. 467, 1934 „ 615.
3 % Ned.-Ind. Leening 1937A [5]	96¾	„ 912 050 000	„ 887 400 000	f 1 000 f 500 en f 100	1 Apr., 1 Oct.	1 Oct. 1938	idem	Ned. St. 1937 No. 904, Ind. St. 1937 No. 332.
3—3½ % conversieleening 1938 [6]	100	„ 115 000 000	„ 108 445 100	f 1 000 f 500 en f 100	1 Mrt., 1 Sept.	1 Mrt. 1939	idem	Ned. St. 1935 No. 685, 1936 „ 1401.

[1] Aandeel van Nederlandsch-Indië in de 3% Leeningen ten laste van den Staat der Nederlanden, aangegaan in 1883.

[2] Met de Nederlandsche en De Javasche Bank gesloten geldleeningen ter aflossing van de pondsterling leeningen 1921 C en 1923 B. De opbrengst dezer leening heeft gestrekt tot aflossing van genoemde leeningen met van de beide circulatiebanken gekochte ponden.

[3] De opbrengst dezer leening heeft gestrekt tot conversie van het nog uitstaand bedrag ad f 33 145 000 van de leening 1923 E en tot aflossing van vlottende schuld.

[4] Geconverteerde Nederlandsch-Indische leeningen 1930 en 1931, pro resto groot respectievelijk f 65 620 000 en f 87 500 000.

[5] De opbrengst dezer leening heeft gediend tot conversie der Nederlandsch-Indische Conversieleeningen 1934 en 1934 A, zoomede van de Nederlandsch-Indische leening 1934 (2e uitgifte), pro resto groot respectievelijk f 295 925 000, f 469 075 000 en f 146 775 000.

[6] Oorspronkelijk een door den Staat der Nederlanden verstrekte 4% geldleening a pari als aandeel in de opbrengst der 4% Nederlandsche Staatsleening 1933, verwisseld in een aandeel in de 3—3½ % Nederlandsche Staatsleening 1938; behoudens het recht van voortijdige aflossing zal deze leening na 10 jaren een rente dragen van 3½ %.

Het muntwezen.

Geregeld bij de „Indische muntwet 1912'' (St. 610 jis. St. 1920 No. 107; 1929 No. 170; 1932 Nos. 419 en 464; 1936 No. 444), ingevolge St. 1913 No. 444 in werking getreden op 1 November 1913, en bij St. 1913 Nos. 445, 446 en 447.

Bij genoemde wet is bepaald, dat de rekeningseenheid van het muntstelsel in Nederlandsch-Indië is de gulden, verdeeld in honderd centen, en dat wettige munten zijn:

A. met de hoedanigheid van wettig betaalmiddel:
I. tot ieder bedrag:
a. in goud:
het tienguldenstuk;
het vijfguldenstuk;
b. in zilver:
de rijksdaalder of twee en een halve gulden;
de gulden;
de halve gulden;
II. tot beperkt bedrag, de volgende pasmunten:
a. in zilver:
het stuk van ¼ (een vierde) gulden;
het stuk van 1/10 (een tiende) gulden;
b. in nikkel:
het vijf centstuk;
c. in koper:
het twee en een halve centstuk;
de cent;
de halve cent;
d. in brons:
de cent;
B. zonder de hoedanigheid van wettig betaalmiddel:
de gouden dukaat.

Het tienguldenstuk, het vijfguldenstuk, de gouden dukaat, de rijksdaalder, de gulden en de halve gulden zijn dezelfde muntstukken als in de „Muntwet 1901'' (Ned. St. No. 132), zooals laatstelijk gewijzigd bij Ned. St. 1912 No. 324, 1919 No. 786; 1924 No. 525, opgenomen in Ind. St. 1912, 611 jo. 1920 No. 107. Zie ook Ned. St. 1920 No. 184.

De aanmunting van rijksdaalders, guldens en halve guldens en van pasmunt voor Nederlandsch-Indië geschiedt alleen voor rekening van den Staat. Alle munten voor het Rijk en van zijne koloniën en bezittingen worden aan 's Rijks munt geslagen (St. 1931 Nos. 456 t/m 460).

Telken jare wordt in de Staatscourant en in de Javasche-Courant medegedeeld, hoeveel van elke muntsoort voor rekening van den Lande is aangemunt.

Bij St. 1858 No. 47 was het maximum van elke soort uit te geven pasmunt voorloopig bepaald op een nominaal bedrag van *f* 12 000 000 voor de zilveren en van *f* 10 000 000 voor de koperen pasmunt; bij St. 1901 No. 128 zijn bovenbedoelde maxima opgeheven en werd tevens bepaald dat door den Gouverneur-Generaal de Landskassen worden aangewezen, waar de pasmunt tegen rijksdaalders, guldens en halve guldens kan worden ingewisseld.

Deze laatste bepaling is behouden in de Indische Muntwet 1912. Daarbij is voorts bepaald, dat de Gouverneur-Generaal zoo noodig voor elke kas vaststelt het aan zilveren, nikkelen, koperen en bronzen pasmunt aan te bieden bedrag, beneden hetwelk geen inwisseling kan geschieden.

Niemand is verplicht zilveren pasmunt tot een hooger bedrag dan van tien

gulden, nikkelen pasmunt tot een hooger bedrag dan van vijf gulden of koperen en bronzen pasmunt tot een hooger bedrag dan van twee gulden in betaling aan te nemen.

Munten, welke anders dan door slijting in gewicht zijn verminderd, worden in 's Lands kassen niet aangenomen. Niemand is gehouden ze aan te nemen.

Welke gedragslijn wordt aangenomen tegenover de munten, die vermoed worden valsch, vervalscht, opzettelijk beschadigd of opzettelijk geschonden te zijn is aangegeven in artikel 14 van de Indische Muntwet 1912. Ingeval evengemeld vermoeden wordt bevestigd, worden de betrekkelijke munten, voor zoover er geen aanleiding bestaat om ter zake een strafvervolging uit te lokken, door of van wege den Directeur van Financiën doorgesneden en aan den inzender daarvan teruggegeven.

Verbods- en beperkende bepalingen op den invoer van drukwerken, stukken metaal of andere voorwerpen in een vorm, die op munt- of bankpapier of muntspecie gelijkt zie art. 519 Wetboek van Strafrecht.

Van Regeeringswege worden ingetrokken en vermunt:

a. alle gebrekkig bewerkte munten.

b. alle munten, niet vallende onder de valsche, vervalschte, opzettelijk beschadigde en opzettelijk geschondene, welke door den omloop zoozeer zijn afgesleten, dat hunne beeldenaar geheel of gedeeltelijk onzichtbaar is, of die door andere oorzaken voor den omloop ongeschikt zijn geworden.

c. de tienguldenstukken, vijfguldenstukken, rijksdaalders, guldens en halve guldens, die door slijting in den omloop meer dan een zeker gedeelte van hun wettelijk gewicht hebben verloren.

De Directeur van Financiën heeft in het belang van een grondige en snelle zuivering van de muntcirculatie van beschadigde en geschonden munt van October 1930 af de gelegenheid open gesteld om beschadigde en geschonden munten bij de Landskassen tegen goede gangbare in te wisselen. Ten aanzien van de z.g. getambelde munten werd de gelegenheid tot inwisseling tot nader order verlengd; hetzelfde geschiedde voor enkele gebiedsdeelen in de Buitengewesten ten aanzien van andere geschonden munt.

Het in 1929 opgerichte Centraal Remisekantoor te Weltevreden, dat bij St. 1933 No. 130 opgeheven was, is bij beschikking van den Directeur van Financiën van 16 April 1936 No. GTd 1/8/11 weder ingesteld. De taak van het Centraal Remisekantoor omvat thans:

1. het ontvangen, registreeren, tellen en verzenden van geldremises van en naar de landskassen, alsmede die van en naar de ingevolge beschikkingen van den Directeur van Financiën met landskaswerkzaamheden belaste postkantoren;
2. het ontvangen en verhandelen van geldzendingen betreffende aan den omloop onttrokken of te onttrekken dofklinkende en versleten munt;
3. het algemeen onderzoek van naar 's Rijks munt op te zenden ongangbare, t.w. niet opzettelijk beschadigde en „getambelde'' munt;
4. het ontvangen en verhandelen van ter ommunting of ontmunting naar Nederland op te zenden munt;
5. werkzaamheden, verband houdende met de intrekking van munt en de doorzending van ingetrokken munt, bestemd voor vernietiging, verkoop of versmelting hier te lande, en met de verspreiding van nieuwe munten;
6. het ontvangen van ter inwisseling aangeboden pas- en teekenmunt van particulieren tegen afgifte van andere munten, bankbiljetten of cheques en de verhandeling daarvan in de daartoe bestemde registers;
7. het beheer van de muntvoorraden, waaraan een nadere bestemming wordt gegeven;
8. het ontvangen en zoo noodig overstorten van overtollige kasgelden.

Het is verboden andere zilveren, nikkelen, bronzen of koperen munten in betaling te geven of te nemen dan de hiervoren genoemde wettige munten.

Deze bepaling geldt niet voor de gedeelten van Nederlandsch-Indië bij ordonnantie aan te wijzen, en voor zoodanige munten bij die ordonnantie aangegeven, met dien verstande echter dat ook in die gebiedsdeelen onverminderd blijft ieders bevoegdheid om wettige betaalmiddelen te eischen en het aldaar aan de algemeene ontvangers van 's Lands kassen en de kashouders van locale gebiedsdeelen verboden is bij ontvangsten, die zij als zoodanig doen, andere dan de wettige munten aan te nemen. Evenbedoelde ordonnantie komt voor in St. 1913 No. 445 jo. St. 1927 No. 497, en bevat ook de strafbepalingen tegen overtreding van het in de vorige alinea vermeld verbod. Ten aanzien van het meerendeel der bij voornoemde ordonnantie aangewezen gebiedsdeelen is sindsdien de omloop van de daarbij genoemde munten verboden.

Bij St. 1899 No. 229 zijn verbodsbepalingen in het leven geroepen, betreffende den invoer op Java en Madoera van Nederlandsch-Indische of vreemde, al of niet wettig gangbare koperen en bronzen muntspeciën.

Ten einde de bevolking van Bali en Lombok te beschermen tegen een mogelijke waardevermindering van het huidige kepengbezit als gevolg van een te vreezen overgrooten invoer van bedoelde munt uit China werd bij Gouvernementsbesluit van 25 Juli 1936 No. 34 (St. No. 427) de ordonnantie, houdende het verbod van invoer in de residentie Bali en Lombok van koperen muntspeciën, bekend onder den naam van „kepengs'' en „Chineesche duiten'', vastgesteld.

Waar in algemeene verordeningen en elders het woord „standpenningen'' is gebezigd, worden daaronder verstaan munten met de hoedanigheid van wettig betaalmiddel tot ieder bedrag, derhalve de tienguldenstukken, vijfguldenstukken, rijksdaalders, guldens en halve guldens (art. 18 van de Indische Muntwet 1912).

St. 1919 No. 511 bevat bepalingen tegen het z.g. oppotten, zoomede tegen het versmelten of op andere wijze ongeschikt maken van wettige zilveren munten.

Bij de z.g. „gehaltewet 1919'', St. 1920 No. 107, werd de minister van Financiën gemachtigd het gehalte van de zilveren teekenmunt terug te brengen van 945/1000 fijn tot 720/1000 fijn. Tot ultimo October 1938 is voor een bedrag van *f* 139 900 000 aan teekenmunt van het oude gehalte aan den omloop onttrokken. Daarentegen werd tot genoemd tijdstip tot een bedrag van *f* 111 700 000 aan nieuwe rijksdaalders, guldens en halve guldens uit Nederland ontvangen, waarvan echter weder *f* 19 000 000 door Nederland werd teruggenomen in mindering van de Indische schuld bij 's Rijksschatkist.

Bij St. 1933 No. 507 werd de datum van de buiten omloopstelling van de oude teekenmunt, bepaald op 1 Januari 1934; de gelegenheid werd echter opengesteld deze munten gedurende 6 maanden bij de verschillende kassen in te wisselen. Het bleek noodzakelijk dezen inwisselingstermijn meerdere malen met een halfjaar te verlengen en wel laatstelijk bij Gouvernementsbesluit van 4 Juni 1937 No. 32 tot 1 Januari 1938. Met ingang van dien datum werd de gelegenheid tot inwisseling bij de landskassen definitief gesloten.

Krachtens artikel 1 van St. 1932 No. 181 hebben de bankbiljetten van de Javasche Bank, zoolang zij niet buiten omloop zijn gesteld in Nederlandsch-Indië de hoedanigheid van wettig betaalmiddel. Deze bepaling geldt niet voor betalingen door de Javasche Bank zelf te doen.

Bij Gouvernementsbesluit van 11 Augustus 1936 No. 23 (St. No. 444) werd een aanvulling en wijziging van de Indische Muntwet 1912 afgekondigd, betrekking hebbende op de invoering van den bronzen cent. Begin September 1936 zijn de eerste zendingen van deze munten van 's Rijksmunt te Utrecht

in Indië ontvangen, waarna onmiddellijk een aanvang met de distributie daarvan werd gemaakt.

Deze distributie vindt op tweeërlei wijze plaats:

a. door aanvulling der voorraden van de landskassen op Java en Madoera en in de Buitengewesten (extensieve distributie);

b. door vervanging der koperen centen in bepaalde gebiedsdeelen, te beginnen met Java en Madoera (intensieve distributie).

Tot ultimo October 1938 werd uit Nederland aan bronzen centen aangevoerd tot een nominaal bedrag van *f* 2.847.000.—, waarvan, met inbegrip van de op dien datum aanwezige kasvoorraden, op Java en Madoera werd gedistribueerd *f* 2.625.480.— en in de Buitengewesten *f* 221.520.—.

Aan koperen centen werd in dezelfde periode tot een nominaal bedrag van *f* 1.263.700.— aan den omloop onttrokken.

Maandelijks wordt van het Staatsmuntbedrijf in Utrecht ruim *f* 100.000.— aan bronzen centen ontvangen.

Het samenstellen der algemeene begrooting van Nederlandsch-Indië.

De algemeene begrooting van Nederlandsch-Indië (d.w.z. de Landsbegrooting zonder de begrootingen voor de Landsbedrijven, waarop de Indische Bedrijvenwet is toegepast) bestaat uit 12 afdeelingen t.w.:

Afdeeling I. Regeering en Hooge Colleges;
" II. Departement van Justitie;
" III. " " Financiën;
" IIIA. Indische Schuld;
" IV. Departement van Binnenlandsch Bestuur;
" IVA. Landstreken in de Buitengewesten.
" V. " " Onderwijs en Eeredienst;
" VA. Dienst der Volksgezondheid;
" VI. Departement van Economische Zaken;
" VII. " " Verkeer en Waterstaat;
" VIII. " " Oorlog;
" IX. " der Marine.

Elke afdeelingsgewijze begrooting bestaat voor zooveel noodig uit 4 hoofdstukken; n.l. I. Uitgaven in Nederland; II. Uitgaven in Indië; III. Middelen in Nederland; IV. Middelen in Indië, terwijl daarbuiten nog opgenomen worden eene raming der middelen in Nederland en eene raming der middelen in Indië.

De hoofdstukken worden gesplitst in posten; de posten der uitgaven, voor zoover de samenstelling van deze posten daartoe gelegenheid biedt, in kredieten voor personeele-, materieele- en kapitaalsuitgaven. Gelijktijdig met deze splitsing worden de posten onderverdeeld in artikelen en worden bij elk artikel subartikelen aangewezen, ten laste waarvan de uitgaven zullen worden verevend.

De ontwerpen der algemeene begrooting worden jaarlijks door den Gouverneur-Generaal aan den Volksraad aangeboden bij de opening van de eerste gewone zitting (d.i. 15 Juni of op den eersten dag daarna, welke geen Zondag of daarmede gelijkgestelde feestdag is). Zij worden door den Raad, onder mededeeling van zijn gevoelen, uiterlijk op 29 Augustus aan den Gouverneur-Generaal teruggezonden. Ten aanzien van de ontwerpen van aanvullingsbegrootingen wordt de termijn van terugzending telkenmale door den Gouverneur-Generaal bepaald.

De Gouverneur-Generaal stelt de algemeene begrooting en de aanvullingsbegrooting vast, voor zoover hij zich met het gevoelen van den Volksraad vereenigt.

De vaststelling geschiedt bij besluiten, elk niet meer dan één afdeeling betreffend. Die besluiten worden uiterlijk binnen twee weken na afloop van den voor de terugzending der ontwerpen bepaalden termijn openbaar gemaakt in de Javasche Courant.

Om te kunnen werken behoeven de vaststellingsbesluiten goedkeuring bij de wet; de goedgekeurde besluiten worden in het Staatsblad van Nederlandsch-Indië geplaatst. Wanneer echter eene uitgaaf zóó dringend noodzakelijk is, dat daarmede niet kan worden gewacht op goedkeuring bij de wet van het besluit, waarin op de uitgaaf is gerekend, is de Gouverneur-Generaal bevoegd om haar, in afwachting van die goedkeuring, bij een met redenen omkleed besluit te bevelen (art. 105 I.S.). Voorts kunnen in spoedeischende gevallen, ter beoordeeling van den Gouverneur-Generaal, ter behandeling van ontwerpen van aanvullingsbegrootingen buitengewone zittingen van den Volksraad worden gehouden, tot bijwoning waarvan alleen de op Java en Madoera metterwoon gevestigde leden worden opgeroepen (art. 65 I.S.).

De wetsontwerpen tot al- of niet goedkeuring bij de wet van de besluiten betreffende de algemeene begrooting worden uiterlijk op 16 November van het jaar, voorafgaande aan dat, waarop de begrooting betrekking heeft, aan de Staten-Generaal aangeboden en die tot al dan niet goedkeuring van besluiten betreffende de aanvullingsbegrootingen zoo spoedig mogelijk. De goedgekeurde besluiten tot vaststelling van de algemeene begrooting treden, evenals de wetten, welke die begrooting betreffen, in werking op 1 Januari van het dienstjaar, waarop zij betrekking hebben.

Zij worden geacht op dien datum in werking te zijn getreden, indien en voor zoover zij eerst daarna in het Staatsblad van Nederlandsch-Indië zijn geplaatst. Zoolang dit laatste niet is geschied, strekt de begrooting van het aan het betrokken dienstjaar voorafgaande jaar tot grondslag van het beheer (art. 110 I.S.).

Indien eene wet tot goedkeuring van een besluit van den Gouverneur-Generaal tot vaststelling van wijzigingen van de begrooting dan wel eene wet tot vaststelling van dergelijke wijzigingen tot stand komt na den laatsten dag, waarop ingevolge het laatste lid van artikel 11 I. C. W. de dienst van het betrokken jaar geopend blijft, wordt zij geacht op dien dag in werking te zijn getreden (art. 6. I. C. W.).

Indien nopens eene geheele afdeeling der algemeene begrooting geen overeenstemming tusschen den Gouverneur-Generaal en den Volksraad is verkregen, geschiedt de vaststelling van die afdeeling bij de wet. Onderdeelen van afdeelingen der algemeene begrooting en aanvullingsbegrootingen waaromtrent geen overeenstemming is verkregen, worden bij de wet vastgesteld, indien en voor zoover daaraan behoefte bestaat.

Wordt het vaststellingsbesluit van een afdeeling der algemeene begrooting niet goedgekeurd, dan geschiedt de vaststelling dier afdeeling bij de wet. Begrootingswijzigingen in een vaststellingsbesluit van een aanvullingsbegrooting, dat niet wordt goedgekeurd, worden alleen bij de wet vastgesteld, wanneer onverwijlde vaststelling noodzakelijk is.

Bij St. 1927 No. 419 jo. 1929 No. 372, de „Indische Bedrijvenwet'', is de mogelijkheid geopend om aan de Landsbegrooting over eenig jaar afzonderlijke afdeelingen toe te voegen, welke tezamen de over hetzelfde tijdvak loopende begrooting der Landsbedrijven vormen. In afwijking in zoover van het eerste lid van artikel 101 der Indische Staatsregeling is alsdan elke afdeeling samengesteld uit twee onderafdeelingen, waarvan de eerste omvat de kapitaalsuitgaven en de kapitaalsontvangsten, de tweede de lasten en baten der exploitatie.

Bij de ordonnanties in St. 1930 Nos. 255, 258, 262, 266 en 270 is de Indische

Bedrijvenwet van toepassing verklaard op de Militaire Graslanden (1), de Opiumfabriek, het Reproductiebedrijf van den Topografischen dienst, den Pandhuisdienst en 's Lands Kina- en Theebedrijf; bij St. 1931 Nos. 479, 496, 497 en 524 en St. 1932 No. 185 op de Emmahaven, de haven Belawan, de haven Makassar, den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst en de Bangkatinwinning; bij St. 1932 No. 519, 1933 Nos. 314, 315 en 324 op de haven van Semarang, de Boekit-Asamsteenkolenontginning, de Oembilinsteenkolenontginning en de Landswaterkrachtbedrijven; bij St. 1934 Nos. 109, 110 en 410 op de havens van Tandjong-Priok en Soerabaja en op 's Lands Caoutchoucbedrijf; bij St. 1936 No. 711 op de Zoutwinning; bij St. 1937 No. 688 op de Landsdrukkerij. Met ingang van 1 Januari 1938 werden 's Lands Kina- en Theebedrijf en 's Lands Caoutchoucbedrijf samengevoegd onder den naam van Gouvernements Landbouwbedrijven. In verband daarmede zijn thans aan de Landsbegrooting toegevoegd de volgende afdeelingen:

Afdeeling IIIB, Opiumfabriek;
„ IIIC, Pandhuisdienst;
„ IIID, Zoutwinning;
„ VIA, Gouvernements Landbouwbedrijven;
„ VIB, Landsdrukkerij;
„ VIIA, Post-, Telegraaf- en Telefoondienst;
„ VIIB, Landswaterkrachtbedrijven;
„ VIIC, Haven van Makassar;
„ VIID, Emmahaven;
„ VIIE, Haven van Belawan;
„ VIIF, „ „ Semarang;
„ VIIG, „ „ Tandjong-Priok;
„ VIIH, „ „ Soerabaja;
„ VII-I, Bangkatinwinning;
„ VIIJ, Oembilinsteenkolenontginning;
„ VIIK, Boekit-Asamsteenkolenontginning;
„ VIIIA, Reproductiebedrijf van den Topografischen Dienst.

De administratie en de voorziening in de behoefte van 's Lands kassen.

Het algemeen beheer van 's Lands kassen wordt gevoerd door den Directeur van Financiën.

De Landskassen worden onder toezicht van de Hoofden van de kantoren voor de administratie van Landskassen beheerd door landskas- en schatkistambtenaren met den titel van *algemeen ontvanger*.

Aan verschillende algemeene ontvangers is als bijbetrekking het vendumeesterschap der 1ste klasse opgedragen; zie den staat letter B van bijlage FF.

De kantoren der algemeene ontvangers, zoomede de kantoren der ontvangers voor de perceptie van 's Lands middelen zijn dagelijks voor het publiek open, uitgezonderd des Zaterdags, des Zondags en de feestdagen, met dien verstande dat voormelde kantoren des Zaterdags eveneens geopend zullen zijn, indien die dag de eerste werkdag van de maand is. De Landskassen beheerd door een algemeen ontvanger aan wien tevens de functiën van vendumeester zijn opgedragen, zijn ook des Maandags voor het publiek gesloten, tenzij die dag de eerste werkdag van de maand is (Bb. 12721). Tevens is bij rondschrijven van den Thesaurier-Generaal bepaald, dat ten behoeve van de uitbetaling van

(1) Met ingang van 1 Januari 1933 als Landsbedrijf opgeheven (zie St. 1933 No. 80).

pensioenen, gagementen, onderstanden enz. de kassen op den tweeden werkdag van de maand gesloten zullen zijn voor alle andere betalingen en ontvangsten.

Over dienstverhouding van algemeene ontvangers tot Thesaurier-Generaal, zie Bb. 12043.

De plaatsen, waar landskassen zijn gevestigd, zijn vermeld in deel II van dezen almanak.

Voor de verdere organisatie van het landskasbeheer wordt verwezen naar de hiervoren gegeven uiteenzetting onder „reorganisatie van de landskassen''.

De Hoofden der departementen zijn, als gedelegeerden van den Gouverneur-Generaal, bevoegd tot het beoordeelen, verevenen en betaalbaarstellen van vorderingen ten laste van den Lande. Gelijke bevoegdheid hebben de Hoofden van gewestelijk bestuur voor de op hun ressort betrekking hebbende vorderingen (artt. 4 en 5 van St. 1933 No. 381, jis. 1934 No. 175, 1935 No. 60, 1936 No. 611 en 1937 No. 161; 1932 Nos. 210 en 211 jo. 1936 No. 192). De Hoofden der departementen geven ordonnantiën af op alle Landskassen; de Hoofden van gewestelijk bestuur mandaten op de kassen in hun gewest (art. 7 van St. 1933 No. 381).

Gelijke bevoegdheid als aan de Hoofden van gewestelijk bestuur is verleend wordt toegekend aan de Onder-Inspecteurs der Militaire Administratie (art. 7 van St. 1933 No. 381 en 1932 Nos. 210 en 211; regeling bij wettige verhindering St. 1933 No. 381 (art. 8)) en aan door het Hoofd van het Departement der Marine aangewezen officieren of ambtenaren (art. 5 van St. 1933 No. 381).

Op plaatsen, waar geene tot het Departement van Oorlog of dat der Marine behoorende officieren of ambtenaren voor die departementen optreden, geschiedt dit door de Hoofden van gewestelijk bestuur.

Bb. No. 3434 uitgifte van triplicaten van ordonnantiën en mandaten, waarvan de origineelen in het ongereede zijn geraakt. Zie ook Bb. No. 4336.

Voorkoming van vervalsching van betalingsstukken (advieslijsten): (Bb. 4275).

De Gouvernements Accountantsdienst.

Ingesteld bij St. 1915 No. 680, (gewijzigd 1921 No. 723, 1922 Nos. 596 en 751; 1930 No. 235, 1931 Nos. 113 en 441 en 1936 No. 593). Met de leiding van dezen dienst is, onder de bevelen van den Thesaurier-Generaal, belast een hoofdambtenaar, die den titel voert van „Hoofd van den Gouvernements-Accountantsdienst'' en aan wien zijn toegevoegd accountants, adjunct-accountants, boekhoudkundige ambtenaren, en verder lager administratief personeel.

De instructie van het Hoofd van den Dienst werd opnieuw vastgesteld bij Bb. No. 13731.

Verpachte middelen.

In zake belastingen is verpachting eene wijze om de belasting te innen; in zake bedrijven is zij een middel om een bedrijf te beheeren en daaruit voordeel te trekken. Voor alle verpachtingen zijn algemeene regels vastgesteld, welke hoofdzakelijk bepalen de wijze waarop en de verplichtingen waaronder de verpachtingen geschieden. Zie het reglement voor de verpachting van 's Landsmiddelen in St. 1902 No. 184, gew. 1902 No. 258 en 399; 1905 No. 339; 1923 No. 322 art. 2, 1925 No. 433 en 1931 No. 168, zoomede Bb. Nos. 314, 900 en 3963 (remissie van pachtschat); 650 en 693 (boeten); 886 en 1144 (uitstel betaling); 1155 (knevelarij); 1766 en 5421 (verlijden acten); 2218 (afloop der verpachtingen); 2275 (soliditeit pachters en borgen); 2895 en 3154 (geen afschriften van pachtovereenkomsten aan Regeering of Departement van Financiën); 2922 en 3018 (opsporingsbevoegdheid inzake pachtovertredingen); 2930 en 3904 (invordering pacht-

penningen); 3662 (domicilie pachters en borgen); 5143 (nalatige pachters) en 5171 (betaling van pachtschatten). De verpachting geschiedt in den regel door het Hoofd van gewestelijk bestuur ter hoofdplaats van het betrokken gewest. De dagen der verpachtingen worden op Java en Madoera (1) vastgesteld en bekend gemaakt door den Directeur van Financiën en voor de Buitengewesten door het Hoofd van gewestelijk bestuur.

De bevoegdheid van den Directeur van Financiën, om in sommige gevallen te beslissen omtrent den onderhandschen afstand der pachten van 's Lands middelen, is geregeld bij St. 1905 No. 340.

Bepalingen op het houden van huiszoeking bij overtreding van de wettelijke bepalingen op het stuk van 's Lands middelen en pachten zijn vastgesteld bij St. 1865 No. 84; 1874 No. 201; 1876 No. 262; 1877 No. 110; 1900 No. 136 en 246; 1917 No. 497 art. 4 (2) *d;* 1918 No. 35; 1925 No. 433 art. 1 en 1931 No. 168 art. 1 § B, 1e en Bb. Nos. 2243, 2920 en 6021.

De verpachte middelen in de *Buitengewesten* de zoogenaamde *kleine middelen,* worden afzonderlijk verpacht.

Die middelen zijn:

a. *Verkoop van sterke dranken:* in het buiten het tolgebied gelegen gedeelte van de residentie Riouw en Onderhoorigheden, (St. 1890 No. 85 gewijzigd 1894 No. 158 en 1900 No. 169); zie verder St. 1892 No. 139 (Indragiri); 1909 No. 174; 1916 Nos. 90 en 185 (Riouw);

b. *Recht tot het houden van pandhuizen.* St. 1903 Nos. 402 en 403, St. 1906 No. 551, St. 1910 No. 482, St. 1911 No. 674 en St. 1919 No. 77; St. 1906 No. 290 *(Djambi),* St. 1932 No. 527 *(Molukken* en *Timor);* voorts Bb. Nos. 3568, 3602, 3609 en 3856 zoomede het rondschrijven van den Directeur van Financiën van 30 Augustus 1934 No. 1/50/3/17 (rente-berekening door pachters van pandhuizen);

c. *Verkoop van laroe ter hoofdplaats Koepang* van de residentie Timor en Onderhoorigheden (St. 1895 No. 205 en gewestelijke keur in extra-bijvoegsel Javasche Courant 24/12—'31 No. 103).

OPIUM- EN ZOUTREGIE.

Instelling Opium- en Zoutregie St. 1933 No. 441. Instructie voormaligen dienst der Opiumregie Bb. Nos. 5853, 7789 en 8574. Instructie voormaligen dienst der Zoutregie Bb. Nos. 10617, 11973, 12153, 12474 en 13848; Bb. No. 1404.

A. Opium.

Met de *invoering der Opiumregie* werd een aanvang gemaakt op 1 September 1894, toen deze Regie, ter vervanging van de vroegere opiumpacht, voorloopig bij wijze van proef, werd ingevoerd op Madoera (St. 1894 No. 161). Sedert werd stelselmatig met die invoering doorgegaan. Op 1 April 1913 behoorde de opiumpacht in geheel Nederlandsch-Indië tot het verleden (St. 1913 No. 219).

Verdoovende-middelenordonnantie St. 1927 No. 278, verbeterd bij verbeterbladen van 22 Juli 1927 en 3 Februari 1928 en gewijzigd bij St. 1931 No. 168 (art. 1 onder B ten 28e), 1933 Nos. 368 en 441 en 1937 No. 635. *Regie-opiumordonnantie* St. 1927 No. 279, verbeterd bij verbeterblad van 22 Juli 1927 en gewijzigd bij St. 1931 No. 168 (art. 1 onder B ten 29e), 1933 Nos. 23

---

(1) Sinds de overgave op 1 Januari 1923 van de verpachte vogelnestklippen aan het toenmalige Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, bestaan er op Java en Madoera geen onder het Departement van Financiën behoorende pachten meer.

en 441, 1934 No. 672 en 1938 No. 370. *Koninklijk besluit ter uitvoering van de bereid-opiumovereenkomst van Bangkok van 1931* St. 1933 No. 22. *Bepalingen betreffende invoer-, uitvoer- en afwijkingscertificaten* St. 1927 No. 280, verbeterd bij verbeterblad van 22 Juli 1927 en gewijzigd bij St. 1933 No. 441. *Opiumverpakkingsbepalingen 1927* St. 1927 No. 514, gewijzigd bij St. 1933 Nos. 50 en 441, 1934 No. 673, 1935 No. 27, 1937 Nos. 126 en 576 en 1938 No. 373. *Kringenbesluit* St. 1934 No. 59, verbeterd bij verbeterblad van 13 Maart 1934 en gewijzigd bij St. 1934 Nos. 561 en 673, 1935 No. 27, 1936 No. 184, 1937 No. 576 en 1938 No. 373. *Opiumpremiebepalingen* St. 1936 No. 246 en 1937 No. 576. *Subsidieregeling voor opiophagenverpleging* St. 1930 No. 135, 1931 No. 168 (art. 1 onder D ten 13e) en 1938 No. 370.

Haagsch Opiumverdrag van 1912 St. 1921 No. 98 (toetredingen laatstelijk St. 1937 No. 88). *Volkenbondsverdrag* (art. 23 onder c) St. 1920 No. 554. *Geneefsch Opiumverdrag van 1925* St. 1928 No. 505 (toetredingen laatstelijk St. 1937 No. 90). *Verdrag van Genève van 1931 tot beperking van de vervaardiging en tot regeling van de distributie van verdoovende middelen (Limitatie-Conventie)* St. 1933 No. 310 (toetredingen laatstelijk St. 1939 No. 42). *Bereid-opiumovereenkomsten van Genève van 1925 en van Bangkok van 1931* St. 1927 No. 370 en 1937 No. 183.

Bepalingen betreffende opsporing van opiumdelicten en huiszoeking ter ontdekking van opiumdelicten.

Onderzoek van winkels, magazijnen en dergelijke plaatsen, vaartuigen en woningen:

St. 1865 No. 84, 1874 No. 201, 1876 No. 262, 1877 No. 110, 1917 No. 497 (art. 4 lid 2), 1925 No. 433, 1931 No. 168 (art. 1 onder B ten 1e) en 1938 No. 370; St. 1898 No. 278; St. 1899 No. 122; St. 1900 Nos. 136 en 246; St. 1900 No. 204, 1901 No. 24, 1925 No. 433 en 1938 No. 370; St. 1911 No. 315; St. 1918 Nos. 35 en 559, 1920 No. 687, 1925 No. 433 en 1938 No. 370; St. 1922 No. 331, 1923 No. 225, 1925 No. 433, 1931 No. 373 (art. 1 onder B ten 14e) en 1938 No. 370;

Spoorwegonderzoek St. 1887 No. 189.

Onderzoek van geschriften, boeken en andere papieren St. 1892 No. 80, 1925 No. 433 en 1938 No. 370.

Proces-verbaal van huiszoeking Bb. Nos. 2243 en 10867.

Bevoegdheid van personeel van oorlogsschepen, schepen der Gouvernementsmarine en gewestelijke vaartuigen:

St. 1922 No. 331, 1923 No. 225, 1925 No. 433 en 1938 No. 370;

St. 1935 Nos. 497 (artt. 8—9—10—11—12—13) en 525.

Bevoegdheid van personen met een desbetreffende opdracht van het Diensthoofd St. 1884 No. 42, 1898 No. 77 (1) en 1933 No. 441.

Bevoegdheid van ambtenaren van den Dienst der In- en Uitvoerrechten en Accijnzen St. 1918 Nos. 35 en 559, 1920 No. 687, 1925 No. 433 en 1938 No. 370.

Bevoegdheid van havenmeesters St. 1935 Nos. 497 (artt. 8—9—10—11—12—13) en 525.

Fabriekmatige bereiding en verpakking van opium.

Het reglement op het beheer en de organisatie der Opiumfabriek is opgenomen in St. 1901 No. 451, 1903 No. 175, 1906 Nos. 199 en 319, 1907 No. 487, 1912 No. 597, 1916 No. 204, 1917 No. 760, 1923 No. 557, 1925 No. 63.

Ingevolge St. 1923 No. 556, gewijzigd bij St. 1925 No. 261, is de Directeur der Opiumfabriek, als gemachtigde van den Gouverneur-Generaal, bevoegd tot

(1) Ingetrokken bij St. 1927 No. 278.

het beoordeelen en betaalbaar stellen van vorderingen ten laste van den Lande, voorzoover betreft de uitgaven ten laste van dat bedrijf.

Op grond van art. 3 van St. 1923 No. 394 hebben de verklaringen van den Directeur der Opiumfabriek of van den Scheikundig-Ingenieur bij die inrichting opgemaakt op den eed (de belofte) bij den aanvang hunner bediening afgelegd in zaken van overtreding dier verordeningen, bewijskracht ten aanzien van hetgeen door hem aan het voorwerp van onderzoek is waargenomen.

De Directeur van Financiën is gemachtigd, om jaarlijks aan het daarvoor in aanmerking komend personeel bij de fabriek premiën toe te kennen, bedragende in totaal en in maximum het bedrag, dat daartoe jaarlijks op de begrooting wordt uitgetrokken (St. 1925 No. 63).

Bij Gouvernementsbesluit van 22 Juli 1930 No. 39 (St. No. 258) is de fabriek der Opiumregie onder den naam van „Opiumfabriek'' aangewezen tot Landsbedrijf in den zin van art. 2 der „Indische Bedrijvenwet''. (St. 1927 No. 419).

B. Zout.

Instelling en organisatie van het bedrijf der Zoutregie St. 1915 No. 241 en 1938 No. 373;

Overdracht van de bemoeienis met de zoutzaken van het Binnenlandsch Bestuur op de Zoutregie St. 1918 Nos. 138, 255 en 652, 1919 No. 282, 1922 No. 694 en 1924 No. 417.

Zoutmonopolie-ordonnantie St. 1921 No. 454, 1923 No. 20, 1930 Nos. 119 en 307, 1931 Nos. 168 (art. 1 onder F ten 4e), 191, 423 en 431, 1932 No. 561, 1933 No. 26, 1934 Nos. 140 en 373 en 1938 No. 370.

Bijzondere bepalingen betreffende *zoutwaterwellen* St. 1934 Nos. 89, 90, 91, 92 en 538 en 1938 Nos. 416 en 417.

Overdracht vervoer en verkoop van zout aan de provincies:

West-Java, St. 1925 No. 688, 1929 No. 388, 1932 Nos. 142 en 584 en 1938 No. 170 (artt. 6 en 13);

Midden-Java, St. 1929 No. 457, 1932 Nos. 142 en 584 en 1938 No. 170 (artt. 6 en 13);

Oost-Java, St. 1928 No. 547, 1932 No. 584 en 1938 No. 170 (artt. 6 en 13).

Uitkeering van een aandeel in het zoutmiddel aan de groepsgemeenschappen in de Buitengewesten St. 1938 No. 169 (art. 5).

Politioneele bevoegdheden van de mantri's bij den dienst der Zoutregie (hieronder thans te verstaan het personeel van de weegloodsen der Opium- en Zoutregie) in het regentschap Grobogan (Midden-Java) St. 1934 No. 91 (art. 9).

Verstrekking van vischzout Bb. Nos. 6600, 13587 en 13744 en St. 1938 No. 373. *Idem industriezout* Bb. Nos. 10617 (artikel 10 der instructie) en 13848.

Prijzen van het briketzout Bb. No. 13714 en St. 1938 No. 373.

Verkoop dan wel vernietiging van beschadigd zout Bb. Nos. 7952 en 12998.

Pontianak-Riviervervoer. Met ingang van 1 Januari 1911 is, teneinde de geregelde zoutvoorziening van de aan de Kapoeasrivier gelegen verkoopplaatsen te waarborgen, op genoemde rivier door het Gouvernement een geregelde vaardienst geopend. Hiermede worden ook particuliere goederen en passagiers vervoerd. Aan het Hoofd staat een administrateur met standplaats Pontianak.

ZOUTWINNING.

Te beginnen met het jaar 1937 wordt het aan te maken zout uitsluitend verkregen door winning in eigen beheer.

Aanwijzing der Zoutwinning tot Landsbedrijf St. 1936 No. 711. Instructie Hoofd Zoutwinning Bb. Nos. 13396 en 13799.

De fabriekmatige bewerking en verpakking van zout geschieden in de fabrieken te Kalianget en Krampon op Madoera.

Spillagereglement Bb. Nos. 1678 en 12056.

Politioneele bevoegdheden voor bepaalde ambtenaren der Zoutwinning St. 1913 No. 442 en 1920 No. 723.

Tot de Zoutwinning behoort *het Oost-Java Zeevervoer*. Dit transport omvat het vervoer van los en verpakt zout van Madoera naar enkele strandpakhuizen in de provincies en de Buitengewesten benevens het vervoer van los zout van de zoutlanden naar de fabriek te Kalianget. Aan het Hoofd van dezen vervoersdienst staat een administrateur met standplaats Kalianget.

PANDHUISDIENST.

Bij St. 1903 No. 402, gew. 1928 No. 64 jo. 82 en 1935 No. 596 is bepaald dat op Java en Madoera in de gewesten of gedeelten van gewesten, ten aanzien waarvan dit door den Gouverneur-Generaal zal worden bepaald, de exploitatie der pandhuizen door het Gouvernement in eigen beheer wordt genomen, waarmede telkens intrekking van de pacht van het recht tot het houden van pandhuizen gepaard gaat.

Ten aanzien van de Buitengewesten is het zelfde bepaald bij St. 1921 No. 28 en 420.

Bij St. 1917 No. 640 is bepaald, dat het tijdstip van de opening van nieuwe pandhuizen door het Hoofd van den Pandhuisdienst (instructie Bb. 10585 jo. 11902 en 12728) wordt vastgesteld.

Waar de Gouvernements-exploitatie der pandhuizen is ingevoerd, is het aan niemand geoorloofd tegen inpandgeving dan wel in den vorm van koop en verkoop met recht van wederinkoop of in den vorm van een commissie-contract, gelden of goederen uit te leenen, waarvan het bedrag of de waarde één honderd gulden voor elke leening, niet te boven gaat, op poene van hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste duizend gulden (art. 509 van het Wetboek van Strafrecht). Van dit verbod zijn uitgesloten de door den Gouverneur-Generaal aan te wijzen op philantropischen grondslag werkende credietinstellingen.

Zoowel op Java en Madoera als in de Buitengewesten geschiedt de vestiging en opheffing van Gouvernements pandhuizen bij een door het Hoofd van den Pandhuisdienst te nemen beschikking. (St. 1937 No. 360). Voor beheer en exploitatie is een reglement vastgesteld bij St. 1928 No. 81 jo. No. 82, nader gewijzigd bij St. 1935 No. 596.

Ingevolge de ordonnantie van 26 Augustus 1933 (St. No. 341) hebben met ingang van 1 October 1933 alle vanwege den Pandhuisdienst te houden openbare verkoopingen (van verstane panden, Gouvernementspanden en inventarisgoederen) buiten bemoeienis van de vendukantoren plaats.

Bij St. 1930 No. 266 is de Pandhuisdienst aangewezen tot Landsbedrijf in den zin der Indische Bedrijvenwet (St. 1927 No. 419 jo. St. 1929 No. 372).

De dienst is verdeeld in vier inspectie-afdeelingen. De standplaatsen der hoofden van de I t/m IV genummerde afdeelingen zijn onderscheidenlijk: Batavia (I), Semarang (II), Soerabaja (III) en Medan (IV).

De afdeelingen zijn door het Hoofd van den dienst vastgesteld als volgt:

Afd. I: de provincie West-Java;

Afd. II: de provincie Midden-Java en de gouvernementen Jogjakarta en Soerakarta;

Afd. III: de provincie Oost-Java, zoomede van het Gouvernement Groote Oost, de residenties Bali en Lombok, Celebes en Onderhoorigheden

(de pandhuizen te Makassar en Bonthain) en Manado (de pandhuizen te Manado en Gorontalo);

Afd. IV: het Gouvernement Sumatra (met uitzondering van de residentie Djambi) en de residentie Westerafdeeling van Borneo van het Gouvernement Borneo.

Aan het hoofd van elke afdeeling staat een inspecteur 2de klasse dan wel een adjunct-inspecteur aan wien de bevoegdheden op personeelsgebied, v.z.v. betreft het minder personeel tot en met den rang van hoofdschatter, zijn overgedragen. Bovendien zijn in de afdeelingen II en III met resp. standplaatsen Jogjakarta en Malang zelfstandige ressortinspecteurs te werkgesteld zonder bevoegdheden op personeelsgebied.

DIENST DER IN- EN UITVOERRECHTEN EN ACCIJNZEN.

De heffing en verzekering van invoerrechten, uitvoerrechten, accijnzen en het statistiekrecht behoort tot de taak van den Dienst der In- en Uitvoerrechten en Accijnzen.

De *organisatie* van dien dienst is geregeld bij St. 1934 No. 361, gew. 1934 No. 477.

Met de algemeene leiding van den dienst is, onder de bevelen van den Directeur van Financiën, belast de Hoofdinspecteur, Hoofd van den Dienst der In- en Uitvoerrechten en Accijnzen, die tevens adviseur is van den Directeur van Financiën inzake tot den werkkring van diens departement behoorende aangelegenheden, den handel en de scheepvaart betreffende.

Het tolgebied is verdeeld in *acht afdeelingen.*

De hoofdplaatsen dier van I tot en met VIII genummerde afdeelingen zijn onderscheidenlijk: Batavia (I), Semarang (II), Soerabaja (III), Belawan (IV), Palembang (V), Bandjermasin (VI), Makasser (VII) en Manado (VIII). De Eerstaanwezend ambtenaar ter hoofdplaats van de afdeeling is tevens hoofd der afdeeling.

De Directeur van Financiën is bevoegd om, nevens de op grond van artikel 1 der Rechtenordonnantie (St. 1931 No. 471 jo. St. 1936 No. 702) ingestelde kantoren en hulpkantoren, in te stellen een *kantoor van den Beheerder der tabaksaccijnszegels,* alsmede *accijnskantoren* alwaar handelingen en formaliteiten kunnen worden verricht verbandhoudende met de heffing van accijnzen. Zoodanige *accijnskantoren* bestaan thans te *Tjepoe* (petroleumaccijns) en te *Bandoeng, Koedoes, Banjoemas, Magelang, Jogjakarta, Soerakarta, Madioen, Kediri, Toeban, Malang* en *Blitar* (algemeen accijnzen).

Behalve ter hoofdplaats Batavia hebben de Hoofden van gewestelijk bestuur, voor zooveel den economischen toestand in hun gewest betreft, de superintendentie over den dienst der In- en Uitvoerrechten en Accijnzen.

Inzake *toekenning van premiën* voor aanhalingen en bekeuringen ter zake van overtreding der bepalingen betreffende de in- en uitvoerrechten en accijnzen zie St. 1924 No. 313 en 1930 No. 378.

Het bedrag van de geheven in- en uitvoerrechten en accijnzen en de andere ontvangsten, daarmede in verband staande, wordt maandelijks in de Javasche Courant bekendgesteld.

In- en Uitvoerrechten.

De heffing van in- en uitvoerrechten is geregeld bij de „Indische Tariefwet'' (St. 1873 No. 35, opnieuw bekend gemaakt bij St. 1924 No. 487 en gew. 1931 No. 139, 1934 Nos. 341, 485 jo. 486 en 1937 No. 175) en daarop steunende ordonnanties.

Het oorspronkelijke *tarief van invoerrechten* (bijlage A, behoorende bij art. 1 der wet) is vervangen door het tarief, vastgesteld in St. 1934 No. 1, gew. 1934 Nos. 374, 390 en 485, 1936 No. 1, 1937 Nos. 175, 428, 482 en 668, 1938 Nos. 10, 12, 660, 669 en 732. Bij St. 1936 No. 572 jo. 1937 No. 668 werden voor een aantal goederensoorten de invoerrechten tijdelijk verlaagd.

Betreffende de sedert 1931 geheven *opcenten op de invoerrechten*, zie St. 1930 No. 453, 1931 No. 535, 1932 Nos. 321 en 642, 1933 No. 515, 1934 Nos. 1, 2 en 675, 1935 No. 626, 1936 Nos. 572 en 718, 1937 No. 668.

Het *tarief van uitvoerrechten* (bijlage B, behoorende bij art. 4 der wet), voorkomende in St. 1924 No. 487, gew. St. 1935 No. 466 en 1937 No. 124. Voor de tijdelijke opheffing van het uitvoerrecht, verschuldigd bij uitvoer uit Java en Madoera van aldaar geteelde, niet voor de Inlandsche markt bereide *tabak*, zie St. 1934 No. 707, 1936 No. 225, 1937 No. 427 (vgl. St. 1938 No. 13) en 1938 No. 397 jo. 683).

Voor de heffing van een tijdelijk *defensie-uitvoerrecht*, zie St. 1938 Nos. 97, 112, 113, 263, 369, 407, 682 en 1939 No. 66.

Ingevolge art 1 van de Indische Tariefwet is van alle goederen, welke op Java en Madoera, in de residenties Tapanoeli, Sumatra's Westkust, Benkoelen, Lampongsche Districten, Palembang, Bangka en Billiton, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, alsmede in de onderafdeeling Singkel van de residentie Atjeh en Onderhoorigheden, *ten verbruik* worden *ingevoerd* en niet uitdrukkelijk zijn vrijgesteld, invoerrecht verschuldigd volgens vorenbedoeld tarief van invoerrechten. Bij den *uitvoer* uit genoemde gebiedsdeelen is ingevolge art. 4 uitvoerrecht verschuldigd van copra, huiden, klapperolie, peper, rubber, tabak (niet bereid voor de Inlandsche markt), tin en vogelnestjes, als aangegeven in vorenbedoeld tarief van uitvoerrechten. Voor de wijze van vaststelling van de gemiddelde *markt- en kostprijzen* van copra en peper, zie St. 1921 No. 267 en 1924 No. 364 en van klapperolie St. 1924 No. 232. Voor uitvoeringsvoorschriften inzake de heffing van uitvoerrecht op rubber, zie St. 1935 Nos. 466 en 484, 1937 No. 124.

Krachtens de bevoegdheid, toegekend bij de artt. 8 en 9 der Indische Tariefwet, worden ook in andere dan vorengenoemde gebiedsdeelen in- en uitvoerrechten geheven volgens de reeds genoemde tarieven, behoudens enkele uitzonderingen. De gezamenlijke gedeelten van Nederlandsch-Indië, waar in- en uitvoerrechten worden geheven, t.w. geheel Nederlandsch-Indië met uitzondering van het eiland Wè (Sabang) en van de eilanden van de residentie Riouw en Onderhoorigheden, worden aangeduid met de uitdrukking „tolgebied''. Krachtens de bevoegdheid, verleend bij de artt. 5 en 9, worden in het tolgebied, uitgezonderd Java en Madoera en de residentie Bali en Lombok, mede uitvoerrechten geheven van andere goederen (in hoofdzaak boschproducten) dan in meerbedoeld tarief van uitvoerrechten genoemd. Zie terzake van een en ander de z.g. Tariefordonnantie St. 1910 No. 628, jis. 1913 No. 43, 1915 No. 221, 1920 No. 143, 1921 No. 266, 1924 No. 102, 1925 No. 218, 1927 Nos. 104, 171, 511 en 1934 No. 471.

Op den *doorvoer* worden ingevolge art. 12 der tariefwet geene rechten geheven.

De heffing en verzekering der in- en uitvoerrechten geschieden volgens de bepalingen der ordonnantie in St. 1882 No. 240, „Rechtenordonnantie'' en de daaraan gehechte reglementen A en B, opnieuw bekend gemaakt bij St. 1931 No. 471 jo. 1932 No. 213 gew. 1932 No. 212, 1935 Nos. 136 (nog niet in werking getreden), 149 en 584 en 1936 No. 702. Nevens de bepalingen der Rechtenordonnantie geldt voor Batavia, Cheribon, Semarang, Soerabaja, Belawan, Palembang, Makassar en Manado het aan die ordonnantie gehecht reglement A, voor de overige plaatsen, waar kantoren en hulpkantoren van

den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen gevestigd zijn, het mede aan die ordonnantie gehecht reglement B. Voor de aanwijzing der plaatsen, waar zoodanige *kantoren en hulpkantoren* zijn gevestigd, zie St. 1938 No. 549.

Zie ook St. 1935 No. 484, art. 4, houdende aanwijzing van Samboe, Tarempah en Sabang als plaatsen waar kantoren van den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen zijn gevestigd echter uitsluitend in verband met de heffing van uitvoerrecht op rubber.

De Rechtenordonnantie is van overeenkomstige toepassing op den *in- en uitvoer van goederen door de lucht.* Bijlage No. I van St. 1932 No. 214 bevat de aanwijzing van de *luchtvaartterreinen,* waar douaneformaliteiten kunnen worden vervuld, n.l. Batavia (Tjililitan), Bandoeng (Andir), Cheribon, Tegal, Semarang (Simongan), Soerabaja (Darmo), Palembang (Talangbetoetoe), Medan, Pakanbaroe, Muntok, Koepang en Bima.

Betreffende de *toegankelijkheid van havens voor schepen,* zoomede betreffende de bepalingen nopens *uitoefening van kustvaart,* zie onder het hoofd Departement der marine (Zeehaven- en Scheepvaartregime).

De *Rechtenordonnantie* bevat o.m. bepalingen nopens de plaatsen waar de verplichtingen t.a.v. den in- en uitvoer moeten worden nagekomen, een bepaling waarbij aan den betrokken Resident de bevoegdheid is verleend om ter bestrijding van smokkelhandel land- of waterwegen of streken aan te wijzen waar door hem aangewezen goederen niet mogen worden vervoerd tenzij gedekt door een document, de bevoegdheid van den Directeur van Financiën tot vaststelling driemaandelijks van een prijscourant (de zg. *douane-prijscourant*), welke in de Javasche Courant opgenomen wordt en de waarde aangeeft waarnaar het in- of uitvoerrecht der daarin opgenomen goederen wordt berekend. Voorts verschillende bevoegdheden der ambtenaren en sanctiebepalingen.

Het *reglement A,* gebaseerd op het stelsel van gespecificeerde eigen aangifte door importeurs en exporteurs, bevat o.m. voorschriften inzake de verplichtingen van de gezagvoerders van handelsvaartuigen, omtrent lossing en overscheping, bepalingen betreffende entrepôts, voorschriften nopens invoer ten verbruik en berekening van het invoerrecht zoomede inzake de oplossing van zich voordoende geschillen, bepalingen omtrent doorvoer en vervoer van geloste goederen, voorschriften inzake inlading en vervoer over zee van goederen uit het vrij verkeer alsmede nopens de berekening van het uitvoerrecht, enz. De entrepôts worden onderscheiden in *publieke entrepôts,* alwaar de geloste goederen gedurende onbepaalden tijd onder bewaring van de administratie kunnen verblijven, en *particuliere entrepôts,* d.z. lokalen waarvoor, in verband met ligging en inrichting, door den Directeur van Financiën, gebruik is vergund als entrepôt voor opslag van niet ten invoer verboden goederen. Voor het *tarief van pakhuishuur,* voor in publiek entrepôt opgeslagen goederen, zie Bijlage No. III van St. 1932 No. 214 en St. 1936 No. 84. Goederen welke niet tijdig zijn weggevoerd, worden als *onbeheerde goederen* behandeld; bij inbewaringhouden door de administratie is pakhuishuur verschuldigd volgens evengemeld tarief. Om de drie maanden wordt in de Javasche Courant gepubliceerd, welke goederen nog onbeheerd zijn gebleven. Omtrent de samenstelling en werkwijze der *commissies van beoordeeling in douanegeschillen* (de zg. douanecommissies), zie artt. 39 t/m 39c van het reglement. Het *presentiegeld* voor de gewone leden is vastgesteld bij St. 1882 No. 290. Betreffende het *indienen van valsche of vervalschte stukken bij geschillen* over waarde of soort van ten in- of uitvoer aangegeven goederen, zie St. 1913 No. 325. Voor *akten van borgtocht* als zekerheid voor eventueel, in verband met de heffing van in- en uitvoerrechten, te betalen bedragen, zie Bijbl. Nos. 3882 en 4441.

Het *reglement B*, gebaseerd op het stelsel van globale aangifte door importeurs en exporteurs, aangevuld door ambtelijke opneming van de verdere gegevens welke vnl. voor de rechtenberekening noodig zijn, bevat o.m. eveneens voorschriften betreffende indiening van stukken bij aankomst van handelsvaartuigen, omtrent lossing van goederen en hunne wegvoering (welke behoudens enkele uitzonderingen voor een beperkt aantal havens, alleen door invoer mag geschieden), omtrent inlading van goederen uit het vrije verkeer.

Omtrent *vrijstelling van invoerrecht* voor chemicaliën, verfstoffen en andere zelfstandigheden van dien aard benoodigd als hulpmiddel bij de werkzaamheden in fabrieken en andere bedrijven, zie St. 1931 No. 312, jis. 1932 Nos. 79 en 591, 1933 No. 316, 1934 Nos. 368 en 546, 1935 Nos. 339 en 447, 1937 No. 417, 1938 Nos. 9, 109 en 611; voor niet tot dadelijk gebruik geschikte, ruwe aardolie, benoodigd voor de vervaardiging van ten verkoop bestemde producten, zie St. 1923 No. 487; voor ruwe zwavel en pyriet, benoodigd voor de vervaardiging van zwavelzuur en zwaveligzuur, zie St. 1926 No. 431; voor bepaalde Gouvernementsgoederen, zie St. 1916 No. 475; voor goederen ten behoeve van vreemde consulaten en consulaire ambtenaren, zie St. 1929 No. 351; voor geraffineerde salpeter en zwavelzuur, zie St. 1916 No. 473; voor materialen, voorwerpen en stoffen te gebruiken of gebruikt voor het daaruit samenstellen of vervaardigen van goederen, welke uit het tolgebied worden uitgevoerd, zie St. 1937 No. 184; voor onderdeelen en toebehooren van verkeers- en bedrijfsvliegtuigen, zie St. 1937 No. 186. Omtrent het invoerrecht van goederen, waaraan zich deelen bevinden, welke tevoren uit het tolgebied zijn uitgevoerd, zie St. 1937 No. 185.

Betreffende de *vaststelling van de sterkte* ter berekening van het invoerrecht van eenige aethylalcoholhoudende, als *gedistilleerd* te belasten vloeistoffen, zie St. 1934 No. 10 jis. 1934 Nos. 376 en 610. St. 1934 No. 11, gew. 1937 No. 10 bevat aanwijzing van eenige met aethylalcohol bereide producten, welke onder bepaalde omstandigheden *niet als gedistilleerd* worden belast; betreffende de *douanekantoren, welke in het bijzonder voor den invoer van gedistilleerd zijn aangewezen*, zie St. 1929 No. 164, jis. 1929 No. 321, 1931 No. 462 en 1932 No. 215.

Beperkende bepalingen omtrent den *invoer en den verkoop van alcoholische dranken en vloeistoffen* zijn vastgesteld bij St. 1917 No. 646 voor Manado; bij St. 1915 No. 133 jo. 1918 No. 137 voor Celebes en Onderhoorigheden; bij St. 1914 No. 248 voor Timor en Onderhoorigheden; bij St. 1915 No. 232 voor Tapanoeli en Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo; bij St. 1915 No. 290 voor Westerafdeeling van Borneo; bij St. 1915 No. 298 voor Atjeh en Onderhoorigheden; voor Riouw en Onderhoorigheden en Djambi bij St. 1916 No. 188; voor de Molukken gelden St. 1913 No. 260, jo. 1923 No. 635 en 1927 No. 407.

Beperkende bepalingen omtrent de *bereiding van gedistilleerd* in eenige residenties buiten Java en Madoera zijn vastgesteld: voor Atjeh en Onderhoorigheden, Sumatra's Westkust, Oostkust van Sumatra (vergelijk voor deze residentie ook St. 1927 No. 168), Palembang, Benkoelen, Tapanoeli, Lampoengsche Districten, Bangka en Billiton, met uitzondering van het voormalige gewest Billiton, Westerafdeeling van Borneo en Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo bij St. 1915 No. 223, 1918 No. 617 en 1927 No. 407 en voor Djambi, het voormalige gewest Billiton van de residentie Bangka en Billiton en Riouw en Onderhoorigheden (met uitzondering van het buiten het tolgebied gelegen gedeelte) zoomede Manado (m.u.v.h. gebied v.d. Minahassaraad) en Celebes en Onderhoorigheden bij St. 1916 No. 187, 1927 No. 407 en St. 1939 No. 49; St. 1913 No. 260, zooals gewijzigd geldt thans voor de geheele residentie Molukken.

De invoer, vervoer, bereiding en verkoop van *absinth* en soortgelijke dranken is verboden bij St 1914 No. 647.

De invoer van *salpeter* in de Westerafdeeling van Borneo mag alleen geschieden krachtens eene vergunning van den Resident (St. 1913 No. 408).

De invoer, verkoop en vervaardiging van *lucifers, welke witten (gelen) phosphorus bevatten,* is verboden (St. 1912 No. 275 jo. St. 1916 No. 755 en St. 1930 No. 246).

Voor de *bevoegdheid tot het opsporen van overtredingen van verbodsbepalingen* betreffende invoer, uitvoer en vervoer over zee, zie St. 1935 No. 497.

Zie voor het *internationaal verdrag tot vereenvoudiging van douaneformaliteiten* St. 1925 No. 375 (toetredingen laatstelijk St. 1935 No. 9).

Voor bevoegdheid tot afgifte van *certificaten van oorsprong,* zie St. 1925 No. 607.

Zie voorts de *„Indische Retorsiewet''* in St. 1936 No. 226.

De Accijnzen.

DE ACCIJNS OP HET INLANDSCH GEDISTILLEERD.

De bepalingen ter regeling van de heffing en verzekering van deze belasting, — welke alleen op Java en Madoera geheven wordt en, ingevolge St. 1932 No. 140, *f* 200 per hectoliter van vijftig percent bedraagt — zijn vervat in St. 1898 No. 90, gew. 1915 Nos. 224 en 352, 1917 No. 600, 1920 Nos. 16 en 244, 1921 No. 287, 1922 Nos. 232 en 428, 1923 No. 343, 1924 No. 351, 1931 Nos. 111 en 168 en 1934 No. 665.

Voorschriften omtrent de *sterkte-bepaling* van gedistilleerd in St. 1898 No. 92, omtrent het verleenen van *vrijdom* van invoerrecht of accijns voor houtgeest en gedistilleerd in St. 1934 No. 666 jo. 1935 No. 25. Voor eenige voorschriften betreffende de toepassing van deze belasting Bb. No. 4608.

DE TABAKSACCIJNS.

Onder dezen naam wordt ingevolge St. 1932 No. 517 jo. 530 gew. 1936 No. 2 jo. 3 in het tolgebied een belasting geheven van tabaksproducten, waaronder zijn te verstaan sigaren, sigaretten, strootjes, gekorven tabak, snuif en andere dergelijke tot verbruik bereide tabak, onverschillig of en in welke mate bij de vervaardiging surrogaten of hulpstoffen zijn gebezigd.

De accijns wordt niet geheven van binnen het tolgebied geteelde, gekorven tabak, welke niet voor den verkoop in het klein is verpakt, noch van zoodanige tabak, welke voor den verkoop in het klein is verpakt in gebruikelijke inheemsche verpakking, een en ander voor zoover bij de bereiding van die tabak geen surrogaten of hulpstoffen zijn gebezigd en zij niet met vreemde bestanddeelen, dan wel met van buiten het tolgebied afkomstige tabak is vermengd.

De accijns bedraagt:

a. voor sigaretten en gekorven tabak 30% van den kleinhandelsprijs;
b. voor de overige tabaksproducten 20% van den kleinhandelsprijs.

Onder *kleinhandelsprijs* wordt verstaan de prijs, met inbegrip van de belasting en de kosten van verpakking, welke voor het aan den accijns onderworpen artikel ten hoogste door kleinhandelaars in rekening mag worden gebracht.

De belasting, welke voor uit fabrieken afkomstige producten is verschuldigd door den fabrikant en voor ingevoerde producten door den importeur, wordt voldaan door middel van zegels (banderolles), welke op de verpakking worden aangebracht; sigaren kunnen ook stuksgewijs van een zegel worden voorzien.

De invordering van den acijns blijft achterwege, dan wel teruggave van den reeds ingevorderden accijns wordt verleend voor tabaksproducten, welke

naar buiten het tolgebied worden uitgevoerd en voor van buiten het tolgebied aangebrachte tabaksproducten, welke binnen dat gebied in fabrieken worden ingeslagen.

Achterstallige accijns wordt ingevorderd bij *dwangschrift;* voor het formulier daarvan en de aanwijzing der tot uitgifte bevoegde autoriteiten, zie St. 1932 No. 586 jo. 1933 No. 45.

Voor de voldoening van den accijns kan, in bepaalde gevallen ook zonder zekerheidstelling, krediet worden verleend.

Nadere *uitvoeringsbepalingen* in St. 1932 No. 560, gew. 1936 No. 22.

DE PETROLEUMACCIJNS.

De petroleumaccijns is geregeld bij St. 1886 No. 249, 1892, No. 153, 1893 No. 308, 1899 No. 1, 1900 No. 66, 1907 No. 410, 1908 Nos. 48, 361, 362 en 364, 1910 No. 622, 1913 No. 424, 1920 Nos. 244 en 887, 1921 No. 304, 1922 Nos. 428 en 550, 1929 No. 40, 1931 Nos. 106 en 168, 1934 No. 716 en 1936 No. 702. Zie ook Bb. No. 4408.

De accijns bedraagt: *a.* voor petroleum *f* 3.50 per hectoliter; *b.* voor gazoline, petroleumbenzine en al die andere aardolie-distillaten, welke met de evengenoemde gemeen hebben, dat zij vluchtiger zijn dan petroleum, *f* 10.— per hectoliter.

Voor de onder *b* gemelde producten is de accijns tijdelijk verhoogd met 30 opcenten (St. 1934 No. 717).

Onder petroleum wordt verstaan de gewone lichtpetroleum of kerozine.

De accijnsplicht ontstaat:

a. voor petroleum, van buiten het tolgebied aangevoerd, door het feit van invoer ten verbruik of dat van opslag in entrepôt;

b. voor binnen het tolgebied gewonnen petroleum door het feit der winning als voor de consumptie geschikt product;

alles behoudens de mogelijkheid tot wederopheffing van den belastingplicht wegens het volgen eener accijnsvrije bestemming (uitvoer, vervoer naar een fabriek, waarop het bepaalde bij punt *b* hiervoren tot wederopzeggens is buiten werking gesteld, vrijdom) en het genot van krediet, een en ander op den voet en binnen de grenzen van het ter zake bij de petroleum-accijnsordonnantie verordende.

DE LUCIFERSACCIJNS.

Deze accijns is bij St. 1935 No. 145 jo. 241 opnieuw geregeld. Onder den naam van „lucifersaccijns'' wordt in het tolgebied een belasting geheven van lucifers, w.o. zijn te verstaan de tot vuurverwekking bestemde, niet voor herhaald gebruik geschikte lucifers.

De *accijns bedraagt*, behoudens voor sierlucifers in andere dan de gewone verpakking, indien de lucifers zijn voorzien van één kop:

a. voor verpakkingen, welke niet meer dan 41 lucifers bevatten: *f* 1,04 per gros verpakkingen;

b. voor verpakkingen, welke méér dan 41, doch niet meer dan 82 lucifers bevatten: *f* 2,08 per gros verpakkingen.

Indien de lucifers voorzien zijn van meer dan één kop, dan wel kennelijk bestemd zijn om in twee of meer afzonderlijk tot vuurverwekking geschikte deelen te worden gesplitst, wordt voor de berekening van den accijns elke kop, onderscheidenlijk elk zoodanig deel, als één lucifer aangemerkt. Onder „verpakking'' wordt verstaan: het doosje, hulsje, boekje of de andere daarmede op één lijn te stellen eerste verpakking.

De accijns wordt, behoudens voor sierlucifers in andere dan de gewone verpakking en voor lucifers welke door reizigers worden ingevoerd in eene hoeveelheid kennelijk voor eigen gebruik bestemd, voldaan door middel van zegels *(banderolles)*, welke op de verpakking worden aangebracht. De accijns over in het tolgebied ingevoerde lucifers is verschuldigd door den importeur, over binnen het tolgebied vervaardigde lucifers door den fabrikant. Ieder, die voornemens is het bedrijf van importeur of fabrikant van lucifers uit te oefenen, is verplicht zich als importeur c.q. fabrikant te doen inschrijven. Lucifersaccijnszegels worden slechts aan ingeschreven importeurs en fabrikanten verstrekt; hun kan, onder voldoende zekerheidstelling ter beoordeeling van den Directeur van Financiën, krediet voor den accijns worden verleend.

Behoudens sierlucifers mogen lucifers in het vrije verkeer alleen worden verkocht, te koop aangeboden, afgeleverd of ten verkoop in voorraad gehouden indien zij naar den eisch zijn gebanderolleerd.

Het is *verboden* verpakkingen, welke meer dan 82 lucifers bevatten in het vrije verkeer te brengen, te vervoeren, te verkoopen, te koop aan te bieden, af te leveren of ten verkoop in voorraad te hebben.

Achterstallige accijns wordt ingevorderd bij *dwangschrift;* voor het formulier daarvan en de aanwijzing der tot uitgifte bevoegde autoriteiten, zie St. 1935 No. 160.

De invordering van accijns blijft achterwege voor uit fabrieken afkomstige lucifers, welke naar buiten het tolgebied worden uitgevoerd.

Voor *uitvoeringsbepalingen,* zie St. 1935 No. 163.

DE BIERACCIJNS.

Deze accijns is geregeld bij St. 1931 No. 488 („Bieraccijnsordonnantie 1931'') jo. St. 1931 No. 489 en 1935 No. 502 en bij St. 1932 No. 30 („Bieraccijnsverordening 1931'').

Er wordt in het tolgebied een accijns geheven op het bier, dat in Nederlandsch-Indië is vervaardigd.

De accijnsplicht ontstaat voor het in het tolgebied vervaardigde bier bij den uitslag uit de bierbrouwerij, waar het is vervaardigd. Voor het bier, vervaardigd in de gedeelten van Nederlandsch-Indië, welke niet tot het tolgebied behooren, ontstaat de accijnsplicht bij den invoer ten verbruik in het tolgebied.

De accijns bedraagt *f* 6.— per hectoliter, tijdelijk verhoogd met 50 opcenten (St. 1933 No. 489, jo. St. 1934 No. 3).

De invordering van den accijns blijft achterwege, dan wel teruggave van den reeds ingevorderden accijns wordt verleend:

a. van in het tolgebied vervaardigd en naar buiten dat gebied uitgevoerd bier, mits van de bestemming tot uitvoer bij den uitslag uit de bierbrouwerij, waar het is bereid, aangifte is gedaan en de uitvoer ambtelijk is vastgesteld;

b. van ten uitvoer aangegeven bier, waarvan is aangetoond, dat het vóór den uitvoer verloren is gegaan;

c. van bier waarvan is aangetoond, dat het door den bierbrouwer is teruggenomen en weder in de bierbrouwerij is ingeslagen.

Het is verboden zonder vergunning van den Directeur van Financiën eene bierbrouwerij op te richten, alsmede om in het tolgebied bier te vervaardigen zonder tot de biervervaardiging te zijn toegelaten.

DE SUIKERACCIJNS.

Onder dezen naam wordt ingevolge St. 1933 No. 351 in het tolgebied een belasting geheven van suiker, waaronder wordt verstaan: riet-, biet- en andere

suiker van de scheikundige samenstelling van rietsuiker (saccharose), vast of vloeibaar ongeacht den graad van zuiverheid.

De accijns wordt geheven naar den maatstaf van twee gulden per honderd kilogram.

De accijnsplicht ontstaat voor de in het tolgebied vervaardigde suiker, zoodra zij is vervaardigd en voor de ingevoerd wordende suiker, bij den invoer ten verbruik in het tolgebied.

De accijns wordt niet geheven:

A. van binnen het tolgebied, door de inheemsche bevolking zelve, op inlandsche wijze en zonder gebruikmaking van door mechanische beweegkracht gedreven werktuigen vervaardigde suiker;

B. onder bepaalde voorwaarden, van op inlandsche wijze, uit door den vervaardiger zelf geteeld suikerriet vervaardigde suiker, voorzoover:
   a. de vervaardiger tot de inheemsche bevolking behoort en bij de vervaardiging wordt gebruik gemaakt van door mechanische beweegkracht gedreven werktuigen;
   b. de vervaardiger niet tot de inheemsche bevolking behoort, ongeacht of bij de vervaardiging al dan niet van werktuigen als onder *a* bedoeld wordt gebruik gemaakt.

De invordering van den accijns blijft achterwege, dan wel teruggave van den accijns wordt verleend voor suiker, welke naar buiten het tolgebied is uitgevoerd.

Achterstallige accijns wordt ingevorderd bij *dwangschrift;* voor het formulier daarvan en de aanwijzing der tot uitgifte bevoegde autoriteiten, zie St. 1933 No. 435.

Nadere *uitvoeringsvoorschriften* worden aangetroffen in St. 1933 No. 440.

Van saccharine en andere kunstmatige zoetstoffen met een hooger zoetend vermogen dan suiker, welke binnen het tolgebied worden vervaardigd, dan wel in dat gebied worden ingevoerd wordt een accijns geheven naar den maatstaf van *f* 10 per kilogram.

Zoolang geen regelen zijn gesteld betreffende de heffing en verzekering van den accijns van binnen het tolgebied vervaardigde saccharine en andere kunstmatige zoetstoffen met een hooger zoetend vermogen dan suiker, is het verboden bedoelde stoffen binnen het tolgebied te vervaardigen.

Het Statistiekrecht.

Zie St. 1924 No. 517, 1929 No. 156, 1934 No. 585 en 1936 No. 702.
Onder dezen naam wordt van goederen, welke in het tolgebied worden ingevoerd, en van goederen, welke uit genoemd gebied worden uitgevoerd, een belasting naar de waarde geheven.

Het statistiekrecht bedraagt vijf cent van elke twintig gulden of gedeelten daarvan, berekend over de totale waarde der in een aangifte begrepen goederen.

DIENST DER BELASTINGEN.

Onder de bevelen van den Directeur van Financiën is met de algemeene leiding van den dienst der belastingen, omvattende alle belastingaangelegenheden, met uitzondering van die, welke de In- en Uitvoerrechten en Accijnzen en de Landelijke Inkomsten betreffen, belast een hoofdambtenaar, hoofd van den dienst, die Batavia tot standplaats heeft en den titel voert van Hoofdinspecteur van Financiën. Aan dezen hoofdambtenaar is o.a. tevens opgedragen het algemeen toezicht op de tijdige en geregelde naziening van het beheer der vendukantoren.

Tot den Dienst der Belastingen behooren:
a. het Hoofdkantoor te Batavia,
b. 19 inspecties van Financiën (krachtens St. 1931 No. 417 kunnen in Nederlandsch-Indië hoogstens 32 dezer inspecties worden ingesteld).

De standplaatsen der hoofden van de inspecties van Financiën, de uitgestrektheid en de benaming van die inspecties, zoomede de sterkte van het daarin werkzaam gestelde inspecteerend personeel, worden binnen de grenzen van de bij de begrooting bepaalde formatie door den Directeur van Financiën vastgesteld in verband met de behoeften van den Dienst der Belastingen (St. 1931 No. 417, sub 2°).

Een onderdeel van de inspecties vormt de z.g. terreindienst, welke wordt uitgeoefend door tot den Dienst behoorend personeel, welks standplaats en rayon door den Hoofdinspecteur van Financiën worden bepaald.

De standplaatsen der huidige hoofden van inspecties van Financiën zijn: Weltevreden, Buitenzorg, Bandoeng, Pekalongan, Semarang, Soerabaja, Bondowoso, Malang, Kediri, Jogjakarta, Magelang, Palembang, Padang, Medan, Pontianak, Bandjermasin, Makasser, Manado en Amboina.

Zie voor de bevoegdheden van den Hoofdinspecteur van Financiën overigens St. 1919 Nos. 461, 594 en 598.

Op het Hoofdkantoor van den Dienst der Belastingen worden alle gegevens betreffende de administratie der kohierbelastingen en van de rechten van zegel, overschrijving, successie en overgang, waarvan de debiteurenadministratie door de inspecties van Financiën en andere kantoren wordt gevoerd, verhandeld op een centrale afdeeling, welke tevens de schakel vormt tusschen de in Indië en in Nederland gevoerde administratie.

Belasting-accountantsdienst.

Tot den belastingdienst behoort ook de belasting-accountantsdienst, waarvan het Hoofd ondergeschikt is aan den Hoofdinspecteur van Financiën. De personeelsformatie is geregeld bij St. 1925 No. 183 en bestaat uit: accountants, adjunct-accountants, sinologen, boekhoudkundige ambtenaren, klerken-tolk, commiezen en lager personeel.

Er zijn 10 belasting-accountantskantoren in Nederlandsch-Indië, n.l. te Batavia, Semarang, Soerabaja, Bandoeng, Jogjakarta, Malang, Padang, Palembang, Medan en Makasser en 1 kantoor te Amsterdam.

Inkomstenbelasting.

Deze heffing is geregeld in St. 1932 No. 111, gew. 1932 No. 637, 1934 Nos. 106, 133, 535 en 612, St. 1935 Nos. 72 en 595, St. 1937 Nos. 502, 694 en 1938 Nos. 687 en 727, welke vanaf 1 Januari 1933 de herziene ordonnantie op de inkomstenbelasting 1920 (St. 1921 No. 312, laatstelijk gew. St. 1934 No. 106) en de ordonnantie op den voorloopigen aanslag in de inkomstenbelasting (St. 1921 No. 770 jis. 1925 No. 171 en 1926 No. 27) vervangt. (Zie bijlagen van dit deel). Opcenten voor 1935 St. 1934 No. 613, 1936 St. 1935 No. 569, 1937 St. 1937 No. 284, 1938 St. 1937 No. 504 en voor 1939 St. 1938 No. 727.

Ten behoeve van de Vorstenlanden worden opcenten geheven (St. 1925 No. 250, St. 1934 No. 691 en St. 1938 No. 588).

Behoudens vrijstelling van eenige groepen van personen zijn aan de inkomstenbelasting onderworpen:
A. zij, die binnen Nederlandsch-Indië wonen:

B. de niet binnen Nederlandsch-Indië wonende personen, die:

a. het genot hebben van een binnen Nederlandsch-Indië gelegen onroerend goed of van een op zoodanig goed gevestigd recht;

b. gerechtigd zijn tot de opbrengst van eene schuldvordering, welke wat de hoofdsom betreft, verzekerd is door hypotheek, gevestigd op eene binnen Nederlandsch-Indië gelegen of gevestigde onroerende zaak;

c. persoonlijk dan wel door vertegenwoordigers of gemachtigden een bedrijf of beroep (ambt, waardigheid, bediening en betrekking daaronder begrepen) binnen Nederlandsch-Indië uitoefenen, tenzij dit tijdelijk geschiedt en korter dan drie maanden achtereen duurt;

d. op andere wijze dan onder letter c bedoeld doch niet ingevolge eene loopende arbeidsovereenkomst voordeel trekken uit een binnen Nederlandsch-Indië uitgeoefend bedrijf of beroep (ambt, waardigheid bediening en betrekking daaronder begrepen), tenzij die uitoefening tijdelijk geschiedt of het voordeel door de vennootschapsbelasting is of wordt getroffen;

e. een ambt of betrekking buiten Nederlandsch-Indië bekleeden, bezoldigd ten laste van de begrooting van Nederlandsch-Indië, van de begrooting van een binnen Nederlandsch-Indië gelegen autonoom gebiedsdeel of van een der voor de Nederlandsch-Indische landsdienaren en locale ambtenaren ingestelde pensioen- en weduwen- en weezenfondsen, dan wel recht hebben op periodieke uitkeeringen ten laste dier begrootingen of ten laste van genoemde fondsen of uit eene subsidie, verleend ten laste van de begrooting van Nederlandsch-Indië ten behoeve van leerkrachten bij het bijzonder onderwijs.

Uitvoering van art. 31*a*, zie St. 1934 No. 119 (bijlage P[1]) gew. St. 1936 No. 172.

Uitvoering van art. 76*a*, lid 1, zie St. 1937 No. 694.

Uitvoering van art. 81 lid 2, zie St. 1932 No. 579 (bijlage P[2]).

Loonbelasting.

Geregeld in St. 1934 No. 611 gew. St. 1937 Nos. 503 en 654, St. 1938 No. 727 (Zie bijlage Q), geheven van het loon, dat door werkgevers aan binnen Nederlandsch-Indië wonende werknemers verschuldigd is of wordt uitgekeerd.

Uitvoeringsvoorschriften St. 1934 Nos. 641 en 649, gewijzigd St. 1935 No. 361, St. 1937 No. 541 en 1939 No. 18 (bijlagen van dit deel). Toelichting zie Rondschrijven 1ste G. S. 22 Nov. 1934 No. 2810*d*.

Ingevolge de *Loonbelastingordonnantie voor de Vorstenlanden* (St. 1935 No. 627) is de ordonnantie op de loonbelasting van toepassing ten aanzien van de Vorsten, de Zelfbesturen en de Zelfbestuursonderhoorigen in de gouvernementen Soerakarta en Jogjakarta (zie bijlagen).

Ten aanzien van de Zelfbestuurders, de Zelfbesturen en de Zelfbestuursonderhoorigen in de residentie Bali en Lombok is de ordonnantie op de loonbelasting van toepassing verklaard bij de *Ordonnantie op de loonbelasting voor de Balische Zelfbesturen* (St. 1938 No. 422; zie bijlagen).

Vermogensbelasting.

Onder dezen naam wordt sedert 1 Januari 1932 ingevolge St. 1932 No. 405, gewijzigd bij St. 1934 Nos. 106 en 535, 1936 Nos. 126 en 213 een belasting geheven over het zuiver vermogen van hen, die binnen Nederlandsch-Indië wonen (zie bijlagen van dit deel).

Als vermogen komen, behoudens de uitzonderingen, in aanmerking alle zaken, die geldswaarde hebben.

Aan de vermogensbelasting zijn mede onderworpen de niet binnen Nederlandsch-Indië wonende personen, die:

a. gerechtigd zijn tot eene binnen Nederlandsch-Indië gelegen zaak, welke volgens de bepalingen van het B. W. onroerend is of als zoodanig zou moeten worden aangemerkt;

b. eigenaar zijn van eene schuldvordering, welke verzekerd is door hypotheek op eene binnen Nederlandsch-Indië gelegen of gevestigde onroerende zaak, of wel van zulk eene vordering genot hebben krachtens zakelijk recht;

c. persoonlijk dan wel door vertegenwoordigers of gemachtigden een bedrijf of beroep (dienstbetrekkingen daaronder niet begrepen) binnen Nederlandsch-Indië uitoefenen, tenzij dit tijdelijk geschiedt en korter dan drie maanden achtereen duurt;

d. op andere wijze dan onder letter *c* bedoeld, doch niet ingevolge eene loopende arbeidsovereenkomst of als aandeelhouders of houder van een verhandelbaar winst- of oprichtersbewijs, voordeel trekken uit een binnen Nederlandsch-Indië uitgeoefend bedrijf of beroep, tenzij die uitoefening tijdelijk en korter dan drie maanden achtereen duurt.

Personeele belasting.

Onder dezen naam wordt een belasting geheven, naar de volgende grondslagen:

1e. huurwaarde der woonhuizen met bijbehoorende gebouwen en erven,
2e. waarde van meubilair,
3e. getal paarden,
4e. getal en soort der rijwielen,
5e. getal en soort der rijtuigen,
6e. getal automobielen en autoletten.

(Zie bijlagen van dit deel).

Ten behoeve van de Vorstenlanden worden opcenten geheven (St. 1925 No. 251, gewijzigd bij St. 1934 No. 657, jo. 706).

Vennootschapsbelasting.

Onder dezen naam wordt een belasting met zakelijk karakter geheven:

1o. van de winst van binnen Nederlandsch-Indië gevestigde naamlooze vennootschappen, commanditaire vennootschappen op aandeelen, andere vennootschappen of vereenigingen, waarbij het kapitaal geheel of gedeeltelijk in aandeelen is verdeeld, coöperatieve vereenigingen en onderlinge verzekeringsmaatschappijen;

2o. van de winst van binnen Nederlandsch-Indië gevestigde vereenigingen, waarbij het kapitaal niet in aandeelen is verdeeld, en stichtingen; uit bedrijven, andere dan die uitsluitend ter behartiging van een algemeen maatschappelijk belang;

3o. van de winst van niet binnen Nederlandsch-Indië gevestigde lichamen (met inbegrip van alle vennootschappen en vereenigingen, waarbij het kapitaal geheel of gedeeltelijk in aandeelen is verdeeld);

uit bedrijven, die en voor zoover zij binnen Nederlandsch-Indië worden uitgeoefend, uit binnen Nederlandsch-Indië gelegen of gevestigde onroerende zaken zoomede uit buiten bedrijf gebezigde schuldvorderingen, welke — wat de hoofdsom betreft — verzekerd zijn door hypotheek, op zoodanige zaken gevestigd.

(Zie bijlagen van dit deel).

Verponding.

Onder dezen naam wordt, behoudens vrijstellingen, een belasting geheven van:

1e. de onroerende goederen, waarvan volgens algemeene verordeningen bewijzen van eigendom of van een ander zakelijk recht zijn opgemaakt,

2e. de onroerende goederen, waarvan geen bewijzen van eigendom of van een ander zakelijk recht zijn opgemaakt, doch welke bezeten worden krachtens een titel, ontleend aan de beschikkingen van het Britsche Gouvernement, gedurende het tijdvak van 18 September 1811 tot 19 Augustus 1816.

(Zie verder bijlagen van dit deel).

Ten behoeve van de Vorstenlanden worden opcenten geheven (St. 1925 No. 252, gewijzigd bij St. 1934 No. 658, jo. 706).

Motorvoertuigenbelasting.

Bij St. 1934 No. 718 gew. St. 1935 No. 551 en 1937 No. 33 (vgl. St. 1938 No. 11) is vastgesteld een belasting op motorvoertuigen, gedreven door een motor, die geen dan wel weinig benzine gebruikt, en op aanhangwagens. (Zie bijlagen).

Couponbelasting.

Bij St. 1933 No. 516 jo. 1934 No. 369, jo. 1938 No. 731 (in werking treding St. 1934 No. 48) is een couponbelasting ingevoerd. Uitvoeringsmaatregelen in St. 1934 Nos. 74 en 75 en Bb. 13172 en 13173 (zie bijlagen).

Recht van overschrijving.

Op 1 Augustus 1924 is in werking getreden de „Ordonnantie op het recht van overschrijving'' (St. 1924 No. 291, gewijzigd bij St. 1925 No. 471, 1927 No. 122, 1928 No. 395, 1929 No. 117, 1931 No. 168, 1936 No. 692 en 1938 No. 1). Onder den naam van „recht van overschrijving'' wordt eene belasting van 5% geheven van:

1e. alle overeenkomsten tot overdracht van binnen Nederlandsch-Indië gelegen of gevestigde onroerende zaken;

2e. de akten van teboekstelling en van overdracht van schepen;

3e. alle overgangen bij erfenis of legaat van onroerende zaken of van teboekgestelde schepen, nagelaten door Inlanders en Vreemde Oosterlingen, die binnen Nederlandsch-Indië hunne laatste woonplaats hadden.

Het recht wordt verminderd tot 2½% ten aanzien van inbreng, welke in binnen Nederlandsch-Indië gevestigde maat- of vennootschappen of vereenigingen, welker kapitaal geheel of ten deele in aandeelen is verdeeld, als storting op zoodanige aandeelen plaats heeft.

De ordonnantie is opgenomen als bijlage van dit deel. Toelichting in Bb. No. 10657. Bij de toepassing kunnen o.m. nog geraadpleegd worden de Bb. Nos. 862, 4194, 4411, 5760, 5949 en 5999.

Rechten van successie en van overgang bij overlijden.

Deze rechten bestaan uit:

1e. *het recht van successie,* eene belasting geheven van de waarde van al wat uit den boedel van een tot de Europeesche bevolking behoorend ingezetene geërfd of daaruit door diens overlijden verkregen wordt;

2e. *het recht van overgang,* eene belasting geheven over de waarde van alle onroerende zaken, gelegen of gevestigd binnen Nederlandsch-Indië en uit

den boedel van iemand, die geen ingezetene is van Nederlandsch-Indië geërfd of daaruit door diens overlijden verkregen.

De bepalingen omtrent deze belastingen zijn vervat in de Successieordonnantie 1901 (St. 1901 No. 471, laatstelijk gewijzigd bij St. 1936 No. 692) opgenomen onder de bijlagen van dit deel.

Zie ook Bb. Nos. 61, 321, 452, 557, 614, 648, 791, 1292, 1458, 1697, 2681, 3079, 3080, 3715, 4302, 4381, 4410, 4726, 4805, 5780 en 5949, alsmede de Circ. Dir. Fin. van 14 Juni 1906 No. 667/11860 (opgave van de blijkens de ingediende memoriën van aangifte voor de rechten van successie en overgang plaats gehad hebbende overgangen van goederen als evenbedoeld).

Zegelrecht.

Onder dezen naam wordt eene belasting geheven van de in de Zegelverordening 1921 (St. 498), laatstelijk gewijzigd bij St. 1938 No. 276 genoemde stukken, overeenkomstig de daarbij gestelde regelen.

Zij is opgenomen als bijlage van dit deel; voorts zijn opgenomen: de bepalingen ter uitvoering der Zegelverordening (St. 1921 No. 621); voorschriften van den Directeur van Financiën omtrent de inwisseling of overstempeling van gezegeld papier en de inwisseling van plakzegels (Bijbl. 9945, gew. 10547, 12323, 13260 en 13682); de bepalingen betreffende het beheer en het debiet van het gezegeld papier en van de plakzegels, de stempeling van gezegeld papier en daarmede in verband staande onderwerpen (St. 1926 No. 53).

In het algemeen zijn, behoudens vrijstellingen, alle bewijsstukken en verzoekschriften aan het vaste zegelrecht van *f* 1.50 dan wel aan het zegelrecht naar de oppervlakte van het papier onderworpen.

Van talrijke stukken wordt echter een bijzonder zegelrecht geheven. De meest belangrijke bijzondere zegelrechten zijn:

het kwitantiezegel, de z.g. vuurwapenbelasting, het zegelrecht van de bewijzen van concessiën, het zegelrecht van polissen van verzekering, van handelspapier (wissels, accepten, enz.), het huurzegel en het zegelrecht van effecten. Voorts worden nog geheven het kapitaalszegel bij oprichting van naamlooze vennootschappen en bij kapitaalsuitbreiding en het handelszegelrecht voor effecten- en productentransacties.

Ingevolge de *Zegelverordening voor de Vorstenlanden 1935* (St. 1935 No. 261) (zie Bijlagen van dit deel) zijn de Zegelverordening 1921 alsmede de bepalingen, betreffende het recht van zegel, voorkomende in andere algemeene verordeningen van toepassing ten aanzien van de Vorsten, de Zelfbesturen en de Zelfbestuursonderhoorigen in de gouvernementen Soerakarta en Jogjakarta.

Belasting op het slachten.

Bij St. 1936 No. 671, aangevuld en gewijzigd bij St. 1938 Nos. 165 en 174, is vastgesteld een belasting wegens het slachten van runderen, buffels, paarden en tamme varkens. (Zie Bijlagen van dit deel).

Deze regeling trad met ingang van 1 Januari 1937 in de plaats van de te voren geldende gewestelijke regelingen.

Uitvoeringsvoorschriften: St. 1938 No. 175 gew. bij St. 1938 No. 441 en Bb. No. 13758. (Zie Bijlagen als voren).

De inwerkingtreding der ordonnantie is bij St. 1936 No. 673 opgeschort voor: de onderafdeeling *Mentawei-eilanden* van de residentie Sumatra's Westkust; de *specificieke Dajakgebieden* in de residenties Wester- en Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo; de afdeelingen *West- en Noord-Nieuw-Guinea* en de

onderafdeelingen *Zuid-Nieuw-Guinea* en *Boven-Digoel* der afdeeling Toeal van de residentie Molukken.

Bijzondere belastingen op Java en Madoera en in de Buitengewesten.

Belasting van één per mille ten behoeve der armen St. 1886 No. 127. Zie onder *vendukantoren* hier beneden.

Vorstenlandsche voertuigenbelasting.

Van de Landsonderhoorigen in de gouvernementen *Soerakarta* en *Jogjakarta* wordt een belasting geheven op alle voertuigen, geen motorrijtuigen zijnde, wegens het daarmede gebruikmaken van de bij de Zelfbesturen in die gebieden in beheer zijnde wegen. Zij bedraagt jaarlijks voor:

a. door trekdieren voortbewogen vrachtvoertuigen, per voertuig ...... *f* 6.—
b. personenvoertuigen, per voertuig ...... „ 6.—
c. kleine twee-wielige door hoogstens 2 personen voortbewogen handkarren, per kar ...... „ 1.50
d. rijwielen, per rijwiel ...... „ 1,50

(Verord. R.B. ddo 5 Juli 1925 No. 486. Opgenomen in Rijksblad 1925 No. 13 jo. 1932 No. 6).

Vorstenlandsche vermakelijkheidsbelasting.

Van de Lands- en Zelfbestuursonderhoorigen in de gouvernementen *Soerakarta* en *Jogjakarta* wordt een belasting geheven van 25% van de toegangsprijzen tot openbare vermakelijkheden (zie St. 1925 No. 249, 1926 No. 199 en 1934 No. 656 jo. 706).

Vorstenlandsch vergunningsrecht.

Van de Landsonderhoorigen in de gewesten *Soerakarta* en *Jogjakarta* wordt een vergunningsrecht geheven, wegens het, krachtens daarvoor door of van wege de gouverneurs van die gewesten verleende vergunning, verkoopen van sterken drank in het klein.

Dat recht bedraagt jaarlijks per verkoopplaats:

a. voor het gebruik ter plaatse van den verkoop ...... *f* 75.—
b. voor gebruik elders ...... „ 50.—

Vorstenlandsch vuurwerkvergunningsrecht.

Van de landsonderhoorigen in de gewesten Soerakarta en Jogjakarta wordt een vergunningsrecht geheven van de vergunninghouders voor den handel in vuurwerk of gevaarlijk vuurwerk. Het recht bedraagt jaarlijks per verkoopplaats: *a.* op de hoofdplaatsen Sôlo en Jogja *f* 50.—; *b.* op de regentschapsplaatsen *f* 25.—; elders *f* 10.— Zie St. 1938 No. 150 jo. No. 613.

Belasting voor het aanleggen en onderhouden van de wegen ter hoofdplaats Benkoelen.

Bij St. 1874 No. 276 is bepaald, dat door de heerendienstplichtigen ter hoofdplaats *Benkoelen* wordt opgebracht eene belasting van *twee gulden* per jaar en per persoon, voor welke betaling zij vrijgesteld zijn van de diensten ten behoeve van het aanleggen van wegen en bruggen, waartoe zij volgens St. 1869 No. 79 verplicht waren.

Een gelijk bedrag aan belasting wordt opgebracht door elk werkbaar man, behoorende tot de Vreemde Oosterlingen ter hoofdplaats Benkoelen, tegen vrijstelling van het onderhoud van wegen en bruggen in hunne eigen wijken. St. 1876 No. 58.

Belasting tot vervànging van heerendienst in de onderafdeeling Makassar (hoofdplaats Makassar en op de Spermonde- en Dewakangeilanden).

Deze belasting wordt geheven van de tot de Inlandsche bevolking behoorende werkbare mannen, ten bedrage van *f* 4.— 's jaars ter hoofdplaats Makassar

en elders *f* 2.— 's jaars, waarvoor zij zijn vrijgesteld van alle heerendiensten, behoudens hunne verplichting tot het verleenen van hulp bij rampen van Hoogerhand dan wel tot afwending van algemeen gevaar; zie St. 1891 Nos. 111 en 112, 1903 No. 126, 1912 No. 153 en 1936 No. 661.

Belasting op de uitvoerproducten van het eiland We.

Deze belasting, bij St. 1901 No. 142 ingevoerd, wordt geheven van de uitvoerproducten: benzoë, damar en andere gom- en harssoorten, getah, witte en zwarte peper, pinang, vogelnestjes, was en andere boschproducten.

Sagobelasting en belasting op klappers, copra en klapperolie in het gewest Riouw en Onderhoorigheden.

In verband met de inlijving van het voormalige Zelfbestuurslandschap *Lingga-Riouw en Onderhoorigheden* bij het rechtstreeks bestuurd gebied (zie St. 1913 No. 19 en 190), zijn bij St. 1913 No. 20 o.m. de in dat landschap van wege het voormalige Zelfbestuur gevorderde belastingen voorloopig gehandhaafd, voor zoover die, naar het oordeel van den Resident van *Riouw en Onderhoorigheden*, niet te drukkend zijn. Een uitvloeisel daarvan zijn de aldaar nog geheven wordende: sagobelasting en de belasting op klappers, copra en klapperolie.

Belasting op het graven van diamant in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.

Laatstelijk geregeld bij St. 1923 No. 565 jo. St. 1925 No. 32 en gewijzigd bij St. 1930 No. 181. Krachtens die regeling mag in de onderafdeelingen *Martapoera* en *Pelaihari* der afdeeling *Bandjermasin* het winnen van diamant, voor zoover dit niet geschiedt krachtens eene op den voet van de Indische Mijnwet verleende concessie, alleen geschieden door personen of groepen van personen behoorende tot de Inheemsche bevolking dier onderafdeelingen. Voor het winnen van diamant zonder gebruikmaking van machinale hulpmiddelen wordt voor iederen deelnemer eene bij het Hoofd van plaatselijk bestuur aan te vragen licentie vereischt, waarvoor *f* 0.50 verschuldigd is en welke voor zes maanden geldig is. Voor het winnen van diamant met gebruikmaking van machinale hulpmiddelen wordt een schriftelijke pachtvergunning vereischt, welke slechts wordt verleend, wanneer ten minste twintig personen, gezamenlijk een aaneengesloten terrein van ten minste 10.000 m² en ten hoogste 20.000 m² aanvragen. De pachtsom bedraagt vier cent per m² per jaar. Het toezicht op het graven wordt uitgeoefend door het betrokken districts- of onderdistrictshoofd, dat daarvoor twee procent van de voor de licentiën en anderhalf procent van de voor de pachtvergunningen betaalde gelden ontvangt.

Belasting in de onderafdeeling Zuid-Nieuw-Guinea onder de benaming „vogelbelasting''.

Er wordt onder den naam van „vogelbelasting'' in de onderafdeeling Zuid-Nieuw-Guinea van de Residentie Molukken eene belasting geheven van alle huiden en koppen van paradijsvogels en papagaaiachtige vogels. Zij bedraagt tien procent van de waarde waarover te Merauke uitvoerrecht wordt geheven. Zie St. 1927 No. 463 jo. 553.

Invordering van belastingen.

Bij St. 1879 No. 267, zooals het luidt ingevolge St. 1917 No. 171, laatstelijk gewijzigd bij St. 1930 No. 69 jis St. 1927 Nos. 281 en 392 en 1932 No. 541 — zie ook St. 1910 No. 446 — is eene regeling vastgesteld voor de invordering, door middel van dwangschriften en lijfsdwang van belastingen, begrepen in kohieren, registers, leggers of staten, vastgesteld door het administratief gezag, de boeten beloopen wegens niet-tijdige betaling van die belastingen, de ten laste van de belastingschuldigen komende kosten van voorbereiding van den aanslag

alsmede de in artikel 6 bedoelde kosten voor de uitreiking van het dwangschrift, de opcenten, die door locale raden geheven worden op de hoofdsom en de boeten wegens niet-tijdige betaling van die opcenten. Bij art. 6 van eerstgenoemd St. is o.m. bepaald dat, indien de tenuitvoerlegging moet geschieden volgens artikel 203 van het Inlandsche Reglement of het Rechtsreglement Buitengewesten voor de uitreiking van het dwangschrift, ten behoeve van 's Lands kas, in rekening wordt gebracht tien procent van het bedrag der belasting met een minimum van *f* 0.50 (vijftig cent) (1). Bij art. 8 is bepaald, dat de Gouverneur-Generaal het tijdstip vaststelt, waarop het ten aanzien van elk belastingmiddel in werking zal treden. Bij St. 1879 No. 276 is dit geschied met betrekking tot de personeele belasting, bij St. 1879 No. 306 ten aanzien van de verponding, de belasting voor het aanleggen en onderhouden van wegen en bruggen op de hoofdplaats Palembang (afgestaan aan de gemeente St. 1906 No. 126), de belasting voor het aanleggen en onderhouden van wegen ter hoofdplaats Benkoelen, de vertieningsbelasting in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, de landrente in de voormalige residentie Preanger-Regentschappen en op het land Bloeboer (afdeeling Buitenzorg) en de belasting op den particulieren aanmaak van zout uit de modderwellen in de (toenmalige) afdeeling Grobogan (Semarang), bij St. 1901 No. 215 voor de ervenbelasting op het land Bloeboer (afdeeling Buitenzorg), bij St. 1891 No. 97 voor de landrente (padjeg) in de afdeelingen Boeleleng en Djembrana der residentie Bali en Lombok, bij St. 1891 No. 111 voor de belasting tot vervanging van heerendienst in de onderafdeeling Makassar van het (toenmalige) gouvernement Celebes en Onderhoorigheden, bij St. 1891 No. 117 voor de belasting op de tegalvelden en tuinen in de afdeelingen Boeleleng en Djembrana der residentie Bali en Lombok, bij St. 1897 No. 10 voor de bedrijfsbelasting van de Inlandsche burgers in de residentie Manado, bij St. 1908 Nos. 93 en 94 voor de bedrijfsbelasting in Sumatra's Westkust, bij St. 1904 Nos. 275 en 276 voor de onder de namen respectievelijk van „padjeg'' en „opeti'' te heffen belastingen in de onderafdeeling West Lombok en een deel der onderafdeeling Midden Lombok (Bali en Lombok), bij St. 1917 No. 592 art. 87 voor de oorlogswinstbelasting, bij St. 1921 No. 295 art. 33 voor de Javatabakbelasting 1920/1922, bij St. 1921 No. 296 art. 33 voor de Sumatratabakbelasting 1920/1922, bij St. 1921 No. 297 art. 33 voor de koffiebelasting 1920/1922, bij St. 1921 No. 298 art. 33 voor de theebelasting 1920/1922, bij St. 1921 No. 300 art. 28 voor de suikerbelasting 1919, bij St. 1921 No. 299 art. 34 voor de suikerbelasting 1920/1922, bij St. 1921 No. 301 art. 29 voor de kinabelasting, bij St. 1925 No. 319 art. 54 voor de vennootschapsbelasting, bij St. 1932 No. 541 voor de inkomstenbelasting verschuldigd over 1933 en volgende belastingjaren, bij St. 1932 No. 475 voor de vermogensbelasting, bij St. 1932 No. 586 jo. 1933 No. 45 voor den tabaksaccijns, bij St. 1933 No. 435 voor den suikeraccijns, bij St. 1934 No. 75 voor de couponbelasting, bij St. 1934 No. 648 voor de loonbelasting, bij St. 1935 No. 288 voor de motorvoertuigenbelasting. Zie ook St. 1887 No. 23 en 1890 Nos. 72 en 73, zoomede Bb. Nos. 3446, 3500 (gewijzigd bij de circ. Dir. Fin. 20 November 1884 No. 20177), 3699 en 3700 en circs. Dir. Fin. 2 Juni 1887 No. 7691, 19 Juni 1891 No. 9139, 30 Juli 1904 No. 540/14429, 14 September 1906 No. 687/19956, zoomede Bb. No. 9941, 9942 en 9943.

Ten aanzien van de formulieren van dwangschriften voor de invordering van belastingen zie men St. 1891 Nos. 46, 47, 98, 112 en 118, 1894 No. 17, 1895 No. 296, 1897 No. 11 en 14, 1901 No. 216, 1904 No. 277, 1907 No. 185, 1908

(1) St. 1917 No. 172 en circ. Dir. Fin. 8 September 1917 No. 38014/II en 12 Augustus 1933 No. GTa 15/41/15 (serie No. 109) (omtrent uitbetaling van kosten van dwangschriften en indiening aan de ordonnateurs van een maandelijksche opgave van ontvangen kosten van dwangschriften ter uitkeering aan de inners).

No. 15, 70, 97 en 301, 1909 No. 424, 1911 No. 243, 1912 No. 512, 1915 No. 160, 1919 No. 599, 1922 No. 670, 1928 No. 375, 1929 No. 50 en 1936 No. 571.

Bij St. 1932 No. 476 (laatstelijk gewijzigd bij St. 1935 No. 330) zijn de autoriteiten aangewezen, bevoegd tot de uitgifte van dwangschriften.

De invordering bij dwangschrift van de rechten van zegel, overschrijving, successie en overgang is geregeld in de betrekkelijke ordonnantie's.

Opdracht van de ontvangst van belastingen aan ondercollecteurs of aan Europeesche ambtenaren wier betrekking geoordeeld wordt daartoe den noodigen tijd en de gelegenheid te geven St. 1908 No. 448, 1914 No. 261, 1916 No. 515, 1918 No. 365 en 1932 No. 404. Zie ook de circulaires van den Directeur van Financiën van 24 April 1886 No. 6313, 15 Maart 1892 No. 3655, 12 November 1908 No. 841/17875 en 11 October 1911 No. 29751.

Maatregelen ter voorkoming van afdragen van belastinggelden aan onbevoegde personen zie ook Bb. Nos. 9237 en 9381. Aanslag in en voldoening van de inkomstenbelasting van officieren en machinisten der Koninklijke Marine zie Bb. No. 6780.

Bemoeienis van de controleurs bij het B. B. met belastingen Bb. No. 5989.

De assistent-collecteur bij de opiumregie te Tangerang (Batavia) is, ingevolge St. 1911 No. 148, belast met de ontvangst van de middelen, door den Directeur van Financiën aangewezen bij beschikking van 28 Februari 1911 No. 5645*a*.

De Dir. v. Fin. is bevoegd om de standplaatsen en ambtskringen van het perceptie personeel (ondercollecteurs, hulpondercollecteurs, mantri's en fd. ondercollecteurs) te regelen (Bb. No. 9887 jo. St. 1925 No. 193 en Bb. No. 13320).

Het nemen eener beslissing inzake de toepassing van lijfsdwang op achterstallige belastingschuldigen is overgedragen aan de Hoofden van gewestelijk bestuur (St. 1927 Nos. 281 en 392, Circ. Hisp. Fin. 20 Augustus 1927 D 1/34/14).

Eene regeling voor de inning en verantwoording der inkomstenbelasting, personeele belasting en verponding is getroffen bij St. 1927 No. 112, laatstelijk gewijzigd bij St. 1932 No. 619 (zie ook besch. Dir. Fin. 29 Augustus 1927 No. CO. 19/7/19 en 8 Juli 1932 No. CO. 19/9/13 en de circulaires van 29 Augustus 1927 No. CO. 19/7/18, 12 Mei 1932 No. CO. 19/5/21 en van 30 Juni 1932 No. CO. 19/82 — serie No. 108). Het rondschr. Dir. Fin. 27 November 1908 No. 850/18636 handelt over het innen der belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten door tusschenkomst van beheerders van ondernemingen.

Zie voor de „Regeling betreffende vrijwillige inhouding van door landsdienaren en gepensionneerde landsdienaren verschuldigde belasting op het salaris (pensioen) de circ. Dir. van Fin. van 10 Januari 1933 No. GTa 3/5/10 (serie No. 8).

Toezicht op betaling van door ambtenaren verschuldigde belasting zie Bb. No. 13256, welke regeling in verband met St. 1935 No. 141 werd vervangen door verplichte inhouding van belasting (voorloopig alleen inkomstenbelasting) op de van Landswege toegelegde inkomsten van landsdienaren. Uitvoeringsvoorschriften in Bb. 13474 laatstelijk gew. bij Bb. 13997. Zie ook St. 1935 No. 72.

Zie omtrent de invordering buiten Nederlandsch-Indië van hier te lande verschuldigde belastingen Bb. No. 6657, 7041 en 9212, zie ook Bb. No. 8423, de beschikkingen van den Hisp. Fin. van 8 Maart 1933 No. O 32/38/24 en van 19 Januari 1938 No. D 1/3/18 (V. v. V. no. 533).

Omtrent invordering in Indië van aldaar vertoevende debiteuren van in Nederland schuldig gebleven directe belastingen handelt Bb. No. 9205 en Circ. Dir. Fin. 21 December 1926 No. CO. 35/146/16. Zie ook beschikking wnd. Hisp. Fin. 28 Juli 1932 No. O 32/156/9 (V. v. V. no. 327).

Gerechtelijke maatregelen tot invordering van achterstallige verponding, zie circ. Dir. Fin. 30 Juli 1904 No. 540/14429 en 13 Februari 1915 No. 7423*a*.

Bij St. 1918 No. 75 zijn onder den naam van *„Koloniale Invorderingswet 1917"* bepalingen vastgesteld betreffende de beteekening en tenuitvoerlegging in de koloniën, van in Nederland uitgevaardigde dwangbevelen en in Nederland alsmede in Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao onderling, van in de koloniën uitgevaardigde dwangbevelen. Inwerkingtreding St. 1917 No. 76. Bij Ned. St. 1924 No. 526 is o.m. aan artikel 11 van de wet op de invordering van Rijks directe belastingen (Ned. St. 1845 No. 22 jo. St. 1923 No. 91) een tweede lid toegevoegd, luidende: „De tijd, gedurende welken de belastingschuldige zich metterwoon buiten het Rijk bevindt, telt voor de verjaring niet mede". De zorg voor de beteekening en tenuitvoerlegging in Nederlandsch-Indië van de in bovengenoemde „Koloniale invorderingswet 1917" bedoelde dwangbevelen, is bij St. 1918 No. 180 opgedragen aan de Hoofden van gewestelijk bestuur en bij St. 1925 No. 172 aan de Inspecteurs van Financiën, hoofden der inspecties in gewesten, waarbinnen de standplaats van een Inspecteur is gelegen.

Omtrent aanvraag van belastinggedrukten, zie Bb. No. 9211 en 9416. Zie ook beschikking wnd. Hisp. Fin. 20 Maart 1931 No. D 1/24/5.

Zie omtrent de afschrijving van vorderingen de bepalingen in St. 1901 No. 325 (art. 8); 1907 No. 327, 1912 No. 310, 1915 No. 154, 1925 No. 428. Bb. No. 3570, 4040, 4688 [gerechtskosten], 4916, 6466 en 7599 en de circs. Dir. Fin. 7 Januari 1886 No. 231, 1 Juli 1886 No. 9664, 15 Juli 1889 No. 10470, 3 December 1891 No. 19026*b*, 22 December 1893 No. 21744 en 8 April 1915 No. 16000*a*. Van de vorderingen afgeschreven op grond van artikel 1 No. 3 van St. 1907 No. 327 wordt door de comptabelen (Algemeene Ontvangers) een register aangehouden, vermeldende al hetgeen tot latere beoordeeling der zaak dienstig kan zijn (model Bb. No. 4916). Dat register wordt in Juli van elk jaar aan het Hoofd v. gew. bestuur gezonden ter beoordeeling van een en ander en ter doorhaling van de verjaarde posten enz. (zie artikel 5 St. 1907 No. 327). Niet in dat register opgenomen worden de uitzonderingen genoemd in St. 1907 No. 327, 1912 No. 310 jo. Bb. 6466, St. 1914 No. 646, 1915 No. 486 en 1917 No. 331.

Rondschr. Hisp. Fin. 15 Februari 1922 No. 36/1858 Bl*a*. en 18 Februari 1922 No. 37/2011 Bl*a*.: Bezuiniging op de collecteloonen van de inkomstenbelasting door rechtstreeks storten in 's Lands kas.

Verjaring.

Volgens St. 1882 No. 280 verjaren alle vorderingen tot betaling van belastingen, begrepen in kohieren, registers, leggers of staten, vastgesteld door het administratief gezag in Nederlandsch-Indië, van boeten beloopen ter zake van niet tijdige voldoening van die belastingen, en van de ten laste der belastingschuldigen komende kosten van voorbereiding van den aanslag, een en ander voor zoover de belastingverordeningen zelve de verjaring niet anders regelen, door verloop van *vijf jaren*, te rekenen van aanvang van het jaar, waarover de belasting verschuldigd is. Bij St. 1892 No. 159 is bepaald, dat, behoudens het bepaalde bij bovenbedoeld St. alle vorderingen, voortspruitende uit belastingverordeningen, waarin de verjaring niet anders is geregeld, verjaren door verloop van vijf jaren, te rekenen van den dag, waarop de vordering is ontstaan.

Overigens wordt de verjaring van die vorderingen ongeacht de landaard der schuldenaren, beheerscht door de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, met uitzondering van art. 1950 van dat wetboek.

Voor de verjaring van verponding zijn afzonderlijke voorschriften gegeven in art. 44 der verpondingsordonnantie 1928, evenals voor de vennootschapsbelasting in artikel 40, lid 2 der ordonnantie op de vennootschapsbelasting, zooals dat lid luidt ingevolge de ordonnantie in St. 1930 No. 134.

Teruggave en vrijstelling van belasting.

Bij St. 1928 No. 187 is bepaald, dat de Gouverneur-Generaal, na advies van den Directeur van Financiën, en, voor zoover het bedragen van *f* 500.— of meer betreft, den Raad van Nederlandsch-Indië gehoord, in bijzondere gevallen, waarin de toepassing van belastingvoorschriften strijdig was of zou zijn met het algemeen belang of tot grove onbillijkheid heeft geleid of zou leiden, teruggave kan verleenen van betaalde of vrijstelling geven van verschuldigde belasting, voor zoover de regeling van de betrokken belasting niet tot de bevoegdheid van een hoogeren wetgever dan den ordonnantiewetgever behoort. (Zie bijlage CC).

Licentiën tot het houden van Chineesche speel- of dobbeltafels.

Aan te goeder naam en faam bekend staand Chineezen, kan in daartoe aangewezen gewesten en gedeelten van gewesten op hun verzoek door het Hoofd van plaatselijk bestuur schriftelijk verlof worden verleend tot het houden van hazardspelen. Voor elk etmaal of gedeelte daarvan, waarvoor dat verlof wordt verleend, zal vooraf een vast bedrag in 's Lands kas moeten worden gestort. St. 1912 No. 230 jis 1913 No. 115, 1914 Nos. 173 en 292, 1918 Nos. 160 en 591, 1919 No. 702, 1923 No. 378 en 1935 No. 526. Zie ook nog St. 1881 No. 215, 1883 No. 250, 1899 No. 103, 1921 No. 302 en Bb. Nos. 1920, 3573, 3711 13534.

DE VENDUKANTOREN.

Bij St. 1908 No. 189 is het reglement op de openbare verkoopingen in *Nederlandsch-Indië* vastgesteld en de Instructie voor de ambtenaren, belast met de toepassing van dat reglement bij St. 1908 No. 190 laatstelijk gewijzigd St. 1935 No. 453, terwijl de heffing van het vendusalaris enz. is geregeld bij St. 1935 No. 454. Het vendureglement, de instructie en de vendusalaris-regeling zijn opgenomen als bijlagen van dit deel [1]).

Het oppertoezicht over de vendu-kantoren wordt uitgeoefend door den Directeur van Financiën (St. 1924 No. 576 art. 3), daarin bijgestaan door den Inspecteur voor het venduwezen; het regionaal toezicht wordt uitgeoefend door de super-intendenten, welke functie wordt vervuld door Hoofden van gewestelijk bestuur, residenten-afdeelingshoofden, assistent-residenten of de gewestelijke secretarissen (voor Batavia de Inspecteur van Financiën der 1ste klasse, Hoofd der Inspectie Weltevreden, of een door dezen aan te wijzen Inspecteur van Financiën).

Openbare verkoopingen mogen niet gehouden worden dan ten overstaan van een vendumeester. Op dien regel zijn enkele hieronder volgende uitzonderingen.

Alle openbare verkoopingen vanwege den Pandhuisdienst worden buiten bemoeienis van een vendukantoor gehouden (St. 1920 No. 133; 1921 No. 29, 1933 No. 341 en St. 1935 Nos. 453 en 454). Hetzelfde is bij St. 1912 No. 128 jo. 1914 No. 347 en St. 1935 Nos. 453 en 454 bepaald ten aanzien van door den Dir. E. Z. aan te wijzen houtwerken en boschproducten, afkomstig uit

---

1) In zelfbesturende landschappen buiten Java en Madoera, wier verhouding tot de Regeering van N.-I. wordt beheerscht door de zg. Korte Verklaring is het Vendu-reglement eveneens van toepassing (vgl. bijlage 3 bedoeld in artikel 9, lid 2 van de Zelfbestuursregelen 1938 in St. No. 529), terwijl overeenkomstige bepalingen zijn vastgesteld in de zg. Lange Contracten gesloten met de overige buiten Java gelegen zelfbesturende landschappen.

Op de bevolking in het rechtstreeks bestuurd gebied, die in het genot van haar eigen rechtspraak is gelaten, is het Vendu-reglement mede van toepassing. De vendugrossen (art. 42 van het Vendu-reglement) worden in dit geval ten uitvoer gelegd als vonnissen in burgerlijke zaken door landraden gewezen (St. 1932 No. 80, tabel A, 48 zoomede III art. 66).

's Lands bosschen, bij St. 1915 No. 186 jo. 1925 No. 684 van door den Dir. E. Z. (in het hervormd gebied: de hoofden van gew. bestuur) aan te wijzen door en voor rekening van de Inheemsche bevolking geteelde voortbrengselen van land- en tuinbouw op bepaalde plaatsen en in bepaalde streken, bij St. 1908 No. 642 van versche visch en andere zee- en zoetwaterdieren.

Ook de openbare verkoopingen van de achter- of nagelaten goederen van vermiste of overleden Inlandsche schepelingen bij de Koninklijke- en de Gouvernements Marine worden buiten tusschenkomst van het vendukantoor verkocht (onderscheidenlijk art. 2 en 24 van de voorschriften en het reglement in St. 1919 No. 298 en St. 1910 No. 68, hetgeen mede het geval is bij militaire nalatenschappen, indien niet anders mogelijk dan wel de opbrengst in verhouding tot de te maken kosten te gering wordt geacht (St. 1874 No. 147). Voor de tusschenkomst van het vendukantoor bij executoriale verkoopingen zie art. 467, 497 en 1009 van het Regl. op de Rechtsvordering, art. 200 van het Inlandsch Regl. (St. 1926 No. 559) en art. 215, 315 en 321 van het Rechtsreglement buitengewesten (St. 1927 No. 227); voor de openbare verkoopingen van door de politie in beslag of bewaring genomen goederen en dieren dan wel van onafgehaalde of ten behoeve van het Land verbeurd verklaarde stukken van overtuiging enz. wordt verwezen naar St. 1934 No. 210 en de circ. Dir. v. Fin. van 2 Mei 1935 No. V 8-15-1, serie no. 60.

De te Batavia, Bandoeng en Soerabaja gecombineerd te houden verkoopingen van overtollige en onbruikbare goederen van den Lande worden verzorgd onderscheidenlijk door den Algemeen Pakhuismeester te Batavia en den te Bandoeng en Soerabaja gevestigden Magazijnsdienst der Staatsspoorwegen (circ. Dir. v. Fin. van 20 Febr. 1933 no. V 8-6-9).

Bij St. 1910 Nos. 258 en 451 zijn de toenmalige residentiën Madoera en Besoeki aangewezen als gewesten, waar op grond van art. 22 van St. 1908 No. 189 jo. 1910 No. 257, verkoopingen van handelsgoederen steeds à contant moeten plaats hebben, tenzij de Superintendent vooraf schriftelijke vergunning verleent om zoodanige verkoopingen op crediet te doen houden.

Deze maatregel is ook getroffen voor de kommen van de hoofdplaatsen Manado, Pontianak, Tandjoengpandan, Djambi, Bandjermasin en Koepang, zoomede voor de kom van de afdeelingshoofdplaats Samarinda en de kom van de hoofdplaats Tandjoengpinang met het tot de afdeeling van dien naam behoorend en in de onmiddellijke nabijheid van die hoofdplaats gelegen eiland Penjingat en de bij meerbedoelde hoofdplaats gelegen nederzetting Senggarang (St. 1912 No. 517; 1913 No. 340; 1915 No. 626 en 1918 Nos. 579 en 606 en Bb. Nos. 9867 en 10805).

De vendukantoren zijn, met vermelding voor zooveel mogelijk van de daarop betrekking hebbende Staatsbladen, opgesomd in Deel II van dezen almanak. Tevens zijn daarin omschreven de aan die kantoren toegewezen ressorten en zijn vermeld de autoriteiten, die met de superintendentie zijn belast [1]).

De betaling der uit de gehouden verkoopingen voortvloeiende vorderingen ten laste van de koopers geschiedt aan het Gouvernement, dat jegens de verkoopers verbonden is tot betaling der rendementen van de verkoopingen, na aftrek van het te hunnen laste komende vendu-salaris, tenzij de verkoopers onder de verkoopvoorwaarden het beding stellen, dat de betalingen door de koopers niet geschieden aan het Gouvernement, in welk geval dit jegens de verkoopers niet verbonden is tot betaling van het rendement. Bedoeld beding mag echter slechts gemaakt worden bij verkoo-

---

1) Zie voor de formatie van het korps venduambtenaren St. 1919 No. 449, gew. St. 1937 Nos. 105, 168, 1938 Nos. 285 en 650; 1939 No. 13; 1921 No. 712, 1923 No. 164 en 1924 Nos. 87 en 473.

pingen van de zaken, bedoeld in de artikelen 11 en 12 van het reglement.

De wijze van uitbetalen der rendementen is als volgt geregeld: De hulp-ordonnateur geeft eene ordonnantie of mandaat af op 's Lands kas, voor verkoopingen tegen contante betaling en op een crediet van tien dagen, na verloop van vier weken, voor alle andere verkoopingen na verloop van vier maanden na den dag der verkooping. Desverlangd worden in plaats van zoodanige kasaanwijzingen, in den vorm van eene ordonnantie of mandaat een of meer acceptatiën uitgereikt, betaalbaar bij eene aangewezen Lands kas na verloop van voornoemde tijdvakken.

Voor het disconteeren van vendu-accepten door de Javasche Bank, Bb. No. 3691; voor disconteering bij de Landskassen van vendu-accepten, bij die kassen betaalbaar St. 1903 No. 164; 1918 No. 116, 1922 No. 434 en 1934 No. 30.

Bepalingen betreffende de openbare verkoopingen zijn verder vervat in St. 1832 No. 22 (verkoop van geconfisceerde goederen), 1937 No. 170 (van vuurwapenen en buskruit), St. 1932 No. 143 jo. St. 1933 Nos. 9 en 10 (verkoop van vuurwerk), 1834 No. 19 (van vaste goederen) en 1855 No. 60 (van oorlogsbehoeften). Verder Bb. Nos. 1330 en 1599 (van opstallen op eens anders grond), 2460, 2885 en 3826 (overmaking aan Javasche Bank van bedrag der door haar gedisconteerde vendu-accepten), 2936 en 4164 (van erfelijke individueele gebruiksrechten), 3547, 3993, 4470 en 4504 (van goederen voor rekening van den Lande), 3732 (vorderingen op boedels onder beheer Weeskamers), 4002 (armengeld over opgehouden goederen), 4186 (legalisatie Inlandsche handteekeningen op vendu-accepten), 4299 (vendusalaris en veilconditiën), 4414 (verkoopingen krachtens onherroepelijke volmacht als bedoeld bij art. 1178 B. W. zijn geen executoriale verkoopingen), 4415 (vrijstelling minimum-salaris van verkoopingen voor het Gouvernement), 4434 (aanwijzing hoofd van inname van rendementen van Gouvernements verkoopingen), 4492 (opzending extracten processen-verbaal), 4612 (onregelmatigheden bij handelsvendutiën), 4665 (verkoop van roerend en onroerend goed in eene kaveling), 4691 (vendusalaris bij toewijzing aan medeeigenaar), 4748 (betalingen in mindering en toelichting op de modellen in St. 1889 No. 191), 4806 en 5355 (minimum-salaris voor verschillende op één dag gehouden verkoopingen), 4843 (zegelrecht grossen processen-verbaal), 4851 (verkoop van onroerende goederen uit sterfboedels vóór de overschrijving op de erfgenamen), 4882 (toezending venduverantwoordingen aan Algemeene Rekenkamer), 4884 (vermelding naam, beroep en woonplaats debiteuren in processen-verbaal), 4913 (uitkeering rendement executoriale verkoopingen), 4921 (compensatie venduschulden met rendementen van door debiteuren gehouden verkoopingen), 5075 (processen-verbaal van overgave en overname van vendu-administratiën en daar bij over te leggen lijsten van openstaande vorderingen), 5090 (uitoefening van contrôle op de uitkeering van vendurendementen aan tot de ontvangst daarvan gerechtigde personen), 5093 toelichting St. 1895 No. 250), 5170 (gespecificeerde opgave van kosten bij door particulieren gehouden executoriale verkoopingen), 5248 (compensatie van vorderingen tegen het Gouvernement met venduschulden), 5312 (toelichting St. 1889 No. 190), 5335 (aanvragen uitkeering venduprocenten), 5775 (inzending processen-verbaal of tusschentijdsche rekeningen bij tijdelijke vervanging van vendumeesters), 5996 (onderteekening proces-verbaal van door een gedelegeerde gehouden openbare verkooping), 6145 (tegengang opdrijven venduties van landsdienaren), 6709 (veilconditiën bij executoriale verkoopingen van perceelen), circulaire van den Dir. v. Fin. van 5 Februari 1934 No. V 8/5/1, (instructies voor de vendumeesters inzake den verkoop van Gouvernements hout) 7278 (tijdelijke voorziening in vervulling van ambt van vendumeester 1e klasse), 8440 (nadere instructies betreffende kasbeheer en boekhouding); zie ook circulaire Dir. v. Fin. ddo. 29 November 1926 No. V 20/1/25, serie nr. 99, 13772 (te koop aan-

bieden van zinneprikkelende lectuur), circ. Dir. v. Fin. van 9 Nov. 1932 No. V 8-36-4 serie nr. 177 (verkoop van tabak en tabaksproducten).

Zie voor vergunning beslag op een vendurendement St. 1853 Nos. 70 en 71, gew. 1898 No. 208; 1904 No. 445; 1930 No. 247 en Bb. 1469.

Voor de aansprakelijkheid der ambtenaren, belast met de toepassing van het vendu-reglement, zie St. 1889 No. 192 en Bb. 4690, 4758 en 11023.

Vergoedingen, welke de vendumeesters hunne gedelegeerden en ondergeschikt vendupersoneel voor reizen, tot het houden van verkoopingen aan den verkooper in rekening kunnen brengen Bb. 12814; vgl. Bb. 13049, 13821, 14042. Zie voor de in artikel 4 van het besluit bedoelde „aangewezen standplaatsen'' § § V en VI van St. 1919 No. 449 en de daarbij behoorende staten letter E en F.

DIENST DER LANDELIJKE INKOMSTEN.

Tot de „Landelijke inkomsten'' behooren: 1. de landrente op Java en Madoera en in de Buitengewesten; 2. de Inlandsche Verponding; 3. de gebruiksgrondbelasting; 4. het hoofdgeld in de gewesten buiten Java en Madoera.

De uitvoering der bepalingen van de onder 2 tot en met 4 genoemde belastingen berust bij het Binnenlandsch Bestuur.

De algemeene leiding der landrente-werkzaamheden (sub 1.) is, onder toezicht van den Directeur van Financiën, opgedragen aan het Hoofd van den dienst der Landelijke Inkomsten, die Batavia tot standplaats heeft.

Tot den dienst der Landelijke Inkomsten behooren voorts de Inspecteurs, de Assistent-Residenten en de Controleurs bij het binnenlandsch bestuur in commissie, zoomede de Controleurs-Hoofden van landrente-afdeelingen, de Controleurs, de adjunct- en adspirant-controleurs bij den dienst der Landelijke Inkomsten, voorts de hoofdmantri's-opnemer, de mantri's-opnemer der 1ste klasse, de mantri's-opnemer, de Commiezen, de hoofdschrijvers, de schrijvers der 1ste klasse en de schrijvers.

Hun standplaatsen worden aangewezen door het Hoofd van den dienst. Voor zijn benoemingsbevoegdheid zie Bb. No. 12338 jo. 12728.

Het landrenteplichtig areaal in Nederlandsch-Indië, is verdeeld in 12 landrente-afdeelingen, waarvan 9 op Java en Madoera. Aan het hoofd dezer ressorten staan Assistent-Residenten en Controleurs B. B. in commissie of Controleurs-Hoofden van landrente-afdeelingen. Aan de Hoofden der landrente-afdeelingen zijn toegevoegd de noodige Controleurs, de adjunct- en adspirant-controleurs, mantri's-opnemer en schrijvers.

De 1ste afdeeling omvat de residenties (afdeelingen) Bantam, Batavia, Cheribon en het regentschap Buitenzorg; standplaats Meester-Cornelis.

De 2de afdeeling omvat de regentschappen Soekaboemi en Tjiandjoer en de residentie (afdeeling) Priangan; standplaats Bandoeng.

De 3de afdeeling omvat de residentie Pekalongan; standplaats Tegal.

De 4de afdeeling omvat de residenties Semarang en Japara-Rembang; standplaats Semarang.

De 5de afdeeling omvat de residenties Kedoe en Banjoemas; standplaats Magelang.

De 6de afdeeling omvat de residenties Kediri en Madioen; standplaats Kediri.

De 7de afdeeling omvat de residenties Soerabaja en Bodjonegoro; standplaats Soerabaja.

De 8ste afdeeling omvat de residenties Malang en Besoeki; standplaats Malang.

De 9de afdeeling omvat de residentie Madoera; standplaats Pamekasan.

De Bali-landrente-afdeeling omvat de residentie Bali en Lombok; standplaats Denpasar.

De Celebes-landrente-afdeeling omvat de residentie Celebes en Onderhoorigheden; standplaats Makassar. De afdeeling Soembawa der residentie Timor en Onderhoorigheden maakt sedert het einde van 1932 geen deel meer uit van de Celebeslandrenteafdeeling. Het toezicht op de uitvoering der landrenteregeling berust thans bij de betrokken Zelfbesturen.

De Borneo-landrente-afdeeling omvat de afdeeling Hoeloe Soengei der residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo; standplaats Kandangan.

Bij St. 1920 No. 587 in verband met St. 1928 No. 260 jo. 1931 No. 152 werd bepaald, dat op Java en Madoera en in elk door den Directeur van Financiën aan te wijzen gebiedsdeel in de Buitengewesten een „plaatselijk landrentekantoor'' voor de bijhouding van de landrente-administratie en voor eene mogelijke registratie van het Inlandsch grondbezit zal worden opgericht. Het Hoofd van den Dienst wijst de beheerders der kantoren aan, voor welke beheerders door hem een instructie wordt vastgesteld.

Op Java en Madoera zijn 18 dier kantoren met 346 aangesloten districten, terwijl vier plaatselijke kantoren in de Residentie Celebes werden opgericht en 2 in de afdeeling Hoeloe Soengei der residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo met onderscheidenlijk 15 en 5 aangesloten onderafdeelingen. Op Bali en Lombok 5 plaatselijke kantoren met 10 onderafdeelingen.

§ 1. Java en Madoera.

De landrente. Bij St. 1927 No. 163 jo. 1931 No. 168 is eene nieuwe ordonnantie afgekondigd nopens den aanslag en de inning der Landrente op Java en Madoera, met uitzondering van de Vorstenlanden. Blijkens die *„Landrente-ordonnantie 1927''* wordt landrente geheven van de gronden — vischvijvers en nipahbosschen daaronder begrepen — waarop zakelijke rechten worden uitgeoefend en die niet vallen onder de bepalingen omtrent de verponding of de Inlandsche-verponding, noch onderworpen zijn aan de belasting, geheven ingevolge St. 1901 No. 215 zoomede niet behooren tot de door Vreemde Oosterlingen in altijddurende erfpacht bezeten gronden.

Bij St. 1917 No. 172 werd vastgesteld een formulier van dwangschriften tot uitgifte waarvan krachtens St. 1931 No. 373 bevoegd zijn de Regenten.

Bij Bb. No. 11321, gew. St. 1931, No. 373, zijn nieuwe voorschriften tot uitvoering der landrente-ordonnantie vastgesteld.

De Directeur van Financiën bepaalt districtsgewijze het jaar, met den aanvang waarvan de in de landrente-ordonnantie vervatte regeling in werking treedt. Zie ook Bb. Nos. 6800 (beteekenis „misgewas'' en „andere buitengewone en gewichtige redenen dan misgewas''), 7846, 10136 en 10959 (het nemen van padiproefoogsten ten behoeve van het landrente-onderzoek) en 7847 (dessa's van landrente vrijgesteld).

De inning is opgedragen aan de dorpshoofden, die daarvoor 8% ophaalloon genieten, terwijl de geinde gelden worden overgestort bij de daarvoor aangewezen plaatselijke perceptieambtenaren (zie hiervoor onder de hoofden Reorganisatie Landskassen en Administratie Landskassen). Waar dergelijke perceptieambtenaren niet bescheiden zijn, worden de geinde gelden rechtstreeks bij den betrokken Algemeenen Ontvanger of het postkantoor gestort.

Inlandsche verponding. Volgens St. 1923 No. 425 en 1924 No. 242 jo. 1927 No. 151, laatstelijk gewijzigd 1931 No. 168, wordt onder den naam van Inlandsche verponding binnen de door de Gouverneur-Generaal aangewezen plaatsen of gedeelten daarvan een belasting geheven van de gronden, waarop het Inlandsch bezitsrecht of het eigendomsrecht, bedoeld in de 4de bepaling van St. 1870 No. 55 dan wel het landerijenbezitsrecht bedoeld in St. 1926 No. 421, wordt uitgeoefend.

Een formulier van dwangschriften is vastgesteld bij St. 1923 No. 596. Zie ook Bb. No. 10498 (modellen kohieren en aanslagbiljetten) en St. 1931 No. 373 (personen bevoegd tot uitreiking van dwangschriften).

Bij St. 1927 No. 315 werden de grenzen aangewezen van een 14-tal hoofdplaatsen op Java waarbinnen de verponding wordt geheven.

§ 2. Buitengewesten.

De Landelijke inkomsten in de Residentie Celebes en Onderhoorigheden bestaan uit:

De landrente in het rechtstreeks bestuurd gebied (St. 1927 No. 179). Uitvoeringsvoorschriften in Bb. No. 11324. De z.g. „Celebes Landrente-ordonnantie'', is in hoofdzaak gelijk aan St. 1927 No. 163; in werking getreden in de onderafdeelingen Pangkadjene, Maros, Makassar, Takalar, Djeneponto, Bonthain, Boeloekoemba en Sindjai.

In de zelfbesturende landschappen van de onderafdeelingen Goa, Barroe, Pare-Pare, Pinrang, Sidenreng-Rappang, Soppeng en Wadjo werd een door de Zelfbesturen vastgestelde landrenteregeling ingevoerd, welke behoudens enkele kleine afwijkingen overeenstemt met St. 1927 No. 179.

St. 1929 No. 17 formulier van dwangschriften. Tot de uitgifte zijn bevoegd de hoofden der onderafdeelingen.

Residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. Bij St. 1923 No. 484, 1925 No. 193 en 1932 No. 102 is een ordonnantie vastgesteld nopens den aanslag en de inning van landrente in de afdeeling Hoeloesoengai. Uitvoeringsvoorschriften in St. 1932 No. 139. Instructie tot uitvoering van de Borneo-landrente-verordeningen, zie Bb. No. 12798. De zg. „Borneo landrenteregeling'' bevat thans in hoofdzaak dezelfde regeling als St. 1927 No. 163. St. 1929 No. 17 formulier van dwangschriften; tot uitgifte zijn bevoegd de hoofden der onderafdeelingen.

Residentie Bali en Lombok. Bij St. 1922 No. 812 jo. 1925 No. 193 is eene ordonnantie afgekondigd nopens den aanslag en de inning van landrente in de residentie Bali en Lombok; uitvoeringsvoorschriften in St. 1922 No. 813, gew. Bb. 11205 en 13167. Evengenoemde z.g. Bali-landrente-ordonnantie bevat behoudens enkele afwijkingen dezelfde regelingen als in St. 1907 No. 277 indertijd voor Java en Madoera golden.

Door het in werking treden op 1 Juli 1938 van Staatsblad 1938 No. 281, waarbij de Zelfbesturen op Bali hersteld werden, heeft de Bali-landrenteordonnantie thans nog slechts rechtskracht voor zoover betreft het eiland Lombok. Een door de Zelfbesturen vast te stellen landrenteregeling, die bestemd is de Bali-landrenteordonnantie in de zelfbesturende landschappen op Bali te vervangen en daarmede, behoudens eenige afwijkingen van ondergeschikten aard, overeenstemt, werd bereids ontworpen.

Bij St. 1925 No. 38 werd een formulier van dwangschriften vastgesteld, tot uitgifte waarvan bevoegd zijn de hoofden der afdeelingen.

Residentie Timor en Onderhoorigheden. In de landschappen Bima (1926), Dompoe en Sanggar (1927) der onderafdeeling Bima, zoomede in het landschap Soembawa (1929), afdeeling Soembawa, werd een door de Zelfbesturen dier landschappen vastgestelde landrenteregeling ingevoerd, welke behoudens enkele afwijkingen, overeenkomt met die voor de residentie Bali en Lombok.

Gebruiksgrondbelasting. Bij St. 1927 No. 225 werd een ordonnantie vastgesteld regelende de belasting op gronden, die zonder dat daarop zakelijke rechten worden uitgeoefend, tijdelijk in gebruik zijn bij de Inheemsche bevolking t.b.v. den onregelmatigen verbouw van andere dan meerjarige gewassen en als zoodanig niet landrente-plichtig zijn.

Deze ordonnantie is van toepassing op die gebiedsdeelen buiten Java en Madoera alwaar onder den naam van landrente belasting wordt geheven van gronden, waarop zakelijke rechten worden uitgeoefend en die niet vallen onder de bepalingen omtrent de verponding en treedt aldaar in de plaats van de voorheen geldende „huur-regeling'' (Bali en Lombok) dan wel inkomstenbelasting (Hoeloesoengai en Celebes en Onderhoorigheden).

St. 1927 No. 226 uitgifte van dwangschriften door de hoofden der onderafdeelingen, model in St. 1922 No. 670.

KANTOOR VOOR REISWEZEN.

Aan dit kantoor is tot taak gesteld het algemeen toezicht op de toepassing der reisregelingen en het onderzoek der ingediende reisrekeningen van alle landsdienaren, met uitzondering van de onder de Departementen van Oorlog en Marine en den dienst der S. S. ressorteerende landsreizigers.

Bij Bb. No. 9570 is voor het Hoofd van het Kantoor voor reiswezen eene voorloopige instructie vastgesteld, gew. bij de Nos. 10114, 10400, 10983, 11902, 12728 en 13672.

Bij Bb. No. 11358 is het Hoofd van het Kantoor gemachtigd om tot oprichting van afdeelingen van zijn kantoor over te gaan op zoodanige gewestelijke hoofdplaatsen als door den Directeur van Financiën in verband met de geleidelijke intrekking van de hulpordonnateursbevoegdheid van de huidige Hoofden van gewestelijk bestuur worden aangewezen.

Bij St. 1934 No. 211 is de nieuwe „Reisordonnantie'' vastgesteld, waarbij ten aanzien van het voor 's Landsrekening nemen van uitgaven ter zake van dienstreizen binnen Nederlandsch-Indië algemeene beginselen zijn vastgesteld.

Bij St. 1934 No. 212 is bepaald, dat de „Reisordonnantie'' is in werking getreden met ingang van 1 Mei 1934.

Bij St. 1936 No. 666 (Reisbesluit) jo. St. 1937 No. 364 en St. 1938 No. 162 zijn de uitvoeringsbepalingen der Reisordonnantie in St. 1934 No. 211 vastgesteld.

Alle andere reisregelingen met uitzondering van de hieronder vermelde automobielregelingen en de in de gehandhaafde bepalingen van het „Algemeen Reisreglement'' genoemde bijzondere voorschriften zijn vervallen.

Zie omtrent dienstreizen van ambtenaren per eigen automobiel Bb. No. 12539, gew. bij Nos. 13220 en 13843, aangeduid als „burgerlijke automobielregeling''.

Bij Bb. No. 12541 is de contrôle op de aanschaffing en het beheer van landsautomobielen opgedragen aan het Hoofd van het Kantoor voor Reiswezen. Aan deze bevoegdheid is uitvoering gegeven, door de vaststelling van het reglement op de aanschaffing, het beheer en de exploitatie van landsautomobielen, in gebruik bij de onder de Departementen van Algemeen Bestuur ressorteerende diensten en bedrijven, inbegrepen den dienst van Scheepvaart (Bb. No. 12683). Teneinde de exploitatie van landsautomobielen zoo doelmatig mogelijk te doen geschieden is bij G. B. 25 October 1924 No. 27 een „automobiel commissie'' ingesteld.

Bij Bb. No. 9570 is aan het Hoofd van het Kantoor voor Reiswezen de bevoegdheid toegekend om aan landsdienaren voor den aankoop van een eigen automobiel een voorschot te verleenen van ten hoogste *f* 4.500.—. In de praktijk wordt dit voorschrift aldus toegepast, dat deze automobielen slechts worden verstrekt tot een maximum van *f* 4.000.—, *f* 3.000.— en *f* 2.500.—, al naar gelang de auto's worden aangeschaft door de Hoofden van Gewestelijk Bestuur, de Residenten afdeelingshoofden of de Residenten ter beschikking van de Hoofden van Gewestelijk Bestuur op Java en Madoera of door andere dan de bovengenoemde landsdienaren.

Bb. No. 7849 vervoer van 's Lands reizigers en goederen op de Staatsspoor- en tramwegen in Nederlandsch-Indië, (sedert gew., laatstelijk bij Bb. No. 13016).

Bij Bb. 11622, laatstelijk gew. bij Bb. No. 13512, werd het reglement nopens den overvoer van Gouvernements passagiers met schepen der Koninklijke Marine, der Gouvernements Marine en de schepen voor de bebakening en kustverlichting, „het Scheepsvoedings-Reglement'', vastgesteld. Het tarief, bedoeld bij art. 9 van dit reglement is, gew. bij Bb. 12754 v.z.v. betreft de schepen der Koninklijke Marine en bij 13152 juncto het besluit van den Commandant der Zeemacht ddo. 29 September 1936 No. 21 v.z.v. betreft de schepen der Gouvernements Marine en der bebakening en kustverlichting.

Bij Bb. No. 6575 is bepaald, dat declaratiën van landsreizigers, die hunne bestemming over Singapore moeten volgen, voortaan door belanghebbenden zelven gedurende hun verblijf te Singapore ter afteekening bij het Consulaat-Generaal aldaar moeten worden aangeboden.

Transport van reizigers uit Nederland naar Indië en uit Indië naar Nederland en elders. Bij St. 1916 No. 605, gew. 1924 No. 269; 1925 No. 348; 1926 No. 125; 1937 No. 628, zijn de regelen vastgesteld, waarnaar ten laste van de Indische begrooting overtocht wordt verleend van Nederland naar N.-I. en omgekeerd. Het reglement, tot uitvoering waarvan bij St. 1926 No. 125 en St. 1928 No. 76, gew. 1934 No. 605, maatregelen zijn getroffen, is, zooals het thans luidt, opgenomen onder de bijlagen van dit deel. Zie verder Bb. Nos. 3951, 3953, 4170, 4630, 4725, 5331, 6215 en 6348.

De regeling van de rangschikking der landsdienaren is opgedragen aan den Minister van Koloniën. Van de desbetreffende ministerieele beschikking, is aanteekening gehouden bij Bb. No. 13623. Zie ook Bb. No. 13766 en No. 14027 (1).

Zie de overeenkomst met de Stoomvaartmaatschappijen „Nederland'' en „Rotterdamsche Lloyd'' inzake het vervoer van gouvernementspassagiers in Bb. No. 13877.

Blijkens Bb. No. 6269 is eene regeling getroffen omtrent de inscheping te Singapore van landsreizigers naar plaatsen buiten N.-I.

Omtrent de transporten van gouvernements-passagiers naar Nederland bestaan nog de volgende bepalingen:

St. 1833 No. 60; 1852 No. 23 en 1860 No. 71, transport van gegageerde militairen naar Nederland;

St. 1860 No. 102; 1873 No. 99; 1878 No. 181; 1902 No. 308 en Bb. Nos. 192, 1767, 2783, 3633, 6102 omtrent de opzending van in N.-I. veroordeelde militairen naar Nederland na geëindigden straftijd, dan wel om daar hunne straf te ondergaan;

Bb. Nos. 3770 en 4024, aantooning van de wettigheid van het gezin van een landsdienaar aan wien vrije overtocht wordt verleend;

Bb. No. 7013. Overtocht aan de echtgenoote en kinderen van hen, aan wie vergund is zich door hun gezin voor gouvernementsrekening te doen volgen.

Verplichting van de Hoofden van gewestelijk bestuur om aan het Ministerie van Koloniën in te zenden opgaven van naar Nederland vertrokken gouvernements-passagiers en veroordeelde militairen: Bb. Nos. 3333, 5047, 5123, 5404 en 5524; opzending van behoeftigen: Bb. Nos. 5162, 5399 en 10078.

(1) Zie Overtochtsreglement onder de bijlagen van dit deel.

PENSIOEN- EN WEDUWEN- EN WEEZENFONDSEN
VAN DE
INDISCHE BURGERLIJKE EN LOCALE AMBTENAREN.

Deze fondsen zijn rechtspersonen en gevestigd te 's-Gravenhage. Zij worden met de pensioen- en weduwen- en weezenfondsen voor de Indische militaire landsdienaren, gezamenlijk genoemd „de Indische Pensioenfondsen'', onder het oppertoezicht van den Minister van Koloniën en onder het toezicht van Commissarissen beheerd door de mede te 's-Gravenhage gevestigde Directie der Indische Pensioenfondsen. (St. 1919 Nos. 199 en 200; 1922 No. 307; 1930 No. 328; 1931 No. 93; 1935 Nos. 91, 167 en 600 en 1938 Nos. 607 en 608).

Bij St. 1929 No. 323 werd regeling bij Wet of algemeenen maatregel van bestuur voorbehouden van eenige onderwerpen, deel uitmakende van de regelingen betreffende pensioenen en gagementen en uitkeeringen aan weduwen en weezen van burgerlijke en militaire landsdienaren, locale ambtenaren en leerkrachten bij het bijzonder onderwijs in Nederlandsch-Indië en hunne nabestaanden.

Het beheer der Indische Pensioenfondsen in Nederlandsch-Indië wordt gevoerd door den te Batavia gevestigden Vertegenwoordiger der Directie van de Indische Pensioenfondsen. (Bb. No. 13460, juncto Bb. 13999).

Voor het toezicht op het beheer zijn in Indië ingesteld een Raad van Commissarissen voor de Pensioenfondsen voor de Indische landsdienaren (Bb. No. 13461), en een Raad van Commissarissen voor het Europeesch locaalfonds. (Bb. No. 13462).

Voor verrekening van gelden wegens overdracht van pensioenslast tusschen de Indische Pensioenfondsen onderling en met de Indische Schatkist, zie St. 1931 No. 422 jo. 1935 No. 168.

Bij St. 1934 No. 748 zijn met ingang van 1 Januari 1935 voorzieningen getroffen betreffende de wijze van financieren van de uitgaven voor de pensioenen der Europeesche en Inlandsche burgerlijke en militaire landsdienaren in Nederl.-Indië en voor de uitkeeringen aan weduwen en weezen dier landsdienaren.

Bij Staatsblad 1938 No. 478 zijn de volgende regelen vastgesteld:

I. Regelen voor de uitbetaling in Nederlandsch-Indië van de pensioenen, gagementen en onderstanden ten laste van de Indische Pensioen- en Weduwen- en Weezenfondsen;

II. Regelen in acht te nemen bij het beleenen van pensioenen, gagementen en onderstanden alsmede bij het uitbetalen van die beleende uitkeeringen.

Administratieve voorschriften en bepalingen, betrekking hebbende op het beheer zijn vastgesteld bij Bb. No. 13495, voor de personeelsorganisatie, zie Bb. No. 13460, juncto Bb. 13999. Daarnevens is ingevolge St. 1934 No. 111 bij besluit van den voormaligen Beheerder van 31 Maart 1934 No. 32/P.Ml, gewijzigd bij het besluit van den Vertegenwoordiger van 14 Januari 1936 No. 4/P.Ml., een loonregeling vastgesteld.

De onderscheidene fondsen zijn:

I. Het weduwen- en weezenfonds voor Europeesche Burgerlijke Landsdienaren in Nederlandsch-Indië.

Opgericht in 1817 (St. No. 37) en bestemd voor uitkeering van pensioenen en onderstanden aan weduwen en weezen van Europeesche burgerlijke ambtena-

ren en daarmede gelijkgestelden. Als deelgenooten worden ingevolge St. 1932 No. 379, 1936 No. 13 en 1938 No. 608, waarbij ook regelen voor hun opneming in het fonds zijn vastgesteld, ook aangemerkt Europeesche bijzondere leerkrachten en personen, op wie het Pensioenreglement voor bijzondere leerkrachten (St. 1932 No. 154, gewijzigd bij St. 1934 No. 557 en 1937 No. 533) van toepassing is of wordt. Onder Europeesche bijzondere leerkrachten en personen worden mede verstaan de zoodanige, op wie de voor Europeanen geldende bepalingen van toepassing zijn verklaard.

Het kapitaal van het fonds wordt gevormd door bijdragen van de deelgenooten. Sedert 1906 (St. No. 12) is jaarlijks ten laste van de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië een bedrag van *f* 400 000.— aan het fonds uitgekeerd, terwijl voor de in verband met de tijdsomstandigheden van 1920 af toegekende tijdelijke verhoogingen der pensioenen en onderstanden aan het fonds een tijdelijke subsidie van Landswege is toegekend, welke in de laatste jaren tot *f* 188 000.— is teruggebracht; bovendien is van het jaar 1927 af een subsidie van *f* 150 000.— per jaar uitgekeerd voor tijdelijke vergoeding wegens de afschaffing, met ingang van dat jaar, van de gewone contributie over bijinkomsten van de deelgenooten. In verband met den gunstigen stand van het fonds zijn met ingang van 1 Januari 1933 niet alleen de buitengewone (nietambtelijke) landsuitkeeringen ad *f* 188 000.— en *f* 150 000.— 's jaars gestaakt, doch is ook St. 1906 No. 12, houdende o.m. vaststelling van de bijdrage ad *f* 400 000.— 's jaars, bij St. 1933 No. 521, gerekend van 1 Januari 1933, buiten werking gesteld. Bij St. 1934 No. 748 zijn met ingang van 1 Januari 1935 nadere voorzieningen getroffen betreffende de wijze van financiering van de uitgaven o.m. voor de uitkeeringen aan weduwen en weezen van de Europeesche burgerlijke landsdienaren.

Het tegenwoordige reglement, waarbij ook het beheer, het toezicht, de wijze van geldbelegging en de toekenning van pensioenen en onderstanden ten laste van het fonds zijn geregeld, is vastgesteld bij St. 1935 No. 600, gewijzigd en aangevuld bij St. 1938 No. 607. (Bijlage PP).

Voorschriften betreffende indiening van stukken aan de administratie van het fonds door de deelgenooten en door de weduwen en weezen van deelgenooten, zijn vastgesteld bij St. 1936 No. 442. (Bijlage QQ). Belegging der kapitalen Bb. Nos. 13463, 13464 en 13465.

Bij St. 1921 No. 335 werd, in afwachting van een definitieve regeling terzake, bij wijze van tijdelijken maatregel bepaald, dat de krachtens de voor de inwerkingtreding van bovenvermeld reglement bestaande bepalingen toegekende of toe te kennen pensioenen en onderstanden, gerekend van 1 Januari 1920, worden verhoogd met 40%, met een algemeen geldend minimum van *f* 150.— 's jaars, welke verhooging 75 ten honderd van het bedrag van het pensioen of den onderstand niet mag overschrijden. Bij de invoering van het nieuwe fondsreglement (St. 1935 No. 600) is evenbedoelde verhooging v.z.v. betreft de op dat tijdstip reeds toegekende of de daarna op den voet van de overgangsbepaling van dat nieuwe reglement nog toe te kennen weduwen-pensioenen en weezen-onderstanden als van blijvenden aard aangemerkt.

II. Het Europeesche en Inlandsche ambtenaren pensioenfonds.

Deze fondsen zijn opgericht bij St. 1918 No. 846 jo. 1929 No. 323 en 1934 No. 748, o.m. ten einde ook ten aanzien van de pensioenen der Europeesche en Inlandsche burgerlijke landsdienaren in Nederlandsch-Indië te geraken tot een juister Staatsboekhouding.

Deelgenooten (voor eigen pensioen) waren oorspronkelijk alleen die ambte-

naren, en daarmede gelijkgestelden (1), wier indiensttreding moet gerekend worden te zijn geschied met ingang van 1 Januari 1917 of later (St. 1919 No. 199, gewijzigd bij St. 1922 No. 591 en 1923 No. 93). Ingevolge St. 1934 No. 748 zijn daarin sedert 1 Januari 1935 mede opgenomen de landsdienaren, die vóór 1 Januari 1917 in dienst zijn getreden, zoomede allen, aan wie reeds pensioen ten laste van de Indische geldmiddelen is toegekend.

De kapitalen der fondsen worden gevormd door subsidiën van het Gouvernement — zie art. 3, lid 1 van de oprichtingswet — en de bijdragen der deelgenooten. De subsidiën van het Gouvernement (bijdragen voor fondsvorming ten laste van de Indische geldmiddelen) zijn, ter verlichting van den op de Indische begrooting drukkenden pensioenslast, bij St. 1933 No. 520 voor de jaren 1933 en 1934 gestaakt. Bij St. 1934 No. 748 zijn met ingang van 1 Januari 1935 voorzieningen getroffen betreffende de wijze van financieren van de uitgaven o.m. voor de pensioenen der Europeesche en Inlandsche burgerlijke landsdienaren. Regelen voor het beheer, de vertegenwoordiging in en buiten rechten, de belegging der kapitalen, de opneming als deelgenoot en andere onderwerpen, zie Bb. Nos. 13463, 13464 en 13465.

Het Indisch burgerlijk pensioenreglement is opgenomen onder de bijlagen (Bijlage MM).

III. Het pensioenfonds voor Europeesche locale ambtenaren.

Opgericht bij St. 1920 No. 836 en bestemd voor de uitkeering van pensioenen aan Europeesche locale ambtenaren en van pensioenen en onderstanden aan de door hen nagelaten weduwen en weezen.

Het kapitaal van het fonds wordt gevormd door de bijdragen van de deelgenooten en van de locale gebiedsdeelen.

Het tegenwoordige reglement, waarbij ook het beheer, het toezicht en de wijze van geldbelegging zijn geregeld, en hetwelk tevens bevat de regelen omtrent de toekenning van pensioenen en onderstanden ten laste van het fonds, is vastgesteld bij St. 1935 No. 599, gewijzigd en aangevuld bij St. 1938 No. 607 (Bijlage SS). Enkele uitvoeringsvoorschriften: St. 1934 Nos. 14, 15, 384, juncto 1935 No. 294 en 1936 No. 443, 635 (Bijlage TT). Belegging der kapitalen zie Bb. Nos. 13463, 13464 en 13465.

Ontvangen en betalen van gelden voor het fonds, en storting in 's Lands kas van de door de locale gebiedsdeelen en de deelgenooten verschuldigde bijdragen, zie Bb. Nos. 9944, 9981 en 12805.

Verdere pensioenregelingen.

Bij het kantoor der Indische Pensioenfondsen wordt tevens de administratie gevoerd voor de toekenning van pensioen aan weduwen van niet-Europeesche burgerlijke ambtenaren. Zie voor het Reglement St. 1931 No. 473, gewijzigd en aangevuld bij St. 1936 No. 24 (Bijlage WW), in werking getreden met ingang van 1 Januari 1932 (St. 1931 No. 474). Zie voor enkele uitvoeringsvoorschriften St. 1932 No. 380, jo. 1934 No. 534 en 1932 No. 381 (Bijlage XX), modellen Bb. Nos. 12867 en 12868.

Een reglement voor de toekenning van pensioen aan niet-Europeesche Locale ambtenaren is tot stand gekomen bij St. 1931 No. 500, gewijzigd bij St. 1934 Nos. 115 en 556 jo. 1937 No. 532 (Bijlage UU). Enkele uitvoeringsvoorschriften van dit reglement, zie St. 1934 Nos. 14, 15, 384, 385 en 629 (Bijlage VV).

---

(1) Hieronder ook te verstaan leerkrachten bij het bijzonder onderwijs (St. 1932 No. 154).

JAVASCHE BANK.

De Javasche Bank werd opgericht bij besl. van den Commissaris-Generaal van 24 Januari 1828 No. 25.

Haar octrooi werd herhaaldelijk vernieuwd en daarna vervangen door de Javasche Bankwet 1922 (St. No. 180). Deze wet, gewijzigd St. 1927 No. 359 en 1931 No. 2, machtigt De Javasche Bank wederom voor een tijdvak van 15 jaar, ingaande 1 April 1922, als circulatiebank werkzaam te zijn.

Het Maatschappelijk Kapitaal der Vennootschap „De Javasche Bank'', werd ingevolge besluit der buitengewone Algemeene Vergadering van Aandeelhouders van 21 Juli 1924, goedgekeurd bij Gouvernementsbesluit 22 Juli 1924 No. 2x, door uitgifte van *f* 3.000.000.—, bonus aandeelen, tegen den koers van 200% in mindering gebracht van hetgeen aan aandeelhouders toekomt uit de winst over het boekjaar 1921/1922, gebracht op *f* 9.000.000.— en zulks krachtens de Javasche Bankwet 1922 en artikel 6 der Statuten, vastgesteld in de Algemeene Vergadering van Aandeelhouders van 18 Augustus 1922, goedgekeurd bij Gouvernements Besluit van 17 November 1922 No. 35; het is verdeeld in volgestorte heele en halve aandeelen van ondersch. *f* 500.— en van *f* 250.—. Reservefonds: *f* 5.861.489,86 en een bijzonder reserve van *f* 3.045.547,69 op 31 Maart 1938. Dividend: over 1935/36 9½%, 1936/37 10½%, 1937/38 10,7%.

De Bank heeft haren hoofdzetel te Batavia. Agentschappen te Bandoeng, Cheribon, Djokjakarta, Kediri, Malang, Semarang, Soerabaja, Soerakarta, Koeta Radja, Medan, Padang, Palembang, Bandjermasin, Pontianak, Makasser en Menado en wijders agentschappen of correspondentschappen op de plaatsen in Ned.-Indië, welke op voorstel of na ingewonnen advies van de Directie der Bank, door den G.-G. zullen worden bepaald.

De Bank kan verder correspondenten op die plaatsen buiten Ned.-Indië aanstellen, waar zij door den G.-G., de Bankdirectie gehoord, voor de behoorlijke uitoefening van haar bedrijf zullen worden noodig geacht. Zoo is bij Gouvernements Besluit van 24 Maart 1910 No. 20 bepaald, dat correspondenten noodig worden geacht te Londen, Parijs, Hamburg, Berlijn en Singapore, terwijl blijkens Gouvernementsbesluit van 16 Juni 1916 No. 40 correspondenten verder noodig worden geacht te Yokohama, San Francisco en New-York.

Voorts heeft de Bank sedert Mei 1891 een bijkantoor te Amsterdam, dat door gedelegeerden bestuurd wordt; volgens de nieuwe bepalingen zijn deze benamingen Bijbank en Directeuren der Bijbank.

De operatiën van De Javasche Bank bestaan in:

1o. het uitgeven van bankbiljetten;

2o. het overmaken van gelden, zoowel met telegrafisch advies als door het afgeven van zichtwissels en assignatiën tusschen hare Indische kantoren onderling en tusschen deze kantoren en hare Bijbank te Amsterdam. Trekking tegen voorkomende credit-saldi bij correspondenten mag slechts geschieden telegrafisch of op zicht;

3o. het in disconto nemen van:

a. wisselbrieven, assignatiën en orderbriefjes, met twee of meer solidair

verbondenen, met geen langeren looptijd dan de gebruiken van den handel medebrengen;

b. binnen zes maanden aflosbare schuldbrieven of rentebewijzen, altijd onder solidaire medeverbintenis van den discontant;

c. in Nederlandsch-Indië voor vendu-rendementen afgegeven mandaten of ordonnantiën op 's Lands kassen;

4o. het koopen en verkoopen van telegrafische uitbetalingen, chèques, wisselbrieven en ander handelspapier, buiten Nederlandsch-Indië betaalbaar, met — voor zoover daarop van toepassing — geen langeren looptijd dan de gebruiken van den handel medebrengen en *a.* met twee of meer solidair verbondenen, of *b.* getrokken tegen credietbrieven of onder verband van afscheepdocumenten;

5o. het in beleening nemen van, dan wel het verleenen van credieten of voorschotten in rekeningcourant tegen onderpand van effecten, goederen, waren en koopmanschappen, munt en muntmateriaal, benevens de deze vertegenwoordigende afscheep- of opslagdocumenten of cedullen, alsmede waarden, als bedoeld onder 3o. en 4o.;

6o. de tijdelijke uitzetting van te Amsterdam niet dadelijk benoodigde gelden, hetzij in schatkistpromessen of door disconteeren van waarden als bedoeld onder 3o. letters *a* en *b*, hetzij op andere ter beurze gebruikelijke wijzen;

7o. den handel in edele metalen, uitheemsche munt en bankpapier, het doen vermunten van muntmateriaal en het essayeeren en affineeren van ertsen en metalen;

8o. het ontvangen en weder uitbetalen van gelden in rekening courant en het incasseeren van waarden;

9o. het in bewaring nemen, op de voorwaarden door de Bank in het openbaar aan te kondigen, van effecten, cedullen, akten, kostbaarheden en andere voorwerpen van waarde, desverlangd met bijbehoorende administratie;

10o. het verhuren van brandkasten of andere ruimte in hare gebouwen;

11o. in buitengewone omstandigheden, ter beoordeeling van den Gouverneur-Generaal en zoo noodig onder door hem te stellen voorwaarden, het in beleening nemen van, dan wel het verleenen van credieten of voorschotten in rekeningcourant tegen onderpand van hypothecaire vorderingen en andere voor overdracht of beleening vatbare en bij geschrifte aangegane inschulden.

Met goedkeuring van den Gouverneur-Generaal kan de Bank in het algemeen belang, andere werkzaamheden verrichten dan de in het vorig lid genoemde. De besluiten, houdende goedkeuring als vorenbedoeld, worden in het *Staatsblad* en in het officieele nieuwsblad geplaatst.

Zij geeft biljetten uit van 1000, 500, 300, 200, 100, 50, 25, 10 en 5 (dit laatste is het vastgestelde minimum) gulden, dagelijks op de door de Directie vastgestelde uren bij het Hoofdkantoor der Bank en bij haar Agentschappen op vertoon betaalbaar, met uitzondering van de dagen door den Gouverneur-Generaal aan te wijzen. De Bank is bevoegd om aan dengene, die bankbiljetten tot een hooger bedrag dan *f* 1.650.— ter betaling aanbiedt, in de plaats daarvan goud in baren of buitenlandsche gouden muntspeciën op den voet van *f* 1.653,44 per kg fijn voor baren en tot hiermede overeenkomende prijzen voor gouden muntspeciën ter beschikking te stellen. Als gevolg van de — door het op 27 September 1937 bij Gouvernements besluit No. 1 afgekondigde en op 28 September 1937 bij ordonnantie bekrachtigde uitvoerverbod van goud (Ind. St. Nos. 485 en 486) — ingetreden buitengewone omstandigheden wordt de Javasche Bank ontslagen geacht van de verplichting goud

beschikbaar te stellen tegen hoogergenoemden prijs, zoolang dit uitvoerverbod van kracht is. De biljetten der Bank zijn wettig betaalmiddel in Nederlandsch-Indië (zie St. 1922 No. 181). De betaling bij de agentschappen kan worden uitgesteld totdat betaalmiddelen van het hoofdbureau kunnen ontvangen zijn. Bij St. 1928 No. 229 werd bepaald, dat de dadelijk opeischbare vorderingen voor twee vijfde gedeelte moeten zijn gedekt door munt of muntmateriaal; ten minst drie vijfde gedeelte der verplichte dekking moet in Ned.-Indië aanwezig zijn.

De Directie der Bank bestaat uit een president en ten minste twee directeuren, waarvan één als secretaris optreedt. Er zijn twee plaatsvervangend presidenten en twee plaatsvervangend directeuren; bij ontstentenis van den president wordt deze tijdelijk vervangen door een eersten plaatsvervangend president en bij ontstentenis van dezen door een tweeden plaatsvervangend president.

De president, de plaatsvervangend presidenten, de directeuren en de plaatsvervangend directeuren worden door den G. G. voor den tijd van vijf jaren benoemd.

Zie voor de bezoldigingen van president en directeuren Bb. No. 6450.

Er is een raad van commissarissen bestaande uit 5 leden, die Nederlandsch onderdaan moeten zijn en door stemgerechtigde aandeelhouders worden gekozen. Van gouvernementswege wordt toezicht op de handelingen der Bank uitgeoefend door een Gouvernements-commissaris, die benoemd en ontslagen wordt door den Gouverneur-Generaal; zijne instructie is vastgesteld bij Gouvernements Besluit No. 1 dd. 17 Sept. 1924. Krachtens het Gouvernementsbesluit 7 Mei 1934 No. 19 geniet de Gouvernements commissaris een maandelijksche toelage van *f* 250.—.

De verkorte balans, bedoeld bij art. 29 der Javasche Bankwet 1922, wordt opgemaakt volgens Bb. 10110.

Reglementen voor de inrichting en den werkkring der agentschappen van de Javasche Bank in Indië en der delegatie (Bijbank) in Nederland zijn goedgekeurd bij G. B. resp. 14 Juli 1923 No. 49, 3 Maart 1933 No. 22 en 29 November 1938 No. 6. Bewaking van de kantoren der Bank St. 1903 No. 427.

De aandeelen in de Javasche Bank kunnen worden aangenomen als borgtocht voor landscomptabelen (St. 1866 No. 98).

De Javasche Bank stelt zich o.m. ten doel het giroverkeer in Ned.-Indië zooveel mogelijk te bevorderen en dit zoo uitgebreid mogelijk door te voeren. Haar girosysteem is op modernen voet ingericht, zoodat overwijzingen in Ned.-Indië tusschen personen of instellingen, welke hunne rekening niet bij de Javasche Bank hebben, toch door hare tusschenkomst kunnen worden bewerkstelligd. O. a. zijn bijna alle belangrijke maatschappijen en ondernemingen en vele comptabele ambtenaren van het Gouvernement bij het giroverkeer aangesloten, evenals de Postspaarbank, de Posterijen en Telegraphie en de dienst der Staatsspoorwegen alsmede de Algemeene Volkscredietbank.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

De Nederlandsche Handel-Maatschappij N. V. is opgericht ingevolge Koninklijk Besluit van 29 Maart 1824 en wordt geacht te zijn aangegaan voor onbepaalden tijd.

Het doel der vennootschap omvat den goederenhandel zoo voor eigen rekening als in commissie, den handel in geld, wissels en edele metalen en verder het verrichten van al wat tot het bankiersbedrijfs behoort; het doen van voorschotten, het verschaffen van bedrijfskapitaal aan en het deelnemen in ondernemingen van landbouw, visscherij, nijverheid, handel, scheepvaart en vervoer te lande, in ondernemingen van financieelen aard en — bijzonderlijk in Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao — het tot stand brengen en drijven van zoodanige ondernemingen; zij is bevoegd, met uitzondering van het levensverzekeringsbedrijf, tot alle daden van koophandel en tot al hetgeen met het voorafgaande direct of indirect verband houdt, bijzonderlijk het beheeren van vermogen voor anderen, het optreden als beheerder of trustee en het fungeeren als executeur-testamentair.

Inzonderheid strekken hare handelingen tot bestendiging, uitbreiding en aanknooping van voor Nederland en voor Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao voordeelige handelsbetrekkingen.

Deze vennootschap is gevestigd te Amsterdam en heeft 43 Agentschappen in Nederland. Hoofdkantoor voor het Oosten is de Factorij der Nederlandsche Handel-Maatschappij te Batavia; overige vestigingen in Azië te Bandoeng, Bandjermasin, Bombay, Calcutta, Cheribon, Djeddah, Djember, Djokjakarta, Hongkong, Kobe, Makasser, Medan, Palembang, Pamangkat, Pekalongan, Penang, Pontianak, Rangoon, Sambas, Semarang, Soerabaja, Solo, Singapore, Singkawang, Shanghai, Tegal, Tjilatjap en Weltevreden.

Krachtens met den Staat der Nederlanden aangegane overeenkomst, heeft de Nederlandsche Handel-Maatschappij N. V. op zich genomen om, in hoedanigheid van commissionair, de voor 's Landsrekening in Nederlandsch-Indië gewonnen voortbrengselen van landbouw, voor zooverre zij door de Regeering ten verkoop in Nederland bestemd worden, te verkoopen met in achtneming van de aanwijzingen door de Regeering te geven.

Het kapitaal der vennootschap bedraagt *f* 50.030.000.— verdeeld in 30 preferente aandeelen van *f* 1.000.— en 200.000 gewone aandeelen van *f* 250.—. Van dit kapitaal zijn thans geplaatst en volgestort al de preferente en 160.000 gewone aandeelen. Op 31 December 1936 bedroeg het Reservefonds *f* 5.000.000.— en de Bijzondere Reserve *f* 4.000.000.—.

DEPARTEMENT VAN BINNENLANDSCH BESTUUR.

De werkkring van het Departement is omschreven in St. 1924 No. 576 (art. 4), gew. St. 1927 No. 510; zie ook St. 1935 No. 193 en St. 1935 No. 514 zoomede 1938 No. 659.

Tot dien werkkring behooren:

a. het Binnenlandsch Bestuur, Inlandsche Zelfbesturen, het Inlandsch gemeentewezen;

b. de ten uitvoerlegging van de decentralisatiewet;

c. het toezicht op de ingevolge de decentralisatiewet ingestelde locale ressorten, zoomede het toezicht op provinciën en de op den voet van art. 121 der Indische Staatsregeling ingestelde zelfstandige gemeenschappen, voor zoover dit bij algemeene verordening aan den Gouverneur-Generaal is opgedragen;

cbis, de bemoeienis met de toepassing van de wetgeving op de bestuurshervorming, voor zoover in die wetgeving bevoegdheden te dien aanzien aan den Gouverneur-Generaal zijn opgedragen;

d. de uitoefening der in de artikelen 5 en 7 der onteigeningsordonnantie (Indisch Staatsblad 1920 No. 574 laatstelijk gew. St. 1923 No. 112) bedoelde bevoegdheid met betrekking tot de onteigening ten algemeenen nutte ten behoeve van werken, ondernomen door gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen;

e. de Oost-Aziatische Zaken;

f. het beheer der politie;

g. de agrarische aangelegenheden;

h. het verleenen van vergunning tot het in werking brengen of de uitbreiding van suiker- en indigo-ondernemingen en hetgeen daarmede in verband staat;

i. de verplichte diensten;

j. het volkscredietwezen;

k. de toepassing van de bepalingen omtrent de oprichting van fabrieken en neringen;

l. de kolonisatie;

m. de bevolkingsrubberrestrictie;

n. de luchtbescherming.

STAATKUNDIGE ORGANISATIE.

In geheel Nederlandsch-Indië is thans de bestuurshervorming doorgevoerd op den voet van de wet op de Bestuurshervorming (St. 1922 No. 216; thans artt. 119, 120, 121 en 122 I. S.). Hierbij is het grondgebied van Nederlandsch-Indië verdeeld in 8 gewesten, t.w. 3 provinciën en 2 gouvernementen op Java en Madoera en 3 gouvernementen in de Buitengewesten. Instelling gouvernementen in de Buitengewesten St. 1936 No. 68 jo. 1938 No. 264.

Ter uitvoering van die wet zijn vastgesteld de *Provincie-ordonnantie*

(St. 1924 No. 78; gew. 1925 Nos. 397, 619 en 654; 1926 Nos. 254, 373 en 525; 1928 No. 548; 1929 Nos. 395 en 488; 1931 Nos. 168 en 508; 1934 No. 547; 1935 Nos. 119, 467, 494; 1936 No. 569; 1937 No. 112 jo. 113 en 1938 No. 371. Vergelijk ook St. 1925 No. 446; 1926 No. 372).

De *Regentschapsordonnantie* (St. 1924 No. 79; gew. 1925 Nos. 398 en 620; 1926 Nos. 254, 373 en 526; 1928 Nos 2 en 548; 1929 Nos 315, 395, 465 en 488; 1931 No. 508; 1933 No. 135; 1934 No. 547; 1935 Nos. 142, 467 en 494, 1936 No. 569; 1937 No. 112 jo. 113 en St. 1938 No. 371).

De *Stadsgemeente-ordonnantie* (St. 1926 No. 365; gew. 1928 Nos. 2 en 67; 1929 Nos. 25 en 395; 1931 No. 508; 1933 No. 452; 1934 No. 547; 1935 Nos. 142, 467 en 494, 1936 No. 569 en 1937 No. 112 jo. 113. Vergelijk ook St. 1926 No. 372 en 1933 No. 453).

Enkele regelingen vinden we in St. 1926 No. 28 (gew. 1927 No. 124).

De *Java Provincie-kiesordonnantie* (St. 1927 No. 528; gew. St. 1929 No. 488).

De *Regentschapskiesordonnantie* (St. 1927 No. 529; gew. 1933 No. 213).

De *Kiesordonnantie Gemeenteraden* (geldt zoowel voor de gemeenten op de voet van de Decentralisatie-wetgeving als voor de stadsgemeenten op de voet van de Bestuurshervorming) (St. 1937 No. 538; gew. St. 1938 Nos. 271 en 371, voor onderdanen Nederlanders en uitheemsche onderdanen-niet-Nederlanders en St. 1937 No. 539; gew. St. 1938 Nos. 271 en 371, voor inheemsche onderdanen-niet-Nederlanders).

De *Kiesvoorschriften Gemeenteraden* (Bb. 13955, gew. Bb. 14038, voor onderdanen-Nederlanders en uitheemsche onderdanen-niet-Nederlanders en Bb. 13956, gew. Bb. 14038, voor inheemsche onderdanen-niet-Nederlanders).

Invoering der bestuurshervorming Java en Madoera: *provincie West-Java:* St. 1925 No. 285 en 378; gew. 1925 No. 661; 1926 No. 326; 1928 No. 27 jo. 28 en 557; 1930 No. 438; 1932 No. 507; 1933 No. 375; 1934 No. 550 jo. 692 en 1936 Nos. 489 en 616; *provincie Oost-Java:* St. 1927 No. 558 jo. 1928 No. 295; gew. 1928 No. 558; 1932 No. 507; 1933 No. 434; 1934 No. 550 jo. 692 en 1936 Nos. 489, 493 en 617; *provincie Midden-Java:* St. 1927 No. 559 jo. 1929 No. 227; gew. 1932 No. 507; 1934 No. 550 jo. 692 en 1936 Nos. 489 en 618; *gouvernement Soerakarta:* St. 1927 No. 560 jo. 1928 No. 206; gew. 1929 Nos. 34 en 446; 1930 No. 437 en 1931 No. 428; *gouvernement Jogjakarta:* St. 1927 No. 561 jo. 1928 No. 207; gew. 1929 No. 341 en 1931 No. 428.

Voorts zijn de binnen het gebied der provincies gelegen regentschappen op den voet van artikel 121 I. S. aangewezen als zelfstandige regentschappen (zie voor West-Java St. 1925 Nos. 379 t/m 396, voor Oost-Java St. 1928 Nos. 296 t/m 327 en voor Midden Java St. 1929 No. 228 t/m 253). Deze instellingsordonnanties zijn sedert gewijzigd. De in de Provincies gelegen gemeenten zijn omgevormd tot stadsgemeenten (zie voor West-Java St. 1926 Nos. 366 t/m 371; Oost-Java St. 1928 Nos. 497 t/m 504 en Midden-Java St. 1929 Nos 390/394.

BESTUURSHERVORMING.

De bestuurshervorming, in de wetgeving ingeleid door de artikelen 67 *a*, *b*, en *c* R. R. thans artikelen 119 t/m 121 I. S., is op Java en Madoera doorgevoerd door instelling van provincies, regentschappen en stadsgemeenten, door de vorming van twee andere gewesten in de Vorstenlanden *) en door wijziging van de inrichting en bevoegdheden van de ambtelijke bestuurskorpsen. Ten aanzien van de ambtelijke bestuurshervorming bracht in 1931 de z.g. „taakverdeeling''

---

*) Vgl. het onder Staatkundige Organisatie medegedeelde.

nog een belangrijke verandering (St. 1931 Nos. 168 (gew. 1933 No. 485) 372, 373 (gew. 1932 Nos. 52 en 502 en 1933 Nos. 32 en 51) en 423).

In de Buitengewesten vond de bestuurshervorming toepassing door instelling met ingang van 1 Juli 1938 van de gouvernementen Sumatra, Borneo en Groote Oost (St. 1936 No. 68 jo. 1938 No. 264), van de groepsgemeenschappen Minangkabau (St. 1938 No. 132 jo. 1938 No. 264) en Bandjar (St. 1938 No. 133 jo. 1938 No. 264) en van de stadsgemeenten Padang, Fort de Kock, Bandjermasin, Medan, Palembang, Pematang Siantar en Makassar (St. 1938 Nos. 357, 358, 359, jo. St. 1938 Nos. 264, 715, 716, 717, 718 jo. 719) [1].

Op dienzelfden datum traden verschillende, de bestuurshervorming in de Buitengewesten betreffende regelingen in werking nl. de groepsgemeenschapsordonnantie (St. 1937 No. 464, 1938 No. 130) een wijziging c.q. buitenwerkingstelling van het Decentralisatiebesluit en de Locale Raden-ordonnantie (St. 1938 No. 129), de stadsgemeente-ordonnantie-Buitengewesten (St. 1938 No. 131), ordonnanties tot overdracht van landszorg op groepsgemeenschappen en stadsgemeenten in de Buitengewesten [2] voor openbare werken (St. 1937 No. 509), voor landbouwvoorlichting (St. 1937 No. 510), voor onderwijs (St. 1937 No. 511), t.a.v. de veeartsenijkundige dienst (St. 1937 No. 512) en de volksgezondheid (St. 1937 No. 530) met een wijziging van de epidemie-ordonnantie (St. 1937 No. 521) en van het Reglement op den Dienst der Volksgezondheid (St. 1937 No. 522), alsmede de algemeene maatregel van bestuur (St. 1938 No. 387 jo. 463 en 464) de ordonnantie (St. 1938 No. 370), de regeeringsverordening (St. 1938 No. 372) en het G. B. (St. 1938 No. 373), tot overdracht van bij de Hoofden van gewestelijk bestuur in de Buitengewesten berustende bevoegdheden enz. op de Residenten aldaar. De ordonnantie tot overdracht van bevoegdheden enz. van centrale autoriteiten op de Gouverneurs en Residenten in het gebied, waar de bestuurshervorming is ingevoerd (St. 1938 No. 371) [3]; en een wijziging van het Rechtsreglement Buitengewesten (St. 1938 No. 381). Zie voorts St. 1938 No. 375 (wijziging van de regeling ambtseed burgerlijke landsdienaren) en St. 1938 No. 376 (wijziging Europeesch schoolreglement).

Bij de wet van 4 Augustus 1938 (Ned. St. 1938 No. 900, Ind. St. No. 618), waarvan de inwerkingtreding bij K. B. van 29 October 1938 (Ind. St. 1938 No. 652) is bepaald op 1 December 1938, is wijziging gebracht in eenige artikelen van de I. S. en de Indische Mijnwet waardoor de in die bepalingen omschreven bevoegdheden, welke in de Buitengewesten door de Hoofden van gewestelijk bestuur werden uitgeoefend onder het nieuwe stelsel bij de Residenten blijven berusten en eenige andere voorzieningen tot stand kwamen, welke voor een regelmatige doorvoering van het nieuwe stelsel mede van belang kunnen zijn.

De drie bovengenoemde nieuwe gewesten *a.* Sumatra, *b.* Borneo en *c.* Groote Oost, omvatten achtereenvolgens de residenties [4]:

a. Atjeh en Onderhoorigheden, Oostkust van Sumatra, Tapanoeli, Sumatra's Westkust, Riouw en Onderhoorigheden, Djambi, Benkoelen, Palembang, Lampongsche Districten, Bangka en Billiton;

b. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Westerafdeeling van Borneo;

c. Celebes en Onderhoorigheden, Manado, Molukken, Timor en Onderhoorigheden, Bali en Lombok.

Deze gewesten zijn gesteld onder het bestuur van gouverneurs, wier instructie, evenals die der bestuurvoerende Residenten in de Buitengewesten, werd vast-

---

1) De gemeente Sawah Loento werd opgeheven (St. 1938 No. 132 jo. 1938 No. 264).

2) In de navolgende overdrachtsordonnanties werd bepaald, dat zij in werking treden op een door den Gouverneur-Generaal te bepalen tijdstip.

3) Het G. B. van overeenkomstige strekking: St. 1938 No. 374.

4) Vgl. R. G. S.

gesteld bij G.B. van 30 Juni 1938 No. 3. De Gouverneurs zijn gevestigd te Medan, Makassar en Bandjarmasin, welke plaatsen tot hoofdplaats werden aangewezen bij St. 1938 No. 352, waarin tevens de indeeling der gouvernementen en residenties werd vastgesteld.

Een regeling van de financieele verhouding van het Land tot de groepsgemeenschappen werd getroffen bij de ordonnantie financieele verhouding Buitengewesten (St. 1938 No. 169); de ordonnantie financieele verhouding Java en Madoera (St. 1938 No. 170) regelt die verhouding tot de provinciën, regentschappen en stadsgemeenten op Java en Madoera. Zie voor de eerste begrootingen van de groepsgemeenschappen Minangkabau en Bandjar St. 1938 No. 166 en 167, voor de voorloopige regeling van de ter beschikkingstelling van landsdienaren aan groepsgemeenschappen en stadsgemeenten in de Buitengewesten en van hun bezoldiging St. 1938 No. 413 en 415 en voor de voorziening van landswege in ten behoeve van de groepsgemeenschappen Minangkabau en Bandjar te verrichten kaswerkzaamheden en het onderzoeken en betaalbaarstellen van vorderingen St. 1938 No. 414.

De toepasselijkheid van voor locale ressorten en hun organen geldende bepalingen op groepsgemeenschappen en stadsgemeenten in de Buitengewesten en derzelver organen werd buiten twijfel gesteld door de ordonnantie in St. 1938 No. 592.

Het stelsel van landstreekbegrootingen is voorbereid door — mede aan de hand van de uitkomsten der op de residentiekantoren in de Buitengewesten gevoerde regionale administratie — proefbegrootingen per landstreek op te stellen. Met de practische uitvoering van dit onderdeel van de administratieve hervorming is een aanvang gemaakt door de inpassing in de landsbegrooting voor 1939 van de landstreekbegrootingen van Djambi, Benkoelen, Lampongsche Districten en Bangka en Billiton. Deze landstreekbegrootingen zijn in compacten vorm ondergebracht in de nieuwe begrootingsafdeeling IV A „Landstreken in de Buitengewesten''.

DECENTRALISATIE.

Bij St. 1924 No. 576 is bepaald dat tot den werkkring van het Dep. B. B. o.m. behooren de tenuitvoerlegging van de decentralisatiewet en het toezicht op de locale ressorten, voor zooveel deze wet dit aan den Gouverneur-Generaal opdraagt. Bij St. 1927 No. 510 is deze bemoeienis uitgebreid met het toezicht op provincies en de op den voet van artikel 121 I. S. ingestelde zelfstandige gemeenschappen, voor zoover dit bij algemeene verordening aan den Gouverneur-Generaal is opgedragen.

In verband hiermede is bij Bb. 10751 jo. 11481 de Instructie van den Adviseur voor den Decentralisatie in dezen zin herzien, dat de Adviseur, onder de bevelen van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur, is belast met en v.z.n. voorstellen indient met betrekking tot de decentralisatieaangelegenheden. Ingevolge de Instructie is Batavia de standplaats van den Adviseur en van het hem toegevoegde personeel.

Ter uitvoering van de I. S. zijn bij St. 1905 No. 137 — het zoogenaamde „Decentralisatie-besluit'', gew. St. 1908 No. 459, 1911 No. 236, 1915 No. 299, 1916 No. 506, 1917 No. 43, jo. 584, 1918 Nos. 592 en 605, 1921 No. 757, 1923 No. 249, 1924 No. 535, 1925 Nos. 658, 662 en 663, 1926 No. 402, 1931 No. 508, 1933 No. 452, 1937 No. 112 jo. 113 en 1938 No. 129 jo. No. 264 — en bij St. 1905 No. 181 — de zoogenaamde „Locale raden-ordonnantie'', gew. 1906, Nos. 238 en 535, 1907 Nos. 144 en 532, 1908 Nos. 52, 262, 314 en 701 1909 Nos. 299 en 335, 1910 Nos. 82, 309, 549, 586 en 655, 1911 No. 237, 1915 No. 641, 1916 Nos. 507 en 673, 1917 Nos. 242, 497, 547 en 585, 1919 No. 550, 1922 Nos. 327 en 664, 1923 Nos. 151, 236 en 271, 1924 No. 141, 1925 Nos. 238,

549, 659, 664 en 675, 1927 No. 22, 1928 No. 67, 1929 No. 24, 1931 No. 125, 1932 No. 484, jo. 504, 1933 No. 452, 1935 No. 494, 1937 No. 112 jo. 113 en 1938 Nos. 88, 129 jo. 264, 271 en 371 — bepalingen vastgesteld betreffende de voor gewesten en gedeelten van gewesten in te stellen raden en betreffende het beheer en de verantwoording van de eigen geldmiddelen van gewesten en gedeelten van gewesten.

Zie voorts omtrent de in verband met de decentralisatie en de bestuurshervorming vastgestelde bepalingen: St. 1910 No. 95 (overdracht van logementen vgl. art. 2); St. 1914 No. 379 (marktwezen); St. 1915 No. 416 (regeling marktwezen Soekaboemi); St. 1915 No. 736 (overdracht waterleiding Malang); St. 1916 No. 673 (geheimhouding gegevens nopens aanslag in locale inkomstenbelasting); 246 (vrijstelling recht van overschrijving, zegel en legesgelden voor onroerende goederen door gemeente Medan van zelfbestuur Deli verkregen); St. 1917 No. 602 (brandweer); 1918 No. 400 (vrijstelling paarden, rijwielen, rijtuigen, automobielen en autoletten, bij locale ressorten in gebruik, van personeele belasting zie ook St. 1927 No. 137 en 1928 No. 395); St. 1918 No. 663 jo. 664, 1927 No. 486 en 1931 No. 122 (invordering locale belastingen); 1921 No. 633 (aanslag Gouverneur-Generaal in locale belastingen); 1920 No. 49, en 1921 Nos. 785 en 820 (inning belasting slachten runderen enz. door gemeenten) en 1922 No. 266 (halveering collecteloon voor de slachtbelasting); St. 1921 Nos. 159 en 496, 1928 No. 45, 1934 No. 125 (kiesvoorschriften Ambonraad); St. 1922 No. 327 (invoering wethouders); St. 1924 No. 429 (uitsluiting van beheer der gemeente Batavia van gedeelte Koningsplein); St. 1925 No. 554, 1928 Nos. 393 en 506 (overgang ambtenaren in dienst locale ressorten in den dienst van provincie of regentschap) St. 1925 No. 674 (wijziging instellingsordonnanties); St. 1926 No. 94 (vrijstelling zegelrecht voor vergunningen tot uitvoeren van herstellingen, verbeteringen of vernieuwingen aan gebouwen); St. 1927 No. 181, 1930 No. 372, 1938 No. 351 (opheffing inlandsche gemeenten Malang); 1927 No. 517 jo. 1929 No. 397, 1930 No. 120, 1931 No. 168 jo. No. 423 en 1932 No. 484 jo. No. 504 (provincie-, regentschaps- en stadsgemeentebelastingen); St. 1928 No. 342 (verpondingsordonnantie, vgl. art. 4); 1928 No. 394 (bekomen van wapens door openbare gemeenschappen); 1929 No. 355, 1934 No. 199 en 1938 No. 371 (kiesregeling Minahassaraad); 1930 No. 244 (beroep belastingzaken); St. 1930 No. 373 (opheffing inlandsche gemeenten Soerabaja); 1930 No. 396 en 1936 No. 640 (subsidie aan stadsgemeenten ten behoeve van uitgezonden onderwijzers voor de aan het Europeesch locaal pensioenfonds verschuldigde huwelijksbijdragen); St. 1933 No. 123 jo. 569 (slachten van varkens binnen stadsgemeente en ressort van gemeenteraden); 1933 Nos. 319, 468, 489 en 1934 Nos. 46 en 134 (doorvoer-, ontvangst- en verzendingsdienst ten behoeve van landsgoederen); 1933 No. 562, 1935 No. 633 en 1936 No. 719 (korting pensioen en onderstanden gewezen locale ambtenaren); 1933 No. 500, 1934 No. 536 en 1938 No. 199 (korting op Landsuitkeeringen aan openbare gemeenschappen); 1934 No. 548 en 1936 Nos. 653 en 654 jo. 656 (toezicht op de uitvoering van openbare werken van openbare gemeenschappen, waarvoor van Landswege subsidie is verleend); 1934 No. 549, 1936 No. 655, 1937 Nos. 565, 566 en 636 en 1938 Nos. 6 en 470 (uitvoering van burgerlijke Landswerken door openbare gemeenschappen) en 1934 No. 691 (opcentenverordeningen); 1935 Nos. 72 en 471 (inhouding van belastingen); 1935 No. 135 (discipline locale ambtenaren); 1935 No. 495 (overeenstemming locale bezoldigingsregelingen met landsregelingen); 1936 No. 432 jo. Bb. 13678 (begrootings-, rekenings- en beheersvoorschriften); 1936 No. 582 jo. 695 (overdracht volksgezondheid Java en Madoera); 1936 No. 585 jo. 695 (overdracht onderwijs Java en Madoera); 1936 No. 621 (bescherming drinkwatervoorzie-

ningen); 1936 No. 714 jo. 716 (overdracht veeartsenijkundige dienst Java en Madoera); 1936 No. 717 jo. 1937 No. 278 (overdracht landbouwvoorlichtingsdienst Java en Madoera); 1937 No. 464 en 1938 No. 130 (groepsgemeenschapsordonnantie); 1937 No. 509 (overdracht openbare werken Buitengewesten); 1937 No. 510 (overdracht landbouwvoorlichtingsdienst Buitengewesten); 1937 No. 511 (overdracht onderwijs Buitengewesten); 1937 No. 512 (overdracht veeartsenijkundige dienst Buitengewesten); 1937 No. 520 (overdracht volksgezondheid Buitengewesten); 1937 No. 538 (Kiesordonnantie gemeenteraden Nederlanders en uitheemsche onderdanen); 1937 No. 539 (Kiesordonnantie gemeenteraden inheemsche onderdanen); 1937 No. 600 (regeling verplichtingen betrokken regentschappen m.t.b. door provincie West-Java overgenomen leeningen); 1938 No. 131 (stadsgemeente ordonnantie buitengewesten); 1938 No. 169 (financieele verhouding buitengewesten); 1938 No. 170 (financieele verhouding Java en Madoera 1939 No. 67 (financieele verhouding Landstadsgemeenten Buitengewesten), zie voorts 1938 No. 624; 1938 No. 271 (wijziging tijdstip periodieke verkiezingen en aftreding leden stadsgemeente- en locale raden); 1938 No. 370 jo. No. 372, zie ook Nos. 373, 374 en 464 (overdracht bevoegdhedeen, bemoeiingen en verrichtingen hoofden van gewestelijk bestuur in de gewesten Sumatra, Borneo en Groote Oost aan de residenten aldaar); 1938 No. 413 (regeling ter beschikking stelling van landsdienaren van de groepsgemeenschappen en stadsgemeenten in de buitengewesten); 1938 No. 414 (voorziening in het verrichten van werkzaamheden en het onderzoeken en betaalbaarstellen van vorderingen t.b.v. groepsgemeenschappen); 1938 No. 592 (bepaling, dat waar in algemeene verordeningen, welke niet zijn uitgesloten van toepasselijkheid op groepsgemeenschappen en stadsgemeenten in de buitengewesten, sprake is van locale ressorten en hunne organen, daaronder mede worden begrepen groepsgemeenschappen en stadsgemeenten in de buitengewesten en derzelver organen); Regeling ambtswoningen Burgemeesters: St. 1938 No. 688; 1939 No. 46: regeling bezoldigingen van landsdienaren, ter beschikking gesteld van eenige stadsgemeenten in de Buitengewesten.

Zoomede de volgende Bb. Nos. 6457 (heffen belastingen en retributies van locale ressorten), 6506 en 6889 (staten betreffende door tusschenkomst van andere autoriteiten ingediende stukken), 6507 (behandeling van voorstellen en brieven van locale raden), 6749 (aanbesteding locale werken), 6864 (vereenvoudiging vorm adviezen), 7027 (beheer van passerterreinen), 7082 (bevordering veehandel), 7369 jo. 8356, 12900, 13830 (opcenten landsbelastingen, wijziging formulieren en verhandeling in de boeken (1), 8109 jo. 9597 (verstrekking hout en bamboe uit 's Lands bosschen), 8139 (afstand van houtgewas), 8186 (werkzaamheden in de werkplaatsen van den gouvernementsautomobieldienst in de residentie S. W. K.), 8206 (werkzaamheden in de werkplaatsen van de S. S. en van de Oembilinmijnen), 8649 (voordrachten tot benoeming van Inlandsche gemeenteraadsleden), 9056 (verkiezingen voor plaatsen van leden van verschillende bevolkingsgroepen), 9391 (gebruik van huurauto door ter beschikking van Adviseur decentralisatie gestelde ambtenaren), 7732 (begrip „openbare dienst''), 10328 (terugwerkende kracht van door Regeering goed te keuren verordeningen), 10330 en 10331 (consolidatie vlottende schuld), 10332 (locale bevolkingsboekhouding), 10334 (belooning waarnemend burgemeester), 10336 (raadhuizen), 10337 (Europeesch Locaal pensioenreglement), 10338 (overlegging goedgekeurde notulen en ontwerpverordening), 10339 en 12188 (hulp door Gouv.-accountants bij samenstellen en controleeren van bedrijfsboekhoudingen), 10817 (pasars), 11182 (ontslag locale ambtenaren),

---

(1) Vgl. ook rondschrijven Dir. Fin. 12-5-32-GTb 25/5/3, 12-7-32-GTb 25/9/3 en 11-10-32-GTb-25/11/20.

11341 (opheffing desa's en overdracht aan gemeenten), 11375 (examinatie projecten door Dienst Volksgezondheid) (1), 11655 (candidaten voor burgemeesters-vacatures), 11714 en 12864 (goedkeuring verordeningen tot heffen van opcenten), 11718 jo. 11925 (ambtenaren met opsporing van strafbare feiten belast), 11888 (opruiming begraafplaatsen), 11961 (verwaarloozing halve cent), 11984 en 12898 (leeningspolitiek), 12066 (belooningen aan bestuursambtenaren), 12345 en 13472 (bijdragen aan het Land voor kosten verloven, wachtgelden en pensioenen der ter beschikking van provinciën, regentschappen en stadsgemeenten gestelde landsdienaren), 13000 (gedeeltelijke terugbetaling bezoldiging regentschapssecretaris); 13333 (geneeskundige keuring locale ambtenaren), 13492 en 13937 (ter beschikking stelling van landsdienaren), 13494 en 13687 (transporttoelagen burgemeesters), 13508 (rechtstoestand van grond), 13538 (beleefdheidsgeschenken), 13638 (uitvoeringsbevoegdheden van ambtenaren), 13806 (delegatie bevoegdheid verleenen van subsidies), 13760, 13838 en 13908 (uitwisseling ter beschikking gestelde ambtenaren) 13955, 13956 en 14038 (kiesvoorschriften gemeenteraden), 14018 (aanwijzingen totstandbrenging concordante locale bezoldigingsregelingen).

Alle feiten strafbaar volgens locale verordeningen zijn, blijkens art. 27 van St. 1917 No. 497 in strafrechtelijken zin overtredingen. Bij St. 1925 No. 23 zijn de hoofden van gewestelijk bestuur bevoegd verklaard tot aanstelling in dienst van locale raden van tijdelijke opzieners of hoofdagenten van politie in 't belang van de naleving van de verordeningen op het gebruik van wegen in beheer bij locale raden, bij St. 1927 No. 178 uitgebreid tot pasarverordeningen. (Zie St. 1928 No. 178).

Aanleg en exploitatie van electrische geleidingen en telefoonverbindingen, levering van gas binnen de ressorten der locale raden zie o.a. art. 5 Gouv. besl. 18 Maart 1905 No. 20, 19 Maart 1905 No. 9 en 11 en Bb. No. 8022. Verleenen van concessiën voor den aanleg en de exploitatie van tramwegen voor algemeen verkeer, welke geheel binnen één gemeente of binnen twee of meer aan elkander grenzende gemeenten zijn gelegen St. 1926 No. 334. Zie voorts Bb. No. 6250 jo. 6394, (concessie waterleiding *Medan* en 6405 wijziging der voorwaarden) en Bb. 5684, 6177, 6521, 8114 (aan de N.-I. gasmaatschappij verleende concessie voor de verlichting van de gemeenten *Batavia, Buitenzorg, Semarang* en *Soerabaja*).

Het beleggingsveld van de Wees- en Boedelkamers en van de Postspaarbank is uitgebreid tot schuldbrieven van gewesten en gedeelten van gewesten met eigen geldmiddelen (St. 1915 No. 519, 1917 No. 672, jo. 1927 No. 215).

Bij St. 1918 Nos. 618 en 646 zijn bekrachtigd de besluiten van de gemeenteraden van Batavia en Semarang om hunne ressorten garant te stellen voor de verplichtingen welke een hypotheekbank krachtens de door haar uit te geven pandbrieven tegenover derden op zich zal nemen, terwijl bij St. 1918 No. 374 en 1920 No. 35 zijn bekrachtigd de besluiten van den gemeenteraad van Semarang tot verleening rentegarantie op door de woningvereeniging Semarang uitgegeven obligatieleeningen.

Bb. No. 8442. Overmaking naar Nederland van door locale raden terzake van in Nederland aangegane leeningen verschuldigde gelden.

Bb. Nos. 9602, 9937 en 12772 regelen voor het aangaan van geldleeningen voor de Europeesche en Inlandsche ambtenaren-pensioenfondsen en het Weduwen- en Weezenfonds van Europeesche burgerlijke ambtenaren met gewesten of gedeelten van gewesten met eigen geldmiddelen, 9862 bepaling van den aflossingstermijn locale geldleeningen, 10329 koers van uitgifte van geldlee-

---

(1) Zie ook rondschrijven 1e G.S. 23 Februari 1929 No. 342/II tegemoetkoming kampongverbetering.

ningen, 10872 geen vrijstelling van zegelrecht voor obligaties en promessen van locale ressorten, 11619 beroep op geldmarkt door locale raden.

In 1913 werd opgericht de Vereeniging voor Locale Belangen, gevestigd te Semarang, als rechtspersoon erkend bij G. B. 31 Juli 1922 No. 75, gew. bij G. B.-en 16 December 1930 No. 18 en 12 April 1938 No. 32. Zij stelt zich ten doel de ontwikkeling van het gewestelijk en plaatselijk zelfbestuur en de algemeene belangen van locale ressorten te bevorderen. De vereeniging geeft een orgaan uit, dat halfmaandelijks verschijnt. Het jaarlijks te houden Decentralisatiecongres staat onder haar leiding. Verder neemt de vereeniging bij voldoende deelname jaarlijks examens af voor bekwaamheid in de locale administratie en voor architect locale werken.

GEWESTELIJK EN PLAATSELIJK BESTUUR.

§ 1. Europeesch Bestuur.

De afzonderlijke gewesten, in welke Nederlandsch-Indië is verdeeld, worden beheerd door burgerlijke hoofdambtenaren den titel voerende van gouverneur. De gewesten zijn verdeeld in residenties, aan het hoofd waarvan een resident staat.

In het algemeen worden de gouverneurs aangeduid onder de benaming van „hoofden van gewestelijk bestuur''. Zij vertegenwoordigen onder alle omstandigheden het Gouvernement en hebben, voor zoover dit vereenigbaar is met het aan sommige streken gelaten recht van zelfbestuur, in hun gewest het hoogste burgerlijk gezag, de leiding der politie en het toezicht op het financieel beheer.

Voor wat betreft Java en Madoera zijn bij de St. 1925 No. 588 (gew. 1925 No. 684; 1926 Nos. 78, 135, 400 en 430; vergelijk ook 1927 No. 42) en 1925 No. 589 (gew. 1925 No. 686, 1926 Nos. 263 en 398) eenige bevoegdheden van de Hoofden van de Departementen van Algemeen Bestuur op de hoofden van gewestelijk bestuur overgedragen. Bij St. 1925 No. 685 (gew. 1926 No. 77) zijn eenige bevoegdheden van de Regeering op deze hoofden van gewestelijk bestuur overgedragen. Voor de overdracht van bevoegdheden, bemoeiingen en verrichtingen van den Gouverneur-Generaal en van centrale autoriteiten op de gouverneurs in de Buitengewesten, zie St. 1938 Nos. 371 en 374. Voor de overdracht van aan hoofden van gewestelijk bestuur in die gewesten opgedragen bevoegdheden, bemoeiingen en verrichtingen aan de bestuurvoerende residenten, zie St. 1938 Nos. 370 t/m 374, 464 en 465.

De Hoofden van gewestelijk bestuur en de Residenten worden door den Gouverneur-Generaal benoemd. De rangen van gouverneur en resident zijn onderscheidenlijk geassimileerd aan de rangen van generaal-majoor (schout-bij-nacht) en kolonel (kapitein ter zee) (Bb. 12996). Zie omtrent militaire eerbewijzen Bb. 6679 jo. 6837. Voeren van een onderscheidingsvlag te water St. 1928 No. 26 (gew. 1938 No. 453), onderscheidingsteeken op de automobiel van bestuursambtenaren St. 1929 No. 367, (gew. 1938 No. 452).

Aan de bepalingen van art. 120 I. S., luidens welke de Gouverneur-Generaal voor de Hoofden van gewestelijk bestuur eene instructie vaststelt, is gevolg gegeven voor wat betreft Java en Madoera bij St. 1925 No. 508, toepasselijk verklaard op de Gouverneurs van West-Java, van Oost-Java en van Midden-Java (St. 1928 No. 192), van Soerakarta en Jogjakarta (St. 1928 No. 223); wat betreft de gouverneurs in de Buitengewesten bij G. B. van 30 Juni 1938 No. 21 (Bb. 14048/I). De instructie voor de bestuurvoerende residenten in laatstgenoemde gewesten is vastgesteld bij G. B. van 30 Juni 1938 No. 21 (Bb. 14048/II). Art. 5 van St. 1925 No. 508 is gewijzigd bij St. 1928 No. 412,

1931 No. 376 en 1934 No. 702 en voor de residenten in de provinciën op Java en Madoera bij St. 1931 No. 377.

Zie omtrent wijziging van besluiten en regelingen in verband met de nieuwe taakverdeeling tusschen het Europeesch en Inlandsch bestuur in de Gouvernementslanden van Java en Madoera St. 1931 Nos. 168 (gew. 1933 No. 485), 372, 373 (gew. 1932 Nos. 32 en 502 en 1933 Nos. 32 en 51) en 423.

Bb. Nos. 5943 en 7278. Bevoegdheid van de Hoofden van gewestelijk bestuur om wijziging te brengen in klerkengelden St. 1909 No. 492 en 1910 Nos. 208 en 470; benoeming en ontslag van klerken op het gewestelijk kantoor en de bestuurskantoren St. 1920 No. 155; plaatsing en overplaatsing van het personeel der bestuurskantoren G. B. van 3 Augustus 1925 No. 23.

Zie omtrent den door de Hoofden van gewestelijk bestuur af te leggen eed voor Java en Madoera art. 1 Instructie (St. 1925 No. 508 jo. 1931 No. 376); voor de Buitengewesten art. 3 Instructie Bb. 14048/I; overgave en overname van hun bestuur Bb. Nos. 3302 en 3987; memorie van overgave (Buitengewesten en Soerakarta en Jogjakarta) Bb. Nos. 189, 345 en 13826; voor de Europeesche bestuursambtenaren op Java en Madoera zie Bb. No. 6242, aangevuld bij Bb. No. 12037. Zie voor de Buitengewesten ook Bb. Nos. 7737a, 8504, 8505 en 10688 en het rondschrijven van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur van 28 December 1934 No. BG 19/5/21. Indiening van de z.g. korte verslagen door de gewestelijke bestuurshoofden in de Buitengewesten Bb. Nos. 8673, 9231 en 10630 en art. 16 van Bb. 14048/I. Vervanging bij afwezigheid, belet of ontstentenis art. 7 instructie in evengenoemd bijblad, op Java en Madoera art. 5 St. 1925 No. 508 jo. 1928 No. 412. Verg. verder Bb. No. 1518. Over hunne verhouding tot den Procureur-Generaal als hoofd der rechtspolitie handelt Bb. No. 5356 en over die tot de Inlandsche officieren van Justitie Bb. 3974.

Verhouding en samenwerking tusschen burgerlijke en militaire autoriteiten St. 1927 No. 345 (gew. 1933 No. 272 en 1934 No. 680), tusschen burgerlijke autoriteiten en commandanten van marinebodems St. 1933 No. 97.

De ambtenaren met het hoogste gewestelijk gezag bij art. 129 der I. S. toegekende bevoegdheid tot het maken van reglementen en keuren van politie, wordt in de gewesten buiten Java en Madoera uitgeoefend door de residenten (St. 1938 No. 618). Op de overtreding van bedoelde reglementen en keuren van politie kunnen straffen worden gesteld overeenkomstig het bepaalde in St. 1858 Nos. 17 en 18, gew. 1901 No. 275; 1917 No. 497; 1925 No. 70 en 1931 No. 155 en 1938 Nos. 373 en 651. Ingevolge laatstgenoemd Staatsblad mogen gewestelijke reglementen en keuren van politie niet worden afgekondigd zonder voorafgaande raadpleging van den Gouverneur van het gewest in de Buitengewesten. Beschikking over geheime politiefondsen Bb. No. 6276. Zie ook overdracht bevoegdheden van de gouverneurs op de bestuurvoerende residenten in de Buitengewesten.

Legalisaties. Verplichting tot legalisatie van handteekeningen door de residenten. Zie voor wat betreft de Buitengewesten St. 1909 No. 291 jo. 1938 No. 370; voor de provincie West-Java St. 1925 No. 434 en 1935 No. 101 en 622, voor Oost- en Midden-Java St. 1928 No. 192 juncto 1935 No. 101 en 622.

De residenten moeten terstond na de aanvaarding van hun ambt een eigenhandig onderteekende kennisgeving daarvan zenden aan den Minister van Koloniën, den Directeur van Justitie en den Algemeenen Secretaris.

De aanleg en verbetering der kampongs is overgelaten aan de zorgen der Residenten (Bb. No. 3021 jo. St. 1938 No. 373). Ook is aan hen opgedragen de verbetering en verfraaiing van den aanleg der hoofdplaatsen.

Bevoegdheid tot het doen van uitgaven ten behoeve van schipbreukelingen Bb. Nos. 5621 en 5967, verleenen van hulp aan berooide Europeesche vreem-

delingen Bb. No. 6058, aankoop van terrein voor algemeene begraafplaats voor Chineezen Bb. No. 5993. Zie omtrent begraafplaatsen voor Europeanen en Inlanders St. 1864 No. 196; 1871 No. 91; 1896 No. 185; 1904 No. 496; 1906 No. 160; 1923 No. 60; 1925 No. 378 art. 11; 1928 No. 190 en 295 art. 11; 1929 No. 227 art. 11; onderhoud en aanleg van begraafplaatsen Bb. No. 11923; premiën van het brandspuitpersoneel St. 1893 No. 76; 1905 No. 251 en Bb. No. 6271.

De vaststelling van verordeningen op het bouwen en sloopen is aan de betrokken residenten overgelaten (St. 1882 No. 104, Bb. No. 6465 jo. St. 1938 No. 373). Bedekking van nieuw opgerichte gebouwen met atap of ander licht ontvlambare materialen, zie St. 1895 No. 176 en 1897 No. 217. Deze bepalingen zijn alleen van toepassing in de Buitengewesten.

Geldschietersordonnantie 1938: St. 1938 No. 523 jo. 721.

Nederlandsch-Indië telt 8 „hoofden van gewestelijk bestuur'' (met den titel van gouverneur), t.w. 5 op Java en Madoera en 3 in de Buitengewesten. Aan ieder dezer besturende ambtenaren is toegevoegd een secretaris.

Voorts zijn onder hen werkzaam een aantal residenten, ass.-res. 1e kl., assistent-residenten, controleurs 1ste klas, controleurs en adspirant-controleurs; verder buiten Java en Madoera nog assistent-residenten titulair, fungeerende controleurs, gezaghebbers (gediplomeerd en ongedipl.), posthouders en bestuursassistenten.

Inrichting van Landswege van gouverneurs- en residentswoningen Bb. No. 9283 en St. 1938 No. 621.

De bepalingen betreffende de nieuwe algemeene organisatie bij het Binnenlandsch Bestuur „Besluit op de Bestuursorganisatie'' in St. 1925 No. 622 jis; 1931 No. 424 en 1932 No. 549, (zie ook St. 1931 Nos. 425 t/m 429) zijn bij St. 1931 No. 425 van toepassing verklaard op West-Java, bij St. 1931 Nos. 427 en 426 op Oost-Java en Midden-Java en bij St. 1928 Nos. 206 en 207 op Soerakarta en Jogjakarta. Van de overdracht van bevoegdheden van de hoofden van gewestelijk bestuur op de residenten zie voor Java en Madoera St. 1925 Nos. 433 (gew. St. 1925 Nos. 576, 586, 628, 670; St. 1926 No. 189, 1927 Nos. 42 en 192; 1931 No. 169 en 1935 No. 100) en 434 (gew. 1925 Nos. 529, 587, 629; 1926 Nos. 48, 190, 548; 1929 No. 45; 1931 Nos. 254 en 373 en 1935 No. 101, 1928 No. 178); voor de gewesten Sumatra, Borneo en de Groote Oost zie St. 1938 Nos. 370 t/m 374, 464 en 465.

Op elke regentschapshoofdplaats op Java en Madoera is naast den regent een assistent-resident bescheiden; regent en assistent-resident zijn beiden rechtstreeks ondergeschikt aan den resident. Aan den assistent-resident is, evenals aan den regent, een afzonderlijke, doch elkaar wederzijds aanvullende taak toebedeeld, waardoor een regelmatige samenwerking is verzekerd (zie taakverdeeling). Een model van de door de gouverneurs van West-, Midden- en Oost-Java vast te stellen instructie voor de assistent-residenten is opgenomen in Bb. No. 12646. Plaatsing en overplaatsing van assistent-residenten, controleurs en adspirant-controleurs geschiedt binnen het gewest door den Gouverneur ingevolge St. 1925 No. 434 art. 3 (vgl. St. 1925 No. 594; 1928 Nos. 192 en 243). Voor de Buitengewesten zie art 11 Instructie Gouverneurs (Bb. No. 14048/I).

Na de invoering van de z.g. taakverdeeling in de gouvernementslanden op Java en Madoera zijn in die landen de functiën van het hoofd van plaatselijk bestuur vervallen; de bevoegdheden, welke den assistent-resident als zoodanig waren opgedragen, zijn verdeeld over de residenten, assistent-residenten en regenten (zie St. 1931 No. 168). De term hoofd van plaatselijk bestuur is dus voor zoover betreft de gouvernementslanden op Java en Madoera uit de wetgeving verdwenen (Bb. No. 12642 geeft aan welke beteekenis aan dien

term moet worden gehecht daar waar deze in de bepalingen nog mocht voorkomen).

Inrichting der archieven Bb. Nos. 4019 en 4032. Vernietiging van overtollige archiefstukken Bb. No. 7109 jo. 7131.

Op Java en Madoera zijn de assistent-residenten ambtenaren van den burgerlijken stand (St. 1849 No. 25 jo. 1905 No. 342 en 1928 No. 224); op de residentiehoofdplaatsen is de controleur-afdeelingssecretaris ambtenaar van den burgerlijken stand (St. 1931 No. 168 jo. 423). Van de uitoefening van de functie van notaris zullen de assistent-residenten ingevolge Bb. No. 5491 geleidelijk worden ontheven. Verleening van vergunningen voor uitoefening van het beroep van geldschieter geschiedt in de gouvernementslanden door den resident en elders v.z.v. noodig door het hoofd van plaatselijk bestuur (St. 1938 No. 523). De assistent-residenten 1ste klas zijn in rang geassimileerd aan den rang van luitenant-kolonel en de assistent-residenten aan den rang van majoor (Bb. No. 12996).

De controleurs bij het Binnenlandsch Bestuur in de Buitengewesten zijn, voor zoover zij niet rechtstreeks onder een resident staan, ondergeschikt aan den assistent-resident en verplicht de bevelen van dezen op te volgen.

Aanwijzing der standplaatsen van controleurs en adspirant-controleurs en beginselen aangenomen ten opzichte van hun overplaatsing St. 1859 No. 65; 1881 No. 270; 1922 No. 611 en 1925 No. 434, zoomede Bb. Nos. 2232, 2706, 2883, 3247, 5125, 6199 en 7322; zie ook het besluit op de Bestuurs-Organisatie. Voor de Buitengewesten zie art. 11, Instructie van de gouverneurs (Bb. 14048/I).

Nopens hun anciënniteit, zie Bb. Nos. 3053, 4124, 4133 en 4705 en B. G. S. 28 December 1923 No. 3039/III A I. Zie voorts ook de algemeene Rangregeling, St. 1933 No. 474.

Bij St. 1907 No. 520 jo. 1938 No. 373 zijn de residenten bevoegd verklaard om, in overleg met den betrokken militairen gezaghebbende, de met het civiel gezag te belasten officieren aan te wijzen voor de streken waarvoor is bepaald, dat het bestuur zal worden opgedragen aan een officier der Landmacht met den titel van gezaghebber of fd. controleur bij het B. B. (zie o.a. ook Bb. No. 10963). Verdere bepalingen betreffende de controleurs en adspirant-controleurs (tewerkstelling bij landraden, bijhouden van dagboeken, verrichten van bijzondere werkzaamheden, enz.) zijn te vinden in St. 1851 No. 27 jo. 1909 No. 99; 1854 No. 6; 1856 No. 67; 1861 No. 63; 1867 No. 52 en 153; 1873 No. 38; 1877 No. 135; 1878 No. 152 en 1935 No. 433; 1911 No. 661 (laatstelijk gew. 1928 No. 225); 1922 No. 611 en Bb. Nos. 121, 219, 570, 1271, 2697, 2769, 2883, 2957, 3019, 3249 en 4356.

Bevordering kennis van de landstaal bij bestuursambtenaren Bb. No. 11429. Examen Atjehsche taal Bb. 13437.

Bij art. 2 van St. 1922 No. 611 en bij het G. B. van 2 April 1938 No. 8 is machtiging verleend aan den Directeur van Binnenlandsch Bestuur om assistent-residenten, controleurs en gezaghebbers tijdelijk werkzaam te stellen boven de gewestelijke formaties, zoolang daardoor de totale formaties niet worden overschreden, en aan de Hoofden van gewestelijk bestuur om controleurs en gezaghebbers tijdelijk toe te voegen aan bestuursambtenaren van hoogeren rang dan wel ranggenooten, ouder in dienstjaren.

Tegemoetkomingen wegens brandschade aan landsdienaren, gehuisvest in van lichtbrandbare dakbedekking voorziene Landswoningen Bb. Nos. 8750. 11944 en 13764. Tegemoetkomingen aan burgerlijke landsdienaren, wegens het buiten hun schuld bij natuurrampen, opstand, onlusten of op dienstreizen beschadigd raken of verloren gaan van eigendommen St. 1936 No. 459.

Bij St. 1929 No. 446 is de Directeur van Binnenlandsch Bestuur gemachtigd

om te beschikken over de jaarlijks bij de begrooting ten behoeve van de bestuurskantoren uitgetrokken fondsen voor kantoorbehoeften.

Zie omtrent de formatie van het Europeesch gewestelijk en plaatselijk bestuurspersoneel in de verschillende gewesten de Staatsbladen genoemd bij de administratieve indeeling van het grondgebied van N.-I. hierachter.

§ 2. Inlandsch Bestuur.

In geheel N.-I. rust het burgerlijk bestuur op het beginsel om de Inlandsche bevolking zooveel de omstandigheden het toelaten onder de onmiddellijke leiding harer eigene hoofden te laten, die van Regeeringswege worden aangesteld of erkend en aan zoodanig toezicht zijn onderworpen, als bij algemeene of bijzondere voorschriften door den Gouverneur-Generaal is vastgesteld (art. 118 der I. S.) of met de gesloten contracten is overeen te brengen.

A. JAVA EN MADOERA. (1)

Regentschapsbestuur. De provinciën West-, Midden- en Oost-Java bestaan uit regentschappen, wier hoofden, *regenten* genaamd, in den regel van aanzienlijke Inheemsche afkomst zijn. Zij voerne, het ambtelijk praedicaat van *Toemenggoeng,* hetwelk bij de toekenning van het hoogere ambtspraedicaat *Adipati* komt te vervallen. Aan genoemde ambtstitels zijn respectievelijk de rangen van majoor en luitenant-kolonel verbonden. Aan enkele regenten is de titel van *Pangeran* verleend, waarnaast geen ambtelijk praedicaat gevoerd wordt. De regenten met het praedicaat van *Toemenggoeng* voeren een half witten en half groenen pajoeng met drie vergulde randen, en die met het praedicaat van *Adipati* een witten pajoeng met drie vergulde randen. Voor trouwe diensten of buitengewone verdiensten kan hun de gele pajoeng toegekend worden.

Onderscheidingsteeken te voeren op automobiel St. 1929 No. 367.

De regenten vormen het topgedeelte van het Inlandsche bestuur. Zij oefenen het onmiddellijk bestuur uit over de Inlandsche bevolking in hun regentschap en zijn voorzitter van den regentschapsraad, terwijl zij ook de dagelijksche leiding hebben over de bestuurspolitie en van een deel der stadspolitie buiten de groote hoofdplaatsen. In het regentschap zijn zij verantwoordelijk voor de algemeene orde en rust. Zij worden benoemd door den Gouverneur-Generaal, waarbij behoudens de voorwaarden van bekwaamheid, ijver, eerlijkheid en trouw zooveel mogelijk een der zonen of nabestaanden van den laatsten regent tot zijn opvolger wordt gekozen.

Geschiktheid voor Regent zie Bijbl. Nos. 8579 en 9765.

Aan elken regent is voor zijn regentschap een *patih* toegevoegd, die in alles zijn plaatsvervanger is. Vgl. St. 1900 No. 220. Verbodsbepalingen St. 1886 No. 244 jo. St. 1907 No. 492.

Instructie voor de Regenten Bijbl. No. 11051 (gew. St. 1931 No. 378).

Vergoeding van reis- en verblijfkosten aan regenten Bijbl. No. 7386, St. 1914 No. 52 (herhaaldelijk gew.) en St. 1934 No. 211 jo. 212.

De regenten hebben een vrije ambtswoning (St. 1934 No. 147). Escorte bij installatie Bb. No. 13552.

Districtsbestuur. De regentschappen op Java en Madoera zijn verdeeld in districten, wier hoofden door den gouverneur worden benoemd (St. 1929 377). Zij hebben den titel van *wedana (wedono)* en voeren een blauwen pajoeng met twee vergulde randen. De districtshoofden zijn verantwoordelijk voor de richtige uitoefening der politie in hun district.

---

(1) Zie voor het „Benoemingsreglement voor den Inlandschen bestuursdienst" Bb. Nos. 8167, 8661, 8815 en 9256.

De districten worden weder verdeeld in onderdistricten, waarvan als regel een door het districtshoofd zelven, de overigen door aan dezen ondergeschikte en verantwoordelijke onderdistrictshoofden *(assistent-wedana's)* worden bestuurd. De onderdistrictshoofden worden benoemd en ontslagen door den gouverneur. Zij voeren een blauwen pajoeng met één verguld en rand.

In de provinciën wordt de instructie voor de districtshoofden door den Gouverneur vastgesteld (art. 127 I. S.). Voor hunne eedsaflegging zie St. 1879 No. 351 en 1882 No. 110 en Bijbl. No. 3550 (zie ook St. 1934 No. 159). Verbodsbepalingen voor onderdistrictshoofden St. 1886 No. 244 jo. St. 1907 No. 492. De districtshoofden hebben een ambtswoning (St. 1934 No. 147).

Bij Bijbl. No. 13046 zijn de Gouverneurs van West-, Midden- en Oost-Java gemachtigd om de staten vast te stellen aantoonende, welke desa's en niet tot een desa behoorende gebieden, deel uitmaken van elk onderdistrict en welke de standplaatsen zijn van de districts- en onderdistrictshoofden.

Desabestuur. Regelen omtrent het beheer en andere huishoudelijke belangen der Inlandsche gemeenten in de Gouvernementslanden op Java en Madoera zijn vastgesteld bij de ordonnantie in St. 1906 No. 83 jo. St. 1910 No. 591; 1913 No. 235 en 1919 No. 217, zooals (achtereenvolgens) gewijzigd voor de provincies West-, Oost- en Midden-Java bij St. 1925 No. 378; 1928 No. 295 en 1929 No. 227, Hoofdst. II, afd. I, art. 6, en, uitsluitend voor zooveel betreft de ressorten der stadsgemeenten, bij St. 1933 No. 485; vgl. ook Bijbl. Nos. 7246 en 7525.

Elke desa heeft een hoofd, dat door de bevolking wordt gekozen en wiens verkiezing door den resident wordt goedgekeurd. Alleen worden de hoofden der perdikan- of vrije desa's door de residenten-afdeelingshoofd benoemd en ontslagen. Eene regeling van de verkiezing en het ontslag van de hoofden der Inlandsche gemeenten op Java en Madoera is opgenomen in St. 1907 No. 212, jo. St. 1912 No. 567; 1913 No. 712; 1917 No. 497, 1918 No. 277 en 1934 No. 661 jo. 1938 No. 21; zooals (achtereenvolgens) gewijzigd voor de provincies West-, Oost- en Midden-Java bij St. 1925 No. 378; 1928 No. 295 en 1929 No. 227, Hoofdst. II, afd. I, art. 7; Bb. No. 6804, toegelicht Bb. No. 6810. Zie ook Bb. Nos. 7527 en 7798. Elk desahoofd heeft een plaatsvervanger en wordt bijgestaan door mindere hoofden en beambten die met hem het desabestuur vormen. In sommige streken heeft men bovendien een raad van oudsten. De kampongs of wijken, waaruit eene hoofdplaats bestaat, hebben, met uitzondering van de hoofdplaats Batavia, mede een eigen gekozen hoofd. Zijne werkzaamheden zijn veelal van denzelfden aard als die der desahoofden.

Wijze van aanstelling van hoofden op de particuliere landerijen bewesten en beoosten de Tjimanoek zie St. 1912 No. 422, art. 41, in verband met St. 1914 No. 724 en St. 1880 No. 150, art. 2; zie ook St. 1913 No. 486.

Splitsing en samenvoeging van desa's op Java en Madoera, met uitzondering van de Vorstenlanden, Bb. No. 9308 jo. St. 1925 No. 686 en St. 1938 No. 374 (vgl. ook Bb. Nos. 7680, 7681, 3834, 4396, 4435, 4436 en 13046).

Het vorenstaande is slechts ten deele toepasselijk op de Vorstenlanden op Java. De gouverneurs oefenen aldaar slechts rechtstreeks gezag uit over de Landsonderhoorigen. Bij St. 1921 No. 566 is geregeld wie tot deze categorie behooren.

Hoofd van het district *Karimoendjawa*-eilanden St. 1902 No. 287.

Bestuur over Inlanders en Vreemde Oosterlingen ter hoofdplaats Batavia St. 1914 No. 724 jo. 1915 Nos. 88 en 646, 1936 No. 216.

B. BUITENGEWESTEN.

In het rechtstreeks bestuurd gebied dient onderscheid gemaakt te worden tusschen het „Inlandsch Gouvernementsbestuur'' en het bestuur der Inlandsche gemeenten.

In vele streken heeft de Regeering over die Inlandsche gemeenten heen als bestuursschepping Harerzijds een districtsbestuur aangesteld, bestaande uit de districts- en onderdistrictshoofden. Dit zijn uitsluitend Gouvernementsambtenaren, die de schakel vormen tusschen de Inlandsche gemeentehoofden en het Europeesch bestuur.

Krachtens art. 10 lid (6) van de Instructie voor de Gouverneurs in de Buitengewesten stelt de Gouverneur binnen de grenzen der begrooting de formatie vast van het Inlandsch ambtelijk bestuur in de verschillende residenties.

Voor zooveel noodig stelt de Resident de indeeling van de residentie in districten en onderdistricten vast en bepaalt de dislocatie van het Inlandsch ambtelijk bestuur (art. 11 van de Instructie voor de bestuurvoerende Residenten). Ook de vaststelling van een algemeene instructie voor de aan den Resident ondergeschikte bestuurs- en andere ambtenaren, beambten en Inlandsche hoofden is aan den Resident opgedragen (art. 12 van genoemde Instructie).

Voor benoeming en ontslag, zie St. 1928 No. 35, zooals dit is gewijzigd en aangevuld bij St. 1938 No. 374 sub C. 5. *f.* en *g.*

Ambtscostuum Bb. No. 10824.

a. Inlandsch Gouvernementsbestuur in de Buitengewesten.

I. Gouvernement Sumatra.

1. Atjeh en Onderhoorigheden.

In de afdeeling Groot-Atjeh wordt het bestuur uitgeoefend door panglima's sagi, oeléebalangs en zelfstandige en ondergeschikte Moekimhoofden. (St. 1899 No. 259; 1900 No. 313; 1917 No. 87; zie ook St. 1934 No. 539), deze functionarissen zijn geen Inlandsche ambtenaren, doch van Landswege bezoldigde hoofden. Salarissen St. 1937 No. 620, jo St. 1938 No. 193. In de onderafdeeling Singkel wordt het bestuur uitgeoefend door districts- en onderdistrictshoofden (St. 1915 No. 156, zie ook St. 1922 No. 451). Ambtseed St. 1934 No. 159.

2. Oostkust van Sumatra.

Uitgeoefend door drie contrôlemantri's die, hoewel niet in de organisatie van het Inlandsch bestuur opgenomen, toch denzelfden arbeid verrichten als elders de demangs.

3. Tapanoeli. Uitgeoefend door districtshoofden (demangs) en onderdistrictshoofden (assistent-demangs), St. 1916 Nos. 245, 246, 404 en 1920 Nos. 460 en 897), door het Gouvernement over het Inlandsch adatbestuur der koeriahoofden gesteld; ambtseed: res. besluit 12 Januari 1923 No. 17.

4. Sumatra's Westkust. Uitgeoefend door districtshoofden (demangs) en onderdistrictshoofden (assistent-demangs) St. 1935 No. 450; ambtseed: res. besluit van 20 October 1917 No. 619.

5. Riouw en Onderhoorigheden. Ingevolge St. 1924 No. 201 uitgeoefend door districts- en onderdistrictshoofden. Ambtseed: districtshoofden St. 1867 No. 114; onderdistrictshoofden St. 1934 No. 159.

Het teeken van waardigheid der erkende adatgemeenschapshoofden is vastgesteld bij Bb. No. 12008.

6. Djambi, Benkoelen, Palembang, Lampongsche Districten en Bangka en Billiton.

Uitgeoefend door districtshoofden (demangs) en onderdistrictshoofden (assistent-demangs) St. 1913 No. 709, 1916 No. 208, 1917 No. 221 en 1930 No. 461.

Ambtseed Djambi. St. 1912 No. 483 en St. 1910 No. 353; Benkoelen: res. besluit 4 Sept. 1917 No. 250; Palembang: idem; Lampongsche Districten: St. 1912 No. 483; Bangka en Billiton: St. 1934 No. 159.

II. Gouvernement Borneo.

1. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.

Ingevolge St. 1935 No. 648 jo. No. 462 en 1937 No. 47 uitgeoefend door districtshoofden (kjahi's) en onderdistrictshoofden (assistent-kjahi's). Ambtseed St. 1934 No. 159.

2. Westerafdeeling van Borneo.

Een instructie voor de hoofden, met uitzondering van de hoofden der Gouvernements Dajaks, is vastgesteld bij St. 1888 No. 121, gewijzigd 1893 No. 104. Bij St. 1919 No. 512 is een nieuw districtsbestuur ingesteld.

Ambtseed: St. 1919 No. 512.

III. Gouvernement Groote Oost.

1. Celebes en Onderhoorigheden. Zie St. 1906 No. 374; instructie St. 1864 No. 12.

Bezoldigde kamponghoofden vgl. St. 1912 No. 607, jo. B.B.L. 1938 Bijl. C.

Bij G.B. 16 Juli 1920 No. 73 is het Inlandsch bestuur in het rechtstreeks bestuurd gebied dezer residentie (t.w. de afdeelingen Makassar, Soenggoeminasa en Bonthain met uitzondering van de tot het landschap Goa behoorende gebieden) hervormd; dit bestuur wordt uitgeoefend door bestuurs- en hulpbestuursassistenten.

Ambtseed voor de bestuurs- en hulpbestuursassistenten St. 1912 No. 483, gew. G.B. 16 Juli 1920 No. 73.

2. Manado. Het Inlandsch bestuur is geregeld bij St. 1932 No. 571 jo. 1933 No. 120; uitgeoefend door districtshoofden (in Gorontalo den titel van „djogoegoe'' voerende) en onderdistrictshoofden (in Gorontalo den titel van „marsaoleh'' voerende). Ambtseed St. 1898 No. 217 jo. 1867 No. 114. Bij St. 1925 No. 263 is overgegaan tot de ontvoogding van de Minahasa. Zie ook St. 1926 No. 134.

De negorijhoofden van de Minahasa zijn hoofden van Inlandsche gemeenten volgens art. 128 I.S.

Omtrent de Inlandsche burgers in de Residentie Manado, zie St. 1889 No. 255; 1891 No. 147 en 1893 No. 65.

3. Molukken. Uitgeoefend door de saniri negeri of (in de eigenlijke Banda-eilanden) de bapa² lima of sembilan en in de negorijen op de eilanden Seroea, Nila en Teoen de moetoe en andere oudsten en toean tanah onder leiding van de regenten of negorijhoofden met den titel van radja patty, orangkaja, of van rat of zelfstandige orangkaja (in de Kei-eilanden). Het dagelijksch bestuur wordt gevormd door den betrokken regent. In enkele gebieden wordt de regent in zijn bestuur bijgestaan door een of meer kepala's soa met een of meer door de betrokken saniri aan te wijzen personen.

De regenten worden door den resident erkend en ontheven van hun ambt.

Bij Gouvernementsbesluit van 1 October 1935 No. 17 (Bb. No. 13548) werd de Resident der Molukken gemachtigd aan de hoofden van Landswege een rotanstok met gouden, c.q. zilveren knop in gebruik te geven. Deze hoofden vallen buiten het Inlandsch gouvernementsbestuur.

Bij St. 1936 No. 566 werden in dienst gesteld 14 bestuursassistenten.

Ambtseed St. 1912 No. 483, jo. St. 1920 No. 625.

Het bestuur over de kampong Laboeha (rechtstreeks bestuurd gebied in het zelfbesturend landschap Batjan), wordt gevoerd door een Inlandsch hoofd met den titel van „Sengadji'', tevens hoofd van alle Inlandsche Christenen in het Sultanaat Batjan'' (St. 1903 No. 83). Dit hoofd wordt van Gouvernementswege bezoldigd en is voor Laboeha districtshoofd en kamponghoofd tegelijk.

Ten behoeve van het bestuur over de Obi-eilanden is een districtshoofd

in dienst gesteld (St. 1917 No. 265). Zulks is ook geschied ten behoeve van het bestuur over het rechtstreeks bestuurd gebied van het eiland Ternate, district Zuid-Ternate (St. 1919 No. 575). Ambtseed St. 1867 No. 114. Bij St. 1917 No. 495 is te Sanana op de Soela-eilanden in dienst gesteld een hoofd van alle landsonderhoorigen aldaar. Hier heeft men dus een gouvernementsbestuur binnen zelfbesturend gebied.

3. Bali en Lombok. In de afdeeling Lombok uitgeoefend door 3 Balische en 13 Sasaksche districtshoofden. Instructie G.B. 12 Mei 1915 No. 40. Ambtseed St. 1921 No. 817. Zie verder St. 1895 No. 181, 1903 Nos. 90 en 201, 1907 No. 527, 1908 No. 2 en 1928 No. 437.

Omtrent het Inlandsch bestuurspersoneel in de Buitengewesten zie: Atjeh en Onderhoorigheden St. 1895 No. 259; 1900 No. 313; 1906 No. 105, 1914 No. 87; 1915 No. 156; 1917 No. 87; 1922 No. 451 en 1934 No. 539; Oostkust van Sumatra St. 1875 No. 19; 1887 No. 21; 1895 No. 149; 1904 Nos. 37 en 134; 1906 Nos. 28 en 531; Tapanoeli St. 1916 Nos. 245, 246 en 404; 1920 Nos. 461, 897 en 494; 1925 No. 355 en 1929 No. 362; Sumatra's Westkust St. 1935 No. 450; Riouw en Onderhoorigheden St. 1871 No. 38; 1913 No. 19; 1914 No. 386 en 1924 No. 201; Djambi St. 1921 No. 27; 1887 No. 243; 1895 No. 281; 1898 No. 396 en 1899 No. 71, alsmede G. B. 15 Januari 1888 No. 3, zooals gew. St. 1902 No. 27, zoomede St. 1904 No. 118; 1905 Nos. 67 en 73; Bb. No. 4471, St. 1912 No. 233; 1914 No. 386; 1916 No. 208; 1917 No. 221; 1920 Nos. 277, 416 en 897; Palembang St. 1878 Nos. 27 en 198; 1904 No. 118; 1906 No. 466; 1910 No. 80; 1912 No. 233; 1914 Nos. 213 en 386; 1916 No. 208; 1920 Nos. 277, 461 en 897 en 1925 No. 226; Lampongsche Districten St. 1929 No. 362; Bangka en Billiton St. 1933 No. 81 en 1934 No. 5739 en 1938 No. 352; Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo St. 1935 No. 248 jo. St. 1935 No. 462 en 1937 No. 47, zoomede het res. besluit van 19 Juni 1935 No. 164/C 2—2; Westerafdeeling van Borneo St. 1896 No. 34; 1901 No. 291; 1909 Nos. 117 en 566; 1912 No. 46 en 1919 No. 512; Celebes en Onderhoorigheden St. 1916 No. 352, gew. 1917 No. 249; 1918 No. 603 (zie ook 1928 No. 39); Manado St. 1932 No. 571; 1933 No. 120 en 1934 No. 304; Molukken St. 1934 No. 620; gew. 1936 No. 566; Bali en Lombok St. 1913 No. 594; 1915 No. 52; 1921 No. 817; 1928 No. 437.

b. Inlandsch gemeentebestuur in de Buitengewesten.

Volgens art. 128 (3) I.S. worden aan de Inlandsche gemeenten gelaten de regeling en het bestuur van hare huishouding, met inachtneming van de verordeningen uitgegaan van den Gouverneur-Generaal, van het gewestelijk gezag, de residenten of van de besturen der bij ordonnantie aangewezen zelfstandige gemeenschappen.

De voor de verschillende residenties geldende Inlandsche Gemeente-ordonnanties (t.w. voor Sumatra's Westkust bij St. 1918 No. 677 en 1921 No. 803, voor Amboina bij St. 1923 No. 471, gew. St. 1931 No. 507, alleen betrekking hebbende op de onderafdeelingen Amboina en Saparoea, voor Bangka bij St. 1919 No. 453 en 796, voor Palembang bij St. 1919 No. 814, voor de Lampongsche Districten bij St. 1922 No. 564, voor Tapanoeli bij St. 1923 No. 469 jo. St. 1925 No. 317 en 1931 No. 507, voor Billiton bij St. 1924 No. 75, voor Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo bij St. 1924 No. 275, voor Benkoelen bij St. 1931 No. 6 en voor de Minahassa (residentie Manado) bij St. 1931 No. 138) zijn ingetrokken en vervangen door één „Inlandsche gemeente-ordonnantie voor de Buitengewesten'' (St. 1938 No. 490, in werking getreden met ingang van 1 Januari 1939: St. 1938 No. 681).

Krachtens art. 128 (5) I.S. kan de bevoegdheid der Inlandsche gemeenten geregeld worden om onder het daarbij te bepalen toezicht belastingen te

heffen en om binnen de daarbij te bepalen grenzen op de overtreding van hare verordeningen straf te stellen.

Bovenbedoelde bevoegdheid, welke vroeger regeling vond voor wat de belastingheffing betreft bij St. 1929 No. 100 en voor wat de strafverordeningen aangaat bij St. 1929 No. 101, gew. St. 1932 No. 137, is thans geregeld in eerdergemelde algemeene Inlandsche gemeente-ordonnantie.

Bijbl. No. 10931 bepaalt, dat vernietigingsbesluiten betreffende de beslissingen van dorpsbesturen moeten worden opgenomen in de Javasche Courant en vermeld in het Koloniaal Verslag.

Bij St. 1931 No. 507, gewijzigd St. 1938 Nos. 378 en 490, zijn regelen gesteld betreffende de bepaling van het gebied en de samenwerking van Inlandsche gemeenten, zoomede de vorming van nieuwe Inlandsche gemeenten in de Buitengewesten („Hoogere Inlandsche Verbanden-ordonnantie Buitengewesten''). Uitvoeringsvoorschriften in Bb. No. 12758.

Zie verder Serie A No. 1 van de „Mededeelingen van de afdeeling Bestuurszaken der Buitengewesten''.

§ 3. Zelfbesturende landschappen.

De verhouding van de zelfbesturende landschappen tot het Gouvernement is geregeld in de op den voet van art. 34, lid 1 I. S. door den Gouverneur-Generaal met elk landschap gesloten politieke overeenkomst. Van den inhoud dier overeenkomsten wordt door de Kroon mededeeling gedaan aan de Staten-Generaal, zoodra het belang en de zekerheid van het Rijk en van Nederlandsch-Indië zulks toelaten; gelijke mededeeling geschiedt alsdan door den Gouverneur-Generaal aan den Volksraad.

De politieke overeenkomsten zijn te onderscheiden in de z.g. lange politieke contracten, waarin de verhouding van het betrokken landschap tot het Gouvernement in details geregeld is, en de z.g. korte verklaringen. Voor de landschappen met z.g. korte verklaring is de verhouding tusschen het Land en de betrokken landschappen nader in details geregeld (laatstelijk) bij de „Zelfbestuursregelen 1938'' in St. 1938 No. 529 (in werking getreden op 1 Jan. 1939; vgl. St. 1938 No. 685). Zie voorts Bb. No. 14099 („toelichting Zelfbestuursregelen'') hetwelk strekt ter vervanging van Bb. No. 9385, dat echter haar waarde nog niet geheel heeft verloren en Bb. 11514 (Inh. rechtspraak).

Ingevolge art. 21, lid 2, I. S. zijn op die gedeelten van Nederlandsch-Indië, waar het recht van zelfbestuur aan de Inlandsche vorsten en volken is gelaten, de algemeene verordeningen slechts in zoover toepasselijk, als met dat recht bestaanbaar is. Op grond van dezen algemeenen regel omvat het aan de landschappen gelaten recht van zelfbestuur al datgene wat in de lange contracten en in de „Zelfbestuursregelen 1938'' aan de zelfbesturen niet nadrukkelijk onttrokken is.

Grenzen van landschappen Bb. Nos. 7922 en 8074.

Voorschriften betreffende de opmaking van politieke stukken (contracten, akten, verklaringen) Bb. Nos. 3051 en 7325.

Samenstelling van nota's van toelichting betreffende zelfbesturende landschappen, behoorende bij politieke contracten of korte verklaringen Bb. Nos. 7494, 8091 en 10870.

Beginselen, geldende ten aanzien van de wetgeving voor zelfbesturend gebied Bb. No. 6801 (korte verklaring) en 7329 (lang contract), beide aangevuld Bb. No. 13052.

Forum privilegiatum van Inlandsche Vorsten en hoofden in zelfbesturend gebied Bb. No. 7106.

Wijziging van inkomsten der Zelfbestuurders en Landsgrooten in landschappen onder Korte Verklaring Bb. No. 11802; B. G. S. 22/11—1910 No. 2657 bevat de suggestie om door toekenning van een aandeel in de wisselvallige inkomsten van het landschap uit concessiën en dergelijke de zelfbestuurders en hoofden blijvend te interesseeren in de economische ontwikkeling van hun landschap.

Aandeel zelfbestuur in boeten wegens niet-tijdige voldoening van pachtschat Bb. No. 7584.

Eene lijst van de voornaamste Inlandsche zelfbesturende hoofden is opgenomen in het 2de gedeelte van dezen almanak.

Inlandsche zelfbestuurders of gezanten behoeven de toestemming der Regeering om naar Batavia te reizen teneinde bij den Gouverneur-Generaal in gehoor te worden ontvangen (Bb. No. 5802).

Verstrekking van inktstempels, aan radja's en hoofden Bb. No. 6599.

Bouw van eene passende woning enz., Bb. No. 8305, brief Gouv. Secr. 27 Oct. 1915 No. 2671 en Bb. No. 11678.

Door het Europeesch bestuur aan de zelfbesturen te geven leiding Bb. No. 7960.

Eerbewijzen enz., bij ontmoetingen met Inlandsche Zelfbestuurders en grooten St. 1909 No. 531 en Ms. G. S. 15/12—1909 Nos. *3274a*, *3274b* en *3274c*.

Het toezicht op het financieel bestuur van de zelfbesturende landschappen berust bij de Gouverneurs in de Buitengewesten (art. 12 van het G. B. van 30 Juni 1938 No. 21 in Bb. No. 14048/I).

Algemeene regelen voor het beheer en de verantwoording van de geldmiddelen en eigendommen van de zelfbesturende landschappen, wier verhouding tot het Land wordt beheerscht door de z.g. Korte Verklaring Bb. Nos. 9909, 9993, 9994 en 10633.

Aanhouden alg. kasboek Bb. No. 10774 jo. No. 11553.

Over raadpleging Dir. B. B. t.a.v. maatregelen, t.o. zelfbesturende landschappen, welke geldelijke gevolgen voor den Lande met zich brengen etc. Bb. No. 11273.

Bb. Nos. 10499, 10592 en 10592*a* bevatten voorschriften nopens (1o) terugbetaling door de landschappen van de uitgaven, die het Gouvernement in hun belang doet, (2o) geldelijke steun uit 's Landskas bij wijze van subsidie aan landschappen tot dekking van tekorten op den gewonen dienst en (3o) door het Land aan zelfbesturende landschappen te verleenen hulp ter uitvoering van groote werken. Deze hulp verleent het Land thans middels een borgstelling voor aflossing en rente van door zelfbesturen ten behoeve van de uitvoering van groote werken te sluiten leeningen.

Vorming van een kasfonds, een reservefonds, de besteding van batige saldi en de belegging van landschapsgelden Bb. Nos. 7841, 8763, 11041. — Bb. 12448 (zie ook Bb. No. 13401) opnemen en storten van gelden in rekening-courant door de zelfbesturen op Java ten laste en ten bate der schatkistrekening bij de Javasche Bank.

Teruggave van Gouvernements uitgaven voor gewapende politieoppassers, en voor voeding verstrekt aan gevangenen Bb. Nos. 7326 en 7464 (bij laatstvermeld Bb. werden tevens voorschriften gegeven nopens de vergoeding van door het Gouvernement ten behoeve van den Christelijken Eeredienst gedane uitgaven); omtrent onderstanden aan strafbannelingen Bb. No. 8238, voor onuitbetaald gebleven Gouvernements-uitgaven en voor berekening van gemiddelden van bezoldigingen Bb. Nos. 7326*a* en 7326*b*.

Toeslag op salarissen in de restitutie-berekening Bb. No. 8419.

Ongeoorloofd aanwenden van landschapsgelden voor Gouvernements doeleinden Bb. No. 10927.

Over zelfbestuursverordeningen omtrent de belasting op bedrijfs- en andere inkomsten handelt rondschrijven Dir. B. B. 8 September 1932 No. Bg. 16/10/13.

Zelfbesturen zijn gemachtigd tot heffing van motorvoertuigenbelasting, concordant St. 1934 No. 718 jo. 1935 No. 551 jo. 1937 No. 33.

Overgang van landsdienaren in zelfbestuursdienst en opdracht aan landsdienaren van werkzaamheden ten behoeve van landschappen Bb. No. 8419.

Toelagen aan landsdienaren uit de landschapskassen Bb. Nos. 8732, 9512 en 9973.

Terbeschikkingstelling van landsdienaren aan zelfbesturende landschappen vindt plaats naar analogie van het bepaalde in de Bb. Nos. 12345 en 13472.

Verstrekking van materialen uit 's Lands voorraden aan zelfbesturen Bb. Nos. 7208, 8497 en 11468.

Tijdelijke aanstelling van onbezoldigd politiepersoneel voor de bewaking en beveiliging van ondernemingen van land- en mijnbouw, mijnbouwkundige opsporingen en andere nijverheidsondernemingen Bb. No. 8686.

Toepasselijkheid van de zegelbelasting in de zelfbesturen Bb. No. 13345 voor toepassing van de zegelbelasting in de Vorstenlanden, zie St. 1935 No. 261; toepasselijkheid van verschillende met de bestrijding van het opiumgebruik verband houdende regelingen en berechting van overtredingen van bedoelde voorschriften St. 1916 No. 268; 1918 Nos. 34 en 35; 1919 No. 145 en 1926 No. 74.

Toepasselijkheid loonbelasting op vorsten, zelfbestuurders en zelfbestuursonderhoorigheden Vorstenlanden St. 1935 No. 627; idem Bali St. 1938 No. 422.

Zorg voor den geneeskundigen dienst in zelfbesturend gebied Bb. No. 7195 en Reg. rondschrijven 25/7—'22 No. 2085/III-A II; kostenverdeeling Reg. omslagvel 22/6—'25 No. 12768/25; verleenen van subsidie aan particuliere ziekenhuizen en hulpziekenhuizen in zelfbesturend gebied Bb. No. 7194 en No. 8420; verstrekking geneesmiddelen aan Inlandsche bevolking en wijze van verrekening Bb. Nos. 7688, 7959, 8237, 9332, 10096 en 11485; opname zelfbestuursonderhoorigen in Landskrankzinnigengestichten St. 1910 No. 349 — verpleegkosten idem G. B. 18/10—'35 No. 15 (Bb. No. 13561).

Algemeene subsidieregeling bijzonder onderwijs St. 1924 No. 68 — 1925 No. 296 — 1931 No. 109 en 493 — 1932 No. 365 en 497 —; nieuwe leidraad bij de toepassing idem G. B. 14 Juli 1932 No. 16 (Bb. 12862); nopens oprichting onderwijs-inrichtingen Bb. No. 7464; subsidies aan bijzondere onderwijs-inrichtingen dienen van Landswege te worden verleend (Bb. No. 7872); inzake opleidingscursussen volksschoolonderwijzers Bb. Nos. 10063, 12834 en 13644 — en regeling inzake opleidingscursussen volksschoolonderwijzers besluit Directeur van Onderwijs en Eeredienst 14/5—'36 No. 14039/B.

Zelfbestuursstoom- of motorvaartuigen Bb. No. 7639; voorschotten aan zelfbestuurders voor aanschaffing van een automobiel Bb. No. 8305.

Electriciteitsbedrijven in zelfbesturend gebied Bb. No. 11920.

Pensionneering van Europeesche landschapsdienaren Bb. No. 12159.

Nopens schadevergoedingen wegens door Landsdienaren door nalatigheid aan landschapskassen toegebrachte schade en een eventueel schadeverhaal op betrokken Landsdienaren B. G. S. van 30 Maart 1937 No. 658/B. Vgl. ook St. 1904 No. 241, St. 1923 No. 533, 1936 No. 604 en Bb. Nos. 11617, 12454 en 13497.

Nopens terbeschikkingstelling van landschapsgrond Bb. No. 10533.

Exploratie van producten in zeegebied door zelfbesturen Bb. No. 7295 en St. 1916 No. 157.

§ 4. Bestuur over Vreemde Oosterlingen.

De Chineesche officieren en de daarmede gelijkstandige hoofden van Vreemde Oosterlingen, geen Chineezen zijnde, worden door de Gouverneurs benoemd (St. 1928 No. 35 jo. 1938 No. 374). Blijkens Bijbl. No. 8326 vormt gelijkstelling met Europeanen geen beletsel tegen hun benoeming. Zij voeren den titel van majoor, kapitein of luitenant, al naar de talrijkheid hunner onderhoorigen, dan wel van „hoofd''; aan het hoofd van de *wijken* staan wijkmeester, die door de residenten worden benoemd. Op de hoofdplaats Batavia is een Chineesche raad (St. 1868 No. 24 en Bijbl. No. 11795 en 12957), door welk college alle zaken van inwendig beheer worden geregeld en aan den resident voorstellen gedaan. Behoudens het vaststellen van de formatie der officieren (majoors, kapiteins, luitenants) en de aanstelling van dezen, worden de instructiën vastgesteld door de Residenten. Op Java en Madoera, met uitzondering van de hoofdplaats Batavia, is het instituut van Chineesche officieren opgeheven bij St. 1934 No. 181. De sterkte van dat bestuur in de Buitengewesten, v. z. v. de functionarissen in het genot van een toelage zijn, is vastgesteld bij St. 1933 No. 443 jo. St. 1938 No. 606.

Voor het toekennen van toelagen aan het Chineesch wijkbestuur is aan de Hoofden van gewestelijk bestuur op Java en Madoera bij G. B. 5 September 1934 No. 2 en in de Buitengewesten bij St. 1933 No. 443 (gew. St. 1938 No. 606) de beschikking gegeven over bepaalde maandelijksche credieten. Verg. St. 1882 No. 232 en Bijbl. No. 3831. Eed zie St. 1912 No. 376; kostuums St. 1908 No. 505; 1909 No. 1 en Bb. No. 11706.

In Bangka en Billiton en Westerafdeeling van Borneo bestaat het Chineesch Bestuur uit ambtenaren, wier bezoldiging in de B. B. L. 1938 is vastgesteld. Zie voor Bangka St. 1913, Nos. 335 en 571 en 1917 No. 59, zoomede G. B. 24 Dec. 1932 No. 1 jo. 25 Maart 1933 No. 15, voor de huidige afdeeling Billiton G. B. 7 April 1926 No. 23 en voor de Westerafdeeling van Borneo St. 1930 No. 357. In de overige gewesten staat het Chineesch bestuur niet in ambtelijk verband.

Vreemde Oosterlingen, geen Chineezen zijnde.

Voor de sterkte van dit bestuur zie men in West-Java St. 1873 No. 220; 1876 No. 297; 1902 No. 458; 1914 No. 336; 1927 No. 540; Midden-Java St. 1883 No. 151; Oost-Java Bb. No. 130 en St. 1896 No. 92; 1892 No. 27; 1894 No. 218; 1913 No. 513; 1923 No. 517; 1934 No. 537 en St. 1937 No. 697; Soerakarta Bb. 10245 en St. 1902 No. 457 en 1915 No. 539; ter Oostkust van Sumatra St. 1933 No. 444 en 1935 No. 50; ter Sumatra's Westkust St. 1881 No. 236; Palembang St. 1876, No. 150; Djambi St. 1907 No. 491; Riouw en Onderhoorigheden St. 1876 No. 265; 1925 No. 228 en 1932 No. 86; Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo St. 1873 No. 191; 1894 No. 73; 1891 No. 198 en 1931 No. 316; Celebes en Onderhoorigheden St. 1903 No. 290; Manado St. 1895 No. 48 en 1912 No. 460; Molukken St. 1878 No. 313 en 1890 No. 157; Timor en Onderhoorigheden St. 1909 No. 156 en 1914 No. 405; Bali en Lombok St. 1876 No. 170 en 1914 No. 752 jo. 1920 No. 709.

Zie voor de regelen in acht te nemen bij de terugzending van uit Nederlandsch-Indië verwijderde Vreemde Oosterlingen Bb. No. 6903.

INDEELING VAN HET GRONDGEBIED VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

In de ondervolgende lijst is de verdeeling der verschillende gewesten aangegeven, (bevoegdheid tot vaststelling en wijziging van grenzen St. 1905 No. 396 en 1924 No. 78).

Java en Madoera

Provincie West-Java.

Ingesteld bij St. 1925 No. 378 (gew. St. 1925 No. 661 en 1926 No. 326); administratieve indeeling St. 1934 No. 17, gew. 1935 No. 123 en 1936 Nos. 230 en 602; hoofdplaats Batavia.

Verdeeld in:

1. *residentie Bantam* (hoofdplaats Serang), omvattende 3 regentschappen (Serang, ingesteld St. 1925 No. 379, Pandeglang, St. 1925 No. 380 en Lebak, St. 1925 No. 381) en 15 districten. Bijbehoorende eilanden St. 1864 No. 54, gew. St. 1888 No. 36.

Grenzen Bantam en voormalig gewest Batavia St. 1858 No. 12 (vgl. ook St. 1908 No. 326 en 1911 No. 507). Grenzen hoofdplaats Serang Bijbl. No. 7161, Anjer, Tjaringin en Lebak St. 1887 No. 244, Pandeglang St. 1901 No. 185.

2. *residentie Batavia* (hoofdplaats Batavia), omvattende 3 regentschappen (Batavia, ingesteld St. 1925 No. 382, jo. 1934 No. 745, Meester-Cornelis St 1925 No. 383, jo. 1934 No. 745 en Krawang St. 1925 No. 385) en 18 districten

Grenzen onderdistricten van de districten Batavia en Weltevreden Bijbl. No. 7942, grenzen districten en onderdistricten in de voormalige afdeeling Stad en Voorsteden van Batavia St. 1886 No. 3 jis. 1912 No. 417 en 1915 No. 231; grens voormalige Residentie Krawang en Preanger Regentschappen St. 1818 No. 75, gew. St. 1879 No. 249 en 1884 No. 90; grenzen plaats Poerwakarta St. 1887 No. 95.

In deze afdeeling ligt de stadsgemeente Batavia (St. 1905 No. 204 jo 1934 No 687 jo. 1936 No. 668).

3. *residentie Buitenzorg* (hoofdplaats Buitenzorg), omvattende 3 regentschappen (Buitenzorg, ingesteld St. 1925 No. 384, Soekaboemi St. 1925 No. 386 en Tjiandjoer St. 1925 No. 387) en 36 districten.

Grenzen voormalige afdeeling Buitenzorg en daarin gelegen districten, St. 1908 No. 326; grenzen onderdistricten Bijbl. No. 6807, grenzen hoofdplaats Buitenzorg St. 1904 No. 311.

Grenzen voormalige afdeelingshoofdplaatsen Soekaboemi en Tjiandjoer St. 1891 No. 80, gew. 1918 No. 294 (Soekaboemi).

In deze afdeeling liggen de stadsgemeenten Buitenzorg en Soekaboemi (ingesteld resp. St. 1905 No. 208 en St. 1914 No. 310).

4. *residentie Priangan* (hoofdplaats Bandoeng), omvattende 5 regentschappen (Bandoeng, ingesteld St. 1925 No. 388, Soemedang St. 1925 No. 389, Garoet St. 1925 No. 390, Tasikmalaja St. 1925 No. 391 en Tjiamis St. 1925 No. 392) en 36 districten. Vergelijk voor de regentschappen Tasikmalaja en Tjiamis nog St. 1937 Nos. 678 en 679.

Grenzen hoofdplaats Bandoeng St. 1917 No. 613; grens plaatsen Soemedang, Tjitjalengka, Tasikmalaja, Mangoenredja en Manondjaja St. 1891 No. 80; Tjiamis St. 1887 No. 159 jo. 1900 No. 299; Garoet besl. Dir. B. B. 23/9-'24 No. B 5/1/7.

In deze afdeeling ligt de stadsgemeente Bandoeng (ingesteld St. 1906 No. 121).

5. *residentie Cheribon* (hoofdplaats Cheribon), omvattende 4 regentschappen (Cheribon, ingesteld St. 1925 No. 393, Koeningan St. 1925 No. 394, Indramajoe St. 1925 No. 395 en Madjalengka St. 1925 No. 396) en 19 districten.

Grens voormalige gewest Cheribon met tegenwoordige residentie Pekalongan St. 1884 No. 200 en 1905 No. 171, met voormalig gewest Krawang St. 1823 No. 42.

Grenzen hoofdplaats Cheribon St. 1897 No. 211, Koeningan, Indramajoe en Madjalengka St. 1887 No. 159.

In deze afdeeling ligt de stadsgemeente Cheribon (ingesteld St. 1906 No. 122).

Provincie Midden-Java.

Ingesteld St. 1929 No. 227; administratieve indeeling St. 1933 Nos. 251 en 335, gew. 1934 No. 682, 1935 No. 632, 1936 Nos. 230 en 664, 1937 No. 343; hoofdplaats Semarang.

Verdeeld in:

1. *residentie Pekalongan* (hoofdplaats Pekalongan), omvattende 4 regentschappen (Pekalongan, ingesteld St. 1929 No. 228 jo. 1935 No. 630, Pemalang St. 1929 No. 230, Tegal St. 1929 No. 231 en Brebes St. 1929 No. 232) en 25 districten.

Grens vroegere gewesten Cheribon en Tegal St. 1884 No. 200 en 1905 No. 171; Semarang en Pekalongan St. 1926 No. 252.

Grenzen plaatsen Pekalongan en Tegal St. 1905 No. 212; 1923 No. 585; 1927 No. 455; Pemalang St. 1887 No. 65, gew. St. 1901 No. 464.

In deze afdeeling liggen de stadsgemeenten Pekalongan (ingesteld St. 1906 No. 124) en Tegal (St. 1906 No. 123).

2. *residentie Semarang* (hoofdplaats Semarang), omvattende 4 regentschappen (Semarang, ingesteld St. 1929 No. 233, Kendal St. 1929 No. 234, Demak St. 1929 No. 236 en Grobogan St. 1929 No. 241) en 20 districten.

Grenzen vroegere gewesten Semarang en Rembang St. 1824 No. 28.

Grenzen Semarang St. 1905 No. 211, nader St. 1919 No. 524 en 1920 No. 622; Kendal, Salatiga, Demak en Poerwodadi St. 1866 No. 160, (gew. Bijbl. Nos. 8476 en 9855); Pati St. 1898 No. 144; Koedoes, Japara en Djoeana St. 1887 No. 197, gew. St. 1897 No. 82.

Grenzen districtshoofdplaats Oengaran en onderdistrictshoofdplaats Banjoebiroe Bijbl. No. 8315; Ambarawa Bijbl. No. 8475; districtshoofdplaatsen Weliri, Kaliwoengoe, Bodja, Wirosari, Karangsari, Dempet, Goeboeg, Gadang, Petjangaän, Plagoredjo, Kajen, Djakenan en Tajoe, de onderdistrictshoofdplaatsen Tjepiring, Gemoeh, Toegoe, Soekaredjo, Wedaridjaksa en Gaboes, plaats Koewoe en dessa's Langsee, Soekohardjo en Trangkil Bijbl. No. 11067.

In deze afdeeling liggen de stadsgemeenten Semarang (ingesteld St. 1906 No. 120) en Salatiga (St. 1917 No. 266).

3. *residentie Japara-Rembang* (hoofdplaats Pati), omvattende 5 regentschappen (Japara, ingesteld St. 1929 No. 237, Rembang St. 1929 No. 238, Pati St. 1929 No. 239, Blora 1929 No. 240 en Koedoes St. 1929 No. 235) en 22 districten.

Grens vroegere gewesten Rembang en Kediri, Semarang en Soerabaja St. 1824 No. 28; 1900 No. 334 en 1909 No. 426.

Grenzen Rembang, Bodjonegoro en Lasem St. 1886 No. 82, Blora St. 1905 No. 19, Toeban Bijbl. No. 6354 en Tjepoe Bijbl. No. 7351.

4. *residentie Banjoemas* (hoofdplaats Banjoemas), omvattende 4 regentschappen (Banjoemas, ingesteld St. 1929 No. 242 jo. 1935 Nos. 631 en 632 jo. 1937 No. 343, Poerbolinggo St. 1929 No. 244, Tjilatjap St. 1929 No. 245 en Bandjarnegara St. 1929 No. 248 jo. 1935 No. 631) en 17 districten.

Grenzen Banjoemas, Bandjarnegara, Tjilatjap St. 1887 No. 138, Poerbalingga St. 1901 No. 280.

5. *residentie Kedoe* (hoofdplaats Magelang), omvattende 5 regentschappen (Magelang, ingesteld St. 1929 No. 249, Wonosobo St. 1929 No. 247, Temanggoeng St. 1929 No. 250, Poerworedjo St. 1929 No. 251 jo. 1933 Nos. 524 en 526 en Keboemen St. 1929 No. 253 jo. 1935 Nos. 629 en 632) en 24 districten.

Grenzen Magelang St. 1905 No. 70, gew. St. 1927 No. 2, Temanggoeng Bijbl. No. 11006, Poerworedjo, Wonosobo St. 1887 No. 119 en Bijbl. No. 11692, Keboemen besl. Dir. B.B. 15 Aug. 1908 No. 712, Gombong Bijbl. No. 8543, districtshoofdplaats Parakan besl. Dir. B.B. 29 Dec. 1924 No. B 4/3/15.

In deze afdeeling ligt de stadsgemeente Magelang (ingesteld St. 1906 No. 125).

Provincie Oost-Java.

Ingesteld St. 1927 No. 558, administratieve indeeling St. 1934 No. 714, gew. 1935 Nos. 164 en 487, 1936 Nos. 202 en 230; hoofdplaats Soerabaja.

Verdeeld in:

1. *residentie Soerabaja* (hoofdplaats Soerabaja), omvattende 4 regentschappen (Soerabaja, ingesteld St. 1928 No. 296 jo. 1934 Nos. 709 en 714 en 1936 No. 206, Sidoardjo St. 1928 No. 297, Modjokerto St. 1928 No. 298, Djombang St. 1928 No. 299) en 19 districten.

Grenzen vroegere gewesten Soerabaja en Pasoeroean St. 1924 No. 593.

Grenzen Soerabaja besl. Provincialen Raad van Oost-Java 25 Juni 1931 No. A 25/1/25, Sidoardjo, Djombang en Lamongan, en van de plaats Sidajoe, St. 1887 No. 172. Grenzen Modjokerto besl. Provincialen Raad van Oost-Java 25 Juni 1931 No. A 25/2/1; districtshoofdplaats Modjosari Bijbl. No. 7160.

In deze afdeeling liggen de stadsgemeenten Soerabaja (ingesteld St. 1906 No. 149) en Modjokerto (St. 1918 No. 324).

2. *residentie Bodjonegoro* (hoofdplaats Bodjonegoro), omvattende 3 regentschappen (Bodjonegoro, ingesteld St. 1928 No. 302, Lamongan St. 1928 No. 301 jo. 1934 No. 709 en 1936 No. 206 en Toeban St. 1928 No. 303) en 16 districten.

3. *residentie Madioen* (hoofdplaats Madioen), omvattende 5 regentschappen Madioen, ingesteld St. 1928 No. 304, Ngawi, St. 1928 No. 305, Magetan St. 1928 No. 306, Ponorogo St. 1928 No. 307, Patjitan St. 1928 No 308 jo. 1934 No. 710 en 1936 No. 206) en 19 districten.

Grens voormalige gewesten Madioen en Kediri St. 1883 No. 19.

Grenzen Madioen en van Magetan, Ngawi, Ponorogo en Patjitan St. 1887 No. 147, gew. Bijbl. No. 8149, (zie ook Bijbl. No. 6548). Grenzen districtshoofdplaatsen geen afdeelingshoofdplaatsen Bijbl. No. 7623; grenzen eenige onderdistrictshoofdplaatsen Bijbl. No. 8097 en 8267.

In deze afdeeling ligt de stadsgemeente Madioen (ingesteld St. 1918 No. 326).

4. *residentie Kediri* (hoofdplaats Kediri) omvattende 4 regentschappen (Kediri, ingesteld St. 1928 No. 309, Ngandjoek St. 1928 No. 310, Blitar St. 1928 No. 311 en Toeloengagoeng St. 1928 No. 312 jo. 1934 Nos. 710 en 714 en 1936 No. 206) en 19 districten.

Grenzen Toeloengagoeng Bijbl. No. 6775. Ngandjoek, Kertosono St. 1885 No. 107, Kediri St. 1905 No. 49, Wlingi St. 1902 No. 135, Blitar St. 1917 No. 621, gew. 1919 No. 709, districtshoofdplaats Pare Bijbl. No. 6624, Kertosono besl. Dir. B.B. 3 Jan. 1925.

Grens districten Senggoeroeh en Lodojo St. 1902 No. 219.

In deze afdeeling liggen de stadsgemeenten Kediri (ingesteld St. 1906 No. 148) en Blitar (St. 1906 No. 150).

5. *residentie Malang* (hoofdplaats Malang), omvattende 4 regentschappen (Malang, ingesteld St. 1928 No. 316 jo. 1934 No. 711, Pasoeroean St. 1928 No. 314 jo. 1934 Nos. 711 en 714 en 1936 No. 206, Probolinggo St. 1928 No. 317 jo. 1934 Nos. 708 en 714 en 1936 No. 206 en Loemadjang St. 1928 No. 319) en 25 districten.

Grens vroegere gewesten Pasoeroean en Besoeki St. 1900 No. 334 en 1906 No. 394, Malang en Bangil St. 1888 No. 158.

Grenzen Pasoeroean St. 1887 No. 194, Malang St. 1905 No. 278, gew. 1919 No. 514; Probolinggo besl. Prov. Raad Oost-Java 30 Oct. 1934 No. A 25/2/3, Loemadjang St. 1887 No. 166, Bangil Bijbl. No. 6907, Lawang Bijbl. No. 11658.

In deze afdeeling liggen de stadsgemeenten Malang (ingesteld St. 1914 No. 297), Pasoeroean (St. 1918 No. 320) en Probolinggo (St. 1918 No. 322).

7. *residentie Besoeki* (hoofdplaats Bondowoso), omvattende 4 regentschappen (Bondowoso, ingesteld St. 1928 No. 320 Panaroekan St. 1928 No. 321, Djember St. 1928 No. 322, Banjoewangi St. 1928 No. 323) en 19 districten.

Grenzen Bondowoso en Banjoewangi Bb. No. 7162, Djember St. 1887 No. 101, districtshoofdplaatsen Kalisat, Rambipoedji en Rogodjampi Bb. No. 7797, districts- tevens regentschapshoofdplaats Sitoebondo en hoofdplaatsen Panaroekan en Besoeki besl. Coll. v. Ged. O.-Java van 26 Februari 1935 No. A 25/18.

8. *residentie Madoera* (hoofdplaats Pamekasan), omvattende 3 regentschappen, (Pamekasan, ingesteld St. 1928 No. 326 jo. 1933 Nos. 525 en 527 en 1936 No. 206, Bangkalan St. 1928 No. 324, Soemenep St. 1928 No. 327) en 20 districten.

Bijbehoorende eilanden St. 1899 No. 133.

Grenzen Pamekasan, Bangkalan, Sampang en Soemenep St. 1887 No. 137.

Gouvernement Jogjakarta.

Dit Gouvernement, ingesteld St. 1927 No. 561, bestaat uit één afdeeling, met de hoofdplaats Jogjakarta, omvattende hetzelfde gebied als het gouvernement (St. 1934 No. 673) n.l. de tot het Sultanaatsgebied behoorende Regentschappen:

a. 1. *Jogjakarta* (hoofdplaats *Jogjakarta)*, bestaande uit de districten Kota Kalasan, Sleman en Mlati

2. *Bantoel*, (hoofdplaats *Bantoel)*, bestaande uit de districten Bantoel, Godejan, Kotagede, Pandak en Kebonongan met de daarin geënclaveerde Solosche landschappen Kotagede en Imogiri.

3. *Koelon Progo* (hoofdplaats *Sentolo)*, bestaande uit de districten Pengasih en Nanggoelan.

4. *Goenoeng-kidoel* (hoofdplaats *Wonosari)*, bestaande uit de districten Wonosari, Plajen en Semanoe, met het daarin geënclaveerde Mangkoe Negorosche landschap Ngawèn.

b. en de tot het Pakoe-Alamsch gebied behoorende regentschappen:

1. *Pakoe-Alam* met het uit een kampong bestaand onderdistrict van dien naam ter hoofdplaats *Jogjakarta.*

2. *Adikarto*, tevens district van dien naam.

Grenzen hoofdplaats Jogjakarta St. 1923 No. 377.

Gouvernement Soerakarta.

Dit Gouvernement, ingesteld bij St. 1927 No. 560, hoofdplaats Soerakarta, bestaat ingevolge St. 1934 No. 673 uit 2 afdeelingen:

1. *Soerakarta* (hoofdplaats Soerakarta).

2. *Klaten* (hoofdplaats Klaten).

Bij Rijksbladen van het Soenanaat 1917 Nos. 11 en 12, 1918 No. 22 en 1922 No. 8 is de administratieve indeeling van het Soenanaats gebied als volgt vastgesteld:

1. Regentschap Soerakarta, bestaande uit de districten Soerakarta, Kartasoera, Bekonang en Soekohardjo,
2. Regentschap Sragen, bestaande uit de districten Sragen, Gesi, Gemolong, Masaran en Gondang;
3. Regentschap Klaten bestaande uit de districten Klaten, Bedji, Delanggoe, Gondangwinangoen en Djatinom, zoomede uit het in de afdeeling Jogjakarta gelegen Soenanaatsdistrict Kota-Gedé en Imogiri, dat justitieel en politioneel behoort tot het Regentschap Bantoel van het Gouvernement Jogjakarta, doch administratief tot het Regentschap Klaten.
4. Regentschap Bojolali bestaande uit de districten Bojolali, Banjoedono, Ampel, Temon en Wonosegoro met de geënclaveerde Mangkoenegaransche desa's.

Bij Rijksbladen van het Hoofd van het Mangkoenegorosche Huis 1929 No. 9, 1930 No. 8 is het Mangkoenegaransch gebied administratief verdeeld als volgt:

1. Regentschap Wonogiri, bestaande uit de districten Wonogiri, Woerjontoro, Batoeretno, Djatisrono en Poerwantoro, en
2. Regentschap Kota M. N. Soerakarta bestaande uit de districten Kota Mangkoenegaran, Karanganjar, Karangpandan en Djoemapolo, zoomede het in het gouvernement Jogjakarta gelegen Mangkoenegaransch onderdistrict Ngawen, dat justitieel en politioneel behoort tot het regentschap Goenoeng Kidoel van Jogjakarta, doch administratief tot het regentschap Wonogiri.

Het gebied van de Soenanaatsregentschappen Soerakarta en Sragen tezamen met het Mangkoenegaransch gebied (voor zoover niet gelegen in het gewest Jogjakarta) valt samen met het gebied der afdeeling Soerakarta.

Het gebied der Soenanaatsregentschappen Klaten en Bojolali valt samen met het gebied der afdeeling Klaten.

Grenzen Soerakarta, Klaten, Wonogiri, Karanganjar, Bojolali en Sragen Bijbl. 13318. Bij G.B. 17 Juli 1934 No. 36 werd bekrachtigd de tusschen Z. V. H. den Soesoehoenan en Z. H. den Mangkoenagara gesloten overeenkomst tot betere regeling van de grens tusschen beider gebied ter hoofdplaats Soerakarta.

Gewesten buiten Java en Madoera.

Gouvernement Sumatra.

Ingesteld St. 1936 No. 68, administratieve indeeling St. 1938 No. 352; hoofdplaats *Medan*.

Verdeeld in:

I. Residentie Atjeh en Onderhoorigheden.

Hoofdplaats Koetaradja.

Ingevolge St. 1934 No. 539 is de residentie *Atjeh en Onderhoorigheden* verdeeld in vier afdeelingen:

1. De afdeeling *Groot-Atjeh*, (hoofdplaats *Koeta Radja*), verdeeld in de onderafdeelingen *Koeta Radja* (hoofdplaats *Koeta Radja*), *Seulimeum* (hoofdplaats *Seulimeum*) en *Sabang* (hoofdplaats *Sabang*);
2. De afdeeling *Noordkust van Atjeh* (hoofdplaats *Sigli*), verdeeld in de onderafdeelingen *Sigli* (hoofdplaats *Sigli*), *Meureudoe* (hoofdplaats *Meureudoe*), *Lam Meulo* (hoofdplaats *Lam Meulo*), *Bireuën* (hoofdplaats *Bireuën*), *Lhô'*

Seumawé (hoofdplaats *Lhò' Seumawé*), *Lhò' Soekon* (hoofdplaats *Lhò' Soekon*) en *Takèngön* (hoofdplaats *Takèngön*);

3. De afdeeling *Oostkust van Atjeh met Alaslanden, Gajo Loeös en Serbödjadi* (hoofdplaats *Langsa*) verdeeld in de onderafdeelingen *Idi* (hoofdplaats *Idi*), *Langsa* (hoofdplaats *Langsa*), *Temiëng* (hoofdplaats *Koeala Simpang*), *Alaslanden* (hoofdplaats *Koeta Tjane*) en *Gajo Loeös* (hoofdplaats *Blang Kedjeren*);

4. De afdeeling *Westkust van Atjeh* (hoofdplaats *Meulaboh*) verdeeld in de onderafdeelingen *Tjalang* (hoofdplaats *Tjalang*), *Meulaboh* (hoofdplaats *Meulaboh*), *Tapa Toean* (hoofdplaats *Tapa Toean*), *Zuidelijke Atjehsche landschappen* (hoofdplaats *Bakongan*), *Singkel* (hoofdplaats *Singkel*) en *Simeuloeë* (hoofdplaats *Sinabang*).

Bij St. 1908 No. 41 is Boven Singkel onder rechtstreeksch bestuur gebracht.

Grenzen hoofdplaats Koeta Radja Bb. No. 13792, Lhò' Seumawé St. 1901 No. 408, Tapa Toean St. 1902 No. 217, Sabang St. 1902 No. 350, Padang Tidji Bb. No. 6622, Oelèë Lheuë Bb. No. 6726, Langsa Bb. No. 8736, Seulimeum (afd. Groot-Atjeh) en Langsa (afd. Oostkust van Atjeh) Bijbl. Nos. 6806 en 6809. Grenzen Sigli, Lhò' Soekon, Bireuën en Samalanga Bb. No. 7138, Idi Bb. No. 10841. Bb. No. 7330 grenzen Takengon, Koeala Simpang, Tjalang en Blang Kedjeren, Bb. No. 10823 Lokop; Meureudoe, Sinabang en Koeta Tjané besl. Dir. B.B. 20 Januari 1920 No. 157/Btg; Lam Meulo, Meulaboh en Singkel Bijbl. Nos. 11110, 11111 en 13013.

Bij G. B. 5 Juli 1911 No. 11 zijn de terreinen ingenomen door de onderafdeelingshoofdplaatsen Sigli, Lhò' Seumawé, Lhò' Soekon, Langsa, Koeala Simpang, Meulaboh, Tapa Toean en Tjalang gebracht tot het rechtstreeks bestuurd gebied, bij G.B. 11 Juli 1912 No. 47 de onderafdeelingshoofdplaats Idi en bij G. B. 28 Maart 1913 No. 37 de onderafdeelingshoofdplaats Bireuën.

II. Residentie Oostkust van Sumatra.

Hoofdplaats Medan.

Het grondgebied van deze residentie is bij St. 1900 No. 64, gewijzigd bij St. 1903 No. 118, 1904 No. 309, 1906 Nos. 244 en 531, 1907 No. 345, 1908 Nos. 86 en 112, 1910 Nos. 90 en 552, 1911 No. 400, 1912 No. 560, 1920 No. 609, 1931 No. 336, 1932 No. 135, 1933 No. 459 en 1938 No. 352 verdeeld in vijf afdeelingen:

1. *Deli en Serdang* (hoofdplaats *Medan*), verdeeld in 4 onderafdeelingen:
   1e. *Beneden-Deli* (hoofdplaats *Medan*), omvattende het Maleische deel van het Sultanaat Deli;
   2e. *Boven-Deli* (hoofdplaats *Arnhemia*), omvattende het Bataksch deel (Batakdoesoen) van het Sultanaat Deli;
   3e. *Serdang* (hoofdplaats *Loeboekpakam*), omvattende het Sultanaat van dien naam;
   4e. *Padang en Badagei* (hoofdplaats *Tebing Tinggi*), omvattende de Delische onderhoorigheden van dien naam;
2. *Langkat* (hoofdplaats *Bindjei*), omvattende het landschap Langkat en onderhoorigheden.
3. *Asahan* (hoofdplaats *Tandjoeng Balai*), verdeeld in drie onderafdeelingen:
   1e. *Asahan* (hoofdplaats *Tandjoeng Balai*), bestaande uit het landschap *Asahan* (en onderhoorigheden).
   2e. *Batoe Bara* (hoofdplaats *Laboehan Roekoe*), bestaande uit de landschappen *Indrapoera, Soekoedoea, Tanah Datar, Pasisir en Lima Poeloeh.*

3e. *Laboehan Batoe* (hoofdplaats *Rantau Prapat*), bestaande uit de landschappen *Kota Pinang, Panai* (1), *Bilah* en *Koealoeh Ledoeng*.

4. *Bengkalis*, (hoofdplaats *Bengkalis)*, verdeeld in zes onderafdeelingen;

1e. *Bengkalis* (hoofdplaats *Bengkalis)*, omvattende het eiland *Bengkalis* en het district *Boekit Batoe* ten Noorden van de monding van de groote Siak-rivier;

2e. *Selat Pandjang* (hoofdplaats *Selat Pandjang*), omvattende het onderdistrict *Merbau*, het onderdistrict *Tebingtinggi* en het kustgebied van *Siak* vanaf de monding van de groote *Siakrivier* tot aan de grens met het landschap *Pelalawan* zoomede het landschap *Pelalawan;*

3e. *Siak* (hoofdplaats *Siak Sri Indrapoera*), omvattende de onderdistricten *Siak, Mempoera, Mandau, Tapoeng-Kiri* en *Tapoeng-Kanan;*

4e. *Kampar-Kiri* (hoofdplaats *Pakan Baroe*), omvattende het district *Senapelan* en de *Kampar-Kiri* landschappen *Goenoeng Sahilan* en *Singingi;*

5e. *Bagan-siapiapi* (hoofdplaats *Bagan-siapiapi)*, omvattende de landschappen *Tanah Poetih, Koeboe* en *Bangko* en de tot deze landschappen behoorende eilanden;

6e. *Rokan* (hoofdplaats *Pasir Pengarajan*), omvattende de landschappen *IV Kota Rokan Ilir, Koento Dar-es-Salam, Rambah, Kepanoehan* en *Tamboesai;*

5. *Simeloengoen en de Karolanden* (hoofdplaats *Pematang Siantar*) verdeeld in twee onderafdeelingen:

1e. *Simeloengoen* (hoofdplaats *Pematang Siantar)*, bestaande uit de landschappen *Tanah Djawa, Siantar, Panai, Raja, Dolok-Silau, Poerba* en *V Koeta (Si Lima Koeta).*

2e. de *Karolanden* (hoofdplaats *Kabandjahe*), bestaande uit de landschappen *Lingga en Onderhoorigheden, Baroes Djahé en Onderhoorigheden, Soeka en Onderhoorigheden, Sarinembah en Onderhoorigheden en Koeta Boeloeh en Onderhoorigheden.*

Grenzen met de residentie Atjeh en Onderhoorigheden St. 1908 No. 604, met Tapanoeli (landschap Koealoeh) Bb. 13681, met Riouw en Onderhoorigheden St. 1935 No. 457.

Grenzen hoofdplaats Medan en plaatsen Tandjoengpoera, Pangkalanbrandan, Loeboekpakam, Bengkalis, Bagan-siapiapi en Selatpandjang Bb. No. 7000, Pasirpengarajan Bb. No. 7944, *havenplaats* Belawan Bb. No. 7304. Grenzen Bindjai Bb. No. 8764. Grenzen Arnhémia, Galang en Kwala Bb. No. 8153, Bangoenpoerba, Simpangtiga of Perbaoengan, Rampak en Tebing Kisaran Bb. No. 8314, Pangkalan Soesoe (onderafd. Beneden Langkat) Bb. No. 10539, Kaban Djahe Bb. No. 12376, Brastagi Bb. No. 12377, Tandjong Tiram Bb. No. 13010, Pakan Baroe Bb. No. 13261. Grenzen Laboehandeli en Rantaupandjang St. 1888 No. 205, Laboehanroekoe, Laboehanbilik en Siak Sri Indrapoera St. 1901 No. 390, Tandjoengbalai St. 1922 No. 640, Pematangsiantar St. 1923 No. 256, Tebing Tinggi St. 1918 No. 333.

Grenzen zelfbesturende landschappen Langkat, Deli, Serdang, Siantar, Panei, Tanahdjawa, Raja, Asahan, Tanahdatar, Pasisir, Limapoeloeh, Indrapoera en Soekoedoea (vgl. St. 1920 No. 609) Bb. No. 7465, gew. 7922; grens van het landschap Koealoeh met Tapanoeli Bb. 13681.

Bij St. 1918 No. 749 is de grond waarop de stad Medan is gebouwd, met uitzondering van de Sultanskampong (Kota Masoem) en de Kampong Soengei Kerah Pertjoet (ten Noord-oosten van de Soengei Kerah) ingelijfd bij het rechtstreeks bestuurd gebied van Nederlandsch-Indië.

---

(1) Zooals dit werd uitgebreid met het vroeger Gouvernements-gebied van Laboehan Batoe (G. B. 11 Oct. 1910 No. 13).

Bij St. 1924 No. 508 en 1925 No. 117 is het gedeelte van het zelfbesturend landschap Siantar, hetwelk wordt ingenomen door de afdeelingshoofdplaats Pematang Siantar, met uitzondering van het terrein waarop zich de woning bevindt van den zelfbestuurder van Siantar, ingelijfd bij het rechtstreeks bestuurd gebied.

In deze residentie liggen de gemeenten Medan (ingesteld St. 1909 No. 180), Tebingtinggi (St. 1917 No. 282), Bindjai (St. 1917 No. 283), Tandjoeng Balai (St. 1917 No. 284) en Pematang Siantar (St. 1917 No. 285). De decentralisatiewetgeving is toegepast op het z.g. Cultuurgebied: de afd. Langkat, Deli, Serdang, Asahan en de onderafd. Simeloengoen der afd. Simeloengoen en de Karolanden (St. 1909 No. 181).

III. Residentie Tapanoeli.

Hoofdplaats Sibolga.

Administratief is deze residentie ingevolge St. 1937 No. 563 verdeeld in vier afdeelingen:

1. *Sibolga en Ommelanden* (hoofdplaats *Sibolga),* bestaande uit de gelijknamige onderafdeeling en verdeeld in de onderdistricten Sibolga en Loemoet, zoomede Beneden Baroes.

2. *Nias* (hoofdplaats *Goenoengsitoli),* verdeeld in de onderafdeelingen:

a. Nias en omliggende eilanden bestaande uit de onderdistricten Telok Dalam, Lahoesa, Indanö Gawo, Lölöwa'oe, Mandrehe, Goenoeng Sitoli en Lahewa;

b. Batoe-eilanden, (hoofdplaats *Poelau Tello*).

3. *Padang Sidimpoean* (hoofdplaats *Padang Sidimpoean),* verdeeld in drie onderafdeelingen:

a. Angkola en Sipirok (hoofdplaats *Padang Sidimpoean),* bestaande uit de onderdistricten Angkola, Sipirok en Batangtoroe;

b. Mandailing en Natal (hoofdplaats *Hoetanopan*) (1) bestaande uit de onderdistricten:

Hoetanopan, Moeara Sipongi, Penjaboengan zoomede Natal.

c. Padanglawas (hoofdplaats *Goenoeng Toea*) (2) bestaande uit de onderdistricten Padang Bolak, Baroemoen en Sosa Dolok;

4. *Batak-landen (hoofdplaats Taroetoeng),* verdeeld in vijf onderafdeelingen:

a. Silindoeng (hoofdplaats *Taroetoeng),* bestaande uit de onderdistricten Taroetoeng, Pahoe en Pangariboean;

b. Hoogvlakte van Toba (hoofdplaats *Siborongborong*), bestaande uit de onderdistricten Siborongborong, Dolok Sanggoel, Parmonangan zoomede Boven Baroes;

c. Toba (hoofdplaats *Balige*), bestaande uit de onderdistricten Porsea, Loemban, Djoeloe en Habinsaran;

d. Samosir (hoofdplaats *Pangoeroeran*), bestaande uit de onderdistricten Pangoeroeran, Onan Roenggoe en Simanindo;

e. Dairi-landen (hoofdplaats *Sidikalang*), bestaande uit de onderdistricten Pakpak, Karokampongs en Siemsiem.

Grenzen met Atjeh en Onderhoorigheden St. 1908 No. 604; grenzen met de Oostkust van Sumatra (landschap Koealoeh) Bb. 13681.

Grenzen hoofdplaats Sibolga Bb. No. 8595, plaatsen Goenoeng Toea en Natal St. 1888 No. 181, plaatsen Siboehoean en Teloekdalem Bb. No. 6727 en 10635, Goenoengsitoli, Padangsidimpoean en Taroetoeng Bb. Nos. 10538 en

(1) St. 1918 No. 134.
(2) St. 1916 No. 728.

10636, Sidikalang Bb. No. 10721, Porsea en Lagoeboti Bb. No. 10868, Poelau Tello Bb. No. 12446, Siborongborong Bb. No. 13296, Pangoeroeran, Baroes, Batangtoroe, Hoetanopan, Panjaboengan Bb. No. 13667, gew. grenzen Balige Bb. No. 13791 (wijziging Bb. No. 9375).

De decentralisatie wetgeving is in deze residentie toegepast op de onderafd. Angkola en Sipirok (St. 1920 No. 458).

IV. Residentie Sumatra's Westkust.

Hoofdplaats Padang.

Bijbehoorende eilanden St. 1864 No. 104, jo. 1905 No. 418 en 1925 345 en 355.

Grens met de residentie Benkoelen St. 1910 No. 214.

Grenzen hoofdplaats Padang St. 1905 No. 260, plaatsen Painan, Priaman, Sawahloento, Pajakoemboeh, Padangpandjang en Solok St. 1888 No. 181, gewijzigd 1899 No. 5, Ajerbangis en Loeboeksikaping St. 1897 No. 42, Sawahloento en Bangkinang Bijbl. No. 6380, gewijzigde grenzen Solok Bijbl. No. 13012, Soengei Penoeh, Bb. No. 13819, Sidjoendjoeng, Alahan Pandjang, Manindjau, Soeliki, Loeboek Basoeng en Matoer Bb. 14033. Grenzen stadsgemeente Fort de Kock St. 1930 No. 154.

Ingevolge St. 1935 No. 450 is de residentie verdeeld in de afdeelingen:

1. *Zuid Benedenlanden* (hoofdplaats *Padang*) verdeeld in de onderafdeelingen *Padang* (hoofdplaats *Padang*), *Kerintji-Indrapoera* (hoofdplaats *Soengei Penoeh*), *Painan* (hoofdplaats *Painan*) en *Mentawei-eilanden* (hoofdplaats *Moearasiberoet*);

2. *Tanahdatar* (hoofdplaats *Padangpandjang*), verdeeld in de onderafdeelingen *Batipoeh en X Koto* (hoofdplaats Padangpandjang), *Fort van der Capellen* (hoofdplaats *Fort van der Capellen*) en *Pariaman* (hoofdplaats *Pariaman*);

3. *Agam* (hoofdplaats *Fort de Kock*), verdeeld in de onderafdeelingen *Oud Agam* (hoofdplaats *Fort de Kock*), *Manindjau* (hoofdplaats *Manindjau*), *Loeboeksikaping* (hoofdplaats *Loeboeksikaping*) en *Ophir* (hoofdplaats *Taloe*);

4. *L. Koto* (hoofdplaats *Pajakoemboeh*), verdeeld in de onderafdeelingen *Pajakoemboeh* (hoofdplaats *Pajakoemboeh*), *Soeliki* (hoofdplaats *Soeliki*) en *Bangkinang* (hoofdplaats *Bangkinang*);

5. *Solok* (hoofdplaats *Solok*), verdeeld in de onderafdeelingen *Sawahloento* (hoofdplaats *Sawahloento*), *Solok* (hoofdplaats *Solok*), *Alahanpandjang* (hoofdplaats *Alahanpandjang*), *Moearalaboeh* (hoofdplaats *Moearalaboeh*) en *Sidjoendjoeng* (hoofdplaats *Sidjoendjoeng*).

Op het gebied van deze residentie is toegepast de bepaling van het tweede lid van art. 123 van de Indische Staatsregeling (St. 1938 No. 132 jo. No. 264). Deze zelfstandige gemeenschap is een groepsgemeenschap in den zin van artikel 2 (2) van de „Groepsgemeenschapsordonnantie'' en voert den naam: „Minangkabau''.

In deze residentie liggen de stadsgemeenten Padang (ingesteld St. 1938 No. 357) en Fort de Kock (ingesteld St. 1938 No. 358).

V. Residentie Riouw- en Onderhoorigheden.

Hoofdplaats Tandjoengpinang.

Tot deze residentie behooren de groep van Bintang of Riouw, de groep van Lingga, de Karimoen-, de Tambelan-, de Anambas- en de Natoena eilanden. Ingevolge St. 1924 No. 201 en 1932 No. 423 is de residentie Riouw en Onderhoorigheden verdeeld in 2 afdeelingen:

1. *Tandjoengpinang* (hoofdplaats *Tandjoengpinang*) verdeeld in de onderafdeelingen: *Tandjoengpinang* (hoofdplaats *Tandjoengpinang), Karimoen* (hoofdplaats *Tandjoengbalai), Lingga* (hoofdplaats *Penoeba* op het eiland Selajar) en *Poelautoedjoeh* (hoofdplaats *Terempa* op het eiland Siantan).

2. *Indragiri* (hoofdplaats *Rengat*), omvattende het zelfbesturend landschap Indragiri, de landstreken Retih, Gaoeng en Mandah, alsmede het gebied der Koeantandistricten en verdeeld in de onderafdeelingen *Indragirische Bovenlanden* (hoofdplaats *Rengat*), *Indragirische Benedenlanden* (hoofdplaats *Tembilahan*) en *Koeantan-districten* (hoofdplaats *Taloek*).

Grenzen hoofdplaats Tandjoengpinang St. 1887 No. 68.

Grens met de Oostkust van Sumatra St. 1935 No. 457.

VI. Residentie Djambi.

Hoofdplaats Djambi.

Ingevolge St. 1922 No. 66 bestaat de residentie *Djambi* uit de afdeeling *Djambi,* (hoofdplaats *Djambi*) verdeeld in 6 onderafdeelingen:

1. *Djambi* (hoofdplaats *Djambi*),
2. *Moearatembesi* (hoofdplaats *Moearatembesi*),
3. *Moearatebo* (hoofdplaats *Moearatebo*),
4. *Bangko* (hoofdplaats *Bangko*),
5. *Moearaboengo* (hoofdplaats *Moearaboengo*),
6. *Sarolangoen* (hoofdplaats *Sarolangoen*).

Grens met de afdeeling Indragiri (Riouw en Onderhoorigheden) St. 1909 No. 6.

Grenzen hoofdplaats Djambi Bijbl. No. 13009, hoofdplaatsen vroegere afdeelingen Korintji, Moearaboengo, Moearatambesi, Moearatebo, Bangko en Sarolangoen Bijbl. Nos. 8349, 8566 en 8583.

VII. Residentie Benkoelen.

Hoofdplaats Benkoelen.

Deze residentie bestaat ingevolge St. 1924 No. 461 en 1934 No. 518 uit één afdeeling *Benkoelen* (hoofdplaats *Benkoelen),* verdeeld in 9 onderafdeelingen:

1. *Benkoelen* (hoofdplaats *Benkoelen),*
2. *Seloema* (hoofdplaats *Tais),*
3. *Mana* (hoofdplaats *Mana),*
4. *Kaoer* (hoofdplaats *Bintoehan),*
5. *Kroeï* (hoofdplaats *Liwa),*
6. *Lebong* (hoofdplaats *Moeararaman),*
7. *Redjang* (hoofdplaats *Kepahiang),*
8. *Lais* (hoofdplaats *Lais),*
9. *Moekomoeko* (hoofdplaats *Moekomoeko).*

Grens marga's Sindangklingi en Soekoetengah-kapoengoet (onderafd. Redjang) met eenige marga's der residentie Palembang St. 1910 No. 503, marga Soembai Mangkoe Anom Soekoe, Moeara Seban der residentie Palembang St. 1911 No. 254.

Grenzen hoofdplaats Benkoelen Bijbl. No. 11112, plaatsen Tais, Moeararaman, Kepahiang en Moekomoeko Bijbl. No. 7667 (zie voorts St. 1887 No. 243; St. 1891 No. 48 en 1892 No. 115), plaatsen Mana, Bintoehan, Kroeï en Lais Bijbl. No. 8009.

Grenzen met residentie Palembang St. 1891 No. 48; 1910 No. 503; 1911 No. 254 en 1916 No. 244, en met residentie Djambi St. 1916 No. 244.

Grens onderafdeelingen Moekomoeko en Lais St. 1892 No. 115.

Grens marga's Semidang-resam en Semidang IV Doesoen met marga Anak-goemai en daarmede tevens tusschen de afdeelingen Seloema en Mana St. 1896 No. 197.

VIII. Residentie Palembang.

Hoofdplaats Palembang.

Deze residentie is ingevolge St. 1918 No. 612, 1921 No. 465, 1930 No. 352 1934 No. 186 en 1937 No. 352 verdeeld in 3 afdeelingen:

1. *Palembangsche Benedenlanden* (hoofdplaats *Palembang*), bevattende de onderafdeelingen hoofdplaats *Palembang en Banjoeasinstreken* (hoofdplaats *Palembang*), *Ogan-hilir* (hoofdplaats *Tandjoengradja*), *Komering-hilir* (hoofdplaats *Kajoe Agoeng*), en *Moesi-hilir en Koeboestreken* (hoofdplaats *Sekajoe*);
2. *Palembangsche Bovenlanden* (hoofdplaats *Lahat*), bevattende de onderafdeelingen *Lematang-hoeloe* (hoofdplaats *Lahat*), *Lematang-hilir* (hoofdplaats *Moeara Enim*), *Pasemahlanden* (hoofdplaats *Pagar Alam*), *Tebingtinggi* (hoofdplaats *Tebingtinggi*), *Moesi-hoeloe* (hoofdplaats *Loeboek Linggau*) en *Rawas* (hoofdplaats *Soeroelangoen*);
3. *Ogan- en Komering-hoeloe* (hoofdplaats *Batoeradja*), bevattende de onderafdeelingen *Ogan hoeloe* (hoofdplaats *Batoeradja*), *Moearadoewa* (hoofdplaats *Moearadoea*), en *Komering-hoeloe (hoofdplaats Martapoera)*.

Grenzen hoofdplaats Palembang en aantal afdeelings- en onderafdeelingshoofdplaatsen St. 1888 No. 66 en 1911 No. 505 en Bb. No. 8096, gew. 13011, gew. grenzen Loeboek Linggau Bb. No. 13689.

In deze residentie ligt de gemeente Palembang (ingesteld St. 1906 No. 126). De decentralisatie-wetgeving is verder toegepast op de onderafdeelingen Ogan-hilir, Komering-hilir en Lematang-hilir (St. 1918 No. 350, 351 en 352).

IX. Residentie Lampongsche Districten.

Hoofdplaats Teloekbetoeng.

Bijbehoorende eilanden St. 1864 No. 54, gew. 1888 No. 36.

Ingevolge St. 1929 No. 362 bestaat de residentie uit één afdeeling, *Teloekbetoeng*, (hoofdplaats *Teloekbetoeng*), verdeeld in 5 onderafdeelingen:

1. *Teloekbetoeng* (hoofdplaats *Tandjoengkarang*),
2. *Kota Agoeng* (hoofdplaats *Kota Agoeng*),
3. *Kotaboemi*,
4. *Soekadana*,
5. *Menggala*.

Tot deze residentie behooren ook de eilanden *Krakatau, Langeiland* en *Verlaten eiland*.

Grens met residentie Palembang St. 1824 No. 27.

Grenzen hoofdplaats Teloekbetoeng Bijbl. No. 7746, plaatsen Soekadana, Goenoengsoegih, Kaliandak, Menggala en Kota'agoeng St. 1888 No. 27.

X. Residentie Bangka en Billiton.

Hoofdplaats Pangkalpinang.

Ingevolge St. 1934 No. 573 jo. St. 1938 No. 352 is de residentie Bangka en Billiton verdeeld in 2 afdeelingen:

1. *Afdeeling Bangka* (hoofdplaats *Pangkalpinang*), verdeeld in de onderafdeelingen West-Bangka (hoofdplaats *Muntok*), Noord-Bangka *(hoofdplaats Belinjoe)*, Midden-Bangka (hoofdplaats *Pangkalpinang)* en Zuid-Bangka (hoofdplaats *Raba)*;
2. *Afdeeling Billiton* (hoofdplaats *Tandjongpandan*), omvattende de districten Oost- en West-Billiton.

Grenzen Tandjoengpandan St. 1887 No. 37, Sidjoek, Boeding, Manggar, Gantoeng en Dendang Bijbl. No. 6736. Grenzen plaatsen Blinjoe, Soengailiat, Muntok, Koba, Djeboes, Merawang, Soengaiselan en Toboali St. 1887 No. 245, gew. 1901 No. 189 en Bb. No. 7258; Klappa Kampit, Damar, Seloemar en Lipat Kadjang Bb. No. 13989.

De voor de oude residentie Bangka en Onderhoorigheden geldende regelingen vinden voor Billiton geen toepassing; zoolang niet anders wordt bepaald, blijven de thans daarvoor geldende regelingen van kracht (St. 1932 No. 565).

De grenzen der residentiehoofdplaats Pangkalpinang zijn vastgesteld bij Besl. Dir. B. B. ddo. 30 September 1919 No. 2615/Btg.

Gouvernement Borneo.

Ingesteld St. 1936 No. 68, administratieve indeeling St. 1938 No. 352; hoofdplaats *Bandjermasin*.

Verdeeld in:

I. Residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.

Hoofdplaats Bandjermasin.

Ingevolge St. 1935 No. 248, gew. 1935 No. 462 en 1937 No. 47, is de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo verdeeld in vijf afdeelingen:

1. *Bandjermasin* (hoofdplaats *Bandjermasin*), verdeeld in vier onderafdeelingen:

a. *Bandjermasin-Marabahan* (hoofdplaats *Bandjermasin*), bestaande uit het district van dien naam, verdeeld in twee onderdistricten Bandjermasin en Marabahan;

b. *Martapoera* (hoofdplaats *Martapoera*), bestaande uit het district van dien naam, verdeeld in de onderdistricten Martapoera, Riam Kiwa en Riam Kanan;

c. *Pleihari* (hoofdplaats *Pleihari*), bestaande uit het district van dien naam;

d. *Poeloe Laoet-Tanah Boemboe* (hoofdplaats *Kota Baroe*), bestaande uit de onderdistricten Noord-Poeloe Laoet en Zuid-Poeloe Laoet en het district Tanah Boemboe, verdeeld in twee onderdistricten Pegatan en Tjantoeng;

2. *Oeloesoengai* (hoofdplaats *Kandangan*), verdeeld in vier onderafdeelingen:

a. *Kandangan-Rantau* (hoofdplaats *Kandangan*), bestaande uit de districten Amandit en Rantau verdeeld in de onderdistricten Noord-Amandit, Zuid-Amandit, Negara, Benoea Ampat en Margasari;

b. *Barabai* (hoofdplaats *Barabai*), bestaande uit het district van dien naam, verdeeld in de onderdistricten Barabai, Batang Alei en Laboean Amas;

c. *Amoentai* (hoofdplaats *Amoentai*), bestaande uit het district van dien naam en verdeeld in de onderdistricten Amoentai, Alabio, Danau Panggang, Paringin en Awajan;

d. *Tandjoeng* (hoofdplaats *Tandjoeng*), bestaande uit het district van dien naam, verdeeld in de onderdistricten Zuid-Tabalong, Noord-Tabalong, Kloea en Oost-Doesoen;

3. *Kapoeas-Barito* (1), verdeeld in zes onderafdeelingen:

a. *Beneden-Dajak* (hoofdplaats *Koeala Kapoeas*), bestaande uit het district van dien naam en verdeeld in de onderdistricten Kapoeas en Kahajan;

b. *Boven-Dajak* (hoofdplaats *Koeala Koeroen*), bestaande uit het onderdistrict van dien naam;

---

(1) Voorloopig is Bandjermasin de standplaats van het afdeelingshoofd (St. 1920 No. 471).

c. *Sampit* (hoofdplaats *Sampit*), bestaande uit het district van dien naam en verdeeld in de onderdistricten Oost-Boven Sampit, West-Boven Sampit, Sampit, Pemboeang Oeloe en Kasoengan;
d. *Kotawaringin* (hoofdplaats *Pangkalan Boen*), bestaande uit het zelfbesturend landschap van dien naam;
e. *Moeara Tewe* (hoofdplaats *Moeara Tewe*), bestaande uit het district Midden-Doesoen, verdeeld in de onderdistricten Lahei, Montallat en West-Doesoen;
f. *Poeroek Tjaoe* (hoofdplaats *Poeroek Tjaoe*), bestaande uit de onderdistricten Barito, Zuid-Laoeng en Toehoepstreek, Barito Brongebied en Siangland;

4. *Samarinda* (hoofdplaats *Samarinda*), verdeeld in vijf onderafdeelingen:
a. *Oost-Koetai* (hoofdplaats *Samarinda*), bestaande uit het rechtstreeks bestuurd gebied der hoofdplaats, benevens het Oostelijk deel van het landschap Koetai, te weten dat gedeelte, hetwelk gevormd wordt door de tegenwoordige zelfbestuursdistricten Samarinda-Sebrang en Sangkoelirang, alsook de zelfstandige onderdistricten Sanga-sanga en Bontang;
b. *Balikpapan* (hoofdplaats *Balikpapan*), bestaande uit het zelfbestuursdistrict Balikpapan en het zelfstandige onderdistrict Sambodja;
c. *West-Koetai* (hoofdplaats *Tenggarong*), bestaande uit het overige deel van het landschap Koetai;
d. *Pasir* (hoofdplaats *Tanahgrogot*), bestaande uit het district van dien naam, verdeeld in de onderdistricten Zuid-Pasir, Noord-Pasir, Boven-Pasir en Sempanahan;
e. *Boven Mahakam* (hoofdplaats *Long Iram*), bestaande uit het district van dien naam, verdeeld in de onderdistricten Oost-Boven Mahakam en West-Boven Mahakam;

5. *Boeloengan en Beraoe* (hoofdplaats *Tandjoeng Seilor*), verdeeld in vier onderafdeelingen:
a. *Boeloengan* (hoofdplaats *Tandjoeng Seilor*), bestaande uit het rechtstreeks bestuurd gebied der hoofdplaats, benevens het zelfbesturend landschap Boeloengan (w.o. de Tidoengsche landen) met uitzondering van het Apo Kajan gebied en Tarakan, met alle bijbehoorende eilanden, uitgezonderd de Kajandelta;
b. *Tarakan* (hoofdplaats *Tarakan*), bestaande uit het hoofdeiland van dien naam met alle verder tot het landschap Boeloengan behoorende eilanden, uitgezonderd die van de Kajandelta;
c. *Beraoe* (hoofdplaats *Tandjoeng Redeb*), bestaande uit het rechtstreeks bestuurd gebied der hoofdplaats, benevens de zelfbesturende landschappen Sambalioeng en Goenoengtaboer;
d. *Apo Kajan* (hoofdplaats *Long Nawang*), bestaande uit het gebied van dien naam;

Grenzen hoofdplaats Bandjermasin en hoofdplaatsen der afdeelingen St. 1896 No. 152 en 1897 No. 254, gew. St. 1903 No. 194 Bijbl. No. 6623.

Grens onderafdeeling Pasir (afdeeling Samarinda) en landschap Koetai (afdeeling Samarinda) besluit van 10 Juli 1914 No. 24. Zie Bb. 8074.

Bij B. G. S. 28 April 1926 No. 792/II is beslist, dat het Apokajan-, Poedjoegan- en Lepo Maoet-gebied weder onder het directe gezag van het zelfbestuur van Boeloengan is gesteld.

In deze residentie ligt de stadsgemeente Bandjermasin (ingesteld bij St. 1938 No. 359).

Met ingang van 1 Juli 1938 werd de groepsgemeenschap Bandjar ingesteld (St. 1938 No. 133, jo. No. 264); omvattende het gebied van de afdeelingen Bandjermasin, met uitzondering van de onderafdeeling Poeloe Laoet-Tanah Boemboe en Hoeloe Soengei.

De hoofdplaats en zetel van het bestuur dezer groepsgemeenschap is Bandjermasin.

Bij hetzelfde Staatsblad is de onderafdeelingsraad van Barabai, ingesteld bij St. 1921 No. 368, met ingang van den zelfden datum opgeheven.

II. Residentie Westerafdeeling van Borneo.

Hoofdplaats Pontianak.

Deze residentie bestaat, behalve uit het Gouvernementsgebied van de hoofdplaats Pontianak en aan de Boven-Kapoeas, uit de zelfbesturende landschappen (1) *Sambas, Mampawah, Pontianak, Koeboe, Simpang, Soekadana, Matan, Landak, Tajan Sanggau, Sekadau* (waaronder Belitang) en *Sintang* (waaronder *Sapauk)*.

Administratief is deze residentie bij St. 1895 No. 75, gew. 1900 No. 118, 1912 Nos. 348 en 371, 1913 No. 200, 1914 No. 487, 1916 Nos 93, 172 en 215, 1919 No. 481, 1923 No. 216 verdeeld in vier afdeelingen:

1. *Pontianak* (hoofdplaats *Pontianak)*, verdeeld in de onderafdeelingen *Pontianak* (hoofdplaats *Pontianak)*, *Landak* (hoofdplaats *Ngabang)*, *Sanggau* (hoofdplaats *Sanggau* (2) en *Sekadau* (hoofdplaats *Sekadau)*;

2. *Singkawang* (hoofdplaats *Singkawang)*, verdeeld in de onderafdeelingen *Singkawang* (hoofdplaats *Singkawang)*, *Sambas* (hoofdplaats *Sambas)*, *Bengkajang* (hoofdplaats *Bengkajang)* en *Mampawah* (hoofdplaats *Mampawah)*;

3. *Sintang* (hoofdplaats *Sintang)*, verdeeld in de onderafdeelingen *Sintang* (hoofdplaats *Sintang)*, *Melawi* (hoofdplaats *Nanga-Pinoeh)*, (3) *Semitau* (hoofdplaats *Semitau)* (4) en *Boven-Kapoeas* (hoofdplaats *Poetoessibau)*; (5)

4. *Ketapang* (hoofdplaats *Ketapang)*, verdeeld in de onderafdeelingen *Beneden Matan* (hoofdplaats *Ketapang)*, *Boven Matan* (hoofdplaats *Nangatajap)* en *Soekadana* (hoofdplaats *Soekadana)*.

Grenzen hoofdplaats Pontianak Bb. No. 13835; grenzen Landak, Tajan, Mampawah, Soengaikakap, Sintang, Montrado en Sambas St. 1889 No. 116.

Grenzen verschillende onderafdeelingen St. 1895 No. 75 en 1912 No. 348. Grens onderafdeelingen Boven Kapoeas en Semitau G. B. 10 Augustus 1927 No. 4.

Grens met de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo St. 1904 No. 391; 1934 No. 20.

Gouvernement Groote Oost.

Ingesteld St. 1936 No. 68, administratieve indeeling St. 1938 No. 352, hoofdplaats *Makasser*.

Verdeeld in:

I. Residentie Celebes en Onderhoorigheden.

Hoofdplaats Makassar.

Ingevolge St. 1924 No. 467 bestaat de residentie Celebes en Onderhoorigheden uit 8 afdeelingen:

---

(1) Voor de onderafdeelingen, welke omvatten het gebied dezer landschappen: zie Deel II, bldz. 374—375.

(2) In deze onderafdeeling bevindt zich het rechtstreeks bestuurd district Meliau.

(3) In deze onderafdeeling bevindt zich het rechtstreeks bestuurd district Pinohlanden.

(4) De onderafdeeling Semitau is verdeeld in de districten (rechtstreeks bestuurd gebied) Semitau (hoofdplaats Semitau) en Selimbau (hoofdplaats Selimbau).

(5) De onderafdeeling Boven Kapoeas bestaat uit de rechtstreeks bestuurde districten Poetoes-sibau (hoofdplaats Poetoes-sibau) en Embaloh (hoofdplaats Nangah Boenoet).

1. *Makassar* (hoofdplaats *Makassar)*, bestaande uit de onderafdeelingen *Makassar* (hoofdplaats *Makassar)*, *Pangkadjene* (hoofdplaats *Pangkadjene)* en *Maros* (hoofdplaats *Maros)*;
2. *Soenggoeminasa* (hoofdplaats *Soenggoeminasa*), bestaande uit de onderafdeelingen *Goa* (hoofdplaats *Soenggoeminasa)*, *Takalar* (hoofdplaats *Takalar)* en *Djeneponto* (hoofdplaats *Djeneponto)*;
3. *Bonthain* (hoofdplaats *Bonthain)*, bestaande uit de onderafdeelingen *Bonthain* (hoofdplaats *Bonthain)*, *Boeloekoemba* (hoofdplaats *Boeloekoemba)*, *Sindjai* (hoofdplaats *Sindjai)* en *Salajar* (hoofdplaats *Benteng)*;
4. *Bone* (hoofdplaats *Watampone)*, omvattende de landschappen Bone, met inbegrip van Zuid-Bone en Lamoeroe, Wadjo met de Pitoempanoealanden en Kera, Soppeng met inbegrip van Marioriawa en Marioriwawo, bestaande uit de onderafdeelingen *Noord-Bone* (hoofdplaats *Pampanoea)*, *Bone* (hoofdplaats *Watampone)*. *Zuid-Bone* (hoofdplaats *Mare)*, *Wadjo* (hoofdplaats *Singkang)* en *Soppeng* (hoofdplaats *Watansoppeng)*;
5. *Parepare* (hoofdplaats *Parepare)*, omvattende de landschappen der voormalige federaties Adjataparang en Masenrengpoeloe en de landschappen Soppengriadja, Barroe en Tanette, bestaande uit de onderafdeelingen *Parepare* (hoodplaats *Parepare)*, *Sidenreng-Rapang* (hoofdplaats *Rapang)*, *Pinrang* (hoofdplaats *Pinrang)*, *Enrekang* (hoofdplaats *Enrekang)* en *Barroe* (hoofdplaats *Soempangbinangae)*;
6. *Mandar* (hoofdplaats *Madjene)*, omvattende de Mandarsche landschappen, bestaande uit de onderafdeelingen *Madjene* (hoofdplaats *Madjene)*. *Balangnipasche en Binoeangsche benedenlanden* (hoofdplaats *Tinamboeng)*, *Mamoedjoe* (hoofdplaats *Mamoedjoe)* en *Boven-Binoeang* en *Pitoe'oeloemasalo* (hoofdplaats *Mamasa)*;
7. *Loewoe* (hoofdplaats *Palopo*), omvattende het landschap Loewoe met zijn onderhoorigheden, waaronder ook de Toradjalanden, bestaande uit de onderafdeelingen *Palopo* (hoofdplaats *Palopo)*, *Rantepao* (hoofdplaats *Rantepao)*, *Makale* (hoofdplaats *Makale)*, *Malili* (hoofdplaats *Malili)*, *Kolaka* (hoofdplaats *Kolaka)* en *Masamba* (hoofdplaats *Masamba)*;
8. *Boetoeng* en *Laiwoei* (hoofdplaats *Baoebaoe)*, omvattende de landschappen Boetoeng en Laiwoei, bestaande uit de onderafdeelingen Boetoeng (hoofdplaats *Baoebaoe)*, *Moena* (hoofdplaats *Raha)*, *Toekang Besi-eilanden* (hoofdplaats nader aan te wijzen door den Resident) en *Kendari* (hoofdplaats *Kendari)*.

Bij St. 1936 No. 601 is met ingang van 1 Januari 1937 het voormalig zelfbesturend landschap Goa als zoodanig hersteld.

Grens voormalige afdeeling Sindjai St. 1861 No. 50.

Grens hoofdplaats Makasser St. 1912 No. 150, hoofdplaatsen opgeheven afdeelingen Noorderdistricten, Zuiderdistricten, Salajar en Takalar St. 1888 No. 2, plaats Boeloekoemba Bijbl. No. 10535, Alloe Bijbl. No. 6906, Djeneponto Bijbl. No. 13323, Maros Bijbl. No. 13336, Malino en Soenggoeminasa Bijbl. No. 13379. Grens Sindjai, hoofdplaats opgeheven afdeeling Oosterdistricten Bijbl. No. 7087.

In deze residentie ligt de gemeente Makassar (ingesteld St. 1906 No. 171).

II. Residentie Manado.

Hoofdplaats Manado.

Ingevolge St. 1932 No. 571 (gew. St. 1933 No. 120 en 1934 No. 304) bestaat de residentie Manado uit vijf afdeelingen:

1. *Manado* (hoofdplaats *Manado)*, bestaande uit de onderafdeelingen *Mina-*

hassa (hoofdplaats *Manado)* en *Bola'ang Mongondow* (hoofdplaats *Kotamobagoe).*

2. *Sangihe* en *Talaudeilanden*, onder den Resident, omvattende de eilandengroep van dien naam en bestaande uit een gelijknamige onderafdeeling (hoofdplaats *Tahoena).*

3. *Gorontalo* (hoofdplaats *Gorontalo),* onderverdeeld in de onderafdeelingen *Gorontalo* (hoofdplaats *Gorontalo), Boalemo* (hoofdplaats *Tilamoeta)* en *Boeol* (hoofdplaats *Leok);*

4. *Donggala* (hoofdplaats *Donggala),* onderverdeeld in de onderafdeelingen *Donggala* (hoofdplaats *Donggala), Paloe* (hoofdplaats *Paloe), Parigi* (hoofdplaats *Parigi)* en *Tolitoli* (hoofdplaats *Kampoengbaroe);*

5. *Poso* (hoofdplaats *Poso),* onderverdeeld in de onderafdeelingen *Poso* (hoofdplaats *Poso), Kolonodale* (hoofdplaats *Kolonodale)* en *Banggai* (hoofdplaats *Loewoek).*

Grenzen districten Tompaso en Tonsawang St. 1907 No. 397.

Grenzen hoofdplaats Manado Bijbl. No. 6516, Gorontalo St. 1894 No. 32, Amoerang St. 1895 No. 125.

Grenzen afd. Midden-Celebes en onderafd. Mamoedjoe St. 1919 No. 120.

Grens landschappen Bada en Loewoe (Celebes en Onderhoorigheden), G. B. 29 Maart 1911 No. 44.

In deze residentie ligt de gemeente Manado (ingesteld St. 1919 No. 205). De decentralisatie-wetgeving is verder toegepast op de Minahasa (St. 1919 No. 64 jo. 1934 Nos. 200 en 201).

III. Residentie Molukken.

Hoofdplaats Amboina.

Het rechtstreeks bestuurd gebied bestaat uit de O., Z. en Z.-W. kuststreek van het eiland Ternate van kampong Ternate af tot voorbij Castela, de Christenkampong Laboeha op Batjan met daartoe behoorende gronden en het daaraan grenzende fort Barneveld met bijbehoorend terreinen, de groep der Obi-eilanden en Oostwaarts daarvan gelegen Kekik- en Lawin-eilanden c.a.

Het gebied van het landschap Ternate bestaat uit:

1e. het eiland Ternate met Hiri;
2e. de tusschen Tidore en Batjan gelegen eilanden Moti, Makian, de Kajoa- en Goraitji-groepen;
3e. het Noorder-schiereiland van Halmahera met omliggende eilanden tot aan de Ternataansch-Tidoreesche grens, bepaald door eene lijn van Tofongo op de Oostkust af recht naar den oorsprong van de rivier Kajasa en verder langs den rechter- (Noorder-)oever van die rivier tot aan de Westkust gaande;
4e. de eilanden Morotai en Rau c.a., N.-O. van N.-Halmahera gelegen;
5e. het Z.-schiereiland van Halmahera met aanliggende eilanden, Zuidelijk van het Pidoreesch grondgebied, gescheiden door eene grenslijn van Foja op de Oostkust recht naar Djojopa op de Westkust gaande;
6e. de eilanden bezuiden Z.-Halmahera en verder aan den ingang van straat Patientie en in die straat gelegen, waaronder Damer c.a.;
7e. de eilanden Majo en Taïfore, halverwege tusschen Ternate en Kema (Celebes) gelegen;
8e. de Soela-eilanden.

Het gebied van het landschap Tidore bestaat uit:

1e. de eilanden Tidore, Filonga, Maitara of Noorwegen en Mare;
2e. het centraal gedeelte en de twee Oostelijke schiereilanden van Halmahera,

grenzende ten noorden aan een denkbeeldige lijn, loopende van het snijpunt van den linkeroever der rivier Kajasa met het zeestrand aan de Westkust naar Tofongo aan de Oostkust, en ten zuiden aan een lijn, die van T. Dehepodo op de westkust in de richting van T. Foja op de Oostkust loopt;

3e. de aan de Westkust van het centraal gedeelte van Halmaheira liggende eilanden en koraalriffen, als *Sibae, Woda, Radjoi, Goratoe, Tamin* en *Djodji;*

4e. Nederlandsch Nieuw-Guinee met uitzondering van het gedeelte gelegen tusschen de monding der Bensbachrivier en Kaap Steenboom met daartoe behoorende eilanden;

5e. alle eilanden, gelegen tusschen de kusten van *Halmahera en Nieuw-Guinee.*

Het gebied van het landschap Batjan bestaat uit *Batjan* of *Seki, Kasiroeta* of *Tawali-besar, Mandioli, Obit* of *Batanglobang, Boengamas* of *Batoepatjitaka, Tambelik, Batoeampat, Wiring, Noesa Pau, Latalata, Tawali-ketjil, Noesaraloid* en *Gilalang* of *Batoesombo.*

Ingevolge St. 1934 No. 620 jo. 622, gew. St. 1936 No. 566 jo. St. 1937 No. 557 is de residentie Molukken ingedeeld in 5 afdeelingen:

1. *Amboina,* hoofdplaats *Amboina),* onderverdeeld in de onderafdeelingen *Amboina* (hoofdplaats *Amboina), Boeroe* (hoofdplaats *Namlea), Saparoea* (hoofdplaats *Saparoea), Banda* (hoofdplaats *Banda-Neira), West-Ceram* (hoofdplaats *Piroe), Wahai* (hoofdplaats *Wahai)* en *Oost-Ceram, Ceram-Laoet* en *Goram* (hoofdplaats *Geser);*

2. *Toeal* (hoofdplaats *Toeal),* onderverdeeld in de onderafdeelingen *Kei-eilanden* (hoofdplaats *Toeal*), *Aroe-eilanden* (hoofdplaats *Dobo*), *Tanimbar-eilanden* (hoofdplaats *Saumlaki*), *Zuid-Wester-eilanden* (hoofdplaats *Wonreli*), *Boven-Digoel* (hoofdplaats *Tanah Merah*) *en Zuid-Nieuw-Guinee* (hoofdplaats *Merauke*).

3. *Ternate* (hoofdplaats *Ternate),* onderverdeeld in de onderafdeelingen *Ternate* (hoofdplaats *Ternate*), *Batjan* (hoofdplaats *Laboeha*), *Djailolo* (hoofdplaats *Djailolo*), *Weda* (hoofdplaats *Weda*), *Tobelo* (hoofdplaats *Tobelo*) en *Soela-eilanden* (hoofdplaats *Sanana*);

4. *Noord-Nieuw-Guinee* (hoofdplaats *Manokwari)* bestaande uit de onderafdeelingen *Manokwari, Sorong* (hoofdplaats *Sorong*), *Seroei* (hoofdplaats *Seroei*) en *Hollandia* (hoofdplaats *Hollandia*).

5. *West-Nieuw-Guinea,* bestaande uit de onderafdeelingen *Fak-Fak* (hoofdplaats *Fak-Fak*), *Middenvogelkop* [1]), *Inanwantan* (hoofdplaats *Inanwantan*), *Mimika* (hoofdplaats *Kokenau* dan wel een andere nader door den Resident te bepalen plaats [2])).

Grenzen hoofdplaats Amboina en hoofdplaatsen voormalige afdeelingen Banda en Saparoea St. 1888 No. 91, gew. Bb. No. 7843, plaatsen Kajeli en Djikoemerasa Bb. 7348, Namlea Bb. No. 8200, afdeelingshoofdplaats Manokwari Bb. No. 13507. Grenzen hoofdplaats Ternate St. 1885 No. 186.

In deze residentie ligt de gemeente Amboina (ingesteld St. 1921 No. 524). De decentralisatiewetgeving is verder toegepast op de onderafdeelingen Amboina en Saparoea (St. 1921 No. 158 jo. 1934 No. 204).

IV. Residentie Timor en Onderhoorigheden.

Hoofdplaats Koepang.

Tot het gebied van deze residentie behooren, behalve vele kleinere, de

1) Standplaats te bepalen door den Resident der Molukken; voorloopig Ajamaroe bij het Ainaroemeer.

2) Voorloopig Japero.

eilanden Timor, Flores, Soembawa, Soemba, Sawoe, de Solor- en Alor-eilanden en Roti, het eerste voor zoover het niet aan Portugal behoort.

Administratief is deze residentie ingevolge St. 1937 No. 476 gesplitst in drie afdeelingen:

1. *Timor* en *Eilanden* (hoofdplaats *Koepang*), verdeeld in zes onderafdeelingen *Koepang* (hoofdplaats *Koepang*), *Roti* (hoofdplaats *Baä*), *Zuid-Midden-Timor* (hoofdplaats *SoE*), *Noord-Midden-Timor* (hoofdplaats *Kefannanoe*), *Beloe* (hoofdplaats *Atamboea*) en *Alor* (hoofdplaats *Kalabahi*).

2. *Flores* (hoofdplaats *Endeh*), verdeeld in vijf onderafdeelingen *Endeh* (hoofdplaats *Endeh*), *Oost-Flores en Soloreilanden* (hoofdplaats *Larantoeka*), *Maoemere* (hoofdplaats *Maoemere*), *Ngada* (hoofdplaats *Badjawa*) en *Mangarai* (hoofdplaats *Roeteng*);

3. *Soembawa* en *Soemba* (hoofdplaats *Raba*), verdeeld in vier onderafdeelingen *Soembawa* (hoofdplaats *Soembawa-besar*), *Bima* (hoofdplaats *Raba*), *Oost-Soemba* (hoofdplaats *Waingapoe*) en *West-Soemba* (hoofdplaats *Waikaboebak*).

Grenzen *hoofdplaats Koepang* St. 1886 No. 171, plaats Bima St. 1888 No. 2, Waingapoe Bijbl. No. 7347.

V. Residentie Bali en Lombok.

Hoofdplaats Singaradja.

Ingevolge St. 1922 No. 66 en 1931 No. 96 is de residentie Bali en Lombok (met de daarbij behoorende eilanden) verdeeld in 3 afdeelingen:

1. *Singaradja* (hoofdplaats *Singaradja*), omvattende de landschappen *Boeleleng* en *Djembrana*, verdeeld in de onderafdeelingen *Boeleleng* (hoofdplaats *Singaradja*) en *Djembrana* (hoofdplaats *Negara*);

2. *Zuid-Bali* (hoofdplaats *Denpasar*), omvattende de landschappen *Badoeng*, *Tabanan*, *Gianjar*, *Kloengkoeng*, *Bangli* en *Karang Asem*, verdeeld in de onderafdeelingen *Badoeng* (hoofdplaats *Denpasar*), *Tabanan* (hoofdplaats *Tabanan*), *Gianjar* (hoofdplaats *Gianjar*), *Kloengkoeng* (hoofdplaats *Kloengkoeng*) en *Karangasem* (hoofdplaats *Karangasem*);

3. *Lombok* (hoofdplaats *Mataram*), verdeeld in de onderafdeelingen *West-Lombok* (hoofdplaats *Mataram*), *Midden-Lombok* (hoofdplaats *Praja*) en *Oost-Lombok* (hoofdplaats *Selong*).

Grenzen hoofdplaats Singaradja en plaats Negara St. 1887 No. 195, Ampenan en Sisi St. 1896 No. 8, Mataram St. 1901 No. 242, Selong en Laboean-Hadji St. 1902 No. 238, Praja Bijbl. No. 6808, Denpasar en Tabanan Bijbl. No. 8241, Kloengkoeng Bijbl. No. 8316, Karangasem Bijbl. No. 11209.

Ongedaanmaking van de inlijving bij het rechtstreeks bestuurd gebied van Nederlandsch-Indië van de voormalige zelfbesturen op het eiland Bali *Boeleleng* en *Djembrana* St. 1938 No. 165; *Karang-Asem, Badoeng, Tabanan, Kloengkoeng, Gianjar* en *Bangli* St. 1938 No. 281.

Opheffing locaal ressort Karang-Asem en eenige daarmede verband houdende voorzieningen St. 1938 No. 165.

LIJST VAN ZELFBESTURENDE LANDSCHAPPEN EN LANDSCHAPS- (ONDERAFDEELINGS- EN AFDEELINGS-) KASSEN IN DE BUITENGEWESTEN (1).

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.

I. GOUVERNEMENT SUMATRA.

1. Atjeh en Onderhoorigheden.

Afdeeling Noordkust van Atjeh.

Landschapskas van Pidië.

Onderafdeeling Sigli.

(XII Moekims) Pidië (waartoe ook behooren de onderhoorigheden (Moekims) Kale en Laweuëng) ..	k. v. (1) 29 Juni 1923.	1 Jan. 1925 No. 29.	1926/27 No. 215- 2.
(II Moekims) Arèë	k. v. (1) 15 Jan. 1910.	3 Mei 1910 No. 21.	1909/10 No. 312- 7.
Iboïh	k. v. (1) 24 Nov. 1914.	5 Dec. 1916 No. 42.	1917/18 No. 166- 2.
(III Moekims) Aron	k. v. (3) 16 Sept. 1899.	15 Juni 1900 No. 37.	1900/01 No. 169-26.
(VI Moekims) Ië Leubeuë	k. v. (1) 5 Mrt. 1935.	23 Mei 1935 No. 21.	1936/37 No. 303, 1-3.
Ndjong (en Onderh.)	k. v. (1) 30 Jan. 1915.	19 Juli 1916 No. 31.	1917/18 No. 166- 2.
(III Moekims) Gloempang Pajoeng	k. v. (1) 14 Jan. 1938.	4 April 1938 No. 13.	
Samaïndra	k. v. (1) 13 Nov. 1917.	26 Feb. 1918 No. 41.	1918/19 No. 217- 5.
Bambi en (III Moekims) Oënòë.	k. v. (1) 21 Oct. 1909.	3 Mrt. 1910 No. 29.	1909/10 No. 312- 7.
Kroeëngseumideuën	k. v. (1) 2 Mrt. 1918.	21 Nov. 1918 No. 43.	1919/20 No. 24- 4.
(III Moekims) Pineung (en Onderh.)	k. v. (3) 7 Mei 1900.	4 Oct. 1900 No. 32.	1900/01 No. 169-26.
(III Moekims) Gigiëng	k. v. (3) 7 Mei 1900.	4 Oct. 1900 No. 32.	1900/01 No. 169-26.
(IX Moekims) Keumangan (en Onderh.)	k. v. (1) 24 Juni 1908.	23 Dec. 1908 No. 4.	1908/09 No. 311-19.
(V Moekims) Reubèë	k. v. (1) 24 Juni 1908.	23 Dec. 1908 No. 4.	1908/09 No. 311-19.

Onderafdeeling Meureudoe.

Meureudoe	k. v. (1) 6 Nov. 1911.	3 Sept. 1912 No. 18.	1912/13 No. 342- 2.
Triënggadeng	k. v. (1) 27 Mrt. 1915.	16 Oct. 1915 No. 20.	1915/16 No. 451- 4.
Panteradja	k. v. (1) 7 Nov. 1914.	8 Mei 1915 No. 35.	1914/15 No. 411- 2.

(1) Korte verklaring is aangeduid met k. v.; contract met c.; Timorverklaring met T. v. De tusschen haakjes geplaatste cijfers achter de soort der documenten hebben de volgende beteekenis: (1) = volgens uniform model; (2) = volgens Oostkust Sumatra model; (3) = volgens Atjeh model; (4) = volgens Sigli model; (5) = contract volgens Oostkust Sumatra model van 1905; (6) = contract volgens Celebes model van 1904; (7) = contract volgens Sangi en Talaud model en (10) = contract volgens Celebes model C. van 1894. Zijn in de derde kolom twee besluiten vermeld, dan is het tweede besluit de beschikking waarbij aanteekening werd gehouden van de voldoening aan het voorbehoud bij de goedkeuring en bekrachtiging van het contract gesteld.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.
Onderafdeeling Lammeulo.			
(V Moekims) Tjoembo'	k. v. (1) 5 Juni 1920.	3 Sept. 1920 No. 57.	—
(II Moekims) Titeuë	k. v. (1) 31 Aug. 1926.	16 Jan. 1929 No. 52.	1932/33 No. 267- 2.
(II Moekims) Troesèb	k. v. (1) 10 Oct. 1910.	17 Mei 1911 No. 11.	1911/12 No. 301- 2.
Keumala	k. v. (1) 3 Aug. 1915.	24 Nov. 1915 No. 18.	1915/16 No. 451- 4.
Mé Tareuëm	k. v. (1) 31 Aug. 1926.	14 Juli 1933 No. 28.	1933/34 No. 228- 2.
Andeuë en Lala ..	k. v. (1) 10 Oct. 1910.	17 Mei 1911 No. 11.	1911/12 No. 301- 2.
Ilot	k. v. (3) 9 Juni 1900.	10 Feb. 1901 No. 12.	1901/02 No. 169-47.
Tangsé	k. v. (1) 24 Sept. 1925.	15 Mei 1926 No. 36.	1926/27 No. 215- 2.
Geumpang	k. v. (1) 29 Juli 1911.	2 Dec. 1912 No. 7.	1912/13 No. 342- 2.
Onderafdeeling Bireuën.			
Onderafdeelingskas van Bireuën.			
Samalanga	k. v. (1) 24 Juni 1927.	23 Feb. 1928 No. 15.	—
Gloempangdoea	k. v. (3) 29 Aug. 1902.	21 Jan. 1903 No. 7.	1902/03 No. 174-29.
Peusangan	k. v. (1) 20 Dec. 1911.	15 Nov. 1912 No. 8.	1912/13 No. 342- 2.
Onderafdeeling Lhò'Seumawe.			
Onderafdeelingskas van Lhò'Seumawe.			
Sawang	k. v. (1) 19 Juli 1934.	19 Dec. 1934 No. 13.	—
Nisam	k. v. (1) 11 Mei 1925.	16 Sept. 1925 No. 19.	1926/27 No. 215- 2.
Tjoenda	k. v. (1) 23 Mrt. 1918.	25 Jan. 1919 No. 36.	1919/20 No. 24- 4.
Bajoe	k. v. (1) 1 Dec. 1928.	18 Mei 1929 No. 24.	1932/33 No. 267- 2.
Lho' Seumawe	k. v. (3) 21 Juli 1904.	14 Nov. 1904 No. 13.	1904/05 No. 201- 9.
Blangmangat	k. v. (1) 24 Nov. 1910.	12 April 1911 No. 9.	1911/12 No. 301- 2.
Samakoero'	k. v. (3) 21 Sept. 1899.	15 Juni 1900 No. 37.	1900/01 No. 169-26.
Bloeë'	k. v. (3) 23 Feb. 1900.	4 Oct. 1900 No. 32.	1900/01 No. 169-26.
Geudong	k. v. (1) 24 Sept. 1917.	29 Dec. 1917 No. 55.	1918/19 No. 217- 5.
Blangme	k. v. (3) 7 Dec. 1899.	15 Juni 1900 No. 37.	1900/01 No. 169-26.
Onderafdeeling Lhò'soekon.			
Onderafdeelingskas van Lhò'soekon.			
Kroeëngpase (rechter rivieroever) of het gebied van T. Hakèm Kroeëng	k. v. (1) 25 Feb. 1911.	20 Juli 1911 No. 36.	1911/12 No. 301- 2.
Keureutöë	k. v. (3) 26 Juni 1900.	4 Oct. 1900 No. 32.	1900/01 No. 169-26.
Matangkoeli	k. v. (1) 20 April 1927.	1 Aug. 1927 No. 10.	1932/33 No. 267- 2.
Peutöë	k. v. (1) 25 Juli 1911.	5 Dec. 1911 No. 15.	1911/12 No. 301- 2.
Onderafdeeling Takingeun.			
Onderafdeelingskas van Takingeun.			
Gebied van Rödjö Tjeq Böbasan ...	k. v. (3) 11 Mrt. 1905.	1 Sept. 1905 No. 3.	1905/06 No. 224- 2.
Gebied van Rödjö Boeket	k. v. (1) 6 Jan. 1911.	30 Oct. 1911 No. 29.	1911/12 No. 301- 2.
Gebied van Rödjö Siah Oetama	k. v. (1) 16 Juli 1934.	24 Oct. 1934 No. 30.	
Gebied van Rödjö Linggö	k. v. (1) 12 April 1929.	13 Aug. 1929 No. 43.	1932/33 No. 267- 2.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.

Afdeeling Oostkust van Atjeh met Alaslanden, Gajo Loeëus en Serbeudjadi.

Onderafdeeling Idi.

Onderafdeelingskas van Idi.

Tandjongseumanto en Meureubo' ...	k. v. (3) 7 Dec. 1899.	15 Juni 1900 No. 37.	1900/01 No. 169-26.
Simpang Oelim	k. v. (1) 26 Juni 1926.	19 Juli 1927 No. 64.	1932/33 No. 267- 2.
Djoelo-tjoet	k. v. (1) 3 Sept. 1907.	16 Nov. 1907 No. 19.	1908/09 No. 1-44.
Djoelo-rajeu	k. v. (1) 24 Feb. 1931.	18 Juni 1931 No. 44.	1933/34 No. 228- 2.
Bago' en Boegeng	k. v. (3) 6 Juni 1906.	10 Sept. 1906 No. 13.	1906/07 No. 265-38.
Idi-tjoet	k. v. (3) 25 Oct. 1899.	15 Juni 1900 No. 37.	1900/01 No. 169-26.
Idi-rajeu	k. v. (1) 3 Sept. 1927.	21 Dec. 1927 No. 44.	1932/33 No. 267- 2.
Peudawa-rajeu	k. v. (1) 18 Juni 1936.	8 Sept. 1936 No. 29.	—

Onderafdeeling Langsa.

Onderafdeelingskas van Langsa.

Soengoë-raja	k. v. (1) 10 Aug. 1911.	22 Juli 1912 No. 30.	1912/13 No. 342- 2.
Langsa	k. v. (1) 17 Juni 1908.	17 Aug. 1908 No. 6.	1908/09 No. 311-19.
Peureula'	k. v. (1) 21 Jan. 1913.	7 Aug. 1913 No. 5.	1913/14 No. 345-4. (1)
Serbeudjadi (Kedjoeron Aboq) ...	k. v. (1) 10 Oct. 1912.	31 Juli 1913 No. 31.	1913/14 No. 345-4. (2)

Onderafdeeling Tamiang.

Onderafdeelingskas van Tamiang.

Karang	k. v. (1) 15 Aug. 1927.	21 Dec. 1927 No. 44.	1932/33 No. 267- 2.
Soengei Ijoe	k. v. (1) 25 Juni 1909.	3 Oct. 1910 No. 26.	1910/11 No. 309- 9.
Zuidelijk Boven Tamiang (Kendjoeroean Moeda) ...	k. v. (1) 6 Juli 1911.	23 Jan. 1912 No. 11.	1911/12 No. 301- 2.
Zuidelijk Beneden Tamiang (Soetan Moeda)	k. v. (1) 25 Juni 1909.	3 Oct. 1910 No. 26.	1910/11 No. 309- 9.

Onderafdeeling Alaslanden.

Onderafdeelingskas der Alaslanden.

Poelaunas	k. v. (1) 7 Oct. 1914.	24 Mrt. 1937	....
Bambel	k. v. (1) 18 Nov. 1916.	17 Sept. 1917 No. 51.	1918/19 No. 217- 5.

Onderafdeeling Gajo Loeëus.

Onderafdeelingskas van Gajo Loeëus.

Gajo Loeëus (gebied van Kedjoeran Petiambang).	k. v. (1) 8 April 1911.	10 Jan. 1912 No. 7.	1911/12 No. 301- 2.

Afdeeling Westkust van Atjeh.

Onderafdeeling Tjalang.

Onderafdeelingskas van Tjalang.

Kloeang	k. v. (1) 22 Jan. 1915.	30 Mrt. 1916 No. 38.	1915/16 No. 451- 4.
Koealadaja	k. v. (1) 12 Juni 1926.	30 Oct. 1926 No. 25.	1932/33 No. 267- 2.
Lambeusöë	k. v. (1) 13 Feb. 1918.	1 Feb. 1919 No. 31.	1919/20 No. 24- 4.
Oenga	k. v. (1) 20 Juni 1916.	25 Oct. 1916 No. 13.	1917/18 No. 166- 2.
Lhò'kroeët	k. v. (1) 12 Juni 1914.	26 Jan. 1915 No. 46.	1914/15 No. 411- 2.
Pate	k. v. (1) 18 Nov. 1908.	18 Feb. 1909 No. 28.	1908/09 No. 311-19.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.
Lageuën	k. v. (3) 5 Mrt. 1906.	8 Sept. 1906 No. 8.	1906/07 No. 265-38.
Rigaih	k. v. (3) 18 Nov. 1899.	10 Feb. 1901 No. 12.	1901/02 No. 169-47.
Kroeëng Sabe	k. v. (3) 30 Nov. 1899.	12 Juli 1901 No. 33.	1901/02 No. 169-47.
Teunam	k. v. (1) 31 Mei 1907.	12 Sept. 1907 No. 4.	1908/09 No. 1-44.

Onderafdeeling Meulaboh.

Onderafdeelingskas van Meulaboh.

Wojla	k. v. (1) 31 Oct. 1911.	30 Jan. 1915 No. 21.	1914/15 No. 411- 2.
Boebon	k. v. (1) 12 Mrt. 1921.	7 Feb. 1922 No. 39.	1922/23 No. 210- 2.
Lho'boebon	k. v. (1) 24 Juli 1920.	15 Oct. 1920 No. 68.	—
Kawai XVI (Meulaboh)	k. v. (1) 1 Nov. 1911.	19 Juni 1913 No. 17.	1913/14 No. 345-4. (3)
Seunagan	k. v. (1) 4 Mrt. 1918.	18 Oct. 1918 No. 32.	1919/20 No. 24- 4.
Seuneuäm	k. v. (1) 22 Dec. 1915.	15 Juli 1916 No. 38.	1917/18 No. 166- 2.
Beutong	k. v. (1) 14 Feb. 1921.	19 Nov. 1921 No. 32.	1921/22 No. 210- 2.
Pameuë	k. v. (1) 11 Mei 1914.	17 Feb. 1915 No. 27.	1914/15 No. 411- 2.
Toengkob	k. v. (1) 15 Dec. 1913.	26 Jan. 1915 No. 45.	1914/15 No. 411- 2.

Onderafdeeling Tapa'toean.

Onderafdeelingskas van Tapa'toean.

Koeala Batèë	k. v. (1) 2 Dec. 1918.	31 Mei 1919 No. 44.	1919/20 No. 24- 4.
Soesoh	k. v. (1) 28 Nov. 1917.	29 Aug. 1918 No. 34.	1919/20 No. 24- 4.
Blangpidië	k. v. (1) 29 Jan. 1918.	29 Aug. 1918 No. 33.	1919/20 No. 24- 4.
Manggeng	k. v. (1) 21 Sept. 1920.	19 Jan. 1921 No. 101.	—
Lho'pawoh-noord	k. v. (1) 26 Juni 1924.	19 Dec. 1924 No. 4.	1926/27 No. 215- 2.
Labohan Adji	k. v. (1) 20 Sept. 1934.	11 Jan. 1935 No. 33.	—
Meuke	k. v. (1) 23 Juni 1913.	30 Oct. 1913 No. 45.	1913/14 No. 345-4. (4)
Lho'pawoh-zuid	k. v. (1) 31 Juli 1920.	15 Oct. 1920 No. 62.	—
Samadoea	k. v. (1) 17 Feb. 1922.	1 Aug. 1922 No. 19.	—
Tapa'toean	k. v. (1) 6 Feb. 1912.	4 Juni 1912 No. 20.	1912/13 No. 342- 2.

Onderafdeeling Zuidelijke Atjehsche landschappen.

Onderafdeelingskas der Zuidelijke Atjehsche landschappen.

Kloeët	k. v. (1) 4 Feb. 1925.	16 Sept. 1925 No. 18.	1926/27 No. 215- 2.
Troemon	k. v. (1) 28 Nov. 1910.	11 Jan. 1912 No. 34.	1911/12 No. 301- 2.

Onderafdeeling Simeuloeë (eiland Simeuloeë).

Onderafdeelingskas van Simeuloeë.

Simeuloeë	k. v. (1) 30 Sept. 1935.	17 April 1936 No. 32.	**1936/37 No. 303, 1-3.**
Teupah	k. v. (1) 10 Oct. 1916.	24 April 1917 No. 48.	1917/18 No. 166- 2.
Leukoeën	k. v. (1) 7 Dec. 1914.	2 Mrt. 1917 No. 45.	1917/18 No. 166- 2.
Salang	k. v. (1) 1 Aug. 1910.	16 Mrt. 1911 No. 10.	1910/11 No. 309- 9.
Sigoelai	k. v. (1) 29 Mrt. 1913.	16 Jan. 1914 No. 25.	1913/14 No. 345-4. (5)

2. Oostkust van Sumatra.

Afdeeling Deli en Serdang.

Onderafdeelingen Beneden Deli, Boven Deli en Padang en Badagei.

Landschapskas van Deli.

Deli	c. 16 Juni 1938.	17 Sept. 1938 No. 17.	

Onderafdeeling Serdang.

Landschapskas van Serdang.

Serdang	c. 14 Juni 1938.	17 Sept. 1938 No. 17.	

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.
Afdeeling Langkat.			
Landschapskas van Langkat.			
Langkat	c. 16 Juni 1938.	17 Sept. 1938 No. 17.	
Afdeeling Asahan.			
Onderafdeeling Asahan.			
Landschapskas van Asahan.			
Asahan	c. 16 Juni 1938.	17 Sept. 1938 No. 17.	
Onderafdeeling Batoebara.			
Onderafdeelingskas van Batoebara.			
Indrapoera	k. v. (1) 21 Oct. 1920.	25 Juli 1924 No. 50.	1924/25 No. 237- 2.
Soekoedoea	k. v. (1) 21 Oct. 1920.	25 Juli 1924 No. 50.	1924/25 No. 237- 2.
Tanahdatar	k. v. (1) 14 Aug. 1907.	15 Feb. 1908 No. 43.	1908/09 No. 1-42.
Pasisir	k. v. (1) 14 Aug. 1907.	15 Feb. 1908 No. 43.	1908/09 No. 1-42.
Limapoeloeh	k. v. (1) 14 Aug. 1907.	15 Feb. 1908 No. 43.	1908/09 No. 1-42.
Onderafdeeling Laboehanbatoe.			
Onderafdeelingskas van Laboehanbatoe.			
Koealoe en Ledong	c. 16 Juni 1938.	17 Sept. 1938 No. 17.	
Kotapinang	k. v. (1) 24 Juni 1907.	25 Aug. 1907 No. 7.	1908/09 No. 1-42.
Panai	k. v. (1) 24 Juni 1907.	9 Oct. 1907 No. 4.	1908/09 No. 1-42.
Bila en Onderh. .	k. v. (1) 7 Jan. 1916.	8 Juni 1916 No. 24.	1915/16 No. 451- 8.
Afdeeling Bengkalis.			
Onderafdeeling Selatpandjang.			
Landschapskas van Pelalawan.			
Pelalawan	c. (5) 29 Dec. 1906.	13 April en 25 Juni 1907 Nos. 15 en 5.	1908/09 No. 1-35.
Onderafdeelingen Benkalis, Siak en Bagansiapiapi, en enkele districten van de onderafdeelingen Kampar Kiri en Selatpandjang.			
Landschapskas van Siak Sri Indrapoera.			
Siak Sri Indrapoera	c. 16 Juni 1938.	17 Sept. 1938 No. 17.	
Onderafdeeling Rokan.			
Onderafdeelingskas van Rokan.			
IV Kota Rokan Kiri	k. v. (2) 1 Mei 1905.	22 Jan. 1906 No. 19.	1906/07 No. 265- 2.
Koentodaressalam ..	k. v. (1) 25 Juni 1910.	17 Nov. 1910 No. 16.	1910/11 No. 309- 4.
Rambah	k. v. (1) 20 Sept. 1928.	26 Nov. 1929 No. 34.	1932/33 No. 267- 2.
Kepanoehan	k. v. (2) 27 Mei 1905.	22 Jan. 1906 No. 19.	1906/07 No. 265- 4.
Tamboesai	k. v. (1) 12 Oct. 1917.	29 Aug. 1918 No. 35	1919/20 No. 24- 2.
Onderafdeeling Kamparkiri.			
Onderafdeelingskas van Kampar Kiri.			
Goenoengsahilan	k. v. (1) 29 Mei 1907.	11 Juli 1909 No. 18.	1909/10 No. 312- 2.
Singingi	k. v. (1) 14 Febr. 1919.	3 Febr. 1920 No. 33.	1919/20 No. 524- 2.

Afdeeling Simeloengoen en de Karolanden.

Onderafdeeling Simeloengoen.

Onderafdeelingskas van Simeloengoen.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.
Tanahdjawa	k. v. (1) 27 Juli 1921.	3 Jan. 1922 No. 23.	1921/22 No. 210- 2.
Siantar	k. v. (1) 18 Mei 1916.	11 Oct. 1916 No. 49.	1917/18 No. 166- 6.
Panai	k. v. (1) 4 Sept. 1907.	20 Dec. 1907 No. 14.	1908/09 No. 1-42.
Raja	k. v. (1) 4 Sept. 1907.	20 Dec. 1907 No. 14.	1908/09 No. 1-42.
Dolok (Silau)	k. v. (1) 10 Sept. 1907.	20 Dec. 1907 No. 14.	1908/09 No. 1-42.
Poerba	k. v. (1) 5 Sept. 1907.	20 Dec. 1907 No. 14.	1908/09 No. 1-42.
V Koeta (Si Lima Koeta)	k. v. (1) 4 Sept. 1907.	20 Dec. 1907 No. 14.	1908/09 No. 1-42.

Onderafdeeling Karolanden.

Onderafdeelingskas van de Karolanden.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.
Lingga en Onderh.	k. v. (1) 25 Juli 1935.	13 Mrt. 1936 No. 6.	1936/37 No. 303, 1- 3.
Baroesdjahe en Onderh.	k. v. (1) 13 Mei 1916.	11 Oct. 1916 No. 50.	1917/18 No. 166- 6.
Soeka en Onderh.	k. v. (1) 13 Sept. 1907.	20 Dec. 1907 No. 14.	1908/09 No. 1-42.
Sarinembah en Onderh.	k. v. (1) 29 April 1925.	21 Mei 1926 No. 20.	1926/27 No. 215- 2.
Koetaboeloeh en Onderh.	k. v. (1) 13 Sept. 1907.	20 Dec. 1907 No. 14.	1908/09 No. 1-42.

3. Riouw en Onderhoorigheden.

Afdeeling Indragiri.

Onderafdeelingen Indragirische Bovenlanden en Indragirische Benedenlanden.

Landschapskas van Indragiri.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.
Indragiri	k. v. (1) 20 Juni 1912.	3 Sept. 1912 No. 17.	1912/13 No. 342- 8.

Onderafdeeling Koeantandistricten.

Landschapskas der Koeantandistricten.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.
IV Kotadihilir	k. v. (1) 14 Feb. 1907.	6 Juli 1907 No. 13.	1908/09 No. 311-21.
IV Kotadimoedik ..	k. v. (2) 19 Nov. 1905.	13 Mrt. 1906 No. 14.	1906/07 No. 265-15.
V Kotadimoedik Loeboek Djambi.	k. v. (1) 26 Mei 1931.	23 Jan. 1932 No. 33.	1933/34 No. 228- 2.
V Kota di Tangah.	k. v. (2) 17 Nov. 1905.	13 Mrt. 1906 No. 14.	1906/07 No. 265-13.
Loeboekramo of III Kota	k. v. (1) 22 Juni 1908.	3 Sept. 1908 No. 29.	1908/09 No. 311-22.
Oeloe Tesso	k. v. (1) 29 Mei 1907.	11 Juli 1909 No. 18.	1909/10 No. 312- 5.

II. GOUVERNEMENT BORNEO.

1. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.

Afdeeling Kapoeas-Barito.

Onderafdeeling Kotawaringin.

Landschapskas van Kotawaringin.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.
Kotawaringin	k. v. (1) 9 Aug. 1913.	25 Mrt. 1914 No. 54.	1913/14 No. 345-24.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.
Afdeeling Samarinda.			
Onderafdeelingen Oost-Koetai, West-Koetai en Balikpapan.			
Landschapskas van Koetai.			
Koetai	c. 12 Aug. 1938.		
Afdeeling Boeloengan en Beraoe.			
Onderafdeelingen Boeloengan, Tarakan en Apo Kajan.			
Landschapskas van Boeloengan.			
Boeloengan	k. v. (1) 20 Aug. 1929.	7 Nov. 1929 No. 25.	1932/33 No. 267-2.
Onderafdeeling Beraoe.			
Landschapskas van Sambalioeng en Goenoeng Taboer.			
Sambalioeng	k. v. (1) 30 April 1920.	29 Dec. 1920 No. 56*a*.	—
Goenoengtaboer ...	k. v. (1) 25 April 1921.	5 Nov. 1921 No. 11.	1922 No. 210-2.
2. Westerafdeeling van Borneo.			
Afdeeling Singkawang.			
Onderafdeelingen Sambas, Singkawang en Bengkajang.			
Landschapskas van Sambas.			
Sambas	k. v. (1) 4 Dec. 1922.	30 April 1923 No. 7.	—
Onderafdeeling Mampawah.			
Landschapskas van Mampawah.			
Mampawah	c. 13 Sept. 1910.	15 Jan. en 9 Mei 1912 Nos. 74 en 24.	1911/12 No. 301-7.
Afdeeling Pontianak.			
Onderafdeeling Pontianak.			
Landschapskas van Pontianak.			
Pontianak	c. 2 Juli 1938.		
Landschapskas van Koeboe.			
Koeboe	k. v. (1) 3 Sept. 1921.	7 Feb. 1922 No. 38.	1922 No. 210-2.
Onderafdeeling Landak.			
Landschapskas van Landak.			
Landak	k. v. (1) 19 Mei 1922.	4 Nov. 1922 No. 28.	—

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.

Onderafdeelingen Sanggau en Sekadau.

Landschapskas van Sanggau.

Sanggau	k. v. (1) 25 Aug. 1920.	11 Juli 1921 No. 45.	—

Landschapskas van Tajan.

Tajan	k. v. (1) 29 Nov. 1930.	11 Aug. 1931 No. 52.	1933/34 No. 228- 2.

Landschapskas van Sekadau.

Sekadau	k. v. (1) 13 Feb. 1920.	10 Juli 1920 No. 54.	—

Afdeeling Ketapang.

Onderafdeelingen Boven- en Beneden-Matan.

Landschapskas van Matan.

Matan	k. v. (1) 6 Jan. 1922.	23 Mrt. 1922 No. 32.	1922 No. 210- 2.

Onderafdeeling Soekadana.

Landschapskas van Soekadana.

Soekadana	k. v. (1) 1 Juli 1911.	15 Jan. 1912 No. 79.	1911/12 No. 301-14.

Landschapskas van Simpang.

Simpang	k. v. (1) 28 Juni 1911.	15 Jan. 1912 No. 79.	1911/12 No. 301-14.

Afdeeling Sintang.

Onderafdeelingen Sintang en Melawi.

Landschapskas van Sintang.

Sintang	k. v. (1) 5 April 1913.	26 Aug. 1913 No. 18.	1913/14 No. 345-15.

III. GOUVERNEMENT GROOTE OOST.

1. Celebes en Onderhoorigheden.

Afdeeling Soenggoeminasa.

Onderafdeeling Goa.

Landschapskas van Goa.

Goa	k. v. (1) 30 Nov. 1936.	31 Dec. 1936 No. 1.	—

Afdeeling Bone.

Onderafdeelingen Noord-Bone, Bone en Zuid-Bone.

Landschapskas van Bone.

Bone	k. v. (1) 12 Feb. 1931.	17 Mrt. 1931 No. 6.	1933/34 No. 228- 2.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.

Onderafdeeling Wadjo.

Landschapskas van Wadjo.

Wadjo	k. v. (1) 17 Juni 1929.	11 Juni 1931 No. 58.	1932/33 No. 267- 2.

Onderafdeeling Soppeng.

Landschapskas van Soppeng.

Soppeng	k. v. (4) 28 Sept. 1905.	19 Juli 1906 No. 29.	1906/07 No. 265-40.

Afdeeling Parepare.

Onderafdeelingen Parepare, Sidenreng-Rapang en Pinrang.

Landschapskas van Adjataparang.

Sidenreng	k. v. (4) 25 Oct. 1905.	2 Mei 1906 No. 18.	1906/17 No. 265-40.
Rappang	k. v. (1) 16 Aug. 1909.	10 Nov. 1911 No. 21.	1911/12 No. 301-20.
Maloesetasi	k. v. (1) 12 Mrt. 1917.	2 Aug. 1918 No. 10.	1919/20 No. 24- 6.
Soeppa	k. v. (1) 25 Aug. 1928.	10 Feb. 1929 No. 4.	1932/33 No. 267- 2.
Sawito	k. v. (1) 1 Aug. 1922.	16 Oct. 1923 No. 23.	1924/25 No. 237- 2.
Batoelapa	k. v. (4) 3 Feb. 1906.	19 Juli 1906 No. 29.	1906/07 No. 265-40.
Kasa	k. v. (4) 3 Feb. 1906.	19 Juli 1906 No. 29.	1906/07 No. 265-40.

Onderafdeeling Enrekang.

Landschapskas van Masenrempoeloe.

Maiwa	k. v. (1) 5 Mei 1923.	28 Aug. 1924 No. 9.	1926/27 No. 215- 2.
Enrekang	k. v. (1) 12 Dec. 1917.	4 Juli 1918 No. 78.	1919/20 No. 24- 6.
Maloewa	k. v. (1) 3 Mrt. 1919.	14 Oct. 1919 No. 26.	1919/20 No. 524- 2.
Boentoe Batoe	k. v. (1) 10 Juli 1922.	9 Jan. 1924 No. 11.	—
Allah	k. v. (1) 1 Mrt. 1915.	16 Oct. 1915 No. 28.	1915/16 No. 451-14.

Onderafdeeling Barroe.

Onderafdeelingskas van Barroe.

Barroe	k. v. (1) 28 Aug. 1910.	27 Dec. 1911 No. 40.	1911/12 No. 301-20.
Soppengriadja	k. v. (1) 11 Oct. 1920.	28 Jan. 1922 No. 7.	1920 No. 210- 2.
Tanette	k. v. (1) 7 Aug. 1912.	4 Dec. 1913 No. 15.	1913/14 No. 345-30.

Afdeeling Mandar.

Afdeelingskas van Mandar.

Onderafdeeling Madjene.

Madjene	k. v. (1) 15 Feb. 1908.	26 Mei 1908 No. 11.	1908/09 No. 1-29.
Pembaoeang	k. v. (1) 15 Juni 1921.	28 April 1922 No. 57.	1922 No. 210- 2.
Tjenrana	k. v. (1) 27 Aug. 1918.	8 Mei 1919 No. 30.	1919/20 No. 24- 6.

Onderafdeelingen Balangnipasche en Binoeangsche Benedenlanden en Boven-Binoeang en Pitoe'oeloema-salo.

Balangnipa	k. v. (1) 2 Nov. 1909.	2 Dec. 1910 No. 16.	1910/11 No. 309-19.
Binoeang	k. v. (1) 29 Aug. 1918.	24 Juli 1919 No. 74.	1919/20 No. 524- 2.

Onderafdeeling Mamoedjoe.

Mamoedjoe	k. v. (1) 19 Aug. 1908.	14 Juli 1910 No. 17.	1910/11 No. 309-19.
Tapalang	k. v. (1) 4 Juli 1908.	31 Dec. 1908 No. 14.	1908/09 No. 311-13.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.

Afdeeling Loewoe.

Onderafdeelingen Palopo, Rantepao, Makale, Malili, Kolaka en Masemba.

Landschapskas van Loewoe.

Loewoe	k. v. (4) 19 Sept. 1905.	19 Juli 1906 No. 29.	1906/07 No. 265-40.

Afdeeling Boeton en Laiwoei.

Onderafdeeling Boeton met Toekang Besi eilanden en Moena.

Landschapskas van Boeton.

Boeton	k. v. (1) 8 Juli 1922.	26 Aug. 1922 No. 35.	—

Onderafdeeling Kendari.

Landschapskas van Laiwoei.

Laiwoei	k. v. (1) 30 Aug. 1917.	2 Aug. 1918 No. 15.	1919/20 No. 24- 6.

2. Manado.

Afdeeling Manado.

Onderafdeeling Bolaäng Mongondow.

Onderafdeelingskas van Bolaäng Mongondow.

Bintaoena	k. v. (1) 8 Oct. 1912.	12 Feb. 1913 No. 49.	1912/13 No. 342-24.
Bolaäng Mongondow	k. v. (1) 8 Oct. 1912.	12 Feb. 1913 No. 49.	1912/13 No. 342-24.
Bolaängoeki	k. v. (1) 8 Oct. 1912.	12 Feb. 1913 No. 49.	1912/13 No. 342-24.
Kaïdipan Besar	k. v. (1) 26 April 1913.	31 Juli 1913 No. 30.	1913/14 No. 345-26.

Afdeeling Sangihe- en Talaudeilanden.

Onderafdeeling Sangihe- en Talaud eilanden.

Afdeelingskas der Sangihe- en Talaud eilanden.

Kandahe-tahoena	k. v. (1) 21 Dec. 1916.	24 Mrt. 1917 No. 91.	1917/18 No. 166- 8.
Manganitoe	k. v. (1) 18 Aug. 1913.	2 Mei 1914 No. 29.	1913/14 No. 345-25.(1)
Sinoe	k. v. (1) 7 Feb. 1921.	28 April 1922 No. 58.	1922/23 No. 210- 2.
Taboekan	k. v. (1) 4 Sept. 1922.	15 Jan. 1923 No. 28.	—
Tagoelandang	k. v. (1) 8 Dec. 1922.	17 Juni 1923 No. 12.	—
Talaudeilanden	k. v. (1) 8 Sept. 1921.	28 Juli 1922 No. 31.	—

Afdeeling Gorontalo.

Onderafdeeling Boeol.

Landschapskas van Boeol.

Boeol	k. v. (1) 20 Dec. 1915.	17 Juli 1916 No. 62.	1917/18 No. 166- 8.

Afdeeling Donggala.

Onderafdeeling Donggala.

Onderafdeelingskas van Donggala.

Banawa	k. v. (1) 24 Sept. 1916.	30 Jan. 1917 No. 4.	1917/18 No. 166- 8.
Tawaëli	k. v. (1) 27 Jan. 1912.	4 Mei 1912 No. 8.	1912/13 No. 342-24.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.
	Onderafdeeling Paloe.		
	Onderafdeelingskas van Paloe.		
Paloe	k. v. (1) 15 Juli 1921.	29 Oct. 1921 No. 30.	1922/23 No. 210- 2.
Sigidolo	k. v. (1) 17 April 1916.	15 Nov. 1916 No. 38.	1917/18 No. 166- 8.
Koelawi	k. v. (1) 8 April 1921.	17 Sept. 1921 No. 36.	1922/23 No. 210- 2.
	Onderafdeeling Parigi.		
	Onderafdeelingskas van Parigi.		
Parigi	k. v. (1) 5 Feb. 1917.	22 Aug. 1917 No. 2.	1918/19 No. 217- 8.
Moöetong	k. v. (1) 3 Mrt. 1917.	22 Aug. 1917 No. 2.	1918/19 No. 217- 8.
	Onderafdeeling Tolitoli.		
	Landschapskas van Tolitoli.		
Tolitoli	k. v. (1) 17 Feb. 1920.	10 Juli 1920 No. 31.	—
	Afdeeling Poso.		
	Onderafdeeling Poso.		
	Onderafdeelingskas van Poso.		
Todjo	k. v. (1) 27 Mrt. 1916.	15 Juli 1916 No. 39.	1917/18 No. 166- 8.
Poso	k. v. (1) 30 Aug. 1920.	26 April 1921 No. 40.	1932/33 No. 267- 2.
Loree	k. v. (1) 28 Feb. 1917.	22 Aug. 1917 No. 2.	1918/19 No. 217- 8.
Oenaoena	k. v. (1) 7 April 1917.	22 Aug. 1917 No. 2.	1918/19 No. 217- 8.
	Onderafdeeling Kolonedale.		
	Onderafdeelingskas van Kolonedale.		
Boengkoe	k. v. (1) 25 Mrt. 1923.	31 Jan. 1925 No. 27.	1926/27 No. 215- 2.
Mori	k. v. (1) 25 Nov. 1908.	6 Juni 1909 No. 3.	1909/10 No. 312-17.
	Onderafdeeling Banggai.		
	Landschapskas van Banggai.		
Banggai	k. v. (1) 1 April 1908.	1 Juli 1908 No. 14.	1908/09 No. 311-16.
	3. Molukken.		
	Afdeeling Ternate.		
	Vereenigde landschapskas van Ternate, Tidore en Batjan.		
Batjan	k. v, (1) 8 Juni 1910.	6 Dec. 1910 No. 15.	1910/11 No. 300-23.
Ternate	k. v. (1) 13 Nov. 1915.	10 Mei 1916 No. 7.	1915/16 No. 451-16.
Tidore	k. v. (1) 3 Juni 1909.	16 Sept. 1909 No. 20.	1909/10 No. 312-21.
	Afdeeling Noord-Nieuw-Guinea.		
	Afdeelingskas van Noord-Nieuw-Guinea.		
Zelfbestuursgebied in Noord-Nieuw-Guinea (1) omvattende de afdeeling Noord-Nieuw-Guinea.	—	—	—

(1) Behoort tot het landschap Tidore.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.

Afdeeling West-Nieuw-Guinea.

Afdeelingskas van West-Nieuw-Guinea.

Zelfbestuursgebied in West-Nieuw-Guinea (1) voorzoover gelegen in de onderafdeelingen Fak-Fak, Inanwanten en Mimika	—	—	—

4. Timor en Onderhoorigheden.

Afdeeling Timor en eilanden.

Afdeelingskas van Timor en eilanden (met uitzondering van de onderafdeeling Alor).

Onderafdeeling Koepang.

Amarasi	k. v. (1) 9 Feb. 1916.	24 April 1917 No. 47.	1917/18 No. 166-10.
Koepang en het eiland Semaoe ..	k. v. (1) 9 Oct. 1923.	7 April 1919 No. 17.	1919/20 No. 24-10.
Fatoeleo	k. v. (1) 19 Feb. 1923.	16 Juli 1923 No. 43.	—
Amfoan	k. v. (1) 19 Oct. 1924.	20 Mei 1925 No. 21.	1926/27 No. 215- 2.

Onderafdeeling Roti.

Roti	k. v. (1) (*)	....	....
Sawoe	k. v. (1) 13 Juli 1918.	21 Nov. 1918 No. 44.	1919/20 No. 24-10.

Onderafdeeling Zuid-Midden-Timor.

Amanoeban	k. v. (1) 27 April 1921.	24 Feb. 1923 No. 18.	—
Amanatoen	k. v. (1) 27 April 1921.	24 Feb. 1923 No. 18.	—
Molo	k. v. (1) 14 Mei 1915.	10 Mei 1916 No. 8.	1915/16 No. 451-18.

Onderafdeeling Noord-Midden-Timor.

Miomaffo	k. v. (1) 7 Mrt. 1920.	26 Oct. 1922 No. 48.	—
Beboeki	k. v. (1) 24 Dec. 1916.	23 Oct. 1917 No. 12.	1918/19 No. 217- 2.
Isana	k. v. (1) 24 Dec. 1916.	23 Oct. 1917 No. 12.	1918/19 No. 217- 2.

Onderafdeeling Beloe.

Beloe	k. v. (1) 10 Mei 1926.	25 Mrt. 1927 No. 43.	1932/33 No. 267- 2.

Onderafdeeling Alor.

Onderafdeelingskas van Alor.

Alor	k. v. (1) 16 April 1919.	14 Oct. 1919 No. 27.	1919/20 No. 524- 2.
Barnoesa	k. v. (1) 17 Sept. 1918.	14 Feb. 1919 No. 43.	1919/20 No. 24-10.
Pantar Matahari Naik	k. v. (1) 2 Nov. 1918.	7 April 1919 No. 16.	1919/20 No. 24-10.
Koei	k. v. (1) 12 April 1922.	13 Mrt. 1923 No. 16.	—
Kolana	k. v. (1) 20 Juni 1914.	27 Aug. 1915 No. 36.	1915/16 No. 451-18.
Batoelolong	k. v. (1) 29 Aug. 1914.	27 Aug. 1915 No. 36.	1915/16 No. 451-18.
Poereman (met Erana)	k. v. (1) 27 Dec. 1918.	14 Oct. 1919 No. 28.	1919/20 No. 524- 2.

(1) Behoort tot het landschap Tidore.
(*) De korte verklaringen der voormalige landschappen, waaruit het landschap Roti is ontstaan, blijven van kracht.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.

Afdeeling Soemba en Soembawa.

Onderafdeeling Oost-Soemba.

Onderafdeelingskas van Oost-Soemba.

Kanatang	k. v. (1) 23 Juni 1914.	12 Mei 1916 No. 27.	1915/16 No. 451-18.
Lewa	k. v. (1) 12 Nov. 1917.	3 Mei 1918 No. 45.	1918/19 No. 217-2.
Taboendoeng	k. v. (1) 7 Sept. 1918.	1 Feb. 1919 No. 30.	1919/20 No. 24-10.
Melolo	k. v. (1) 23 Mrt. 1913.	23 Dec. 1913 No. 24.	1913/14 No. 345-36. (7)
Larendi	k. v. (1) 23 Jan. 1919.	31 Mei 1919 No. 45.	1919/20 No. 24-10.
Waidjeloe	k. v. (1) 17 Mrt. 1913.	23 Dec. 1913 No. 24.	1913/14 No. 345-36. (10)
Masoekarera	k. v. (1) 23 Mrt. 1913.	23 Dec. 1913 No. 24.	1913/14 No. 345-36. (6)

Onderafdeeling West-Soemba.

Onderafdeelingskas van West-Soemba.

Laoera	k. v. (1) 9 Sept. 1912.	23 Dec. 1913 No. 24.	1913/14 No. 345-36. (4)
Wadjiwa	k. v. (1) 10 Sept. 1912.	23 Dec. 1913 No. 24.	1913/14 No. 345-36. (9)
Kodi	k. v. (1) 14 Juni 1912.	3 Mei 1913 No. 23.	1912/13 No. 342-26.
Laoeli	k. v. (1) 17 Aug. 1922.	25 April 1923 No. 17.	—
Memboro	k. v. (1) 19 Mrt. 1916.	28 Sept. 1916 No. 26.	1917/18 No. 166-10.
Oemboe Ratoe Ngay	k. v. (1) 12 Mrt. 1916.	28 Sept. 1916 No. 26.	1917/18 No. 166-10.
Anakala	k. v. (1) 30 Juni 1913.	23 Dec. 1913 No. 23.	1913/14 No. 345-36 (1).
Wanokaka	k. v. (1) 10 Dec. 1914.	12 Mei 1916 No. 27.	1915/16 No. 451-18.
Lamboja	k. v. (1) 8 Sept. 1912.	23 Dec. 1913 No. 24.	1913/14 No. 345-36 (2).

Onderafdeeling Bima.

Onderafdeelingskas van Bima.

Bima	c.		
Dompoe	c. (6) 31 Dec. 1905.	28 Aug. 1906 en 8 Apr. 1907 Nos. 14 en 16.	1908/09 No. 1- 9.

Onderafdeeling Soembawa.

Landschapskas van Soembawa.

Soembawa	c.		

Afdeeling Flores.

Onderafdeeling Manggarai.

Landschapskas van Manggarai.

Manggarai	k. v. (1) 20 Dec. 1929.	23 April 1930 No. 40.	1932/33 No. 267- 2.

Onderafdeeling Ngada.

Onderafdeelingskas van Ngada.

Ngada	k. v. (1) 12 Jan. 1921.	8 Mei 1921 No. 53.	—
Rioeng	k. v. (1) 2 Mrt. 1918.	13 Dec. 1918 No. 53.	—
Nageh	k. v. (1) 14 Jan. 1927.	21 Oct. 1927 No. 56.	1932/33 No. 267- 2.

Onderafdeeling Endeh.

Onderafdeelingskas van Endeh.

Endeh	k. v. (1) 31 Mei 1917.	10 Oct. 1917 No. 21.	1918/19 No. 217- 2.
Lio	k. v. (1) 26 Sept. 1925.	21 Oct. 1927 No. 56.	1932/33 No. 267- 2.

Naam van het landschap.	Benaming en datum van het geschrift.	Besluit van goedkeuring en bekrachtiging.	Bijlagen Handelingen Staten Generaal.
Onderafdeeling Maoemere.			
Landschapskas van Sikka.			
Sikka en Ond. ...	k. v. (1) 17 Feb. 1922.	1 Mei 1923 No. 50.	—
Onderafdeeling Oost-Flores en Solor-eilanden.			
Onderafdeelingskas van Oost-Flores en Solor-eilanden.			
Larantoeka	k. v. (1) 17 Jan. 1912.	25 Juni 1912 No. 23.	1912/13 No. 342-26.
Adonara	k. v. (1) 2 Sept. 1931.	27 Juli 1932 No. 24.	1933/34 No. 228- 2.
5. Bali en Lombok.			
Afdeeling Singaradja.			
Onderafdeeling Boeleleng.			
Landschapskas van Boeleleng.			
Boeleleng	k. v. (1) 17 Juni 1938.	30 Juni 1938 No. 1.	—
Onderafdeeling Djembrana.			
Landschapskas van Djembrana.			
Djembrana	k. v. (1) 17 Juni 1938.	30 Juni 1938 No. 1.	—
Afdeeling Zuid-Bali.			
Onderafdeeling Badoeng.			
Landschapskas van Badoeng.			
Badoeng	k. v. (1) 14 Juni 1938.	30 Juni 1938 No. 1.	—
Onderafdeeling Tabanan.			
Landschapskas van Tabanan.			
Tabanan	k. v. (1) 14 Juni 1938.	30 Juni 1938 No. 1.	—
Onderafdeeling Gianjar.			
Landschapskas van Gianjar.			
Gianjar	k. v. (1) 14 Juni 1938.	30 Juni 1938 No. 1.	—
Onderafdeeling Kloengkoeng.			
Landschapskas van Kloengkoeng.			
Kloengkoeng	k. v. (1) 15 Juni 1938.	30 Juni 1938 No. 1.	—
Landschapskas van Bangli.			
Bangli	k. v. (1) 15 Juni 1938.	30 Juni 1938 No. 1.	—
Onderafdeeling Karang-Asem.			
Landschapskas van Karang-Asem.			
Karang-Asem	k. v. (1) 15 Juni 1938.	30 Juni 1938 No. 1.	—

ALGEMEENE POLITIE.

Organisatie.

De formatie van de algemeene politie wordt jaarlijks bij de begrooting geregeld. De Directeur van Binnenlandsch Bestuur is bevoegd om de plaatsen van ambtenaren en beambten van lageren rang te doen vervullen door ambtenaren en beambten van hoogeren rang, mits het totaal der sterkte van het personeel niet wordt overschreden en het totaal der uitgaven voor bedoeld personeel daardoor niet wordt verhoogd (St. 1921 No. 275). Omgekeerd kan ter vervanging van ambtenaren en beambten van hoogeren rang zoo noodig een gelijk aantal van lageren rang worden in dienst genomen (artikel 1, § I, punt C van St. 1914 No. 322).

Voor het beheer van het corps zijn aan den Dir. B. B. toegevoegd: 1 Hoofd van den dienst der algemeene politie, Hoofd van de afdeeling Politie van het Departement van Binnenlandsch Bestuur, 1 Onderhoofd van den dienst der algemeene politie, Onderhoofd van de afdeeling Politie, 2 Hoofdcommissarissen van politie en 1 Commissaris van politie 1ste klasse.

De rangorde bij de algemeene politie is vastgesteld laatstelijk bij Bb. 14046.

Leiding van de administratieve politie in de drie provinciën op Java en Madoera Bb. 12647.

Dagelijksche leiding van de plaatselijke politiecorpsen St. 1931 No. 373 en 1932 No. 52.

Bevoegdheid. Bij St. 1918 No. 126 werd uitbreiding gegeven tot het geheele grondgebied van Nederlandsch-Indië, de territoriale wateren inbegrepen, van het gebied waarvoor de met het opsporen van strafbare feiten belaste ambtenaren en beambten der algemeene politie worden aangesteld.

Eenige bijzondere bevoegdheden van de politie zijn geregeld in St. 1918 No. 125 gew. 1925 No. 34; 1931 Nos. 168 en 373; 1932 No. 52 en 1934 No. 210.

Instructies. Een instructie voor het Hoofd van den Dienst der algemeene politie, zoomede voor den Technisch Leider der veldpolitie is vastgesteld bij Bb. No. 10627 (laatstelijk gewijzigd St. 1931 No. 373 en Bb. No. 13114). Een „Instructie voor den detachements-commandant der veldpolitie'' en een „Voorloopige Instructie ten behoeve van de veldpolitie in Nederlandsch-Indië'' zijn goedgekeurd bij B. G. S. 29 Nov. 1931 No. 624*x*. Voor zooveel aangaat West-Java, Midden-Java en Oost-Java zijn deze instructies gewijzigd bij Bb. 12684 en 12685.

In artikel 18 van laatstgenoemde Instructie zijn voor de veldpolitie regels gegeven, in acht te nemen bij transport van gevangenen. Soortgelijke voorschriften voor het niet tot de veldpolitie behoorend personeel der algemeene politie zijn vastgesteld door den Procureur-Generaal krachtens machtiging verleend bij B. G. S. 7 Maart 1924 No. 587/IIIA. Voor het vervoer van arrestanten met schepen der Koninklijke Paketvaart Maatschappij zie Bb. No. 12451 (art. 10).

Maatregelen ter verlichting van de taak der geleiders van transporten gevangenen Bb. No. 9199; aanwijzingen omtrent het gebruik van boeien rondschrijven P. G. van 30 Jan. 1926 No. 3522/AP.

Aanstelling, ontslag, bevordering, enz.

De verschillende eischen van aanstelling tot eenige politiebetrekking zijn vermeld in het „Algemeen Reglement der Opleidingsschool voor de Politie'' en de „Wervingsbepalingen voor de Algemeene Politie''; vgl. ook St. 1938 No. 365.

Ingevolge de „Benoemingsoverdrachtregeling'' (St. 1928 No. 35) worden het Hoofd en het Onderhoofd van den Dienst der algemeene politie, alsmede de Hoofdcommissarissen van politie door de Regeering werkzaam gesteld, benoemd, geschorst en uit hun betrekking ontslagen of van hun werkzaamheden ontheven.

Door den Dir. B. B. wordt ingevolge die regeling benoemd, enz. het politiepersoneel in de rangen van hoofdagent (hoofdrechercheur) tot en met commissaris 1ste klasse.

Door de Hoofden van gewestelijk bestuur op Java en Madoera en de bestuurvoerende Residenten in de buitengewesten worden benoemd, enz., de wedana's en de assistent-wedana's bij de algemeene politie (St. 1938 No. 374). De benoeming, enz., van de mantri's politie is eveneens aan evengenoemde Bestuurshoofden overgelaten.

Blijkens artikel 19 van de uitvoeringsbepalingen betreffende de werving in Bb. 13144, aangevuld Bb. 13370, 13627 en 13752, geschiedt de aanstelling van het politiepersoneel (zoowel het onder verband als het niet onder verband dienend personeel) door de gezaghebbenden genoemd in bijlage A van genoemd Bijblad.

Redactie van ontslagbesluit van lager politie-personeel rondschrijven Dir. B. B. 22 Juli 1927 No. pol. 21/1/3.

Voorschriften omtrent benoeming en bevordering St. 1938 No. 365.

Bb. 12456: éénmaal, om welke reden ook, ontslagen politie-personeel (behoorende tot de z.g. Europeesche betrekkingen) komt niet meer voor herplaatsing bij dien tak van dienst in aanmerking, tenzij onder zeer bijzondere omstandigheden, in een lageren rang dan tevoren bekleed.

Invulling beoordeelingsstaten van het personeel der algemeene politie rondschrijven Dir. B. B. 22 Dec. 1925 No. pol. 17/2/21, aangevuld bij geheim rondschrijven van 21 December 1935 No. pol. x 17/14/23.

Overplaatsing en detacheering.

Hoofdinspecteurs van politie, inspecteurs van politie, hoofdagenten en hoofdrechercheurs worden door den Dir. B. B. geplaatst in, of overgeplaatst naar een bepaald gewest, v.z.b. Java en Madoera en naar een bepaalde residentie v.z.b. de buitengewesten, terwijl aan het betrokken Hoofd van gewestelijk bestuur op Java en Madoera en aan den betrokken Resident in de buitengewesten de aanwijzing van de standplaats in het gewest c.q. de residentie wordt overgelaten, een en ander met inachtneming van de toegestane sterkte. (Bb. No. 10813 in verband met St. 1931 No. 254 en St. 1938 No. 373). Over de overplaatsing van inspecteurs van politie, hoofdagenten en hoofdrechercheurs handelt voorts het rondschrijven Dir. B. B. 6 Aug. 1925 No. pol. 6/8/10 en over overplaatsing van politie-personeel in het algemeen rondschrijven 8 Dec. 1930 No. pol. 6/67/13. Overplaatsing van politieagenten bij de veldpolitie circulaires van den voormaligen Inspecteur der algemeene politie 14 Sept. 1926 Nos. 1418/AP/Insp. en 1419/AP/Insp.

Indeeling van aan de politieschool afgerichte recruten rondschrijven Dir. B. B. 8 December 1930 No. pol. 6/67/14 en 26 Juni 1931 No. pol. 6/28/13.

Bij Bb. No. 8184 is de Dir. B. B. gemachtigd om Europeesche en Inlandsche ambtenaren of beambten der algemeene politie buiten hun standplaats te detacheeren. Voor wat betreft detacheering van het personeel der veldpolitie zie art. 18 van de „Vervoerregelen voor de algemeene politie''.

Bezoldiging, opleiding, werving, enz.

Voor de bezoldiging van het personeel der algemeene politie zie de „B. B. L. 1938'' en het „Maandloonersreglement-B. B.'' (besl. Dir. B. B. 31 December

1935 No. CD 13/3/16, aangevuld bij besluit van 5 Juli 1937 No. CD 63/1/15).

In St. 1922 No. 206 is de onthouding van de bezoldiging aan onder verband dienend personeel der algemeene politie geregeld.

Opleiding. Voor zoover plaats hebbend bij de „Opleidingsschool voor de politie'' geregeld in het „Algemeen Reglement der Opleidingsschool voor de politie'', opnieuw vastgesteld bij besl. Dir. B. B. 3 October 1931 No. pol. 15/7/12.

Wervingsbepalingen. De „Wervingsbepalingen voor de algemeene politie'' zijn opnieuw vastgesteld bij St. 1933 No. 467. Uitvoeringsbepalingen Bb. No. 13144, gewijzigd en aangevuld Bb. 13370, 13627 en 13752.

Een toelichting op de bepalingen betreffende het verlof na herverbintenis, thans opgenomen onder art. 10 Wervingsbepalingen, is gegeven bij rondschrijven Dir. B. B. 8 Jan. 1931 No. pol. 5/1/14.

Vervoerregelen. Vergoedingen voor vervoer en voeding van het personeel der algemeene politie („Vervoerregelen voor de algemeene politie'') zijn vastgesteld bij besl. Hoofd Kantoor Reiswezen van 27 Januari 1937 No. 93, gewijzigd bij besl. 21 Maart 1938 No. 336. Het vervoer op reisaanvragen langs de Staatsspoor- en tramwegen is geregeld bij Bb. No. 11566.

Bij besl. Hoofd Kantoor voor Reiswezen 4 Maart 1930 No. 460 is bepaald, dat de vergoedingen voor eet- en verblijfkosten ten behoeve van chauffeurs in dienst bij de algemeene politie bestreden dienen te worden uit de voor de exploitatie van de politieautomobielen beschikbaar gestelde fondsen. Zie terzake ook de circulaire Dir. B. B. 10 Juli 1930 No. pol. 25/9/1 en 13 Febr. 1931 No. pol. 25/2/9.

Over het begrip „dagelijksche taak'' van de detachementscommandanten bij de veldpolitie handelt het tot de Technische Leiders dier politie gericht rondschrijven van den voormaligen Inspecteur der Algemeene politie 4 Maart 1931 No. 162/AP/Insp.

Bij circulaires Dir. B. B. 2 Febr. en 8 Juli 1932 Nos. pol. 30/1/20 en pol. 30/4/4 zijn voor de politie eenige afwijkingen van het in Bb. No. 12683 opgenomen „Reglement op de aanschaffing, het beheer en de exploitatie van dienstautomobielen'' (Landseigendom) toegestaan.

Kleeding, uitrusting en wapening.

Bij Bb. No. 12264 is vastgesteld een nieuw „Voorschrift betreffende de kleeding en uitrusting voor het personeel der algemeene politie in Nederlandsch-Indië, de kleeding voor de chauffeurs en kantooroppassers der algemeene politie, de kantooroppassers bij de ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur en de boodschappers, toegevoegd aan bestuursambtenaren''. Wijzigingen besl. Dir. B. B. 6 Oct. 1930 No. pol. 37/2/19, 30 Dec. 1931 No. Mp. 24/6/4, 11 Jan. en 26 Juni 1933 Nos. Mp. 24/1/1 en Mp. 24/1/5, 20 Febr. en 17 April 1934 Nos. Mp. 24/1/1 en Mp. 24/1/8, 13 Juli 1935 No. Mp. 8/72/5, 7 Februari en 11 Maart 1936 Nos. Mp. 25/1/4 en Mp. 8/24/1, 12 Juli, 1 Augustus en 23 September 1938 Nos. Pol. 37/2/13, Pol. 37/2/21 en Pol. 37/3/10. Toelichting rondschrijven Dir. B. B. 31 Dec. 1929 No. Mp. 24/1/7.

Bij G. B. 23 April 1931 No. 29 is de Dir. B. B. gemachtigd om de plaatsen aan te wijzen, waar de politie zal worden gekleed, uitgerust en gewapend als de onder verband dienende politie. Dit is geschied bij het besl. Dir. B. B. 11 Februari 1936 No. Pol. 37/1/3, 18 Januari 1937 No. Pol. 37/1/1, 13 October 1937 No. Pol. 37/2/3 en 23 Februari 1938 No. Pol. 37/1/4.

Bij St. 1926 No. 19 is het Wetboek van Strafrecht aangevuld met een nieuw artikel 508 bis, houdende het verbod tot het dragen van eenig kleedingstuk, overeenkomende met de vastgestelde ambtskleeding.

Bij besl. Dir. B. B. 26 Juni 1931 No. pol. 37/1/13, zooals gewijzigd bij de besluiten 27 October 1933 No. M. P. 8/83/23, 15 December 1933 No. Pol. 31/3/22,

8 Juni 1934 No. M. P. 8/44/24 en 5 Augustus 1938 No. Mat. 8/78/19, is voorts vastgesteld een „Overzicht van de ten behoeve van het politiepersoneel in Nederlandsch-Indië te verstrekken wapening met toebehooren, munitie, slag- en blaasinstrumenten, schermgereedschappen en richtingsmiddelen, zoomede van de benoodigdheden voor het onderhoud daarvan''.

Hoefsmeden. Zie Bijblad No. 12520 en besl. Dir. B. B. 9 Mei 1931 No. pol. 25/7/19.

Tucht.

Tuchtreglement. Een „Tuchtreglement der algemeene politie'' is opgenomen in St. 1921 No. 616 (zie 615); St. 1921 No. 617 in werkingtreding; gew. St. 1922 No. 492; 1924 No. 431; 1937 No. 275; 1931 Nos. 168 en 373 en 1933 No. 465.

Desertie is strafbaar gesteld bij St. 1921 No. 615.

Zie omtrent het aan- en bijhouden der in art. 12 „Tuchtreglement'' gevorderde straf- en administratiebladen circulaires Dir. B. B. 5 Juni 1924 No. A.P. 21/1/12 en 8 Oct. 1930 No. pol. 13/7/1.

Onbezoldigd politiepersoneel.

De Hoofden van gewestelijk bestuur, zoomede de Residenten zijn bevoegd verklaard tot tijdelijke aanstelling van niet van Landswege bezoldigd politiepersoneel met beperkte bevoegdheid:

bij St. 1903 No. 427, gew. 1910 No. 269, 1925 No. 433 en 1931 No. 168, ten behoeve van de bewaking van de kantoren der Javasche Bank;

bij St. 1910 No. 271, gew. 1925 No. 423 tot tegengang van de mishandeling van dieren;

bij St. 1916 No. 550, gew. 1925 Nos. 433 en 684, 1931 No. 168 en 1938 No. 371 ten behoeve van de bewaking en beveiliging van particuliere ondernemingen;

bij Bijbl. No. 12472 ten behoeve van de bewaking en de beveiliging van het Gouvernements Tinbedrijf in de residentie Bangka en Billiton;

bij St. 1928 No. 178 ten behoeve van de naleving van Locale Passarverordeningen en van de verordeningen op het gebruik van wegen;

bij St. 1933 No. 138 voor de opsporing van de bij de Wegverkeersordonnantie en de Wegverkeersverordening strafbaar gestelde feiten;

bij rondschrijven Dir. B.B. 24 Febr. 1933 No. Pol. 2/19/16 ten behoeve van de opsporing van overtredingen van de „Jacht- en de Dierenbeschermingsordonnanties 1931'', de „Jacht- en Dierenbeschermingverordeningen 1931'' en de „Natuurmonumenten en wildreservaten ordonnantie''.

Kleeding en wapening van niet van Landswege bezoldigd politiepersoneel in dienst van particuliere ondernemingen St. 1916 No. 551.

Beschikbaarstelling van fondsen.

Bij Bb. No. 13642 is ook ten behoeve van de algemeene politie een staat van onderwerpen aangegeven ten behoeve waarvan door den Dir. B.B. gelden ter goede rekening kunnen worden verstrekt.

St. 1924 No. 307 voorziening in licht en water in de kazernes, kantoren en posthuizen;

G.B. 6 Januari 1926 No. 11 verlichting van onbewoonde gebouwen en erven in gebruik bij Landsdiensten, voor de orde, veiligheid en bewaking wenschelijk geacht;

Bb. 10779 gew. Bb. 12880, 13071 en 13486 (vgl. ook St. 1931 No. 377) geneeskundige behandeling van het personeel der algemeene politie beneden den rang van hoofdinspecteur.

Bb. Nos. 11254 en 11265 aanschaffing en onderhoud van vervoermiddelen ten behoeve van den politiedienst;

Bb. No. 11497 aanschaffing en onderhoud van meubilair ten behoeve van de kantoren en posthuizen.

Bij besl. Dir. B.B. worden jaarlijks de bedragen vastgesteld, waarover de Hoofden van gewestelijk bestuur kunnen beschikken voor de aanschaffing van kantoor- en schrijfbehoeften ten behoeve van de stads- (c.q. bestuurs-) en veldpolitie.

Het waterverbruik is nader geregeld bij besl. Dir. B.B. 12 April 1926 No. Mp. 23/1/10, terwijl bij besl. 25 Oct. 1926 No. Mp. 28/6/25 de verstrekking is geregeld van thee en brandhout ten behoeve van de kazernes waar niet over zuiver drinkwater wordt beschikt.

Diversen. Bij St. 1921 No. 215 aanschaffing ten behoeve van het gekazerneerd politiepersoneel en in bruikleen verstrekken van de noodzakelijke kazerneeringsvoorwerpen. Aanschaffing van goederen beneden *f* 250.— rondschrijven Dir. B.B. 17 Augustus 1926 No. Mp. 8/60/4.

Besluit Dir. B.B. 25 Sept. 1917 No. 1682/AP., gew. 21 November 1922 No. 2871/MP.: in alle politiekazernes, kantoren en posthuizen verbandkistjes.

Besluit Hoofd Kantoor voor Reiswezen 3 Oct. 1933 No. 861 vergoeding voor onderhoud van een rijwiel aan bereden agenten der 1ste klasse bij de bestuurspolitie op Java en Madoera, niet in het bezit van een paard en fourage-indemniteit.

Militaire politie.

Bij St. 1933 No. 272 jo. 1934 No. 680 zijn met ingang van 1 Juli 1933 aangewezen als gebiedsdeelen waar een deel der veldpolitie wordt vervangen door politioneel opgeleide militairen van de in de gewesten West- en Oost-Java gelegerde maréchaussée-compagnieën:

1. de residenties Batavia, Bantam, Buitenzorg en Cheribon (prov. West-Java);
2. de residenties Semarang en Kedoe (prov. Midden-Java);
3. de residenties Kediri en Besoeki (prov. Oost-Java).

Zie voor het verrichten van veldpolitiediensten door het Leger het rondschrijven 1sten Gouv. Secretaris 19 Juli 1933 No. 2105/A.

Bij rondschrijven 1sten Gouv. Secretaris 19 Juli 1933 No. 2106/A is aan de Hoofden van gewestelijk bestuur verzocht het verrichten van wacht- en transportdiensten door het Leger (vgl. St. 1927 No. 345) tot bepaald onvermijdelijke gevallen te beperken.

Maatregelen tegen zeeroof, alsmede zorg voor uit handen van zeeroovers verloste personen.

Zie St. 1835 No. 39 (afnemen verklaringen); R.O. art. 129; St. 1876 Nos. 279 en 280 en 1877 No. 181 (strafbepalingen), Bb. No. 1337 (premiën) en Bb. Nos. 3199 en 1510 en St. 1902 No. 254.

DIENST DER OOST-AZIATISCHE ZAKEN.

Het personeel van dezen Dienst is vereenigd in een „Kantoor voor Oost-Aziatische Zaken'' te Batavia en bestaat uit een Adviseur, Adjunct-Adviseur, twee afdeelingshoofden, ambtenaren voor Oost-Aziatische Zaken en verder personeel.

De Adviseur is, administratief onder den Directeur B. B. staande, belast met de leiding van den dienst. Hij geeft raad aan de Regeering of de betrokken gezaghebbenden en lichamen en kan aan Haar of hen voorstellen of vertoogen indienen. Waar dit verlangd wordt, verleent het kantoor ook zooveel mogelijk hulp aan rechterlijke en administratieve gezaghebbenden en colleges voor het maken van vertalingen.

Een reglement voor den dienst is vastgesteld bij St. 1932 No. 583 jo. St. 1935 No. 311. Tarief voor werkzaamheden ten behoeve van particulieren G. B. 17 Augustus 1925 No. 19.

ALGEMEENE VOLKSCREDIETBANK.

De Algemeene Volkscredietbank (A.V.B.) is opgericht bij ordonnantie van 19 Februari 1934 (Staatsblad No. 82) en in werking getreden op 16 April 1934 (G. B. 14 April 1934 No. 4). De voormalige (zelfstandige) volkscredietbanken werden met ingang van laatstgemelden datum, met uitzondering van die te Air Madidi, in de A.V.B. opgelost, evenals de Centrale Kas. (St. 1912 No. 398, zooals dat sedert dien herhaaldelijk is gewijzigd en aangevuld).

De A.V.B., die te Batavia is gevestigd, onderhoudt plaatselijke kantoren in vrijwel geheel Nederlandsch-Indië. Het aantal dier kantoren bedraagt thans 96, waarvan 28 in de Buitengewesten (zie deel II).

Het kapitaal der A.V.B. bestaat uit het door den Lande aan de voormalige Centrale Kas verstrekte grondkapitaal, op 31 December 1937 *f* 2 804 643.08 beloopende, en het zuiver vermogen, dat op genoemden datum *f* 9 570 085.28 bedroeg. De reserve's, nl. die voor dubieuze debiteuren en koersrisico op effecten, bedroegen op 31 December 1937 resp. *f* 2 104 986.26 en *f* 3 179 123.86.

Het algemeene beheer berust bij de directie, bestaande uit een president en ten minste twee directeuren, die worden benoemd op aanbeveling van de Centrale Commissie van Toezicht en Bijstand (artikel 6).

Op het beheer der A.V.B. wordt toezicht uitgeoefend door een Gouvernements commissaris, een Centrale Commissie van Toezicht en Bijstand, bestaande uit een sociaal-economische en een financieel-technische afdeeling, benevens door plaatselijke commissies, één bij elk kantoor (artikel 7), wier taak en bevoegdheden zijn vastgelegd in de artikelen 8 t/m 10.

Bij G. B. van 14 April 1934 No. 4 (Bb. 13253) is de instructie van den Adviseur voor Volkscredietwezen en Coöperatie (Bb. 11290) gewijzigd in dien zin, dat, hoewel deze hoofdambtenaar zijn tegenwoordigen titel behoudt, hij ontheven wordt van alle bemoeiingen met het Volkscredietwezen.

Krachtens de doelstelling in artikel 2 van de ordonnantie mag de Algemeene Volkscredietbank haar credietbedrijf slechts uitoefenen ter voorziening in de credietbehoeften van die bevolkingsgroepen, in wier credietbehoeften niet of niet-bevredigend door andere credietinstellingen wordt voorzien. Hiernaast is aan de bank als positief doel gesteld het verleenen van raad en bijstand en het uitoefenen van toezicht en contrôle op volkscredietinstellingen, coöperatieve vereenigingen en „Inlandsche gemeentecredietinstellingen''.

Bij artikel 4 van het besluit van 3 April 1937 (St. No. 191) is de lijst van instellingen, bevoegd tot het vestigen van credietverband (St. 1909 No. 585, laatstelijk gewijzigd St. 1932 No. 118), vastgesteld als volgt: Volksbank Tonsea (Airmadidi), Volksbank Gorontalo (Gorontalo), N. V. Bank Nasional Indonesia (Soerabaja), Manadoneesche Gemeentelijke Crediet- en Voorschotbank (Manado), Credietbulpbank voor Nederlandsch-Indië (Batavia), Algemeene Volkscredietbank (Batavia) en „Jubileumfonds van de Gemeente Batavia'' (Batavia); nader aangevuld bij St. 1937 No. 660, 1938 Nos. 625 en 626 met de Spaar- en Credietbank „Atmo Setijo Oetomo'' (Buitenzorg), de Woningcredietinstelling van de Stadsgemeente Bandoeng (Bandoeng) en de „Himpoenan Soedara'' (Bandoeng).

Bij Bb. 13224 is de Algemeene Volkscredietbank aangewezen als credietinstelling met philanthropisch karakter in den zin van artikel 38 letter *h* der „Zegelverordening 1921''.

Bij schrijven van den Hoofdinspecteur van Financiën van 9 April 1934 No. V.B. 1/5/22 is medegedeeld, dat de Algemeene Volkscredietbank niet aan de Vennootschapsbelasting onderworpen zal zijn.

Tenslotte is bij St. 1934 No. 490 een instructie voor de centrale en plaatselijke commissies van toezicht en bijstand van en den gouvernements commissaris bij de Algemeene Volkscredietbank, en een regeling van de aan de leden dier commissies toe te kennen vacatiegelden en vergoedingen vastgesteld.

KOLONISATIE.

In 1905 werden de eerste kolonisten overgebracht van Java naar de Buitengewesten. Met een 200 tal uit Kedoe afkomstige Javanen werd in dat jaar in de residentie Lampongsche Districten de kolonie Gedong Tataän gesticht. Deze kolonie telt thans ongeveer 35000 zielen. In 1921 werd een aanvang gemaakt met de inrichting van een nieuw kolonisatieterrein bij Kota-agoeng en in 1932 met de inrichting van een terrein bij Soekadana. Op het laatstgenoemde terrein werd in het jaar 1935 de kolonie Trimoerdjo geopend, die thans ruim 26000 zielen telt.

Behalve de drie groote kolonies nabij Gedong Tataän, Kota-agoeng en Soekadana zijn in de Lampongsche Districten door overheidsbemoeienis een 40 tal kleinere kolonies tot stand gekomen. In totaal zijn in de kolonies thans ongeveer 91 000 zielen gevestigd, ongeacht degenen die in den loop der jaren buiten overheidsbemoeienis zich in de Lampongs vestigden.

Zie voor de rechten op den grond in de Lampongsche Districten: Bb. No. 7535.

In het jaar 1909 werd een door de Regeering gesteunde proef genomen in de residentie Benkoelen tot kolonisatie met Soendaneezen en Javanen op verschillende terreinen in de afdeeling Lebong. In 1930 en 1931 werden in die residentie in de onderafdeeling Lais bij Perbo en in de onderafdeeling Redjang bij Tjoeroep nieuwe Javanenkolonies gesticht, waarheen o.a. ruim 400 slachtoffers van den Merapiramp verhuisden.

Verder werd in 1937 een aanvang gemaakt met de kolonisatie van Javanen in de residenties Palembang (nabij Loeboek Linggau en nabij Martapoera, welke kolonies thans in totaal ongeveer 8000 zielen tellen), Celebes en Onderhoorigheden (Boengi- en Mapilivlakten en het eiland Moena, thans in totaal ongeveer 3500 zielen), en met de kolonisatie van Madoereezen in laatstgenoemde residentie (het eiland Moena, thans ruim 500 zielen).

In 1938 werd in de residentie Palembang nabij Martapoera nog een Javanenkolonie gesticht van boscharbeiderskolonisten (ongeveer 100 zielen), terwijl in de residentie Celebes en Onderhoorigheden de kolonisatie van Javanen werd uitgebreid door de vorming van twee nederzettingen (totaal ruim 3 000 zielen) in de afdeeling Loewoe.

Tevens werd in 1938 in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo een begin gemaakt met de kolonisatie van Javanen (in het Rapakgebied en nabij Samarinda, totaal ruim 450 zielen), en met de kolonisatie van Madoereezen (nabij Pengaron, ongeveer 300 zielen).

Zie voor de vrijstelling van inkomstenbelasting: de ordonnantie op de inkomstenbelasting-1932 artikel 32 sub *d* en voor de vrijstelling van heerendienstplichtigheid: St. 1938 Nos. 491 t/m 504.

Bij G.B. 29 Januari 1937 No. 30 werd een „Centrale Commissie voor Emigratie en Kolonisatie van Inheemschen'' ingesteld. Bij deze Commissie berust de algemeene leiding van de Inheemsche kolonisatie, terwijl zij voorts tot taak heeft der Regeering van voorlichting te dienen op het gebied dier kolonisatie.

BEVOLKINGSRUBBERRESTRICTIE.

De voorschriften nopens de tijdelijke beperking van de productie van bevolkingsrubber en den uitvoer van bevolkingsrubber uit Nederlandsch-Indië, zoowel wat betreft de individueele restrictie als de heffing van het bijzonder uitvoerrecht, alsmede die, betreffende de aanwending, in het belang van de bevolking der bevolkingsrubberproduceerende streken van Nederlandsch-Indië, van de baten, voortvloeiende uit de ter bereiking van die tijdelijke beperking noodig geachte heffing van het bijzonder uitvoerrecht, worden uitgevoerd door het Departement van Binnenlandsch Bestuur (Kantoor voor de Bevolkingsrubberrestrictie).

Bij de Wet van 2 April 1937 (Ind. St. 1937 No. 279) werd een „Rubberfonds'' ingesteld ter reserveering van gelden afkomstig van het bijzonder uitvoerrecht op bevolkingsrubber, voor de financiering van maatregelen als bedoeld in artikel 20 van de Bevolkingsrubberuitvoerordonnantie. Ter uitvoering van genoemde Wet werden regelen gegeven bij de „Rubberfondsordonnantie 1936'' (St. 1937 No. 379).

Voor verdere bijzonderheden wordt verwezen naar het onderdeel „Rubber van § C. van den dienst van den Landbouw onder Departement van Economische Zaken.

BESCHERMING DER BURGERBEVOLKING TEGEN LUCHTAANVALLEN.

Bij Regeeringsrondschrijven van 21 Januari 1937 No. 143/A, zijn richtlijnen gegeven voor de organisatie van de luchtbescherming der burgerbevolking en de plaatsen aangewezen, waar deze bescherming georganiseerd dient te worden.

Deze plaatsen zijn Batavia en omgeving, Bandoeng, Soerabaja met omgeving, Semarang, Cheribon, Tjilatjap, Soerakarta, Djokjakarta, Madioen, Malang, Balikpapan, Tarakan, Menado, Makassar en Ambon.

Aanvullende richtlijnen zijn aangegeven bij Regeeringsrondschrijven van 1 Juli 1938 No. 152/A, waarbij ter vervollediging van de luchtbeschermingsorganisatie 16 luchtbeschermingskringen zijn ingesteld, t.w. 11 kringen op Java en 5 in de Buitengewesten.

De lucht*bescherming* beoogt de bescherming van de bevolking tegen aanvallen uit de lucht. Deze bescherming is zuiver passief en heeft slechts ten doel de gevolgen van een luchtaanval voor de burgerbevolking binnen zoo eng mogelijke grenzen te houden. Zij treedt derhalve niet op het terrein van de defensie, waartoe de lucht*verdediging* behoort. De luchtbescherming is een taak der burgerlijke overheid.

Met ingang van 1 October 1937 werd bij het Departement van Binnenlandsch Bestuur een Centrale Inspectie voor de Luchtbescherming ingesteld.

Bij deze Inspectie is een buitendienst, welke tot taak heeft de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten van voorlichting te dienen, plaatselijke organisaties te ontwerpen, leiding te geven bij oefeningen en hulp te verschaffen bij het ontwerpen daarvan, voorlichting te geven t.a.v. opleiding van personeel en bij materieel beheer, zoomede het onderhouden van het contact met de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten. Aan den buitendienst is een Inheemsch bestuursambtenaar verbonden met het oog op de voorlichting van de Inheemsche bevolking.

Aan de Inspectie is een Ambtenaar van het Departement van Onderwijs en Eeredienst toegevoegd voor de voorlichting en organisatie van de luchtbescherming voor onderwijsinrichtingen. Een Ambtenaar van den Dienst der Volks-

gezondheid is ter beschikking gesteld voor het organiseeren der medische hulpdiensten van de luchtbeschermingsdiensten.

De technische dienst der Inspectie is nog tijdelijk te Bandoeng gevestigd en is belast met de voorlichting op technisch gebied, zoomede aanschaffing en keuring van luchtbeschermingsmaterieel voor de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten.

Aan de militaire gasschool te Bandoeng worden ieder jaar een aantal cursussen gegeven ter opleiding van gastechnici, gasmedici en gasinstructeurs voor de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten.

Bij het gouvernementsbesluit van 30 Mei 1938 No. 29 is onder den naam van „commissie tot voorbereiding van wettelijke regelingen ten behoeve van de luchtbescherming'' ingesteld een commissie, welke tot taak zal hebben der Regeering van advies te dienen nopens het treffen van wettelijke voorzieningen ter bescherming van de burgerbevolking tegen de gevolgen van aanvallen uit de lucht, en terzake de noodige geformuleerde voorstellen in te dienen, ook voor wat betreft de wijze van financiering van de te treffen maatregelen.

PARTICULIERE LANDBOUW.

Door particulieren wordt landbouw gedreven: *a.* op gronden door het Gouvernement afgestaan in erfpacht; *b.* op gronden door het Gouvernement afgestaan in huur; *c.* op landen aan particulieren afgestaan in eigendom; *d.* op gronden daartoe bij vrijwillige overeenkomst van de Inlandsche bevolking ingehuurd; *e.* door opkoop van producten, door de Inlandsche bevolking geteeld; *f.* op gronden, daartoe bij contract door Inlandsche Vorsten of grooten afgestaan of op andere wijze ter beschikking gesteld.

Bij St. 1900 No. 224, vgl. ook St. 1917 No. 497 (a. 6 No. 118), zijn voorzieningen getroffen tot het tegengaan van de onttrekking van tabaksplanten of bladeren aan de rechthebbenden op *Java* en *Madoera,* tot regeling van welke onderwerpen bij St. 1908 No. 467 de gewestelijke raden op Java en Madoera bevoegd zijn verklaard, terwijl bij St. 1903 No. 374, aangevuld 1904 No. 251 en 1913 No. 601, vgl. 1917 No. 497 (a. 6 Nos. 134 en 45) en 645, dergelijke voorzieningen zijn getroffen ten aanzien van peperranken en pepervruchten. St. 1899, Nos. 115 en 285 bevat bepalingen tot tegengang van het berooven der koffieheesters van hunne bladeren op Java en Madoera en Sumatra's Westkust.

Eene nieuwe grondhuurordonnantie, hierachter opgenomen als Bijlage I.I. lr. A. werd vastgesteld bij St. 1918 No. 88. Zie onder „agrarische aangelegenheden''.

Bij St. 1918 No. 791 jo. 1925 No. 433 zijn maatregelen getroffen tot tegengang van braakhuur door suikerondernemingen (zie Bijlage I.I onder I, lr. B).

Voor het drijven op *Java* en *Madoera* van ondernemingen voor de bereiding van suiker of indigo, welke geheel of gedeeltelijk berusten op den grondslag van overeenkomsten met de Inlandsche bevolking tot inhuur van gronden of tot opkoop van gewas, wordt de vergunning van den Dir. B. B. vereischt ingevolge de „Fabrieken-ordonnantie'' in St. 1899 No. 263, gew. 1905 No. 148; 1911 No. 85; 1912 No. 11; 1916 No. 266; 1921 No. 402 (vgl. ook St. 1925 No. 433, art. 1 letter C No. 2), hierachter opgenomen als bijlage I.I. II. Uitvoeringsvoorschriften in Bijbl. No. 10664, (zie ook St. 1925 No. 434 letter C No. 4; 1931 No. 373, Lr. C 26° jo. 1931 No. 423; Bijbl. Nos. 10940 en 13765).

Bij St. 1915 No. 666 jo. 1918 No. 704 zijn de bepalingen der Fabriekenordonnantie en de uitvoeringsvoorschriften voor de voormalige gewesten Kediri

en Pasoeroean toepasselijk verklaard op ondernemingen voor de bereiding van cassave-producten voor zoover deze ondernemingen berusten op overeenkomsten met de Inlandsche bevolking tot inhuur van gronden of tot opkoop van gewas. Bij St. 1921 No. 740 zijn de bepalingen der Fabrieken-ordonnantie en uitvoeringsvoorschriften toepasselijk verklaard op ondernemingen voor de bereiding van suiker of indigo in het rechtstreeks bestuurd gebied der Buitengewesten.

Bij art. 2 van G. B. 6 December 1921 No. 28, bij art. 1 waarvan St. 1921 No. 740 werd vastgesteld, is aan den Dir. B. B. opgedragen het gewest Bali en Lombok tijdelijk te sluiten voor de toelating van ondernemingen voor de bereiding van suiker of indigo op den voet van art. 2 van Bijbl. No. 7560 met dien verstande, dat de sluiting niet mag worden opgeheven dan na verkregen machtiging van de Regeering. Aan deze opdracht is voldaan bij besl. Dir. B. B. 27 Dec. 1921 No. 2898/A. I. (vgl. Javasche Courant van 6 Jan. 1922 No. 2).

Bij St. 1923 No. 464 is een voorziening getroffen tot tegengang van den opkoop van suikerriet, inrigo- en cassavegewas door ondernemingen.

Over de tijdelijke sluiting en openstelling voor de particuliere landbouwnijverheid ingevolge St. 1904 No. 274, gew. 1905 No. 330, van onderscheidene streken, waar tengevolge der uitvoering van groote irrigatiewerken belangrijke wijzigingen in het bevloeiingswezen zijn te verwachten, handelen Bijbl. Nos. 6257, 6748, 6798, 7077, 7241, 7709, 8101, 8490, 8772, 9097, 9241, 10558, 11236, 11441, 11722 en 13154.

In de Javasche couranten van 13 Febr., 5 Maart, 11 Juni, 12 Juli, 9, 23 en 30 Aug., 5 en 19 Nov. 1912 Nos. 13, 19, 47, 56, 64, 68, 70, 89 en 93; 21 Jan., 8 en 25 April, 11 en 29 Juli, 30 Sept. en 4 Nov. 1913 Nos. 6, 28, 33, 55, 60, 78 en 88; 16 Jan. 6 en 23 Oct. en 20 Nov. 1914 Nos. 5, 80, 85 en 93; 19 Jan., 12 Febr., 30 Maart, 9 en 23 April, 15 Juni en 29 Oct. 1915 Nos. 6, 13, 26, 29, 33, 48 en 87; 2 Mei en 2 Juni 1916 Nos. 35 en 44; 13 Febr., 16 Maart, 28 Aug., en 18 Dec. 1917 Nos. 13, 22, 69 en 101; 8 Juli 1919 No. 54; 13 April 1920 No. 30; 6 Jan. 1922 No. 2; 13 Maart en 20 Juni 1923 Nos. 21 en 58; 3 April 1925 No. 27; 2 Febr. en 5 Maart 1926 Nos. 9 en 18; 25 Maart 1927 No. 24; 8 Juni en 18 Dec., 1928 Nos. 46 en 101; 4 Juni 1929 en 6 Oct. 1933 Nos. 80 en 45 zijn door den Dir. B. B. bekend gemaakt de gebieden waarvoor tot een nader bekend te maken tijdstip, geene aanvragen tot de oprichting van nieuwe of tot aanplantuitbreiding van bestaande suikerondernemingen in behandeling zullen worden genomen, terwijl in de Javasche couranten van 2 Mei 1916 No. 35; 20 Febr. en 3 Juli 1925 Nos. 15 en 53: 15 Jan. 1926 No. 4; 12 Febr. en 28 Maart 1929 Nos. 13 en 26 en 6 Oct. 1933 No. 80 het tijdstip is bekend gemaakt, waarop enkele gesloten gebieden weder zijn opengesteld.

Aanleg van nieuwe of verbeteren van bestaande wegen ten behoeve van particuliere landbouwondernemingen: Bijbl. Nos. 8647 en 9777.

Bij St. 1915 No. 464 is de verplichting geregeld van herstel der door karrettransport aan desawegen en de daarin gelegen kunstwerken toegebrachte schade. Toelichting Bijbl. Nos. 5587, 6272 en 8469. De provinciale raden zijn bevoegd dit onderwerp te regelen (vgl. St. 1925 No. 378; St. 1919 No. 227; St. 1928 No. 295).

Kosten van bescherming van ondernemingen in afgelegen streken op de Buitenbezittingen, zie Bijbl. No. 7080.

Gebruik van water door particuliere ondernemingen: Bijbl. Nos. 5081, 5178, 5439, 6185 en 10902.

Minnelijke oplossing van geschillen gerezen omtrent overeenkomsten met de Inlandsche bevolking Bijbl. No. 5563.

Bij Bijbl. No. 6584 is eene „Commissie van advies in zake de suikerindustrie op Java'' ingesteld, bestemd aan de Regeering, de Chefs der departementen en de Hoofden van gewestelijk bestuur advies uit te brengen en inlichtingen te geven of voorstellen te doen met betrekking tot de suikerindustrie. Bedoelde werkzaamheden zijn opgedragen aan het Dagelijksch Bestuur van het Algemeen Syndicaat van Suikerfabrikanten op Java.

Voorts is bij Bijbl. No. 7858 ingesteld een „Commissie van advies inzake de landbouwnijverheid op Java (met uitzondering van de suikerindustrie)'' waarvan de werkzaamheden ingevolge Bijbl. No. 10918 zijn opgedragen aan het Bestuur van het Algemeen Landbouw-Sindycaat te Batavia (zie ook Bijbl. Nos. 11869, 12224 en 12744), terwijl bij Bijbl. No. 11932 is ingesteld een „Commissie van advies inzake de landbouwnijverheid op Noord-Sumatra'', waarvan de werkzaamheden zijn opgedragen aan de besturen der Algemeene vereeniging van Rubberplanters ter Oostkust van Sumatra en der Deli Plantersvereeniging te Medan. Bij Bijbl. No. 12659 is ingesteld een „Commissie van advies voor de land- en mijnbouwnijverheid in Zuid- en West-Sumatra'', waarvan de werkzaamheden zijn opgedragen aan het Bestuur van het Zuid- en West-Sumatra Syndicaat.

Voor de crisismaatregelen ten aanzien van den aanplant, de productie, de uitvoer en invoer van landbouwproducten zie onder Departement van Economische Zaken.

AGRARISCHE-AANGELEGENHEDEN.

I. Rechtstreeks bestuurd gebied.

Agrarische wet.

De basis der Agrarische wetgeving ligt in artikel 51 der Indische Staatsregeling. Dit artikel (artikel 62 R. R.) werd bij de wet van 1870 (Ind. St. No. 55) aangevuld met vijf leden, welke wet o.m. ten doel had, 1e om de ontwikkeling mogelijk te maken van de particuliere nijverheid, door uitgifte van grond in erfpacht voor te schrijven en door verhuur van grond door Inlanders aan niet-Inlanders te regelen (leden 4 en 8 van art. 51 I. S.) en 2e om de belangen van de inheemsche bevolking te behartigen door bescherming van haar rechten op den grond (art. 51 leden 5 en 6 I. S.), door haar het verkrijgen van een nieuw recht op grond (Agrarisch eigendom) mogelijk te maken (art. 51 lid 7 I. S.) en door reglementeering te vorderen van verhuur van grond door Inlanders aan niet-Inlanders (art. 51 lid 8 I. S.).

Agrarisch Besluit.

De in de Agrarische Wet neergelegde beginselen zijn in de eerste plaats uitgewerkt in het zgn. „Agrarisch Besluit'' (St. 1870 No. 118; 1872 No. 116; 1874 No. 78; 1877 Nos. 196 en 270; 1888 No. 78; 1893 No. 151; 1895 No. 199; 1896 No. 140; 1904 No. 325; 1910 No. 185; 1912 No. 235; 1916 Nos. 647 en 683; 1926 No. 321; 1935 No. 118 jo. 1937 No. 339 en St. 1938 No. 371).

Het Agrarisch Besluit geldt alleen voor Java en Madoera, met uitzondering van art. 1, dat bij het K. B. in St. 1875 No. 199*a* van toepassing is verklaard op de Buitengewesten.

Domeinverklaring.

Art. 1 van het Agrarisch Besluit bevat de „Domeinverklaring'' luidende: „Behoudens opvolging van de tweede en derde bepalingen der voormelde wet [1]), blijft het beginsel gehandhaafd, dat alle grond, waarop niet door anderen recht van eigendom wordt bewezen, domein van den Staat is''.

---

1) Leden 5 en 6 van art. 51 I. S.

Deze domeinverklaring geldt ook voor de Buitengewesten (St. 1875 No. 199*a*).

Naast deze algemeene domeinverklaring heeft men nog voor de Buitengewesten een drietal bijzondere domeinverklaringen, welke voorkomen in de erfpachtsordonnanties voor de Gouvernementslanden op Sumatra (St. 1874 No. 94*f*), voor die in Manado (St. 1877 No. 55) en voor die in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (St. 1888 No. 58). Deze ordonnanties zelve zijn sindsdien vervangen door de algemeene „Erfpachtsordonnantie voor de Buitenbezittingen'' in St. 1914 No. 367, doch de inleidende domeinverklaringen zijn blijven bestaan.

I A. ONWETTIGE OCCUPATIE VAN VRIJ LANDSDOMEIN.

Tegengang van onrechtmatig gebruik door niet-Inlanders van tot het domein van den Lande behoorenden grond: St. 1912 No. 177 jo. 1917 No. 497, art. 6 No. 196 en 1931 No. 168 jo. 1931 No. 423, toegelicht in Bb. Nos. 7733, 8119, 8307, 10691, 10885, 11015 en 12536. Zie ook St. 1913 No. 292 en 1914 No. 477 en Bb. Nos. 3203, 3919, 4352, 5039 en 5458. Gerechtelijke ontruiming van door Inlanders onwettig geoccupeerden Gouvernementsgrond Bb. 13089. Gerechtelijke ontruiming van door niet-Inlanders onwettig geoccupeerden grond Bb. 13773.

I B. BEHEER VAN DOMEINGROND.

Vgl. St. 1854 No. 51 en St. 1911 No. 110 jis. 1915 No. 332, 1928 No. 191, 1937 Nos. 145 en 560, zie ook art. 7 letter O van St. 1924 No. 576 jo. 1934 No. 603. Bovendien artt. 10 en 12 lid 4 der „Boschordonnantie Java en Madoera 1927'' (St. 1927 No. 221 jo. 1934 No. 63) en Bb. 12270. Ook St. 1917 No. 464 jo. St. 1934 No. 63. Voorts art. 4 van St. 1919 No. 802 jo. 1921 Nos. 102 en 579; 1925 No. 434; 1928 No. 191; 1931 No. 373 Lr. C 20e; 1931 No. 423 en 1937 No. 333). Zie ook nog art. 10 van St. 1890 No. 190 jo. 1909 No. 300. Ontheffing van beheer van bij autonome ressorten in beheer zijnde zaken: St. 1907 No. 531 en St. 1929 No. 449. Zie ook art. 20 van St. 1925 No. 378; art. 19 van St. 1929 No. 227 en art. 18 van St. 1928 No. 295. Bb. No. 13508 (rechtstoestand grond in beheer bij autonome rechtsgemeenschappen).

Voor spoor- en tramwegen zie art. 6 van St. 1927 No. 259, art. 3 van St. 1927 No. 260 en art. 6 van St. 1927 No. 261.

Bb. No. 8022 (t.b.v. particuliere telefoonverbindingen); Bb. No. 8647 (t.b.v. aanleg van particuliere wegen).

I C. INLANDSCHE RECHTEN OP GROND.

A. Java en Madoera.

Het meest omvattende recht van den Inlander op grond is het Inlandsch bezitsrecht, dat als een zakelijk recht wordt beschouwd (Bb. No. 2936).

Het wordt onderscheiden in communaal en erfelijk individueel bezitsrecht.

Volgens Gouvernementsopvatting bestaat tusschen deze twee vormen geen ander verschil dan in het subject van het recht. Communaal bezit overwegend in Midden-Java en niet-Madoereesche streken van Oost-Java. (Vergelijk art. 13 lid 2 Inl. Gemeenteordonnantie en Bb. No. 7525).

Het communaal bezit te verdeelen in: comm. bezit met periodieke verwisseling, met periodieke verdeeling en die met vaste aandeelen.

De deelgerechtigde heeft het genot van zijn aandeel.

Hij is bevoegd dit te verhuren aan Inlanders (vgl. art. 13 Inl. Gemeenteordonnantie in St. 1906 No. 83 jo. 1933 No. 485) en aan niet-Inlanders (vgl. Grondhuurordonnantie in St. 1918 No. 88 jo. 1931 No. 168).

Zie voor *Conversie* van communaal in erfelijk individueel bezit St. 1885 No. 102; 1926 No. 320; 1927 No. 129 en 1931 No. 168 lr. C, 4° jo. No. 423. Zie voor de samenstelling van de commissie van onderzoek: Bb. No. 12643

sub 7. Zie voor overdracht van bevoegdheden St. 1926 No. 320 jo. 1927 No. 129.

Voor geschillen zie Bb. No. 4166; voor Statistiek van het grondbezit Bb. Nos. 3593, 3728, 3769 en 7840 en Maassen-Hens: Agrarische Regelingen enz. dl. II blz. 15.

Zie ook artikel 10 Inlandsche Gemeenteordonnantie St. 1906 No. 83 jo. 1933 No. 485.

Ontstaan van het Inlandsch bezitsrecht.

Dit recht ontstaat door ontginning, door verleening vanwege het Gouvernement of door wetsduiding.

Ontginning. Het ontginningsrecht van de Inlandsche bevolking is erkend bij art. 7 van het Agrarisch Besluit.

Ingevolge art. 7 van het Agrarisch Besluit, St. 1870 No. 118 jo. 1874 No. 78, werden de regelen betreffende de ontginning van grond door Inlanders laatstelijk vastgesteld bij St. 1925 No. 649, gew. 1928 No. 340 en 1931 No. 168 jo. 423. Inwerkingtreding St. 1928 No. 538; 1930 No. 428 en 1931 No. 115. Intrekking oude uitvoeringsvoorschriften Bb. No. 10940. Zie verder Bb. Nos. 12960 en 13306 (djatiboomen), Bb. No. 7516 (tegengang clandestiene ontginning en vermijden uitgifte strooken bosch als bedoeld bij artikel 1 St. 1925 No. 483), Bb. No. 7517 (onoordeelkundige afstand van woesten grond aan Inlanders). Zie ook Bb. No. 6112.

Luidens art. 6 van de instructie voor de regenten op Java en Madoera (Bb. No. 11051 jo. St. 1931 No. 378) mogen die Inlandsche ambtenaren geen grond ontginnen op den voet der Ontginningsordonnantie. Een zelfde verbod was opgenomen in de instructie voor de districtshoofden op Java en Madoera, welk verbod eveneens gold voor de patihs en onderdistrictshoofden. De instructies der districtshoofden worden ingevolge art. 127 lid 4 I. S. thans door de Gouverneurs vastgesteld.

Verleening vanwege het Gouvernement. Krachtens II, letter a.c. van artikel 1 van St. 1933 No. 481 gew. St. 1937 No. 431 en St. 1938 No. 374 zijn de Residenten in het gebied waar de bestuurshervorming is ingevoerd en elders de Hoofden van gewestelijk bestuur onder zekere restricties bevoegd om te beschikken op voorstellen of verzoeken tot afstand van grond met het Inlandsch bezitsrecht. De toezegging kan geschieden zoowel aan tot de Inlandsche bevolking behoorende personen als aan Inlandsche rechtsgemeenschappen of Inlandsche instellingen van openbaren of godsdienstigen aard.

Bij rondschrijven Dir. B. B. van 24 Juli 1925 No. A 20/30/9 en 11 November 1929 No. AI 11/5/17 is aan de Hoofden van gewestelijk bestuur, met uitzondering van die der Vorstenlanden, te kennen gegeven, dat indien gronden, welke oorspronkelijk in Inlandsch bezit waren, na eenigen tijd in handen van niet-Inlanders geweest te zijn, wederom aan Inlanders worden overgedragen en door dezen met het Inlandsch bezitsrecht worden aangevraagd, voor de verleening van dat recht geen vergoeding kan worden gevorderd.

Bij Bb. Nos. 6535 en 6536 zijn de Hoofden van gewestelijk bestuur bevoegd verklaard om tot het vrij Staatsdomein behoorende stukken grond aan de Inlandsche gemeenten op Java en Madoera af te staan voor de vorming van ambtsvelden en van weidevelden. Leidraad in Bb. No. 5558. Zie ook St. 1931 No. 373 lr. C 6° jo. St. 1931 No. 423.

Voorts regelen de G. B.en van 9 December 1916 No. 65, 25 April 1919 No. 32 en 10 Januari 1920 No. 12 de uitgifte van grond aan Inlanders t.b.v. volkskoffieteelt.

Zie voor uitgifte van grond met het Inlandsch bezitsrecht op voormalige particuliere landerijen: Bb. No. 9061 jo. St. 1931 No. 373 lr. C 16°; No. 9548 jis. St. 1925 No. 434 en 1931 No. 373 lr. C 21°; St. 1919 No. 673 jis. 1925 No. 434 en 1931 No. 373 lr. C 19°.

Voor „tanah onbekend'' vgl. G.B. van 5 Juni 1931 No. 38 (Maassen-Hens: Agrarische Regelingen dl I blz. 31).

Wetsduiding. De vrijwillig met koffie beplante gronden op Java en Madoera worden blijkens Bb. No. 6745, voor zoover de aanplantingen daarop niet tot stand zijn gekomen onder de uitdrukkelijke bepaling, dat het gebruik van den grond van tijdelijken aard zou zijn, beschouwd als erfelijk individueel bezit der bevolking. Zie ook Bb. No. 6033.

Regeling van het Inlandsch grondbezit op het in de afdeeling Buitenzorg gelegen voormalige particulier land Bloeboer: St. 1901 Nos. 214 en 215; St. 1928 No. 357 en 1931 No. 168 jo. 423. Zie ook Bb. 12643. St. 1911 No. 636 jo. 1913 No. 703 behelst eene dergelijke regeling betreffende de in de afdeeling Indramajoe gelegen voormalige particuliere landerijen Kandanghaoer en Indramajoe-West en St. 1913 No. 702 jo. St. 1926 No. 421 en 1931 No. 168 jo. 423 bevat regelingen van gelijke strekking betreffende gronden, welke deel hebben uitgemaakt van op Java, ten Westen der Tjimanoek gelegen particuliere landerijen. Zie voor de teruggekochte landerijen in Semarang: St. 1919 No. 673; 1925 No. 434 en 1931 No. 373 lr. C 19° jo. St. 1931 No. 423, Bb. Nos. 9061 en 9548. Zie ook St. 1912 No. 499 jo. 1913 No. 711 en 1915 No. 207.

Wakaps.

Zie Bb. Nos. 6196, 12573 en 13480.

Overdracht en Overgang van Inlandsch bezitsrecht.

Dit wordt in het algemeen beheerscht door het adatrecht. Verbodsbepalingen voor Inlandsche Bestuursambtenaren St. 1867 No. 114 jo. 1886 No. 244; 1907 No. 492; 1925 Nos. 649 en 685; 1926 No. 181; Bb. No. 11051.

Voor overdracht aan Inlanders zie art. 10 t/m 14 der Inlandsche gemeente-ordonnantie St. 1906 No. 83 en Bb. Nos. 6576 en 6811 en rondschrijven Dir. B.B. 11 Februari 1911 No. 679 (Maassen-Hens dl. II blz. 12).

St. 1926 No. 35 jo. No. 297: regelen nopens de strafbaarstelling van het niet voldoen aan de verplichting tot aangifte van overdracht van Inlandsche individueele bezitsrechten op den grond.

Vervreemdingsverbod.

Bescherming in het bijzonder van hare rechten op den grond werd reeds bij St. 1866 No. 80 aan de Inlandsche bevolking op Java uitdrukkelijk verzekerd. Krachtens art. 51, lid 5 I.S. waakt de Gouverneur-Generaal er voor, dat geenerlei afstand van grond inbreuk make op de rechten der Inlandsche bevolking; deze bescherming wordt eveneens genoemd als ambtsplicht van Hoofden van gewestelijk bestuur, Regenten en Districtshoofden op Java en Madoera, vgl. St. 1867 No. 114. Bij Bb. No. 4911 werd den Hoofden van gewestelijk bestuur in de Gouvernementslanden op Java en Madoera met nadruk gewezen op de noodzakelijkheid eener stipte naleving van de ten deze gegeven bevelen en werden die autoriteiten voorts in kennis gesteld met het beslist verlangen der Regeering, zooveel doenlijk te waken tegen inbreuken.

Ingevolg St. 1875 No. 179 is het gebruiksrecht op grond niet vatbaar voor vervreemding door Inlanders aan niet-Inlanders en zijn alle overeenkomsten, die zoodanige vervreemding, rechtstreeks of zijdelings, ten doel hebben van rechtswege nietig; vgl. ook Bb. No. 7158. Zie St. 1914 No. 477: verplichting voor de notarissen om aan de Hoofden van gewestelijk bestuur mededeeling te doen van overeenkomsten tot overdracht door Inlanders aan niet-Inlanders van gebruiksrechten op gronden. Zie ook Bb. Nos. 2948, 3015, 3203 en 4164.

Het Agrarisch Eigendomsrecht.

Ingevolge art. 1 lid 4 van St. 1870 No. 55 en art. 4 van St. 1870 No. 118 in verband met St. 1872 No. 116 werd bij St. 1872 No. 117, gew. St. 1897 No. 234, jo. St. 1931 Nos. 168 en 423 en 1937 No. 376 eene voor Java en

Madoera geldende regeling getroffen betreffende de vervanging van het erfelijk individueel gebruiksrecht op grond door eigendom. De Inlandsche houder van dit onder den naam „agrarisch eigendom'' bekend recht is niet aan de bepalingen van het B.W. onderworpen.

De wijze van in- en overschrijving van den agrarischen eigendom en het inschrijven van hypotheek daarop is geregeld in St. 1873 No. 38; 1881 No. 52; 1886 No. 53: 1897 No. 265; 1903 No. 225; 1907 No. 98; 1908 No. 678; 1912 No. 464 en 1931 No. 168 jo. 423. Zie voorts Bb. Nos. 3011, 3321, 3889, 3947, 4507 en 12643. Vrijstelling inschrijvingsrecht, zie art. 1 lid 2 St. 1924 No. 291 en Bb. No. 10657.

Plukrecht op voormalige Gouvernements koffieterreinen.

Vgl. St. 1910 No. 163; Bb. No. 12768.

Afstand van grond ten gebruike.

Vgl. St. 1933 No. 481 art. 1 sub II gew. St. 1937 No. 431 en St. 1938 No. 374, voorts Bb. No. 6033.

B. Buitengewesten [1]).

Ook hier is het meestomvattende recht van den Inlander op den grond, het Inlandsch bezitsrecht, een recht van zakelijken aard (Bb. No. 2936).

Communaal bezit is hier niet bekend.

De aard en omvang van het Inlandsch bezitsrecht wordt beheerscht door het adatrecht, vgl. art. 1 van de onderscheidene Agrarische Reglementen. Sumatra's Westkust (St. 1915 No. 98 jis. 1915 No. 678 en 1917 No. 497 en 1925 No. 560); Manado (St. 1918 No. 80 jo. 1919 No. 98); Riouw en Onderh. (St. 1923 No. 253 jis. 1924 No. 595 en 1926 No. 392); Bangka en Bill. (St. 1923 No. 508 jis. 1927 No. 194 en 451, St. 1938 Nos. 157 en 371); Bali en Lombok (St. 1923 No. 509 jis. 1926 No. 394, 1937 No. 561 en St. 1938 No. 371; vgl. St. 1939 No. 47); Lampongsche Districten met Palembang en Benkoelen (St. 1925 No. 353 jis. 1925 No. 596; 1926 Nos. 141 en 286, 1927 No. 193 en St. 1938 No. 371); en Tapanoeli (St. 1927 No. 40 jis. 195 en St. 1938 No. 371, de laatste nog niet in werking getreden).

Bij dit artikel wordt een onderscheid gemaakt tusschen grond, welke aan de bevolking toebehoort en het zgn. vrij Landsdomein.

De vraag welk recht het individu op den grond uitoefent wordt beheerscht door het adatrecht.

Zie voor familiebezit van gronden § 3 van de Agrarische Reglementen voor Sumatra's Westkust en Manado.

Door *ontginning* kan in deze gewesten vrij Landsdomein tot bevolkingsgrond gebracht worden. In vorengenoemde reglementen is het ontginningsrecht geregeld. Met uitzondering van de residenties Bangka en Billiton en Bali en Lombok is aan den Resident de bevoegdheid toegekend om voor bepaalde streken die ontginningsregelen buiten toepassing te laten.

Ook voor het eiland Bengkalis is een ontginningsregeling vastgesteld (St. 1889 No. 63 jo. 1917 No. 497, art. 6, 81°).

Voor de overige residenties wordt het ontginningsrecht geheel door het plaatselijk adatrecht beheerscht.

Verleening van het Inlandsch bezitsrecht. Zie St. 1933 No. 481 art. 1 sub II, lr. A.e., gew. St. 1937 No. 431 en St. 1938 No. 374. Zie verder hiervoor, onder A: Java en Madoera.

---

[1]) De aan de Hoofden van gewestelijk bestuur in de Buitengewesten opgedragen bevoegdheden enz. worden vanaf 1 Juli 1938 uitgeoefend door de Residenten, ieder voor zijne residentie, zulks voor zoover betreft ordonnanties en algemeene maatregelen van bestuur, waarvan bij ordonnantie kan worden afgeweken, zoomede Gouvernementsbesluiten en administratieve voorschriften, andere dan Gouvernementsbesluiten, welke vóór 1 Juli 1938 in werking zijn getreden. Vgl. St. 1938 Nos. 370 en 373.

Toekenning van het Inlandsch bezitsrecht aan gewezen cultuurdienstplichtigen in de Minahassa: St. 1899 No. 123.

Toekenning aan van Java afkomstige emigranten van Inlandsch bezitsrecht in de Lampongsche Districten: Bb. No. 7535. Toekenning van Inlandsch bezitsrecht aan Inlanders, werkzaam geweest bij den aanleg van de Zuid-Sumatra Spoorweg: G.B. 13 Augustus 1915 No. 44.

Overdracht van Inlandsch bezitsrecht.

Voor zoover niet geregeld in de Agrarische Reglementen wordt de overdracht c.q. overgang op Inlanders beheerscht door het adatrecht.

Zie voor den vorm der overeenkomsten tusschen Inlanders, ten doel hebbende vervreemding of voor schuld verbinden van grond, de daarover handelende paragrafen in de betrekkelijke Agrarische Reglementen.

In de voor verschillende residenties vastgestelde gemeenteordonnanties (zie hiervoor blz. 134) zijn eenige beperkingen gegeven met betrekking tot transacties t.a.v. gemeentegronden.

Vervreemdingsverbod.

Het voor Java en Madoera geldende vervreemdingsverbod (zie hiervoor) geldt ook hier. Daarnaast een speciale regeling voor Sumatra's Westkust, zie art. 16 van St. 1915 No. 98.

Plukrecht.

Voor de Minahasa, vgl. St. 1898 No. 231 en 1899 No. 123.

Beheerskringen.

In de Agrarische Reglementen voor Bangka en Billiton, Bali en Lombok, Zuid-Sumatra (Lampongsche Districten, Benkoelen en Palembang) en Tapanoeli is aan den Resident de bevoegdheid gegeven om deelen van het vrij Landsdomein tot wederopzeggens aan Inlandsche rechtsgemeenschappen in beheer te geven met de bevoegdheid om daarvan zelve weer stukken ter ontginning uit te geven en om over de op de gronden voorkomende beplantingen te beschikken.

Ten gebruike. Zie St. 1933 No. 481 gew. St. 1937 No. 431 en St. 1938 No. 374.

I D. VERHUUR VAN GROND DOOR INLANDERS AAN NIET-INLANDERS.

A. Java en Madoera.

Ingevolge het laatste lid van art. 51 I.S. en art. 5 van St. 1870 No. 118 geschiedt verhuur of in gebruikgeving van grond door Inlanders aan niet-Inlanders volgens regels bij algemeene verordening te stellen.

Overal op Java en Madoera geldt thans de nieuwe grondhuur-ordonnantie, vastgesteld bij St. 1918 No. 88, gew. 1918 No. 214; 1919 Nos. 124 en 628 en 1931 Nos. 168 en 423, zie ook St. 1925 No. 433; inwerkingtreding: Bb. Nos. 9481, 9688, 9795, 10394, 11087 en 11724 en St. 1918 No. 215 en 1919 No. 17; Uitvoeringsvoorschriften in Bb. Nos. 9030, 9089, 9090 en St. 1938 No. 374. Zie ook St. 1925 Nos. 434, 589 en 686, St. 1931 No. 373 lr. C 14° en 15° jo. St. 1931 No. 423 en Bb. No. 12982, toelichting in Bb. No. 8994.

Bij artikel 1 van Bb. No. 9088 is de voormalige residentie Besoeki aangewezen als een streek, waar voor de *teelt van tabak* geen huur van grond op den voet van de „grondhuurordonnantie'' voor langer dan vijf jaren is toegelaten. Bij artikel 2 is toegestaan, dat in de voormalige residentie Besoeki gronden, bedoeld onder *b* van art. 4, lid 1 van de grondhuurordonnantie, ten behoeve van de teelt van tabak, zonder toepassing van het bepaalde in art. 8

dier verordening, worden verhuurd voor ten hoogste 5 jaar. Deze regeling is een uitvloeisel van art. 4, lid 3 grondhuur-ordonnantie.

De langjarige inhuur van ambtsvelden (bevloeibare sawahs) bedoeld bij art. 4 lid 2 grondhuurordonnantie is toegestaan voor de regentschappen Cheribon en Madjalengka (Bb. No. 9554), de voormalige gewesten Pekalongan (Bb. No. 9622) en Kediri (Bb. No. 9637) en het voormalige gewest Banjoemas, de vroegere afdeeling Malang en 7 districten in de voormalige afdeelingen Keboemen en Poerworedjo (Bb. No. 9839). Zie ook Bb. Nos. 10188 en 10197.

B. Buitengewesten [1]).

Regelingen ten aanzien van de hierbedoelde verhuringen zijn in de Buitengewesten getroffen: voor de residenties Sumatra's Westkust en Manado, bij St. 1915 No. 98 (jo. 1915 No. 678 en 1917 No. 497) en 1918 No. 80 jo. 1919 No. 98, voor de residentie Amboina bij St. 1880 No. 217, voor de residenties Lampongsche Districten, Palembang en Benkoelen bij St. 1925 No. 353 jo. 1925 No. 596; 1926 Nos. 141 en 286 en 1927 No. 193, voor Riouw en Onderhoorigheden bij St. 1923 No. 253 jo. 1924 No. 595 en 1926 No. 392, voor de residenties Bangka en Onderhoorigheden bij St. 1923 No. 508 jo. 1927 Nos. 194 en 451, Bali en Lombok bij St. 1923 No. 509 jo. 1926 No. 394 en 1937 No. 561, Tapanoeli bij St. 1927 No. 40 jo. 195 (de laatste nog niet in werking getreden) en voor de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo bij St. 1888 No. 198 jo. St. 1938 No. 371.

Overal elders is zoolang dit onderwerp niet wettelijk is geregeld, de verhuur van grond door Inlanders aan niet-Inlanders indien het plaatselijk adatrecht er zich niet tegen verzet, toegelaten.

I E. VERHUUR VAN DOMEINGROND.

Voor den *grooten landbouw:* St. 1856 No. 64 jo. 1857 No. 13, 1864 No. 16 en 1877 No. 70. Uitvoeringsvoorschriften: St. 1862 No. 56 jo. 1865 No. 108. Zie ook art. 17 Agrarisch Besluit Verbodsbepalingen voor landsdienaren, zie St. 1904 No. 199, art. 2, § I, 2°.

Niet voor den grooten landbouw: vgl. art. 1 St. 1933 No. 481, gew. St. 1937 No. 431 en St. 1938 No. 374.

Verhuur van *onwettig geoccupeerden* grond: St. 1924 No. 240 en Bb. No. 11015 jo. 12536. Vgl. verder: Bb. Nos. 10620, 10691, 10885, 11417, 12080, 12319, 12643, 13290 en 13535. Zie ook St. 1928 No. 191 en 1931 No. 373 lr. C 24° en 29° jo. St. 1931 No. 423.

Verhuur van gronden van *voormalige particuliere landerijen:* Bb. Nos. 9061 en 9548 jo. St. 1931 No. 373 lr. C 16° en 21°; St. 1919 No. 673 jo. 1931 No. 373, lr. C 19°.

Verhuur van *haventerrein:* St. 1917 No. 464.

Zie verder ook: St. 1919 No. 802, laatstelijk gewijzigd bij St. 1937 No. 333 en St. 1938 No. 374.

Verhuur van grond *langs waterleidingen, kanalen, enz.:* St. 1921 No. 579 art. 3.

Verhuur van *voor bebouwing en bewoning beter geschikt gemaakte* gronden aan de Inlandsche bevolking: St. 1923 No. 572, jo. St. 1931 No. 373, lr. C 23°.

Verhuur van *aangeslibde* gronden in de baai van Sidajoe G. Bn. 14 April 1906 No. 21, 3 Juni 1912 No. 76, 4 December 1912 No. 10 en 27 Februari 1931 No. 33.

Verhuur van t.b.v. *Solovalleiwerken onteigende* gronden en van *uiterwaarden* langs de Porrong- en Sadarrivieren: G. B. van 28 April 1907 No. 6, jo. 8 Februari 1916 No. 13; 30 September 1920 No. 38 en 7 Juni 1921 No. 22.

---

[1]) Vgl. noot [1]) op blz. 198.

Verhuur van *uiterwaarden* langs de Djepoenrivier (Madoera): G.B. 7 Juni 1921 No. 22.

Verhuur van gronden langs de *Bodririvier* (res. Semarang): Besluit Dir. B.B. van 9 Februari 1917 No. 238/A.

Verhuur van grond tot *beteugeling van hoemabouw* in Bantam: G.B. 8 November 1909 No. 8 en Bb. No. 10959.

Verhuur van grond voor *aanplant van brandhout* t.b.v. Inl. tabaksbedrijf in Wonosobo: G.B. 13 Augustus 1923 No. 26.

Verhuur van *tanah onbekend* in Batavia: G.B. 5 Juni 1931 No. 38.

Verhuur van *zeestrand in Riouw:* St. 1918 No. 368.

Verhuur voor *landbouwdoeleinden* aan Vreemde Oosterlingen van grond *in Riouw:* St. 1923 No. 571.

I F. TER BESCHIKKINGSTELLING VAN LANDSDOMEIN.

Kosteloos aan onvermogenden voor woonerven: St. 1912 No. 178; St. 1914 No. 604 en St. 1931 No. 373 art. 1 lr. C 7°.

Voor oprichting van ijshuisjes, kiosken e.d. St. 1919 No. 802, jis. 1921 No. 102 en 579, 1925 No. 434, 1928 No. 191, 1931 No. 373 lr. C 20°, St. 1937 No. 333 en St. 1938 No. 374.

Het G.B. van 5 October 1912 No. 11 bevat machtiging om grond op Billiton niet grooter dan 5 HA ter beschikking van niet-Inlanders te stellen; voor Bangka zie G.B. van 18 Februari 1913 No. 66; voor Sumatra's Westkust: G.B. van 16 Mei 1917 No. 36; voor Benkoelen: G.B. van 31 Mei 1918 No. 36.

I G. RECHT VAN GEBRUIK.

Vgl. art. 1, I, lr. B van St. 1933 No. 481, gew. St. 1937 No. 431 en St. 1938 No. 374 (toelichting Bb. No. 13216); zie verder: art. 6 van St. 1927 No. 259, art. 3 van St. 1927 No. 260 en art. 6 van St. 1927 No. 261 (spoor- en tramwegen); St. 1871 No. 102 jo. 1927 No. 43 (transportkabelbanen); St. 1885 No. 158 jo. 1927 No. 42 (industrieele landbouwtrams); St. 1890 No. 190 jo. 1932 No. 529 (hoogspanningslijnen); Bb. No. 8022 jo. 11251 (particuliere telefoonlijnen); art. 22 Indische Mijnwet (land- en waterwegen t.b.v. mijnontginningen).

I H. BRUIKLEEN.

Art. 1, II lr. A van St. 1933 No. 481, gew. St. 1937 No. 431 en St. 1938 No. 374.

St. 1906 No. 276 jis. 1911 No. 472 en 654 en 1916 No. 312, art. 4 lid 1*a* en art. 12 onder *a* (t.b.v. Inl. Ziekenhuizen).

Art. 1, sub II lr. C van St. 1919 No. 802 jis. 1921 No. 102 en 579, 1928 No. 191 en 1931 No. 373, lr. C 20° (t.b.v. Inl. personeel van kustlicht etablissementen).

I J. RECHT VAN EIGENDOM.

Volgens art. 51 I.S. mag de Gouverneur-Generaal geen gronden verkoopen (Bb. No. 17).

In dit verbod zijn niet begrepen kleine stukken gronds, bestemd tot uitbreiding van steden en dorpen en tot het oprichten van inrichtingen van nijverheid. Art. 8 Agrarisch Besluit bepaalt, dat die „kleine stukken gronds'' ieder een oppervlakte van 10 bouws niet te boven mogen gaan. „Uitbreiding van steden en dorpen'': Zie Bb. Nos. 3608 en 4088.

Ook aan Inlanders kan grond in eigendom worden afgestaan: Bb. No. 3465.

Afstand in eigendom van, van Inlandsche rechten vrijgemaakten grond is mogelijk: Bb. No. 3020. Zie voor overdracht van Agrarisch eigendom aan niet-Inlanders, art. 19 van St. 1872 No. 117 (jo. 1937 No. 376).

Verrekening van grenzen (St. 1912 No. 497 jis. 1918 No. 471 en 1935 No. 54).

Maatregelen ter voorkoming van heropmeting door het Kadaster: Bb. 13914.

Commissie van onderzoek: St. 1866 No. 25 en Bb. No. 12643. Zie ook Bb. 13914.

Proces-verbaal van onderzoek: Bb. Nos. 2906, 2948, 3015, 3207, 3629, 4135, 4353, 6811, 7523, 11173, 12175.

Koopsom: Bb. Nos. 5036, 5038, 8546, 12175.

Voldoening koopsom: Bb. Nos. 4871 en 5251.

Raadpleging adviseurs: Bb. Nos. 10500 en 13914.

Adviezen van regentschappen: Bb. Nos. 13103 en 13914.

Afwijzing van eigendomsaanvragen: art. 1, sub I, lr. A St. 1933 No. 481, gew. St. 1937 No. 431.

Voorkeurrecht van gemeenten: Bb. No. 11272, 11604, 11605, 12713, 13120.

Schadeloosstelling van eerste aanvragers: Bb. Nos. 11272, 11604, 12713 en 12714.

Sluiting van terreinen binnen gemeenten voor eigendomsuitgifte: Bb. No. 11272.

Bedingen: Bb. No. 4528; art. 22 van St. 1905 No. 540 jo. 1925 No. 147.

Vergunning tot overdracht van eigendomstoezegging: art. 1, sub I, lr. C, 2° van St. 1933 No. 481 gew. St. 1937 No. 431 en Bb. No. 13216.

Inschrijvingstermijn: Bb. Nos. 3120, 5760, 8119, 12715. Kennisgeving hiervan aan Legercommandant: Bb. No. 3737. Openbare verkoop: St. 1876 No. 117.

Overneming ten name van den Lande: art. 1, sub I, lr. C, 1° van St. 1933 No. 481, Bb. No. 5489.

Bijzondere eigendomsverkrijging op voormalig particulier land Bloeboer: St. 1901 No. 214.

Berekening recht van overschrijving Bb. No. 12175.

Eigendom van grondstukken van vreemde Oosterlingen bij de inlijving van Riouw en Lingga. St. 1917 No. 662 jo. 1918 No. 367.

I K. ERFPACHT.

Vgl. art. 51 I. S.

Bevoegdheden inzake erfpachtsuitgifte: art. 18*b* van het Agrarisch Besluit; St. 1937 Nos. 339 jis. 1938 Nos. 373 en 374; 1937 No. 340; Bb. No. 13846.

A. Afstand van grond in erfpacht op Java en Madoera.

1°. *Voor den grooten landbouw.*

Vgl. artt. 9—17 van het Agrarisch Besluit.

Alleen woeste gronden zijn vatbaar voor uitgifte in erfpacht: Bb. No. 3020. Uitzonderingen: Bb. Nos. 6050, 6787, 8029 en G. B. van 13 Maart 1915 No. 8.

Enclaves: Bb. No. 5270.

Redenen tot afwijzing: Bb. Nos. 4280 en 5057.

Sluiting van Java en Madoera voor erfpachtsuitgifte: Bb. Nos. 13202 en 13271.

Zedelijke lichamen: Bb. No. 4580.

Speculanten: Bb. No. 7079.

Landsdienaren: St. 1935 Nos. 443 en 444 (Bijverdiensten-ordonnantie).

Het erfpachtsrecht wordt beheerscht door:

a. 8e Titel van het tweede boek van het B. W.
b. artt. 9 t/m 17 van het Agrarisch Besluit.
c. de onderscheidene ordonnanties regelende de rechten en verplichtingen van den erfpachter.
d. de erfpachtsakte en de bedingen opgenomen in Bb. Nos. 3854, 7373, 12478 of 13844.

Erfpachtsordonnanties: St. 1872 No. 237*a* jis. 1905 No. 574, 1909 Nos. 211 en 310 of St. 1913 No. 699.

Elk erfpachtsrecht wordt beheerscht door de bepalingen op den voet waarvan het is afgestaan of waaraan het is onderworpen (Bb. No. 7193).

Verbod tot kappen van houtgewas: St. 1925 No. 483 en Bb. Nos. 4581, 4754 en 13844.

Opheffing van verbod van koffie-aanplant: Bb. No. 10438.

Bebouwingsclausule: Bb. No. 7079.

Watervergunningen: Bb. Nos. 5081, 5439, 6185 en 10902.

Beschikbaarstelling van grond voor aanleg van wegen, waterleidingen enz.: Bb. Nos. 3854, 6188, 7373, 12478 jo. St. 1931 No. 373, lr. C 30°, Bb. No. 13844.

Vergoeding voor het gebruik van wegen over erfpachtsperceelen: Bb. No. 8647. Zie ook Wegverkeersordonnantie: St. 1933 No. 86 (ll. gew. 1938 No. 8).

Waterleidingen enz. op erfpachtsperceelen: Bb. No. 4528.

Onderhoud van wegen: Bb. Nos. 5033, 5442 en St. 1915 No. 464.

Tijdstip ingang van verponding: Bb. No. 4142.

Ingang van canonplicht: Bb. No. 3738. Bedrag van den canon: Bb. Nos. 5056, 5315 en 7547.

Aansprakelijkheid: Bb. No. 7622. Opvordering van canon: Bb. No. 12393. Betaling van canon: Bb. No. 5640.

Gerechtelijke invordering: Bb. Nos. 3065, 5314, 6190, 6351, 7346, 7622 en 12927, St. 1901 No. 325, 1922 No. 522.

Kwijtschelding van canon: Bb. No. 8049. Uitstel van betaling van canon: Bb. No. 5817 en 6352, zoomede art. 2 van G.B. 15 December 1913 No. 47.

Afschrijving van canonachterstand: St. 1907 No. 327.

Recht van koopers bij executie van erfpachtsperceelen: Bb. No. 6000.

Overdracht van erfpachtsperceelen: Bb. Nos. 7518 en 7519.

Kennisgeving van den overgang van het erfpachtsrecht door den nieuwen houder en van de opdracht van het beheer der onderneming aan een gemachtigde door den erfpachter: Bb. No. 7520. Mededeeling van inschrijving en overgang van erfpachtsrechten: Bb. Nos. 4281 en 7224 en circulaires Dir. B. B. van 7 Juli 1937 No. A.I. 8/6/25 en van 21 Juli 1937 No. A.I. 8/7/10. Model voor de verklaring van prijsgeving van erfpachtsrechten: Bb. No. 13383. Mededeeling van de prijsgeving van erfpachtsrechten: Bb. No. 7529.

Instellen van een vordering tot vervallenverklaring van het erfpachtsrecht: Bb. No. 7134.

Instructie voor de behandeling van erfpachtsaanvragen: St. 1904 No. 304 jo. 1909 No. 311, 1912 No. 349, 1925 No. 434, 1931 No. 373, 1933 No. 51 en 1937 No. 339.

Model proces-verbaal van onderzoek, aanwijzingen voor de opmaking van het proces-verbaal: Bb. No. 13846.

Commissie van onderzoek: Bb. No. 12643.

Schadeloosstellingen aan Inlandsche rechthebbenden op enclaves, boomen enz.: Bb. Nos. 3015 en 3207.

Schadeloosstellingen aan Inlandsche gemeenten: Bb. No. 6811.

Uitgestrektheid perceelen: Bb. No. 3690.

Merkteekens: St. 1912 No. 497 jo. 1918 No. 471; 1935 No. 54. Voorlichting van den kadasterambtenaar ten aanzien van wegen en paden: Bb. No. 5055.

Houtretributie: St. 1932 No. 466 gew. 1937 No. 340.

Verlenging inschrijvingstermijn: Bb. No. 6998 en de circulaire Dir. B.B. van 8 October 1913 No. 6508.

Naamgeving van erfpachtsperceelen: Bb. No. 3346.

Voorloopige vergunning tot ontginning: Bb. Nos. 3008, 5858, 13846 en artikel 8 § 11 van St. 1937 No. 339.

Intrekking erfpachtstoezeggingen: Bb. Nos. 6998 en 6321.

Rechtsvordering tot ontruiming van onrechtmatig door inlanders in gebruik genomen erfpachtsperceelen: St. 1937 No. 560.

2°. *Voor de inrichting als kleine landgoederen of buitenverblijven.*

Vgl. art. 18 van het Agrarisch Besluit.

Alleen woeste gronden kunnen worden uitgegeven. De afstand geschiedt op aanvraag. Openbare aanbieding is niet mogelijk.

Bestemming van de gronden: Bb. No. 5029.

Bijzondere bedingen: Bb. Nos. 3854, 7373 of 12478.

3°. *Voor den kleinen land- en tuinbouw.*

Vgl. art. 18*a* van het Agrarisch Besluit.

Ook niet-woeste gronden kunnen aan minvermogende Europeanen in erfpacht voor den kleinen landbouw worden afgestaan.

De regelen omtrent den afstand van grond en de verschaffing van geldelijken bijstand van Staatswege tot uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw door minvermogende Europeanen zijn vastgesteld bij St. 1904 No. 426 gew. 1905 No. 153, 1908 No. 263, 1924 No. 578, 1925 Nos. 144 en 433 en 1926 No. 376. Uitvoeringsvoorschriften: Bb. Nos. 6050, 6677, 9968 en St. 1931 No. 373 (zie voor oude regeling: Bb. No. 5611).

Instructie voor de behandeling van kleinlandbouwerfpachtsaanvragen: Bb. No. 13112. Algemeene bedingen, waaronder de erfpachtsuitgifte plaats heeft: Bb. No. 13113. Beteekenis „klein landbouw- of tuinbouwbedrijf'': Bb. No. 5708. Minvermogenden: Bb. No. 10700. Uitgestrektheid: Bb. Nos. 6787 en 11142. Prijsgeving: St. 1910 No. 546, Bb. Nos. 7319 en 13383. Deelbouw op kleinlandbouwperceelen: Bb. No. 5708. Jaarverslag betreffende kleinlandbouwperceelen: Bb. No. 7503.

B. Afstand van grond in erfpacht in de Buitengewesten [1]).

1°. *Voor den grooten landbouw.*

Vgl. art. 20 lid 2 van het Agrarisch Besluit en de Erfpachtsordonnantie voor de Buitenbezittingen St. 1914 No. 367 gew. 1918 No. 472, 1923 No. 358 en 1938 Nos. 370 en 371. Alleen woeste gronden zijn vatbaar voor uitgifte in erfpacht: Bb. No. 3020. Uitzonderingen: Bb. Nos. 6050 en 6787. Gedragslijn bij erfpachtsuitgifte: Bb. No. 11135. Uitgifte in erfpacht van terreinen, gelegen nabij de lijnen van de Zuid-Sumatra-spoorweg: Bb. No. 8913. Redenen tot afwijzing: Bb. No. 4280.

Het erfpachtsrecht wordt beheerscht door:

a. 8e Titel van het tweede boek van het B. W.,

b. de onderscheidene erfpachtsordonnanties,

c. de erfpachtsakte en de bedingen opgenomen in Bb. Nos. 3854, 7373, 12478 of 13845.

Erfpachtsordonnanties: zie artikel 1 van St. 1914 No. 367 (Erfpachtsordonnantie voor de Buitenbezittingen).

Elk erfpachtsrecht wordt beheerscht door de bepalingen op den voet waarvan het is afgestaan of waaraan het is onderworpen.

Aanwijzing van de gewesten, waar meetbrieven gevorderd worden: Bb. Nos. 9646, 9835, 9856, 9857, 10300, 10948, 11079, 11277, 11513, 12225, 12604, 12755, 12799, 13179 en 13828.

Bebouwingsclausule: Bb. Nos. 7079 en 11135.

---

1) Vgl. noot 1) op blz. 198.

Beschikbaarstelling van grond voor aanleg van wegen, waterleidingen, enz.: Bb. Nos. 3854, 6188, 7373, 12478 en 13845.

Onderhoud van wegen: Bb. Nos. 5033 en 5442.

Tegengang van speculatieve erfpachtsaanvragen: Bb. Nos. 9715, 9768, 9914 en 11910.

Recht van voorrang bij afstand: St. 1912 Nos. 362, 502 en 503.

Reserveering van gronden voor afstand in erfpacht: St. 1927 No. 341 en Bb. No. 11360.

Bescherming klimatologische en hydrologische belangen: Bb. No. 8306.

Instructie voor de behandeling van erfpachtsaanvragen: St. 1911 Nos. 265 en 353, 1914 No. 463, 1920 No. 804 en 1937 No. 339. Toelichtingen op de instructie Bb. Nos. 7528, 9715 en 10138. Commissie van onderzoek: Bb. Nos. 3864 en 4063. Proces-verbaal van onderzoek: Bb. Nos. 3295, 3864 en 5832.

Houtretributie: St. 1937 No. 339 artikel 6 letter C.

Schadeloosstellingen aan Inlandsche rechthebbenden op enclaves, boomen, enz.: Bb. No. 3207.

Voorloopige vergunning tot ontginning: Bb. No. 9715.

Enclaves, zedelijke lichamen, landsdienaren, watervergunningen, waterleidingen enz. op erfpachtsperceelen, betaling van canon, opvordering van canon, aansprakelijkheid, gerechtelijke invordering, kwijtschelding van canon, uitstel van betaling van canon, afschrijving van canonachterstand, recht van koopers bij executie van erfpachtsperceelen, kennisgeving van den overgang van het erfpachtsrecht door den nieuwen houder en van de opdracht van het beheer der onderneming aan een gemachtigde door den erfpachter, mededeeling van inschrijving en overgang van erfpachtsrechten, model voor de verklaring van prijsgeving, mededeeling van de prijsgeving van erfpachtsrechten, verlenging inschrijvingstermijn, naamgeving van erfpachtsperceelen, intrekking van erfpachtstoezeggingen en rechtsvordering tot ontruiming van onrechtmatig door inlanders in gebruik genomen erfpachtsperceelen: zie onder A: Java en Madoera.

2°. *Voor den kleinen land- en tuinbouw.*

Zie onder A: Java en Madoera.

Bb. No. 13112 (Instructie) en 13113 (Algemeene bedingen) gelden echter niet voor de Buitengewesten. De wijze van behandeling van aanvragen tot verkrijging van het erfpachtsrecht voor den kleinen land- en tuinbouw is in het algemeen dezelfde als die van aanvragen ter erlanging van erfpacht voor den grooten landbouw. Bijzondere bedingen: Bb. Nos. 3854, 7373 en 12478.

II. RECHT VAN OPSTAL.

Daar kleine stukken grond voor uitbreiding van steden en dorpen enz. in eigendom uitgegeven kunnen worden, kunnen deze gronden ook met recht van opstal worden afgestaan.

De bevoegdheid hiertoe berust bij de Hoofden van gewestelijk bestuur: St. 1933 No. 481 gew. St. 1937 No. 431.

Regelen, welke de uitgifte beheerschen: St. 1872 No. 124, gew. St. 1875 No. 180; 1897 No. 34; 1925 No. 434; 1931 No. 373 lr. C, 2° jo. 1931 No. 423 en 1932 No. 491, toegelicht Bb. No. 12923.

Bijzondere regeling *voor minvermogende niet-Inlanders:* St. 1912 No. 178 jo. St. 1914 No. 604 en 1931 No. 373 lr. C, 7°.

Opstalregeling voor van Landswege *verbeterde terreinen:* St. 1918 No. 649 jo. St. 1932 No. 491. Toelichting Bb. Nos. 9120 en 12923.

Recht van opstal voor *houders van spoor-* of *tramconcessies* en houders van

mijnconcessies: art. 6 St. 1927 No. 259; art. 3 St. 1927 No. 260 en art. 22 St. 1899 No. 214 jis. 1910 No. 588 en 1919 No. 44.

Vergoeding van de waarde der opstallen ingeval na de expiratie niet opnieuw het recht van opstal wordt verleend: St. 1932 No. 491 en Bb. No. 12923.

Prijsgeving opstalrecht: St. 1910 No. 546 jo. art. 1, 1, Lr. C, 1°; St. 1933 No. 481 jo. St. 1937 No. 431 en Bijbl. Nos. 7319 en 7529.

Omzetting opstalrecht in eigendom: Bb. No. 5036.

Voor wat betreft: grenzen, commissie en proces-verbaal van grondonderzoek, adviezen, voorkeursrecht gemeenten, bedingen, vergoeding, overdracht toezegging en inschrijving: zie Eigendom.

II. Zelfbesturende landschappen.

De bemoeienis der Regeering met de agrarische aangelegenheden in de zelfbesturende landschappen, wier verhouding tot de Regeering beheerscht wordt door de z.g.n. korte verklaring of een der daarmede in strekking overeenkomende documenten vindt haar grondslag in de artt. 10 leden 3 en 4, en 16 der „Zelfbestuursregelen 1938'' (St. No. 529). Voor de overige landschappen in hetgeen uitdrukkelijk is bepaald in de politieke contracten of uit de strekking dier contracten voortvloeit.

II A. LANDBOUWCONCESSIES IN DE BUITENGEWESTEN [1]).

1°. *Groote landbouw.*

Deze vorm van gronduitgifte is bestemd te verdwijnen en te worden vervangen door uitgifte in erfpacht op den voet van St. 1919 No. 61. Waar die ordonnantie reeds in werking is getreden worden geen landbouwconcessies meer uitgegeven.

Zie voor door de Zelfbesturen verleende landbouwconcessies de modelakten opgenomen in Bb. No. 4770 gew. Nos. 5889, 7080, 7735 en 9155.

Bij de regeling in Bb. No. 4470 werden de Residenten tevens gemachtigd om dergelijke vergunningen goed te keuren. Kennisgeving vooraf aan den Gouverneur-Generaal, in bepaalde gevallen: zie de instructie mede opgenomen in Bb. No. 4770. Zie ook Bb. No. 5707.

Vergelijk met betrekking tot de overdracht van de hierbedoelde concessies Bb. Nos. 3381, 4350 en 4985. Volgens Bb. No. 5627 kunnen zij ook tijdelijk worden overgedragen (verhuurd).

Uitsluiting van in het buitenland gevestigde niet-Nederlandsche onderdanen en vennootschappen als ondernemers van land- en mijnbouw in Ned.-Indië, behalve in de residentie Oostkust van Sumatra: Bb. No. 4954. Voorts Bb. No. 7735, handelende over de toelating van vreemde Oosterlingen als vergunninghouders voor landbouw- en boschontginning. Als regel is aangenomen, dat geen grooter uitgestrektheid in één vergunning zal worden uitgegeven dan ongeveer 5000 bouws (Brief 1sten G. S. 6 Dec. 1902 No. 4190).

Door het Zelfbestuur van Batjan aan de „Batjan Exploitatie Maatschappij'' verleende en aan de „Batjan Archipel Maatschappij'' overgedragen vergunning: Bb. Nos. 3726, 7338, 7777, 11405 en 12615.

Waar volgens de politieke contracten het recht tot het verleenen van landbouwconcessies bij de Regeering berust, geschiedt die verleening door de betrokken Residenten. De hun daartoe verleende machtiging, het model voor de terzake te nemen beschikking en de algemeene vergunningsvoorwaarden, zoomede een instructie, zijn opgenomen in Bb. No. 5707.

---

1) Vgl. noot 1) op blz. 198.

Boeten wegens niet tijdige voldoening van den pachtschat: Bb. No. 7584.

2°. *De kleine landbouw ter Oostkust van Sumatra.* Bb. No. 7824, gew. Bb. No. 10045, geeft een regeling nopens de uitgifte van grond ter Oostkust van Sumatra voor de uitoefening van den kleinen landbouw aan niet tot de Inheemsche bevolking behoorende personen.

II B. UITGIFTE VAN BINNEN ZELFBESTUREND GEBIED GELEGEN GRONDEN MET ZAKELIJKE RECHTEN OP DEN VOET VAN HET B. W. [1]).

De mogelijkheid hiertoe is buiten twijfel gesteld bij St. 1915 No. 474. De volgende regelingen zijn te onderscheiden.

1°. *De Erfpachtordonnantie voor de Zelfbesturende landschappen in de gewesten buiten Java en Madoera*: St. 1919 No. 61, gew. St. 1921 No. 453; 1927 No. 191 en 1938 Nos. 355, 370, 371 en 590. Deze regeling is bestemd om de boven genoemde landbouwconcessieregelingen te vervangen. Ze treedt, voor zooveel noodig residentiegewijs of voor gedeelten van residenties, in werking op nader door den Gouverneur-Generaal aan te wijzen tijdstippen; zie St. 1938 Nos. 628, 676. Ingevolge St. 1919 No. 821 en 1922 No. 651 is zij in werking getreden voor de zelfbesturende landschappen met korte verklaring in de residenties Atjeh en Onderhoorigheden, Celebes en Onderhoorigheden, Oostkust van Sumatra, Riouw en Onderhoorigheden, Westerafdeeling van Borneo, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Menado, Molukken en Timor en Onderhoorigheden en wel voor Landak, Matan en Sanggau met ingang van 1 November 1922 en voor de overige korte verklaringlandschappen met ingang van 1 Februari 1920. Ingevolge St. 1924 Nos. 37, 38, 206, 335 en 349 is genoemde ordonnantie met ingang van 1 Februari 1924 voor de landschappen Koetai, Soembawa, Dompoe en Sanggar, met ingang van 1 Juni 1924 voor het landschap Bima en met ingang van 1 Augustus 1924 voor de landschappen Asahan, Koealoe en Leidong, Pontianak, Mampawah, Tajan en Sambas in werking getreden.

2°. *De opstalregeling voor de Zelfbesturende landschappen in de gewesten buiten Java en Madoera* in Bb. Nos. 8571, 8711, 9154, 9242, 9827 en 12640, toegelicht in Bb. No. 12675. In den aanhef dier regeling is bepaald, dat afstand in eigendom slechts geschiedt in bijzondere gevallen, ter beoordeeling van den Gouverneur-Generaal. Het recht van opstal wordt verleend na verkregen goedkeuring van, of vanwege den betrokken Resident.

3°. Afstand van grond in *erfpacht voor huizenbouw door Zelfbesturen in de Buitengewesten.* Voor de residenties Oostkust van Sumatra, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Celebes en Onderhoorigheden, Timor en Onderhoorigheden en Manado werden achtereenvolgens in Bb. No. 5271 jis. 7097, 5868, 7149, 7637, 8279 en 10461 regelingen in het leven geroepen voor den afstand in erfpacht door de betrokken Inlandsche Zelfbesturen van gronden, bestemd voor huizenbouw. In verband met de opstalregeling in Bb. No. 8571 zijn deze regelingen ingetrokken; alleen voor Celebes en Manado gelden zij nog voor afstand aan personen, niet behoorende tot de zelfbestuursonderhoorigen.

St. 1927 No. 522, gew. St. 1931 No. 525 bevat een tijdelijke voorziening omtrent schuldvorderingen, tot zekerheid waarvan kennelijk in onderpand zijn verstrekt zgn. grantrechten, staande ten name van niet-zelfbestuursonderhoorigen in de residentie Oostkust van Sumatra.

---

[1]) Voor wat betreft Zelfbesturende landschappen in de Buitengewesten vgl. noot 1) op blz. 198.

4°. Voor de *zelfbesturende landschappen op Java (Soerakarta en Jogjakarta): de regelen nopens afstand van grond in eigendom of met het recht van opstal in de Vorstenlanden,* welke na verkregen instemming van de Zelfbesturen van Soerakarta en Jogjakarta zijn tot stand gekomen.

Bij Bb. Nos. 9005, 9826 en 13289 is bepaald, dat door de Inlandsche Zelfbesturen in de gewesten Soerakarta en Jogjakarta ten behoeve van een persoon, op wien de voorschriften van het B. W. betreffende zakelijke rechten toepasselijk zijn, voorshands geen andere rechten op grond worden verleend dan het in den derden en in den zevenden Titel van het IIe boek van genoemd Wetboek omschreven eigendomsrecht en recht van opstal. Voor afstand in eigendom komen slechts in aanmerking kleine stukken grond, strekkende tot uitbreiding van bestaande eigendomsperceelen.

Zoowel voor de gronden in eigendom afgestaan, als voor die waarop het recht van opstal is verleend, is verponding verschuldigd (zie St. 1899 No. 117).

II C. VERHUUR.

1°. *Verhuur van aan Zelfbesturen ter beschikking staanden grond in de Buitengewesten.*

a. De regeling omtrent verhuur en ingebruikgeving aan niet-Inlanders van aan Zelfbesturen in de gewesten buiten Java en Madoera toebehoorende gronden: Bb. Nos. 9025, 9027 en 11062. Vgl. ook Bb. No. 11105. Voor de Inlandsche Zelfbesturen in de residentie Oostkust van Sumatra geldt de hier gegeven eigenlijke huurregeling niet, doch blijft voorshands van kracht de hieronder te noemen regeling in Bb. No. 7824.

b. De regeling van huur voor veeteeltondernemingen in Bb. Nos. 8641 en 9825, waardoor mogelijk is gemaakt, dat niet-Inlanders in de zelfbesturende landschappen in Atjeh en Onderhoorigheden, Celebes en Onderhoorigheden, Timor en Onderhoorigheden en Nieuw-Guinea, gronden in huur verkrijgen voor het drijven van veeteeltondernemingen.

c. De regeling in Bb. No. 7824, aangev. Bb. No. 10045 betreffende afstand van grond in huur voor de uitoefening van den tuinbouw aan in de residentie Oostkust van Sumatra gevestigde, niet tot de Inheemsche bevolking behoorende personen.

2°. *Verhuur door Inlanders aan niet-Inlanders in de Zelfbesturen in de Buitengewesten.*

a. Volgens de ordonnantie in St. 1923 No. 475, jo. 1925 No. 35 is het binnen zelfbesturende landschappen in de gewesten buiten Java en Madoera aan niet-Inlanders verboden om anders dan op den voet van de bepalingen van die ordonnantie de blijvende of tijdelijke beschikking te hebben over gronden en overjarige beplantingen, die aan Inlanders toebehooren, alsmede om de blijvende of tijdelijke beschikking te hebben over gronden en overjarige beplantingen, die van Inlanders tengevolge van eenige overeenkomst of andere rechtshandeling zijn verkregen, zonder dat daarbij de bepalingen van deze ordonnantie zijn in acht genomen.

Deze ordonnantie is ingevolge St. 1923 No. 476 in werking getreden met ingang van 1 Januari 1924 voor de zelfbesturende landschappen onder zgn. korte verklaring in de residenties Atjeh en Onderhoorigheden, Celebes en Onderhoorigheden, Oostkust van Sumatra, Riouw en Onderhoorigheden, Westerafdeeling van Borneo, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Menado, Molukken en Timor en Onderhoorigheden. Ingevolge St. 1924 Nos. 37, 38, 206, 335 en 349 met ingang van 1 Februari 1924 voor de landschappen Koetai, Soembawa, Dompoe en Sanggar, met ingang van 1 Juni 1924 voor het landschap Bima en met ingang van 1 Augustus 1924 voor de landschappen Asahan, Koealoe, Pontianak, Mampawah en Tajan.

b. Voor den tuinbouw in de residentie Oostkust van Sumatra: Bb. No. 7824, aangev. Bb. No. 10045.

3°. *Grondhuur in de Zelfbesturende landschappen op Java en Madoera.*

Met het oog op de geleidelijke doorvoering van de hervorming der economische en agrarische toestanden in de Vorstenlanden is in 1918 een nieuwe regeling vastgesteld omtrent de verkrijging van gronden voor landbouwdoeleinden in die gewesten.

Dit is geschied bij het „Vorstenlandsche Grondhuurreglement'' (St. 1918 No. 20; 1925 No. 264; 1928 No. 242; 1930 No. 48; 1931 No. 513 en 1934 No. 616). Uitvoeringsvoorschriften Bb. Nos. 9029, 9244, 12286, 12730, gew. St. 1928 No. 243. Zie voorts St. 1918 Nos. 21, 22 en 23 jo. 1925 No. 264. Zie ook St. 1925 No. 471, en meer uitvoerig het in 1925 ter Landsdrukkerij verschenen werkje:'' Toelichting der nieuwe regeling omtrent de verkrijging van gronden voor landbouwdoeleinden in de residentiën Soerakarta en Djokjakarta''.

II D. ONRECHTMATIG GEBRUIK VAN GROND.

Bij St. 1921 No. 676 zijn voorzieningen getroffen tot tegengang van onrechtmatig gebruik door niet-Inlanders van tot het domein van zelfbesturende landschappen behoorenden grond; toelichting Bb. No. 9961.

III. Particuliere landerijen.

Onder den naam „particuliere landerijen'' zijn bekend de uitgestrekte terreinen, tijdens het bestaan der Oost-Indische Compagnie en daarna ook vanwege het daarop gevolgd Nederlandsch Staatsbestuur en door het Britsche tusschenbestuur aan particulieren in eigendom afgestaan.

Men verdeelt de particuliere landerijen op Java in die, gelegen bewesten de Tjimanoek en die, gelegen beoosten de Tjimanoek.

Bewesten de Tjimanoek.

Regeling van de verhouding van de opgezetenen tot den landheer en van landeigenaar en opgezetenen tot het Gouvernement bij het „nieuw Reglement omtrent de particuliere landerijen bewesten de Tjimanoek'' vastgesteld bij St. 1912 No. 422 jo. 613, gew. 1914 No. 385; 1917 No. 497 art. 6 sub 200; 1918 No. 827; 1919 No. 152; 1922 No. 220 en 546; 1925 No. 433; 1931 No. 168 lr. C 13° jo. 423. Zie verder St. 1912 No. 423, Bb. No. 9181 en St. 1914 No. 724, gew. bij St. 1931 No. 373 lr. C 10° jo. 423.

Aanwijzing van de particuliere landerijen waar de verplichting tot het onderhouden der openbare wegen en bruggen op den eigenaar rust: St. 1913 No. 613.

Verjaringstermijn bij overtreding van art. 54 van het Reglement part. land. bewesten de Tjimanoek St. 1922 No. 435.

Beoosten de Tjimanoek.

Regeling van de verhouding van den landeigenaar en van de opgezetenen tot het Gouvernement bij St. 1880 No. 150, gew. 1886 No. 172; 1913 No. 486 en 1931 No. 168 C 3° jo. 423.

Heerendienstplichtigheid van de Inlandsche bevolking op de particuliere landerijen in de residentie Semarang Bb. No. 870, gew. bij St. 1925 No. 434 en 1931 No. 373 lr. C 1° jo. 423.

Diensten door de opgezetenen der particuliere landerijen op Java ten behoeve van de eigenaren St. 1933 No. 261.

Buitengewesten.

Rechten en verplichtingen der eigenaren van particuliere landerijen in het gouvernement Celebes en Onderhoorigheden Bb. No. 3909.

Terugbrenging tot het Landsdomein.

Bij St. 1911 No. 38 is „ter bevordering van de terugbrenging van de particuliere landerijen op Java of van gedeelten daarvan tot het staatsdomein'' vastgesteld de weg, langs welken dit doel kan worden bereikt, buiten het geval van overdracht tengevolge van vrijwilligen verkoop. Uitvoering St. 1912 Nos. 480 en 481, gew. 1917 No. 635; 1920 No. 859; 1921 No. 236; 1925 No. 414, 1927 Nos. 285 en 302 jo. 398.

Intrekking van de ordonnanties, inhoudende de verklaring, dat het algemeen belang de terugbrenging van met name genoemde particuliere landerijen vordert. St. 1933 No. 69.

Regeling van den rechtstoestand der gronden na de terugbrenging St. 1901 No. 214 jo. 215, gew. bij 1928 No. 357 en 1931 No. 168 C 6° jo. 423; 1911 No. 636 jo. 637, gew. bij 1913 No. 703 jo. 710; St. 1912 No. 499; 1913 No. 702, gew. bij 1926 No. 421 en 1931 No. 168 C 14° jo. 423; 1915 No. 207, gew. bij 1931 No. 168 C 16° jo. 423; Bb. No. 9061 en 9548; St. 1919 No. 673, gew. bij 1925 No. 434, 1931 No. 373 sub C 19° jo. 423 en Bb. No. 12643.

Bij het, in het Bijvoegsel der Javasche Courant van 21 Februari 1936 No. 15 opgenomen Gouvernementsbesluit van 20 Januari 1936 No. 8 werd bewilliging verleend op de akte van oprichting van de te Batavia gevestigde naamlooze vennootschap: *„Javasche Particuliere Landerijen Maatschappij''.*

Het doel dezer vennootschap, in welker kapitaal is deelgenomen door het Gouvernement van Nederlandsch-Indië en door de provincie West-Java, is het aankoopen en exploiteeren van particuliere landerijen op Java zoomede het vervreemden van particuliere landerijen, in het bijzonder aan het Gouvernement van Nederlandsch-Indië en voorts alle met dit doel in verband staande landbouw- en handelsoperaties.

DE HEERENDIENSTEN.

Volgens art. 46 I. S. worden de aard en duur der persoonlijke diensten, de gevallen waarin, en de wijze en voorwaarden, waarop zij kunnen worden gevorderd, bij ordonnantie geregeld, in overeenstemming met de bestaande gebruiken, instellingen en behoeften.

De ordonnanties, die persoonlijke diensten betreffen, worden in elk gewest om de vijf jaar herzien, met het doel om daarin trapsgewijze de verminderingen aan te brengen, bestaanbaar met het algemeen belang.

St. 1923 No. 113, jo. St. 1926 No. 500 en St. 1925 No. 269, vrijstellingen van heerendienstplicht.

Zie voor de strafbepaling wegens het nalaten van wettiglijk gevorderde heerendiensten art. 523 Wetboek van Strafrecht.

§ 1. *Java en Madoera.* Voor Java en Madoera is het vorderen van heerendiensten afgeschaft bij St. 1934 No. 661, in werking getreden St. 1938 No. 21. Ingevolge St. 1933 No. 472, jo. St. 1938 No. 21, zijn de ingezetenen van Nederlandsch-Indië verplicht om ten behoeve van troepen of personen op marsch tegen betaling transportdiensten te verrichten en transportmiddelen te verstrekken. Tot het verrichten van lichamelijke diensten zijn uitsluitend verplicht de werkbare mannen, voor wie de te vorderen of soortgelijke arbeid niet als ongewoon behoeft te worden aangemerkt. Deze diensten worden niet als heerendiensten aangemerkt.

De Inlandsche bevolking is nergens verplicht tot eenige levering, betaald of onbetaald, van materialen of andere goederen, die haar bijzonder of gemeentelijk eigendom zijn. Elke vordering van dien aard is onvoorwaardelijk verboden, behoudens het voorkomende in artikel 84 e.v. der bepalingen, regelende de

onteigening ten algemeenen nutte (St. 1920 No. 574) en de ordonnantie in St. 1933 No. 472.

Het vorderen van gedwongen persoonlijke diensten, betaald of onbetaald, van de Inlandsche bevolking ten behoeve van de huishouding der Inlandsche hoofden en ambtenaren is verboden. Van dit verbod zijn echter uitgezonderd diensten ten behoeve van de dorpsbestuurders. Deze diensten zijn, evenals de overige gemeentelijke diensten, behoudens toezicht dat ze binnen billijke grenen blijven, aan geene rechtstreeksche regeling van bestuurswege onderworpen (verg. artikel 128 I. S.). Inmenging van Europeesche of Inlandsche ambtenaren, met het doel om de gemeentelijke diensten uit te breiden of te verzwaren, is uitdrukkelijk verboden.

Voor de verplichte diensten op de particuliere landerijen zie § 5 van het Reglement op de particuliere landerijen bewesten de Tjimanoek (St. 1912 No. 422) zie ook St. 1933 No. 261.

In de Vorstenlanden hebben de Zelfbesturen regelingen betreffende heerendiensten in het leven geroepen, welke in de Rijksbladen zijn gepubliceerd.

Voorts is bij art. 26 Vorstenlandsche Waterschapsordonnantie (St. 1920 No. 722 en 1922 No. 704) het Waterschapsbestuur bevoegd verklaard tot vordering van verplichte diensten van de binnen het Waterschapsgebied gevestigde Inlandsche bevolking ten behoeve van de bij het Waterschap in beheer zijnde werken. (Zie b.v. art. 33 Waterschapsreglement voor „Dengkèng'', Jav. Cour. 30 December 1921 No. 104).

§ 2. *Buitengewesten.* Over het heerendienstvraagstuk in de Buitengewesten handelt Bb. No. 11399.

In de residentiën *Riouw en Onderhoorigheden* (St. 1867 No. 1), *Wester-afdeeling van Borneo,* (St. 1870 No. 25), in het gebied van de afdeeling Ternate, in de onderafdeeling Banda en binnen het gebied der gemeente Amboina en dat der onderafdeelingshoofdplaats Saparoea, (residentie der Molukken) (St. 1938 No. 502) worden geene heerendiensten van de bevolking gevorderd, anders dan ingeval van algemeene rampen en algemeen gevaar.

Behalve waar zulks tot afwending van algemeen gevaar en afwering van algemeene rampen tijdelijk noodig mocht zijn, mogen in de ondervolgende residenties geene andere diensten gevorderd worden dan die onvermijdelijk noodig zijn:

In de residentie *Atjeh en Onderhoorigheden,* St. 1938 No. 491, van de mannelijke Inlandsche bevolking voor het aanleggen, herstellen en onderhouden van wegen, het bouwen, vernieuwen, herstellen en onderhouden van de in de wegen gelegen bruggen en duikers wanneer deze werkzaamheden door het Binnenlandsch Bestuur worden uitgevoerd en het aanleggen, herstellen en onderhouden alleen voor de onderafdeeling Singkel van waterwegen, voor zoover de zorg voor die werken niet aan de betrokken Inlandsche gemeenten behoort te worden overgelaten.

Het maximum aantal heerendienstdagen bedraagt 15.

In de residentie *Oostkust van Sumatra,* St. 1938 No. 492, voor het aanleggen, herstellen en onderhouden van wegen en het bouwen, vernieuwen, herstellen en onderhouden van de in de wegen gelegen bruggen en duikers, wanneer deze werkzaamheden door het Binnenlandsch Bestuur worden uitgevoerd.

Het maximum aantal heerendienstdagen bedraagt 20.

In de residentie *Tapanoeli* St. 1938 No. 493, voor het aanleggen, herstellen en onderhouden van wegen, het bouwen, vernieuwen, herstellen en onderhouden van de in de wegen gelegen bruggen, duikers en mijlpalen, wanneer deze werkzaamheden door het Binnenlandsch Bestuur worden uitgevoerd en het aanleggen, herstellen en onderhouden van waterwegen, voor zoover de zorg voor die wer-

ken niet aan de betrokken Inlandsche gemeenten behoort te worden overgelaten.

Het maximum aantal heerendienstdagen bedraagt 23.

In de residentie *Sumatra's Westkust*, St. 1938 No. 494, voor het herstellen en onderhouden van wegen (zoo land- als waterwegen) en het bouwen, vernieuwen, herstellen en onderhouden van de in die wegen gelegen bruggen en duikers, voor zoover die werken door het Binnenlandsch Bestuur worden uitgevoerd. Het maximum aantal heerendienstdagen dat gevorderd mag worden, bedraagt 22.

In de residentie *Djambi*, St. 1938 No. 495, voor het aanleggen, herstellen en onderhouden van wegen (zoo land- als waterwegen) en het bouwen vernieuwen, herstellen en onderhouden van de in de wegen gelegen bruggen, duikers en mijl- of kilometerpalen, wanneer deze werkzaamheden door het Binnenlandsch Bestuur worden uitgevoerd.

Het maximum aantal heerendienstdagen bedraagt 20.

In de residentie *Benkoelen*, St. 1938 No. 496, voor het aanleggen, herstellen en onderhouden van wegen buiten de hoofdplaats Benkoelen, het bouwen, vernieuwen, herstellen en onderhouden van de in de wegen gelegen bruggen en duikers, wanneer deze werkzaamheden door het B. B. worden uitgevoerd en het bedienen van niet-verpachte overvaarten, voor zoover gelegen in de wegen buiten de voormalige afdeeling Redjang en Lebong.

Het maximum aantal heerendienstdagen bedraagt 26.

In de residentie *Palembang*, St. 1938 No. 497, voor het aanleggen, herstellen en onderhouden van wegen (zoo land- als waterwegen) en het bouwen, vernieuwen, herstellen en onderhouden van de in de wegen gelegen bruggen en duikers, wanneer deze werkzaamheden door het Binnenlandsch Bestuur worden uitgevoerd.

Het maximum aantal heerendienstdagen bedraagt 20.

In de residentie *Lampongsche Districten*, St. 1938 No. 498, voor het herstellen en onderhouden van wegen (zoo land- en waterwegen) en het herstellen en onderhouden van de in die wegen gelegen bruggen en duikers.

Het maximum aantal heerendienstdagen bedraagt 20.

In de residentie *Z. en O. afdeeling van Borneo*, St. 1938 No. 499 voor het aanleggen, herstellen en onderhouden van wegen, het bouwen, vernieuwen, herstellen en onderhouden van de in de wegen gelegen bruggen en duikers, wanneer deze werkzaamheden door het Binnenlandsch Bestuur worden uitgevoerd en het aanleggen, herstellen en onderhouden van waterwegen, voor zoover de zorg daarvoor niet aan de betrokken Inlandsche gemeenten behoort te worden overgelaten.

Het maximum aantal heerendienstdagen bedraagt 18.

In de residentie *Celebes en Onderhoorigheden*, uitgezonderd de hoofdplaats Makassar en de Spermonde- en Dewakangeilanden, tot welke laatste ook gerekend worden het eiland Kaloekaloekoeang en de Masalimaeilanden — van de mannelijke Inlandsche bevolking, St. 1938 No. 500, voor het aanleggen, het herstellen en onderhouden van wegen en het bouwen, vernieuwen, herstellen en onderhouden van de in de wegen gelegen bruggen, duikers en mijlpalen, wanneer deze werkzaamheden door het Binnenlandsch Bestuur worden uitgevoerd.

Het maximum aantal heerendienstdagen bedraagt 22.

In de residentie *Manado* van de mannelijke Inlandsche bevolking St. 1938 No. 501 voor het herstellen en onderhouden van wegen en van de in of aan de wegen gelegen bruggen en duikers en het aanleggen, herstellen en onderhouden van waterwegen, voor zoover de zorg voor die werken niet aan de betrokken Inlandsche gemeenten behoort te worden overgelaten.

Het maximum aantal heerendienstdagen bedraagt 26.

In de residentie *Molukken* uitgezonderd de afdeeling Ternate, alsmede de onderafdeeling Banda, het gebied van de gemeente Amboina en dat van de hoofdplaats Saparoea der afdeeling Amboina — van de mannelijke Inlandsche bevolking, St. 1938 No. 502, voor het aanleggen, herstellen en onderhouden van wegen en het bouwen, vernieuwen, herstellen en onderhouden van de in de wegen gelegen bruggen en duikers, wanneer deze werkzaamheden door het Binnenlandsch Bestuur worden uitgevoerd.

Het maximum aantal heerendienstdagen bedraagt 22.

In de residentie *Timor* van de mannelijke Inlandsche bevolking, St. 1938 No. 503, voor het aanleggen, herstellen en onderhouden van wegen en het bouwen, vernieuwen, herstellen en onderhouden van de in de wegen gelegen bruggen en duikers, wanneer deze werkzaamheden door het Binnenlandsch Bestuur worden uitgevoerd.

Het maximum aantal heerendienstdagen bedraagt 15.

In de residentie *Bali en Lombok*, St. 1938 No. 504, voor het aanleggen, herstellen en onderhouden van wegen, het bouwen, vernieuwen, herstellen en onderhouden van de in de wegen gelegen bruggen en duikers, wanneer deze werkzaamheden door het Binnenlandsch Bestuur worden uitgevoerd en het overbrengen van dienstbrieven buiten den postdienst, zoomede het begeleiden van gevangenen.

Het maximum aantal heerendienstdagen bedraagt 20.

De verschillende residentiegewijze gegeven uitvoeringsvoorschriften van de onderscheidene heerendienstordonnanties werden bij Bb. No. 13093 door ééne regeling vervangen.

Bij Bb. No. 12676 jo. No. 13029, voor de residentie Riouw en Onderhoorigheden nader gewijzigd bij besl. Dir. B.B. 3 December 1931 No. Bg. 17/16/21, voor de residentie Tapanoeli nader gewijzigd bij besluit Dir. B.B. 23 Augustus 1935 No. Bg. 17/6/1, voor de residentie Celebes en Onderhoorigheden nader gewijzigd bij besluit Dir. B.B. van 29 Juli 1936 No. Bg. 7/3/10, werden de wegen aangewezen, welke als groote doorgaande verharde verkeerswegen moeten worden beschouwd.

In de residentie *Bangka en Billiton* kunnen — overeenkomstig St. 1920 No. 32 en 1921 No. 804 gewijzigd St. 1931 No. 483 — nog slechts tegen betaling heerendiensten gevorderd worden voor het vervoeren van Gouvernementsgoederen en gelden en van in dienst reizende landsdienaren en hunne goederen, voor zoover geen vervoermiddelen van Gouvernementswege worden verstrekt, en het snijden van gras voor de rij- en trekdieren van bedoelde reizigers.

De afschaffing van alle andere tevoren in deze residentie gevorderde heerendiensten ging gepaard met de heffing van een hoofdgeld van *f* 3.— per heerendienstplichtige per jaar, dat bij de ordonnantie van St. 1923 No. 195 verhoogd werd tot *f* 3.30 (verg. voor Bangka St. 1921 Nos. 225 en 805 en voor Billiton St. 1928 No. 240).

Bij St. 1923 No. 428 werden de gevolgen van het onder locaal beheer brengen van werken en diensten ten behoeve waarvan persoonlijke diensten gevorderd mogen worden voor de Buitengewesten opnieuw geregeld. De Minahasaraad besloot tot heffing van eene verkeersbelasting. (J. C. 1925 Nos. 3 en 91). Hetzelfde deed de gemeenteraad van Padang (Bijvoegsel J. C. 1926 No. 20).

Bij St. 1918 No. 772 jo. St. 1926 No. 375 werd eene algemeene regeling in het leven geroepen, waarbij de gelegenheid werd geopend om de heerendienstplichtigen telkens voor een bepaald tijdvak tegen betaling van zekere geldsom vrij te stellen van het verrichten van de op hen rustende heerendiensten. Toelichting op deze afkoopregeling in Bb. No. 10969.

Deze afkoopregeling werd bij Bb.. No. 9111 van toepassing verklaard voor de residenties: Sumatra's Westkust, Tapanoeli, Benkoelen, Palembang en Djambi en bij Bb. No. 9246 voor de residenties: Atjeh en Onderhoorigheden, Oostkust van Sumatra, Lampoengsche Districten, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Celebes en Onderhoorigheden, Manado, Molukken, Timor en Onderhoorigheden en Bali en Lombok. In eerstgenoemd Bb. jo. Bb. No. 11141 werden tevens de bij de afkoopregeling behoorende uitvoeringsvoorschriften opgenomen. Bij St. 1926 No. 375 werd bedoelde afkoop-ordonnantie aangevuld met eene voorziening volgens welke de Resident kan bepalen dat aan de hoofden, belast met de inning van de afkoopgelden, als collecteloon wordt uitgekeerd een door hen vast te stellen deel, ten hoogste acht ten honderd van de geïnde sommen.

Conventie van Genève betreffende den gedwongen arbeid. zie St. 1933 No. 261.

Bij Bb. No. 10970 werden nieuwe voorschriften vastgesteld betreffende de indiening van gegevens betreffende verrichting van heerendienst en den afkoop hiervan, terwijl de Residenten, in wier ressort zelfbesturend gebied voorkomt, uitgenoodigd werden betreffende dat gebied soortgelijke gegevens in te dienen, als voor het rechtstreeks bestuurd gebied zijn voorgeschreven.

Bij artikel 523 Wetboek van Strafrecht werden algemeene strafbepalingen gegeven voor het niet nakomen van heeren- en gemeentediensten, waardoor de afzonderlijke strafbepalingen, in eenige van de hierboven genoemde heerendienst-ordonnanties opgenomen, kwamen te vervallen.

Overal in het rechtstreeks bestuurd gebied buiten Java en Madoera, waar de bevolking in het genot van haar eigen rechtspleging is gelaten, wordt het zonder geldige reden nalaten van het verrichten van wettiglijk gevorderde heeren- of gemeentediensten op dezelfde wijze gestraft als in genoemd artikel van het strafwetboek is bepaald (vgl. art. 3, eerste lid sub 4 en tabel C van de ordonnantie in St. 1932 No. 80).

Binnen het zelfbesturend gebied is artikel 46 I. S. niet van toepassing en wordt de heerendienst geregeld bij zelfbestuursverordening, waarbij de in genoemd wetsartikel bestaande grondbeginselen zooveel mogelijk in acht dienen genomen te worden.

Voor statistische gegevens omtrent den heerendienst zie het Statistisch Jaaroverzicht (deel II van het Indisch Verslag).

Hoofdgeld van de heerendienstplichtigen in de Gouvernementslanden buiten Java en Madoera.

Van de heerendienstplichtigen in de Gouvernementslanden buiten Java en Madoera kan, zoodra de toestanden zich daarvoor leenen, ingevolge de „Hoofdgeldordonnantie voor de Buitengewesten'' (St. 1921 No. 225) onder den naam van hoofdgeld eene belasting in geld worden geheven ter vervanging van afgeschafte heerendiensten. Deze maatregel vond echter, behalve op Bangka (St. 1921 No. 805 en 1923 No. 195) en op Billiton (St. 1928 No. 240) nog geen toepassing.

GEMEENTEDIENSTEN.

Naar de heerschende opvatting worden de gemeentediensten niet gerekend tot de persoonlijke diensten van art. 46 I. S., zoodat deze materie valt onder de werkingsfeer van art. 128 (3) I. S. De Inlandsche gemeente-ordonnantie voor de Buitengewesten (St. 1938 No. 490) bevat eenige regels betreffende bedoelde diensten.

REISPASSEN EN LEGITIMATIE-(AANDUIDINGS-) KAARTEN.

Het reizen op Java en Madoera en de administratief daartoe behoorende kleinere eilanden, en van die gebiedsdeelen naar de Buitengewesten is aan geene beperking onderworpen. Indien voor zoodanige reizen een legitimatiekaart (zegel vijftien cent, art. 45 lid 1 sub *e* Zegelverordening 1921) verlangd wordt, wordt die voor Inlanders verstrekt door het districts- of onderdistrictshoofd (in de gouvernementen Soerakarta en Jogjakarta door den betrokken assistent-resident) en voor Vreemde Oosterlingen door den betrokken assistent-resident (zie St. 1914 No. 760 jo. 1915 No. 212 en 1931 No. 168).

Het reizen van de Buitengewesten naar Java en Madoera is aan geene beperking onderworpen. Het reizen in de Buitengewesten is behoudens in eenige bepaald aangewezen landstreken, eveneens aan geen beperking onderhevig.

De beperkingen op het reizen zijn geregeld in de Reisregeling 1918/1924 (zie St. 1918 No. 694; 1919 No. 191; 1921 No. 474; 1924 No. 548; 1925 No. 16; 1928 No. 114 en 1934 Nos. 121 en 192). De regeling is toepasselijk op de zelfbesturende landschappen, (zie St. 1938 No. 529 en de betreffende politieke contracten). Desverlangd wordt, nadat ten genoege van den betrokken ambtenaar de noodige gegevens zijn verstrekt, eene aanduidingskaart — geldig voor tien jaar — zegel vijftien cent (St. 1921 No. 498, jo. 1924 No. 292) uitgereikt door het Hoofd van plaatselijk bestuur der afdeeling of onderafdeeling, waarin de aanvrager gevestigd is, of, zoo hij niet in het gewest is gevestigd, van de afdeeling of onderafdeeling waar hij zich bevindt. De Gouverneur-Generaal kan op grond van bijzondere omstandigheden, zoonoodig voor een bepaalden termijn in het belang van de openbare orde en rust gedeelten van Nederlandsch-Indië aanwijzen waarbinnen het oponthoud en het reizen aan alle aldaar niet woonachtige personen dan wel aan bepaalde door den Resident bij besluit te vermelden aldaar niet woonachtige personen of categorieën van personen, alleen geoorloofd is, wanneer zij voorzien zijn van een *paspoort,* afgegeven door den Resident of het Hoofd van plaatselijk bestuur tot wiens ressort het betrokken gebiedsdeel behoort. In dringende omstandigheden kunnen de Residenten tijdelijk bovengenoemde voorzieningen treffen. Het paspoort is geldig voor 1 jaar en kosteloos (behoudens het zegelrecht). Verplicht is het doen afteekenen van het paspoort op de plaats van bestemming en op de tusschenliggende hoofdplaatsen van afdeelingen en onderafdeelingen waar langer dan drie maal 24 uur achtereen wordt vertoefd, voorts het op aanvrage vertoonen van het paspoort aan gezaghebbenden. Die landstreken zijn: de onderafd. Mentawei-eilanden (gewest Sumatra's Westkust); gewest Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo; voor staat van plaatsen en nederzettingen in de residentie der Molukken zie St. 1936 No. 179 gew. St. 1937 No. 613; de onderafdeelingshoofdplaatsen Langsa en Sigli, de onderafdeelingen Koetaradja, Bireuen, Lhoseumawe, Idi, Temieng, Gajo Loeeus, zoomede het overige daarbuiten vallende gebied van het gewest Atjeh en Onderhoorigheden, elk dezer gebiedsdeelen op zich zelf beschouwd (St. 1925 No. 111, gew. 1938 No. 96); de afdeelingen Padang, Korintji-Painan, Agam, Limapoeloeh Kota, Tanah-Datar en Solok (residentie Sumatra's Westkust) elk dezer gebiedsdeelen op zichzelf beschouwd, eerstgenoemde afdeeling met uitzondering van de onderafdeeling Mentawai-eilanden (St. 1929 No. 382) en de afdeelingen Padang Sidempoean en Sibolga (residentie Tapanoeli), elk dezer gebiedsdeelen afzonderlijk beschouwd (St. 1933 No. 317).

De modellen voor aanduidingskaart en paspoort zijn vastgesteld bij St. 1918 No. 696 jo. 1925 No. 16, jo. 1934 No. 192.

HET TOEZICHT OP LANDVERHUIZERS.

Voorschriften in acht te nemen bij vervoer van Inlanders uit N.-I. naar vreemde havens zijn opgenomen in St. 1894 No. 278, terwijl Bb. No. 6464 bepalingen bevat voor de politioneele contrôle ten aanzien van Java verlatende Inlanders.

FABRIEKEN.

Omtrent het oprichten van inrichtingen, welke gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken („Hinderordonnantie'') zie St. 1926 No. 226; 1927 No. 499; 1932 No. 80 en 341. Uitvoering Bb. No. 11629.

Beperkende bepalingen omtrent invoer, aanmaak, voorhanden hebben, ontsteken en handel in *vuurwerk* zijn vastgesteld bij de *Vuurwerkordonnantie 1932* (St. 1932 No. 143).

Voor de oprichting van fabrieken voor de bereiding van *bevolkingsrubber* in de gewesten buiten Java en Madoera zijn bepalingen opgenomen in St. 1926 No. 221. Uitvoeringsvoorschriften Bb. No. 11072. Zie ook St. 1926 No. 504.

St. 1922 No. 678, reglement op het maken en verkrijgbaar stellen van *ijs en koolzuurhoudende wateren.* Zie ook Bb. Nos. 10276, 10355, 10876, 11819, 12888, 12934 en 13184.

Verklaringen tusschen Nederland en Duitschland en Nederland en Frankrijk tot wederkeerige bescherming van handels- en fabrieksmerken St. 1882 No. 133 en 1884 No. 191.

Bepalingen op de handels- en fabrieksmerken St. 1885 No. 103, gew. 1888 No. 154. Zie ook St. 1888 No. 155.

Zie omtrent Internationale overeenkomsten tot bescherming van den industrieelen eigendom en fabrieks- en handelsmerken, hiervóór onder Departement van Justitie afdeeling XXXI.

DE UITVOERING VAN BOUWWERKEN VAN EENVOUDIGE CONSTRUCTIE.

Opdracht van werk ten behoeve van burgerlijke openbare bouw- en waterstaatswerken aan landsdienaren, buiten het personeel der burgerlijke openbare werken, is alleen geoorloofd in bepaalde omstandigheden. Bb. No. 7382 (zie art. 6, al. 7 en art. 11, al. 4 St. 1910 No. 177).

Wijze van opneming der hierbedoelde werken zie Bb. No. 3075.

Het vorenstaande geldt niet voor West-, Midden- en Oost-Java (n.l. de betrekkelijke instellingsordonnanties der provincies).

Bij Bb. No. 5027 zijn administratieve voorschriften omtrent de boekhouding van het beheer der Burgerlijke openbare werken gegeven.

TOEZICHT OP DEN INVOER EN DE VERTOONING VAN FILMS.

Voorzieningen ter bestrijding van het zedelijk en maatschappelijk gevaar aan de vertooning van films verbonden, zijn getroffen bij St. 1925 No. 477, gew. 1926 No. 7 en 1930 No. 447 (z.g. „Filmordonnantie 1925''). Zie ook St. 1925 No. 478 jo. 1930 No. 448 en 1938 No. 620.

DEPARTEMENT VAN ONDERWIJS EN EEREDIENST.

Tot den werkkring van dit Departement behooren (St. 1924 No. 576):

a. het onderwijs in zijn geheelen omvang, voor zoover niet uitdrukkelijk tot den werkkring van andere departementen gebracht;
b. de eeredienst; toelating van zendelingen; de Mekka-bedevaart;
c. de dienst der volksgezondheid, belast met het staatstoezicht op de volksgezondheid;
d. de oudheidkundige dienst;
e. de administratieve zorg voor het kantoor voor Inlandsche Zaken;
f. de kunsten en wetenschappen (aanrakingen met wetenschappelijke instellingen, wetenschappelijke onderzoekingen en werkzaamheden), voor zoover niet tot den werkkring van andere departementen behoorend;
g. de uitgaaf van nuttige boeken en bevordering van taal-, land- en volkenkunde;
h. de volkslectuur.

I. HET ONDERWIJS.

Algemeen overzicht.

§ 1. SCHEMA VAN HET ONDERWIJSSTELSEL.

De Indische Staatsregeling wijdt aan het onderwijs een afzonderlijk hoofdstuk (artt. 179 t/m 182), waarbij o.m. is bepaald, dat het openbaar onderwijs een voorwerp is van de aanhoudende zorg van den Gouverneur-Generaal en met eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen bij ordonnantie moet worden geregeld [art. 179 (2)]; dat het onderwijs aan Europeanen vrij is behoudens het toezicht op de bekwaamheid en zedelijkheid der onderwijzers (art. 180); dat voldoend openbaar lager onderwijs moet worden gegeven overal waar de behoefte der Europeesche bevolking dit vordert en de omstandigheden het toelaten (art. 181) en dat de Gouverneur-Generaal zorgt voor de oprichting van scholen ten dienste van de Inl. bevolking (art. 182).

Het *openbaar onderwijs* was vroeger uitsluitend in handen van het Gouvernement, totdat in 1907 de organisatie tot stand kwam van het volks- of desaonderwijs, uitgaande van plaatselijke Inl. rechtsgemeenschappen. Van nog jonger datum (1920) is de oprichting van scholen door stadsgemeenten. In Bijbl. No. 9369 zijn de inzichten der Regeering ontvouwd omtrent de taak, die aan de locale raden zal zijn op te dragen of over te laten op het gebied van de onderwijsvoorziening. In afwachting van een nieuwe regeling van de financieele verhouding tusschen het Land en de locale raden worden de door deze lichamen opgerichte scholen op denzelfden voet ondersteund als particuliere scholen. Bij St. 1924 No. 567 is een voorloopige regeling getroffen betreffende de toekenning van een tegemoetkoming aan stadsgemeenten ten bedrage van de door haar te storten bijdragen in het Pensioenfonds ten behoeve van gesubsidieerde gemeente-onderwijzers.

Ten aanzien van de prov. West-, Midden- en Oost-Java hebben, wat het openbaar Inlandsch lager en Inlandsch vakonderwijs betreft, met ingang van 1 Januari 1937 de richtlijnen in Bb. No. 9369 plaats gemaakt voor de overdrachtsordonnantie in St. 1936 No. 585.

Algemeen Schema van de inrichting van het geheele Onderwijs-systeem.

[(†) niet ressorteerende onder het Dept. van O. en E.].

Grondvormen.	Onderwijs met Nederlandsch als voertaal.	Onderwijs met een inheemsche taal als voertaal.
A. *Algemeen vormend onderwijs.*		
I. Lager onderwijs.	1. Europeesche lagere scholen. 2. Holl. Inl. en z.g. speciale scholen en schakelscholen. 3. Holl. Chineesche scholen. 4. Speciale leergangen.	1. Volks(desa)scholen. 2. Inl. 2e kl. en vervolgscholen. 3. Part. Mohammed. godsdienstscholen.
II. Meer Uitgebreid Lager onderwijs.	Muloscholen.	Inheemsche muloscholen.
III. Middelbaar onderwijs	1. Hoogere Burgerscholen (Afd. A en B), Lycea. 2. Algemeene Middelbare school afdn. A1, A2 en B). 3. Middelbare school voor meisjes (particulier).	
B. *Vakonderwijs.*		
I. Nijverheidsonderwijs	1. Ambachtsschool en afdeelingen voor Nederlandsch-sprekenden bij de ambachtsleergangen. 2. Technische scholen (bouwkundigen, werktuigkundigen, electrokundigen en chemisch-technici).	Ambachtsleergangen.
II. Opleiding onderwijskrachten.	1. Europeesche Kweekschool, Normaalscholen en cursussen voor de hoofdakte. 2. Holl. Inl. kweekscholen. 3. Holl. Chineesche kweekschool. 4. Opleidingsschool voor onderwijzeressen in de huishoudelijke vakken.	1. Leergangen voor volksonderwijzers. 2. Normaalscholen voor Inl. hulponderwijzers(essen). 3. Cursus tot opleiding van Inl. leerkrachten voor de akte Klein-handel.
III. Opleiding voor den handel	1. Handelsscholen en handelscursussen. 2. Middelbare handelsschool.	Kleinhandelsscholen.
IV. Opleiding voor den land- en boschbouw en de veeteelt (†)	1. Middelbare Landbouwschool *). 2. Cultuurscholen. 3. Ned.-Ind. Veeartsenschool.	Inlandsche Landbouwbedrijfscholen en cursussen.

*) Oprichting van een Boschbouwschool is in voorbereiding.

Grondvormen.	Onderwijs met Nederlandsch als voertaal.	Onderwijs met een inheemsche taal als voertaal.
V. Opleiding voor bestuurs- en administratieve functies	1. Middelbare Opleidingsschool voor Inl. ambtenaren. 2. Bestuursopleiding, verbonden aan de Mulo te Makassar. 3. Cursussen ter opleiding van personeel voor 's Lands algemeen financieel admin. beheer (†).	
VI. Opleiding medisch personeel.	1. N. I. A. S. 2. Tandartsenschool.	Opleiding verplegings- en geneeskundig personeel.
VII. Opleiding voor de Zeevaart (†)		Kweekschool voor Inl. schepelingen te Makasser (†).
VIII. Opleiding voor vrouwelijke beroepen	Lagere Nijverheidsscholen voor meisjes.	Part. Huishoudleergangen.
C. *Hooger onderwijs.*	1. Technische Hoogeschool. 2. Rechtshoogeschool. 3. Geneeskundige Hoogeschool. 4. Bestuursacademie.	

Het openbaar onderwijs is neutraal in dien zin, dat het moet worden gegeven met eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen. Het onderwijzen van de leerlingen in den godsdienst is overgelaten aan de godsdienstleeraren, die daarvoor echter kunnen beschikken over de schoollokalen.

Met het *particulier onderwijs,* bemoeide de Overheid zich na 1900 meer intensief, zoodat thans het particulier schoolinitiatief onder bepaalde voorwaarden en waarborgen betreffende de deugdelijkheid van het onderwijs aanspraak kan maken op geldelijke bijdragen uit 's Lands kas. De verschillende subsidieregelingen zijn bij de diverse schoolsoorten vermeld.

Een bijzondere vorm van particulier onderwijs, dat aan de inmenging der Overheid zoo goed als geheel is onttrokken, is het *huisonderwijs,* d.i. onderwijs, hetwelk verstrekt wordt aan de kinderen van ten hoogste drie gezinnen in de woning van het hoofd van één dier gezinnen.

§ 2. ONDERWIJSTOEZICHT.

Het technisch en administratief onderwijstoezicht wordt onderscheiden in een plaatselijk en een algemeen toezicht.

Het *plaatselijk schooltoezicht* wordt uitgeoefend door:

a. Europeesche Schoolcommissies voor de lagere scholen op Westerschen grondslag, w.o. begrepen de z.g. speciale scholen voor Ambonsche en Manadoneesche kinderen (St. 1928 No. 220), de mulo-scholen en sommige opleidingsinrichtingen voor onderwijzers. Zij bestaan uit 3, 5 of een grooter oneven aantal leden, benoemd:

1. in het ressort van een gemeenteraad door dien Raad;

2. buiten het ressort van een gemeenteraad in de gewesten West-, Midden- en Oost-Java door den Resident-afd. hoofd;
3. buiten het ressort van een gemeenteraad elders door het Hoofd van gewestelijk bestuur.

Al naar gelang van de bovengenoemde onderscheidingen is de voorzitter van den gemeenteraad, de assistent-resident op Java en Madoera en in de buitengewesten de Resident voorzitter der commissie (zie art. 35 St. 1934 No. 398 jis. St. 1935 No. 90 en St. 1938 No. 373). De verplichtingen der schoolcommissies zijn omschreven in de Europeesche schoolinstructie (vermeld onder Lager onderwijs op Westerschen grondslag).

b. Inlandsche Schoolcommissies voor de lagere scholen en normaalscholen en -leergangen op inheemschen grondslag, samengesteld als de Europ. schoolcommissies (St. 1919 No. 493). In de provincies West-, Midden- en Oost-Java zijn de Inlandsche Schoolcommissies als gevolg van de Overdrachtsordonnantie onderwijs Java en Madoera als vervallen te beschouwen. Voor benoeming van damesleden zie Bijbl. Nos. 10200 en 11914.

Verleenen van binnenlandsche verloven door voorzitters schoolcommissies Bijbl. No. 13378.

c. Speciale *commissies van toezicht*, ingesteld voor:

1. de Gouvernements lycea, colleges van curatoren geheeten;
2. de Gouvernements hoogere burgerscholen; deze commissies dragen tevens het karakter van oudervertegenwoordiging en heeten hoogere burgerschoolcommissies;
3. de Gouvernements technische scholen, technische schoolcommissies geheeten;
4. de Gouvernements middelbare opleidingsscholen voor Inlandsche ambtenaren, mosvia-commissies geheeten;
5. de Gouvernements algemeene middelbare scholen, A. M. S.-commissies geheeten;
6. de Prins Hendrikschool, hoogere burgerschoolcommissie voor de Prins Hendrikschool geheeten;
7. de Gouvernements Middelbare Handelsschool te Batavia;
8. de Gouvernements handelsleergangen te Batavia en Soerabaja;
9. de Gouvernements ambachtsscholen en ambachtsleergangen (v.z.v. niet overgedragen aan de autonome gemeenschappen);
10. de N. I. A. S. te Soerabaja;
11. de S. T. O. V. I. T. te Soerabaja.

De leden van de commissies van toezicht voor de onder 8, 10 en 11 genoemde onderwijsinrichtingen worden benoemd door den Gouverneur-Generaal; die van de onder 1, 2, 3, 5, 6, 7 en 9 bedoelde commissies door den Dir. van O. en E., met uitzondering van de commissies van toezicht over de ambachtsleergangen die door het Hoofd van gewestelijk bestuur worden benoemd. Van de Mosvia-commissies zijn de leden gedeeltelijk ambtshalve lid, gedeeltelijk door het Hoofd van gewestelijk bestuur benoemd.

Het *algemeen (technisch) toezicht* wordt onder leiding van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst uitgeoefend door inspecteurs (onderscheiden naar de verschillende takken van onderwijs) en hoofdopzieners en schoolopzieners (alleen voor het Inlandsch onderwijs).

a. De inspectie van het Westersch lager onderwijs (met inbegrip van het *Mulo* en de opleiding van onderwijskrachten) wordt uitgeoefend door één *algemeen inspecteur van het Westersch lager-, Meer uitgebreid Lager- en Kweekschoolonderwijs,* bijgestaan door een plaatsvervangend algemeen inspecteur, een inspecteur ter beschikking, vijf ressortsinspecteurs en 10 inspecteurs (G.B. 10 Juli 1937 No. 18) met de volgende ressorten en standplaatsen:

Inspectie-ressort.	Geografisch ressort.	Standplaats.	Inspectie-personeel.
I.	*Het gouvernement Sumatra en de residentie Westerafdeeling van Borneo.*	Medan.	1 ressortsinsp. 1 insp.
II.	*De provincie West-Java.*	Batavia.	1 ressortsinsp. 3 insp.
III.	*De provinvie Midden-Java.*	Semarang.	1 ressortsinsp. 3 insp.
IV.	*De provincie Oost-Java en de residenties Bali en Lombok en Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.*	Soerabaja.	1 ressortsinsp. 3 insp.
V.	*Het gouvernement Groote Oost met uitzondering van de residentie Bali en Lombok.*	Makassar.	1 ressortsinsp.

Zie voor de instructie der inspecteerende ambtenaren van het Westersch lager, Meer Uitgebreid en Kweekschoolonderwijs Bijbl. Nos. 12885, 12913 en 13309.

b. De inspectie van het Inlandsch onderwijs (ook omvattende de normaalscholen en opleidingsleergangen voor volksonderwijzers) wordt uitgeoefend door: één inspecteur in algemeenen dienst, één plv. inspecteur in algemeenen dienst, één inspecteur ter beschikking, twee gewestelijke inspecteurs, 3 inspecteurs, Hoofden van den Dienst der Provinciale Onderwijsaangelegenheden en 13 inspecteurs ter beschikking van de gouverneurs, bijgestaan door 17 hoofdschoolopzieners en een groot aantal schoolopzieners. In Bijbl. No. 12886 is een instructie vastgesteld, welke nog geldt voor de Vorstenlanden. Voor de hervormde gebieden in de buitengewesten zijn of zullen instructies worden vastgesteld (zie Bijbl. No. 14075 ten aanzien van Sumatra). St. 1917 No. 526 regelt de eischen van benoembaarheid tot inspecteur. Bij G. B. 30 Juni 1938 No. 10 (Bijbl. No. 14047) is Nederlandsch-Indië verdeeld in zes inspectieressorten t.w.:

Inspectie-ressort.	Inspectie-personeel.	Standplaatsen van de Inspecteurs.	Geografisch ressort.
1ste ressort.	1 gewestelijk insp. 1 insp. ter besch. 1 hoofdschoolopziener. 18 schoolopzieners.	Medan.	Het gouvernement Sumatra en de residentie Westerafdeeling van Borneo.
	1 inspecteur. 2 hoofdschoolopzieners. 24 schoolopzieners.	Taroetoeng.	
	1 inspecteur. 1 hoofdschoolopziener. 16 schoolopzieners.	Palembang.	
2de ressort.	1 Hfd. v/d Prov. Onderwijsdienst. 1 inspecteur. 2 hoofdschoolopzieners. 45 schoolopzieners.	Batavia.	De provincie West-Java.

Inspectie-ressort.	Inspectie-personeel.	Standplaatsen van de Inspecteurs.	Geografisch ressort.
3de ressort.	1 Hfd. v/d Dienst der Prov. Onderwijsaangelegenheden. 2 inspecteurs. 3 hoofdschoolopzieners. 75 schoolopzieners.	Semarang.	De provincie Midden-Java.
4de ressort.	1 Hfd. v/d Dienst der Prov. Onderwijsaangelegenheden. 2 inspecteurs. 3 hoofdschoolopzieners. 69 schoolopzieners.	Soerabaja.	De provincie Oost-Java.
5de ressort.	1 gewestelijk insp. 1 inspecteur. 2 hoofdschoolopzieners. 22 schoolopzieners.	Makassar.	Het gouvernement Groote Oost en de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.
	1 inspecteur. 1 hoofdschoolopziener 13 schoolopzieners.	Manado.	
	1 inspecteur. 1 hoofdschoolopziener. 14 schoolopzieners.	Amboina	
	1 inspecteur. 1 hoofdschoolopz. ter besch. 13 schoolopzieners.	Koepang	
6de ressort.	1 insp. ter besch. v/d Gouv. van Jogjakarta en Soerakarta. 8 schoolopzieners.	Jogjakarta.	De gouvernementen Jogjakarta en Soerakarta.

In de provincies West-, Midden- en Oost-Java zijn de inspecteurs de hoofdschoolopzieners en de schoolopzieners ingevolge de „Overdrachtsordonnantie Onderwijs Java en Madoera'' (St. 1936 No. 585) ingaande 1 Jan. 1937 ter beschikking gesteld van genoemde provincies. In de buitengewesten, waar de overdracht op 1 Juli 1938 heeft plaats gehad, zijn genoemde inspecteerende ambtenaren ter beschikking gesteld van den Gouverneur, aangezien het toezicht op het onderwijs aldaar — in tegenstelling met Java, waar het aan de provincies is opgedragen — landstaak is gebleven.

c. Een *inspecteur van het middelbaar onderwijs* (St. 1910 No. 24 jo. St. 1921 No. 95) is belast met het toezicht over de hoogere burgerscholen, lycea, de algemeene middelbare scholen, de middelbare opleidingsscholen voor Inlandsche ambtenaren en het handelsonderwijs. Instructie Bijbl. Nos 7357, 7993 jo. 9838; vergoeding voor schrijfloonen en schrijfbehoeften G.B. 5 Maart 1936 No. 5. Hij wordt bijgestaan door een Hoofdambtenaar ter beschikking en een ambtenaar ter beschikking, waarvan de laatste speciaal voor het ambachtsonderwijs. Bij G.B. 17 Juni 1933 No. 11 is bij wijze van tijdelijken maatregel aan den inspecteur van het middelbaar onderwijs opgedragen het algemeen toezicht op de technische scholen, de ambachtsscholen en de ambachtsleergangen.

d. De betrekking van *inspecteur voor het technisch onderwijs* (St. 1921 No. 711) is niet vervuld.

e. Het onderwijs in de huishoudelijke vakken voor meisjes staat onder toezicht van een inspectrice. Zie voor „Instructie voor de *Inspectrice van het onderwijs in de Huishoudelijke vakken''* besl. Dir. O. en E. van 4/2-1937 No. 3237/B.

Toezicht particulier onderwijs. De van Landswege gesubsidieerde scholen zijn aan hetzelfde plaatselijk en algemeen toezicht onderworpen als de overeenkomstige gouvernementsscholen. Een afzonderlijke regeling voor het toezicht op het particulier onderwijs, voor zoover dit niet reeds krachtens eenig algemeen of bijzonder voorschrift aan het toezicht der overheid onderworpen is, is opgenomen in de z.g. „Toezichtordonnantie particulier onderwijs'' (St. 1932 No. 494 jo. St. 1933 Nos. 372 en 449). Bedoelde ordonnantie schrijft voor, dat van de oprichting van een anders dan geheel of gedeeltelijk uit eenige openbare kas bekostigde school schriftelijk dient te worden kennisgegeven aan het Hoofd van gewestelijk bestuur, terwijl de personen die aan zoodanige school onderwijs wenschen te geven eveneens een kennisgeving hebben in te dienen. Het Hoofd van gewestelijk bestuur bezit de bevoegdheid, in het belang van het onderwijs of van de openbare orde aan een bepaald persoon het geven van particulier onderwijs voor bepaalden of onbepaalden tijd te verbieden, dan wel de sluiting eener particuliere school te gelasten.

Benamingen van scholen, die geheel of nagenoeg geheel overeenkomen met die welke voor de geheel of gedeeltelijk uit eenige openbare kas bekostigde scholen gelden, mogen alleen worden gebezigd na bekomen vergunning van den Dir. van O. en E.

Verder bevat bedoelde „Toezicht-ordonnantie" strafsancties op het niet nakomen van haar voorschriften.

Ter uitvoering van artikel 8 der Toezichtordonnantie strekt de „Toezichtverordening particulier onderwijs'', (St. 1932 No. 533 jo. St. 1933 No. 450) en St. 1935 No. 312 en Bijbl. No. 13134.

§ 3. LICHAMELIJKE OPVOEDING.

Met de stelselmatige invoering van lichaamsoefeningen voor de schooljeugd werd een begin gemaakt in 1917. Bij G.B. 18 Juni 1928 No. 5 is de Dir. O. en E. gemachtigd cursussen op te richten ter verkrijging van de akte van bekwaamheid in de gymnastiek (akte S). Reglement Bijbl. Nos. 11685 en 11768. Op het oogenblik bestaan zoodanige cursussen niet.

Opleiding voor het geven van les in het vak lichamelijke oefening is echter verplicht gesteld aan alle Europeesche, Hollandsch-Inlandsche en Hollandsch-Chineesche kweekscholen en aan alle normaalscholen.

Opleiding tot spelleider is vanaf 1 Augustus 1936 opgenomen in alle opleidingen voor volksonderwijzer (goeroe desa).

Aan alle middelbare en technische scholen is het vak lichamelijke oefening verplicht, evenals aan de Gouvernements ambachtsscholen.

Vanaf 1 Augustus 1937 is dit vak weer op de muloscholen ingevoerd. De uitbreiding geschiedt hier in het tempo, aangegeven door den bijbouw van gymnastiekzalen en de opleidingen voor de akte gymnastiek.

Aan alle vervolgscholen en aan alle scholen voor westersch lager onderwijs is het geven van lessen in lichamelijke oefening verplicht, behoudens tijdelijke vrijstelling door den Directeur van Onderwijs en Eeredienst bij ontbreken van accomodatie of opgeleide leerkrachten als overgangsmaatregel.

Vanaf 1 Augustus 1937 is de gymnastiek ingevoerd op de Gouvernements lagere nijverheidsscholen voor meisjes, vanaf 1 Augustus 1938 ook op de Opleidingsschool voor Onderwijzeressen in de huishoudelijke vakken.

Met het toezicht op het onderwijs in de lichamelijke opvoeding is belast de inspecteur voor de lichamelijke opvoeding.

Bij G.B. van 2 Maart 1937 No. 28 zijn goedgekeurd de gewijzigde statuten van de Vereeniging: „Nederlandsch-Indisch Olympisch Comité, tevens Algemeene Federatie voor Lichaamsoefening'' bij verkorting genaamd: „N.I.O.C.'' te Batavia, welke vereeniging zich ten doel stelt de bevordering der algemeene

toepassing van lichaamsoefening, teneinde daardoor de geestelijke en lichamelijke gezondheid der Nederlandsche onderdanen in Nederlandsch-Indië te verhoogen. De Algemeene Voorzitter, Secretaris en Penningmeester worden benoemd door de Regeering.

Het N. I. O. C. is te beschouwen als de officieele overkapping van alle sportbonden in Nederlandsch-Indië en vormt, via het Nederlandsch-Olympisch Comité (N. O. C.), de aansluiting bij de wereldorganisatie.

Op het gebied der lichamelijke en geestelijke ontwikkeling, ontspanning en opvoeding, zijn veel vereenigingen werkzaam. In vrijwel alle plaatsen van eenige beteekenis bestaan afdeelingen van Roomsch-Katholieke en/of Christelijke jeugdorganisaties, van den Padvindersbond en het Meisjesgilde van de Vereeniging „de N.-I. Padvinders'' en neutrale schoolbonden voor jeugdwerk. Deze laatste z.g. Kastiebonden, zijn in de plaatsen met veel scholen meestal gesplitst in bonden voor Inlandsche vervolgscholen en in bonden voor scholen voor W. I. o.

Bij G. B. 23 Juli 1937 No. 21 is opgericht de „Prinses Juliana Jeugd Stichting'' welke ten doel heeft de lichamelijke en zedelijke ontwikkeling der Nederlandsch-Indische schooljeugd, alsmede verschaffing van de daartoe geëigende ontspanning.

Deze stichting bevordert het totstandkomen van jeugdsportterreinen en steunt ook materieel de bovengenoemde bonden.

§ 4. INTERNAATSWEZEN EN TOEZICHT OP DE OPVOEDING VAN STUDEERENDE JONGELIEDEN.

De leerlingen van verschillende vakscholen (openbare en bijzondere opleidingsinrichtingen voor onderwijzers, Mosvia), zijn gehuisvest in aan die scholen verbonden, van Landswege bekostigde internaten. De Internaats-subsidieregeling (Bijbl. No. 11283 jo. 12705) regelt de toekenning van bijdragen uit 's Lands kas ten behoeve van op zich zelf staande kosthuizen voor leerlingen (zonder onderscheid van landaard), die inrichtingen van verder gaand onderwijs bezoeken. Dergelijke kosthuizen, waarvan het grootste is het in 1923 geopend internaat van de Jan Pieterszoon Coen Stichting te Batavia, zijn in verschillende hoofdsteden opgericht. Sedert 1 September 1928 exploiteert de vereeniging „Studentenhuis Batavia" het Internaat Pegangsaän, behoorende tot de voormalige Rechtschool, als studentenhuis. Vanaf 1 Januari 1931 wordt t.b.v. de in vorengenoemde Bijbl. bedoelde kosthuizen geen subsidie meer verleend. De zorg van het internaatswezen is sedert aan locaal en particulier initiatief overgelaten.

Te Batavia is van Gouvernementswege een ambtenaar, belast met het toezicht op de opvoeding en studie van aldaar studeerende jongelieden.

§ 5. SCHOOLGELD EN STUDIEVOORRECHTEN.

Als bijdrage in de kosten van het gouvernementsonderwijs wordt op de meeste scholen schoolgeld geheven. Voorschriften betreffende het verleenen van studievoorrechten zijn opgenomen in de circulaires van den Dir. van O. en E. van 19 Juli 1935 No. 18831/B, van 9 September 1935 No. 24507/B en van 21 Juli 1938 No. 20042/B. De heffing van schoolgeld geschiedt volgens proportioneele tarieven en volgens verschillende klassen van betaling voor kinderen uit hetzelfde gezin; de betrokken regelingen worden bij de verschillende schoolsoorten afzonderlijk vermeld in de desbetreffende schoolreglementen. Voor de meeste scholen wordt het schoolgeld vastgesteld naar het inkomen of het vermogen van de ouders of bij ontstentenis van deze van den leerling zelf. In geval een schoolgeldplichtige zoowel inkomen als vermogen heeft, wordt die grondslag gekozen, waarbij het hoogste schoolgeld verschuldigd is.

Berekening schoolgeld kinderen uit één gezin zie circulaire Dir. O. en E. van 12 Juni 1936 No. 17729/B, van 3 Juli 1937 No. 19077/B, van 19 Juli 1938 No. 19727/B en van 24 Augustus 1938 No. 24138/Hd.

Over ontheffing van hoofden van onderwijsinrichtingen van de verplichting om schoolgeldrekeningen te zenden aan de Algemeene Rekenkamer, zie Bijbl. No. 13087.

Studievoorrechten. Aan onvermogende, uitblinkende studenten kunnen z.g. collegegeldbeurzen worden verleend. Ook kunnen aan studenten, die gedurende de studie financieel zijn achteruitgegaan, doch van wie kan worden gezegd, dat het uit maatschappelijk oogpunt te betreuren zou zijn, indien zij hun studie zouden moeten staken, z.g. studietoelagen worden toegekend.

§ 6. ONDERWIJSVERSLAG.

Sedert 1834, toen voor het eerst een „Algemeen verslag van het schoolwezen in Nederlandsch-Indië" in druk verscheen, worden geregeld afzonderlijke verslagen over den toestand en de resultaten van het onderwijs uitgegeven naast de mededeelingen in het Indisch Verslag. Sedert 1925 verschijnt het verslag wederom jaarlijks; sedert 1926 is het cijfermateriaal (2de deel) bewerkt en uitgegeven door het Centraal Kantoor voor de Statistiek. De tekst (1e deel) wordt samengesteld door het Departement. Sinds 1929 gaat het verslag niet meer over het kalenderjaar, doch over het cursusjaar.

§ 7. LEERMIDDELEN (BEOORDEELING, VERVAARDIGING, AANKOOP EN VERSTREKKING).

Te Batavia is een *Depôt van boeken en andere leermiddelen voor het onderwijs* gevestigd. Het beheer daarvan is opgedragen aan een ambtenaar met den titel van administrateur (St. 1878 Nos. 32 en 275, 1902 No. 215 en 1911 No. 621, benevens St. 1883 Nos. 2 en 36). Benoemingsbevoegdheid Bijbl. No. 12625. Fondsen voor het personeel en bureaubehoeften St. 1913 No. 234, jo. 1921 No. 684, 1923 No. 286 en 1924 No. 13. Verstrekking van boekwerken aan inspecteerende ambtenaren van het Inlandsch onderwijs, Bijbl. No. 3984.

De levering van schoolbenoodigdheden ten behoeve van het lager onderwijs is krachtens G. B. 8 Dec. 1907 No. 8 in eigen beheer genomen. Alle openbare onderwijs inrichtingen zijn verplicht de benoodigde schoolbehoeften en leermiddelen — voor zoover mogelijk — uit het Depôt te betrekken. De schoolartikelen, welke door tusschenkomst van het Ministerie van Koloniën rechtstreeks aan het Indisch Gouvernement worden geleverd, blijven onder het beheer van den administrateur van genoemd depôt berusten. De leermiddelen worden tegen vergoeding in bruikleen aan de leerlingen verstrekt, (zie G. B. 27 April 1932 No. 5).

Bijbl. No. 6237 bevoegdheid Hoofden departementen om kosteloos te beschikken over tot den voorraad van hun Departement behoorende boekwerken enz., welke van Regeeringswege tegen betaling voor het publiek verkrijgbaar zijn gesteld. Kostelooze verstrekking leermiddelen aan Leider Leger des Heils Bijbl. No. 6480.

Verschillende bevoegdheden Dir. O. E. inzake boeken voor het onderwijs Bijbl. Nos. 2289, 4974, 6024, 6359, 6974 en 7662.

Vaststelling catalogus van leermiddelen voor Westersch lager onderwijs St. 1918 No. 244.

Bij G. B. 31 Maart 1919 No. 47 is de Directeur van O. en E. gemachtigd tot het doen drukken of herdrukken van schoolboeken of andere werken ten dienste van het middelbaar en technisch onder-

wijs en tot het uitkeeren van een honorarium aan de samenstellers. In Bijbl. No. 9439 is een soortgelijke machtiging opgenomen voor het doen drukken van voorschriften betreffende het onderwijs.

Aanvragen ten behoeve van Gouvernements Inlandsche lagere scholen en verantwoording van hetgeen verstrekt is, zie laatstelijk rondschrijven van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst van 19 December 1936 No. 37653/B.

Ten behoeve van het Inlandsch onderwijs kunnen boeken en andere schoolbenoodigdheden ook uit voorraad voor het Europeesch lager onderwijs worden verstrekt (Bijbl. No. 6760).

Foto's, teekeningen enz. in jaarverslagen enz. Bijbl. No. 8182.

Stelsel van spelling der Maleische, Javaansche, Soendaneesche en Madoereesche talen met Latijnsche karakters, Bijbl. No. 9962, voor het hedendaagsch Balisch besl. Dir. O. en E. 24 Febr. 1931 No. 7014/D.

§ 8. VOORSCHRIFTEN VAN VERSCHILLENDEN AARD EN ALGEMEENE STREKKING.

Voor deelneming als extraneus aan de eindexamens der hoogerburgerscholen, der A.M.S.-en van de Prins Hendrikschool, der handelsleergangen te Batavia en Soerabaja, der openbare technische scholen en der openbare Mulo-scholen is een inleggeld verschuldigd ten bedrage van *f* 15 voor de drie eerstgenoemden, en van *f* 5 voor de andere scholen. Zie bij de betreffende scholen.

Beschikking over schoolgebouwen voor particuliere doeleinden St. 1924 No. 35 en Bijbl. No. 7090.

Vacatieloonen leden en voorzitters examencommissies Bijbl. Nos. 9787, 9987, 10196, 10441, 10563, 10672, 12519, 13092, 13231 en 13275.

Vrijstelling van verpondingsbelasting van schoolgebouwen, onderwijzerswoningen, enz. art. 4 ten 9e Verpondingsordonnantie.

Vrije geneeskundige behandeling en verstrekking geneesmiddelen aan leerlingen vakscholen Bijbl. No. 12830.

Verstrekking van drinkwater uit aan locale ressorten in beheer gegeven Gouvts. waterleidingen St. 1907 No. 65 en 1922 No. 789 (Fort de Kock).

A. Algemeen vormend onderwijs.

Door de in 1932 aangebrachte wijziging in het leerplan der scholen voor Westersch lager onderwijs past het voorbereidend onderwijs, zooals dat aan fröbel- of bewaarscholen gegeven wordt, niet meer in het onderwijssysteem. Het is thans dan ook geheel in handen van particuliere organisaties. De scholen (de oudste van 1850) worden bezocht door kinderen beneden den voor toelating tot de Europeesche lagere scholen geëischten leeftijd van ± 6 jaar. Van 1 Juli 1932 af wordt voor dit type scholen geen Landssubsidie meer toegekend.

I. LAGER ONDERWIJS.

a. Op Westerschen grondslag (Nederlandsch voertaal).

De scholen, waarop lager onderwijs wordt gegeven, zijn te onderscheiden in: Europeesche lagere-, Hollandsch-Inlandsche-, Schakel-, Hollandsch-Chineesche- en z.g. speciale scholen, terwijl ook een aantal speciale leergangen moeten worden gerekend hieronder te vallen.

Voor bouw en inrichting van Gouvernements lagere scholen, waarvoor bij circulaire Dir. B. O. W. 31 Jan. 1916 No. 1762/A een normaalproject werd vastgesteld, zijn nieuwe vereenvoudigde plannen ontworpen, waarvan de beginselen reeds in de practijk worden toegepast (zie circ. Dir. O. E. 10 Juli 1931 No. 26465/B). Over aanmaak van schoolmeubilair door

Inlandsche ambachtslieden ter bevordering van de Inlandsche Nijverheid zie Bijbl. No. 6066.

1. Europeesche Lagere Scholen.

Het Europeesch lager onderwijs is in hoofdzaak ingericht overeenkomstig het lager onderwijs in Nederland, opdat tusschentijdsche overgangen mogelijk zijn in het belang van de Europeesche trekkersfamilies. De grondslagen zijn geregeld bij het *Europeesch onderwijsreglement*, opnieuw vastgesteld bij St. 1934 No. 398, laatstelijk gewijzigd bij St. 1935 No. 90.

Het reglement op de Gouvernements Europeesche lagere scholen („Europeesch Schoolreglement'') is laatstelijk opnieuw afgekondigd bij St. 1936 No. 552 en gewijzigd bij St. 1938 No. 376 en 1939 No. 41.

Een instructie omtrent de verplichtingen van de schoolcommissiën, van de inspecteurs en van het onderwijzend personeel werkzaam bij het openbaar Europeesch lager onderwijs *(Europeesche schoolinstructie)* is opgenomen in Bijbl. No. 4989, gew. 5781, 5782, 5819, 5856, 5899, 6064, 6152, 6246, 6282, 6381, 6547, 6706, 6707, 7057, 7101, 7264, 7307, 7308, 7594, 7671, 8901, 8955, 9053, 9433, 9716, 9963, 10268, 10420, 10647, 10767, 11588, 12566, 12582 (stamboek en rapport), zoomede in het besluit van den Dir. O. en E. van 29 April 1919 No. 13610.

Het *leerplan* is over zeven jaarklassen verdeeld. De vroeger bestaande meisjesscholen die slechts de 5 hoogste klasse telden, zijn op een enkele uitzondering na verdwenen. Het omvat het onderwijs in lezen, schrijven, rekenen, Nederlandsche taal, geschiedenis van Nederlandsch en N.-I., aardrijkskunde, kennis der natuur, zingen, teekenen, lichamelijke oefening en nuttige handwerken voor meisjes.

Bij Bijbl. Nos. 12840, 12855 en 12870 zijn de leerplannen voor de Eur. lagere en Holl.-Chin. scholen gewijzigd in verband met de opheffing der voorklassen.

De *schooltijden* loopen van half acht tot elf uur v.m. voor de 3 laagste klassen en tot één uur n.m voor de hoogere klassen. De *vacanties* zijn voor de Gouvernements scholen geregeld bij besluit Dir. O. en E. 15 December 1933 No. 34258/B. (Algemeene regeling). Voor de scholen in Oost-Java (met uitzondering van die te Malang, Lawang, Toeren, Djember en Bondowoso), voor Amboina, Ternate en Koepang zijn afzonderlijke vacantieregelingen vastgesteld.

Leerlingen. Recht op toelating hebben kinderen van Nederlanders van ± 6—16 jarigen leeftijd. Kinderen van hen, die geen Nederlander zijn, kunnen worden toegelaten, indien het onderwijs op een Europeesche school voor hen het meest geëigend wordt geacht. Over de toelating van niet-Europeesche kinderen handelt de circulaire van den Dir. van O. en E. van 12 Nov. 1936 No. 35084/B en Bijbl. No. 13855. Zie voor de schoolgeldregeling St. 1936 No. 552.

De *leerkrachten* bestaan uitsluitend uit Europeesche onderwijzers en onderwijzeressen, onderscheiden in bezitters(sters) van de gewone bevoegdheid voor lager onderwijs (zg. hulp- of lagere akte) en personeel met de akte van hoofdonderwijzer(es); zij kunnen met het onderwijs gedurende de eerste twee schooltijden worden belast (z.g. tweederde leerkrachten). De personeelsformatie is opgenomen in art. 4 E. S. R. (St. 1936 No. 552).

Gesubsidieerd onderwijs. Europeesche lagere, Hollandsch-Chineesche-, Hollandsch-Inlandsche- en schakelscholen uitgaande van het particulier initiatief, dan wel van autonome gemeenschappen (b.v. gemeenten), kunnen worden gesubsidieerd ingevolge de Subsidie-ordonnantie Westersch Lager Onderwijs (St. 1937 No. 377) tot een volledige dekking der nettokosten naar den maatstaf dier kosten voor overeenkomstige Gouvernementsscholen.

Voor de regeling der huisvesting zie St. 1937 No. 377.

Particuliere Europeesche scholen, geheel of in hoofdzaak bestemd voor kinderen uit liefdadige gestichten en (of) Regeeringspupillen, ontvangen volledige vergoeding van de kosten (St. 1923 No. 480 jo. St. 1937 No. 377).

Modellen voor subsidie-aanvragen zijn vastgesteld bij besl. Dir. O. en E. 26 Juni 1937 No. 18245/E.

2. Hollandsch-Inlandsche, speciale en schakelscholen.

De Hollandsch-Inlandsche scholen (St. 1914 No. 359) bestaan in haar tegenwoordige gedaante sedert 1914 en zijn bestemd voor Inlandsche kinderen wier ouders door ambt, afkomst, gegoedheid en opleiding in de Inlandsche maatschappij op den voorgrond treden.

Het onderwijs, dat berekend is op een cursusduur van 7 jaren, omvat in hoofdzaak dezelfde vakken als op de Europeesche lagere scholen benevens de landstaal en het Maleisch.

De Voorschriften voor de Holl.-Inl. Scholen zijn opgenomen in St. 1914 No. 762, gew. 1915 No. 700, 1916 Nos. 367 en 578, 1917 No. 219, 1918 Nos. 112, 496, 615 en 692, 1919 No. 59, 1920 Nos. 129 en 651, 1921 No. 665, 1923 Nos. 601 en 627, 1925 Nos. 88, 488, 1930 No. 66 en 1932 Nos. 207 en 239 en bij Bijbl. 13148.

Toepasselijkheid Europeesche schoolinstructie op deze scholen Bb. No. 8243. Leerplan zie besl. Dir. van O. en E. van 25 Juli 1938 No. 20427/B.

De vacanties zijn vastgesteld bij besl. Dir. van O. en E. van 15 Dec. 1933 No. 34259/B. Personeelsformatie St. 1933 No. 496 jo. St. 1934 No. 297. Schoolgeldregeling zie St. 1934 No. 470 en 667.

Sommige Hollandsch-Inlandsche scholen hebben een speciale bestemming, zooals de Ambonsche Burgerschool, die in de eerste plaats toegankelijk is voor kinderen van Ambonsche burgers (St. 1922 No. 486) en de in 1933 te Soerakarta geopende school voor Arabische kinderen, welke het leerplan volgt van de Hollandsch-Chineesche school.

Met de Holl.-Inlandsche scholen komen in aard overeen de zgn. „*speciale scholen*". Tot deze groep behooren o.a. de Depoksche school, opgericht in 1867 (St. 1873 No. 26 en besl. Dir. O. en E. 9 Sept. 1919 No. 29982), en een aantal scholen voor kinderen van Inlandsche Christen-militairen [G.B. 15 Augustus 1911 No. 52 jo St. 1935 No. 406, 16 Augustus 1912 No. 28, 8 April 1914 No. 49, 1 December 1916 No. 5 en 8 Maart 1924 No. 9 te Malang, te Bandoeng en te Padang (G.B. 5 April 1927 No. 18)]. Een nieuw leerplan voor de verschillende speciale scholen is vastgesteld bij besl. Dir. van O. en E. van 25 Juli 1938 No. 20427/B. Het komt overeen met het leerplan der H. I.-scholen met uitzondering van de landstalen. De Europeesche schoolinstructie is op deze scholen van toepassing (besl. Dir. O. en E. 9 September 1919 No. 29982). Op de Depoksche School is het Europeesch Schoolreglement van toepassing. Toezicht op deze scholen St. 1928 No. 220. De speciale scholen volgen de vacantieregeling der Europeesche lagere scholen (besl. Dir. van O. en E. van 15 December 1933 No. 34258/B).

In 1921 werden krachtens G. B. 23 Aug. 1921 No. 62 bij wijze van proef te Bandoeng en te Padangpandjang en sedert in tal van andere plaatsen *schakelscholen* opgericht, d. z. scholen tot voorbereiding van begaafde leerlingen, afkomstig van het Inlandsch onderwijs, voor het Mulo of daarmede overeenkomend onderwijs. Toegang tot de schakelscholen, welker cursus vijfjarig is, hebben uitblinkende leerlingen die gedurende drie jaren Inlandsch onderwijs (volksschool, dan wel de drie laagste klassen eener Inlandsche 2e klasse school) met vrucht hebben gevolgd. De inrichting van de schakelscholen, de formatie en de bezoldiging van het onderwijzend personeel,

de schooltijden en vacanties, het schoolgeld en alle verdere zaken betreffende de scholen, worden door den Dir. O. en E. geregeld, met inachtneming zooveel mogelijk van de bepalingen en voorschriften voor de Hollandsch-Inlandsche scholen. Schoolgeldregeling zie St. 1934 No. 470. Toezicht is geregeld bij besl. Dir. O. en E. 23 Juni 1924 No. 20709, waarbij mede is bepaald, dat aan den oudsten Inlandschen onderwijzer het geven van onderwijs in de Inheemsche taal is opgedragen. Reglement zie Bijbl. No. 11549; een nieuw leerplan is vastgesteld bij besl. Dir. van O. en E. van 25 Juli 1938 No. 20428/B.

3. Hollandsch-Chineesche scholen.

De eerste Holl.-Chin. school werd opgericht in 1908. De cursusduur is zevenjarig. Voorschriften betreffende de oprichting van deze scholen St. 1908 No. 348 jo. St. 1910 No. 608; 1922 No. 335; 1923 No. 221; 1932 Nos. 552 en 646 en Bb. 13148.

Op deze scholen is van toepassing het oude Europeesch Schoolreglement (St. 1908 No. 312, zooals sedert gewijzigd en aangevuld, laatstelijk bij St. 1934 No. 667) en de Europeesche Schoolinstructie, behoudens de in St. 1908 No. 348 vermelde afwijkingen. Voor toelating van kinderen van Inlanders zie St. 1932 No. 552.

Personeelsformatie St. 1934 No. 297, schoolgeldregeling St. 1934 No. 470 en 667; vacanties besl. Dir. O. en E. 15 December 1933 No. 34258/B.

4. Bijzondere leergangen.

Hiertoe behooren:

1. Ambonsche namiddagleergangen, met behulp van subsidie onderhouden door de vereeniging „Ambonsch Studiefonds''.

2. Tweejarige namiddagcursussen in de Maleische taal van Gouvernements Hollandsch-Inlandsche- en schakelscholen (Bb. No. 12285, 12752 en 13257). Het schoolgeld bedraagt *f* 0.50 per maand.

b. Op Inheemschen grondslag (Inheemsche taal voertaal).

De lagere scholen voor de niet-Europeesche bevolkingsgroep, zijn te onderscheiden in:

I. volksscholen.

II. standaardscholen, onderscheiden in volledige scholen (hiervan zijn thans nog slechts eenige overgebleven) en vervolgscholen.

III. (ongesubsidieerde) particuliere scholen, die niet met eenige Gouvernements of gesubsidieerde school vergelijkbaar zijn (bijv. Inheemsch- en Chineesch nationalistische scholen).

IV. Mohammedaansche godsdienstscholen.

De onder I genoemde volksscholen worden deels door locale gemeenschappen (desa, nagari, gemeente, enz.), deels door confessioneele of andere particuliere organisaties onderhouden, hetzij met, hetzij zonder Landssteun. Het Land zelf onderhoudt geen volksscholen.

De onder II bedoelde vervolgscholen, worden hetzij door het Land zelf (Buitengewesten en Javasche Vorstenlanden), hetzij door locale gemeenschappen, confessioneele of andere particuliere organisaties, al dan niet met Landssteun onderhouden.

Ten aanzien van de onder III en IV bedoelde scholen bepaalt de Overheidsbemoeienis zich tot een algemeen toezicht (ex de Toezichtordonnantie particulier onderwijs St. 1932 No. 494 jo. St. 1933 No. 372 en ex de goeroeordonnantie in St. 1925 No. 219).

De grondslagen van het Gouvernementsvervolgonderwijs zijn geregeld bij St. 1894 No. 125, laatstelijk gewijzigd bij St. 1934 No. 286.

1. Volksscholen.

Bij besluit van den Dir. van O. en E. van 29 Aug. 1932 No. 31785/A, bekrachtigd bij art. 2 van het G.B. 12 April 1933 No. 35, is voor de oprichting en instandhouding van Inlandsche volksscholen een nieuwe leidraad vastgesteld.

Deze scholen, uit drie jaarklassen bestaande, worden opgericht en in stand gehouden door plaatselijke Inl. rechtsgemeenschappen (kampong, desa, negri etc.) met geldelijken steun van het Gouvernement. De organisatie van het volksonderwijs dateert van 1907.

Het stelsel van de financiering der volksscholen komt in het kort hierop neer:

a. De kosten der materieele voorziening komen voor rekening van de plaatselijke rechtsgemeenschap.

b. De leermiddelen worden van landswege verstrekt en door de plaatselijke gemeenschap vergoed.

c. Het land komt binnen de grenzen van centraal vastgestelde normen door middel van subsidie tegemoet in de kosten van de bezoldigingen der volksonderwijzers, voorzoover de plaatselijke gemeenschap niet in staat is deze zelf te dragen.

d. Onder de inkomsten van het volksonderwijs, waaruit in de eerste plaats de materieele voorziening en verder voorzoover mogelijk de personeele voorziening is te bekostigen, vallen ook de schoolgelden.

e. De bezoldiging van de volksonderwijzers wordt naar plaatselijk loonpeil geregeld.

Het beheer geschiedt aan de hand van daartoe door de Hoofden van gewestelijk bestuur vastgestelde regelen op Java en Madoera door de regenten en op de Buitengewesten door de onderafdeelingshoofden.

Ingevolge de „Overdrachtsordonnantie onderwijs Java en Madoera'' (St. 1936, No. 585) is aldaar (behoudens in de Vorstenlanden) de aanvullende steun van het Land aan de desa's — de volksschoolfondsen — overgegaan op de regentschappen en stadsgemeenten. Bestaat binnen het gebied van stadsgemeenten geen Inlandsch gemeente-verband of wordt dit te zwak geacht, dan dragen de stadsgemeenten zelf zorg voor oprichting en instandhouding van volksscholen.

Ingevolge de „Overdrachtsordonnantie onderwijs Buitengewesten'' (St. 1937 No. 511) is de landszorg voor het volksonderwijs aldaar gedeeltelijk overgedragen aan groepsgemeenschappen en stadsgemeenten. Voorloopig geldt deze overdracht echter slechts voor de groepsgemeenschappen Minangkabau en Bandjar en de daarin gelegen stadsgemeenten Padang, Fort de Kock en Bandjermasin (met ingang van 1 Juli 1938).

Onderwijs wordt gegeven in lezen en schrijven van de landstaal met eigen en Latijnsche karakters en in rekenen met heele getallen tot 1000 en met tiendeelige breuken tot twee decimalen. Met het oog op een economische benutting van de aanwezige leerkrachten wordt op de scholen het z.g. stelsel van schoolsplitsing toegepast, waarbij de 1e en de 2e klasse na elkander binnenkomen.

Voor de leiding van het volksonderwijs wordt de Dir. O. en E. ter zijde gestaan door den Inspecteur van het Inlandsch Onderwijs in algemeenen dienst, een plaatsvervangend algemeen inspecteur en een inspecteur ter beschikking. Het technisch toezicht op de volksscholen wordt uitgeoefend door de inspectie van het Inl. onderwijs, evenals het toezicht op de naleving der beginselen inzake de financiering, ter verzekering van een economische exploitatie.

Mede in verband met de noodzaak tot drastische vermindering van Landsuitgaven zijn in de bezuinigingsperiode in eenige etappen (voornamelijk op 1 April 1934 en 1 Januari 1935) alle volledige standaardscholen op eenige na omgezet in vervolg- en volksscholen. Daarbij werden de drie eerste klassen als volksscholen met landssteun in beheer gegeven aan de daarvoor in aanmerking komende inlandsche gemeenten, c.q. stadsgemeenten, terwijl de 4de en 5de (c.q. 6de) klasse als vervolgscholen bij het Land in beheer bleven. De aan de drie eerste klassen verbonden leerkrachten raakten overtollig en werden op wachtgeld gesteld. Zij konden echter aan de volksscholen worden verbonden. Door dezen maatregel is het aantal volksscholen sterk toegenomen.

2. Inlandsche scholen der 2de klasse en vervolgscholen.

Door opkomst van het Volksonderwijs hebben deze scholen meer het karakter gekregen van scholen voor voortgezet en eenigszins uitgebreid lager onderwijs, in de wandeling wel eens „standaard-onderwijs" genoemd. Dit karakter komt het duidelijkst tot uitdrukking in het van 1915 dateerend type *„vervolgscholen"* d. i. een 2de klasse school zonder de laagste drie klassen en rechtstreeks aansluitend op de hoogste klasse der volksscholen. Door verbetering van het onderwijs op de volksscholen eenerzijds en wijziging van het leerplan der 2de klassescholen anderzijds wordt er naar gestreefd de aansluiting tusschen beide scholen meer volkomen te maken, zoodat een leerling, die de 3-jarige volksschool met vrucht doorloopen heeft plaats kan nemen in de 4de klasse der volledige 2de klasse school (zie memorie van toelichting Ind. begr. 1922).

Zooals boven onder het hoofd „Volksscholen" is medegedeeld zijn thans practisch alle volledige standaardscholen in volks- en vervolgscholen omgezet.

De volledige scholen tellen 5, de vervolgscholen 2 leerjaren. Aan een groot aantal vervolgscholen is sedert 1928 een 6e klasse toegevoegd, met het doel door middel van eenig algemeen vormend landbouwonderwijs de aantrekkelijkheid en het maatschappelijk nut van het vervolgonderwijs te verhoogen. Jaarlijks wordt aan deze landbouwklassen uitbreiding gegeven. Een speciaal type vervolgschool vertoonen de in 1921 voor het eerst opgerichte Gouvernements Inl. meisjesscholen (St. 1921 No. 556); deze scholen hebben alle een 3-jarigen leergang.

Terwijl tot 1932 op de gemengde scholen het geheele onderwijs gegeven werd in de landstaal of het Maleisch, is ten aanzien van de meisjesscholen en een beperkt aantal gemengde standaardscholen in de hoogste klassen in beginsel aangenomen, om zooveel mogelijk ook het Nederlandsch als leervak te onderwijzen. Het meerendeel dezer gemengde scholen is ontstaan uit de omzetting van Holl.-Inl. scholen. Op de meisjesscholen wordt bovendien onderricht gegeven in huishoudelijke vakken.

Te Malang is in 1927 geopend een Maleisch-Chineesche school (besl. Dir. O. E. 20 Sept. 1927 No. D 30/43/14), welke het leerplan eener Inlandsche 2de klasse-school volgt. Met ingang van 1 Augustus 1938 is te Soengailiat (Banka) een Gouvernements Chineesche lagere school geopend; voor proefleerplan zie brief Dir. O. en E. van 23 Juli 1938 No. 20484/B. De vacantie- en feestdagenregeling is overeenkomstig die der Hollandsch-Chineesche Scholen. (Besluit Dir. O. en E. van 20 October 1938 No. 30426/B).

Leerplannen. Het leerplan der Inlandsche scholen der 2e klasse is door den Dir. O. en E. vastgesteld bij diens besln. van 21 April 1894 No. 3603, 2 April 1895 No. 2626, 8 Juni 1896 No. 5834, 11 Nov. 1905 No. 18920, 28 Juli 1910 No. 13509, 24 Febr. 1912 No. 3036 (Bb. No. 7668), 8 Juni 1912 No. 8966 (Bb. No. 7643) en 12 Februari 1919 No. 4703. Een nieuw leerplan voor de 2de klasse scholen met 5 leerjaren

is vastgesteld bij besl. Dir. O. E. 21 Januari 1928 No. D 37/1/1, toegelicht bij diens tot de Inspecteurs Inl. ond. gericht schrijven van 2 Maart 1928 No. D 37/1/4. Een nieuw leerplan voor de Inlandsche meisjesscholen is vastgesteld bij besl. Dir. O. E. van 17 April 1925 No. 14918/III.

Het *reglement* is vastgesteld bij art. 3 van St. 1893 No. 128, gew. bij St. 1894 No. 6, 1897 Nos. 222 en 289, 1898 No. 206, 1901 Nos. 266 en 372, 1902 No. 97, 1903 No. 173, 1904 No. 184, 1905 No. 389, 1906 Nos. 200, 215 en 554, 1907 No. 112, 1908 No. 329, 1909 No. 394, 1911 Nos. 376 en 389, 1912 No. 329, 1918 No. 209, 1922 Nos. 386 en 387, 1923 No. 346, 1925 Nos. 58 en 493 en 1934 No. 286. Bij Bb. 13148 is de aanvang van het cursusjaar voor standaardscholen bepaald op 1 Aug. De sluiting van de scholen op andere dagen dan des Zondags is vastgesteld bij besluit van den Dir. O. en E. van 29 Maart 1938 No. 8222/B.

Abonnementskaarten voor schoolgaande kinderen langs de Staatsspoorwegen Bb. No. 6391 (Java) en 6407 (Sumatra); beheer door leerlingen bespaarde gelden Bb. Nos. 6232 en 6379.

Het *schoolgeldtarief* is vastgesteld bij St. 1934 No. 33 jo. St. 1935 No. 405 voor standaardscholen met Nederlandsch als leervak en voor de Inlandsche meisjes-vervolgscholen. Voor standaardscholen zonder Nederlandsch als leervak zie St. 1933 No. 285 jo. St. 1934 No. 286. Administratie en inning schoolgelden Bb. Nos. 2442, 2984, 3527, 4020, 4687, 4874, 5445, 5748, 8187 en 8374.

Over verstrekking, onderhoud, afschrijving en verantwoording van benoodigdheden ten behoeve der scholen Bb. Nos. 2747, 2984, 2986, 3870, 4563, 5343 (gew. Bb. No. 8878), 5857, 6122, 6384, 6508, 6513, 7262, 8655 en 10120.

Bij besluit van den Dir. O. en E. zijn de Hoofden van gewestelijk bestuur gemachtigd om voor de verstrekking uit 's Lands voorraad dan wel voor onderhandschen aanmaak en onderhoud van meubilair enz. het noodige te verrichten.

Onderwijzend personeel. Aan de scholen zijn geplaatst onderwijzers opgeleid aan de kweekscholen, onderwijzers afkomstig van de normaalscholen en onderwijzers in het bezit van de akte van hulponderwijzer (goeroe bantoe).

Verder behooren nog tot het onderwijzend personeel de volksonderwijzers, in het bezit van een speciale bevoegdheid voor de volksscholen of van de afgeschafte kweekelingacte en de leerlingen der hoogste klasse H. I. K. en H. C. K. (Bb. No. 13150 en 13232), die een verklaring ontvangen van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst, welke den houder daarvan benoembaar maakt tot alle betrekkingen, waartoe bezitters van het diploma, verworven aan een der sedert opgeheven Kweekscholen voor de vorming van Inlandsche onderwijzers, kunnen worden aangesteld.

Een *instructie* is opgenomen in Bb. No. 5445, gew. Bb. Nos. 5748, 6249, 8187, 9004, 10119, 10421 en 12314. Verstrekken opgaven sterkte van het onderwijzend personeel Bb. No. 4647, vermindering formatie in verband met invoering gesplitste schooltijden in de 1ste en 2de klasse rondschr. Dir. O. E. 26 Apr. 1923 No. 13939/III.

Schoolgebouwen. Regelen voor den bouw en de inrichting van Inlandsche scholen zijn vastgesteld bij Bb. No. 6627 jo. de circulaires Directeur B. O. W. 26 Maart 1907 No. 3930/A, 3 Maart 1909 No. 3566/A en 30 October 1912 No. 17430/A. Bb. No. 8812 jo. Bb. No. 8978 behandeling van bouwvoorstellen voor openbare lagere scholen en van voorstellen ter voorziening in de tijdelijke huisvesting. Zie ook brief Dir. O. E. 26 Juli 1923 No. 26661/III. Met het oog op de bezuiniging worden sedert 1931 ook ten behoeve van het z.g. standaardonderwijs schoolgebouwen opgericht vol-

gens het type desaschoolgebouw, dus volgens een aanmerkelijk versoberd project. Dit project is thans nog meer vereenvoudigd.

Schoolbedienden. Ingevolge besl. Dir. O. en E. 15 Febr. 1917 No. 4952 kan voor bediendenpersoneel voor schoonmaken van de gebouwen en erven van openb. Inl. scholen der 2de klasse in ieder gewest worden beschikt over zooveel maal *f* 3 's maands als het aantal scholen bedraagt. Zie ook het rondschr. Dir. O. en E. 3 Oct. 1931 No. 39649/D.

Ingevolge de „Overdrachtsordonnantie onderwijs Java en Madoera (St. 1936 No. 585)'' is een deel van het Gouvernementsonderwijs in de provincie West-, Midden- en Oost-Java overgedragen aan de autonome ressorten. Met ingang van 1 Januari 1937 zijn de Inlandsche scholen der 2de klasse en vervolgscholen, die alle Gouvernementsscholen waren, overgedragen aan de regentschappen en stadsgemeenten; met ingang van 1 Juli 1938 geschiedde dit ook in de groepsgemeenschappen en de stadsgemeenten in de buitengewesten (St. 1937 No. 511); hetzelfde geschiedde met de ambachtsleergangen.

De inrichting van het onderwijs blijft aan het Land voorbehouden waaronder verstaan wordt, dat de regeling van de organisatie en het peil van het onderwijs, de vaststelling van schooltypen, eischen van bekwaamheid der leerkrachten, minimum formatie der leerkrachten, leermiddelen en hun gebruik en andere onderwerpen, waardoor karakter, doelstelling en begrenzing van elk soort onderwijs wordt bepaald.

Het rechtstreeksch toezicht op de overgedragen Inlandsche scholen der 2de klasse en vervolgscholen is in handen gesteld van de provinciale overheid, die daartoe de beschikking heeft over de in elke provincie bescheiden Gouvernements-inspecteurs van het Inlandsch onderwijs en de hun toegevoegde schoolopzieners en hoofdschoolopzieners.

Gebouwen en inventaris zijn in beheer bij de betrokken autonome ressorten. Het aan de scholen verbonden personeel is voorloopig door het Land ter beschikking van de autonome ressorten gesteld.

Eenzelfde overdracht van de onderwijszorg heeft, ingevolge de „Overdrachtsordonnantie onderwijs Buitengewesten'' (St. 1937 No. 511), plaats in enkele gebiedsdeelen in de Buitengewesten. Ingaande 1 Juli 1938 werden de Gouvernements vervolgscholen in de res. Sumatra's Westkust overgedragen aan de Groepsgemeenschap Minangkabau en aan de Stadsgemeenten Padang en Fort de Kock, terwijl de Gouvernements vervolgscholen in de Groepsgemeenschap Bandjar en in de Stadsgemeente Bandjermasin ingaande genoemden datum aan gemelde autonome ressorten werden overgedragen.

3. Particuliere scholen en speciale leergangen.

Voor de wijze van subsidieering van de door particuliere organisaties (meerendeels zendingscorporaties) in het leven geroepen Inl. lagere scholen zie St. 1924 No. 68, gew. 1925 No. 296, 1931 Nos. 109 en 493 en 1932 Nos. 365 en 497. De toelichting tevens leidraad voor bestuurs- en inspectieambtenaren is opgenomen in Bb. No. 12862.

De in St. 1924 No. 68 opgenomen „Algemeene Subsidieregeling Inlandsch lager Onderwijs'' (kortweg A. S. R. genoemd) is in werking getreden voor Tapanoeli bij St. 1924 No. 130, voor Manado bij St. 1925 No. 246 en voor de overige Residenties — met uitzondering evenwel van Nieuw-Guinea en bijbehoorende eilanden, waar zij slechts voor bepaalde gebieden gold — bij St. 1924 Nos. 530, 546, 547, 561 en 586 en St. 1925 Nos. 54, 86, 96 en 246.

Voor geheel Nieuw-Guinea en bijbehoorende eilanden werd de A. S. R. toepasselijk met ingang van 1 Januari 1938 (vgl. art. 6 van het G. B. van 7 Juni 1938 No. 30, opgenomen in St. 1938 No. 284); echter met dien verstande, dat ten behoeve van de volksscholen, waarop kennelijk die regeling niet kan

worden toegepast, terzelfdertijd een afzonderlijke subsidieregeling werd vastgesteld (vgl. art. 2 van genoemd G. B. in Bb. 14035). Voorschriften betreffende de inrichting en werking dezer zgn. „beschavingsscholen'' bevat Bb. 14081.

De particuliere Chineesche Scholen, op welke Inlandsch onderwijs wordt gegeven, worden behoudens enkele afwijkingen, gesubsidieerd als standaardscholen (B. G. S. van 13 Augustus 1925 No. 1491/III A II).

Ook de Inlandsche meisjesscholen vallen onder de bepalingen der A. S. R. (St. 1924 No. 68). Modellen voor het aanvragen van subsidie voor volksscholen en standaardscholen Bb. No. 10734 en Bb. No. 10827. Modellen voor de rekening en verantwoording der volkscholen en der standaardscholen besl. Dir. O. en E. 5 November 1932 No. 39556/E.

Krachtens St. 1924 No. 491 kunnen voorschotten worden verleend op voor de scholen te ontvangen subsidiën.

II. MEER UITGEBREID LAGER ONDERWIJS.

a. Op Westerschen grondslag (Nederlandsch voertaal).

Op den grondslag van het Westersch lager onderwijs en met behoud zooveel mogelijk van de voor het lager onderwijs geëigende methode van onderwijs geven, wordt op de muloscholen onderwijs gegeven, dat ten doel heeft een voortgezette en afgesloten algemeene vorming, alsmede een voorbereiding voor verdergaand onderwijs.

Het onderwijs wordt gegeven in drie jaarklassen, met dien verstande, dat, indien en voor zoolang dit door den Directeur van Onderwijs en Eeredienst noodig wordt geacht, aan de laagste klasse kan worden toegevoegd een voorklasse van éénjarigen duur, welke ten doel heeft een goede aansluiting van het Mulo te verkrijgen op de Hollandsch-Inlandsche-, de Hollandsch-Chineesche-, de Schakel- en Speciale Scholen, voor afkomelingen van welke scholen deze voorklasse vooral is bedoeld.

Te beginnen met het tweede leerjaar onderscheidt het leerplan een afdeeling A, waar de voortgezette en afgesloten algemeene vorming, benevens een B en C afdeeling, waar de voorbereiding voor verdergaand onderwijs wordt gegeven.

Reglement voor deze scholen, zie St. 1938 No. 589.

Leerplan, zie besluit Directeur O. en E. van 7 Juli 1937 No. 19425/B.

Aangezien door de wijziging van het Mulo-leerplan overgang van mulo-abituriënten naar de H.B.S. onmogelijk is geworden, is, om aan dit bezwaar tegemoet te komen, op 1 Augustus 1937 bij wijze van proef een speciale H.B.S.-klasse gevormd aan de Gouvernements muloschool te Makasser. Behalve voor geslaagde H. B. S.-candidaten is die klasse mede toegankelijk voor geslaagde mulo-candidaten, die een gunstige verklaring voor de H. B. S. kunnen overleggen en bij het toelatingsexamen voor Nederlandsch minstens een 7 hebben behaald.

Jaarlijks wordt omstreeks het einde van het schooljaar aan de leerlingen der hoogste klasse(n) een eindexamen afgenomen, waaraan ook door anderen dan leerlingen der muloscholen kan worden deelgenomen. Voor het jaar 1936 is bij besluit van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst van 30 Januari 1936 No. 2678/B bij wijze van proef een nieuwe eindexamenregeling vastgesteld.

Toelating. Deze heeft voor de 1e klasse en de voorklasse der Mulo plaats *zonder toelatingsexamen* op grond van een gunstige verklaring van het hoofd der school, waarvan de leerling afkomstig is. Zij, die niet in het bezit zijn van zoodanige verklaring, kunnen deelnemen aan een schriftelijk toelatingsexamen in de vakken Nederlandsch, rekenen, geschiedenis en aardrijkskunde; dit examen bestaat uit twee gedeelten voor hen, voor wie de uitslag van het eerste gedeelte ongunstig is.

Voorts kunnen zonder examen tot de 1e klasse der mulo worden toegelaten

jongelieden, die tot de 1e klasse der H. B. S. zijn toegelaten, mits in hetzelfde kalenderjaar. De candidaten voor de toelatingsexamens storten een bedrag van *f* 5.—. Zij die aan een dubbel toelatingsexamen deelnemen (bijv. voorklas en 1ste klas; Mulo en H. B. S.) betalen een inleggeld van *f* 7.50. Voor de combinatie Mulo en Technische school is *f* 5.— verschuldigd; de combinatie Mulo-voorklas en H. B. S. is niet geoorloofd.

Tot de voorklasse, de eerste, tweede en derde klasse worden slechts leerlingen toegelaten, die den leeftijd van onderscheidenlijk 17, 17, 18 en 19 jaar nog niet hebben bereikt. Alleen in bijzondere gevallen, ter beoordeeling van den Directeur O. en E. kan van deze leeftijdsgrens worden afgeweken.

Overgang van eene Gouvernements (gesubsidieerde) muloschool naar een andere kan eveneens zonder examen geschieden, mits binnen 2 maanden na het verlaten van eerstgenoemde school. Voor regeling van de toelatingsexamens tot de 2de en 3de klasse zie besl. Directeur Onderwijs en Eeredienst van 30 Januari 1936 No. 2678/B juncto dat van 30 Januari 1937 No. 2616/B. Ieder mag hieraan deelnemen indien de leeftijdsgrens van resp. 18 en 19 jaar niet is overschreden. Het examengeld bedraagt *f* 5.—.

Toepassing Europeesche schoolinstructie op mulo-scholen Bb. No. 8175.

Gouvernements mulo-scholen zijn gevestigd te Batavia, Meester-Cornelis, Buitenzorg, Poerwokerto, Bandoeng, Cheribon, Pekalongan, Tegal, Semarang, Soerakarta, Jogjakarta, Magelang, Poerworedjo, Salatiga, Madioen, Kediri, Blitar, Modjokerto, Soerabaja, Malang, Probolinggo, Djember, Makassar, Amboina, Tondano, Bandjermasin, Palembang, Padang, Padang Sidempoean, Fort de Kock, Koetaradja en Medan.

Particuliere mulo-scholen (26 in getal) komen voor te Batavia (4), Soekaboemi, Bandoeng (3), Tasikmalaja, Ambarawa, Semarang (2), Magelang, Jogjakarta (3), Soerakarta (2), Soerabaja (2), Malang (2), Manado, Padang, Taroetoeng en Tomohon. Zij worden gesubsidieerd volgens de regelen in St. 1937 No. 378 tot een volledige dekking der nettokosten, naar den maatstaf dier kosten bij overeenkomstige Gouvernements scholen. Voor de regeling der huisvesting dezer scholen zie Bb. 10646*a*, gew. bij verbeterd besl. Dir. O. en E. 4 Sept. 1933 No. 25287/E jo. St. 1934 Nos. 129 en 478.

Voor de gelijkstelling van het eindgetuigschrift met dat der Gouvernements mulo-scholen zie art. 7 St. 1924 No. 15 jo. St. 1931 No. 518.

Het leerplan kan in sommige onderdeelen van dat der Gouvernements mulo-scholen afwijken. Voor de gelijkstelling van het eindgetuigschrift met dat der Gouvernements muloscholen zie St. 1921 No. 199 jo. St. 1922 No. 410.

Voor schoolgeld zie reglement (St. 1938 No. 589).

Voor alle mulo-scholen zijn de vacanties geregeld bij besl. Dir. O. en E. 15 December 1933 No. 34257/B. Voor de scholen in Oost-Java (met uitzondering van die te Malang en Djember, die de algemeene regeling volgen) zijn de vacanties geregeld bij besl. van den Directeur van O. en E. van 25 Juli 1936 No. 25027/B. Voor vacantieregeling muloschool Amboina zie sub *c* van het besluit van den Directeur van O. en E. van 15 December 1933 No. 34257/B.

Aan de Gouvernements mulo-scholen worden alleen geplaatst onderwijzers (essen) in het bezit van de hoofdakte en tenminste 1 bijakte (zie ranglijstbesluit Dir. O. en E. 18 December 1929 No. C 45/24/6), benevens personen die bevoegd zijn tot het geven van onderwijs aan hoogere burgerscholen met 3-jarigen leergang en wiens vooropleiding naar het oordeel van den Dir. O. en E. voldoende algemeene ontwikkeling waarborgt voor het geven

van onderwijs aan een mulo-school. Voor de uitzonderingen hierop vergelijke men het reglement.

b. Op Inheemschen grondslag (Inheemsche taal voertaal).

Met ingang van het schooljaar 1937/1938 werd bij wijze van proef te Jogjakarta een Inheemsche muloschool opgericht, uitgaande van de Vereeniging „Moehammadijah'' aldaar, welke wordt gesubsidieerd volgens de regelen in St. 1937 No. 378. Deze proefneming is gevolg door de opening van twee andere Inheemsche muloscholen, de eene te Soerakarta, uitgaande van de Vereeniging „Mardi Rahajoe'', de andere te Bandoeng, uitgaande van de Vereeniging „Pasoendan''; beide worden van Landswege gesubsidieerd.

Voorts is met ingang van 1 Aug. 1938 te Palembang een Gouvernements muloschool geopend. Deze volgt de vacantieregeling der Inlandsche vervolgscholen (besl. Dir. O. en E. van 9 Aug. 1938 No. 22449/B).

III. MIDDELBAAR EN VOORBEREIDEND HOOGER ONDERWIJS.

Dit onderwijs wordt gegeven aan *hoogere burgerscholen* (H. B. S.) met drie- en met vijfjarigen cursus, H. B. S.- en gymnasiumafdeelingen van lycea en aan *algemeene middelbare scholen* (A. M. S.). De H. B. S.-en en lycea zijn geheel georiënteerd op het middelbaar en voorbereidend hooger onderwijs in Nederland; het leerplan is nagenoeg gelijk aan dat der hoogere burgerscholen en lycea d. t. l., zoodat tusschentijdsche overgang van leerlingen mogelijk is. De A. M. S. is meer gericht op specifiek Indische eischen en behoeften; aan het einddiploma zijn voor de verdere studie en voor het bekleeden van betrekkingen in 't algemeen dezelfde rechten verbonden als aan dat der H. B. S. met vijfjarigen cursus en dit laatste is wederom gelijkgesteld met de gelijksoortige einddiploma's in Nederland (St. 1872 No. 128 jo. 1919 No. 161).

1. Hoogere burgerscholen en Lycea.

Het onderwijs aan de Gouvernements H. B. S. wordt gegeven in een vijfjarigen cursus, welke, voor zoover de hoogste twee klassen betreft, door den Dir. O. en E., waar noodig en mogelijk, kan worden gesplitst in twee afdeelingen, t.w. een afdeeling B, bestemd voor de leerlingen die behoefte hebben aan onderwijs in wis- en natuurkundige richting en een afdeeling A voor leerlingen die meer in het bijzonder onderwijs in litterair-economische richting wenschen te ontvangen.

Het lyceum bestaat uit een onderbouw van twee jaren, waarin het onderwijs volkomen gelijk is aan dat in de eerste twee klassen der H. B. S. V en een bovenbouw, welke gesplitst is in twee afdeelingen, t.w. een gymnasium-afdeeling, waar het onderwijs wordt gegeven in vier leerjaren en een H. B. S.-afdeeling, waarvan het leerplan volkomen gelijk is aan dat in de drie hoogste klassen der H. B. S. V. De hoogste twee klassen der gymnasium-afdeeling kunnen nog weer worden gesplitst in twee afdeelingen.

Gouvernements onderwijs. H. B. S.-en met vijfjarigen cursus zijn gevestigd te Batavia (Koning Willem III School), Semarang, Bandoeng en Medan. Met ingang van het cursusjaar 1936/1937 zijn de te Soerabaja en Malang gevestigde H. B. S.-en omgezet in lycea (Bb. No. 13694). Op 1 Aug. 1938 is te Bandoeng naast de H. B. S. een lyceum geopend. Voorts zijn aan de H. B. S.-en te Bandoeng, Semarang en Medan z.g. litterair-economische afdeelingen (H. B. S.-A) verbonden, terwijl te Batavia een gemengde litterair-economische H. B. S. (Prins Hendrikschool) naast de K. W. III School bestaat.

Het *reglement* der H. B. S.-en is opgenomen in Bb. Nos. 13651, 13801, 13881 en 13993; voor de schoolgeldregeling zie artt. 28—35 van het reglement.

Reglement lycea: Bb. Nos. 13694, 13850, 13881 en 13993.

De *leerplannen* zijn vastgesteld bij besluit van den Dir. van O. en E.

Toelating. Voor toelating tot de eerste klassen van bovengenoemde onderwijsinrichtingen leggen de candidaten een schriftelijk examen af in de vakken Nederlandsch, rekenen, geschiedenis en aardrijkskunde; dit examen bestaat uit twee gedeelten voor hen, voor wie de uitslag van het eerste gedeelte ongunstig is. Voor deelneming aan dit toelatingsexamen is een examengeld verschuldigd van ƒ 5.—.

Toelating tot de hoogere klassen heeft behalve door bevordering alleen plaats na aflegging van een examen, tenzij de leerling afkomstig is van een gelijksoortige inrichting in Nederland of Nederlandsch-Indië en daarvan een schriftelijke verklaring kan overleggen van den directeur der inrichting, die hij verlaten heeft.

De toelating als toehoorder in een of meer vakken is geregeld bij art. 20 der verschillende reglementen.

Mulo-abituriënten kunnen onder bepaalde voorwaarden worden toegelaten tot de 4de klasse der H. B. S.

Eindexamen. Leerlingen der school leggen kosteloos het eindexamen af; van niet-leerlingen wordt een eindexamengeld geheven van ƒ 15.— (Bb. Nos. 13651 en 13993).

Fondsen. Ingevolge St. 1922 No. 690 kan de Dir. van O. en E. beschikken over de jaarlijks bij de begrooting uitgetrokken fondsen voor deze onderwijsinrichtingen.

Particulier onderwijs. De Subsidie-ordonnantie Middelbaar Onderwijs (St. 1934 No. 483) geeft regelen voor de subsidieering van particuliere inrichtingen van voorbereidend hooger zoowel als van middelbaar onderwijs.

Bij het particulier onderwijs valt naast het gemengde onderwijs een sterke differentiatie waar te nemen in het middelbaar onderwijs voor meisjes. Zoo kent het nog het instituut der z.g. H. B. S. met 3-jarigen cursus voor meisjes, welke eindonderwijs geeft en waarvan het einddiploma voor plaatsing bij 's Lands administratieven dienst is gelijkgesteld met dat der Gouvernements muloscholen. Gesubsidieerde H. B. S.-en met 3-jarigen cursus voor meisjes zijn gevestigd te Batavia (Prinses Julianaschool der Zusters Ursulinen en H. B. S. der Carpentier Alting Stichting), te Bandoeng (H. B. S. der Zusters Ursulinen) en te Soerabaja (Koningin Wilhelminaschool der Zusters Ursulinen en H. B. S. der Soerabajasche Schoolvereeniging).

Gesubsidieerde lycea bevinden zich te Bandoeng (Christelijk Lyceum) en te Batavia (Bataviaasch Lyceum).

Voorts worden H. B. S.-en met 5-jarigen cursus onderhouden door de Vereeniging voor Christelijke Scholen te Batavia (gemengde Chr. H. B. S.), de Bellarminusstichting (R. K. jongens-H. B. S.), de De Graaff-Stichting te Buitenzorg (gemengde Neutrale H. B. S.), de Zusters Ursulinen te Batavia (R. K. meisjes-H. B. S.: Sta. Ursula) en te Soerabaja (R. K. meisjes-H. B. S.), en door de Soerabajasche Schoolvereeniging (Neutrale meisjes-H. B. S.). Met uitzondering van laatstgenoemde, die specifiek middelbaar onderwijs voor meisjes geeft, verschaffen deze scholen eenzelfde opleiding als de Gouvernements H. B. S.-B. Van de Neutrale meisjes-H. B. S. te Soerabaja en de R. K. meisjes-H. B. S.-en te Batavia en te Soerabaja worden de eerste drie klassen van Landswege gesubsidieerd.

Bij Bb. Nos. 12210 en 12215 is bepaald, dat door den Dir. van O. en E. particuliere H. B. S.-en met 5-jarigen cursus (waaronder ook begrepen H. B. S.-afdeelingen van lycea) en gymnasiumafdeelingen van particuliere lycea kunnen worden aangewezen als bevoegd om aan haar leerlingen na het met goed gevolg afleggen van een examen een getuigschrift uit te reiken, hetwelk in *Nederlandsch-Indië* gelijkwaardig is respectievelijk met dat der Gouvernements H. B. S.-en

met 5-jarigen cursus in Nederlandsch-Indië en met dat van de openbare gymnasia in Nederland.

De gelijkstelling van de getuigschriften van bovengenoemde onderwijsinrichtingen met die van overeenkomstige inrichtingen *in Nederland* wordt telkenjare bij Koninklijk besluit geregeld; zie voor 1938 St. Nos. 194 en 209.

2. Algemeene Middelbare School (A. M. S.).

De A. M. S. is gesplitst in een wis- en natuurkundige afdeeling (afd. B), een Oostersch-letterkundige afdeeling (afd. A I) en een Westersch-klassieke afdeeling (afd. A II).

Het *A. M. S.-reglement* is opgenomen in Bb. Nos. 13652, 13881 en 13993; voor de schoolgeldregeling zie artt. 28—35 van dat reglement.

Afdeeling B. Het leerplan omvat dezelfde vakken als op de H. B. S. met 5-jarigen cursus in de hoogste drie leerjaren worden onderwezen, met uitzondering van Fransch (facultatief) en met toevoeging van een of meer Inheemsche talen (facultatief).

Eindexamen: reglement en programma Bb. Nos. 13251 en 13990. Het einddiploma van deze afdeeling is gelijkgesteld met dat der H. B. S. met 5-jarigen cursus (St. 1919 No. 161).

Afdeeling A I. Het leerplan omvat: Javaansch, Maleisch, Indische cultuurgeschiedenis, Indische kunstgeschiedenis, Nederlandsch, Fransch, Engelsch, Duitsch, geschiedenis, aardrijkskunde, staatsinrichting, staathuishoudkunde, wis-, natuur-, schei-, plant- en dierkunde, teekenen en lichamelijke oefening.

Eindexamen: reglement en programma Bb. Nos. 12667, 13201 en 13242. De rechten van het einddiploma dezer afdeeling zijn vastgelegd bij Ned. St. 1926 No. 193 en 1929 No. 123.

Afdeeling A II. Het leerplan omvat: Latijn, Antieke cultuur, Nederlandsch, Fransch, Engelsch, Duitsch, geschiedenis, aardrijkskunde, staatsinrichting, staathuishoudkunde, wis-, natuur-, schei-, plant- en dierkunde, teekenen en lichamelijke oefening.

Eindexamen: reglement en programma Bb. Nos. 12668, 13199, 13242 en 13522. Het einddiploma dezer afdeeling is gedeeltelijk gelijkgesteld met het einddiploma der openbare gymnasia in Nederland (Ned. St. 1923 Nos. 47 en 428 en 1930 No. 139, Ind. St. 1930 No. 237).

De *toelating* tot de eerste klassen der verschillende A. M. S.-afdeelingen is geregeld bij Bb. No. 13885. Voor leerlingen der school wordt het eindexamen kosteloos afgenomen, terwijl niet-leerlingen een examengeld moeten betalen van *f* 15.— (Bb. 13993).

Gouvernements A. M. S. Wis- en natuurkundige afdeelingen (B) zijn gevestigd te Jogjakarta, Batavia, Malang en Semarang. Die te Malang wordt geleidelijk opgeheven (Bb. No. 14056), terwijl er met ingang van 1 Aug. 1938 een te Soerabaja is geopend. Een Oostersch-letterkundige (A I) en een Westersch-klassieke (A II) afdeeling zijn beide te Jogjakarta gevestigd.

Particuliere A. M. S.-en afd. B. zijn gevestigd te Batavia (een R. K. A. M. S. der Bellarminusstichting en een Chr. A. M. S. van de Vereeniging voor Christelijke Scholen), te Bandoeng (uitgaande van de N. I. A. T. W. U.) en te Malang (R. K. A. M. S. St. Albertus). De eerste twee zijn gesubsidieerd op den voet van de Subsidie-ordonnantie Middelbaar Onderwijs (St. 1934 No. 483).

Bij Bb. No. 12213 is bepaald, dat door den Dir. van O. en E. particuliere afdeelingen B der A. M. S. kunnen worden aangewezen als bevoegd om aan haar leerlingen na het met goed gevolg afleggen van een examen een getuigschrift uit te reiken, hetwelk *in Nederlandsch-Indië* gelijkwaardig is met dat der Gouvernements A. M. S. afdeeling B. De gelijkstelling van deze getuigschriften met een der getuigschriften, bedoeld in artikel 11 der Hooger Onderwijswet

in Nederland wordt ieder jaar bij Koninklijk besluit geregeld; zie voor 1938 St. 194.

B. Vakonderwijs.

I. NIJVERHEIDSONDERWIJS VOOR JONGENS.

a. Op Westerschen grondslag (Nederlandsch voertaal).

1. *De Gouvernements ambachtsscholen te Batavia, te Mr. Cornelis, te Semarang en te Jogjakarta.*

Deze inrichtingen geven aan onbemiddelde jongelieden, die lager onderwijs op Westerschen grondslag hebben genoten, gelegenheid om tot de lagere toezichthoudende betrekkingen van technischen aard (werkbazen, monteurs, machinedrijvers enz.) te worden gevormd. Het in *drie* studiejaren gegeven onderwijs is in hoofdzaak practisch. Het theoretisch onderwijs bepaalt zich tot vakteekenen en eenig herhalingsonderwijs. *Reglement* Bb. Nos. 13670 en 13737; *personeelsformatie* St. 1918 No. 377 en 1920 No. 737; *studiebeurzen* (voorloopig niet toegekend) G. B. 28 Aug. 1928 No. 32, Bb. No. 11736. Voor *fondsen* en schoolgeld zie reglement.

Te Bandoeng is een gesubsidieerde ambachtsschool „Dick de Hoogschool'' gevestigd, uitgaande van het I. E. V.; te Soerabaja onderhoudt de stadsgemeente de Burger Ambachtsschool (B. A. S.), welke eveneens van Landswege wordt gesubsidieerd.

2. *De technische scholen.*

De *Gouvernements scholen van technisch onderwijs* zijn bestemd voor hen, die zich de bijzondere practische en theoretische kundigheden willen eigen maken, noodig voor de uitoefening van sommige betrekkingen van technischen en industrieelen aard. De scholen zijn: de Koningin-Wilhelmina-school te Batavia, (St. 1901 No. 184 en St. 1911 No. 339) en de Koningin-Emmaschool te Soerabaja (St. 1912 No. 38).

De technische scholen hebben cursussen tot opleiding van bouwkundigen, werktuigkundigen en electrokundigen, terwijl bovendien aan de Koningin-Emmaschool nog een technisch-scheikundige opleiding is verbonden.

Alle technische scholen zijn met ingang van het schooljaar 1932/'33 geleidelijk omgezet in een 5-jarigen cursus (Reglement Bb. Nos. 13654, 13801, 13881, 13921 en 13993).

Leerplan zie besl. Dir. O. en E. van 7 Juli 1936 No. 23224/B.

Het *onderwijzend personeel* bestaat uit leeraren M. O. (w.o. ingenieurs) en onderwijzers voor het practisch onderwijs in smeden, bankwerken en timmeren.

Allen zonder onderscheid van landaard, behalve meisjes, kunnen als leerling worden ingeschreven na het afleggen van een uit twee gedeelten bestaand *toelatingsexamen* in de vakken Nederlandsch, rekenen, geschiedenis en aardrijkskunde. Het examengeld bedraagt *f* 5.—.

Tot het afleggen van het eindexamen bij de technische scholen worden mede toegelaten personen, die hunne opleiding niet of slechts ten deele aan die scholen hebben ontvangen, mits zij zich vóór 1 April bij den directeur der school daartoe aanmelden. Voor deelneming is een bedrag van *f* 5.— verschuldigd voor extraneï terwijl de leerlingen der hoogste klassen het examen kosteloos afleggen (Bb. 13993). Eindexamen-reglement zie besl. Dir. O. en E. 13 October 1932 No. 37199/B, 18 Augustus 1936 No. 26926/B en 17 Juni 1936 No. 17261/B en Bb. No. 13242.

Voor *schoolgeld*, kostelooze toelating en gratis verstrekking van leermiddelen zie T. S. reglement en de circulaire van den Dir. O. en E. van 21 Juli 1938 No. 20042/B.

Studiebeurzen worden voorloopig niet toegekend.

3. *Particuliere technische scholen.* Te Semarang bestaat een particuliere technische school met 5-jarigen cursus, die van Regeeringswege op basis van de netto-exploitatiekosten der eerste drie klassen subsidie ontvangt (G. B. 25 Februari 1921 No. 14) en bestemd is om jongelieden practisch en theoretisch op te leiden tot bekwame ambachtslieden en tot zoodanige andere betrekkingen als het bestuur der school raadzaam zal oordeelen.

4. Bij G. B. 1 Dec. 1923 No. 23 is een reglement vastgesteld betreffende de opleiding bij het Leger van kinderen van Europeesche afkomst tot ambachts- of handwerkslieden.

b. Op Inheemschen grondslag (Inheemsche taal voertaal).

1. *De openbare ambachtsleergangen.*

Bij art. 1 van Bb. No. 12841, gew. 12925 en 13148, is bepaald, dat met ingang van 1 Juli 1932 de ambachtsscholen voor Inheemschen (zoowel de drie- als de tweejarige), geleidelijk zullen worden omgezet in tweejarige ambachtsleergangen, welke in het bijzonder bestemd zullen zijn voor de opleiding van eenvoudige ambachtslieden. Het Reglement voor die leergangen is opgenomen in Bb. 13671, waarbij het toezicht, de toelatingseischen, de schoolgeldregeling, enz. zijn geregeld. Zie verder Bb. 13737 en St. 1938 No. 374.

De leergangen zijn hoofdzakelijk bestemd voor de verdere studie van hen, die Inlandsch lager onderwijs hebben genoten en tevens voor de jongens die de scholen van Westersch lager onderwijs niet geheel hebben kunnen doorloopen. Bij het onderwijs wordt het Maleisch of de landstaal gebruikt.

Bij de overdracht van het Inlandsch onderwijs aan de autonome ressorten op Java en Madoera per 1 Januari 1937 zijn de aldaar gevestigde ambachtsleergangen aan die ressorten overgedragen. Krachtens art. 13 van de „Overdrachtsordonnantie onderwijs Java en Madoera'' blijft het toezicht op die inrichtingen berusten bij het Land (Insp. middelb. en technisch onderwijs).

Gouvernements ambachtsleergangen (2 jaar) zijn gevestigd te:

Jogjakarta	Hout- en ijzerbewerking (meubelmakers, auto- en electromonteurs en metselaars) *).
	Met Nederlandsche afdeeling: ijzerbewerking.
Soerakarta	Hout- en ijzerbewerking, meubelmakers (automonteurs en metselaars) *Ned. afd. Houtbewerking.*
Makasser	Hout- en ijzerbewerking.
	Met Nederlandsche afdeeling: ijzerbewerking.
Padang	Hout- en ijzerbewerking en (automonteurs).
Sibolga	IJzerbewerking en (automonteurs).
Medan	Hout- en ijzerbewerking (meubelmakers, auto- en electromonteurs en metselaars).
	Met Nederlandsche afdeeling: ijzerbewerking.
Sigli	IJzerbewerking.
Fort de Kock	Houtbewerking.
Padangpandjang	IJzerbewerking.
Padangsidempoean	Houtbewerking.
Pematangsiantar	Hout- en ijzerbewerking en metselaars.

Gemeentelijke- en Regentschaps ambachtsleergangen (2 jaar) zijn gevestigd te:

Batavia	G	Hout- en ijzerbewerking (metselaars, auto- en electromonteurs, meubelmakers).
		Met Nederlandsche afdeeling: ijzerbewerking.

*) De tusschen ( ) geplaatste cursussen zijn vervolgcursussen.

Tasikmalaja	R	Hout- en ijzerbewerking, metselaars en vlechters.
Keboemen	R	Hout- en ijzerbewerking, meubelmakers (automonteurs en metselaars en rijwielherstellers) *).
Poerwokerto	R	IJzerbewerking.
Poerworedjo	R	IJzerbewerking.
Magelang	G	Hout en ijzerbewerking en (metselaars). *Met Nederlandsche afdeeling: hout- en ijzerbewerking.*
Semarang	G	Hout- en ijzerbewerking, (meubelmakers, auto- en electro- en rijwielmonteurs en metselaars).
Tegal	G	IJzerbewerking.
Pekalongan	G	Hout- en ijzerbewerking.
Japara	R	Hout- en snijwerk (meubelmakers en metselaars).
Madioen	G	IJzerbewerking. *Met Nederlandsche afdeeling: ijzerbewerking.*
Paree	R	IJzerbewerking en (automonteurs).
Soerabaja	G	Hout- en ijzerbewerking (meubelmakers, auto- en electromonteurs).
Probolinggo	G	IJzerbewerking (auto- en electromonteurs).
Bandoeng	G	Hout- en ijzerbewerking en metselaars. *Met Nederlandsche afdeeling: hout en ijzerbewerking.*
Buitenzorg	G	IJzerbewerking. *Met Nederlandsche afdeeling: ijzerbewerking.*
Malang	G	Hout- en ijzerbewerking en electromonteurs. *Met Nederlandsche afdeeling: hout- en ijzerbewerking en electromonteurs.*
Pasoeroean	G	Hout- en ijzerbewerking.
Bondowoso	R	IJzerbewerking.
Loemadjang	R	IJzerbewerking.
Sitoebondo	R	IJzerbewerking.
Serang	R	Houtbewerking.
Tjiandjoer	R	Houtbewerking en metselaars.
Bodjonegoro	R	Houtbewerking.
Tebingtinggi	G	Houtbewerking.
Padang	G	*Nederlandsche afdeeling: houtbewerking.*

De duur van de opleiding is 3 jaar, terwijl het onderwijs gelijk staat aan dat van een 2-jarigen Gouv. Ambachtsleergang.

Bij Bb. Nos. 11652 en 11803 zijn vastgesteld: Regelen voor de opleiding van Inlandsche ambachtsonderwijzers, het programma van het toelatingsexamen tot de opleidingscursussen, het leerplan van die cursussen en programma van het eindexamen.

2. *Particuliere inrichtingen voor ambachtsonderwijs.* Hiertoe behooren de navolgende scholen: de ambachtsleergangen te Kakas en te Lagoeboti, uitgaande van de Protestantsche Zending; te Pedan (Soerakarta) van de vereeniging tot oprichting en instandhouding van christelijke scholen en internaten te Soerakarta en die te Langgoer en Moentilan van de Roomsch-Katholieke missie. Voorts zijn door particulieren opgericht de ambachtsleergangen op de suikerfabrieken Tasikmadoe en Tjolomadoe. Ook de gemeenschappelijke mijnbouwmaatschappij „Billiton'' te Manggar en de Vereeniging „Canisiusstichting'' te Klaten. Bij Bb. No. 11575 is een nieuwe „subsidieregeling lager ambachtsonderwijs'' vastgesteld. Zie ook Bb. No. 11591.

*) De tusschen ( ) geplaatste cursussen zijn vervolgcursussen.

II. NIJVERHEIDSONDERWIJS VOOR MEISJES.

a. Op Westerschen grondslag (Nederlandsch voertaal).

De lagere nijverheidsschool voor meisjes heeft ten doel op den grondslag van het Westersch lager onderwijs een voortgezette practische vorming te geven als voorbereiding van de leerlingen tot haar toekomstige taak in het huisgezin. Daarbij kan zich aansluiten een opleiding tot onderwijzeres in de nuttige en fraaie handwerken, dan wel een opleiding tot costuumnaaister. (Bb. Nos. 13734 en 13938).

Gouvernements lagere nijverheidsscholen voor meisjes zijn gevestigd te Batavia, Jogjakarta, Madioen en Padang. Leerplan zie Bb. 13886 en 13973, benevens besluit Dir. O. en E. van 14 October 1938 No. 29692/B. Het eindexamenreglement en examenprogramma zijn opgenomen in Bb. No. 13194. Bij besl. Dir. O. en E. van 23 Mei 1934 No. 14463/B (Bb. 13264) jo. besl. van 5 October 1935 en 22 October 1936 Nos. 27035/B en 33004/B is vastgesteld het reglement voor het examen ter verkrijging van het Staatspraktijkdiploma costuumnaaien.

Particuliere lagere nijverheidsscholen voor meisjes. De I. E. V. lagere nijverheidsschool te Bandoeng, de Chr. School voor voortgezet meisjes-onderwijs te Batavia-C., de R. K. lagere nijverheidsschool te Buitenzorg, de Juliana van Stolbergschool te Jogjakarta, de Malangsche Huishoudschool, de R. K. lagere nijverheidsschool te Mendoet, de lagere nijverheidsschool „Nieuw Tjandi'' te Semarang, de Huishoud- en Industrieschool te Soerabaja en de Van Deventerscholen te Semarang en Soerakarta worden gesubsidieerd op de basis van 50% der netto exploitatie-uitgaven tot een bepaald maximum. Sedert 1 Augustus 1938 wordt deze subsidie niet meer per kalenderjaar maar per schooljaar verleend.

Op particulier initiatief (I. E. V. V. O.) zijn éénjarige cursussen opgericht, welke ten doel hebben Europeesche meisjes, die de lagere school *niet* met vrucht doorloopen hebben en derhalve niet tot een lagere nijverheidsschool kunnen worden toegelaten, huishoudkundig onderwijs te geven. Dergelijke cursussen bevinden zich te Batavia, Buitenzorg, Bandoeng, Semarang, Jogjakarta, Cheribon, Djember en Bandjermasin.

b. Op Inheemschen grondslag (Inheemsche taal voertaal).

Teneinde het onderwijs aan de Inlandsche meisjesvervolgscholen zich meer te doen aanpassen aan de werkelijke practische behoeften der maatschappij werd in 1936 begonnen met de invoering van huishoudlessen bij genoemde scholen. Deze lessen in practisch huishoudelijk werk: onderhoud van huis en erf, naast koken en naaien hebben tot doel de Inheemsche meisjes tot goede huisvrouwen op te leiden (circ. Dir. van O. en E. van 25 Mei 1936 No. 15747/B).

Voorts werd op particulier initiatief in 1936 begonnen met den uitbouw van het onderwijs aan Inheemsche meisjes, die de meisjesvervolgschool hebben doorloopen. De „Mevrouw De Jonge-school'' te Batavia is een van de eerste pogingen in deze richting; zij geeft gelegenheid tot het volgen van practisch huishoudkundig onderwijs. In Soerakarta, Balige, Fort de Kock en Madioen zijn eveneens scholen van dit type.

III. OPLEIDING VAN ONDERWIJSKRACHTEN.

a. Op Westerschen grondslag (Nederlandsch voertaal).

De akten van bekwaamheid, welke bevoegdheid verleenen tot het geven van Westersch lager onderwijs, vroeger vermeld in het Europeesch Onderwijsreglement, zijn thans afzonderlijk opgenomen in het *Aktenreglement* (St. 1934 No. 399 jo. St. 1935 No. 245).

Het Reglement op de Kweekscholen en hoofdaktecursussen (St. 1934

No. 400 jo. St. 1935 No. 246) regelt de opleiding van leerkrachten voor het W. L. O. Tot uitvoering van deze ordonnantie strekt het besl. Dir. O. en E. 17 Dec. 1931 No. 47201/A jo. 19 Januari 1934 en 10 Juli 1934 No. 20388/B.

Particuliere kweekscholen kunnen worden gesubsidieerd ingevolge de „Subsidie-ordonnantie Kweekscholen'' (van toepassing op Eur., Holl.-Inl. en Holl.-Chin. Kweekscholen) St. 1932 No. 174 jo. St. 1933 Nos. 218 en 497 en 1934 Nos. 130 en 184.

1. *Opleiding voor de akte van bekwaamheid als onderwijzer(es) bij het Europ. lager onderwijs* (zg. lagere akte).

De opleiding voor de Europeesche hulpakte geschiedt bij een aantal particuliere gemengde Kweekscholen te Batavia (Oranje-Boulevard), te Bandoeng (I. E. V.) en aan de van 1 Juli 1934 af niet meer van Landswege gesubsidieerde Meisjeskweekscholen te Batavia (Postweg), Bandoeng, Semarang, Soerabaja en Malang (alle R. K.), te Batavia (C. A. S.) en te Soerabaja (Genteng); de beide laatste zijn neutrale kweekscholen. De hierbedoelde opleidingsinrichtingen hebben een 3-jarigen cursus, aansluitende bij de muloscholen.

Het examenprogramma is vastgesteld bij St. 1932 No. 2 onder B, het Reglement van orde bij besl. Dir. O. en E. 20 Januari 1932 No. 2166/B.

2. *Opleiding voor de akte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer(es) bij het Europ. lager onderwijs (oude hoofdakte)* wordt niet meer gegeven. In 1937 is voor het laatst gelegenheid gegeven om de oude hoofdakte te behalen.

In verband met de wijziging van de eischen voor het *examen* ter verkrijging van de akte van bekwaamheid als onderwijzer(es) (zie St. 1928 Nos. 53 en 54) en hoofdonderwijzer(es) is deze opleiding gereorganiseerd. De cursussen voor de nieuwe hoofdakte zijn verbonden aan de Gouv. Holl.-Inl. Kweekschool en aan de I. E. V.-Kweekschool te Bandoeng alsmede aan de meisjes-Kweekschool der C. A. S. te Batavia. Aan kweekelingen met acte worden beurzen verstrekt tot een maximum van *f* 50.—; daartoe aangewezen onderwijzers studeeren er met behoud van salaris.

Het examenprogramma is vastgesteld bij St. 1932 No. 3 jo. St. 1933 No. 110. Het reglement van orde bij besl. Dir. O. en E. van 20 Januari 1932 No. 2167/B jo. dat van 22 Juni 1933 No. 16396/B.

3. *Examens ter verkrijging van akten van bekwaamheid voor het Europ. lager onderwijs* („bijakten''). De examens worden ten minste eenmaal 's jaars afgenomen ten overstaan van daarvoor op verschillende hoofdplaatsen ingestelde commissies. Het examenreglement is opgenomen in St. 1908 No. 116, jo. St. 1915 No. 13, 1916 No. 275, 1918 No. 154, 1919 No. 127, G. B. 18 Mei 1920 No. 62, St. 1921 No. 162, 1922 No. 394, 1925 No. 213, G. B. 8 October 1925 No. 8. De examenprogramma's zijn vastgesteld bij St. 1894 No. 194, gew. 1899 No. 226, 1912 No. 321 (landbouwkunde), 1913 No. 345 (natuurkennis), besl. Dir. O. en E. van 20 September 1935 No. 25668/B, II onder A (nuttige handwerken), 1915 No. 288 en Bb. No. 11472 (fraaie handwerken), St. 1918 No. 775, G.B. 8 October 1925 No. 8, Bb. No. 10899 (gymnastiek), St. 1924 No. 10 (vrije- en ordeoefeningen), Bb. No. 10793 jo. No. 11279 (beginselen der handelskennis), § II onder B van het besl. Dir. O. en E. van 20 September 1935 No. 25668 (aanteekening nuttige handwerken) en St. 1932 No. 2 (aant. handenarbeid). De in Indië uitgereikte getuigschriften zijn onder zeker voorbehoud van waarde voor het lager onderwijs in Nederland (Lager onderwijswet art. 138 jo. Ned. St. 1916 No. 373).

Met ingang van 1 Aug. 1938 is te Batavia weer een cursus geopend voor de akte Natuurkennis.

4. *De Hollandsch-Inlandsche Kweekscholen.* Gouvernements Holl.-Inl.-kweek-

scholen bevinden zich te Bandoeng en Jogjakarta. Fondsen St. 1922 No. 409, onderwijs in huishoudelijke vakken St. 1923 No. 304.

De kweekscholen hebben een 3-jarigen onderbouw en een 3-jarigen bovenbouw. Zij leveren personeel voor het Hollandsch-Inlandsch onderwijs.

Tot den onderbouw worden toegelaten Inlandsche jongelieden, die een verklaring hebben voor toelating tot de 1ste klasse eener mulo-school, dan wel van de voorklasse naar de 1ste klasse van laatstbedoelde school zijn overgegaan. Door de contingenteering van de bovenbouw der kweekscholen konden leerlingen, die den onderbouw met vrucht hadden doorloopen niet allen op een bovenbouw worden geplaatst. In verband hiermede is bij besl. Dir. O. en E. van 28 Mei 1934 No. 15089/A bepaald, dat aan kweekelingen van Gouv. en gelijkgestelde particuliere H. I. en H. C. kweekscholen, die wegens plaatsgebrek niet tot den bovenbouw konden worden toegelaten, een verklaring kon worden uitgereikt, gelijkwaardig aan het mulo-diploma B, welke verklaring onder bepaalde voorwaarden toegang kon verleenen tot andere inrichtingen van onderwijs.

Voor de practische vorming van de kweekelingen is aan de kweekscholen als leerschool verbonden een Holl.-Inl. school.

Omtrent de benoembaarheid bij het onderwijs van gewezen leerlingen der hoogste klasse eener Holl.-Inl. en Holl.-Chineesche kweekschool, die voor het onderwijzersexamen zijn afgewezen, zie Bb. Nos. 13150 en 13232.

De Hollandsch-Chineesche Kweekschool te Mr. Cornelis vervult ten opzichte van de Holl.-Chin. scholen dezelfde rol als de Holl.-Inl. kweekscholen ten opzichte van de Holl.-Inl. scholen. Zij bestaat eveneens uit een 3-jarigen onderbouw en een 3-jarigen bovenbouw. Personeelsformatie St. 1918 No. 417.

Voor de practische vorming van de kweekelingen is aan de H. C. K. als leerschool verbonden een Holl.-Chin. school.

Het leerplan voor den onderbouw en van de eindklasse der bovengenoemde kweekscholen is vastgesteld bij besl. Dir. O. en E. 10 Juli 1934 No. 20389/B juncto besl. Dir. O. en E. No. 24977/B. Het leerplan van den bovenbouw is vastgesteld bij besl. Dir. O. en E. van 10 Juli 1935 No. 18550/B jo. dat van 22 Augustus 1935 No. 22777/B.

Lessen in gezondheids- en verbandleer St. 1916 No. 216 en 1920 No. 704. G. B. 3 Juli 1917 No. 69 handelt over *de leiding van lichamelijke oefeningen.*

Op het *beheer van de Directeuren* der kweekscholen is ingevolge Bb. No. 10267 van toepassing Bb. No. 6322.

Kosten geneeskundige behandeling van de leerlingen Bb. Nos. 12830 en 12988. Het toezicht op het kweekschoolonderwijs wordt uitgeoefend door den algemeen inspecteur voor het Westersch lager, mulo en kweekschoolonderwijs.

Particuliere kweekscholen (zoowel voor Inl. als voor Chin. jongelieden) zijn gevestigd te Moentilan, Lembang en Soerakarta. Zij zijn gelijkgesteld met de openbare (G. B. 25 Juni 1912 No. 52, 25 Nov. 1918 No. 83 en 1 Maart 1920 No. 37) en worden, met uitzondering van die te Lembang, gesubsidieerd krachtens de hierboven genoemde „Subsidie-ordonnantie kweekscholen''.

5. Opleiding en examens voor onderwijsbevoegdheden in vakken, van belang voor verschillende vakscholen voor Inlanders.

In 1920 (St. 638) werd opgericht een *instelling ter bevordering van de kennis van Inlandsche talen en van de land- en volkenkunde van Ned.-Indië* met een tweeledig doel: 1e het geven van leiding en voorlichting (grootendeels door zg. schriftelijke cursussen) bij de studie van Europ. en Inl. leerkrachten voor onderwijsakten in inheemsche talen en land- en volkenkunde en 2e de organisatie en leiding van het onderwijs in inheem-

sche talen op de Mulo-inrichtingen. Deze instelling staat thans onder leiding van den inspecteur van het inlandsch onderwijs in algemeenen dienst. Lesgeld zie Bb. No. 10518.

De regeling van de h.t.l. afgenomen *examens voor de akten inheemsche talen en land- en volkenkunde* is opgenomen in St. 1917 No. 526 gew. 1934 No. 403 (zie ook besl. Dir. O. E. 25 Febr. 1918 No. 5105); programma voor de examens in Bb. No. 11138 en 13297. Het examengeld bedraagt *f* 10.— (St. 1932 No. 126). De examens worden ook in Nederland afgenomen (St. 1922 No. 473) volgens een regeling opgenomen in Bb. No. 10294. Bij Bb. No. 10472 is een lijst vastgesteld van Maleische, Javaansche en Soendaneesche boeken, welke door de candidaten, die aan de bedoelde examens wenschen deel te nemen, behooren te zijn gelezen.

Met ingang van 1 Aug. 1938 is te Batavia wederom een cursus geopend ter voorbereiding voor het examen voor de akte Maleisch.

Voor de *akte landmeetkunde* voor onderwijzers, verbonden aan kweek- en normaalscholen en opleidingsscholen voor Inl. ambtenaren is een examenprogramma vastgesteld in Bb. No. 5111.

6. *Opleiding en examens voor akten middelbaar onderwijs.*

Hier te lande wordt vanaf 1936 om de twee jaar het examen afgenomen *voor de middelbare akte Wiskunde* (K 1). Zie verder St. 1924 No. 12, Bb. No. 10521 (programma) en Bb. Nos. 10522 en 13118 (reglement van orde) zie ook verder Bb. 13676. Verder bestaat gelegenheid tot het afleggen h. t. l. van het examen voor de *middelbare akte Engelsch* A (programma Bb. No. 10131 jo. 12320, reglement van orde Bb. Nos. 10130, 10195 en 10741 en examengeld St. 1922 No. 502 jo. 1933 No. 457) en van dat voor de *middelbare akte boekhouden* (K XII en K XII en Q). St. 1932 No. 170 en 1933 No. 18, reglement van orde; programma St. 1932 No. 171 jo. St. 1933 No. 18 en St. 1936 No. 158.

Akten middelbaar onderwijs in *a. de land- en volkenkunde, de archaeologie en de geschiedenis van den Oost-Indischen archipel, b. de Maleische taal, c. de Javaansche taal en archaeologie, d. de Soendaneesche taal en de Javaansche archaeologie,* kunnen na examen in Nederland worden uitgereikt krachtens St. 1921 No. 260, waarin ook de examen-programma's zijn omschreven (verg. ook G. B. 4 Oct. 1932 No. 2). De studie voor deze akten heeft plaats aan de Universiteit te Leiden.

Bb. 12187, gew. 12817, bevat een regeling voor het verleenen van studieopdrachten en van studietoelagen ter verkrijging van een academischen graad of een akte van bekwaamheid, welke bevoegdheid verleent tot het geven van middelbaar onderwijs.

7. *Opleiding en examens voor akten technisch onderwijs.* Bij St. 1936 No. 121 zijn akten van bekwaamheid ingesteld voor vakonderwijzers aan inrichtingen van technisch en ambachtsonderwijs. Regelen voor het afleggen van die examens zijn opgenomen in Bb. No. 13690.

8. *Opleiding voor lagere nijverheidsakten.* De Gouvernements Opleidingsschool voor onderwijzeressen voor het nijverheidsonderwijs, aansluitend op de mulo, geeft een 4-jarige gedifferentieerde opleiding (huishoudelijke vakken, naaldvakken en fraaie handwerken). De door deze school afgegeven getuigschriften geven de houdster bevoegdheid tot het geven van onderwijs aan lagere nijverheidsscholen voor meisjes c.q. muloscholen (Bb. Nos. 13733 en 14001) Eindexamenreglement Bb. No. 14002, leerplan Bb. No. 14003.

b. Op Inheemschen grondslag (Inheemsche taal voertaal).

1. *Leergangen voor de opleiding van volksonderwijzers.*

De *Gouv. leergangen* (van tweejarigen duur) zijn verbonden aan Gouvs.

Inl. vervolgscholen en staan onder leiding van de hoofden dier scholen. De leerlingen hebben een Inl. lagere school met 4 of 5 jarigen cursus (of vervolgschool) doorloopen. Het onderwijs wordt in de morgenuren gegeven door het hoofd der vervolgschool, die van het geven van lessen van de vervolgschool vrijgesteld is. Zie Bb. Nos. 10063 en 12834 en G. B. 23 Mei 1934 No. 28 en besl. Dir. O. en E. van 14 Mei 1936 No. 14039/B, Bb. 13644 en St. 1938 No. 374; voor het Reglement van Orde voor het examen zie besl. Dir. O. en E. van 10 Maart 1938 No. 5955/B.

Met het oog op een spoediger voorziening in de behoefte aan leerkrachten in streken, waar de behoefte daaraan gebleken is, is destijds als noodmaatregel de éénjarige premie-opleiding ingevoerd; thans wordt van deze regeling geen gebruik meer gemaakt.

Ingevolge de „Overdrachtsordonnantie Java en Madoera'' (St. 1936 No. 585) zijn deze leergangen sedert 1 Jan. 1937 overgedragen aan de betrokken regentschappen en stadsgemeenten; met ingang van 1 Juli 1938 geschiedde zulks eveneens aan de groepsgemeenschappen en stadsgemeenten in de buitengewesten (St. 1937 No. 511).

Particulier onderwijs. De van particuliere schoolcorporaties uitgaande cursussen tot opleiding van volksonderwijzers voor de eigen volksscholen worden gesubsidieerd volgens de „Subsidie-ordonnantie Opleiding Inlandsche leerkrachten'' (St. 1924 Nos. 154 en 225, 1931 No. 495, 1933 No. 219 en 1934 No. 131) en de voor de cursussen tot opleiding van volksonderwijzers voor de openbare volksscholen geldende regeling, vastgesteld bij het besluit van den Dir. O. en E. van 14 Mei 1936 No. 14039/B.

2. *Normaalscholen.*

De *Gouv. normaalscholen* voor de opleiding van hulponderwijzers en hulponderwijzeressen bestaan uit vier jaarklassen en zijn na een vergelijkend toelatingsexamen toegankelijk voor jongelieden, die een Inl. school der 2de klasse of gelijkwaardige onderwijsinrichting met vrucht hebben doorloopen. Het onderwijs wordt geheel in de landstaal gegeven met Maleisch als bijvak, v. z. v. deze taal geen landstaal is. Te beginnen met het schooljaar 1929/1930 is op alle normaalscholen een nieuw leerplan ingevoerd, waarop Nederlandsch als leervak voorkomt. De scholen staan onder een directeur (directrice), die behalve de hoofdakte voor het Europ. onderwijs nog een of meer Inl. taalakten en/of de akte land- en volkenkunde moet bezitten, en verder onder ervaren Inl. onderwijzers, als regel van de kweekscholen afkomstig. De leerlingen worden vanwege de inrichting gevoed en gehuisvest in een aan de school verbonden internaat. Voor de practische vorming is een openbare Inl. school der 2de klasse (aan de meisjes-normaalscholen een meisjes-vervolgschool) aan de inrichting verbonden.

Er is nog slechts één Gouvernements jongensnormaalschool, nl. te Makasser.

Het *reglement* is vastgesteld bij St. 1918 No. 265 en 1923 No. 606 (invoering schoolgeld) en Bb. No. 13148; het *leerplan* bij besl. Dir. O. E. 12 Juli 1918 No. 19209*a* (zie ook besln. 12 Juli 1918 No. 19209 — vaststelling programma eindexamen). Bij besl. Dir. O. E. 30 Nov. 1923 No. 42023/III is een leerplan vastgesteld voor het onderwijs in lichaamsoefeningen, hetwelk ook geldt voor de ondervolgende meisjes-normaalscholen. De vacanties worden ieder jaar opnieuw vastgesteld bij besl. van den Dir. O. en E.

Meisjes-normaalscholen zijn opgericht te Salatiga, (St. 1933 No. 308), Padangpandjang (St. 1918 No. 306 jo. G. B. 3 Nov. 1926 No. 5), Blitar (G. B. 30 April 1919 No. 2 jo. besl. Dir. O. en E. 9 Juni 1927 No. D 46/4/19). Het *reglement* is vastgesteld bij St. 1920 No. 105 en 1923 No. 607 (invoering schoolgeld) Bb. No. 13148, de *examen-programma's* bij besl. Dir. O. en E.

28 Jan. 1922 No. 4082 en het *leerplan* bij besl. Dir. O. en E. 27 Februari 1919 No. 6476. Als vacantieregeling geldt dezelfde verdeeling als voor de jongensnormaalscholen.

Verschillende voorschriften voor de normaalscholen in het algemeen. De Dir. van O. en E. is gemachtigd om voor uitgaven voor inrichtingen van voortgezet Inlandsch onderwijs te beschikken over de daarvoor bij de begrooting uitgetrokken fondsen (St. 1922 No. 409).

Bij besl. Dir. O. en E. 24 Dec. 1927 No. D 59/1/1 zijn nieuwe regelen vastgesteld betreffende de toelating van niet-leerlingen tot het eindexamen (zie ook besl. Dir. O. E. 28 Febr. 1931 No. 7504/D).

De aanvang van het cursusjaar is vastgesteld op den eersten Augustus (Bb. No. 13148). Bij rondschr. wd. Dir. O. E. 31 Maart 1930 No. 89701/D is de mogelijkheid geschapen om Chineesche leerlingen toe te laten tot de Gouv. normaalscholen voor Inlandsche hulponderwijzers en hulponderwijzeressen.

Voor de sterkte enz. van het onderwijzend personeel, de beschikbaarstelling van fondsen (leermiddelen, leerlingentoelagen enz.) zie St. 1917 No. 526, jo. St. 1918 No. 173, 1920 No. 280 en 1922 No. 409. Zie voor de meisjesnormaalscholen nog St. 1922 No. 402 (toezicht Malang, thans Blitar). G. B. 20 Juni 1919 No. 10 (machtiging om af te wijken van den eisch dat de Inl. leerkracht in het bezit moet zijn van een kweekschooldiploma).

Voor kosteloos vervoer der leerlingen uit andere gewesten afkomstig zie besl. Hoofd Kantoor Reiswezen 13 Juli 1934 No. 711.

Ingevolge de „Overdrachtordonnantie onderwijs Java en Madoera'' zijn de meisjesnormaalscholen te Blitar en Salatiga overgedragen aan de betrokken provincies.

Particulier onderwijs. Particuliere normaalscholen uitgaande van confessioneele corporaties leiden onderwijzers voor de eigen standaard- en vervolgscholen op. De Dir. O. E. kan abituriënten van particuliere normaalscholen benoemen bij het Gouv. onderwijs.

De subsidieering van deze inrichtingen geschiedt op den voet van de onder 1 genoemde „Subsidie-ordonnantie opleiding Inlandsche leerkrachten". De meisjes-normaalschool van de Van Deventer Vereeniging (Bandoeng) werkt (met uitzondering van de directrice en de Europeesche hoofdonderwijzeres) met ter beschikking gestelde Gouvts. leerkrachten (G. B. 17 Juli 1918 No. 50, 9 Juli en 21 Aug. 1919 Nos. 42 en 63). Voor de vrije geneeskundige behandeling van de leerlingen zie G. B. 23 Juni 1920 No. 36.

Het voor het eindexamen der Gouv. normaalscholen vastgestelde programma geldt ook voor het eindexamen der particuliere normaalscholen.

3. *Examens voor bijzondere akten:*

a. hulponderwijzer Depoksche school (eisch kennis Nederlandsch). Bb. Nos. 4756 en 10744 (examengeld);

b. Inlandsch ambachtsonderwijzer. Bb. No. 11652 en 11803;

c. handelskennis voor den kleinhandel zie Bb. Nos. 11282 en 11306 en besl. Dir. O. en E. 9/9—'36 No. 29010/B.

IV. HANDELSONDERWIJS.

a. Op Westerschen grondslag (Nederlandsch voertaal).

1. *Handelsleergangen te Soerabaja en te Batavia.* Te Soerabaja ingesteld in 1914 als een driejarigen namiddagleergang voor hen, die overdag reeds in den handel werkzaam zijn (Bb. Nos. 8217, 8460, 10073, 13148, 13660 en 13993).

Het leerplan is vastgesteld bij besl. Dir. O. en E. 4 April 1916 No. 8891. Toelage directeur en secretaris commissie van toezicht Bb. No. 10578. De leergang te Batavia is geopend in 1926, reglement en leerplan van den cursus te Soerabaja zijn daarop van toepassing (Bb. No. 11063).

Het eindexamen is mede toegankelijk voor extraneï (Bb. No. 8962).

Leerlingen der school leggen kosteloos het eindexamen af; niet-leerlingen betalen *f* 5.— examengeld (Bb. 13993).

2. *Lagere handelsschool van de Stadsgemeente Semarang.* Opgericht in 1922 als een driejarige handelsdagschool, aansluitend bij het lager onderwijs op Westerschen grondslag. Van Landswege onder bepaalde voorwaarden gesubsidieerd (G. B. 21 Dec. 1923 No. 3).

3. *Lagere handelsschool van het Indo-Europeesch Verbond te Soerabaja (Zaalbergschool).* Een driejarige handelsdagschool aansluitend bij het Westersch lager onderwijs, die van Regeeringswege subsidie ontvangt.

4. Bij den aanvang van het cursusjaar 1933/1934 is door de Stadsgemeente Batavia een ongesubsidieerde 2-jarige handelsdagschool opgericht, welke aansluit bij het Westersch lager onderwijs.

5. Bij wijze van proef is sedert 1 Augustus 1935 te Batavia een tweejarige handelsschool voor mulo-abituriënten (H. B. S. III) opgericht onder den naam van Middelbare Handelsschool (Bb. 13527). Aan het einddiploma zullen geen rechten kunnen worden verbonden tot voortzetting der studie aan universiteiten of hoogescholen.

6. Bij Bb. No. 12430 en 14055 is een *Staatspraktijkdiploma voor Handel en Administratie* ingesteld, waarbij tevens een reglement en programma zijn vastgesteld voor het examen.

b. Op Inheemschen grondslag (Inheemsche taal voertaal).

Bij wijze van proef werden per 1 Augustus 1937 te Batavia, Bandoeng, Semarang, Jogjakarta, Soerabaja en Probolinggo kleinhandelsscholen geopend aansluitende op de Inlandsche vervolgscholen. Deze scholen strekken ter vervanging van de handelsklassen, welke te voren als 6e klasse aan een aantal Inlandsche vervolgscholen waren verbonden. Zie brief Dir. O. en E. 14/5—'37 No. 14163/B.

Op 1 Augustus 1938 zijn te Padang, Fort de Kock, Padangsidempoean, Palembang, Bandjermasin, Pontianak, Makassar en Manado mede Inlandsche scholen voor den kleinhandel geopend (besluiten van den Dir. O. en E. van 14 Juni 1938 Nos. 15794/B en 15795/B), terwijl op dien datum bijzondere gesubsidieerde kleinhandelsscholen zijn opgericht te Meester-Cornelis (Stichting Badan Pendidikan Boedi Oetama), Jogjakarta (3, onderscheidenlijk van de vereeniging Moehammadijah, Canisiusstichting en Sedija Moelja) en Soerakarta (Canisiusstichting).

V. OPLEIDING VOOR BESTUURSFUNCTIES.

De Middelbare Opleidingsscholen voor Inlandsche ambtenaren. De vroegere opleidingsscholen zijn omgezet in aan de Gouv. muloscholen of een daarmede gelijkwaardige onderwijsinrichting aansluitende 3-jarige middelbare Osvia's (Mosvia's). (Besl. Dir. O. E. 31 Mei en 17 Aug. 1927 Nos. D 56/1/12 en D 51/18/21). Een Mosvia is te Magelang gevestigd, terwijl die te Bandoeng met ingang van 1 Augustus 1938 is heropend.

Leerplan zie besl. Dir. O. en E. 7 Juli 1936 No. 23223/B.

De verdeeling van het aantal *leerlingen-plaatsen* over de verschillende gewesten wordt ieder jaar in overleg met het Dept. B. B. in verband met de behoefte aan opgeleid Inl. bestuurspersoneel voor elk gewest gere-

geld. Eindexamenreglement en programma voor dit examen Bb. Nos. 12723, 13200 en 13242. Leerlingen der school leggen kosteloos examen af en niet-leerlingen betalen *f* 15.— examengeld (Bb. 13653 en 13993). Voor vrije geneeskundige behandeling zie Bb. No. 12830 jo. 12988.

Schoolgeldregeling zie reglement. Verbod candidaatambtenaren om lid te zijn van bepaalde vereenigingen Bb. No. 13283.

Bij het eind van het schooljaar 1933/1934 is de opleidingsschool voor Inlandsche ambtenaren te Makasser opgeheven. De opleiding van ambtenaar voor het Inlandsch Bestuur voor het oostelijk deel van den archipel wordt thans gegeven aan de openbare Mulo-school te Makasser, waaraan, in verband daarmede, een eenjarige vervolgklasse is verbonden. Deze onderwijsinrichting heet thans Bestuursopleiding Makassar. Reglement zie Bb. 13861. Leerplan zie besl. Dir. O. en E. van 13 Juli 1937 No. 20189/B.

VI. OPLEIDING VAN MEDISCH PERSONEEL.

a. Op Westerschen grondslag (Nederlandsch voertaal).

1. *De Nederlandsch-Indische artsenschool.*

De Nederlandsch Indische artsenschool te Soerabaja *(Nias)* leidt op tot het beroep van *„Indisch arts''* met de wettelijke bevoegdheid tot uitoefening van de genees-, heel- en verloskunde h.t.l. (Bb. No. 8934 en 10474).

Toegelaten worden mannelijke en vrouwelijke leerlingen van elken landaard, die in het bezit zijn van einddiploma Mulo, of de derde klasse eener hoogere burgerschool met goed gevolg hebben doorloopen.

De School tot opleiding van Indische artsen te Batavia *(Stovia)* is in den loop van 1933 opgeheven na aflevering van de aldaar nog studeerende leerlingen.

Aan leerlingen der Nias kan een *studietoelage* worden toegekend, wanneer zij voor den Gouvernementsdienst wenschen te worden opgeleid en zich verbinden om na beëindiging hunner studie het Land acht jaren als Indisch arts te dienen. (St. 1923 No. 496).

Het eindexamen-programma is opgenomen in Bb. No. 8165 en het Reglement van orde voor het eindexamen in Bb. No. 10598, gew. 12815.

Het diploma van „Indisch arts'' kan in Nederland vrijstelling geven van het doctoraal-examen in de medische faculteit.

Het dagelijksch bestuur der school is opgedragen aan den Directeur, die zich bij de behandeling van belangrijke zaken laat voorlichten door de leeraarsvergadering, terwijl het toezicht over de school berust bij eene door de Regeering aangewezen commissie van ten hoogste 5 leden.

Het *reglement der artsenschool* is opgenomen in St. 1923 No. 498 gew. 1925 No. 691, Bb. No. 12219 en 13388, terwijl de *formatie van het personeel* en de *fondsen* voor de *Nias* zijn geregeld bij St. 1913 No. 365 gew. St. 1915 No. 386, 1916 No. 556, 1917 No. 381, 1919 No. 734, 1920 No. 753, 1921 Nos. 48 en 739 en 1922 Nos. 265 jo. 399, 375 en 423.

2. *De School ter opleiding van Indische tandartsen.*

Ingevolge G. B. 13 April 1928 No. 9 jo. besl. Hoofd D. V. G. 26 April 1928 No. 12257 is sedert ultimo April 1928 te Soerabaja geopend een school tot opleiding van Indische tandartsen (S. T. O. V. I. T.). Reglement St. 1933 No. 256. Reglement van orde voor het eindexamen bsl. Hoofd D. V. G. 31 Mei 1933 No. 16733/AZ. Evenals bij de Nias berust het toezicht over de Stovit bij een door de Regeering aangewezen commissie van ten hoogste 5 leden.

Fondsen ter bestrijding van de kosten van school- en lokaalbehoeften, toelatingsexamens enz., Bb. 11979.

b. Op Inheemschen grondslag (Inheemsche taal voertaal).

De opleiding van mantri-verplegers en verpleegsters voor den algemeenen dienst en voor het krankzinnigenwezen, laboranten, vroedvrouwen en mantri's voor de volksgezondheid, waarvoor nieuwe regelen in bewerking zijn (St. 1928 No. 107). De opleiding wordt inmiddels voortgezet op den voet der oude regelen (St. 1920 No. 602 jo. St. 1922 No. 549 en St. 1925 No. 151).

C. Hooger Onderwijs.

De grondslagen van het hooger onderwijs hier te lande zijn vervat in de Hooger Onderwijsordonnantie (St. 1924 No. 456, 1926 Nos. 338 en 502, 1927 No. 395, 1928 No. 348, 1929 No. 222, 1932 Nos. 14 en 526, 1934 No. 529 en 1938 No. 139).

Het hooger onderwijs beoogt de vorming tot zelfstandige beoefening van de wetenschappen en tot het bekleeden van maatschappelijke betrekkingen, waarvoor een wetenschappelijke opleiding vereischt wordt (artikel 1 der Hooger Onderwijsordonnantie).

Overeenkomstig artikel 132 (5) der Hooger Onderwijswet zijn bij St. 1933 No. 144 en 1934 No. 164 de getuigschriften aangewezen, welke toelating verschaffen tot de verschillende faculteiten.

1. TECHNISCHE HOOGESCHOOL TE BANDOENG.

De door het Koninklijk Instituut voor Hooger Technisch Onderwijs in 1920 te Bandoeng opgerichte Technische Hoogeschool is met ingang van 18 October 1924 door het Land overgenomen. (St. 1924 No. 476).

Het studieplan is ingericht op een normalen studieduur van vier jaar. Elk studiejaar wordt besloten door een examen; het examen aan het einde van het derde jaar draagt den naam van candidaatsexamen; zij die aan het einde der studie met gunstig gevolg het eindexamen afleggen verkrijgen het getuigschrift van Civiel Ingenieur, dat voor de plaatsing en bevordering in 's Lands dienst gelijke rechten geeft als het overeenkomstig Delftsch Ingenieurs-diploma.

Voorts kunnen zij, die in het bezit zijn van het getuigschrift van Civiel Ingenieur, verworven, aan de Technische Hoogeschool te Bandoeng, of van een of meer Ingenieursdiploma's, verworven aan de Technische Hoogeschool te Delft, worden toegelaten tot de promotie ter verkrijging van den graad van Doctor in de Technische Wetenschap. Zie voor vrijstellingen bij het afleggen van examen aan de Technische Hoogeschool te Delft aan bezitters van getuigschriften, uitgereikt aan de T. H. S. St. 1930 No. 417.

Een reglement werd vastgesteld bij St. 1925 No. 271, gew. 1926 No. 300, 1927 Nos. 28 en 467, 1928 Nos. 55 en 552, 1929 No. 154, 1930 Nos. 155 en 382, 1933 No. 280, 1934 No. 47, 1935 No. 244, 1937 Nos. 375 en 456.

Bijbl. No. 12357 model diploma toekenning van den graad van doctor in de Technische Wetenschap.

2. RECHTSHOOGESCHOOL TE BATAVIA.

Geopend op 28 October 1924. Het studieplan is ingericht op een normalen studieduur van vijf jaar, verdeeld in twee hoofdperioden. De eerste periode wordt afgesloten door een candidaatsexamen, de tweede door een doctoraalexamen. Het candidaatsexamen is gesplitst in twee deelen, het eerste deel af te leggen aan het einde van het eerste jaar, het tweede aan het einde van het tweede jaar. Het doctoraalexamen wordt in drie gedeelten afgenomen. Na het tweede deel wordt het examen gesplitst in

vier richtingen: *1.* Privaatrechtelijk; *2.* Strafrechtelijk; *3.* Staatsrechtelijk; *4.* Sociologisch-Economisch.

Geslaagden in het doctoraalexamen, onverschillig in welke richting afgelegd, verkrijgen de hoedanigheid van Meester in de Rechten. Deze geeft hetzelfde civiel effect als de in Nederland verworven Meesters-titel. (St. 1932 No. 14).

Bezitters van den titel van Meester in de Rechten, alsmede zij, die voldoen aan de eischen voor toelating tot de promotie in de rechtsgeleerdheid aan de Universiteiten in Nederland, kunnen worden toegelaten tot de promotie ter verkrijging van den graad van Doctor in de Rechtsgeleerdheid.

Reglement Rechtshoogeschool zie St. 1924 No. 457, 1925 No. 270, 1926 No. 300, 1927 Nos. 28, 116 en 469, 1928 Nos. 349 en 552, 1929 No. 49, 1930 No. 21, 1932 No. 168, 1933 Nos. 267 en 280, 1934 Nos. 47 en 434, 1935 Nos. 41 en 287 en 1936 Nos. 106 en 438.

In St. 1932 No. 589 is opgenomen de regeling omtrent de aan bezitters van bij de Rechtshoogeschool uitgereikte getuigschriften toe te kennen vrijstellingen van universitaire examens in Nederland.

3. GENEESKUNDIGE HOOGESCHOOL.

Geopend op 16 Augustus 1927. Het studieplan is verdeeld in drie hoofdperioden, achtereenvolgens afgesloten door een candidaats-, een doctoraal- en een artsexamen. De normale studieduur voor de eerste twee hoofd perioden is berekend op vijf jaar.

Het candidaatsexamen is gesplitst in twee gedeelten, het eerste deel af te leggen aan het einde van het eerste jaar en het tweede aan het einde van het derde jaar. Het doctoraalexamen wordt afgelegd aan het einde van het vijfde jaar. Het is eveneens gesplitst in twee gedeelten, met een tusschenruimte, waarvan de duur in het algemeen of voor elk bijzonder geval door de Faculteit wordt bepaald.

Hij, die met goed gevolg het doctoraalexamen heeft afgelegd, verkrijgt de hoedanigheid van Arts na aflegging van het artsexamen, dat gesplitst is in een geneeskundig gedeelte en een heel- en verloskundig gedeelte

Zij, die het doctoraalexamen aan de Geneeskundige Hoogeschool met goed gevolg hebben afgelegd, alsmede zij, die voldoen aan de eischen voor toelating tot de promotie in de geneeskunde aan de Universiteiten in Nederland, kunnen worden toegelaten tot de promotie ter verkrijging van den graad van Doctor in de geneeskunde.

Reglement Geneeskundige Hoogeschool zie St. 1927 No. 396, 1928 No. 552, 1929 No. 149, 1933 Nos. 109 en 280, 1934 No. 47 en 1937 Nos. 375 en 457.

Bij St. 1929 No. 255 is geregeld de vrijstelling van overeenkomstige examens in Nederland ten behoeve van de bezitters van aan de geneeskundige hoogeschool te Batavia verkregen getuigschriften.

4. BESTUURSACADEMIE.

De B. A., geopend op 24 October 1938, heeft ten doel hooger onderwijs te geven aan daarvoor aan te wijzen ambtenaren van den Inlandschen bestuursdienst op Java en Madoera, teneinde dezen, na een practischen diensttijd, in de gelegenheid te stellen zich verder te bekwamen voor de hoogste ambten bij dien dienst. Het studieplan is gericht op een studieduur van drie jaar. Aan de afgestudeerden wordt het radicaal van Groot Inlandsch Bestuursambtenaar verleend, ten bewijze waarvan hun een bul wordt uitgereikt.

Aan het eind van elk studiejaar wordt aan studenten, afkomstig van de Mosvia's, H. B. S. of andere daarmede gelijkwaardige scholen, die zulks wenschen, de gelegenheid gegeven een examen af te leggen. Aan hen, die de

examens aan de Bestuursacademie met goed gevolg hebben afgelegd, kan worden vergund de studie met één jaar te verlengen, teneinde hen in staat te stellen aan de Rechtshoogeschool het op de studie aan de Bestuursacademie aansluitend doctoraal examen af te leggen. Deze vergunning wordt niet verleend, indien het dienstbelang zich daartegen verzet. Aan uitblinkende doctorandi kan, indien het dienstbelang zulks toelaat, worden vergund te promoveeren.

Bestuursacademie-ordonnantie St. 1938 No. 435 jo. 534.
Bestuursacademie-reglement zie St. 1938 No. 535
Inwerkingtreding. St. 1938 No. 536.

Dienstvoorwaarden onderwijzend en ander personeel.

A. GOUVERNEMENTS ONDERWIJS.

Uitzending uit Nederland. Naast de algemeene voorwaarden (St. 1934 No. 299) (zie onder Personeele verordeningen) gelden voor leeraren en onderwijzers nog de volgende bijzondere bepalingen.

Hoofdonderwijzers en leeraren(essen) kunnen op *kort dienstverband* (voor vier jaar) worden uitgezonden. Voor de medetelling van hun Indischen diensttijd voor Nederlandsch pensioen en verhooging van dat pensioen met een Indischen toeslag, zie onderscheidenlijk art. 58 van de Nederlandsche Pensioenwet 1922 (Ned. St. 240) en Ind. St. 1933 No. 5. Voor de toekenning van wachtgeld bij terugkomst in Nederland, zie Ned. St. 1921 No. 722, gew. 1925 No. 229.

Opleiding van mannelijke onderwijskrachten met de hulpakte tot het examen voor hoofdonderwijzer: St. 1931 No. 184 en 1932 Nos. 60, 83 en 217. Opleiding voor middelbare akten: Bb. Nos. 12187 en 12817 jo. St. 1932 No. 217.

De toekenning van toelagen voor het geven van lessen aan door het Land onderhouden of gesubsidieerde onderwijsinrichtingen, uitgezonderd de hoogescholen, is geregeld bij St. 1938 No. 617. Voor de lessen, welke boven de voor hen vastgestelde of vast te stellen wekelijksche taak worden gegeven door leerkrachten bij het openbaar of gesubsidieerd onderwijs wordt een toelage genoten:

a. van *f* 16.50 's maands per wekelijksch lesuur van 50 minuten, indien het een leeraar bij het middelbaar onderwijs betreft, (zie voor de wekelijksche lestaak der leeraren St. 1931 No. 514),

b. van *f* 12.— 's maands per wekelijksch lesuur van 45 minuten, indien de lessen gegeven worden door een mulo-onderwijzer,

c. van *f* 10.— 's maands per wekelijksch lesuur van 45 minuten voor vakleeraressen, vakonderwijzers en leerkrachten in het bezit van de Europeesche hoofdacte,

d. van *f* 6.— 's maands per wekelijksch lesuur van 45 minuten indien de lessen gegeven worden door een Europeesch onderwijzer, een vakonderwijzeres, een onderwijzer (H. K. S.- of H. I. K.-diploma) dan wel een Inlandsch onderwijzer in het bezit van een diploma voor Inlandsche talen,

e. van *f* 4.— 's maands per wekelijksch lesuur van 60 minuten, voorzoover het betreft een Inlandsch (hulp-) onderwijzer.

Aan particulieren, die belast zijn met het geven van lessen, wordt een toelage toegekend op gelijken voet als voor de leerkrachten bij het Gouvernements of gesubsidieerd particulier onderwijs, al naar gelang de door hen genoten opleiding gelijkwaardig kan worden geacht aan die van de onder *a* tot en met *e* genoemde leerkrachten.

St. 1931 No. 397 regelt het maximum aantal lesuren voor leeraren, die aan scholen op verschillende plaatsen onderwijs geven. Bb. Nos. 10063 en 12834 regelen de toelagen voor het onderwijzend personeel van de leergangen voor

de opleiding van volksonderwijzers; vanaf *f* 25.— 's maands tot *f* 50.— 's maands naar gelang van het aantal lessen en jaarklassen.

Zie voor de regeling der toelagen aan de buitengewone hoogleeraren en de buitengewone lectoren voor het geven van onderwijs bij de Hoogescholen St. 1934 No. 391.

Bijzondere dienstvoorschriften. Bijbl. Nos. 10703, 11059 en 11078 bevatten een uiteenzetting van de beperkingen, welke onderwijzers in Gouvernementsdienst zich hebben op te leggen op politiek gebied (verbod van deelneming aan politieke propaganda op straffe van ontslag wegens ongeschiktheid).

Over beperking van binnenlandsche verloven wegens gewichtige redenen Bijbl. No. 11255, Binnenl. verloven Bb. 13374.

Over de *vacantievrijheid* der onderwijzers handelen Bijbl. Nos. 4543, 7139, 7199, 8150 en 10527; voor Inl. onderwijzers Bijbl. No. 5096.

Vergunning aan Christelijke leerkrachten, werkzaam aan Inlandsche 2de klasse scholen, om de school op erkende Christelijke feestdagen te verzuimen, rondschrijven Dir. O. en E. 14 Januari 1924 No. 1666.

Vergunning aan Inlandsche onderwijzers en leerlingen om op Vrijdag vóór het einde van den schooltijd de school te verlaten ten einde hun godsdienstplichten te kunnen vervullen, rondschrijven Dir. O. E. 21 Januari 1918 No. 1776.

Aan R. K. leerkrachten kan, indien zij daartoe tijdig den wensch te kennen geven, worden vergund op 15 Augustus (Maria Hemelvaart) hun godsdienstplichten te vervullen. R. K. leerlingen zijn op dien dag van schoolbezoek vrijgesteld (Rondschr. Dir. O. E. 10 April 1934 No. 9941/B).

Voor vrijstelling van dienst voor zoover het dienstbelang zulks toelaat op Witten Donderdag Bijbl. No. 12790.

Voor declareeren van *daggelden* der onderwijzers(essen) van het Europeesch onderwijs, die tijdelijk buiten de aangewezen standplaats werkzaam gesteld zijn, Bijbl. 7561.

Uitbetaling van toelagen aan personen verbonden aan 's Lands inrichtingen van onderwijs, Bijbl. No. 4472 jo. 6005 en 8294 en circ. Dir. O. en E. 23 September 1916 No. 25549.

Het is aan de leeraren en leeraressen bij het middelbaar en technisch onderwijs en aan de onderwijzers en onderwijzeressen bij het openbaar lager onderwijs verboden *tentamen* af te nemen aan candidaten voor eenig examen, tenzij daarvoor in ieder voorkomend geval vergunning van den Dir. O. en E. is gevraagd en verkregen. Bij overtreding van dit verbod wordt de betrokkene drie jaren van het lidmaatschap eener examencommissie uitgesloten (Bijbl. No. 5568).

Voor het bekleeden van bijbetrekkingen en geven van privaatlessen moet ingevolge de Bijverdienstenordonnantie (St. 1935 No. 443) vooraf toestemming worden gevraagd.

Ingang verhoogd traktement bij bevordering van Inl. onderwijzend personeel Bijbl. No. 8148.

B. GESUBSIDIEERD ONDERWIJS.

Bij St. 1932 No. 74 jo. 1934 No. 185 is bepaald, dat bij toekenning van Landstegemoetkomingen voor het personeel bij het gesubsidieerd onderwijs mede worden in acht genomen en toegepast:

a. de maatregelen, welke met het oog op de Landsfinanciën of uit anderen hoofde zijn of zullen worden getroffen voor het personeel bij het overeenkomstig Gouv. onderwijs;

b. de voor de burgerlijke landsdienaren geldende regelingen nopens:

1. toekenning van non-activiteitstraktement, wachtgeld en onderstand aan in vasten dienst zijnd personeel;
2. de toekenning van wachtgeld en non-activiteitstraktement aan wegens overtolligheid buiten werkelijken dienst gekomen personeel in vasten dienst;
3. de toekenning van onderstand aan wegens overtolligheid ontslagen personeel in tijdelijken dienst.

Tevens is bepaald, dat mede subsidiën uit 's Lands kas kunnen worden verleend voor dat personeel in overeenkomstige gevallen en onder dezelfde omstandigheden als voor de landsdienaren vastgesteld bij de regelingen nopens:

1. de toekenning van tegemoetkomingen aan nagelaten betrekkingen;
2. de toekenning van tegemoetkomingen in de kosten van geneeskundige behandeling en/of verpleging;
3. de toekenning van binnenlandsche verloven en van korte verloven naar plaatsen buiten Nederlandsch-Indië gelegen.

Ter voorkoming dat in tijden van personeelsgebrek Europeesche onderwijzers aan het Gouvernements onderwijs worden onttrokken voor nieuwe particuliere scholen, kan aan zulke scholen de aanspraak op subsidie ontnomen worden, indien — ter beoordeeling van den Dir. O. en E. — de aanstelling aan de belangen van het Gouvernements onderwijs ernstige schade toebrengt (St. 1919 No. 801).

St. 1926 No. 81 regelt de vrijstelling van de verplichting tot terugbetaling van gelden, van Landswege voldaan aan of ten behoeve van leerkrachten in dienst bij het Gouv. onderwijs in N.-I., bij overgang naar het gesubsidieerd onderwijs binnen den zgn. verbandtijd. Voor zoodanigen overgang is de toestemming van den Directeur van O. en E. vereischt (Bijbl. No. 11090).

Ter bestrijding van de kosten verbonden aan:

a. uitrusting, voorloopige bezoldiging en overtocht bij uitzending uit Nederland;
b. buitenlandsche verloven en de daarmede verband houdende kosten van overtocht van Ned.-Indië naar Nederland en terug.
c. overtocht naar Nederland, ingeval van aanspraak op pensioen of wegens welbewezen ziels- of lichaamsgebreken, welke een beletsel vormen om langer te dienen,

voor Europeesche leerkrachten bij het gesubsidieerd algemeen vormend Westersch lager en voortgezet onderwijs (meer uitgebreid lager-, middelbaar- en voorbereidend hooger onderwijs) of bij het gesubsidieerd technisch-, ambachts- of handelsonderwijs, dan wel bij gesubsidieerde inrichtingen tot opleiding van leerkrachten bij het voorbereidend lager, het Inlandsch lager of het Westersch lager onderwijs in Nederlandsch-Indië kunnen ondersteuningen uit 's Lands kas worden verleend ingevolge de „Overtochts-, uitrustings- en verlofssubsidieregeling'' (St. 1932 No. 148).

Voor steunverleening ten behoeve van de opleiding in Nederland van voor het gesubsidieerd particulier onderwijs bestemde onderwijzers tot het hoofdakte-examen zie St. 1931 No. 184 jis. 1932 Nos. 60, 83 en 217. Zie voor het verleenen van studieopdrachten en van studietoelagen ter bevordering van de studie ter verkrijging van een academischen graad of een akte van bekwaamheid tot het geven van middelbaar onderwijs: Bijbl. No. 12187 jo. St. 1932 No. 217 en Bijbl. No. 12817.

Een *Pensioenreglement voor de leerkrachten* bij het gesubsidieerd onderwijs is opgenomen in St. 1932 No. 154 jo. 1934 Nos. 509 en 557. Vgl. St. 1934 No. 80 en 339.

Het *deelgenootschap in het Weduwen- en Weezenfonds* van Europ. burgerlijke landsdienaren is geregeld voor Europeesche part. leerkrachten bij St. 1932 No. 379. Voor de betaling van de huwelijksbijdrage van voor het gesubsidieerd onderwijs uitgezonden Europeesche onderwijzers, verschuldigd aan het Fonds bij hun eerste indiensttreding, wordt van Landswege subsidie verleend tot het drie/vierde gedeelte van hetgeen aan Gouv. onderwijzers in hetzelfde geval wordt uitgekeerd (St. 1932 No. 176).

Standplaatstoelagen voor particuliere leeraren zie St. 1925 No. 239.

Een *scheidsgerechtsregeling voor particuliere leerkrachten* is vastgesteld bij St. 1924 No. 16.

Voorziening ter voorkoming van politieke en andere misdragingen door onderwijzers, hoofden en bestuurders van uit 's Lands kas ondersteunde particuliere scholen St. 1934 No. 183.

II. DE VOLKSLECTUUR.

Gesticht in 1917; aan het hoofd staat een Hoofdambtenaar voor de Volkslectuur. Instructie in Bb. Nos. 10190 jo. 12534, 12688 en 13348.

Bij G.B. 14 September 1908 No. 12 is ingesteld een Commissie voor de Volkslectuur, welke telkens vergadert wanneer de omstandigheden dit gewenscht maken.

Het auteursrecht van alle publicaties van Volkslectuur is voorbehouden bij St. 1923 No. 549.

De taak van het Kantoor voor de Volkslectuur en aanverwante aangelegenheden omvat:

1. de uitgave en verspreiding van boeken zoowel oorspronkelijke als vertaalde, ingezondene als ten kantore samengestelde;
2. de uitgave van periodieken:
   Pandji Poestaka (tweemaal per week), Maleisch;
   Kadjawen (tweemaal per week), Javaansch;
   Parahiangan (wekelijks), Soendaneesch;
   als bijvoegsel dezer publicaties verschijnt voorts 14 daagsch de „Pereconomian Rajat'' (Mal., in het Soendaneesch en Javaansch onder den titel „Perekonomie Rajat'');
   het weekoverzicht van de Inlandsche en Maleisch-Chineesche pers;
3. het vervaardigen van vertalingen van daartoe in aanmerking gebrachte staatsbladen in de Maleische, Javaansche en Soendaneesche taal; vertalingen uit en in het Nederlandsch en de Inheemsche talen, indien daartoe van Regeeringswege opdracht wordt gegeven;
4. de zorg voor de Inlandsche en Nederlandsche volksbibliotheken, ondergebracht onderscheidenlijk in de 2de klasse Inlandsche Scholen (vervolgscholen) en de H. I. Scholen. De schoolhoofden beheeren deze bibliotheken ambtshalve en zijn daarvoor verantwoordelijk. Het toezicht wordt, behalve door de Inlandsche Schoolcommissies, mede uitgeoefend door de inspecteurs van het Inlandsch onderwijs, die van hun bevindingen verslag uitbrengen aan den Hoofdambtenaar;
5. de plaatsing en de verrekening van alle van het Land en van de provincies uitgaande advertentiën in de Inheemsche bladen;
6. het verstrekken van persberichten ter voorlichting van de Inheemsche en Mal.-Chin. pers, afkomstig van overheidsdiensten, speciaal ter toelichting van maatregelen en voorzieningen van algemeene strekking (R.G.S. 14 Mei 1936 No. 1001/C).

Bepalingen omtrent de bibliotheken, bedoeld onder 4, zijn vastgesteld bij G.B. 13 October 1910 No. 5 en 9 Maart 1916 No. 37.

Daarnaast worden ter beoordeeling van den Dir. O. en E. aan diverse andere openbare en particuliere instellingen van onderwijs bibliotheken verstrekt (G.B. 14 November 1914 No. 29).

In 1939 zal voor het eerst bij het Kantoor voor Volkslectuur in druk verschijnen een door dat Kantoor in samenwerking met het Departement van Onderwijs en Eeredienst samengestelden „Almanak Goeroe'', bestemd voor de onderwijzers der volks- en vervolgscholen. Deze in het Maleisch gestelde uitgave bevat naast artikelen ter voorlichting van de leerkrachten op onderwijs-technisch gebied, allerlei wetenswaardigheden van algemeenen aard, welke voor genoemde onderwijzers van belang zijn. Jaarlijksch verschijnen voorts de „Volksalmanakken'', in het Javaansch, Soendaneesch en Maleisch.

III. BEVORDERING VAN DE TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH-INDIË EN VAN DE UITGAAF VAN NUTTIGE BOEKEN.

Over de instelling van de betrekking van Inlandsche hulpleeraars aan de Rijksuniversiteit te Leiden handelen Bijbl. No. 9050 en de Kon. besl. van 10 Augustus 1920 No. 57 en 26 Mei 1922 No. 121. Deze betrekkingen zijn thans wegens bezuiniging niet vervuld.

Voor het vervaardigen van werken in Inheemsche talen, die tot hulpmiddelen bij het Inlandsch onderwijs of als nuttige lectuur voor de Inheemsche bevolking worden dienstig geacht, worden van Regeeringswege premiën en medailles toegekend. Zie Bijbl. Nos. 2289, 2577, 2587, 2685. 6024, 6305 en 7662. Die werken worden gedrukt ter Landsdrukkerij of door particuliere drukkers en zijn, voor zoover het leermiddelen betreft, bij den administrateur van het depôt van boeken en leermiddelen ten behoeve van het Inlandsch onderwijs te Batavia tegen betaling van een van Regeeringswege bepaalden prijs verkrijgbaar. De vaststelling van den prijs van alle ter Landsdrukkerij, dan wel bij particuliere drukkerijen gedrukte en bij het Depôt van Leermiddelen te Batavia voor het algemeen verkrijgbaar te stellen werken is voortaan opgedragen aan het Hoofd van het departement van algemeen bestuur op wiens voorstel of op wiens last de uitgifte van die werken is geschied (Bijbl. 12747).

Bij Bijbl. No. 5545 is de Dir. O. en E. gemachtigd om aan de van Regeeringswege uitgegeven, zoomede door de Regeering aangekochte boeken en andere gedrukten, welke voor het algemeen verkrijgbaar zijn gesteld, de noodige publiciteit te geven door middel van eene doelmatige verspreiding van den catalogus. Krachtens dezelfde beschikking kunnen deze boeken en gedrukten verkrijgbaar worden gesteld voor in Nederlandsch-Indië gevestigde boekhandelaren, tegen lageren prijs dan voor welken de boeken voor het publiek zijn verkrijgbaar gesteld, doch onder voorwaarde dat de betrokken boekhandelaar zich verbindt om bij wederverkoop der boeken à contant geen hoogeren prijs te bedingen dan den van Gouvernementswege voor het publiek vastgestelden prijs.

Over opzenden van een 25-tal exemplaren aan het Ministerie van Koloniën Bijbl. Nos. 6613, 6664 en 11427. Opzenden van gedrukte nota's, rapporten enz. vgl. Bijbl. Nos. 6601 en 7754.

Verstrekking van presentexemplaren aan daarvoor in aanmerking komende personen en instellingen in Nederland Bijbl. No. 11738.

Verkoop van boekwerken in Nederland Bijbl. 6613.

Aan ieder schrijver, bewerker of vertaler worden desverlangd *tien* exemplaren van elk werk kosteloos verstrekt (G. B. 25 Maart 1882 No. 8, Jav. Cour. No. 25).

IV. DE EEREDIENST.

Ieder belijdt zijne godsdienstige meeningen met volkomen vrijheid, behoudens de bescherming der maatschappij en harer leden tegen de overtreding der algemeene verordeningen op het strafrecht. Openbare godsdienstoefening wordt toegelaten binnen gebouwen en besloten plaatsen, wanneer die geen stoornis aan de openbare orde toebrengt; buiten gebouwen en besloten plaatsen slechts met toestemming des bestuurs (art. 173 en 174 I. S.).

De Gouverneur-Generaal zorgt, dat alle godsdienstige gezindheden zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de algemeene verordeningen. In de bestaande inrichting en het bestuur der christelijke kerkgenootschappen wordt geene verandering gebracht dan met wederzijdsch goedvinden van den Koning en het bestuur van het betrokken kerkgenootschap (artt. 175 en 176 I. S.).

Voor de verrichting van hun dienstwerk moeten de christenleeraars, priesters en zendelingen voorzien zijn van eene door of namens den Gouverneur-Generaal te verleenen bijzondere toelating, die door dezen kan worden ingetrokken, wanneer zij schadelijk wordt bevonden, of de voorwaarden daarvan niet worden nageleefd (art. 177 I. S.). Deze bepaling geldt evenzeer voor Inlandsche leeraars of hulpzendelingen (Bijbl. No. 4225).

De bijzondere toelating is niet noodig voor in dienst der zending zijnde personen, die uitsluitend schoolonderwijs geven, ook al gaat dit gepaard met godsdienstonderwijs, noch voor hen, die als leden der gemeente bij ontstentenis van een geestelijke bij godsdienstoefeningen voorgaan (Bijbl. No. 4642); ook niet voor hen die zich enkel bezighouden met het verspreiden van den Bijbel (Bijbl. No. 1127).

De godsdienstvoorgangers der Inlanders, die het christendom niet belijden, zijn geplaatst onder het toezicht der vorsten, regenten en hoofden, voor zooveel den godsdienst betreft, dien elk hunner belijdt. Deze zorgen, dat door de godsdienstvoorgangers niets worde ondernomen, strijdig met de I. S. of de verordeningen des bestuurs (art. 178 I. S.).

Kerken of kerkgenootschappen, alsmede hun zelfstandige onderdeelen, bezitten van rechtswege rechtspersoonlijkheid. Om als kerk of kerkgenootschap, dan wel als zelfstandig onderdeel daarvan te worden aangemerkt, is een daartoe strekkende verklaring vereischt van den Gouverneur-Generaal (St. 1927 No. 156, gew. 1927 No. 532).

Deze verklaring brengt in geen geval mede, dat op kerken, kerkgenootschappen en hun zelfstandige onderdeelen een ander privaatrecht toepasselijk wordt dan dat waaraan zij vóór de afgifte der verklaring waren onderworpen (St. 1927 No. 532).

Bij St. 1927 No. 155 zijn als kerk of kerkgenootschap, dan wel als zelfstandig onderdeel daarvan aangemerkt: de Protestantsche Kerk in Nederlandsch-Indië, alsmede haar Europeesche en Inlandsche gemeenten, de zelfstandige ressorten der Roomsch-Katholieke Kerk hier te lande, de Roomsch-Katholieke kerk- en armbesturen en de in Ned.-Indië gevestigde Roomsch-Katholieke seminariën.

De regelen voor het verleenen van geldelijke ondersteuning aan kerke-

lijke gemeenten voor het bouwen, verbouwen en onderhoud harer kerken zijn opgenomen in Bijbl. No. 4816. Deze ondersteuning wordt practisch niet meer verleend.

Omtrent de gedragslijn door de bestuursambtenaren tegenover de zending in acht te nemen zie men Bijbl. Nos. 4642, 5604 en 12862 (§ 2).

§ 1. Protestantsche Kerk in Nederlandsch-Indië.

Wezen.

De Protestantsche Kerk in Nederlandsch-Indië is een zelfstandige Christelijke Kerk. Zij bestaat uit al haar gemeenten in deze gewesten en staat open voor alle Protestanten in Nederlandsch-Indië. Haar fundament is Jezus Christus (1 Cor. 3 : 11).

Organisatie.

Deze is vastgelegd in het Algemeen Reglement der Kerk en in afzonderlijke Reglementen betreffende de Kerkeraden, Opzicht en Tucht en Beheer. De gemeenten der Kerk overdekken tezamen het gansche grondgebied van Nederlandsch-Indië, zoodat ieder lid der Kerk tot een bepaalde gemeente behoort. Deze gemeenten kunnen groepsgewijze in Classes vereenigd worden. In de Minahassa en in de Molukken is dit geschied in verband met de vorming van een Minahassische en Moluksche Protestantsche Kerk met een eigen Synode. Deze Kerken zijn zelfstandig binnen het verband der geheele Kerk en zenden afgevaardigden naar de Algemeene Synode. De Algemeene Synode wordt door trapsgewijze verkiezingen gevormd door afgevaardigden van de Synode der twee genoemde zelfstandige Kerken, van de Kerkeraden van West-Java, Midden-Java, Oost-Java, Sumatra, Borneo, Makasser en Timor en Onderhoorigheden, tezamen met 3 ambtshalve zitting hebbende predikanten en de leden van het Kerkbestuur.

De Algemeene Synode komt eenmaal in de 3 jaren bijeen, stelt de reglementen der Kerk vast, en geeft de beginselen en richtlijnen aan, volgens welke het Kerkbestuur zal handelen. Dit Kerkbestuur wordt ook door de Algemeene Synode gekozen en bestaat uit een voorzitter en 8 leden, van wie minstens 3 en ten hoogste 4 voorgangers moeten zijn. Het draagt den naam van „Bestuur van de Protestantsche Kerk in Nederlandsch-Indië'' en heeft zijn Bureau Koningsplein Oost No. 10 Batavia-Centrum.

Aan de bovenvermelde organisatie nemen actief deel de gemeenten met een gekozen Kerkeraad. Er zijn gemeenten, die geen gekozen Kerkeraad, of in het geheel geen Kerkeraad hebben. Dit is met name het geval in de pas gevormde gemeenten in zgn. zendingsgebieden. Deze zendingsgebieden bevinden zich hoofdzakelijk in de residenties Molukken, Manado en Timor en Onderhoorigheden, en voorts in de residenties Celebes en Onderhoorigheden en Westerafdeeling van Borneo. Een groepsgewijze vereeniging van dergelijke gemeenten heet hulppredikersafdeeling, daar deze gemeenten tezamen meestal door een Indisch-Predikant (hun titel luidde vroeger: hulpprediker) geleid worden. De Indisch-Predikanten in de residentie Timor en Onderhoorigheden vereenigen zich eenmaal 's jaars in een Conferentie, voorgezeten door den Predikant-Voorzitter der Commissie van Indisch-Predikanten te Timor-Koepang, die tevens de leider van den geheelen kerkelijken arbeid in dat ressort is.

Er bestaat een Centraal Comité voor de Zending der Indische Kerk, dat in nauw verband met het Kerkbestuur zijn arbeid verricht.

Door het Kerkbestuur is in 1936 een stichting in het leven geroepen genaamd „Sociaal Bureau voor Nederlandsch-Indië'', die tot taak heeft advies en hulp van administratieven aard te verleenen ten behoeve van alle takken van socialen en philantropischen arbeid, welke hier te lande verricht wordt door Protes-

tantsche instellingen (b.v. Ziekenhuizen, Leprozerieën, Scholen, Militaire Tehuizen, Weeshuizen, Opvoedingsinrichtingen).

Voorgangers.

Van Landswege worden bezoldigd 43 predikanten, 31 hulppredikers, 7 godsdienstleeraren en 347 Inlandsche leeraren. Zij zijn geen gouvernementsambtenaren, doch wat betreft de financieele gevolgen en de faciliteiten aan hun positie verbonden, zijn zij met gouvernementsambtenaren gelijk gesteld en wel op den voet van de voor burgerlijke landsdienaren geldende bepalingen (St. 1935 No. 315, artt. 10 en 15). Zij worden benoemd, geplaatst, overgeplaatst, geschorst en ontslagen door het Kerkbestuur, dat hun ook binnenlandsch verlof, buitenlandsch verlof, ontspanningsverlof, ziekteverlof en nonactiviteit verleent, waarbij ten aanzien van Inlandsche leeraren nog geldt de regeling in Bb. No. 12791.

Voor de standplaatsen van predikanten, hulppredikers en godsdienstleeraren vgl. Bb. 13562, gew. 13680, 13746, 13787, 13849, 13868 en 13966.

De standplaatsen der Inlandsche leeraren zijn vastgesteld bij Bb. 12919, 13962, 14032.

Naast de van Landswege bezoldigde voorgangers kunnen ook anderen buiten bezwaar van den Lande worden aangesteld. De Inheemsche voorgangers onder hen dragen den naam van candidaat-Inlandsch leeraar, goeroe djoem'at, oetoesan indjil, pembantoe agama. Alleen in de Molukken bedraagt hun aantal op 30 September 1937 10 candidaat-Inlandsch leeraars, 205 goeroe djoem'at, 46 oetoesan indjil en 16 pembantoe agama.

Opleiding.

De *predikanten* zijn academisch gevormd. De *Indisch-Predikanten* (hulppredikers) hebben hun opleiding genoten aan de Nederlandsche Zendingsschool te Oegstgeest. In de toekomst zal hun werk geleidelijk worden overgenomen door de afgestudeerden van de Hoogere Theologische school te Batavia, wier positie en titel nog nader geregeld zal worden. Om tot godsdienstleeraar te kunnen worden benoemd, moet men, hier of in Nederland, een examen afleggen, waarvoor de betrokkene door een predikant wordt opgeleid; een bepaalde vooropleiding wordt hiervoor niet gevorderd. De *Inlandsche leeraren* zijn gevormd op een der stovils (school tot opleiding van Inlandsche leeraren) te Amboina, Tomohon en SoE (Timor). De *goeroes djoem'at* hebben als regel een 3-jarige opleiding ontvangen te Amboina, Toeal en SoE.

Dienstreizen.

Voor alle door de dienaren der Protestantsche Kerk in Nederlandsch-Indië te maken dienstreizen is bij besl. Hoofd Kantoor Reiswezen 19 Juli 1932 No. 450 aan het Kerkbestuur een vaste maandelijksche tegemoetkoming toegekend.

Verhouding tot het gouvernement.

Deze is geregeld in het Koninklijk besluit van 11 Juni 1935 No. 85 (St. 315 jo. 316), waarbij de administratieve scheiding tusschen de Protestantsche Kerk in Nederlandsch-Indië en den Staat is tot stand gekomen.

Vertegenwoordiging in Nederland.

Bij besluit van het Protestantsch Kerkbestuur van 7 Augustus 1935 No. 4 is ingesteld een *Commissie tot behartiging in Nederland van de belangen der Protestantsche Kerk in Nederlandsch-Indië.* Zij zetelt te 's-Gravenhage en vertegenwoordigt de Protestantsche Kerk in Nederlandsch-Indië in de eerste plaats bij de Regeering aldaar, voorts bij de kerken en andere instanties in Nederland.

§ 2. Roomsch-Katholieke Eeredienst.

De Roomsch-Katholieke Kerk van Nederlandsch-Indië wordt geheel als missiegebied beschouwd en ressorteert daardoor onder de „Sacra Congregatio de

Propaganda Fide" te Rome. Zij is verdeeld in de volgende zelfstandige kerkelijke gebieden:

A. op Java en Madoera:

1. het Apostolisch Vicariaat van Batavia, met hoofdzetel te Batavia, omvattende de residenties Bantam, Buitenzorg, Semarang, de regentschappen Batavia, Mr. Cornelis, Koedoes, Pati, Magelang en Temanggoeng, alsmede de gouvernementen Jogjakarta en Soerakarta. De zielzorg in dit vicariaat is toevertrouwd aan de societeit van Jezus: Paters Jezuieten, terwijl als medewerkers werkzaam zijn Minderbroeders Franciscanen en de Missionarissen van de Heilige Familie. (Kon. besl. 16 Dec. 1842 No. 72).
2. de Apostolische Prefectuur van Malang, met hoofdzetel te Malang, omvattende de residenties Malang, Besoeki en Madoera van de provincie Oost-Java. De geestelijke verzorging is opgedragen aan de Paters Carmelieten (G.B. 26 Nov. 1927 No. 32).
3. de Apostolische Prefectuur van Soerabaja, met hoofdzetel te Soerabaja, omvattende de residenties Soerabaja, Bodjonegoro, Kediri, Madioen van de provincie Oost-Java en de regentschappen Rembang en Blora van de residentie Japara-Rembang der provincie Midden-Java. De geestelijke verzorging is opgedragen aan de Paters Lazaristen (G. B. 19 Juni 1928 No. 47).
4. de Apostolische Prefectuur van Poerwokerto, met hoofdzetel te Poerwokerto, omvattende de residenties Pekalongan en Banjoemas, alsmede de regentschappen Poerworedjo en Keboemen van de residentie Kedoe der provincie Midden-Java. De geestelijke verzorging is opgedragen aan de Congregatie der Missionarissen van het Heilig Hart van Jezus (G. B. 17 Juni 1932 No. 50).
5. de Apostolische Prefectuur van Bandoeng, met hoofdzetel te Bandoeng, omvattende de residenties Priangan en Cheribon, alsmede het regentschap Krawang van de afdeeling Batavia der provincie West-Java. De geestelijke verzorging is opgedragen aan de Congregatie der Reguliere Kanunniken van het Heilig Kruis (G. B. 17 Juni 1932 No. 50).

B. in de Buitengewesten:

1. het Apostolisch Vicariaat van Ned.-Nieuw-Guinea, met hoofdzetel te Toeal, omvattende het oostelijk van 125° 30′ O.L. gelegen gedeelte van den Nederlandsch-Indischen Archipel. De geestelijke verzorging is opgedragen aan de Missionarissen van de Congregatie van het Heilig Hart van Jezus van Tilburg (G. B. 28 Mei 1904 No. 28).
2. het Apostolisch Vicariaat van Pontianak met hoofdzetel te Pontianak, omvattende de residentie Westerafdeeling van Borneo van het gouvernement Borneo. De geestelijke verzorging is opgedragen aan de Paters Minderbroeders Capucijnen van de Ned. Provinciën (G.B. 25 Aug. 1932 No. 32 jo. G.B. 5 Aug. 1938 No. 33).
3. het Apostolisch Vicariaat der Kleine Soenda-eilanden met hoofzetel te Ndona (Ende), omvattende de Kleine Soenda-eilanden (uitgezonderd de eilanden (Ned.) Timor, Roti, Sawoe, Alor en Pantar), gelegen ten Oosten van Java en ten Zuiden van Celebes, doch westelijk van 125° 30′. De geestelijke verzorging is opgedragen aan de Paters van het Goddelijk Woord van Steyl (G. B. 22 Dec. 1913 No. 44 en 17 Mei 1922 No. 1).
4. het Apostolisch Vicariaat van Padang, met hoofdzetel te Padang, omvattende de residenties Sumatra's Westkust, Tapanoeli, Oostkust van Sumatra, Atjeh en Onderh. en de afdeeling Indragiri van de residentie Riouw en Onderh. van het gouvernement Sumatra. De geestelijke verzorging

is opgedragen aan de Paters Minderbroeders Capucijnen van de Ned. Provincie (G.B. 6 Jan. 1925 No. 22 en G.B. 25 Aug. 1932 No. 32).
5. het Apostolisch Vicariaat van Manado, met hoofdzetel te Manado, omvattende de residentie Manado van het gouvernement Groote Oost. De geestelijke verzorging is opgedragen aan de Missionarissen van het Heilig Hart van Jezus van Tilburg (G.B. 31 Maart 1920 No. 26 jo. G.B. 13 Oct. 1937 No. 35).
6. de Apostolische Prefectuur van Bangka en Billiton met hoofdzetel te Pangkalpinang, omvattende de residentie Bangka en Billiton en de afdeeling Tandjoengpinang der residentie Riouw en Onderhoorigheden van het gouvernement Sumatra. De geestelijke verzorging is opgedragen aan de Paters Missionarissen van de H. Harten te Ginneken bij Breda (G.B. 9 Sept. 1934 No. 7).
7. de Apostolische Prefectuur van Benkoelen, met hoofdzetel te Palembang, omvattende de residenties Benkoelen, Lampoengsche Districten, Palembang en Djambi van het gouvernement Sumatra. De geestelijke verzorging is opgedragen aan de Priesters van het Heilig Hart (G.B. 8 Oct. 1924 No. 21 jo. G.B. 23 Dec. 1926 No. 35).
8. het Apostolisch Vicariaat van Nederlandsch Timor, omvattende de eilanden: (Nederlandsch) Timor, Roti, Sawoe, Alor en Pantar der residentie Timor en Onderhoorigheden van het gouvernement Groote Oost. De geestelijke verzorging is opgedragen aan de Paters van het Goddelijk Woord van Steyl (G.B. 11 September 1936 No. 38).
9. de Apostolische Prefectuur van Makasser, omvattende de residentie Celebes en Onderhoorigheden van het gouvernement Groote Oost. De geestelijke verzorging is opgedragen aan de Congregatie van het Onbevlekt Hart van Maria (G.B. 3 Juni 1937 No. 21).
10. de Apostolische Prefectuur van Bandjermasin met hoofdzetel te Bandjermasin, omvattende de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo van het gouvernement Borneo (G.B. 5 Aug. 1938 No. 33). De geestelijke verzorging is opgedragen aan de Missionarissen van de Heilige Familie.

De hoofden van deze missiegebieden en hunne ondergeschikte geestelijken worden kerkelijk benoemd door of vanwege den Heiligen Stoel, erkend door den Gouverneur-Generaal en bezoldigd uit 's Lands kas v.z.v. zij behooren tot het bij de begrooting vastgestelde aantal van bezoldigde geestelijken. De wijze, waarop deze erkenning geschiedt, is vastgelegd in de z.g. „Nota der Punten" betreffende de Roomsch-Katholieke kerkaangelegenheden in Ned.-Indië, dateerende van 1847.

Bij Bijbl. No. 7903 is een nadere regeling vastgesteld van de verhouding der R. K. Kerk tot de Regeering in verband met de vorming van apostolische prefecturen in de buitengewesten.

Ter behartiging van de gemeenschappelijke en afzonderlijke belangen van Roomsch-Katholieke Missies in Ned.-Indië is op 1 November 1931 het Centraal Missiebureau opgericht. Het is gevestigd te Batavia (Van Heutszplein 10). Het Missiebureau treedt in opdracht van de Kerkvoogden op als vertegenwoordiger der R. K. Missies voor de behandeling van alle missieaangelegenheden met de Regeering en met andere instellingen zoowel in Indië als in Nederland of elders. Het is voorloopig verdeeld in drie afdeelingen, n.l. afdeeling A „Algemeene Zaken'', afdeeling B „Onderwijs en Opvoeding'' en afdeeling C „Administratie''.

De Roomsch-Katholieke geestelijken, die uit 's Lands kas bezoldigd worden, zijn verdeeld in drie rangen. Het aantal geestelijken van den eersten rang is vastgesteld op 1, dat van den tweeden rang op 22 en dat van

den derden rang op 14. Deze geestelijken zijn voor wat betreft de financieele gevolgen aan hun positie verbonden, gelijkgesteld met gouvernementsambtenaren, terwijl de voor Europeesche burgerlijke landsdienaren geldende personeele regelingen, v.z.v. niet anders is of wordt verklaard, op hen van toepassing zijn (St. 1938 Nos. 124 en 125). Naast deze van Landswege bezoldigde geestelijken is er een aantal onbezoldigden werkzaam onder den titel van hulppriester buiten bezwaar van den Lande.

Verdere bepalingen betreffende R. K. geestelijken zijn te vinden in St. 1864 No. 130 (vestigingstoelage), 1889 No. 82 (gratificatie R. K. geestelijken van den 2den rang), 1921 No. 472 jo. 1922 No. 663 (vergoeding opleidingskosten R. K. geestelijken derden rang).

De kerkelijke ressorten omvattende de bij elke afdeeling afzonderlijk omschreven gebieden met de daarin vermelde standplaatsen voor Roomsch-Katholieke geestelijken, zijn geregeld bij Bb. 13979 jo. 14007, 14016, 14064.

Het aantal Inlandsche hulpleeraars bij de Inlandsche Roomsch-Katholieke gemeenten, bezoldigd uit 's Lands kas, bedraagt 14 (G. B. 4 Juli 1918 No. 46). Daarnaast zijn ook onbezoldigden werkzaam als R. K. hulpleeraar buiten bezwaar van den Lande.

Voor alle door de dienaren der Roomsch-Katholieke kerk te maken dienstreizen is bij besl. Hoofd Kantoor Reiswezen 19 Juli 1932 No. 449 aan de verschillende kerkvoogden een vaste maandelijksche tegemoetkoming toegekend.

§ 3. Andere kerk- en zendingsgenootschappen.

A. Kerkgenootschappen.

Gereformeerde Kerken in Nederlandsch-Indië. Plaatselijke Gereformeerde Kerken zijn geinstitueerd te Batavia, Bandoeng, Jogjakarta, Magelang, Semarang, Soerabaja, Soerakarta, Medan, Pematangsiantar, Malang en Palembang. Haar gezamelijke ressorten strekken zich over den geheelen Archipel uit, benevens over een deel van de Maleische Staten. Deze kerken zijn als zoodanig aangemerkt bij St. 1928 Nos. 72 en 111, 1931 Nos. 127 en 365 jo. 1933 No. 367.

De plaatselijke kerken zijn in classicaal verband vereenigd onder den naam van Classis Batavia en staan als zoodanig in verband met de Gereformeerde Kerken in Nederland, in de organisatie waarvan de Classis Batavia de rechten eener Particuliere Synode heeft.

Te Batavia heeft zich in 1931, te Soerakarta in 1934 een Maleisch Gereformeerde Kerk geïnstitueerd, als zoodanig erkend bij St. 1931 No. 392 en 1934 No. 406. In 1938 heeft zich te Jogjakarta een Maleisch-Chineesche Gereformeerde Kerk gevormd, erkend bij St. 1938 No. 266. De Inheemsche kerken, waarin Maleisch en Javaansch als voertaal wordt gebezigd, zijn vereenigd resp. in de Maleische Classis en de Javaansche Synode (Midden-Java).

De Vrije Katholieke Kerk, bij G. B. 5 Juli 1929 No. 22 als kerk aangemerkt.

De Armenische Gemeente op Java, als rechtspersoon erkend bij St. 1880, No. 7. De gewijzigde statuten zijn goedgekeurd bij G. B. 7 April 1930 No. 32.

De Britsche Protestantsche Gemeenten te Batavia en Soerabaja, als rechtspersoon erkend bij St. 1885 No. 130 en G. B. 18 Aug. 1913 No. 41.

De Israelitische Gemeente te Soerabaja, als rechtspersoon erkend bij G. B. 23 Juli 1923 No. 33.

De Bataksche Protestantsche Kerk (Hoeria Kristen Batak Protestant), als kerk erkend bij G. B. 11 Juni 1931 No. 48.

De Bataksche Christengemeente te Batavia is bij St. 1932 No. 360 erkend als zelfstandig onderdeel der Hoeria Kristen Batak.

De Oost-Javaansche Kerk, voortgekomen uit het Nederlandsch Zendeling-genootschap en het Java-Comité, is als zoodanig erkend bij St. 1932 No. 372, terwijl bij St. 1933 No. 336 alle gemeenten, behoorende tot die kerk, welke door een eigen kerkeraad worden geleid, worden aangemerkt als zelfstandig onderdeel.

De Christian Science Societies Batavia, Bandoeng en Soerabaja als rechtspersoon erkend G. B. 18 Juni 1925 Nr. 38, 7 Febr. 1929 No. 30 en G. B. 12 Dec. 1932 Nr. 45 zijn erkende takken van „The Mother Church, The First Church of Christ Scientist" te Boston, Mass. U. S. A. Voor hare inwendige aangelegenheden bezitten deze gemeenten zelfbestuur. Zij houden zich echter aan de gemeenschappelijke kerkorde, waarvan een Raad van Directeuren te Boston uitvoerder en handhaver is.

De Poengoean Kristen Batak als kerk erkend bij St. 1933 No. 522. Zij heeft twee gemeenten, nl. te Batavia en te Soerabaja.

De Christelijke Kerk van West-Java, als kerk erkend bij St. 1936 No. 176.

De Evangelische Dajaksche Kerk te Bandjermasin, als kerk erkend bij St. 1937 No. 217.

De Niassische Protestantsche Kerk erkend bij St. 1938 No. 138.

De Pinkstergemeente in Nederlandsch-Indië, thans geheeten *De Pinksterkerk in Nederlandsch-Indië* te Bandoeng, als kerk erkend bij St. 1937 No. 368.

De Orthodox Russische Kerk in Nederlandsch-Indië.

B. Zendingsgenootschappen.

Het Zendingsconsulaat is in 1906 ingesteld door het Nederlandsch Bijbelgenootschap, teneinde de belangen der geheele Protestantsche zending in Ned.-Indië te behartigen, in de eerste plaats bij de Regeering en Hare organen. Het staat in directe relatie met de verschillende Nederlandsche en buitenlandsche zendingscorporaties en kerken en hare zendingsarbeiders hier te lande en vormt in algemeene zendingsaangelegenheden den schakel tusschen de Regeering en de zendingsorganen. Het handelt in opdracht dezer groepen en kan tevens op eigen initiatief stappen doen. Sinds 1919 is, met een korte onderbreking, het consulaat door twee functionarissen bezet geweest. Naast het vervullen van bovengenoemde werkzaamheden vormt het zendingsconsulaat tevens het punt van internationaal contact met de Protestansche Zending in de landen buiten Ned.-Indië.

Het Nederlandsch Bijbelgenootschap. Dit genootschap waarvan het hoofdbestuur te Amsterdam is gevestigd, is in 1814 opgericht en stelt zich ten doel de verspreiding en de vertaling van den Bijbel in zijn geheel en bij gedeelten. Daartoe zendt het taalgeleerden uit, waarvan er thans 4 hier te lande werkzaam zijn.

Het Nederlandsch Zendinggenootschap, op 19 December 1797 te Rotterdam opgericht tot voortplanting en bevordering van het Christendom, in het bijzonder onder de Heidenen. Zijn arbeidsveld beslaat de Karolanden (S. O. K.), de provincie Oost-Java, de afdeeling Posso (Midden-Celebes) en Bolaang-Mongondou (Manado).

Het Nederlandsch-Oost-Indisch Zendeling- en Bijbelgenootschap, erkend bij G. B. 27 Oct. 1852 No. 11. Onder dezen titel zijn vereenigd het *Javaansch medewerkend Zendelinggenootschap* en het *Nederlandsch-Oost-Indisch Bijbelgenootschap*. De arbeid van deze corporatie bestaat voornamelijk in Bijbelverspreiding.

The Watch Tower Bible and Tract Society is een Amerikaansche Zendings-

vereeniging, die zich bezighoudt met de verspreiding van Evangeliegeschriften.

De Nederlandsche Zendingsvereeniging, gevestigd te Rotterdam en opgericht in 1858. Deze vereeniging stelt zich ten doel de uitbreiding van het Christendom onder Mohammedanen en Heidenen in Ned.-Indië. Zij werkt in West-Java en in Zuid-Oost-Celebes.

Het Rijnsche Zendingsgenootschap te Barmen, opgericht in 1928, werkt in de residentie Tapanoeli (Bataklanden en Nias), op het eiland Enggano (Benkoelen), op de Mentawei-eilanden (Sum. Westkust) en in de onderafdeeling Simeloengoen der afd. Simeloengoen en de Karolanden van net gouv. Oostkust van Sumatra.

De Evangelische Missionsgesellschaft te Basel (Zwitserland) heeft in 1919 den arbeid van het Rijnsche Zendingsgenootschap overgenomen in de residentie Zuider- en Oosterafd. van Borneo (met uitzondering van de afd. Samarinda).

De Classis Amsterdam van de Nederlandsch Hervormde Kerk arbeidt in samenwerking met de Evangelische Missions Gesellschaft te Basel doch is daarvan financieel onafhankelijk; werkt in de Z. O. afd. van Borneo.

Het Sangi- en Talaud-Comité voorziet sedert 1904 in de behoefte van de gevestigde Inlandsche Protestantsche Christengemeenten op de Sangi- en Talaud-eilanden (Manado) door de opleiding, uitzending en aanstelling van het noodige aantal Dienaren des Woords. Daartoe heeft het Comité met het Opperbestuur in Nederland een overeenkomst gesloten die in October 1934 is herzien. Het Comité ontvangt subsidie voor iederen Dienaar des Woords, dien het in zijn dienst heeft. Op 1 Januari 1937 bedroeg dit aantal 7 en op 1 Januari 1939 is het met één verminderd. Nader zal worden bepaald voor hoeveel personen op 1 Januari 1941 subsidie zal worden verleend. Het Comité doet jaarlijks van zijn ontvangsten en uitgaven rekening en verantwoording aan den Minister van Koloniën.

De Utrechtsche Zendingsvereeniging, erkend bij Ned. St. 1859 No. 111, stelt zich ten doel om Evangelieboden te vormen en hen uit te zenden tot de Heidenwereld, inzonderheid in de Nederlandsche Koloniën. Zij werkt in de residentie Molukken.

De Zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland onder Mohammedanen en Heidenen in Ned.-Indië gaat uit van een aantal Gereformeerde Kerken in Nederland. Haar Missionaire Dienaren des Woords werken in Midden-Java en op het eiland Soemba.

De Christelijk Gereformeerde Kerk heeft in 1928 het terrein van de Indische Kerk in Mamasa (Midden-Celebes) overgenomen.

De Gereformeerde Zendingsbond werkt in Midden-Celebes.

De Salatiga Zending, gevestigd te Utrecht, ging oorspronkelijk uit van de Neukirchener Mission (1878). In 1888 hebben de zendelingen zich vereenigd tot den Bond van Zendelingen der Salatiga-Zending. In 1889 is te Utrecht een vereeniging opgericht tot ondersteuning van de zendelingen van dezen Bond. De vereeniging werd erkend als rechtspersoon bij Kon. besl. 23 Dec. 1898 No. 4. Het arbeidsveld der Salatiga-zending is gelegen in Midden-Java.

De Doopsgezinde Zendingsvereeniging, opgericht in 1846, stelt zich ten doel de bevordering der Evangelieverbreiding in Ned.-Indië en heeft haar arbeidsveld in Midden-Java.

Het Java-Comité, gevestigd te Amsterdam, opgericht in 1898, werkt thans alleen nog in Oost-Java in samenwerking met het Nederlandsch Zendelinggenootschap.

Het Nederlandsche Luthersche Genootschap voor in- en uitwendige

Zending, gevestigd te Amsterdam, opgericht in 1872, werkt op de Batoe-eilanden (Tapanoeli).

De Evangelische Chineesche Gemeente tot uitbreiding van Gods Koninkrijk te Batavia (Patekoan). Als rechtspersoon erkend St. 1899 No. 245.

De Hersteld Apostolische Zendinggemeente in de Eenheid der Apostelen te Amsterdam en de vereeniging van denzelfden naam te Den Helder bij Kon. besl. 13 Sept. 1902 No. 21 als rechtspersoon erkend; die te Enschede bij Kon. besl. 10 Sept. 1904 No. 46. Zij werken in de provincies West-, Midden- en Oost-Java.

De Pinksterbeweging is in 1923 haar arbeid in Ned.-Indië begonnen en staat in direct verband met de gelijknamige Beweging in Europa. De leider der beweging is gevestigd te Bandoeng.

Van deze beweging heeft zich in 1924 de Pinkstergemeente afgescheiden, welke intusschen is erkend als kerkgenootschap, vgl. hiervoren onder A van deze §.

Uit de Pinkstergemeente zijn in de loop der jaren een aantal andere groepen ontstaan, z.g. Pinksterkringen, die elk een eigen leider hebben.

De Pinkstervreugd in Ned.-Indië is als rechtspersoon erkend bij G. B. van 28 Sept. 1932 No. 26. Het Bestuur is gevestigd te Batavia.

The Missonary Society of the Methodist Episcopal Church werkt in de residenties Sumatra's Oostkust en Palembang.

The Christian Church is een zendingsvereeniging, gevestigd in Zuid Afrika, die eenige zendelingen naar Java heeft gezonden. Zij werkt voornamelijk onder de Europeesche bevolking.

The Christian Missionary Alliance is een Amerikaansche zendingsvereeniging, die hoofdzakelijk onder de Inlandsche en Chineesche bevolking werkt in de afd. Samarinda der Z. en O. afd. van Borneo, te Makasser, op de eilanden Lombok en Soembawa en uitsluitend onder de Chineesche bevolking op het eiland Bali.

The Chinese Foreign Missonary Union arbeidt in samenwerking met de Christian Missionary Aliance.

De Chineesche Christelijke Kerk staat in verband met de grootste Christelijke Kerk in China (Tiong Hoa Kie Tek Kauw Hwee) en onderhoudt h.t.l. contact met de Christian Missionary Alliance. Zij heeft thans voorgangers te Batavia, Semarang, Soerabaja en Makassar.

The Unevangelized Tribes Mission werkt in de residentie Westerafdeeling van Borneo.

De Nederlandsch-Indische Zendingsbond, bij St. 1881 No. 246 als rechtspersoon erkend, is een bond van zendingsgenootschappen.

De Bond voor Evangelisatie in Ned.-Indië, erkend bij G. B. 17 Jan. 1917 No. 57, arbeidt voornamelijk onder de Europeesche bevolking.

Het Leger der Heils is een stichting, opgericht den 1sten Aug. 1908, die zich zoowel met maatschappelijk werk als met zendingsarbeid bezighoudt. Het hoofdkwartier is gevestigd te Bandoeng, het zendingsterrein is Paloe (Manado). Bij Bijbl. 7251 is bepaald dat bewijzen van Christendom, afgegeven door Officieren van het Leger des Heils moeten worden aangemerkt als bewijs dat de houder daarvan Christen is.

De vereeniging „*Hoeria Christen Batak*" te Pematangsiantar is als rechtspersoon erkend bij G. B. van 27 Mei 1933 No. 29.

Genootschap van In- en Uitwendige-Zending te Batavia. Dit Genootschap is erkend bij G. B. 29 Nov. 1854 No. 13 en St. 1913 No. 455.

Persekoetoean Orang-orang Mesehi boeat meloewaskan Agama-masehi Indjili di Hindia Belanda of kortweg *Pommadi* te Batavia-Centrum. Doel: uitbreiding van den Christelijken Godsdienst in Ned.-Indië volgens de beginselen in het Evangelie neergelegd. Als rechtspersoon erkend bij St. 1937 No. 57.

§ 4. Mohammedaansche Eeredienst.

De verhouding der Regeering tot den Mohammedaanschen godsdienst is gegrondvest op het beginsel, dat ieder zijne godsdienstige meeningen met volkomen vrijheid belijdt. Dat beginsel brengt mede, dat de Overheid zich onthoudt van maatregelen, die de Mohammedanen zouden belemmeren in de vrije uitoefening van hunnen godsdienst.

Terwijl dus in het algemeen de Regeering zich onthoudt van inmenging in zaken, den Mohammedaanschen godsdienst betreffende, hebben in sommige gevallen de bescherming van de belangen der bevolking en de handhaving der openbare rust en orde, Haar genoodzaakt regelend in te grijpen. Hieronder volgen in het kort die onderwerpen, waartoe de Regeeringsbemoeienis zich op eenige wijze heeft uitgestrekt.

Moskeeën (Bedehuizen, Vrijdagdiensten en Wakaps). Geldelijke ondersteuning, voor den bouw van moskeeën Bb. No. 1741. Tegemoetkoming van Landswege voor bouw of herstelling Bb. No. 1980. Op Java en Madoera is den Hoofden van gewestelijk Bestuur, met uitzondering van die der Vorstenlanden, opgedragen, om door de Regenten registers te doen aanleggen van de in hunne regentschappen bestaande Mohammedaansche bedehuizen, voor zoover deze althans voor den Vrijdagdienst worden gebezigd (Bb. Nos. 6196, 12573, 13390 en 13480).

De oprichting van nieuwe bedehuizen is geheel vrijgelaten behoudens inachtneming van de op het stuk van woningbouw als anderszins bestaande voorschriften; voor de instelling van een Vrijdagdienst is geen vergunning van den Regent noodig, doch is kennisgeving daarvan aan den districts-penghoeloe voldoende (Bb. No. 12573).

Beslechting van geschillen, die verband houden met den Vrijdagdienst wordt geregeld in Bb. No. 13390, terwijl Bb. No. 13480 wijziging brengt in de in Bb. No. 12573 opgenomen voorschriften betreffende de rechtsgeldigheid van het in doode hand brengen van vaste goederen.

De zoogenaamde *moskeekassen*, die op Java en Madoera aan sommige moskeeën zijn verbonden, staan onder toezicht van Overheidswege. Alle besluiten, rapporten en aanschrijvingen betreffende moskeekassen zijn opgenomen in „Adatrechtbundel VII'', blz. 297—331. In het bijzonder ten aanzien van het beheer der moskeekassen acht de Regeering het gewenscht dat de Mohammedaansche gemeente, overal waar dergelijke kassen bestaan, mede toezicht houdt op de verdeeling en het besteden der gelden. Terzake van de samenstelling van commissiën van toezicht en het op het beheer uit te oefenen toezicht zijn eenige richtlijnen aangegeven in Bb. No. 12726.

Djakat en pitrah. Het standpunt der Regeering tegenover deze godsdienstige belastingen is, dat de opbrengst en inning plaats hebben zonder eenige bemoeienis van het Europeesch en Inlandsch bestuur, de desahoofden daaronder begrepen die uit deze opbrengst ook geenerlei voordeel mogen genieten (Bb. No. 1892; zie ook Bb. No. 2795). Het is de taak van het bestuur, de vrijheid der individuen te beschermen tegen elke soort van pressie, zoowel wat betreft de opbrengst zelve of hare hoeveelheid, als wat aangaat de keuze der personen, ter beschikking van welke de Inlanders die gaven wenschen te stellen (Bb. No. 6200).

Mohammedaansche feestdagen. Het is de wensch der Regeering, dat van ambtelijke zijde rekening worde gehouden met de viering van Mohammedaansche feestdagen, voor zoover zulks met de belangen van den dienst is overeen te brengen (Bb. Nos. 8929, 8974 en 10766). Bepalingen betreffende de vaststelling van Mohammedaansche feestdagen zijn opgenomen in St. 1922 No. 810 en St. 1924 No. 579. Aan ieder Moslimsch landsdienaar moet des-

gewenscht de gelegenheid worden geschonken om des Vrijdags zijne godsdienstplichten te vervullen voor zoover zulks mogelijk is binnen de grenzen, die door het algemeen belang en de eischen van den dienst worden gesteld (R.G.S. 26 Juni 1918 No. 1654/1).

De Bedevaart. De maatregelen der Regeering inzake de bedevaart naar Mekka hebben tot doel, te waken voor de belangen der pelgrims. De Regeering belemmert de bedevaart niet, maar Zij vermijdt de deelname aan te moedigen: pelgrims, die in Arabië in moeilijkheden zijn geraakt, kunnen in geen enkel opzicht aanspraak maken op financieelen bijstand van Regeeringswege (Bb. No. 7469). Nederlandsche onderdanen, die zich ter bedevaart naar Mekka wenschen te begeven, zijn gehouden zich te voorzien van een reispas volgens een door den Dir. O. en E. vastgesteld model: op Java en Madoera (met uitzondering van de Vorstenlanden) bij het Hoofd van het regentschap; in de Vorstenlanden bij een door het Hoofd van gewestelijk bestuur, in overeenstemming met het betrokken Zelfbestuur, aan te wijzen Zelfbestuursambtenaar van geen lageren rang dan Regent [1]) en zoolang zoodanige aanwijzing niet heeft plaats gehad bij het Hoofd van het plaatselijk bestuur; in de buitengewesten bij het Hoofd der onderafdeeling, binnen wiens ressort hun woonplaats gelegen is (St. 1927 No. 508 jo. 1930 No. 386) [1]). Voorts zijn bij Bb. No. 12494 de Regenten van Batavia, Semarang en Soerabaja gemachtigd om in uitzonderingsgevallen, te hunner uitsluitende beoordeeling, reispassen af te geven aan Nederlandsche onderdanen, wier woonplaats niet gelegen is binnen hun ressort, nadat zij zich bij de in het eerste lid van St. 1927 No. 508 genoemde gezaghebbenden, voor zooveel noodig op kosten van de betrokkenen, ervan hebben overtuigd, dat er tegen de uitreiking van zulk een pas geen bezwaar bestaat. Als haven waar de bedevaartganger die zich buiten Nederlandsch-Indië, op een pelgrimsschip zal inschepen, zijn reispas door den betrokken havenmeester moet laten viseeren, wordt aangewezen één der navolgende havens: Makasser, Soerabaja, Tandjongpriok, Palembang, Djambi, Belawan, Padang, Sabang, Bandjermasin en Pontianak (St. 1931 No. 44). Voorschriften ter invulling van deze z.g. Mekkapassen zijn opgenomen in Bb. No. 7130. Instructies voor de nauwkeurige toepassing van de bepalingen betreffende de reispassen van bedevaartgangers naar Mekka zijn opgenomen in Bb. No. 11719. Bepalingen voor het vervoer van pelgrims en uitgebreide voorschriften omtrent pelgrimsschepen zijn vervat in de „Pelgrimsordonnantie 1922" (St. No. 698, 1923 Nos. 15 en 597, 1924 No. 529, 1925 No. 258, 1927 No. 286, St. 1932 No. 554 en St. 1937 No. 507). Bij St. 1932 No. 554 is de Gouverneur-Generaal bevoegd verklaard om het, onder door Hem te stellen voorwaarden, aan bonafide vereenigingen mogelijk te maken plannen om zelf een schip te charteren tot het vervoer van pelgrims naar den Hidjaz voor te bereiden. Toezicht op teruggekeerde pelgrims Bb. No. 11689.

Sluiting en ontbinding van huwelijken. Bij St. 1929 No. 348 jo. 1931 No. 467 zijn de regelen betreffende huwelijken en verstootingen onder Mohammedanen voor Java en Madoera, met uitzondering van de Gouvernementen Soerakarta en Jogjakarta [2]) herzien. De uitvoeringsvoorschriften zijn vervat in Bb. Nos. 12326 en 12944 (zie ook Bb. No. 6057). Voor de buitengewesten zijn regelen vastgesteld bij St. 1932 No. 482 [3]) (zie ook Bb. Nos. 11474 en 12406).

Godsdienstonderwijs. Het toezicht op het Mohammedaansche godsdienstonder-

---

[1]) Voor Soerakarta en Jogjakarta zijn de Regenten van den Bestuursdienst terzake aangewezen, zie Bb. Nos. 11548 en 11586.

[2]) Voor de Moslimsche landsonderhoorigen in de Gouvernementen Soerakarta en Jogjakarta gelden de regelen in St. 1933 No. 98.

[3]) Deze ordonnantie is van toepassing op de in art. 4 daarvan genoemde gebiedsdeelen, doch de Regeering is bevoegd om haar, wanneer de behoefte daaraan zich doet gevoelen, van toepassing te verklaren op andere gebiedsdeelen in de buitengewesten.

wijs is geregeld bij de „Goeroe-ordonnantie 1925'' (St. 1925 No. 219). Toelichting Bb. Nos. 10832 en 12495. Een vergunning van het bestuur voor het geven van godsdienstonderwijs hebben de godsdienstleeraren niet noodig; zij behoeven slechts schriftelijk aan den daartoe aangewezen ambtenaar mededeeling te doen van hun voornemen om zoodanig onderwijs te geven. Alle toezicht van bestuurswege heeft uitsluitend de bescherming der openbare orde ten doel, met het onderwijs als zoodanig bemoeit de Overheid zich niet. De „Goeroe-ordonnantie 1925'' is, sinds haar afkondiging van toepassing op Java en Madoera, daarbuiten, sinds 1 Januari 1927, in de residenties Atjeh en Onderhoorigheden, Oostkust van Sumatra, Riouw en Onderhoorigheden, Palembang, Tapanoeli, Manado, de afdeeling Lombok der residentie Bali en Lombok (St. 1926 No. 499) en in de residentie Benkoelen met ingang van 1 Augustus 1937 (St. 1937 No. 448). In Soerakarta is het geven van godsdienstonderwijs geregeld bij Rijksblad 1926 No. 2 en in het Mangkoenagaransche Rijk bij Rijksblad Mangkoenagaran 1926 No. 4.

De vrijstelling van heerendienst aan godsdienstleeraars, waaronder tevens begrepen Mohammedaansche schriftgeleerden, vervalt in de heerendienstregeling van die gebiedsdeelen der buitengewesten, waarin bedoelde vrijstelling voorkomt (St. 1927 No. 93).

V. KANTOOR VAN DEN ADVISEUR VOOR INLANDSCHE ZAKEN.

De betrekking van Adviseur voor Inlandsche Zaken, bij G. B. 22 September 1917 No. 63 tijdelijk opgeheven en vervangen door het ambt van Regeeringscommissaris voor Inlandsche en Arabische Zaken, is bij G. B. 19 Mei 1920 No. 3x opnieuw ingesteld.

De taak van dezen hoofdambtenaar is van zuiver adviseerenden aard. Zijn instructie is opgenomen in Bijbl. No. 12630 jo. 13348, zijn benoemingsbevoegdheid in Bijbl. No. 12534.

Hij wordt bijgestaan door een hoofdambtenaar met den titel van Adjunct-Adviseur voor Inlandsche Zaken, welke functie m.i.v. 1 Jan. 1939 weder is ingesteld.

Het Kantoor voor Inlandsche Zaken is gevestigd te Batavia.

VI. DE OUDHEIDKUNDIGE DIENST.

Bij St. 1913 No. 407 is ingesteld een oudheidkundige dienst, ressorteerende onder het Departement van Onderwijs en Eeredienst. De taak van dezen dienst omvat de opsporing, blootlegging, opname, inventarisatie en beschrijving van de oudheden in Nederlandsch-Indië, het toezicht daarop, in overleg met de Hoofden van gewestelijk bestuur, de beraming en uitvoering van maatregelen tot instandhouding c.q. reconstructie van die oudheden en in het algemeen het oudheidkundig onderzoek in den ruimsten zin, ook op epigrafisch gebied (St. 1927 No. 442).

Onder den naam van „Oudheidkundige Commissie" is bij St. 1927 No. 442 een commissie ingesteld, die tot taak heeft het Hoofd van den Oudheidkundigen Dienst bij te staan in de met de zorg voor en de opsporing van de oudheden samenhangende bouwkundige en cultureele aangelegenheden.

Voor het Hoofd van den Oudheidkundigen Dienst is eene instructie vastgesteld bij Bijbl. No. 7932, gew. 11455, 12534 en 13348.

Van de werkzaamheden van den Oudheidkundigen Dienst wordt jaarlijks een verslag (Oudheidkundig Verslag) uitgegeven door het Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, waarvoor Landssubsidie wordt verleend (St. 1922 No. 373).

Bij St. 1904 No. 52, gew. 1908 No. 333 en 1911 No. 27 en Bijbl. No. 953 is personeel in dienst gesteld ten behoeve van de bewaking en het onderhoud der oudheden in de gewesten Soerakarta en Jogjakarta. De bevoegdheid tot aanstelling van dit personeel is bij Bijbl. No. 12561 overgedragen aan het Hoofd van den Oudheidkundigen Dienst, die tevens de instructies voor de Europeesche opzieners belast met het toezicht op en het onderhoud van die oudheden vaststelt.

Ook de heffing van entréegelden van de bezoekers dier oudheden en de wijze van inning en verantwoording daarvan wordt door genoemd diensthoofd geregeld (voor den Boroboedoer G. B. 18 Juni 1910 No. 48 jo. G. B. 22 Maart 1932 No. 36; voor de Hindoebouwvallen in de Vorstenlanden G. B. 5 Sept. 1911 No. 24 jo. G. B. 7 Nov. 1931 No. 16). Het entréegeld voor den Boroboedoer geeft tevens recht tot het bezoeken van den Mendoettempel (G. B. 1 Dec. 1911 No. 68).

Zie voor het treffen van voorzieningen ter voorkoming van verder verval en schending van den Boroboedoer G. B 25 April 1907 No. 51, 9 Sept. 1909 No. 14 en 12 Juli 1910 No. 41.

Ter bescherming van zaken, welke voor de praehistorie, geschiedenis, en kunst of palaeo-anthropologie van groot belang moeten worden geacht, is bij St. 1931 No. 238 jo. 1934 No. 515 de *„Monumentenordonnantie''* vastgesteld.

Van particuliere zijde zijn ter bescherming en in standhouding van Nederlandsche oudheden plaatselijke fondsen opgericht, zooals de *Stichting Bandasche Belangen* te Bandaneira en *de Stichting Fort Rotterdam* te Makasser.

Bij Bijbl. No. 7022 is de Dir. O. en E. gemachtigd om:

a. in Nederlandsch-Indië aanwezige voorwerpen, welke naar zijne meening in aanmerking komen om in bewaring te worden gegeven aan particuliere musea in Nederlandsch-Indië of in Nederland of om te worden opgenomen in 's Lands musea in die landen, ten laste van den Lande aan te koopen;

b. de onder *a* bedoelde voorwerpen en in Nederlandsch-Indië aanwezige voorwerpen, welke door personen of vereenigingen bestemd zijn voor opneming in 's Lands musea in Nederlandsch-Indië of Nederland of in gesubsidieerde particuliere musea in die landen, op kosten van den Lande in ontvangst te nemen of te doen nemen, zoo noodig te doen inpakken of verpakken en naar hunne bestemming te zenden.

VII. KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Archieven. Verbodsbepalingen tegen het geven van inzage, openbaar maken en onder zich houden van tot de Gouvernements archieven behoorende stukken, zonder daartoe uitdrukkelijk te zijn gemachtigd, zijn opgenomen in St. 1854 No. 18. Zie ook Bijbl. No. 167, 2362, 2746, 2808, 4019, 5384 en 5786.

Bij Bijbl. No. 5623 zijn de Hoofden der departementen gemachtigd om aan belangstellenden te vergunnen afschriften te maken van de tot het archief behoorende bescheiden van zuiver wetenschappelijken aard. Bij Bijbl. No. 6222 is deze machtiging uitgebreid tot stukken van *niet*-weten-

schappelijken aard. Zie verder Bijbl. No. 6710 en G. B. 4 Jan. 1910 No. 6.

Over het vernietigen van archiefstukken handelen Bijbl. Nos. 7109, 7131 en 14117 (vgl. voorts hiervoren onder Landsarchief). Aan ambtenaren toegezonden boekwerken Bijbl. No. 5219.

*Instellingen van Wetenschap (uitgezonderd Natuurwetenschap) *) en Kunst.*

Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen onder de zinspreuk „Ten nutte van het Gemeen''.

Opgericht op 24 April 1778; doel: de bevordering van de cultuurwetenschappen, welke voor de kennis van den Oost-Indischen Archipel en omliggende landen van belang zijn. Naar de bereiking van dit doel wordt gestreefd door:

a. het aanleggen en in goeden staat onderhouden van verzamelingen, betrekking hebbende op de wetenschappen, door het Genootschap beoefend;
b. het uitgeven van tijdschriften en andere publicaties, benevens van beschrijvingen van 's Genootschaps verzamelingen;
c. het instellen en uitlokken van onderzoekingen, benevens het geven van inlichtingen en het verstrekken van hulpmiddelen in 's Genootschaps verzamelingen aanwezig, aan allen die zich bezighouden met de studiën welke liggen binnen het arbeidsveld van het Genootschap.

Voor de verdeeling van zijn wetenschappelijken arbeid is het Genootschap gesplitst in de afdeelingen: 1 Adatrecht; 2 Taal-, Land- en Volkenkunde; 3 Rechtswetenschap; 4 Sociale Economie; 5 Studie van Internationale vraagstukken; 6 Geschiedenis.

Het Genootschap geeft periodiek uit: Verhandelingen, Tijdschrift voor de Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, Oudheidkundige rapporten en Verslagen.

Het Genootschap treedt desgevraagd als adviseur der Regeering op ter zake van alle vraagstukken betreffende cultuurwetenschappen. Het wordt in zijn taak zooveel mogelijk door de Regeering gesteund door het jaarlijks uitkeeren van eene subsidie, alsmede door het ter bewaring toevertrouwen van zoowel afzonderlijke voorwerpen als geheele verzamelingen aan 's Genootschaps museum (Bijbl. Nos. 1057 en 3121).

Het museum omvat de volgende verzamelingen:

a. de boekerij, waarin o.a. alle in Nederlandsch-Indië uitgegeven drukwerken worden opgenomen. Aan de boekerij is verbonden en mede aan haar beheer en verzorging toevertrouwd, de bibliotheek der Rechtshoogeschool;
b. het ethnografisch museum, hetwelk een aanschouwelijk beeld tracht te geven van het bestaan van de Inheemsche bevolking in deze gewesten;
c. de oudheidkundige verzameling, welke bestaat uit voorwerpen uit het verleden van den Archipel, in hoofdzaak Hindoe-oudheden, doch eveneens praehistorica, oudheden uit de Islamitische periode en uit het tijdvak der Vereenigde Oost-Indische Compagnie;
d. het munt-, penning- en zegelkabinet;
e. de handschriftenverzameling;
f. de verzameling Chineesche- en andere Oost-Aziatische keramiek, opgegraven uit den bodem der eilanden van den archipel, dan wel in het, van de voorvaderen geërfde bezit der Inheemsche bevolking;
g. de fotografische verzameling;
h. het musicologisch archief.

Het Genootschap is gevestigd te Batavia in een landsgebouw, hetwelk bij G. B. 22 Juni 1862 No. 20 in onbezwaard vruchtgebruik aan het

---

*) Zie onder het Departement van Economische Zaken.

Genootschap voor den duur van zijn bestaan is afgestaan. Het kan ter behartiging van zijn belangen op andere plaatsen uit de daar gevestigde leden vertegenwoordigers benoemen. Het wordt bestuurd door een Directie, bestaande uit een onbeperkt aantal gewone leden en tenminste één werkend lid van elke der wetenschappelijke afdeelingen.

Bij G.B. 16 Jan. 1928 No. 22 werd een commissie ingesteld, bestaande uit 3 leden, belast met de leiding van het toezicht op de samenstelling van een centralen catalogus van alle op Java aanwezige wetenschappelijke boekwerken, met uitsluiting van die op het gebied der natuurwetenschappen, v.z.v. opgenomen in duurzaam gevestigde en voor het studeerend publiek toegankelijke verzamelingen. De bewerking van dezen catalogus geschiedt op initiatief en op kosten van het Koninklijk Bataviaasch Genootschap met financieelen steun van den Lande. Deze Centrale Catalogus-commissie werd bij G.B. 27 Februari 1936 No. 24 ontbonden: het werk wordt thans verricht door het personeel van de bibliotheek van het Genootschap.

Indisch Comité voor Wetenschappelijke Onderzoekingen. Opgericht door Prof. Melchior Treub in 1888, als rechtspersoon erkend bij St. 1897 No. 204. De statuten werden gewijzigd bij G. B. 23 Febr. 1920 No. 44.

De vereeniging stelt zich ten doel door het voorbereiden, uitrusten en leiden van wetenschappelijke tochten en het verleenen van financieelen of daadwerkelijken steun aan individueele onderzoekers of wetenschappelijke expedities door andere lichamen uitgerust, mede te werken tot de uitbreiding en verdieping van de kennis van land en volk van den Indischen Archipel, zoowel ten bate van de wetenschap als in het belang van de economische ontwikkeling. Zij vervult haar taak zelfstandig dan wel in samenwerking met de Regeering of andere lichamen, in het bijzonder met Moederlandsche vereenigingen, die hetzelfde doel nastreven, met name de „Maatschappij ter bevordering van het natuurkundig onderzoek der Nederlandsche koloniën" (Treub-Serrurier Mij.) en het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap. De Vereeniging geniet Regeeringssubsidie.

Java-Instituut, gevestigd te Batavia en goedgekeurd bij G. B. 17 Dec. 1919 No. 75, stelt zich ten doel de ontwikkeling van de Inheemsche cultuur in den meest uitgebreiden zin van het woord, van Java, Madoera en Bali te bevorderen. Zij tracht dit doel te bereiken door de uitgifte van een tijdschrift, het uitschrijven van prijsvragen, het zoo mogelijk jaarlijks houden van een congres en het bevorderen van Javaansche kunstbeoefening op den grondslag der nationale overlevering door het organiseeren van tentoonstellingen, gamelan-bespeling en Javaansche tooneel- en dansopvoeringen.

Het Secretariaat is gevestigd te Jogjakarta (Aloon² Noord). Bij G. B. 28 Maart 1922 No. 53 werd aan het Java-Instituut een jaarlijksche tegemoetkoming toegekend.

In November 1935 is vanwege het Instituut te Jogjakarta geopend het museum *Sånå Boedåjå,* dat een uitgesproken cultureel-paedagogisch doel heeft, voor de oprichting waarvan het Instituut een aandeel uit een der groote geldloterijen heeft gehad; aan het museum is een bibliotheek verbonden.

Vereeniging der Hindoe-Javaansche en Javaansche cultuur, gevestigd te Malang.

Oudheidkundige Vereeniging Modjopait, gevestigd te Modjokerto (Oost-Java) en als rechtspersoon erkend bij G. B. 23 October 1924 No. 4. Haar doel is de bevordering van het oudheidkundig onderzoek van Modjopait en van de kennis omtrent en van de belangstelling voor de oudheidkunde van Java. De vereeniging tracht dit doel te bereiken door in voortdurend

overleg met den Oudheidkundigen Dienst oudheidkundige onderzoekingen in den uitgebreiden zin des woords te verrichten en wetenschappelijke gegevens te verzamelen nopens de resten van de stad Modjopait en van andere oud-Javaansche kratons zoomede door het houden van tentoonstellingen enz.

Museum-vereeniging te Soerabaja, opgericht op 11 September 1929, stelt zich ten doel de ontwikkeling van den schoonheidszin der bevolking, in het bijzonder dien der Inheemsche, te bevorderen. Zij tracht dit doel te bereiken door deze bevolking bekend te maken met de goede overblijfselen van kunstnijverheid uit vroegere tijden, daartoe de collectie kunst- en kunstnijverheidsartikelen van Oost-Java en Madoera en de modellen van prauwen, zooals deze van de gemeente te Soerabaja verkregen zijn, ten toon te stellen en deze collectie uit te breiden.

Kirtya-Liefrink-Van der Tuuk, gevestigd te Singaradja, opgericht op 1 Juli 1928. De Stichting stelt zich ten doel de instandhouding van de lontarbibliotheek met daaraan verbonden leeszaal te Singaradja; het verzamelen van Balische en Sassaksche lontars en andere geschriften door aankoop, het doen vervaardigen van afschriften, door schenkingen of anderszins en het bevorderen van de bestudeering van deze geschriften. De Stichting wordt beheerd door een te Singaradja gevestigd curatorium.

Panti Boedaja, opgericht op 10 Februari 1930, gevestigd te Soerakarta. Doel: het verzamelen en conserveeren van Vorstenlandsche cultuurvoortbrengselen, waartoe twee plaatselijke instituten zijn opgericht, een te Soerakarta en een te Jogjakarta, waarvan elk uitsluitend voor zijn gebied werkzaam is. De werkzaamheden der instituten omvatten het aanleggen en onderhouden van verzamelingen van Vorstenlandsche handschriften, muziekteksten, teekeningen en andere cultuurvoortbrengselen, welke verzamelingen worden toegankelijk gemaakt voor het publiek. De Stichting wordt beheerd door een curatorium.

Matthes-Stichting te Makasser; opgericht 15 Dec. 1933; doel: bevordering van de studie der culturen van de volkeren van Celebes. Zij wordt beheerd door een curatorium.

Borneo-Instituut *Mallinckrodtstichting*, gevestigd te Bandjermasin opgericht 24 December 1936; doel: bevordering van de studie der culturen van de volkeren van de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, en voor zoover mogelijk ook in de residentie Westerafdeeling van Borneo. De stichting wordt beheerd door een curatorium.

Bond van Ned. Ind. Kunstkringen, opgericht op 8 Januari 1916 (statuten laatstelijk gewijzigd bij G. B. 18 Oct. 1928 No. 16). Het Hoofdbestuur van den Bond is gevestigd te Batavia. Het doel van de vereeniging is het in onderlinge samenwerking aankweeken in Ned.-Indië van den kunstzin en het kunstleven in het algemeen en in het bijzonder het behartigen der gezamenlijke belangen harer leden. De bij den Bond aangesloten plaatselijke kunstkringen zijn over den geheelen Archipel verspreid.

Vereeniging van Beeldende Kunstenaars, opgericht in Februari 1926.

Stichting Museum voor Beeldende Kunsten, gevestigd te Batavia, goedgekeurd bij G. B. 8 Jan. 1930 No. 22.

's Lands-schilderijen-collectie, waaronder de Landvoogdportretten het voornaamste deel uitmaken, is gevestigd te Batavia.

Alliance Française, gevestigd te Batavia, heeft het doel bij de leden aan te kweeken en te bevorderen de kennis van en de liefde voor de Fransche taal en de Fransche kunst.

Volksuniversiteiten zijn opgericht te *Batavia* en *Bandoeng*; doel van deze vereenigingen is: mede te werken aan de bevordering der volksontwikkeling

door het houden van populair wetenschappelijke lezingen, voordrachten en cursussen.

Koloniaal Instituut te Amsterdam, goedgekeurd bij Kon. besl. 27 Aug. 1910 No. 53 (Ned. Staatscourant 7 Oct. No. 234), stelt zich ten doel in het algemeen: het verzamelen en verbreiden van kennis omtrent de overzeesche gewesten; in het bijzonder: de behartiging der handels-, landbouw-, nijverheids- en andere belangen, die zoowel voor het moederland als voor de koloniën uit Nederlandsch koloniaal bezit voortvloeien.

De vereeniging tracht dit doel te bereiken o.m. door het organiseeren en aanmoedigen van het geven van voordrachten, lezingen en cursussen, het bevorderen van handelsonderwijs in den meest uitgebreiden zin, het houden van tentoonstellingen, het uitgeven van geschriften, het verstrekken van inlichtingen en het doen of aanmoedigen van wetenschappelijke onderzoekingen.

Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië, gevestigd te 's Gravenhage, in 1851 opgericht. Het Instituut wordt in Ned.-Indië door een Commissaris vertegenwoordigd en ontvangt een Regeeringssubsidie.

Het Indisch Genootschap, te 's Gravenhage gevestigd, werd in Mei 1854 opgericht. Op 1 Juli 1921 had een fusie plaats met de Vereeniging „Moederland en Koloniën", eertijds mede gevestigd te 's Gravenhage.

Doel: bevordering van de gemeenschappelijke belangen van Ned.-Indië, Suriname en Curaçao in verband met die van het Rijk in Europa en het wekken van belangstelling daarvoor, in het bijzonder door het verspreiden van kennis op koloniaal gebied, het verzamelen van hetgeen over koloniale staatkunde en staathuishoudkunde in druk verschijnt, het uitbrengen van adviezen en het onderhouden van betrekkingen met instellingen en personen in binnen- en buitenland, wier arbeid geheel of ten deele ligt op koloniaal gebied.

De bibliotheek van het Genootschap vormt met die van het bovengenoemd Instituut een geheel, onder de benaming „Koloniale Bibliotheek" (Van Galenstraat 14, Den Haag). In 1908 verscheen een catalogus, waarop jaarlijks vervolgen worden uitgegeven.

Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap, opgericht in 1873. Doel: opwekking van belangstelling voor de aardrijkskundige wetenschappen bij het Nederlandsche volk, bevordering van die wetenschappen vooral met betrekking tot Nederland en zijne Koloniën en het aanwakkering van den ondernemingsgeest der Nederlanders op het gebied van handel, scheepvaart en industrie door verspreiding van meerdere kennis aangaande landen en volken.

Het Genootschap heeft een vertegenwoordiger in Ned.-Indië.

„*Fonds voor de normalisatie in Nederlandsch-Indië*, gevestigd te Batavia, gesticht op 20 Dec. 1928, beheerd door den Raad voor de Normalisatie in Nederlandsch-Indië (Normalisatieraad). Doel: de normalisatie van daarvoor in aanmerking komende voortbrengselen van techniek en nijverheid, welke in Nederland of Nederlandsch-Indië toepassing kunnen vinden, alsmede de normalisatie van de daarop betrekking hebbende voorschriften. Het centraal secretariaat houdt kantoor te Bandoeng.

VIII. DIENST DER VOLKSGEZONDHEID. (*)

Omvang en organisatie van de zorg voor de volksgezondheid.

Omvang en organisatie van de zorg voor de volksgezondheid zijn geregeld in de Eerste Afdeeling van het Reglement op den Dienst der Volksgezondheid jis. de Overdrachtsordonnantie Volksgezondheid Java en Madoera, de Overdrachtsordonnantie Volksgezondheid Buitengewesten en eenige hieronder te noemen bepalingen, verband houdend met de doorvoering der bestuurshervorming in de Buitengewesten.

Vgl. ook St. 1924 No. 576 art. 5 sub *c.*

I. Het *Reglement op den Dienst der Volksgezondheid* is opgenomen in St. 1882 No. 97; gewijzigd 1894 Nos. 190 en 273; 1897 No. 112; 1899 No. 73; 1901 Nos. 1 en 368; 1902 No. 127; 1903 No. 375; 1904 Nos. 108 en 329; 1905 Nos. 257, 409 en 567; 1906 No. 453; 1907 Nos. 194 en 236; 1910 No. 649; 1914 Nos. 610, 690 en 787; 1916 Nos. 455 en 529; 1917 Nos. 34, 112, 453 en 497; 1920 Nos. 19 en 626; 1921 Nos 347 en 780; 1922 No. 189; 1923 Nos. 240 en 497; 1925 Nos. 258 en 433; 1926 No. 528; 1927 No. 249; 1928 Nos. 7 en 241; 1931 No. 168 D 2°; 1933 Nos. 92 en 350; 1936 Nos. 433 en 584 jo. 695 en 1937 No. 522 jo. 1938 No. 264, 1937 No. 642 (1). Zie ook 1938 No. 370.

Het Reglement is verdeeld in vier afdeelingen:

1. $\frac{\text{staatstoezicht op de volksgezondheid}}{\text{de landszorg voor de volksgezondheid}}$ (2); 2. voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid tot uitoefening van de geneeskunst, de tandheelkunst, de artsenijbereidkunst en de verloskunst als vroedvrouw (3); 3. over de uitoefening der geneeskunst en over de verstrekking van geneesmiddelen door geneeskundigen (3); 4. over de uitoefening der artsenijbereidkunst, alsmede straf- en overgangsbepalingen (3).

Voor de omschrijving van hetgeen $\frac{\text{het staatstoezicht op}}{\text{de landszorg voor}}$ (2) de volksgezondheid

---

(*) In St. 1925 Nos. 258 en 259 is bepaald, dat, waar in ordonnanties resp. in reglementen, besluiten en bepalingen van Regeeringswege vastgesteld, de woorden „Burgerlijke(n) Geneeskundige(n) Dienst", „Hoofdinspecteur, Hoofd van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst" en „Geneeskundig Staatstoezicht" voorkomen, daarvoor onderscheidenlijk wordt gelezen: „Dienst der Volksgezondheid", „Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid" en „Staatstoezicht op de Volksgezondheid".

(1) De wijzigingen, opgenomen in St. 1925 No. 433 en 1931 No. 168 zijn alleen van toepassing in de Gouvernementslanden van Java en Madoera; de wijzigingen van St. 1936 No. 584 zijn van toepassing in de Gouvernementslanden op Java en Madoera en, sinds de inwerkingtreding van St. 1937 No. 522, eveneens in de groepsgemeenschappen en stadsgemeenten in de Buitengewesten, waarop de Overdrachtsordonnantie Volksgezondheid Buitengewesten (St. 1937 No. 520) toepasselijk wordt verklaard. Tot dusver is dit geschied ten aanzien van de groepsgemeenschappen Minangkabau en Bandjar en de daarin gelegen stadsgemeenten (St. 1938 No. 264).

In de Vorstenlanden en in de Buitengewesten buiten deze beide groepsgemeenschappen geldt derhalve de tekst zonder evengenoemde wijzigingen. St 1928 No. 241 heeft alleen betrekking op de Vorstenlanden.

(2) De lezing *onder* de lijn geldt krachtens St. 1936 No. 584 voor de Gouvernementslanden van Java en Madoera en sinds de inwerkingtreding van St. 1937 No. 522 ook voor die groepsgemeenschappen en stadsgemeenten in de Buitengewesten, waarop de Overdrachtordonnantie Volksgezondheid Buitengewesten (St. 1937 No. 520) toepasselijk is verklaard. Voor de beteekenis van de term „landszorg voor de volksgezondheid" zie Volksraadstukken, zittingsjaar 1936—1937 Ond. 47 stuk 3 C.

(3) De tweede, derde en vierde afdeeling worden hieronder onder afzonderlijke hoofden besproken.

omvat, zie art. 1 lid 2. Vgl. hierbij de omschrijving van de overgedragen taak in de bovengenoemde Overdrachtsordonnanties Volksgezondheid.

De leiding van $\frac{\text{het staatstoezicht op}}{\text{de landszorg voor}}$ (1) de volksgezondheid wordt uitgeoefend door het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid. (Reglement D.V.G. art. 3 lid 1).

Aan wie de uitoefening van $\frac{\text{het staatstoezicht op}}{\text{de landszorg voor}}$ (1) de volksgezondheid is opgedragen, wordt aangegeven in art. 3 lid 2 en vlg. van het Reglement D.V.G.

Instelling van afdeelingen voor $\frac{\text{het staatstoezicht op}}{\text{de landszorg voor}}$ de volksgezondheid: zie art. 2 Reglement D. V. G. jo. St. 1937 No. 110 en 1938 No. 401 (verbeterd).

Voor de verhouding van het Hoofd D.V.G. tot den Directeur van Onderwijs en Eeredienst zie art. 3 lid 1 Reglement D. V. G. en art. 4 van de instructie van het Hoofd D. V. G. (Bb. 7376 ll. gew. Bb. No. 13484).

Werkingsfeer van het Reglement D.V.G. in verband met de Overdrachtsordonnanties Volksgezondheid.

In de gebieden, waar de gezondheidszorg op grond van evengenoemde Overdrachtsordonnanties gedeeltelijk aan openbare lagere gemeenschappen is overgedragen, betreft het Reglement D. V. G. nog slechts de niet-overgedragen landstaak op het gebied der gezondheidszorg (2), terwijl dit Reglement elders het staatstoezicht op de volksgezondheid in vollen omvang regelt.

II. *De Overdrachtsordonnantie Volksgezondheid Java en Madoera* (St. 1936 No. 582, in werking getreden op 1 Januari 1937 krachtens St. 1936 No. 695, gew. bij St. 1937 Nos. 682 en 683 zoomede St. 1938 No. 722) regelt de gedeeltelijke overdracht van de landszorg voor de volksgezondheid aan de provinciën, stadsgemeenten en regentschappen op Java en Madoera.

Regelingen ter uitvoering dezer ordonnantie.

„Bijzondere omstandigheden'', genoemd in art. 1 lid 7 en art. 5 lid 6, zie B. G. S. van 6 Jan. 1938 No. 33/A, waarin de principes zijn vastgelegd, die ten aanzien van de overdracht van lands- en provinciale ziekenhuizen en waterleidingen aan regentschappen en stadsgemeenten zullen gelden.

Ter uitvoering van art. 3 heeft het Hoofd D.V.G. bij besluit van 18 December 1936 No. 38372/A.Z./F bepaald, dat hij het noodig oordeelt, dat de Provinciën, Stadsgemeenten en Regentschappen de voor hun zieken- en gezondheidszorg benoodigde sera en vaccins (met inbegrip van koepokstof) en geneesmiddelen, behoudens kinine en kininepreparaten, door zijn tusschenkomst uit 's Lands voorraad zullen betrekken. Toelichting op dit besluit: zie rondschrijven Hoofd D. V. G. aan de besturen van de evengenoemde gemeenschappen van 18 December 1936 No. 38373/A.Z./F.

Aanwijzing van stadsgemeenten als bedoeld in art. 5 lid 2 zie St. 1936 No. 712.

Aanwijzing van Batavia als stadsgemeente, waaraan op grond van art. 8 lid 1 de zorg voor de koepokinenting is overgedragen: Bb. No. 13793.

Aanwijzing van Batavia en Soerabaja als stadsgemeenten, waaraan de in art. 11 bedoelde preventieve gezondheidszorg is overgedragen: Bb. No. 13796.

De vischvijvers in het noordelijk deel van Batavia zijn, zoolang de exploitatie daarvan nog in het stadium van proefneming verkeert, in Landsbeheer gebleven (vgl. art. 5 lid 1 en art. 11 lid 1 laatste regel): B.G.S. van 12 April 1937 No. 781/A.

De zorg voor de leprabestrijding is, behalve in de regentschappen Grissee en Lamongan, op grond van art. 11 lid 1 laatste regel, voorloopig nog niet over-

(1) Zie nt (2) op de vorige bladzijde.
(2) Vgl. Volksraadstukken zittingsjaar 1936—1937 Ond. 47, stuk 3C.

gedragen, aangezien deze bestrijding, behalve in beide evengenoemde regentschappen, nog in een stadium van proefneming verkeert.

Blijkens omslagvel van 22 Juni 1937 Volgno. 14386 heeft de Gouverneur-Generaal Zich vereenigd met de opvatting, dat de in art. 11 lid 3 bedoelde Regeeringsgoedkeuring slechts wordt vereischt voor verordeningen, welke bepaaldelijk dan wel in hoofdzaak op het terrein der bestrijding van de daar bedoelde ziekten treden, terwijl blijkens omslagvel van 6 Augustus 1937 Volgno. 19120 de Regeering heeft ingestemd met de opvatting, dat een eet- en drinkwarenverordening, die een meer algemeen hygiënische strekking heeft, niet valt onder de in evengenoemd artikellid bedoelde verordeningen, die voorafgaande Regeeringsgoedkeuring behoeven.

Ter uitvoering van art. 12 lid 4 heeft het College van Gedeputeerden van de Provincie West-Java besloten aan de stadsgemeente Batavia toe te staan een eigen hoofd van haar gezondheidsdienst aan te stellen (besluit van 29 April 1937 No. Ps Bat 33/1/15).

Blijkens B. G. S. van 21 Januari 1938 No. 180/A acht de Gouverneur-Generaal het ongewenscht af te wijken van de ten aanzien van art. 12 lid 4 aangenomen gedragslijn, dat de regentschappen in het algemeen niet dan bij hooge uitzondering tot instelling van gezondheidsdiensten onder zelfstandige leiding dienen over te gaan (vgl. Volksrst. zittj. 1936—1937 Ond. 47 St. 3, toelichting ad art. 12).

Ter uitvoering van art. 13 heeft de Gouverneur-Generaal besloten het geneeskundig personeel, ter beschikking gesteld of in dienst van provinciën, stadsgemeenten en regentschappen op Java en Madoera aan te wijzen om, onder gezag van onderscheidenlijk de Gouverneurs van West-, Midden- en Oost-Java, de burgemeesters der betrokken stadsgemeenten en de regenten der betrokken regentschappen, te worden belast met de functies, welke door het Hoofd D.V.G. van landswege zijn of zullen worden aangewezen, en als ambtskringen voor evenbedoeld geneeskundig personeel aan te wijzen de ressorten, waarbinnen dat personeel voor de betrokken provinciën, stadsgemeenten en regentschappen de aan de overgedragen landszorg voor de volksgezondheid verbonden werkzaamheden verricht. De burgemeesters zijn bij de uitoefening van hun Landstaak op het gebied van de Volksgezondheid onder gezag van den Gouverneur gesteld (zie Bb. No. 13803 gew. bij Bb. No. 13995 en vgl. Volksrst. zittj. 1936—1937 Ond. 47 St. 3 pag. 8 en 17).

Het Hoofd D.V.G. heeft in verband daarmede bij besluit van 29 September 1937 No. 28620/I (waarbij is ingetrokken het besluit van 4 Mei 1937 No. 12410/I) de plaatselijke leiding der pestbestrijding en bij besluit van 9 Juni 1938 No. 20185/I (Bb. No. 14050) de medewerking aan de uitvoering en toepassing van de Pharmaceutische stoffen keuringsordonnantie (St. 1936 No. 660), de Pharmaceutische stoffen keuringsverordening I (St. 1938 No. 172) en de Verpakkingsverordening Pharmaceutische stoffen I (St. 1938 No. 173) aangewezen als functies, waarmede in de provincies West-, Midden- en Oost-Java, onder gezag van den betrokken Gouverneur, de residentieartsen zijn belast in de ressorten, waarbinnen bedoelde residentieartsen hun aan de overgedragen landszorg verbonden werkzaamheden verrichten.

III. *De Overdrachtsordonnantie Volksgezondheid Buitengewesten* (St. 1937 No. 520; in werking getreden op 1 Juli 1938, zie St. 1938 No. 264) regelt de gedeeltelijke overdracht van de landszorg voor de volksgezondheid op die groepsgemeenschappen en stadsgemeenten in de Buitengewesten, waarop de Gouverneur-Generaal deze ordonnantie van toepassing zal verklaren, hetgeen bij St. 1938 No. 264 is geschied voor de groepsgemeenschappen Minangkabau en Bandjar en de daarin gelegen stadsgemeenten.

IV. *Bepalingen, verbandhoudend met de doorvoering van de Bestuurshervorming in de Buitengewesten.*

Met ingang van 1 Juli 1938 zijn de Buitengewesten ingedeeld in drie afdeelingen voor het Staatstoezicht c.q. de Landszorg voor de Volkgezondheid, samenvallend met de drie gouvernementen.

Voor elk dier afdeelingen is een inspecteur van den Dienst der Volksgezondheid in dienst gesteld, die is toegevoegd aan den Gouverneur van het gewest (St. 1938 No. 401 verbeterd; zie ook art. 21 instructie Gouverneurs Buitengewesten Bb. 14048/I).

Deze afdeelingen zijn onderverdeeld in geneeskundige ambtskringen, ieder een residentie omvattend.

De Gouvernementsgeneeskundige, belast met de zorg voor de Volksgezondheid over een geneeskundigen ambtskring als evenbedoeld voert den titel „residentiearts''; wanneer een (gewestelijk) eerstaanwezend officier van gezondheid met die zorg belast is, voert deze den titel „fd. residentiearts''.

Als standplaats van den residentiearts c.q. fd. residentiearts is aangewezen de hoofdplaats van de betrokken residentie (Besl. Hoofd D. V. G. 4 Nov. 1938 No. 37699/A.Z.).

De Epidemie-ordonnantie en de Quarantaine-ordonnantie hebben in verband met de bestuurshervorming enkele kleine wijzigingen ondergaan, zie St. 1938 No. 371 onder D sub 4 en 5.

Voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid tot uitoefening van de geneeskunst, de tandheelkunst, de artsenijbereidkunst en de verloskunst als vroedvrouw.

Tot het uitoefenen van de geneeskunst in vollen omvang, van de tandheelkunst, van de artsenijbereidkunst als apotheker en apothekers-assistent of van de verloskunst als vroedvrouw zijn bevoegd zij, die tot de uitoefening derzelfde kunst in Nederland bevoegd zijn. Voorts kan de bevoegdheid tot uitoefening van deze kunsten, behalve van de geneeskunst in vollen omvang, ook worden verworven door het afleggen van een practisch examen. De bevoegdheid tot uitoefening van de geneeskunst in vollen omvang kan hier te lande worden verkregen door aan de Geneeskundige Hoogeschool te Batavia of aan de Nederlandsch-Indische artsenschool te Soerabaja den titel arts resp. Indisch arts te verwerven. De bevoegdheid tot uitoefening van de tandheelkunst kan behalve op de beide bovengenoemde wijzen ook worden verkregen door aan de School tot Opleiding van Indische Tandartsen te Soerabaja den titel Indisch tandarts te verwerven (artt. 15 t/m 36 Regl. D. V. G.). Voor faciliteiten ten aanzien van officieren van gezondheid, Gouvernementsartsen, Gouvernements- en Militaire apothekers, zie artt. 16 en 24 Regl. D. V. G. Voor de uitoefening van de geneeskunst aan boord van op een N.-I. zeebrief of jaarpas varende schepen, zie artt. 17 en 18 Regl. D. V. G.

Uitoefening der geneeskunst en artsenijbereidkunst.

Uitoefening der geneeskunst, waaronder wordt verstaan het verleenen van genees-, heel-, tandheel- of verloskundigen bijstand als beroep, is alléén geoorloofd aan hen, die de bevoegdheid daartoe bezitten. Het verleenen van geneeskundigen bijstand, door verstrekking van Inlandsche geneesmiddelen tegen zoogenaamde ziekten van het land, is geen uitoefening der geneeskunst (art. 41 Regl. D. V. G.). Bevoegdheid tandarts zie art. 42 van het Regl. (St. 1933 No. 350).

Niemand mag practijk uitoefenen, zonder daartoe een acte van toelating van het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid ontvangen te hebben.

Uitzonderingen zie art. 43 Regl. D. V. G. Acten van toelating kunnen wegens bijzondere omstandigheden (art. 85 Regl. D. V. G.) op voorstel van evengenoemd Diensthoofd door den Gouverneur-Generaal worden ingetrokken. Viseering der acte van toelating, indien volgens art. 43 vereischt, of anders van de bewijzen hunner bevoegdheid, door de medische autoriteit, in wiens ambtsgebied de geneeskundige, de tandheelkundige of de vroedvrouw zich vestigt, is verplicht krachtens art. 45.

Voor de bevoegdheid om aan boord van pelgrimsschepen de geneeskunst uit te oefenen als scheepsgeneesheer, zie art. 7 St. 1922 No. 698.

Uitoefening der artsenijbereidkunst, waaronder wordt verstaan het tot geneeskundig doel bereiden of leveren van geneesmiddelen, is alleen geoorloofd aan apothekers en apothekers-assistenten, de laatsten onder deskundig toezicht, mitsgaders aan geneeskundigen op plaatsen, waar geen apothekers gevestigd zijn (doktersapotheken) zie art. 56 jo. 49 Regl. D. V. G.

Verkoopen van Chineesche en zoogenaamde Inlandsche geneesmiddelen wordt niet aangemerkt als uitoefening der artsenijbereidkunde (art. 83 lid 2 Regl. D. V. G.).

Voor de toelating geldt hetzelfde als hierboven voor genees-, heel-, verlos- en tandheelkundigen is bepaald, met dien verstande, dat de viseering van het bewijs van bevoegdheid geschiedt door den Inspecteur-Pharmaceut bij den Dienst der Volksgezondheid.

Geneesmiddelen, die in elke apotheek in voorraad moeten worden gehouden: St. 1929 No. 151. Geneesmiddelen, die door elken apotheek-houdende geneesheer in voorraad moeten worden gehouden besl. Hoofd D. V. G. 27 Juni 1929 No. 20329. Bewaring van vergiften besluit van genoemd Diensthoofd van denzelfden datum No. 20330.

Instructie Inspecteur-Pharmaceut Bb. No. 8226. Ingevolge art. 3 der instructie is de Inspecteur-Pharmaceut belast met de inspectiën over de burgerlijke apotheken. Bij G. B. 1 Juli 1932 No. 63 is bepaald, dat ook andere apothekers voor deze inspectie kunnen worden aangewezen.

Keuringen.

Keuring landsdienaren. Zie onder: Personeele bepalingen landsdienaren.

Overige keuringen.

a. Koelies. Regelen voor geneeskundig onderzoek van Inlanders, met wie de werforganisatie een overeenkomst wil aangaan als bedoeld in art. 1 der Wervingsordonnantie 1936: Bijbl. No. 13741 gew. 13991. Ook toepasselijk op Inlandsche emigranten naar Suriname ingevolge St. 1938 No. 388;

b. Stuurlieden, machinisten, machinedrijvers of *motordrijvers* aan boord van koopvaardijschepen: artt. 14 en 15 van St. 190 No. 633 ll. gew. bij St. 1936 No. 222.

Opleiding medisch en verplegend personeel; civiel geneeskundige dienst; personeele aangelegenheden.

Opleiding voor de betrekking van Gouvernementsarts. Voor zooveel noodig worden de artsen voor den Dienst der Volksgezondheid betrokken uit den Militair Geneeskundigen Dienst, zie Bb. No. 11919.

Voor opleiding van Indisch arts en Tandarts zie bij „Onderwijs''. Opleiding tot vaccinateur zie „Vaccine''. Opleiding tot mantri-malaria geschiedt bij het Centraal laboratorium te Batavia-Centrum. De betrekkingen van mantri-malaria en hoofdmantri-malaria zijn ingesteld bij St. 1927 No. 585.

Opleiding tot mantri-verpleger(eegster) voor de Algemeene Ziekenverpleging

geschiedt bij de Gouv. Centrale Burgerlijke Ziekeninrichtingen te Batavia, Semarang en Soerabaja en bij de Gouv. Burgerlijke Ziekeninrichting te Menado en Tandjong-Pinang.

Opleiding tot mantri-verpleger(eegster) 1ste klasse voor de Algemeene Ziekenverpleging geschiedt bij de Gouv. Centrale Burgerlijke Ziekeninrichtingen te Batavia, Semarang en Soerabaja.

Opleiding tot mantri-verpleger(eegster) voor het krankzinnigenwezen geschiedt bij de krankzinnigengestichten te Buitenzorg, Magelang, Lawang en Sabang, bij het Doorgangshuis voor krankzinnigen te Batavia en te Makassar en bij de G. C. B. Z. te Batavia (psychiatrische kliniek).

Opleiding tot vroedvrouw geschiedt bij de Gouv. Centrale Burgerlijke Zieken-inrichtingen te Semarang en Soerabaja en bij de Ziekeninrichting „Boedi Kemoeliaän'' te Batavia.

De opleiding tot mantri-verpleger(eegster) (1e klasse) en tot vroedvrouw geschiedt in afwachting van een nieuwe regeling, op den voet van de regeling opgenomen in St. 1920 No. 602.

Civiel geneeskundige dienst. Voorschriften betreffende den dienst der civiele geneesheeren zie Bb. Nos. 433 en 8603. Krachtens art. 14 Regl. D. V. G. geschiedt de aanwijzing van civiele geneesheeren door het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid, die eveneens bevoegd is tot vermindering dan wel verhooging van aan particuliere geneesheeren voor de waarneming van den civielen geneeskundigen dienst en het toezicht over de vaccine toegekende toelagen en tot aanwijzing of verandering van de geneeskundige ressorten voor de uitoefening van den civielen geneeskundigen dienst en het opzicht over de vaccine, zie St. 1896 No. 148, 1909 No. 141 en 1910 No. 650, zoomede Bb. No. 6489.

Instructie civiele geneesheeren Bb. Nos. 8830, 9049 en 10327. Binnenlandsche verloven St. 1878 No. 298; 1889 No. 249; 1905 No. 394 en 1913 No. 211.

Zie voor de waarneming van den civielen geneeskundigen dienst en het opzicht over de vaccine door Indische artsen St. 1920 No. 866.

Personeele aangelegenheden.

Fondsen voor aankoop en onderhoud van meubilair voor de apotheken der Gouvernements Indische geneeskundigen Bb. No. 6162, fondsen voor verlichting Bb. No. 7814.

De voorwaarden, waarop het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid Indische artsen of dokters-djawa in vrij beroep tijdelijk in dienst kan nemen zijn opgenomen in Bb. No. 9692. Verplichting van Europeesche en Inlandsche ambtenaren om de door dokters-djawa verleende geneeskundige hulp te betalen Bb. No. 6086.

De betrekking van mantri-verpleger(eegster), mantri-verpleger(eegster) 1ste klasse en hoofdmantri-verpleger(eegster) is ingesteld bij St. 1912 No. 87, 1919 No. 438 en 1921 No. 635. Bedragen door mantri-verplegers(eegsters) te betalen voor van Landswege verstrekte huisvesting, verlichting, bediening, bewassching en voeding besl. Hoofd D. V. G. 24 April 1934 No. 11639/I.

De betrekkingen van Gouvernements vroedvrouw en vroedvrouw der 1ste klasse zijn ingesteld bij St. 1921 No. 635.

Voor het verleenen van kostelooze verloskundige hulp aan daarvoor rechthebbenden zijn aangewezen de Gouvernements vroedvrouwen (1ste klasse). Het stelsel der vrije vroedvrouwenkeuze ten behoeve van de kostelooze Gouvernementshulp geldt alleen nog te Soerabaja en Malang.

Vroedvrouwen op onderstand zie Bb. No. 1209, St. 1898 No. 46, G. B. 3 December 1920 No. 66, besluit H. D. V. G. 18 November 1922 No. 15081, St. 1873 No. 104, St. 1901 No. 297, Bb. No. 5280 en St. 1903 No. 381.

Afzonderlijke diensten.

A. ZIEKENHUISWEZEN.

Gouvernements Centrale Burgerlijke Ziekeninrichtingen.

Te Batavia, Semarang en Soerabaja bestaan Gouvernements Centrale Burgerlijke Ziekeninrichtingen, waarin burgerpersonen van elken landaard kunnen worden opgenomen.

Regelen betreffende de bestemming van en de kosten van verpleging in die ziekeninrichtingen zijn vastgesteld laatstelijk bij Bb. No. 13697 juncto Bb. No. 13864. Vgl. Bb. No. 12949. Instructie voor de Directeuren Bb. Nos. 8658, 9598, 10274, 12290 en 13810. Instructie voor de administrateurs Bb. No. 13352.

Gouvernements Burgerlijke Ziekeninrichtingen.

Gouvernements Burgerlijke Ziekeninrichtingen zijn in verband met de „Overdrachtsordonnantie Volksgezondheid Java en Madoera'' (St. 1936 No. 582 gew. 1937 Nos. 682 en 683), de „Overdrachtsordonnantie Volksgezondheid Buitengewesten'' (St. 1937 No. 520) en de „Maatregelen in verband met het voorgenomen herstel van zelfbestuur op het eiland Bali van de residentie Bali en Lombok'' (St. 1938 No. 281) nog alleen gevestigd:

a. in Sumatra, te Bengkalis, Padang Sidempoean, Sibolga, Sidikalang, Penjaboengan, Tandjoengpinang, Benkoelen en Lahat;
b. in Borneo, te Moeara Teweh en Poeroektjahoe;
c. in de Groote Oost, te Mataram, Selong, Praja, Bonthain, Manado, Gorontalo, Merauke en Ternate.

Regelen betreffende de bestemming van- en de kosten van verpleging in de Gouvernements burgerlijke ziekeninrichtingen, zijn vastgesteld laatstelijk bij Bb. No. 13803 jo. Bb. No. 13869.

Bij Bb. Nos. 11034 en 11177 is het Diensthoofd gemachtigd te beschikken over de op de begrooting uitgetrokken fondsen voor onderhoud, vernieuwing en uitbreiding van den inventaris van inrichtingen van den Dienst der Volksgezondheid, zoomede voor de eerste uitrusting van bedoelde inrichtingen, terwijl bij G. B. 26 April 1927 No. 25 dat Diensthoofd is gemachtigd tot het vaststellen van tarieven en menu's van de voedingsmiddelen en andere artikelen benoodigd voor de inrichtingen van den dienst. Bedoelde tarieven en menu's zijn vastgesteld bij zijn besluit van 4 Januari 1928 No. 205.

Gesubsidieerde particuliere ziekeninrichtingen.

Krachtens de regelen in St. 1928 No. 540 jo. 1934 No. 674 en St. 1935 No. 566, worden subsidies toegekend aan de particuliere ziekenhuizen en hulpziekenhuizen:

a. in West-Java, te Bandoeng (Immanuel), Bolang, Buitenzorg, Cheribon, Djoentikebon, Poerwakarta, Tjideres, Soekaboemi, Tjiparaij en Batavia-Centrum (Tjikini en Boedi Kemoeliaän);
b. in Midden-Java, te Blora, Kalitjeret, Karanganjar, Keboemen, Kedoengpendjalin, Kelet, Margaredja, Medari, Moentilan, Oengaran, Parakan, Pati, Pekalongan, Pelantoengan, Pemalang, Poerwodadi, Poerwokerto, Poerworedjo, Poerbolinggo, Semarang, Siloewoek Sawangan, Tjepoe, Wonosobo en Ambarawa;
c. in Jogjakarta, te Jogjakarta (Petronella ziekenhuis, Juliana Gasthuis, Ver. „Moehammadijah''), Patalau, Randoegoenting, Sewoegaloer, Tandjoengtirto, Toengkak, Wates en Wonosarie (Jogjakarta);
d. in Soerakarta, te Klaten, Soerakarta (ziekenhuis v. d. Zending, Ver. „Ziekenzorg'') en Wonosarie (Soerakarta);
e. in Oost-Java, te Ardjasa, Kertosono, Krikilan, Magetan, Malang, Modjowarno, Ngoro, Pareeredjo, Soerabaja (oogheelkundige kliniek, vrouwen- en kinderkliniek), Swaroe, Toeren, Bodjonegoro en Lawang;

f. in Sumatra, te Soengeipenoeh, Fort van der Capellen, Ambarita, Balige, Boetar, Doloksanggoel, Nainggolan, Pangoeroean, Sajoermatinggi, Taroetoeng, Sifaoroasi, Sihorbo-baroes, Sipirok, Sitorang, Bagan Si Api-Api, Kaban Djahe, Goenoeng Sitoli, Hilisimaetano, Batoeradja en Tebingtinggi;

g. in Borneo, te Pemangkat, Pontianak, Sambas, Singkawang en Koeala Kapoeas;

h. in de Groote Oost, te Gamsoengi (Tobelo), Kolongan Atas (Sonder), Langgoer, Toeal, Tomohon, Tondano en Waikaboebak.

Aanvragen van subsidie zie St. 1932 No. 191.

Gesubsidieerde locale zieleninrichtingen.

Krachtens St. 1917 No. 229 jo. 1934 No. 674 en St. 1938 No. 353 worden in verband met de „Overdrachtsordonnantie Volksgezondheid Java en Madoera'' (St. 1936 No. 582) en de „Overdrachtsordonnantie Volksgezondheid Buitengewesten'' (St. 1937 No. 520) alleen nog maar subsidies toegekend aan de gemeentelijke zieleninrichting te Medan en het hulpziekenhuis van den Ambonraad te Saparoea.

Uitrusting, overtocht, tegemoetkomingen, verloven. De regeling betreffende de toekenning van subsidiën uit 's Lands kas voor uitrusting en overtocht van artsen en verplegend personeel ten behoeve van gesubsidieerde ziekenhuizen en hulpziekenhuizen, zoomede van tegemoetkomingen ter bestrijding van de overtochtskosten, verbonden aan buitenlandsche verloven (zie St. 1922 No. 306, 1924 Nos. 302 en 565, 1926 No. 482) is bij St. 1934 No. 674 tijdelijk buiten werking gesteld.

Bevoegdheid Hoofd D. V. G. tot aangaan van notarieele overeenkomsten met rechtspersonen inzake ziekenhuisbehandeling Bb. Nos. 9786 en 13209.

Subsidieregeling voor opiophagenverpleging zie St. 1930 No. 135.

Vervoer van behoeftige zieken per spoor of tram zie Bb. Nos. 7498, 7734 en 8001. Vrijbiljetten voor de staatspoorwegen van geneeskundig- en verplegingspersoneel, verbonden aan vereenigen en stichtingen Bb. No. 6137.

Leprozerieën. Van 's Landswege gesubsidieerde leprozengestichten zijn gevestigd te Donorodjo, Hoeta Salem, Poeloe Sitjanang, Amboina, Po Amat, Singkawang, Koendoer, Malalajang en Tobelo (G. B. 7 Dec. 1927 en 19 Juni 1928 Nos. 9 en 45, gew. 23 Oct. 1929 No. 2 en 28 Dec. 1933 No. 62 en 10 Feb. 1936 No. 7). Te Saparoea en Kaloekoeang nabij Makassar worden nieuwe leprozerieën opgericht, die eveneens op den voet van het G. B. van 7 Dec. 1927 No. 9 zooals gewijzigd bij het G. B. van 23 October 1929 No. 2 van Landswege zullen worden gesubsidieerd (G. B. van 18 Dec. 1937 No. 19 en van 24 Dec. 1937 No. 29). Ingevolge G. B. 17 Oct. 1908 No. 20 jo. 21 Dec. 1908 No. 9 is het militair hospitaal te Pelantoengan veranderd in een civiele leprozeninrichting, terwijl het plaatselijk beheer daarvan is opgedragen aan het Leger des Heils (zie G. B. 24 Mei 1924 No. 45). Het Semaroonggesticht te Soerabaja wordt als Landsinrichting geëxploiteerd (St. 1911 No. 585), terwijl het beheer van deze leprozerie is opgedragen aan het Leger des Heils (zie G. B. 19 Dec. 1917 No. 43).

Vervoer van leprozen. Zie Bb. No. 6004, G. B. 25 Nov. 1910 Nos. 20 en 24 en Bb. No. 12955. Zie voorts Bb. Nos. 6091 en 12442 voor vervoer van lepralijders per K. P. M.

Sanatoria.

Stichting „Centrale Vereeniging tot bestrijding der tuberculose te Batavia''. Aan de van deze vereeniging uitgaande wijkverpleging wordt geldelijke steun verleend op den voet van St. 1921 No. 17, gew. 1924 No. 563; voor de oprichting en instandhouding van sanatoria voor longlijders kan op denzelfden voet geldelijke tegemoetkoming worden verleend.

Minahasa-Jubileum stichting te Menado.

Deze stichting wordt (Zie het G. B. 7 Juni 1934 No. 38) voor de instandhouding van het sanatorium Noöngan ondersteund op den voet van evengemelde regeling.

Zwakzinnigenverzorging.

Voor deze verzorging wordt de Vereeniging „Zwakzinnigenzorg te Temangoeng'' ondersteund op den voet van de Regeling vastgesteld bij het G. B. van 31 Maart 1924 No. 53 jo. het G. B. van 18 December 1937 No. 21.

Verstrekking vrije geneeskundige hulp. Zie Personeele bepalingen landsdienaren.

Bijzondere bepalingen St. 1917 No. 113 en 1923 No. 323 (personeel bij de krankzinnigengestichten te Buitenzorg, Lawang en Magelang en gezin); St. 1922 Nos. 110 en 776 en 1924 No. 51 (personeel bij de verpleegtehuizen voor krankzinnigen te Palembang, Makasser en Loeboek Pakam); St. 1892 No. 152 jo. 1899 No. 241; 1905 No. 634; 1906 No. 492 en 1916 No. 170 (opvarenden vaartuigen bebakening en kustverlichting); St. 1897 No. 256 (tijdelijk personeel aanleg en exploitatie van Staatsspoorwegen); St. 1901 No. 175 (personeel vaartuigen bestrijding opiumsluikhandel); St. 1901 No. 255 (godsdienst-leeraars); Bb. No. 8221 (militairen, met waarneming burgerlijke betrekkingen belast en voor duur van dienstverband bij Leger voor memorie gevoerd); St. 1900 No. 123 (tijdelijk bij Marine-etablissement gedetacheerde Europeanen, alsmede Europeesche en Inlandsche opvarenden Gouvernementsschepen, die in het bassin liggen); Bb. No. 6919 (vrouwelijke Europeesche beambten in tijdelijken dienst bij Postspaarbank); Bb. No. 7684 (Inlandsche werklieden bij zoutverpakking); Bb. No. 7272 (tijdelijke boormeesters bij het grondpeilwezen); Bb. No. 7578 (tijdelijk in dienst zijnd personeel bij Post-, Telegraaf- en Telefoondienst); Bb. No. 7656 (tijd. ambtenaren bij den Waterstaat).

Vrije geneeskundige behandeling van scholieren enz. Bb. No. 12830 jo. 12988. Zie Onderwijs.

Poliklinieken. Verstrekking van polikliniekkaarten Bb. No. 12741.

B. KRANKZINNIGENWEZEN.

Inrichtingen voor krankzinnigen.

Te Buitenzorg (met annex-inrichting te Semplak), Lawang (met annex-inrichting te Pasoeroean), Magelang en Sabang zijn krankzinnigengestichten, en te Batavia (Grogol), Semarang, Soerakarta (Mangoendjajan), Soerabaja (Pegirian), Medan (Gloegoer) en Makasser doorgangshuizen voor krankzinnigen gevestigd. Bovendien zijn er 6 verpleegtehuizen, n.l. te Padang, Palembang, Bandjermasin, Manado, Bangli en Soekolilo (Madoera).

Teneinde een regelmatige opneming der krankzinnigen zooveel mogelijk te verzekeren, zijn voor de krankzinnigengestichten de z.g. „Aanwijzingen'' vastgesteld opgenomen in Bb. Nos. 12291, 12254, 12255, 12202 en 12289 en besl. Hfd. D. V. G. van 6 Nov. 1931 No. 33897/E en 15 Maart 1934 No. 7246/E.

Reglement op het Krankzinnigenwezen, vastgesteld bij St. 1897 No. 54, gew. 1898 No. 311, 1905 No. 358, 1910 Nos. 550 en 651 en 1917 Nos. 497 en 530. Bij St. 1906 No. 271 van toepassing verklaard op de zelfbestuursonderhoorigen in de gewesten Soerakarta en Jogjakarta. In dit reglement is o.m. geregeld in welke inrichtingen krankzinnigen opgenomen en verpleegd kunnen worden, voorts op welke wijze het toezicht op het krankzinnigenwezen wordt uitgeoefend, de plaatsing en het verblijf in, het verlof en ontslag uit de krankzinnigengestichten, het beheer der goederen van verpleegden, hunne onder curateelestelling en de plaatsing van justitieele observatie-patiënten in krankzinnigengestichten. Het aantal plaatsen, dat opengehouden moet worden ingevolge artikel 49*a* van het reglement, is bepaald in Bb. Nos. 7433 en 10600.

Opneming van Zelfbestuursonderhoorigen in Buitengewesten St. 1910 No. 349.

Verplegingsreglement. Het Reglement voor de opneming en verpleging van lijders in de gouvernementskrankzinnigengestichten is vastgesteld bij St. 1885 No. 139, gew. 1888 No. 194; 1892 No. 145; 1895 No. 58; 1902 No. 261; 1903 No. 44; 1905 Nos. 109 en 110; 1911 Nos. 107, 563 en 564; 1914 No. 663; 1920 No. 501; 1922 No. 680; 1923 Nos. 323 en 432 en 1927 No. 134. In dit reglement is o.m. geregeld de bestemming der gestichten, de verdeeling der lijders in 4 klassen, de tarieven der verpleeggelden, de begrafenis van overleden krankzinnigen, de gestichtsaanwijzing, de formaliteiten voor opname, de betaling der verpleeggelden en enkele huishoudelijke punten. Vgl. Bb. 5347 en rondschrijven Hoofd D. V. G. 9 Nov. 1931 No. 34222/E en 23 Sept. 1932 No. 31831/E.

Verpleegkosten. De bevoegdheid om te beschikken op verzoeken om vermindering of kwijtschelding van verpleegkosten is bij Regeeringsomslagvel van 5 Nov. 1926 No. 31214/26 overgedragen aan het Hoofd D. V. G.

Over verpleegkosten van het marinepersoneel en de regularisatie daarvan met het Departement van Marine handelen Bb. Nos. 5928, 6171 en 8683.

De tarieven voor de verpleging van lijders in de doorgangshuizen zijn dezelfde als voor verpleging in krankzinnigengestichten, zie G. B. 11 Oct. 1919 No. 35 en Bb. No. 9443.

Tarief van verpleeggelden voor de verpleegtehuizen Bb. No. 10354. Kosten van verpleging van zelfbestuursonderhoorigen Soerakarta en Jogjakarta in Gouvernementskrankzinnigengestichten Bb. Nos. 7196, 7324, 12450 en 12476.

Bij rondschrijven Hoofd D. V. G. 15 Oct. 1930 No. 30193/E zijn gezaghebbenden uitgenoodigd steeds een nauwkeurig onderzoek in te stellen naar den vermogenstoestand van den patiënt en van alle voor de betaling der verschuldigde verpleeggelden civiel- dan wel adatrechtelijk in aanmerking komende personen (alimentatieplicht). Voor omvang van dien plicht zie rondschr. Hoofd D. V. G. 5 Sept. 1933 No. 27027/A.Z./E.

Vervoer van krankzinnigen. Zie Bb. Nos. 5259, 5922 en 12556.

Nazorg van krankzinnigen. Deze nazorg geschiedt, met Gouvernementssteun, door vereenigingen en wel in de z.g. „landbouwkolonies voor geestesinvaliden.''

In deze kolonies worden ondergebracht de uit de verschillende krankzinnigeninrichtingen ontslagen patiënten, wier geestestoestand in zooverre is gestabiliseerd, dat zij geen gestichtsverpleging meer noodig hebben, doch wier terugkeer in de samenleving nog vele moeilijkheden met zich kan brengen.

Dergelijke kolonies zijn gevestigd te Lenteng-Agoeng bij Buitenzorg, Pakem bij Jogjakarta en Wedi bij Klaten.

C. PESTBESTRIJDING.

De dienst der pestbestrijding op Java is verdeeld in den inlichtings- en klinischen dienst, den dienst der Woninginspectie en van het Bouwtoezicht en den dienst der Woningverbetering.

De inlichtings- en klinische dienst, benevens die der Woninginspectie staan onder de gewestelijke leiders, of als zoodanig dienstdoende artsen, die der Woningverbetering onder bestuursambtenaren in het bijzonder met de pestbestrijding belast. Beide categorieën ambtenaren met hun tot den Dienst der Volksgezondheid behoorend personeel, zijn toegevoegd aan de Gouverneurs der desbetreffende provincies en hebben zich, wat de leiding in pestbestrijdingsaangelegenheden betreft, te voegen naar de inzichten en wenken van den algemeenen Leider der Pestbestrijding te Batavia, die in dezen namens het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid optreedt. Zie besl. Hfd. D. V. G. 6 Juli 1932 No. 22185/P over de organisatie van den dienst.

Aanstelling en ontslag van mantri-opzichters en mantri-inlichters bij de pestbestrijding Bb. Nos. 12547 en 12742.

Regelen betreffende de verbetering en afbraak van pestgevaarlijke gebouwen en daarmede samenhangende aangelegenheden, zie St. 1914 No. 486; 1916 No. 654; 1917 Nos. 423 en 497; 1918 No. 819; 1920 No. 850; 1923 Nos. 339 en 468; 1924 No. 66, 1925 No. 433, 1928 No. 241, 1931 No. 168 D 8°, 1933 No. 278 en 1938 No. 15.

Uitvoeringsvoorschriften Bb. Nos. 10458, 10564 en 11590 jo. St. 1925 No. 433 en 1931 No. 373 D 7°. De in St. 1914 No. 468 vastgestelde regelen zijn *van toepassing verklaard* in de volgende gebieden: de residenties Cheribon, Indramajoe, Oost- en Midden-Priangan (St. 1929 No. 283), het voormalige gewest Pekalongan (St. 1927 No. 5), de afd. Bandjarnegara van het voormalige gewest Banjoemas (St. 1920 No. 864), het voormalige gewest Semarang (St. 1917 No. 663), het gewest Soerakarta (St. 1915 No. 370), het gewest Jogjakarta (St. 1922 No. 190), het voormalige gewest Kedoe (St. 1917 No. 673), het voormalige gewest Rembang (St. 1919 No. 715), de voormalige gewesten Kediri, Madioen (met uitz. der afd. Patjitan), Soerabaja, Madoera en Pasoeroean (St. 1914 No. 596 jo. St. 1918 No. 69), het voormalige Gouvernement Oostkust van Sumatra (St. 1918 No. 141) (1) en het regentschap Poerbolinggo in de residentie Banjoemas (St. 1936 No. 245).

St. 1916 No. 656 jo. 1920 No. 25 en 1931 No. 168 D 9° openen de mogelijkheid om *aan de locale raden over te dragen* de uitvoering van de in St. 1914 No. 486 vastgestelde regelen.

Overdracht heeft plaats gevonden aan den Gemeenteraad van Semarang (St. 1916 No. 657), aan dien van Pematang Siantar (St. 1919 No. 295) en aan dien van Batavia (St. 1920 No. 521 jo. 901) (2).

Eischen te stellen bij de verbetering van pestgevaarlijke gebouwen, ten aanzien van hunne bewoning en gebruik bij de oprichting van nieuwe gebouwen en de uitbreiding verandering of verplaatsing van bestaande gebouwen, zie Bb. No. 13180 gew. bij Bb. No. 14021.

De in Nederlandsch-Indië wegens pest besmet verklaarde plaatsen worden geregeld bekend gemaakt in de Javasche Courant.

D. INTENSIEF HYGIËNE WERK.

1. Het Intensieve Hygiëne-Werk.

De grondslag van het intensieve hygiëne-werk is dat de bevolking moet leeren wat zij zelf kan doen om gezondheid te verkrijgen en te behouden.

Regentschappen en andere lagere gemeenschappen op Java en in de buitengewesten stellen personeel aan voor intensief hygiëne-werk.

Deze autonome gemeenschappen beginnen niet met een begrooting voor een volledig programma, maar een kleine begrooting voor 1 of 2 onderwerpen van het programma en breiden daarna, naar gelang van het beschikbare geld, het programma uit.

Voor het verkrijgen van blijvend succes is het noodzakelijk dat uitsluitend goed opgeleid medisch en lager personeel wordt aangesteld.

2. Regentschaps Gezondheidsdienst Poerwokerto.

---

(1) De toepasselijkverklaring der regelen op de hoofdplaats Palembang (St. 1920 No. 304), het eiland Groot Karimoen (St. 1922 No. 100) en de afd. Batavia (stad en voorsteden) en Meester Cornelis der residentie Batavia (St. 1914 No. 596) is ingetrokken bij St. 1923 Nos. 32 en 33.

(2) De overdracht aan den Gemeenteraad van Medan (St. 1918 No. 316) en aan den Plaatselijken Raad van het Cultuurgebied der Oostkust van Sumatra (St. 1920 No. 26) zijn ingetrokken bij St. 1922 No. 196.

De Regentschaps Gezondheidsdienst Poerwokerto brengt geleidelijk een volledig hygiënisch programma tot ontwikkeling, en dient tevens tot opleidings-centrum voor doktoren en overig personeel in de techniek van het ontwikkelen van een programma en van het verrichten van intensief hygiëne-werk.

Om gunstige resultaten te bereiken is bij het hygiëne-werk in het algemeen goede contrôle op het lagere personeel een vereischte en dit vergt van den leider van het werk kennis van de details der techniek welke wordt toegepast door het personeel.

Het ressort van dezen Regentschaps Gezondheidsdienst is een geschikte plaats voor het bestudeeren en beproeven van verschillende methoden en hulpmiddelen; het verrichten van speciale onderzoekingen; dit proefterrein blijft onder direct toezicht van het Hoofdkantoor van den D. V. G.

Na de samenvoeging van de Regentschappen Poerwokerto en Banjoemas in 1936 is het oude regentschap Poerwokerto het ressort gebleven van dezen Regentschaps Gezondheidsdienst die de zelfde naam heeft behouden.

3. Hygiëne-Mantri-School.

De Dienst der Volksgezondheid heeft in Poerwokerto een school tot opleiding van hygiëne-mantri's. Deze school levert volwaardige hygiëne-mantri's af aan regentschappen, landschappen en andere gemeenschappen die behoefte hebben aan grondig opgeleide krachten voor het intensieve hygiëne-werk. Een opleiding van 1½ jaar is voldoende om een hygiëne-mantri geschikt te maken voor algemeen hygiëne-werk in een willekeurige streek. Voor propaganda betreffende speciale ziekten of toestanden kan verdere opleiding gegeven worden door de verschillende specialisten, op de plaats waar hij te werk zal worden gesteld.

Als regel worden slechts zij tot deze school toegelaten, die afkomstig zijn van regentschappen of andere ressorten, waar hun na voltooide studie een werkkring wordt verzekerd.

4. De Afdeeling Medisch-Hygiënische Propaganda.

Het doel van deze afdeeling is het bestudeeren van hulpmiddelen en methoden, welke bij hygiënisch werk worden gebruikt, en het ontwerpen van nieuwe hulpmiddelen en werkwijzen welke toegepast kunnen worden om de bevolking eenige elementaire kennis van hygiëne bij te brengen. De artsen in de peripherie worden nu en dan verzocht om verschillende hulpmiddelen en werkwijzen te beproeven en de daarbij opgedane ervaringen in verslagen te rapporteeren.

De afdeeling vervaardigt en verstrekt propaganda-materieel, doch laat het gebruik van dit materieel en de toepassing der werkwijzen aan anderen over.

E. GEZONDMAKINGSWERKEN EN VOLKHUISVESTING.

Bij deze Afdeeling berust zoowel het geven van adviezen op het gebied van, en de beoordeeling van projecten betreffende drinkwatervoorziening, assaineering en rioleering, malaria-assaineering, kampongverbetering, afvalwaterzuivering en de verbetering van de volkshuisvesting, als in het algemeen het Staats toezicht op de behartiging dezer volksbelangen.

Bij Gouvernementsbesluit van 26 Mei 1936 No. 25 is ingesteld de „Centrale Commissie voor Drinkwatervoorzieningen'', welke Commissie het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid van advies dient over de meest gewenschte wijze van voorbereiding en uitvoering van ontwerpen op het gebied van drinkwaterleidingen.

Bij het besluit van het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid van 23 Juli 1937 No. 21344/G is vastgesteld het tarief voor het opmaken van ontwerpstukken door den D. V. G. voor watervoorzieningen.

Het toezicht op gezondmakingswerken, welke met Landssubsidie door de autonome ressorten worden uitgevoerd, is geregeld in de ordonnantie in St.

1934 No. 584 (zooals gewijzigd en aangevuld bij St. 1936 No. 653) en wat kampongverbetering betreft bij Regeeringsverordening in St. 1938 No. 615.

Tot deze Afdeeling behoort het „Laboratorium voor Technische Hygiëne van den D. V. G.'' te Bandoeng welks werkzaamheden bestaan in het verrichten van chemische en bacteriologische onderzoekingen en proefnemingen op het gebied van drink- en afvalwaterzuivering ten behoeve van den aanleg van nieuwe, en verbetering of vernieuwing van bestaande installaties, zoomede ten behoeve van de periodieke contrôle van bestaande waterleidingbedrijven, ijs- en limonadefabrieken en zwembaden. Voorts worden onderzoekingen en proefnemingen verricht op het gebied van luchtconditionneering in de tropen.

Bij het besluit van het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid van 30 October 1936 No. 33282/G is vastgesteld het algemeen tarief voor bacteriologisch en/of chemisch onderzoek van water.

F. PHARMACEUTISCHE DIENST.

a. Medicijnverstrekking.

Medicijn-verstrekking aan Landspersoneel. Vgl. G. B. 27 October 1906 No. 29 (beheerders van boschdistricten), G. B. 8 Februari 1919 en 26 Maart 1923 Nos. 22 en 69 (Administrateurs Caoutchouc-ondernemingen van het Boschwezen, houtvesters en hoofdopnemers bij het Boschwezen in de Buitengewesten en hoofdopziener bij het Boschwezen op Billiton), Bb. No. 5582 (beheerders van houtvesterijen) Bb. No. 5824 en 6182 (eenige ambtenaren bij In- en Uitvoerrechten en Accijnzen) en Bb. 6899 (administrateurs Gouvernementspakhuizen).

Medicijn-verstrekking aan behoeftigen. Bb. No. 5528 jo. 5985, in verband met St. 1910 No. 650, bepaalt, dat ten dienste van de behoeftige bevolking aan particuliere geneesheeren kosteloos geneesmiddelen uit 's Landsmagazijn kunnen worden verstrekt op machtiging van het Hoofd D. V. G. Zie verder Bb. No. 6052 (utensiliën en verbandartikelen), Bb. No. 5700 (Inlandsche leeraars), Bb. No. 5848 [landbouwkolonie Pagoensen (Semarang)], G. B. 16 Oct. 1903 No. 46 [toevluchtsoord voor zieken en wondlijders te Kajan (Semarang)], Bb. No. 6477 (officieren van het Leger des Heils), Bb. No. 4992 (godsdienstleeraars), Bb. No. 6757 (Nederlandsche Consulaat te Djeddah), terwijl ook brillen kunnen worden verstrekt op aanvrage van de geneesheeren, belast met het houden eener polikliniek voor ooglijders (Bb. No. 5725).

Ingevolge de subsidie-regeling in St. 1928 No. 540 mogen ten behoeve van gesubsidieerde ziekeninrichtingen geen *instrumenten* meer uit 's Lands voorraad worden aangevraagd.

G. B. 14 Maart 1919 en 8 April 1927 Nos. 15 en 9 verstrekking van orthopaedische apparaten.

Bb. No. 7318 jo. 7895 verstrekking van kinine tegen lagen prijs.

Bb. Nos. 866 en 4184 verstrekking van geneesmiddelen aan de behoeftige bevolking in geval van epidemieën, Bb. No. 4360 verstrekking van medicijnkistjes voor Bangka.

Bb. Nos. 3871, 4536, 4986, 5078, 5157, 5228, 5387, 5749 en 6420 wijze van indiening van aanvragen om verstrekking van geneesmiddelen.

Bb. No. 1935, gew. 6248, model verantwoording van verstrekte geneesmiddelen en instrumenten.

Verstrekking van geneesmiddelen enz. uit 's Lands voorraad aan provincies, stadsgemeenten en regentschappen op Java en Madoera, zie onder het Hoofd: Omvang en organisatie van de zorg voor de Volksgezondheid sub II.

b. Keuring van geneesmiddelen. Bij St. 1936 No. 660 is vastgesteld de

„Pharmaceutische stoffen Keuringsordonnantie'', bepalende, dat bij Regeeringsverordening pharmaceutische stoffen aangewezen kunnen worden, welke niet anders dan gekeurd en gezegeld in den handel mogen worden gebracht.

Bij de „Pharmaceutische stoffen keuringsverordening I'', opgenomen in St. 1938 No. 172, zijn insuline, hypophyse-achterkwab-preparaten, digitalis en levertraan aangewezen als pharmaceutische stoffen, waarop de keuringsordonnantie van toepassing is. Inwerkingtreding St. 1938 No. 541.

Bij besluit van het Hoofd D. V. G. van 14 Juni 1938 No. 20793/A.Z./F (Bb. 14051), gewijzigd bij besluit van 1 Juli 1938 No. 22942/A.Z./F (Bb. 14061), 11 Augustus 1938 No. 28541/A.Z./F en 26 Augustus 1938 No. 30423/A.Z./F zijn ter uitvoering van evengenoemde keuringsverordening I regels vastgesteld betreffende keuring en zegeling van de bij deze verordening aangewezen pharmaceutische stoffen.

c. Verkoop van sterkwerkende geneesmiddelen.

Bij St. 1937 No. 641 is vastgesteld de „Sterkwerkende Geneesmiddelen Ordonnantie'', bepalende, dat door het Hoofd D. V. G. stoffen aangewezen kunnen worden als:

1) sterkwerkende geneesmiddelen, welke in het klein alleen op recept en alleen door apothekers, apotheekhoudende geneeskundigen en veeartsen verkocht mogen worden (= G-stoffen).

2) sterkwerkende geneesmiddelen, welke in het klein alleen door apothekers, apotheekhoudende geneeskundigen, veeartsen en toegelaten kleinhandelaren verkocht mogen worden (= W-stoffen).

Deze G- en W-stoffen mogen in het groot alleen door apothekers en toegelaten groothandelaren verkocht worden en alleen aan bevoegde wederverkoopers of tot gebruik in de genees-, tandheel- en veeartsenijkundige praktijk.

Het Hoofd D. V. G. is bevoegd voorwaarden vast te stellen voor de toegelaten groot- en kleinhandelaren.

Bij Gouvernements Besluit van 7 Mei 1938 No. 32 is een „Geneesmiddelencommissie'', bedoeld in artikel 8 van de „Sterkwerkende Geneesmiddelenordonnantie'' ingesteld.

Bij besluit van het Hoofd D. V. G. van 18 Juli 1938 No. 25168/A.Z./F (= G-lijst No. 1), gepubliceerd in de Javasche Courant No. 59 van 26 Juli 1938, en van 17 September 1938 No. 32411/A.Z./F (= G-lijst No. 2), gepubliceerd in de Javasche Courant No. 76 van 23 September 1938, zijn verschillende stoffen aangewezen als G-stoffen.

Bij besluit van het Hoofd D. V. G. van 5 Augustus 1938 No. 27749/A.Z./F, gepubliceerd in de Javasche Courant No. 63 van 9 Augustus 1938, zijn voorwaarden vastgesteld voor de toegelaten groothandelaren.

d. Verpakking van geneesmiddelen.

Bij de „Verpakkingsverordening pharmaceutische stoffen I'', opgenomen in St. 1938 No. 173 jo. 541 zijn, ter uitvoering van de „Verpakkingsordonnantie'' (St. 1935 No. 161) en de „Pharmaceutische stoffen keuringsordonnantie'' (St. 1936 No. 660), insuline, hypophyse-achterkwab-preparaten, digitalis en levertraan aangewezen als handelswaren, waarop artikel 1 lid 1 van de Verpakkingsordonnantie van toepassing is, terwijl daarbij tevens voorschriften worden gegeven omtrent de verpakking dezer handelswaren.

Bij de „Verpakkingsverordening-kinine'', opgenomen in St. 1938 No. 210 is, ter uitvoering van de „Verpakkingsordonnantie'' hetzelfde geschied ten aanzien van kinine-preparaten of pillen, met uitzondering van die, welke door apothekers op voorschrift van een geneeskundige worden afgeleverd.

e. Invoer- en Uitvoer van *Verdoovende Middelen* voor medische doeleinden geschiedt uitsluitend met behulp van in- en uitvoercertificaten af te geven door het Hoofd D.V.G. (zie verder onder Opium- en Zoutregie).

G. Vaccinedienst.

Onderwijs in de techniek van vaccineeren wordt gegeven aan de Landskoepokinrichting te Bandoeng (inentingscursus). Na het behalen van het certificaat worden betrokkenen door het Hoofd D. V. G. benoemd tot candidaat-vaccinateur. De inentingsleergang is ingevoerd bij St. 1902 No. 270, gew. 1905 No. 285 en 1922 No. 42.

Reglement voor den inentingsleergang Bb. Nos. 9270, 10667 en 11311.

Keuring van leerlingen voor den inentingsleergang Bb. No. 8162.

Verblijfkosten van de leerlingen van den inentingscursus St. 1922 No. 42 gew. 1932 No. 588.

De vaccineregeling is opgenomen in St. 1919 No. 348 gew. St. 1922 No. 598.

Een instructie voor het vaccineerend personeel is vastgesteld bij besl. H. D. V. G. 12 Aug. 1919 No. 9540 (lid 2 van art. 4 is ingetrokken bij besl. H. D. V. G. 18 Mei 1932 No. 16210/I).

Een handleiding voor de uitoefening van den vaccinedienst is vastgesteld bij besl. Hoofd D. V. G. 31 Jan. 1919 No. 1240.

Regelen voor het toezicht op den vaccinedienst zijn vastgesteld bij besl. Hoofd D. V. G. 12 Aug. 1919 No. 9540 en 9541.

Reglement betreffende candidaat-vaccinateurs Bb. Nos. 8020 en 8729.

Vergoeding aan vaccinateurs voor inentingen buiten hun dienstwerk art. 3, lid 4 van de instructie voor het vaccineerend personeel, zoomede Bb. No. 8157.

De indeeling van Nederlandsch-Indië in vaccinedistricten geschiedt door het Hoofd D. V. G. krachtens art. 2 in St. 1919 No. 348.

Tot aanstelling van vaccinateurs(trices) buiten bezwaar van den Lande is het Hoofd D. V. G. bevoegd, zie art. 7 van evengemeld St. Prijs koepokstof voor particuliere doeleinden besl. Directeur Landskoepokinrichting 23 Sept. 1919 No. 4. De aanvragen tot verstrekking van koepokstof worden ingediend aan den Directeur der Landskoepokinrichting (zie art. 5 Reglement Landskoepokinrichting Bb. No. 9406).

Bijzondere onderwerpen.

A. BESTRIJDING EN VOORKOMING VAN BESMETTELIJKE ZIEKTEN EN VOLKSZIEKTEN.

I. *Bepalingen in het Reglement D. V. G.* (1) *omtrent besmettelijke en epidemische ziekten.*

Bij het uitbreken van epidemische en besmettelijke ziekten geven de Hoofden van Gewestelijk en Plaatselijk Bestuur (in de Gouvernementslanden van Java en Madoera de Assistent-Resident) daarvan onverwijld kennis aan de in art. 6 genoemde autoriteiten.

De geneeskundige, die een lijder aan een besmettelijke ziekte waarneemt, is verplicht daarvan binnen 24 uur kennis te geven aan de in art. 47 genoemde ambtenaren.

Voor verplichte kennisgeving op grond van de Epidemie-ordonnantie, zie hieronder sub II.

II. *Epidemie-ordonnantie* (St. 1911 No. 299 gewijzigd 1911 No. 394; 1914 Nos. 552, 693 en 788; 1916 No. 395; 1917 No. 497; 1920 No. 676; 1921 Nos. 188 en 781 (jo. 1925 No. 127); 1923 No. 24; 1924 No. 479; 1925 Nos. 258

---

(1) Voor de Staatsbladen, waarin de tekst van dit Reglement en de wijzigingen daarvan zijn opgenomen, zie onder het Hoofd: Omvang en organisatie van de zorg voor de volksgezondheid.

en 433; 1927 No. 7; 1928 No. 241; 1931 No. 168 D 7°; 1936 No. 583; 1937 No. 521 en 1938 Nos. 370 en 371 onder D sub 4.

Strekking: voorkoming en beteugeling van epidemieën.

Van toepassing op de volgende besmettelijke ziekten: pest, cholera, pokken, diphtherie, buiktyphus, para-typhus A, meningitis cerebrospinalis epidemica en bacillaire dysenterie (1).

Bij G. B., opgenomen in St. 1938 No. 594, is de Epidemie ordonnantie onder zekere beperkingen voor geheel Ned.-Indië tijdelijk van toepassing verklaard op poliomyelitis antenoi acuta (Kinderverlamming).

Besmetverklaring van plaatsen of landstreken en opheffing van die verklaring geschiedt door het Hoofd van Plaatselijk Bestuur (op Java en Madoera door den Assistent-Resident) na ingewonnen geneeskundig advies (art. 10 en 11).

Tarief van de kosten van transport, huisvesting, voeding, verpleging en begrafenis van krachtens art. 13 *geïsoleerde personen* (art. 14 lid 4) zie Bb. No. 10301.

Regelen betreffende *ontsmetting* worden door het Hoofd D.V.G. vastgesteld (art. 32), zie het Ontsmettingsreglement, Bb. No. 9472 (2). De zorg voor ontsmetting is opgedragen aan het Hoofd van Plaatselijk Bestuur (in de Gouvernementslanden van Java en Madoera aan den Assistent-Resident na overleg met den Regent) zie art. 21 e.v.

Op de bevoegdheid van de Hoofden van Plaatselijk Bestuur (in de Gouvernementslanden van Java en Madoera de Assistent-Resident) om, op grond van art. 22*a*, in de daar genoemde gevallen gebouwen en vaartuigen te doen ontratten steunen de *besluiten tot ontratting van vaartuigen in z.g. pestgevaarlijke havens* (3); dit zijn de havens van Makasser (besl. A. R. Makasser 28 April 1934 No. 28 verbeterd), Semarang (Besl. Hfd. Pl. Best. Semarang 24 Mei 1927 No. 7230/36 gew. besl. 1 Aug. 1927 No. 10944/36, 15 Maart 1928 No. 4721/36 en 10 April 1928 No. 5978/36) en Soerabaja (besl. A. R. Soerabaja 7 Dec. 1927 No. 33/35 P.B. gew. 13 Maart 1928 No. 14/35 P.B. en 11 April 1931 No. 670/35).

Tarieven voor de reiniging, ontsmetting en ontratting van huizen, keten, andere gebouwen en vaartuigen (zie art. 22 en 22*a*) in Bb. No. 11607.

Verplichte kennisgeving van ziektegevallen door het Hoofd van Plaatselijk Bestuur (op Java en Madoera den Assistent-Resident): zie art. 9. Model der wekelijks in te dienen rapporten in Bb. No. 7844.

Voor de in het Reglement D.V.G. voorgeschreven verplichte kennisgevingen in verband met besmettelijke en epidemische ziekten zie hierboven sub I.

In verband met de *overdracht van de gezondheidszorg* op de lagere openbare gemeenschappen is de epidemie-ordonnantie bij St. 1936 No. 583 en St. 1937 No. 521 aangevuld met eenige artikelen betreffende de medewerking door de besturen dezer gemeenschappen bij de uitvoering van die ordonnantie en de verplichting dier besturen om daarbij aanwijzingen van den Gouverneur-Generaal en het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid in acht te nemen (art. 2*b* en 4).

---

(1) De toepasselijkheid op de 6 eerstgenoemde ziekten volgt uit de ordonnantie zelf (art. 8 lid 1); op de beide laatstgenoemde ziekten is de ordonnantie onder zekere beperkingen toepasselijk verklaard krachtens art. 8 lid 2; zie de ordonnanties, opgenomen in St. 1921 No. 471 en St. 1924 No. 134.

(2) Het Ontsmettingsreglement is tevens een besluit ter uitvoering van art. 27 van de Quarantaine-ordonnantie; zie sub III hieronder.

(3) Ontratting van vaartuigen in wegens pest *besmet verklaarde* havens geschiedt op grond van art. 27 Quarantaine-ordonnantie.

III. *Quarantaine-ordonnantie* (St. 1911 No. 277 jo. 303 en 323 gewijzigd 1911 Nos. 302, 669 jo. 1912 No. 142, 1913 No. 322, 1917 Nos. 497 en 647; 1920 No. 676; 1923 No. 23; 1924 No. 479; 1925 Nos. 57, 258 en 433; 1928 No. 241, 1931 No. 168 D 6° jo. 423 en 1938 Nos. 370 en 371 onder D sub 5.

Strekking: de voorkoming van de overbrenging van besmettelijke ziekten over zee.

Van toepassing op: pest, cholera en gele koorts (art. 1 lid 1). Zoo noodig kan de Gouverneur-Generaal de ordonnantie, onder nadere Koninklijke goedkeuring, ook op andere besmettelijke ziekten toepasselijk verklaren (art. 1 lid 2).

Bij St. 1920 No. 637 is *ingetrokken* de bepaling, opgenomen in St. 1914 No. 584, dat de Quarantaine-ordonnantie niet van toepassing was op Nederlandsche oorlogsschepen en de door de Koninklijke Marine gecharterde vaartuigen.

Voor de *Oostkust van Sumatra* gelden de bijzondere bepalingen tot beveiliging van dat ressort tegen het invoeren van pest en cholera, inzonderheid door immigreerende koelies: St. 1910 No. 372 jo. 532 gewijzigd 1911 No. 300. Bijbehoorend tarief Bb. No. 7454.

Bijzondere quarantaine-bepalingen voor pelgrimsschepen bij aankomst in Ned.-Indië: artt. 49—56 van de Pelgrimsordonnantie (zie onder het Hoofd: Bedevaart).

In quarantaine gaan alle schepen, bedoeld in art. 11 lid 1 behoudens de uitzonderingen, gegrond op art. 12.

Niet-toepasselijkheid der ordonnantie en vrijdom van quarantaine zie art. 12. Op grond van lid 4 van dit artikel is het Hoofd D. V. G. in bepaalde gevallen bevoegd *vrijstelling* van quarantaine of van quarantaine maatregelen te verleenen, zie de hieronder genoemde faciliteitenbesluiten.

In het algemeen eindigt de quarantaine door de *toelating van het schip tot het vrije verkeer.* Zie artt. 17 t/m 26 jo. de hieronder sub *a* en *b* genoemde besluiten.

a. Voornaamste faciliteiten, verleend op grond van art. 12 lid 4:

1. *Vrijstelling van quarantaine,* in afwijking van het voorschrift van art. 11 lid 1 sub 1e, verleend aan *onbesmette (pestvrije)schepen* zonder geconstateerde pestziekte en zonder ongewone sterfte onder de ratten aan boord, ingeval tusschen de komst in een Ned.-Indische haven of het opvaren van een Ned.-Indische rivier, en het aandoen van een wegens pest besmet verklaarde haven een tijdvak van langer dan drie maanden ligt, zie Bb. No. 10933.

2. *Faciliteitenbesluit 1934* voor de behandeling van uit pestbesmette havens komende, onbesmette(pestvrije) schepen (vgl. art. 19 lid 7 der Quarantaine-ordonnantie) Bb. No. 13298; toelichtend rondschrijven van Hoofd D.V.G. dd. 11 Juni 1934 No. 16582/A.Z. Voor de door dit Besluit voor Ned.-Indië ingevoerde verklaringen van vrijstelling van ontratting zie hieronder sub *b.*

3. *Cholerabesluit:* faciliteiten o.m. betreffende de onder toezicht stelling van tegen cholera ingeënte leden der bemanning van uit cholera besmette havens komende onbesmette (choleravrije)schepen (vgl. art. 22 Quarantaine-ordonnantie): Bb. No. 11570 gew. bij Bb. No. 11633. Beschermingsmaatregelen tegen cholera in verband met ernstige epidemieën elders: zie circulaires Hoofd D.V.G. ddis. 11 Juli en 27 Sept. 1932 Nos. 22771/A.Z., 32217/A.Z. en 32218/A.Z. en dd. 28 Augustus 1937 No. 25336/A.Z.

4. *Faciliteit voor Nederlandsche oorlogsschepen:* besluit Hfd. D.V.G. 10 Dec. 1926 No. 20651.

Beteekenis van den term *„rattenlokkende lading''* in Faciliteitenbesluiten zie Bb. Nos. 9474 gew. 9522 en 10053.

b. Overige uitvoeringsbesluiten:

Indeeling van de havens in klassen ten aanzien van te nemen quarantaine-

maatregelen (zie artt. 15 en 16): Bb. No. 8376 gew. bij Bb. 8514, 8584, 8612, 8733, 9302, besl. Dir. O. E. 28 Nov. 1919 No. 41484, 3 en 29 Jan. en 21 Juli 1920 Nos. 193, 3714 en 26083/6, 23 April 1921 No. 15157/VI, 12 Maart en 4 Juni 1923 Nos. 8766/VI en 18956/VI, 15 Dec. 1927 No. Vc. 5/1/2, 26 Januari 1928 No. Vc. 5/1/1 en Bb. Nos. 12507 en 12771.

Toelating tot het vrije verkeer van de in art. 17 t/m 26 bedoelde schepen kan slechts plaats vinden in de havens met een Clayton-apparaat, d.z. alle eerste klas havens en enkele tweede klas havens, t.w. Tandjong Priok (Batavia), Belawan-Deli, Sabang, Soerabaja, Makasser, Menado, Padang (Emmahaven), Samboe, Balikpapan. (Zie voor de indeeling van de havens in klassen hierboven, en — wat onbesmette (pestvrije) schepen komend uit pestbesmette havens betreft — § I lid 1 van het Faciliteitenbesluit 1934: Bb. No. 13298).

Ontsmetting, ontratting en verdelging van muskieten (art. 27 lid 3).

De wijze, waarop dit moet geschieden, is vastgesteld in het Ontsmettingsreglement (Bb. No. 9472), terwijl bovendien aan de havenmeesters en (fd.) havenartsen in de z.g. Claytonhavens een handleiding voor het gebruik en de bediening van het Claytonapparaat is verstrekt. Tarief in Bb. No. 11607.

Alle schepen moeten krachtens de Sanitaire Conventie van Parijs ([1]), waarbij vrijwel alle zeevarende landen zijn aangesloten, voorzien zijn van een *verklaring van ontratting of van vrijstelling van ontratting,* welke verklaringen op regelmatige tijden moeten worden vernieuwd. Deze verklaringen worden slechts erkend, indien ze zijn afgegeven in de havens, voorkomend in de „Liste des Ports désignés comme qualifiés .... enz.''; vgl. § VI van het Faciliteitenbesluit 1934 (Bb. 13298). Voor Ned.-Indië zijn als havens, waar verklaringen van ontratting kunnen worden afgegeven, aangewezen de havens met Claytonapparaat (zie hierboven sub: Toelating tot het vrije verkeer), terwijl als havens, waar verklaringen van vrijstelling van ontratting (z.g. exemptiecertificaten) kunnen worden verleend, zijn aangewezen de havens van Tandjong Priok (Bb. Nos. 13129 jo. 13373), Soerabaja (Bb. Nos. 13268 jo. 13373), Belawan Deli, Makasser, Sabang (Bb. Nos. 13331 jo. 13373), Semarang (Bb. No. 13442) en Balikpapan (Bb. No. 13621).

Tarief voor ontratting zie Bb. No. 11607. Tarief voor rattenonderzoek ter verkrijging van een verklaring van vrijstelling van ontratting zie Bb. 13974.

Handleiding voor de (fd.) havenartsen en havenmeesters voor het onderzoek naar ratten in verband met het afgeven van verklaringen van vrijstelling van ontratting zie circ. Hoofd D.V.G. 6 Jan. 1933 Nos. 544/A.Z. en 546/A.Z.

Voor ontratting op grond van art. 22 en 22*a* van de Epidemie-ordonnantie zie hierboven onder Epidemie-ordonnantie.

Gezondheidspassen (art. 7). Voor de bepalingen omtrent de uitreiking dezer passen en de modellen ervan zie St. 1892 No. 44, waarvan artt. 3 en 4 van kracht zijn gebleven op grond van art. 8 Quar. ord.

Voor de beteekenis voor Ned.-Indië van de internationale overeenkomsten tot afschaffing van gezondheidspassen en tot afschaffing van de consulaire visa op die passen zie hieronder onder het Hoofd: Internationale Aangelegenheden.

Aan de schepen van diverse, geregeld op Ned.-Indië varende lijndiensten is door het Hoofd D.V.G. de in art. 7 lid 5 bedoelde vrijstelling verleend ten aanzien van verschillende buitenlandsche havens. De vrijstelling ten aanzien van Dilly (Port Timor) is opgenomen in Bb. No. 12653.

Gezondheidsboek (art. 8): zie St. 1911 No. 670 gew. 1912 No. 143. Model zie Bb. Nos. 7514 en 7624, aangevuld bij besluit Dir. O. en E. van 31 Jan. 1920 No. 4003.

---

(1) Zie onder het Hoofd: Internationale Aangelegenheden sub: Office International d'Hygiène Publique.

Van de verplichting tot viseering en invulling van het gezondheidsboek door den havenmeester (art. 8 lid 4 en 5*a*) is door het Hoofd D.V.G. krachtens lid 14 van art. 8 vrijstelling verleend aan schepen van diverse maatschappijen bij het aandoen van diverse binnenlandsche havens, zie Bb. Nos. 12427 gew. 12458.

Gezondheidsverklaring (art. 9). Model in Bb. No. 13090.

Telegrafisch aangesloten havens (art. 8 lid 4 en 5).

Aanwijzing van de havens, die als zoodanig kunnen worden aangemerkt, in Bb. Nos. 13058 en 13059.

Rivierenbesluit (ad. art. 11): Opgave van de punten, tot welke de schepen in quarantaine de Ned.-Indische rivieren mogen opvaren en van de plaatsen, waar het geneeskundig onderzoek dier schepen moet geschieden, zie Bb. Nos. 7548, aangevuld 7550, 7593, 9148, 9414 en 12508.

Gezondheidsonderzoek bij aankomst van een quarantainabel schip (art. 14). De instructie van den (fd.) havenarts met betrekking tot dit onderzoek is vastgesteld bij Bb. Nos. 7406 gew. 7595 en 7674 (1).

Tarief, bedoeld in lid 8 van art. 14, in Bb. Nos. 7402 gew. 7475, 7641, 7751, 7804, 8317, 8932, 10027, 10142 en 13601.

Geneeskundig onderzoek bij vertrek van een schip uit een besmetverklaarde Ned.-Indische haven (art. 32). Het tarief bedoeld in lid 5*a* is te vinden in dezelfde Bijbladen, waarin het tarief van art. 14 lid 8 is opgenomen (zie hierboven onder gezondheidsonderzoek).

Onder toezicht stelling en waarneming (resp. afzondering) van opvarenden.

Bevoegdheid van den havenarts om opvarenden onder toezicht of waarneming te stellen (art. 17 t/m 26). Faciliteit: zie Cholera-besluit (hierboven sub *a* 3).

In acht te nemen formaliteiten (art. 28). Regeling betreffende de storting in 's Lands kas van de in lid 1 van art. 28 bedoelde borgtocht Bb. No. 8629. Vaststelling van de in lid 10, 11 en 14 van art. 28 bedoelde modellen Bb. No. 8190.

Vergoeding van kosten voor huisvesting, transport, verpleging, voeding en eventueele begrafenis van in afzondering en onder waarneming gestelde personen (art. 29): Het tarief, bedoeld in lid 1 van art. 29 is opgenomen in Bb. 7402, 7475 en10142.

Quarantainestations (zie art. 2 sub „Afzondering'' en art. 15 lid 2): *a. Onrust-Kuiper* (Tandjong Priok). Bepalingen omtrent personeel en fondsen St. 1916 No. 136 en 1923 No. 389; *b. Soekolilo* (Soerabaja); *c. Poeloe Roebiah* (Sabang) en *d. Gloegoer* (Belawan-Deli). Bepalingen over personeel in Bb. No. 7176. Zie voorts onder het Hoofd: Bedevaart.

Voor het quarantainestation te *Kamaran* zie eveneens onder het Hoofd: Bedevaart.

IV. *Overige bepalingen omtrent besmettelijke en volksziekten.*

Influenza-ordonnantie St. 1920 No. 793 jo. 860 gew. 1921 No. 344 en 1931 No. 168 D 10° jo. 423.

Gele koorts: verbod van invoer en bezit van het virus van de gele koorts en van het nemen van proeven met dit virus St. 1931 No. 454.

Zie ook onder het Hoofd: Internationale Aangelegenheden en in dit Hoofdstuk onder Quarantaine-ordonnantie.

Pokken: zie onder de Hoofden: Vaccinedienst, Bedevaart, Bijzondere inrichtingen en instellingen (Landskoepokinrichting), Internationale Aangelegenheden en in dit Hoofdstuk onder Epidemie-ordonnantie.

---

(1) De instructie voor den (fd.) havenarts met betrekking tot zijn overige taak is te vinden in Bb. No. 8701.

Pest: zie onder de Hoofden: Pestbestrijding en Internationale Aangelegenheden en in dit Hoofdstuk onder Epidemie-ordonnantie.

Uitkeering aan weduwen enz. van personen overleden tengevolge van behandeling enz. van pestlijders St. 1904 No. 461.

Cholera: zie in dit Hoofdstuk onder Epidemie-ordonnantie en Quarantaine-ordonnantie en voorts onder de Hoofden: Bijzondere inrichtingen en instellingen (Instituut Pasteur), Bedevaart en Internationale Aangelegenheden.

Voorkomen van choleragevallen in scholen Bb. No. 7268.

Typhus: zie in dit Hoofdstuk onder Epidemie-ordonnantie en voorts onder de Hoofden: Bedevaart en Internationale Aangelegenheden.

Meningitis cerebrospinalis epidemica: zie in dit Hoofdstuk onder Epidemie-ordonnantie en onder het Hoofd: Internationale Aangelegenheden.

Bacillaire dysenterie: zie onder het Hoofd: Bedevaart en in dit Hoofdstuk onder Epidemie-ordonnantie.

Tuberculose. Bij G.B. van 26 October 1935 No. 11 gew. 31 Januari 1936 No. 13 is ingesteld een *Tuberculose-Studie-Commissie,* welke tot taak heeft de wetenschappelijke bestudeering van het tuberculose-vraagstuk in Ned.-Indië in zijn vollen omvang, teneinde het Hoofd D.V.G. te kunnen dienen van voorlichting bij het aangeven van de noodige richtlijnen bij de practische bestrijding van deze volksziekte; vgl Bb. 13987.

Lepra. Bij Bb. No. 6758 zijn de Hoofden van Gewestelijk Bestuur uitgenoodigd in ruimen kring bekend te maken, dat lepra een besmettelijke ziekte is. Bij Bb. Nos. 6853 en 9413 is door den Dir. O. E. aan Europeesche en Inlandsche schoolcommissiën medegedeeld, dat in verband hiermede aan kinderen, lijdende aan lepra, de toegang tot lagere scholen moet worden ontzegd. Ontsmetting der leermiddelen rondschrijven Dir. O. en E. 16 Augustus 1928 No. B. 65/24/2.

Zie over leprozerieën en opzending en vervoer van lepralijders onder het Hoofd: Ziekenhuiswezen.

Zie voor de vraag in hoever de zorg voor de leprabestrijding in de Gouvernementslanden van Java en Madoera is overgedragen aan lagere openbare gemeenschappen onder het Hoofd: Omvang en organisatie van de zorg voor de volksgezondheid sub II.

Framboesia. Rondschrijven Hoofd D. V. G. van 24 December 1919 No. 15551.

Geslachtsziekten. Zie rondschrijven Hoofd D.V.G. aan alle practiseerende geneesheeren 30 Dec. 1921 No. 17335.

Papagaaienziekteregeling 1935: St. 1935 No. 263 gew. 1936 No. 631.

Hondsdolheid. Zie onder: Bijzondere inrichtingen en instellingen (Instituut Pasteur) en voorts onder Departement van Economische Zaken onder Burgerlijke Veeartsenijkundige Dienst.

Machtiging tot beschikking over fondsen:

Bij St. 1924 No. 373 is het Hoofd D.V.G. gemachtigd om voor het doen van uitgaven in het belang van de bestrijding van *volksziekten* te beschikken over de jaarlijks daarvoor bij de begrooting uitgetrokken fondsen.

Bij G.B. van 9 Juli 1918 No. 50 is machtiging verleend om ten behoeve van de samenstelling en bijhouding van een sterftestatistiek volgens aanwijzingen van het Hoofd D.V.G. in de volgens dezen daarvoor in aanmerking komende gewesten te beschikken over de daarvoor jaarlijks bij de begrooting uitgetrokken gelden.

Bepalingen nopens het *opnemen en verplegen van aan besmettelijke ziekten lijdende burgers in de besmettelijke afdeeling van een militair hospitaal,* Bb. No. 9065 gew. 10775 en 11052. Voor het bijbehoorend Tarief zie Bb. No. 11069.

Verstrekking van geneesmiddelen in geval van epidemieën zie onder het Hoofd: Pharmaceutische Dienst, Medicijnverstrekking.

Voor de *overdracht van de zorg voor de voorkoming en bestrijding van besmettelijke- en volksziekten* op lagere openbare gemeenschappen zie hierboven onder het Hoofd: Omvang en organisatie van de zorg voor de volksgezondheid.

V. *Reglement op het maken en verkrijgbaar stellen van ijs en koolzuurhoudende wateren:* St. 1922 No. 678 gew. 1925 No. 258 en 1931 No. 413. Deze ordonnantie geeft regelen omtrent de vervaardiging van ijs en koolzuurhoudende wateren, benevens omtrent den verkoop, het vervoer enz. daarvan *door of vanwege den fabrikant.*

Onder *ijs* in deze ordonnantie vallen *niet* ijsproducten en ijspreparaten (ijs-lilin, ijs-lollies enz.).

Regelingen omtrent den verkoop, het vervoer enz. van ijs door anderen dan den fabrikant en omtrent ijsproducten en -preparaten zijn op verschillende plaatsen bij locale verordening vastgesteld.

Bepalingen nopens de eischen van zindelijkheid en hygiëne bedoeld in art. 2 zie Bb. Nos. 10276 gew. 10876, 11819, 12808, 12934 en 13184.

Bepalingen omtrent het geneeskundig toezicht op personen, werkzaam in fabrieken tot het vervaardigen van ijs en koolzuurhoudende wateren (art. 4 lid 2) zie Bb. No. 10355.

B. BEDEVAART.

Het vervoer van pelgrims naar en van het Heilige Land is, mede in verband met de voorschriften van de Sanitaire Conventie te Parijs (zie hieronder onder het Hoofd: Internationale Aangelegenheden), gebonden aan bijzondere voorschriften, ten doel hebbend om dit vervoer ter bescherming van den gezondheidstoestand der pelgrims en andere opvarenden onder zoo gunstig mogelijke hygiënische omstandigheden te doen plaats vinden en het binnendringen in Ned.-Indië van besmettelijke ziekten door de terugkeerende pelgrims te voorkomen. Deze voorschriften zijn neergelegd in de *Pelgrimsordonnantie 1922* (St. 1922 No. 698 verbeterd gew. 1923 Nos. 15 en 597, 1924 No. 529, 1925 No. 258, 1927 No. 286 jo. 1928 No. 42, 1931 No. 168 D 11° jo. 423, 1932 No. 554 en 1937 No. 507 jo. 1938 No. 671 en 1938 No. 670.

1. *Maatregelen in Ned.-Indië bij vertrek naar Djeddah:*

De pelgrims worden vóór het vertrek uit Ned.-Indië geneeskundig onderzocht en ingeënt tegen pokken, bacillaire dysenterie, cholera en typhus in de z.g. pelgrimshavens: Makasser, Soerabaja, Semarang, Tandjoeng Priok, Emmahaven, Palembang, Belawan Deli en Sabang (zie art. 25 jo. Bb. Nos. 10236, gew. 11018 en 11780. Voor de opsomming der pelgrimshavens zie art. 2). Voor de inenting van pelgrims, die de reis over Singapore maken, zie rondschrijven Hoofd D.V.G. 20 Sept. 1928 No. 25273. Het tarief voor het geneeskundig onderzoek, bedoeld in art. 25, bedraagt *f* 3.— per pelgrim, zie art. 29.

In de laatste pelgrimshaven, vanwaar het schip naar het buitenland vertrekt (z.g. eindhaven), worden het schip en de pelgrims nog aan eenige contrôlemaatregelen onderworpen, zie art. 30. Als eindhavens zijn aangewezen: Tandjoeng Priok, Emmahaven, Belawan en Sabang.

Reispassen. Bij ordonnantie, opgenomen in St. 1927 No. 508 gew. 1930 No. 386 is bepaald, dat alle pelgrims-Nederlandsche onderdanen moeten zijn voorzien van een reispas. Zie ook Bb. No. 11548 (Soerakarta), 11586 (Jogjakarta) en 12494 (Batavia, Semarang, Soerabaja). Instructies voor de toepassing: Bb. No. 11719. Voorschriften voor de invulling van de passen Bb. No. 7130. Aanwijzing der havens voor de in art. 3 bedoelde viseering der passen: St. 1931 No. 44 (met verbeterbl.). Toezicht op terugkeerende pelgrims, wier passen niet in orde zijn zie art. 4 lid 3 jo. Bb. No. 11689.

2. *Maatregelen gedurende de reis.*

Op grond van art. 127 van de Sanitaire Conventie van Parijs (zie hieronder onder het Hoofd: Internationale Aangelegenheden) moeten alle uit het Zuiden de Roode Zee binnen komende schepen het *quarantainestation Kamaran,* gelegen op het aan Engeland behoorende eiland van dien naam, aanloopen.

Nopens het beheer van dit quarantainestation is een *overeenkomst* gesloten tusschen Engeland en Nederland (mede voor Ned.-Indië), zie St. 1927 No. 488 gew. 1936 No. 154.

Kostelooze verstrekking van geneesmiddelen aan behoeftige bedevaartgangers Bb. No. 6757.

Voor de overige maatregelen gedurende de reis zie artt. 32 t/m 48 van de Pelgrimsordonnantie.

3. *Maatregelen bij terugkeer in Ned.-Indië.*

Bij aankomst in Ned.-Indië mag geen andere haven worden aangedaan dan Sabang (Poeloe Roebiah) of Tandjong Priok (Kuiper) zie art. 49. De pelgrimsschepen moeten daar in quarantaine gaan en worden aan de in art. 50 e.v. genoemde maatregelen onderworpen.

De *vergoeding* voor deze maatregelen is vastgesteld op *f* 4.50 voor iederen in het quarantainestation ontscheepten passagier benevens eventueele begrafeniskosten, zie art. 50 lid 3 jo. besluiten Dir. O. E. 8 April 1932 No. 11772/O. E. jo. 1 April 1935 No. 9536/O. E.

Vervoerkosten van Batavia of Tandjong Priok naar het eiland Onrust en omgekeerd Bb. No. 8337.

C. DE INVLOED VAN DE VOLKSVOEDING OP DE VOLKSGEZONDHEID.

Bij G. B. van 3 November 1914 No. 48 is ingesteld een *Commissie tot onderzoek van voedingsmiddelen,* die tot taak kreeg om, met het oog op de eventueele invoering van een officieele contrôle op de voedingsmiddelen hier te lande, aan te geven aan welke eischen de verschillende voedingsmiddelen in Ned.-Indië behooren te voldoen en volgens welke methoden deze behooren te worden onderzocht en gecontroleerd.

Tot dusver zijn de twee volgende publicaties van deze Commissie verschenen: „Voorschriften voor het onderzoek en de beoordeeling van levensmiddelen. I Melk (de z.g. melkcodex 1920); II Water (de z.g. watercodex 1930).

Voorts zijn door deze commissie adviezen gegeven over de eischen, waaraan de samenstelling van bepaalde aan de voorschriften van eenige verpakkingsverordeningen onderworpen voedingsmiddelen moeten voldoen.

Op 21 September 1934 is opgericht het Instituut voor Wetenschappelijke onderzoeking der volksvoeding en de daarmede samenhangende problemen in Ned.-Indië *(Instituut voor Volksvoeding).* Dit Instituut is een particuliere instelling, die gedurende de eerste jaren van haar bestaan een subsidie ontving van de „Koningin Wilhelmina Jubileum Stichting''. Voor 1937, 1938 en 1939 is aan het Instituut een bijdrage toegewezen uit het 25 millioen-plan. In zijn bestuur zijn opgenomen het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid als Voorzitter, de Directeur van Economische Zaken als Lid van het Dagelijksch Bestuur en voorts Hoofdambtenaren van het Departement van E. Z., hoogleeraren en andere personen, die belangstelling hebben voor het voedsel- en voedingsvraagstuk. Het doel van het Instituut is de bevordering van het onderzoek van de Volksvoeding in Nederlandsch-Indië in den ruimsten zin van het woord, de bevordering van de studie van den invloed dezer voeding op den gezonden en zieken mensch en het aangeven van maatregelen, waardoor de volksvoeding op rationeele en economische wijze kan worden verbeterd.

Ook treedt het Instituut op voedings- en voedselgebied adviseerend op, voorzoover dit niet door andere diensten wordt gedaan.

Tusschen 1931 en 1934 is door deskundigen op landbouwkundig, tuinbouwkundig, chemisch en geneeskundig gebied in onderlinge samenwerking een diepgaand onderzoek ingesteld naar de samenstelling van het Inheemsche menu te Koetowinangoen (regentschap Keboemen) en naar den invloed van dat menu op den gezondheidstoestand van de bevolking ter plaatse. Het rapport, dat door deze deskundigen over hun onderzoek is uitgebracht, is in 1934 door het Departement van Economische Zaken uitgegeven onder den titel: „Geld- en productenhuishouding, volksvoeding en -gezondheid in Koetowinangoen'' (het z.g. *Koetowinangoen-rapport).* Uit de fondsen, die uit het 25-millioen-plan aan het Instituut zijn toegewezen, wordt thans op verschillende andere plaatsen in Nederlandsch-Indië een diepgaand onderzoek naar het Inheemsch menu ingesteld op dezelfde basis als in Koetowinangoen is geschied.

De officieele propaganda voor een bepaalde voedingswijze onder de Inheemsche bevolking is door de Regeering opgedragen aan de *afdeeling Medisch Hygiënische Propaganda van den Dienst der Volksgezondheid* (1) in samenwerking met het Europeesch en Inlandsch Bestuur (Reg. omslagvel van 26 Augustus 1937 No. 21699).

Voor de *contrôle op voedingsmiddelen* als uitvloeisel van de *Verpakkingsordonnantie* zie onder: Departement van Economische Zaken.

Voor het *toezicht op de bereiding en het verkrijgbaar stellen van ijs en koolzuurhoudende wateren* zie hierboven onder het Hoofd: Bestrijding en voorkoming van besmettelijke en volksziekten sub V.

D. DOODSCHOUW c. a.

Verplichte doodschouw voor Europeanen en met dezen gelijkgestelden (art. 46 Reglement op den Dienst der Volksgezondheid). Plaatsen, waar de doodschouw wordt toegepast: Serang, Rangkasbetoeng, Pandeglang, Batavia, Meester-Cornelis, Tangerang, Buitenzorg, Poerwakarta, Soekaboemi, Tjiandjoer, Bandoeng, Tjimahi, Soemedang, Tasikmalaja, Garoet, Cheribon, Koeningan, Indramajoe, Madjalengka, Pekalongan, Semarang, Ambarawa, Salatiga, Magelang, Bandjarnegara, Banjoemas, Poerwokerto, Poerworedjo, Jogjakarta, Soerakarta, Klaten, Madioen, Ngawi, Kediri, Soerabaja, Pamekasan, Pasoeroean, Malang, Bondowoso, Teloek Betoeng (Tandjoeng Karang en Sepandjang inbegrepen), Palembang, Benkoelen, Padang, Fort de Kock, Sawahloento, Taroetoeng, Medan, Sabang, Koetaradja, Sigli, Tandjoengpinang, Muntok, Bandjermasin, Makasser, Menado, Amboina, Singaradja (zie Bb. Nos. 8354 gew. 8516, 10203, 11833 en 12938).

Nadere regeling der afgifte van doodsverklaringen en doodsoorzaakverklaringen Bb. No. 11931.

Verplichte doodschouw van Inlanders en Vreemde Oosterlingen (Doodschouw-ordonnantie) St. 1916 No. 612, gew. 1917 No. 497, 1919 No. 225 en 1921 No. 781 jo. 1925 No. 127. De doodschouw-ordonnantie is toepasselijk verklaard op de *plaatsen* Ambarawa (St. 1917 No. 578), Bagan Si Api Api (St. 1936 No. 428), Bandoeng (1920 No. 681), Batavia (1917 No. 97 jo. 1921 No. 63), Cheribon (1922 No. 170), Jogjakarta (1922 No. 493), Koedoes (1923 No. 504), Malang (1929 No. 385), Medan (1918 No. 150), Meester Cornelis (1921 No. 62), Palembang (1920 No. 467), Semarang (1917 No. 97), Soekaboemi (1920 No. 271), Soerabaja (1917 No. 97); de *onderdistricten* Adjibarang (1938 No. 123), Brebes (1933 No. 147), Bantaroedjeg (1936 No. 37), Belik (1935 No.

---

(1) Zie hierboven onder het Hoofd: Intensief Hygiëne werk sub 4.

581), Djatibarang (1933 No. 502), Djatinegara (1933 No. 502), Indihiang (1929 No. 365), Kalibakoeng (1930 No. 421), Kawaloe (1930 No. 94), Lebaksioe (1933 No. 147), Leuwisari (1930 No. 94), Madirantjan (1930 No. 250), Madja (1930 No. 219), Madjalengka (1934 No. 67), Malangbong (1930 No. 534), Manondjaja (1932 No. 534), Moga (1933 No. 503), Pakoentjen (1933 No. 55), Panawangan (1929 No. 365), Pandjaloe (1934 No. 394), Paseh (1932 No. 130), Panoembangan (1929 No. 365), Poeloesari (1932 No. 172), Randoedongkal (1935 No. 360), Singaparna (1930 No. 360), Slawi (1932 No. 378), Soekaradja (1934 No. 488), Tasikmalaja (1930 No. 342), Tjiamis (1929 No. 365), Tjiandjoer (1930 No. 376), Tjibeber (1932 No. 553), Tjibeureum (1930 No. 232), Tjidjoelang (1929 No. 365), Tjigalontang (1932 No. 515), Tjikoneng (1930 No. 34), Tjilongok (1938 No. 123), Tjipaganti (1930 No. 125), Tjiwidej (1929 No. 365), Wanajasa (1933 No. 312), Waroengkondang (1938 No. 260), Waroengpring (1933 No. 503), Watoekoempoel (St. 1936 No. 665), de *districten* Adiwerna (1933 No. 147), Bajongbong (1931 No. 59), Bloeboer Limbangan (1931 No. 59), Boemiajoe (zonder de onderdistricten Pagoejangang en Tandjong, 1930 No. 421 jo. 1933 No. 388 en 1934 No. 617), Boemidjawa (1930 No. 421), Darmaradja (1937 No. 451), Garoet (1931 No. 59), Kroja (1938 No. 179), Leles (1931 No. 59), Pameungpeuk (1933 No. 287), Poerwokerto (1938 No. 123), Segalaherang (1933 No. 312), Sidaredja (1937 No. 648), Soemedang (1930 Nos. 24 en 377), Taradjoe (1934 No. 488), Tandjoengsari (1930 Nos. 24 en 377), Tjiawi (1929 No. 365), Tjibatoe (1931 No. 59), Tjikadjang (1933 No. 287), Tjikampek (1938 No. 377), Tjonggeang (1933 No. 312), Trogong (1931 No. 59), de *afdeeling* Poerbalingga (1925 No. 300), het *regentschap* Bandoeng (1932 No. 221) en het gebied van de gemeente Pematang Siantar (1920 No. 550).

Modellen voor de verklaringen van doodschouw en van bevinding bij doodschouw Bb. Nos. 8660 en 8734.

In 1934 is te Londen een internationale *overeenkomst betreffende de statistieken van doodsoorzaken* gesloten, die, zij het met een voorbehoud, ook op Nederlandsch-Indië van toepassing is verklaard, zie St. 1936 No. 591 (toetreding zie St. 1939 No. 11). Bij deze overeenkomst verplichten de aangesloten landen zich om voor hun statistieken der doodsoorzaken een in de overeenkomst aangeduide nomenclatuur te gebruiken.

Bijzondere inrichtingen en instellingen.

Landskoepokinrichting en Instituut Pasteur.

De landskoepokinrichting is bestemd tot het aankweeken en verstrekken van dierlijke koepokstof, tot inrichting voor koepokinenting en tot het opleiden van vaccineerend personeel (zie hoofdstuk over vaccinedienst). Zie St. 1890 No. 163, 1895 No. 148 en 1902 No. 270 jo. 1905 No. 285 en reglement in Bb. No. 9406.

Sedert 1923 zijn de Landskoepokinrichting en het daarbij behoorend Instituut Pasteur te Bandoeng gevestigd.

Het Instituut Pasteur is bestemd tot het verleenen van geneeskundige behandeling tegen de gevolgen van dollehondsbeet, tot het aankweeken en verstrekken van sera en vaccins, alsmede voor het inenten tegen cholera (Bb. Nos. 5186, 5981, 7396, 7502, 7870). Zie verder Bb. 5873, 6731 en 8779 jo. 5346 (opzending wegens dollehondsbeet naar het Instituut Pasteur) en 8196 (staat van inlichtingen van personen, die zich aanmelden voor behandeling).

Bepalingen ter voorkoming en bestrijding van hondsdolheid (Hondsdolheidordonnantie 1926) zie St. 1926 No. 451. Uitvoeringsvoorschriften St. 1926 No. 452, 1928 Nos. 52, 180, 213, 263, 1930 No. 90.

Bijbl. No. 13269 tarieven voor geneeskundige onderzoekingen.

Eykman-Instituut (Centraal Laboratorium van den D. V. G.). De vroegere naam „Geneeskundig Laboratorium'' is met ingang van 15 Januari 1938 aldus gewijzigd. Zie St. 1888 No. 17, aangevuld 1895 No. 49, 1901 No. 89 en 1920 No. 686.

Tot den werkkring van het laboratorium behoort (zie Reglement in Bijbl. No. 8648) het bestudeeren van in de tropen voorkomende ziekten, hare oorzaken, verspreiding, voorkoming en bestrijding, het geven van leergangen in tropische ziekten, het onderzoek van pathologische praeparaten, het verstrekken van adviezen op geneeskundig en hygiënisch gebied, het verrichten van microscopische, biologische en scheikundige onderzoekingen in het belang der Justitie en het verrichten van scheikundige en pharmaceutische onderzoekingen en het onderzoek naar den aard van de voedingsmiddelen hier te lande. Zie besl. Hoofd D. V. G. 23 April 1918 No. 4053 betreffende verrichtingen van het laboratorium.

Opleiding tot mantri-malaria heeft plaats aan de afdeeling malaria van het laboratorium.

Afdeelingslaboratoria zijn te Soerabaja, Makassar en Semarang (St. 1918 No. 443).

Bb. No. 13269 tarieven voor geneeskundige onderzoekingen.

Internationale aangelegenheden.

1. *Eastern Bureau Singapore. Health Section van den Volkenbond.*

Nederlandsch-Indië is aangesloten bij het „Eastern Bureau'' te Singapore. Deze organisatie, welke deel uitmaakt van den Volkenbond, werd in Februari 1925 opgericht met steun van de Rockefeller Foundation.

Hoofddoel van het Bureau is een snelle berichtgeving omtrent het voorkomen van gevallen van quarantaineziekten in de havenplaatsen van het Verre Oosten.

Op het oogenblik ontvangt het Bureau wekelijks telegrafisch bericht van omstreeks 150 havens in het Verre Oosten. Al deze berichten worden tot een communiqué verwerkt, dat elken Vrijdag en Zaterdag in code wordt gebroadcast respectievelijk door Saigon en Malabar. Hetzelfde communiqué wordt elken morgen uitgeseind in gewone taal. Verder verzamelt het Bureau gegevens op epidemiologisch, demographisch en hygiënisch gebied, welke opgenomen worden in een wekelijksch blaadje „The Weekly Fasciculus''. Ten slotte hebben vraagstukken van internationaal hygiënisch belang de aandacht van het Bureau.

2. *Office International d'Hygiëne Publique.*

Nederlandsch-Indië is eveneens lid van het Office International d'Hygiène Publique, gevestigd te Parijs en in 1907 officieel ingesteld. Het staat naast de Volkenbondsorganisatie en verricht als zoodanig zelfstandig een internationale taak op medisch en hygiënisch gebied. Het houdt zich inzonderheid bezig met de voorbereiding en totstandbrenging van internationale conventies op sanitair terrein. De belangrijkste daarvan is de *Sanitaire Conventie van Parijs van 1926,* in November 1930, onder zekere voorbehouden, voor Nederlandsch-Indië geratificeerd (zie St. 1931 No. 150). Deze Conventie geeft internationale voorschriften ten aanzien van de zgn. quarantaineziekten (pest, cholera, gele koorts, vlektyphus en pokken), alsmede ten aanzien van de bedevaart. Het Office speelt verder een belangrijke rol bij de onderlinge uitwisseling van wetenschappelijke gegevens op medisch hygiënisch gebied.

3. *Overeenkomst betreffende de afschaffing van de consulaire visa op gezondheidspassen.*

Tot deze op 22 December 1934 te Parijs gesloten overeenkomst is Nederland

mede voor Ned.-Indië toegetreden, zie St. 1935 No. 154 [1]. Een opsomming van de overige tot dusver toegetreden landen is te vinden in St. 1937 No. 487 en 1938 No. 443.

De overeenkomst bepaalt, dat schepen, ingeschreven in één der bij de overeenkomst aangesloten landen bij aankomst in havens van andere aangesloten landen op hun gezondheidspassen geen visa van de consulaire vertegenwoordigers dier landen behoeven te toonen.

Naast evengenoemde overeenkomst bestaat een afzonderlijke overeenkomst, gesloten tusschen de Nederlandsche en de Fransche Regeering, waarbij ook in het onderlinge scheepvaartverkeer tusschen Ned.-Indië en Indo-Chine — op welk gebied de in de vorige alinea genoemde algemeene overeenkomst niet toepasselijk is verklaard — de consulaire visa op gezondheidspassen zijn afgeschaft, zie St. 1936 No. 590.

4. *Overeenkomst betreffende het beheer van het quarantainestation Kamaran:* zie hierboven onder het Hoofd: Bedevaart.

5. *Overeenkomst betreffende de statistieken dèr doodsoorzaken.* zie hierboven onder het Hoofd: Doodschouw c.a.

6. In Augustus 1937 is te Bandoeng een *conferentie van landen uit het Verre Oosten betreffende landelijke hygiëne* (Intergovernmental Conference of Far Eastern Countries on Rural Hygiëne) gehouden, bijeengeroepen en voorbereid door den Volkenbond. Ter conferentie is een eindrapport vastgesteld, bevattende een overzicht van het ter conferentie behandelde benevens de in de plenaire zittingen aangenomen conclusies en aanbevelingen, welk rapport door den Volkenbond is uitgegeven.

7. *Verdragen betreffende verdoovende middelen.* Zie onder: Opiumregie.

INRICHTINGEN BEHOORENDE TOT DEN (LANDS)DIENST DER VOLKSGEZONDHEID.

De Centrale Gouvernements Burgerlijke Ziekeninrichtingen (Batavia, Soerabaja, Semarang). Zie onder Ziekenhuiswezen.

De Gouvernements Burgerlijke Ziekeninrichtingen in de Buitengewesten. Zie onder: Ziekenhuiswezen.

De Landskoepokinrichting en het Instituut Pasteur te Bandoeng. Zie onder: Bijzondere inrichtingen en instellingen.

Het Eykman-Instituut (Centraal Laboratorium van den D. V. G.). Zie onder: Bijzondere inrichtingen en instellingen.

De afdeelingslaboratoria te Soerabaja, Makasser en Semarang. Zie onder: Bijzondere inrichtingen en instellingen.

Het laboratorium voor lepraonderzoek, gevestigd in het afdeelingslaboratorium te Semarang. Zie onder: Bestrijding en voorkoming van besmettelijke en volksziekten IV.

Het Laboratorium voor technische hygiëne van den D. V. G. Zie onder: Gezondmakingswerken en Volkshuisvesting.

De Ned.-Indische Artsenschool (N. I. A. S.) te Soerabaja. Zie onder Vakonderwijs sub V: Opleiding medisch personeel.

De Ned.-Indische tandartsenschool te Soerabaja (Stovit). Zie onder Vakonderwijs sub V: Opleiding medisch personeel.

---

[1] De ter zelfder tijd en plaats gesloten overeenkomst betreffende de afschaffing van de gezondheidspassen zelf is *niet* op Ned.-Indië toepasselijk verklaard (Zie St. 1935 No. 154). De Ned.-Indische wetgeving (Quarantaine-ordonnantie art. 7 lid 5) opent echter de mogelijkheid om vrijstelling van het voeren van gezondheidspassen te verleenen. Zie hierboven onder het Hoofd: Bestrijding en voorkoming van besmettelijke en volksziekten sub III (gezondheidspassen).

DEPARTEMENT VAN ECONOMISCHE ZAKEN.

De *werkkring* van het Dep. E. Z. omvat ingevolge artikel 6 van St. 1924 No. 576, gew. 1925 No. 345, 1933 No. 509, 1934 Nos. 603 en 704 en 1935 No. 514:

a. de landbouw-, tuinbouw- en visscherijvoorlichting en de plantenquarantaine;
b. de onderzoekingen en verrichtingen op natuurwetenschappelijk en economisch gebied, waarop de onder *a* genoemde voorlichting steunt, met inbegrip van het onderzoek inzake de voorkoming en bestrijding van ziekten en plagen der cultuurgewassen;
c. de zuiver natuurwetenschappelijke onderzoekingen, niet behoorende tot den werkkring van andere departementen, zoomede de bescherming van de natuurrijkdommen en van de in het wild voorkomende planten- en diersoorten;
d. de overheidsbemoeienis op veeartsenijkundig gebied en het veeartsenijkundig onderzoek;
e. het boschwezen;
f. het landbouwkundig-, veeartsenijkundig- en boschbouwkundig onderwijs;
g. de nijverheidsvoorlichting en de bevordering van de binnenlandsche groot- en klein-industrie, zoomede het verrichten van scheikundige en technische onderzoekingen ten behoeve van 's Lands diensten en van handel en nijverheid;
h. de binnen- en buitenlandsche handelswaarneming en handelsvoorlichting en de behandeling van handelspolitieke aangelegenheden;
h. bis. de bevordering van de economische organisatie van het binnenlandsche bedrijfsleven inzonderheid van dat der inheemsche bevolking;
i. de maatregelen op het gebied van de cultures, de nijverheid en den handel, welke in bijzondere omstandigheden noodig blijken;
j. de centrale aanschaffing in N.-I. en omringende landen van voor 's Lands dienst benoodigde goederen;
k. het ijkwezen;
l. de landsdrukkerij;
m. de landsondernemingen van landbouw;
n. de handelsstatistiek en de verzameling van andere statistische gegevens;
o. de uitgifte van vergunningen voor kustvisscherij, de verpachting van het recht tot het visschen naar parelschelpen, paarlemoerschelpen, tripang en sponzen, zoomede de verhuur en verpachting van het recht tot het inzamelen van eetbare vogelnesten, vleermuizenmest en schildpadeieren.

AFDEELING ALGEMEENE ECONOMISCHE AANGELEGENHEDEN.

Deze afdeeling heeft bemoeienis met algemeene economische vraagstukken, meer speciaal die, waarbij de belangen van de Inheemsche bevolking zijn betrokken. Dientengevolge verleent zij, wanneer noodig, eveneens haar medewerking aan het uitwerken van diverse maatregelen, waarvan overigens de uitvoering behoort tot de taak van andere afdeelingen van dit Departement.

De afdeeling houdt zich o.a. bezig met het voedingsvraagstuk, kwesties betreffende loonen en werkgelegenheid en transportaangelegenheden. Daarnaast

heeft zij indirect bemoeienis met agrarische aangelegenheden, zooals grondreserveering, kolonisatie, credietwezen en geldcirculatie.

In de afdeeling worden ook enkele periodieke publicaties verzorgd, zooals het economische kwartaalverslag, waarvoor voortdurend het conjunctuurverloop en de invloed daarvan op den landbouw en de daarbij betrokken bevolkingsgroepen wordt geobserveerd.

Onder het toezicht van den Hoofdambtenaar voor Economische Zaken is tevens gesteld de *Coöperatie en Binnenlandsche Handelsvoorlichting.* Deze afdeeling is ontstaan door samensmelting van het voormalige kantoor voor de Coöperatie en den dienst voor de Binnenlandsche Handelsvoorlichting; uit practische overwegingen zijn de werkzaamheden met betrekking tot de *schuldbevrijding van Inlandsch grondbezit* en de daarop voorkomende aanplantingen tevens bij deze afdeeling ondergebracht.

Het voormalige Kantoor voor de Coöperatie werd bij G.B. 22 Oct. 1935 No. 23 (St. No. 514) van het Dep. B.B. overgedragen aan het Dep. E.Z. In verband hiermede zijn de bevoegdheden, bemoeienissen en verrichtingen, vastgelegd in de instructie voor den Adviseur voor Volkscredietwezen en Coöperatie (Bb. 11290), zooals deze instructie is gewijzigd bij G.B. 14 April 1934 No. 4 (Bb. 13253) en in andere op dien dienst betrekking hebbende administratieve voorschriften, overgedragen aan den Dir. E.Z.

De Hoofdambtenaar voor Economische Zaken is belast met de functie van Adviseur voor Volkscredietwezen en Coöperatie.

De voornaamste taak van het voormalige kantoor voor de Coöperatie, thans overgedragen aan de afdeeling Coöperatie en Binnenlandsche Handelsvoorlichting, bestond in de uitvoering van de Regeling Inlandsche Coöperatieve Vereenigingen (St. 1927 No. 91). Deze regeling, krachtens welke aan coöperaties, ingeschreven in het door den Adviseur aangehouden openbaar register, rechtspersoonlijkheid wordt toegekend, dient tot leidraad bij het geven van leiding en voorlichting voor de Inheemsche organisaties, die als coöperaties ingeschreven zijn of inschrijving hebben aangevraagd. De Adviseur is belast met de inschrijving en openbaarmaking in het officieel nieuwsblad van nieuw opgerichte vereenigingen. Bijstand wordt verleend bij de samenstelling van de akte van oprichting, terwijl de ambtenaren van den dienst toezicht en contrôle uitoefenen op de werking der coöperatieve vereenigingen, die verplicht zijn registers en bescheiden aan te houden en jaarlijks een balans op te maken. Naast genoemde ambtenaren zijn een aantal toezichthouders, commissies van toezicht en coöperatieve centrales belast met de contrôle en het toezicht op coöperatieve vereenigingen. Ultimo 1936 is de z.g. Moedercentrale opgericht, welke in het algemeen de belangen van de coöperatieve centrales behartigt en in het bijzonder op bescheiden schaal overtollige gelden van de centrales kan beleggen.

De voormalige afdeeling Binnenlandsche Handelsvoorlichting ressorteerde tot ulto. 1938 nog onder het Kantoor voor den Handel, hoewel zij reeds eenige jaren onder de directe leiding stond van den Hoofdambtenaar voor Economische Zaken, aangezien deze afdeeling tal van vraagstukken had te behandelen, welke nauw verband hielden met de bedrijfsorganisatie en ten deele of reeds indirect werden behandeld door den dienst voor Coöperatie.

Het dienstonderdeel Binnenlandsche Handelsvoorlichting heeft de voorlichting van den binnenlandschen handel tot taak; deze omvat:

a. het verzamelen van gegevens omtrent den handel der Inheemsche bevolking, wat betreft structuur, afzet, transport, handelsusances van op belangrijke producten gespecialiseerde handelsbedrijven enz.;

b. het verleenen van tusschenkomst bij de bevoegde instanties, wanneer de handel moeilijkheden ondervindt bij de toepassing van Overheidsmaatregelen, bij transport, crediet en bij het zoeken van nieuwe handelsrelaties;

c. het onderzoek naar nieuwe afzetmogelijkheden voor de voortbrengselen van bevolkingsindustrieën, landbouw en visscherij;
d. het verleenen van bijstand en voorlichting voor het tot stand brengen van geëigende Inheemsche organisaties op het terrein van den handel;
e. de verzorging van een goede berichtgeving omtrent de binnenlandsche markt.

De ambtenaren van den buitendienst voor coöperatie en binnenlandsche handelsvoorlichting zijn thans tot één corps samengevoegd. De buitendienst heeft kantoren te Batavia, Bandoeng, Cheribon, Poerwokerto, Semarang, Jogjakarta, Kediri, Soerabaia en Probolinggo en in de Buitengewesten te Palembang, Bandjermasin en Pontianak. De ambtenaren van den buitendienst onderhouden het contact met de centrales en andere organen, die toezicht uitoefenen op de coöperatieve vereenigingen en oefenen contrôle en toezicht uit op de primaire coöperaties; zij vervullen opdrachten ten behoeve van de binnenlandsche handelsvoorlichting en verstrekken inlichtingen en verleenen bijstand aan handelaren, die zich tot hen wenden.

Voor zoover de schuldbevrijding van Inheemsch grondbezit door middel van coöperatieve vereenigingen geschiedt, berust het toezicht en de uitvoering van deze maatregelen bij de afdeeling Coöperatie en Binnenlandsche Handelsvoorlichting.

Schuldbevrijdingscoöperaties zijn opgericht in Bantam ten behoeve van de klapperboombezitters, in het regentschap Garoet voor de djeroektuinbezitters en in het regentschap Indramajoe ten behoeve van de padi- en manggacultuur. Deze coöperaties dragen het karakter van producentenorganisaties.

In opdracht van de Indische Regeering is door den Directeur van Economische Zaken een *Commissie van redactie ten behoeve van de economische voorlichting van de Inheemsche pers* ingesteld, onder presidium van den Hoofdambtenaar voor Economische Zaken, in welke commissie eenige (hoofd)ambtenaren van dit Departement zitting hebben, zoomede de Hoofdambtenaar voor de Volkslectuur. Zij heeft tot taak een doelmatige voorlichting van de Inheemsche bevolking over economische en sociale vraagstukken te doen verzorgen, zooals over bedrijfsorganisatie en -boekhouding, coöperatie, woekerbestrijding, credietverleening, hygiëne, landbouw, nijverheid, veeteelt, contingenteering, en de daarop betrekking hebbende Regeeringsmaatregelen. Het ligt in de bedoeling om, onder toezicht van genoemde commissie en in samenwerking met het Kantoor voor de Volkslectuur en den ambtenaar voor de persvoorlichting, regelmatig korte verhandelingen over genoemde onderwerpen te verspreiden, welke tevens worden opgenomen in het in samenwerking met het Kantoor voor de Volkslectuur uit te geven periodiek „Pereconomian Ra'jat''.

De onderafdeeling Zeevisscherij is met ingang van 1939 losgemaakt van den Dienst van den Landbouw en onder leiding gesteld van den Hoofdambtenaar voor Economische Zaken, die tevens zitting heeft in den Raad van Toezicht van het Instituut voor de Zeevisscherij. Deze onderafdeeling heeft tot taak het visscherijbedrijf op zee van voorlichting te dienen, ten einde de productiviteit van het Inheemsche visscherijbedrijf te verhoogen, de visscherijtechniek en de methode van conserveering te verbeteren en den afzet van visch te verruimen. De onderzoekingen, welke daarvoor noodig zijn, worden verricht op het *zeevisscherijstation* bij Batavia, en enkele substations te Tegal, Cheribon, Semarang en Soerabaja. Om proeven te kunnen nemen met mechanisch voortbewogen visschersvaartuigen is aan het station te Batavia een werf verbonden. In proefbedrijven worden de resultaten van het onderzoek op het gebied van scheepsbouw en visscherij in de practijk getoetst en aan de belanghebbende visschersbedrijven gedemonstreerd.

Ten einde voor een juiste uitvoering van deze taak de noodige soepelheid te verkrijgen, zijn de opgesomde werkzaamheden opgedragen aan een afzonder-

lijke stichting ten algemeene nutte, het Instituut voor de Zeevisscherij. De daarvoor in aanmerking komende onderdeelen zijn op commercieelen voet ingericht, terwijl voor het onderzoekingswerk subsidie van den Lande wordt ontvangen. Een Raad van Toezicht controleert de handelingen van het Instituut; de dagelijksche leiding is in handen gelegd van een visscherijconsulent, bijgestaan o.m. door technische bedrijfsleiders, die met het toezicht op de proefbedrijven en de uitvoering van technische proefnemingen zijn belast.

DIENST VAN DEN LANDBOUW.

Aan den Dienst van den Landbouw is opgedragen de verzorging van aangelegenheden, betrekking hebbende op den landbouw en de binnenvisscherij der Inheemsche bevolking, het wetenschappelijk onderzoek op landbouwgebied, zoomede het ontwerpen en ten uitvoer brengen van de voor de thee-, kina-, rubber- en suikercultuur bestaande restrictie-maatregelen. Ook behoort tot zijn taak de contrôle op den invoer van planten (daaronder begrepen vruchten en zaden) uit het buitenland, den uitvoer van plantmateriaal en de bescherming van gewassen tegen plantenziekten.

De dienst is, onder de overkapping van het hoofdkantoor (algemeene leiding), gesplitst in drie afdeelingen, nl. de afdeeling Landbouwvoorlichting en Binnenvisscherij, de afdeeling Algemeen Proefstation voor den Landbouw en de afdeeling Ondernemingslandbouw.

ALGEMEENE LEIDING.

De centrale dienstleiding zorgt voor de coördinatie van de verschillende onderdeelen van den dienst, zij draagt zorg voor het verband tusschen deze onderdeelen en regelt het contact met andere diensten van het Dep. E. Z. en de buiten het Departement staande instanties, voor zoover deze bemoeienis hebben met den landbouw.

Bij de centrale dienstleiding worden de zich voordoende algemeene vraagstukken betreffende den landbouw in behandeling genomen, veelal met steun van de daarvoor in aanmerking komende afdeelingen. Als onderdeel van het Departement behoort het verstrekken van landbouwkundige adviezen aan de Departementsleiding tot zijn taak.

Naast zijn eigenlijke functie is het hoofd van den Dienst van den Landbouw Regeeringscommissaris in Nederlandsch-Indië voor de kinacultuur en den afzet van kinabast en kinine, Voorzitter van de Crisiscultuurcentrales en Voorzitter van de Commissie tot Vaststelling van de Standaardproducties van Kina-ondernemingen. Voor de uitvoering van de hieraan verbonden werkzaamheden wordt gebruik gemaakt van de organen van den Dienst.

A. AFDEELING LANDBOUWVOORLICHTING EN BINNENVISSCHERIJ.

a. Kantoor.

Tot de taak van het hoofd van de afdeeling Landbouwvoorlichting en binnenvisscherij behoort het doen van onderzoekingen, het verzamelen en verwerken van gegevens en het verstrekken van adviezen inzake landbouwkundige- en sociaalagronomische aangelegenheden op het gebied van den bevolkingslandbouw, den kleinlandbouw en de kolonisatie van Europeanen.

Ten opzichte van de provinciale landbouwvoorlichtingsdiensten op Java en Madoera en de afdeelingen landbouwvoorlichting van de Gouverneurskantoren in de Buitengewesten oefent het hoofd van de afdeeling Landbouwvoorlichting en binnenvisscherij een coördineerende functie uit.

b. Onderafdeeling Landbouwvoorlichting.

In verband met de reeds plaats gevonden overdracht van de zorg voor de voorlichting op het gebied van den landbouw, waaronder ook tuinbouw en binnenvisscherij, aan de provincies op Java en Madoera (St. 1936 No. 717 jo. 1937 No. 278), de overdracht van deze zorg aan de in de Buitengewesten in te stellen groepsgemeenschappen (St. 1937 No. 510) — hetgeen inmiddels is geschied ten aanzien van de groepsgemeenschappen Minangkabau en Bandjar (St. 1938 Nos. 132, 133 en 264) — en de voorgenomen instelling van de residentie-diensten, welke de landbouwvoorlichting in de residenties in de Buitengewesten (onder het toezicht van de betrokken Gouverneurs) zullen verzorgen, zal de taak van de onderafdeeling Landbouwvoorlichting zich, voor wat de rechtstreeksche voorlichting betreft, beperken tot den Inheemschen landbouw in de Vorstenlanden op Java.

Daartoe wordt het hoofd van de afdeeling Landbouwvoorlichting en binnenvisscherij bijgestaan door een inspecteur-titulair te Jogjakarta en een landbouwconsulent te Soerakarta, die de landbouwers voorlichten, adviezen verstrekken, en proefvelden en proeftuinen beheeren. De inspectie omvat het gebied van de Gouvernementen Jogjakarta en Soerakarta, terwijl den inspecteur-titulair tevens het beheer van den landbouwvoorlichtingsdienst in het ressort (Gouvernement) Jogjakarta is toevertrouwd en den landbouwconsulent de leiding van den voorlichtingsdienst in het ressort (Gouvernement) Soerakarta is opgedragen. Voor de plaatselijke voorlichting zijn aan genoemde functionarissen toegevoegd adjunct-landbouwconsulenten, landbouwopzichters, een tuinbouwkundig ambtenaar 1e klasse en een tuinbouwopzichter.

Sedert de instelling van de Gouvernementen Sumatra, Borneo en Groote Oost (St. 1936 No. 68 jo. 1938 No. 264) wordt door de Gouverneurs toezicht op den landbouwvoorlichtingsdienst in hun gewest uitgeoefend, overeenkomstig de deswege bestaande bepalingen en de aanwijzingen van den Directeur van Economische Zaken.

Voor de uitoefening van dit toezicht beschikken de Gouverneurs van Sumatra en de Groote Oost over een inspecteur van den landbouw en de Gouverneur van Borneo over een inspecteur-titulair. Deze functionarissen zijn ondergeschikt aan de Gouverneurs, die hen, na overleg met den Directeur van Economische Zaken, van een algemeene instructie voorzien.

De landbouwconsulenten in de residenties buiten Java en Madoera zullen optreden als hoofden van de residentie-diensten voor landbouwvoorlichting en zijn als zoodanig ondergeschikt aan de Residenten. Door den betrokken Gouverneur wordt, na overleg met den Directeur van Economische Zaken, een algemeene instructie vastgesteld voor deze hoofden van residentie-diensten.

De provinciale landbouwvoorlichtingsdiensten staan onder de leiding van provinciale inspecteurs, die, met het meerendeel der landbouwconsulenten-ressortleiders en verder ambtelijk personeel, door den Directeur van Economische Zaken ter beschikking van de provincies worden gesteld (G. B. van 30 Dec. 1926 No. 3 en 29 Dec. 1928 No. 10).

Naast hun functie van leider van den landbouwvoorlichtingsdienst in de hun toegewezen ressorten, hetzij in de Vorstenlanden, bij de provincies op Java en Madoera, in de groepsgemeenschappen, dan wel bij de residentie-diensten in de Buitengewesten, hebben de landbouwconsulenten ambtshalve bemoeienis met verschillende agrarische aangelegenheden; zij hebben ambtshalve zitting in de plaatselijke bevloeiingscommissies (Bb. 9372, 10542 en 12645), zijn voorts betrokken in het onderzoek van aanvragen om vergunning tot vestiging of uitbreiding van suikerondernemingen en dienen van advies inzake erfpachts-

aanvragen voor grooten of kleinen landbouw, inhuur van gronden door tabaksondernemingen en vaststellen van grenzen der boschreserves.

Bij Regeeringscirculaire, opgenomen in Bb. 10862, is aan de Hoofden van gewestelijk bestuur op Java en Madoera medegedeeld, dat niet tot ingrijpende maatregelen op landbouwkundig gebied ten aanzien van den Inlandschen landbouw mag worden overgegaan, alvorens daartoe de instemming der Regeering is verkregen. Daartoe behooren niet de regelingen, voortvloeiende uit plaatselijke waterreglementen of de uit de opdracht van het waterbeheer voortvloeiende bevoegdheid, evenmin als de zuiver economische verbeteringen, welke zonder eenige bestuursbemoeienis of andere pressie door den landbouwvoorlichtingsdienst worden aanbevolen (Bb. 6373 en 9192). De landbouwconsulenten dienen periodiek gegevens in of verleenen hulp bij de samenstelling van periodieke verslagen over den landbouweconomischen toestand, den stand der voedselgewassen, den voedseltoestand, rijstprijzen en den toestand van de rubbercultuur; van mislukkingen, ziekten en plagen der gewassen wordt kennis gegeven aan den Directeur van Economische Zaken (Bb. 6423 en 6549).

c. Onderafdeeling Landbouwonderwijs en publicaties.

Dit onderdeel behartigt de landbouwonderwijsbelangen, houdt toezicht op de bestaande instellingen van landbouwonderwijs en op de uitbreiding daarvan en houdt voeling met het Departement van Onderwijs en Eeredienst, voor zoover dit het onderwijs bij den landbouw betreft. Zij verzorgt de leerstof voor het landbouwonderwijs, de publicaties van den Dienst van den Landbouw en het demonstratie-materiaal voor tentoonstellingen, de cliché's voor landbouwtijdschriften van den voorlichtingsdienst en de verwerking, catalogiseering en verspreiding van foto's, lantaarnplaatjes en films voor cursussen en lezingen.

Te Buitenzorg bevindt zich de *Middelbare Landbouwschool* (St. 1913 No. 519), bestemd om aan jongelieden, onverschillig van welken landaard, die een mate van voorbereidende kennis en ontwikkeling bezitten, als voor het met goed gevolg doorloopen hebben eener openbare middelbare school met driejarigen cursus vereischt wordt, een middelbare opleiding in land- en boschbouwkundige richting te geven. *) Zie voor het Reglement voor deze school Bb. 12586 en 13247; een uittreksel daarvan, bevattend de voornaamste bepalingen, is opgenomen in het programma, dat ieder jaar wordt uitgegeven en aan belanghebbenden op aanvraag gratis wordt toegezonden.

Te Malang is een *cultuurschool* gevestigd, bestemd tot opleiding voor de lagere betrekkingen bij den land-, tuin- of boschbouw *) (St. 1912 No. 156 en 1919 No. 648). Tot die school, een vakschool, kunnen worden toegelaten jongelieden, onverschillig van welken landaard, die voldoende lager onderwijs genoten hebben en den leeftijd van veertien jaar hebben bereikt, doch hun zeventiende levensjaar nog niet zijn ingetreden. Zie voor het Reglement Bb. 13299 jo. Bb. 13498; een uittreksel daarvan, bevattend de voornaamste bepalingen, is ook hier opgenomen in het programma, dat ieder jaar wordt uitgegeven en aan belanghebbenden op aanvraag gratis wordt toegezonden.

De onderafdeeling Landbouwonderwijs en publicaties verleent voorts bemiddeling bij de opleiding van onderwijzers, bestemd voor de 2e klasse Inlandsche scholen, teneinde het onderwijs op die scholen beter te doen aanpassen aan het landbouwmilieu van de streek, waarin zij gelegen zijn. Het doel is te voorkomen, dat het schoolonderwijs de jeugd van het platteland vervreemdt van den landbouw, en te trachten, de belangstelling voor den landbouw bij de schoolgaande generatie te verhoogen. Te dien einde zijn op verschillende normaal-

*) In voorbereiding is de afsplitsing van het Boschbouwkundig onderwijs en de stichting van een Boschbouwschool, te vestigen te Madioen.

scholen adjunct-landbouwconsulenten met het onderwijs in enkele vakken belast. Bovendien bestaat gelegenheid voor de aanstaande onderwijzers in de omgeving van Buitenzorg op een opleidingsbedrijf kennis te maken met de praktijk van den landbouw, teneinde hen volledig voor bovengemelde taak te bekwamen.

Een dergelijk bedrijf te Buitenzorg voorziet in de behoefte aan een praktijkopleiding voor de oud-leerlingen van de Middelbare Landbouwschool, die bestemd zijn voor het corps adjunct-landbouwconsulenten.

d. Onderafdeeling Tuinbouw.

Deze onderafdeeling heeft tot taak de verschillende tuinbouwkundige problemen, die in verband met den tuinbouw in deze landen van belang zijn, te onderzoeken, teneinde de voorlichtingsdiensten in de gelegenheid te stellen aan de hand van de verkregen resultaten informatie te verstrekken.

Daartoe heeft deze onderafdeeling de beschikking over een aantal proef- en kweektuinen, ondergebracht bij het Algemeen Proefstation voor den Landbouw (zie aldaar sub VI).

Tot de taak van de onderafdeeling Tuinbouw behoort voorts het onderzoek naar de juiste verpakking en emballage van tropisch fruit, gecombineerd met koeltechnische vraagstukken, den afzet van tuinbouwproducten en het conserveeringsvraagstuk.

De bevordering van de bijenteelt valt eveneens onder haar bemoeienis.

Aan het hoofd van deze onderafdeeling staat een leider, toegevoegd aan het hoofd van de afdeeling Landbouwvoorlichting en binnenvisscherij. Te zijner beschikking staan tuinbouwconsulenten, tuinbouwkundige ambtenaren, adjunct-tuinbouwconsulenten en tuinbouwopzichters.

e. Onderafdeeling Binnenvisscherij.

Aan het hoofd van de onderafdeeling Binnenvisscherij staat een leider, die voor het geven van plaatselijke voorlichting, voor zoover deze nog niet aan de provincies op Java en Madoera en de groepsgemeenschappen in de Buitengewesten is overgedragen, beschikt over een adjunct-inspecteur, visscherijconsulenten, ambtenaren voor de binnenvisscherij, adjunct-visscherijconsulenten, opzichters en mantries voor de binnenvisscherij.

Het in 1930 te Buitenzorg geopend *laboratorium voor de binnenvisscherij* houdt zich bezig met het biologisch en economisch onderzoek van de vischteelt en de exploitatie van visscherijbedrijven.

Te Bandoeng beschikt dit laboratorium over een complete proefvijver, terwijl de *kweekerijen te Poenten en Kalen* (Prov. Oost-Java) voorzien in de algemeene behoefte aan pootvisch.

Met den Dienst der Volksgezondheid wordt samengewerkt teneinde te geraken tot een hygiënische exploitatie van de bestaande zoet- en zoutwatervijvers.

Overdracht aan de autonome gemeenschappen op Java en Madoera St. 1936 No. 717 jo. 1937 No. 278.

Gedeeltelijke overdracht aan de groepsgemeenschappen in de Buitengewesten St. 1937 No. 510.

B. ALGEMEEN PROEFSTATION VOOR DEN LANDBOUW.

Het onderzoekingswerk aan dit proefstation is in hoofdzaak gericht op de belangen van den Inheemschen landbouw en van die groote cultures, welke niet beschikken over de diensten van eigen proefstations. Bovendien kunnen op verzoek van particuliere proefstations bijzondere onderzoekingen ten behoeve van den grooten landbouw worden ingesteld. De afdeelingen voor plantenziekten en grondonderzoek werken ook op het gebied van den boschbouw.

De resultaten van het onderzoekingswerk worden gepubliceerd in de „Mededeelingen van het Algemeen Proefstation voor den Landbouw'' en in zg. vlugschriften, waarin de behandelde materie op populaire wijze ter kennis van belanghebbenden wordt gebracht.

I. De Afdeeling Laboratoria.

Deze afdeeling omvat:

a. het *plantkundig laboratorium*, waar speciale plantkundige onderzoekingen worden verricht, in verband staande met de werkzaamheden van de verschillende Instituten, bijv. botanisch-genetische studies als voorbereiding voor het veredelingswerk, physiologisch onderzoek van de rijstaanplant in verband met de mentek-ziekte (wortelrot) en ten behoeve van cultuurmaatregelen;

b. het *microbiologisch laboratorium.*

II. Het Bodemkundig Instituut.

Dit onderdeel is belast met:

1. de systematische grondkaarteering van Java en Madoera;
2. de bodemkundige verkenning van de Buitengewesten ter opsporing van voor land-, tuin- en boschbouw (o.a. kolonisaties) bruikbare terreinen aldaar; zoomede de bodemkundige kaarteering van daartoe in aanmerking gebrachte deelen dier Buitengewesten;
3. het verrichten van mineralogische, scheikundige, natuurkundige en biologische onderzoekingen op bodemkundig gebied, ter verbetering van het gebruik in land-, tuin- en boschbouw van de uiteenloopende grondsoorten van Nederlandsch-Indië; zoomede ter verbetering van de methodiek van het bodemonderzoek;
4. het verstrekken van adviezen over de grondgesteldheid van Nederlandsch-Indië, en over het gebruik, de verbetering, de bewerking en de bemesting van de Nederlandsch-Indische gronden; het verstrekken van inlichtingen over de methodiek van het bodemonderzoek;
5. het onderzoek, in verband met dat van den bodem, van het water en het slib van Nederlandsch-Indische rivieren als bevloeiingsmateriaal, dus in hun wisselwerking met de Nederlandsch-Indische gronden zoomede het uitbrengen van adviezen op grond daarvan bij ontwerpen voor irrigatie en bij andere bevloeiingsaangelegenheden.

De instelling bezit een *physisch* en *chemisch laboratorium*, een *mineralogisch-petrografisch laboratorium* en een *grond-* en *gesteenteverzameling* in het bijzonder met betrekking tot N.-I.

III. Het Instituut voor Plantenziekten.

Deze instelling omvat een *zoölogische* en een *mycologische onderafdeeling*, welke elk op eigen gebied voornamelijk de navolgende werkzaamheden tot taak hebben:

1°. het bestudeeren van en het zoeken naar maatregelen ter bestrijding of voorkoming van de in de cultuurgewassen en cultuurproducten optredende ziekten, plagen en beschadigingen en het verleenen van medewerking aan de verspreiding van kennis hieromtrent;

2°. het geven van leiding bij de practische toepassing van aanbevolen bestrijdingsmethoden door de landbouwvoorlichtingsdiensten;

3°. de contrôle op den invoer van levende planten en levende deelen van planten, daaronder begrepen zaden en vruchten uit het buitenland, alsmede het toezicht voortvloeiende uit de andere hieronder genoemde ordonnanties.

Van Regeeringswege zijn met betrekking tot plantenziekten en schadelijke dieren de volgende maatregelen getroffen:

a. St. 1918 No. 658, maatregelen tegen optreden van lierziekte in maisaanplantingen in de res. Madoera;

b. St. 1920 No. 516, toezicht op invoer van levende dieren, ter bescherming van fauna en flora;

c. St. 1921 No. 532, verbod uitvoer van pisangvruchten, -planten, -knollen of deelen daarvan uit Celebes en Onderh. en Manado naar plaatsen of streken daar buiten;

d. St. 1924 No. 439, maatregelen ter voorkoming van koffiebessenboeboek op de eilanden behoorende tot Celebes en Onderh., Manado, Bali en Lombok, Timor en Onderh. en de res. Amboina (zie ook Bb. 10709);

e. St. 1924 No. 571, maatregelen ter voorkoming van de op de Sangihe- en Talaud-eilanden voorkomende sabelsprinkhaanplaag;

f. St. 1925 No. 114, maatregelen ter voorkoming van de aardappelknolrups;

g. St. 1938 Nos. 699 en 700 regelen voor het interinsulair vervoer van aardappelen;

h. St. 1926 No. 427 jo. 1932 No. 523, toezicht op den invoer van zaden, vruchten, levende planten en deelen van levende planten, tot het tegengaan van de overbrenging van ziekten en plagen uit het buitenland op cultuurgewassen in N.-I.

De uitvoeringsbepalingen der ord. genoemd onder *f* en *h* zijn onderscheidenlijk vastgesteld bij besl. Dir. L. N. en H. 5 Aug. 1925 No. 5984/A.Z., Bb. 11198 en 11200 (aangev. bij Bb. 12249, 12341, 12387, 12412, 12954, 12973, 13425, 13426, 13620 en 13635) en bij besl. Dir. L. N. en H. 17 Febr. 1931 No. 1723/A, 9 Mei 1931 No. 4408/A, 20 Dec. 1932 No. 10522/A, 30 Jan. 1933 No. 800/A, 11 Dec. 1933 No. 10215/A en bij besl. Dir. E. Z. 9 Mei 1934 No. 3917/AZ, 26 Nov. 1935 No. 11812/B, 23 Mei 1936 No. 7273/AZ, 28 Mei 1936 No. 7550/AZ, 4 Juli 1936 No. 9423/AZ, 20 Juli 1936 No. 10275/AZ, 28 Dec. 1936 No. 18239/AZ, 29 Dec. 1936 No. 18281/LV, 9 Juni 1937 No. 8459/AZ, 14 Oct. 1937 No. 14725/AZ, 5 Nov. 1937 No. 15858/AZ en 23 Maart 1938 No. 4481/AZ.

Deze besluiten bevatten tevens een vaststelling van het tarief der retributies, verbonden aan de keuringen en ontsmettingen, welke plaats hebben krachtens de ord. genoemd sub *d*, *g* en *h*.

Ter verspreiding van de kennis omtrent ziekten en plagen der cultuurgewassen worden gekleurde wandplaten en een serie van mededeelingen en vlugschriften uitgegeven. Daarnaast worden demonstratiedoozen verspreid ten dienste van het landbouwonderwijs.

IV. Het Landbouwkundig Instituut.

Deze instelling bestudeert in nauw contact met de landbouwvoorlichtingsdiensten de maatregelen, die getroffen kunnen worden ter verbetering van de cultuur der landbouwgewassen en verstrekt adviezen terzake.

Tot de werkzaamheden behooren:

1. verbetering van de opbrengst der gewassen door bemesting, rationeele vruchtwisseling (bv. door toepassing groenbemesting), grondverbetering en bevloeiing (waterbehoefte der gewassen);
2. het systematisch bijeenbrengen van gegevens betreffende de variëteiten der Inheemsche landbouwgewassen en het onderzoek naar de waarde daarvan in verschillende streken;
3. de leiding en verwerking der veldproeven, door de landbouwvoorlichtingsdiensten genomen (St. 1926 No. 568 jo. 1928 No. 544 en 1929 No. 254);

4. de veredeling der Inheemsche landbouwgewassen en van eenige nieuwe handelsgewassen;
5. de vermeerdering van superieur zaaizaad en plantmateriaal en de levering hiervan aan derden;
6. de verbetering van in den kleinen en Inheemschen landbouw gebruikte landbouwwerktuigen en de levering daarvan aan derden;
7. de studie van den invloed van meteorologische factoren op de resultaten van den Inheemschen landbouw.

Het Landbouwkundig Instituut omvat:

a. De Landbouwkundige onderafdeeling.

Heeft tot taak de sub 1 t/m 3 en 5 t/m 7 vermelde werkzaamheden, voor zoover betreft de éénjarige gewassen. Tot de onderafdeeling behooren de proef- en zaadtuin „Moeara'' te Tjiomas bij Buitenzorg, waar de vermeerdering van het sub 5 bedoelde materiaal plaats heeft, proefvelden gelegen zijn en een meteorologisch station is; de proeftuin Moeneng (20 ha) bij Probolinggo, bestemd voor het onderzoek van tegen droogte resistente gewassen, alsmede een aantal permanente proefvelden op Java en Madoera.

b. De onderafdeeling Selectie van Eënjarige Gewassen.

Heeft tot taak de veredeling van éénjarige landbouwgewassen. Tot de onderafdeeling behooren de centrale selectietuin Tjikeumeuh (20 ha) te Buitenzorg, de selectietuin Ngale (42 ha) bij Paron, (residentie Madioen) op mergelgrond, de selectietuin Tjitajam (58 ha) bij Depok, (residentie Buitenzorg) op ouden laterietgrond, de selectietuin Modjosarie (20 ha) bij Modjokerto (residentie Soerabaia) voor kedelee en mais, terwijl onder haar leiding staat de provinciale selectietuin voor Bantamtufleem te Tjimioeng (6 ha) bij Serang (residentie Bantam).

c. De onderafdeeling voor Overjarige Gewassen.

Zij heeft tot taak alle hiervoor sub 1 t/m 7 genoemde werkzaamheden, voor zoover betreft de overjarige gewassen. Tot de onderafdeeling behooren de Cultuurtuin te Buitenzorg (25 ha), de proef- en zaadtuin te Tjibinong (65 ha) bij Depok en de selectie- en zaadtuin voor kapok te Moektihardjo (80 ha) bij Pati, (residentie Japara-Rembang).

d. De proefveldtechnische onderafdeeling.

Deze is belast met de studie van de proefveldmethodiek en heeft de leiding van de verwerking der proefveldgegevens.

V. Het Klapperproefstation te Manado.

Deze instelling houdt zich in samenwerking met de andere afdeelingen van het proefstation en met den te Manado geplaatsten landbouwconsulent bezig met de verbetering van de klappercultuur in het Oosten van den Archipel door het selecteeren van de klappers, het beproeven van landbouwkundige maatregelen als bemesting, grondonderhoud, enz., het bestudeeren van de ziekten en plagen, het zoeken naar maatregelen ter bestrijding of voorkoming daarvan, het geven van advies terzake en het verrichten van andere met bovengenoemde onderwerpen verband houdende werkzaamheden. Onder deze instelling ressorteert de proeftuin Mapanget.

VI. De Proeftuinen voor den Tuinbouw.

In deze tuinen wordt plantmateriaal volgens een bepaald systeem gekweekt en op zijn waarde voor de practijk getoetst, terwijl die tuinen tevens dienen

om verschillende vraagstukken met betrekking tot de fruitteelt tot oplossing te brengen en de bevolking van den geheelen Archipel van goed soort-echt plantmateriaal te voorzien. De tuinen zijn gelegen bij Pasar Minggoe (res. Buitenzorg) Java en bij Malang en Pasoeroean (res. Malang).

C. AFDEELING ONDERNEMINGSLANDBOUW.

Bij de op het Departement van Economische Zaken in het begin van 1938 tot stand gebrachte reorganisatie werd het Kantoor voor Landbouwcrisiszaken als Afdeeling Ondernemingslandbouw gesteld onder de algemeene leiding van den Dienst van den Landbouw. De Afdeeling Ondernemingslandbouw werd belast met alle werkzaamheden, betrekking hebbende op de uitvoering van de restrictie op den uitvoer van thee, kina en rubber en op de productie van suiker, welke tot dusverre door het kantoor voor Landbouwcrisiszaken werden verricht. Onder de afdeeling Ondernemingslandbouw ressorteeren de Licentiebureaux voor den Thee-, Kina- en Rubber-Export, zoomede het Bureau voor Regeling van de Suikerproductie.

Thee. De thee-restrictie werd met ingang van 1 April 1938 met vijf jaren verlengd. In verband hiermede trad op genoemden datum een nieuwe restrictiewetgeving in werking, bestaande uit:

1. de „Theerestrictie-ordonnantie 1938'' (St. 1938 No. 121), houdende beperkende bepalingen t.a.v. den uitvoer van thee, theezaad en theeplantmateriaal, het planten van thee en het in voorraad hebben van thee. Voor de verstrekking van uitvoervergunningen is een Licentie-ambtenaar voor den Thee-Export aangewezen;
2. de „Theerestrictie-verordening 1938'' (St. 1938 No. 122, gew. St. 1938 Nos. 149 en 191), houdende de uitvoeringsvoorschriften van de evengenoemde ordonnantie; vgl. St. 1938 No. 146.

Ter voorlichting van de Regeering nopens de uitvoering en werking der restrictie werd bij G. B. 7 Juni 1933 No. 25 ingesteld de Commissie van Advies inzake de Theerestrictie. Ter behartiging van de bevolkingsbelangen werden door den Gouv. van West-Java ingesteld een Commissie inzake den Opkoop van theeblad en een achttal Commissies van Overleg.

Kina. De Kinarestrictie werd per 1 Jan. 1937 met tien jaren verlengd; de nieuwe kina-restrictie-wetgeving bestaat uit:

1. de „Kinarestrictie-ordonnantie 1937'' (St. 1936 No. 508), houdende beperkende bepalingen t.a.v. den uitvoer van kinabast, kinazaad en kinaplantmateriaal en t.a.v. het planten van kina. Met de verstrekking van uitvoervergunningen is een licentie-ambtenaar voor den Kina-export belast.
2. de „Kinarestrictie-verordening 1937'' (St. 1936 No. 509), houdende de uitvoeringsvoorschriften van evengenoemde ordonnantie.

Ter voorlichting van de Regeering nopens de uitvoering en werking der restrictie werd bij G. B. 23 Febr. 1934 No. 17 ingesteld het Comité van Advies inzake de Kina-restrictie.

Bij Bb. 13302 gew. bij Bb. 14057 werd ingesteld een regeeringscommissariaat, bestaande uit twee leden, één in Amsterdam en één in Batavia.

Rubber. De Rubber-restrictiemaatregelen voor de periode 1939—1943 (vgl. St. 1938 No. 525 zijn neergelegd in:

1. „de Rubberrestrictie-ordonnantie 1939'' (St. 1938 No. 666), houdende *a*) beperkende bepalingen t.a.v. den uitvoer van rubber en het planten van rubber, *b*) het verbod van den uitvoer van rubberplantmateriaal en den invoer van rubber;
2. de „Ondernemingsrubberrestrictie-verordening 1939'' (St. 1938 No. 729);
3. de „Bevolkingsrubberrestrictie-verordeningen-1939'', voor Java en Madoera St. 1938 No. 701, voor de Buitengewesten St. 1938 Nos. 702 t/m 713.

Met ingang van 1 Jan. 1937 werd vrijwel voor geheel Ned.-Indië het bijzonder uitvoerrecht op bevolkingsrubber opgeheven. In alle residenties, waar de bevolkingsrubber van belang is, is thans de zgn. individueele restrictie ingevoerd. Dit geschiedde voor:

a. Bangka en Billiton bij St. 1934 No. 670, gew. 1937 No. 393.
b. de afd. Tandjoengpinang der res. Riouw en Onderh. bij St. 1934 No. 671, gew. 1937 No. 393.
c. Atjeh en Onderh. bij St. 1935 No. 112, gew. 1937 No. 393.
d. het Cultuurgebied van de Res. Oostkust van Sumatra bij St. 1935 No. 113, gew. 1937 No. 393.
e. Tapanoeli bij St. 1935 No. 144, gew. 1937 No. 393.
f. de afd. Bengkalis van de Res. Oostkust van Sumatra bij St. 1935 No. 674, gew. 1937 No. 393.
g. Sumatra's Westkust bij St. 1936 No. 675, gew. 1937 No. 393.
h. de afd. Indragiri der res. Riouw en Onderh. bij St. 1936 No. 676, gew. 1937 No. 393.
i. Djambi bij St. 1936 No. 677, gew. 1937 No. 393.
j. Zuid-Sumatra, t.w. de res. Palembang, Benkoelen en Lampongsche Districten bij St. 1936 No. 678, gew. 1937 No. 393.
k. de Westerafd. van Borneo bij St. 1936 No. 679, gew. 1937 No. 393.
l. de Zuider- en Oosterafd. van Borneo en de res. Manado bij St. 1936 No. 680, gew. 1937 No. 393.

Voor de overige gewesten, waar de bevolkingsrubber van geen beteekenis is, bleef St. 1934 No. 341 (eene aanvulling van de Indische Tariefwet) de gelegenheid bieden tot tijdelijke heffing van bijzondere uitvoerrechten van bevolkingsrubber, geregeld in St. 1934 No. 349, gew. 1936 No. 684.

Bij de Wet van 2 April 1937 (Ind. St. 1937 No. 279) werd een „Rubberfonds'' ingesteld ter reserveering van gelden afkomstig van het bijzonder uitvoerrecht op bevolkingsrubber, voor de financiering van maatregelen als bedoeld in artikel 20 van de Bevolkingsrubberuitvoerordonnantie. Ter uitvoering van genoemde Wet werden regelen gegeven bij de „Rubberfondsordonnantie 1936'' (St. 1937 No. 379).

Berust de uitvoering van de rubberrestrictie, voor zoover betrekking hebbende op de ondernemingscultuur, bij de Afdeeling Ondernemingslandbouw van den Dienst van den Landbouw, de restrictiemaatregelen betrekking hebbende op de bevolkingscultuur worden uitgevoerd door het Kantoor voor de Bevolkingsrubberrestrictie, ressorteerende onder het Dept. B. B.

Ter voorlichting van de Regeering nopens de uitvoering en werking van de Rubberrestrictie-ordonnantie 1939 werd bij G. B. 27 Juli 1934 No. 5 ingesteld de Permanente Commissie van Advies voor de Rubberrestrictie.

Suiker. De Suiker-crisismaatregelen zijn neergelegd in:

1. de „Suikerovergangsregeling 1937—1940'' (St. 1936 No. 38, gew. 1937 No. 180, 1938 Nos. 117 en 582), houdende regeling van de productie van suiker door suikerondernemingen gedurende de jaren 1937 tot en met 1940. Vgl. St. 1938 No. 7.
2. de „Suiker-consolidatieregeling 1940'' (St. 1936 No. 39, gew. 1938 No. 583), houdende regeling van de productie van suiker door suikerondernemingen na 31 Dec. 1940.
3. de „Verband-suikerordonnantie'' (St. 1932 No. 643), houdende beperkende bepalingen voor de overdracht van eerstehand-suiker. Verlenging van den werkingsduur en wijziging van die ord. heeft plaats gehad bij St. 1936 No. 40.
4. de „Suiker-uitvoer-ordonnantie 1938'' (St. 1938 No. 177), houdende beperkende bepalingen t.a.v. den uitvoer van suiker uit N.-I.

5. de „Suiker-invoer-ordonnantie 1938'' (St. 1938 No. 197), houdende verbod van den invoer van suiker, geldig tot 1 Januari 1941.
6. de „Suikerovergangsverordening 1936'' (St. 1936 No. 43, gew. St. 1938 No. 584), houdende uitvoeringsvoorschriften van de „Suikerovergangsregeling 1937—1940''.
7. de „Suikeruitvoerverordening 1938'' (St. 1938 No. 178), houdende uitvoeringsvoorschriften van de „Suikeruitvoer-ordonnantie 1938''.
8. de „Verbandsuiker-verordening'' (St. 1932 No. 644), houdende uitvoeringsvoorschriften van de „Verbandsuikerordonnantie''.
9. de „Suiker-jaarproductie-verordening 1940'' (St. 1938 No. 730), houdende vaststelling van de jaarproductie van suiker voor den oogst 1940.
10. de „Uitvoerordonnantie-suikerriet-plantmateriaal'' (St. 1935 No. 84), houdende beperkende bepalingen t.a.v. den uitvoer van zaad en plantmateriaal van suikerriet uit het tolgebied van N.-I.

Vgl. nog St. 1938 No. 84.

Bij St. 1932 No. 645 werd ingesteld een Regeeringscommissariaat bestaande uit 2 leden, welk aantal bij G.B. 28 Maart 1936 No. 22 werd teruggebracht tot 1. De Regeeringscommissaris, die gevestigd is te Soerabaia, houdt toezicht op de handelingen van de Nederlandsch-Indische Vereeniging voor den Afzet van Suiker (N.I.V.A.S.) en geeft overigens voorlichting aan de Regeering nopens alle voor de suikercultuur belangrijke aangelegenheden.

Verbodsbepalingen op den uitvoer van ander plantmateriaal dan van thee, kina, rubber en suikerriet zijn afgekondigd bij St. 1934 No. 531 voor tabakszaad; bij St. 1935 No. 92 jo. 1936 No. 710 voor kapokzaad en -plantmateriaal; bij St. 1936 No. 215 voor koffiezaad en -plantmateriaal en bij St. 1936 No. 623 voor oliepalmzaad en -plantmateriaal, 1938 No. 695 voor Cacaoplantmateriaal bij St. 1938 No. 697 voor toeba-plantmateriaal.

Steun aan de particuliere proefstations: St. 1933 Nos. 202 t/m 205, laatstelijk gewijzigd St. 1938 Nos. 672 t/m 675.

AANPLANT EN UITVOER VAN COCABLAD.

De aanplant van coca op van Regeeringswege uitgegeven domeingronden is verboden zonder vergunning van den Dir. E. Z. Bij het verleenen van vergunning kunnen bijzondere voorwaarden worden gesteld ter controleering van den coca-aanplant.

Ingevolge art. 14 van de „verdoovende middelen-ordonnantie'' (St. 1927 No. 278 jo. No. 536, gew. 1933 No. 368) moet de uitvoer van cocabladeren gedekt zijn door een uitvoercertificaat; model in St. 1927 No. 280. Een certificaat voor den uitvoer kan slechts worden verleend nadat door den aanvrager is overgelegd een invoercertificaat, afgegeven door of namens de Regeering van het land van bestemming, waarbij de invoer in dat land van de uit te voeren coca wordt goedgekeurd. Tot het afgeven van bedoelde uitvoercertificaten is de Dir. E. Z. bevoegd.

De uitvoer van cocabladeren mag slechts plaats hebben uit de voor den algemeenen handel opengestelde havens van het eiland Java en uit de haven van Belawan (Oostkust van Sumatra).

GOUVERNEMENTS LANDBOUWBEDRIJVEN.

Het beheer van deze bedrijven, 1 Januari 1938 ontstaan door samensmelting van *'s Lands Kina- en Theebedrijf* en *'s Lands Caoutchoucbedrijf* tot één organisatie, wordt gevoerd door een Directeur, die rechtstreeks ondergeschikt en verantwoording verschuldigd is aan den Dir. E. Z.

Aan den Directeur zijn een bedrijfseconomisch-, een technologisch- en een cultuurtechnisch adviseur, zoomede een superintendent toegevoegd. Het beheer op de ondernemingen wordt gevoerd door leiders of administrateurs.

Het geheele personeel dient in particulier verband en geniet hetzij — ingevolge Bb. 13866 — een aandeel in de winst, hetzij gratificaties. Bij Bb. 13866 werd tevens eene regeling voor de toekenning van pensioen aan het stafpersoneel vastgesteld. Voor het subalterne personeel geldt eene onderstandsregeling.

Bij G. B. 13 Oct. 1924 No. 16 werd een Commissie van Bijstand ingesteld, wier taak is omschreven in eene daarbij vastgestelde instructie.

De Gouvernements Landbouwbedrijven zijn aangewezen tot Landsbedrijven in den zin van de Bedrijvenwet (St. 1930 No. 270 en 1934 No. 410).

In September 1938 werd besloten tot het openen van een proefbedrijf op Nieuw-Guinea, ten Zuiden van Manokwari, aan welk bedrijf den naam van „Ransiki'' is gegeven.

Onder deze bedrijvenorganisatie ressorteeren thans de navolgende ondernemingen:

Naam.	Gewest of Residentie.	Cultures op de onderneming gedreven.
Tjikoempaj-Tjipinang	Batavia	Rubber
Merboeh-Kaliwringin	Semarang	„
Kalitelo	Japara/Rembang	Rubber en klappers
Balong-Bedji	„ „	Rubber, klappers en kapok
Vada	Buitenzorg	Rubber
Boewaran/Blimbing	Pekalongan	„
Soebah	„	„
Tretes	Madioen	„
Kroempoet	Banjoemas	„
Serpong	Batavia	„
Tjipetir	Buitenzorg	Guttapercha en Rubber
Bangelan	Malang	Koffie
Langsa-Soengei	Atjeh en Onderh.	Rubber
Majang	S. O. K.	Oliepalm en Rubber
Hars- en Terpentijnbedrijf	Atjeh en Onderh.	Hars en terpentijn
Tjinjiroean	Priangan	Kina en thee
Ransiki	Nieuw-Guinea	Rubber

NATUURWETENSCHAPPEN.

Bij St. 1928 No. 57 is ingesteld een Natuurwetenschappelijke Raad voor N.-I., gevestigd te Batavia.

De Raad is bestemd tot:

a. een raadgevend lichaam voor de Regeering op het gebied der natuurwetenschappen;

b. een middelpunt van samenwerking voor de beoefenaars der natuurwetenschappen in N.-I.;

c. een band van vereeniging tusschen de beoefenaars der natuurwetenschappen in N.-I. en die van andere landen;

d. een inrichting tot bevordering van zoodanige wetenschappelijke onderzoekingen en ondernemingen als slechts door samenwerking van de beoefenaars der natuurwetenschappen en door ondersteuning van de Regeering kunnen tot stand gebracht worden.

De Raad bestaat uit ten hoogste dertig hier te lände gevestigde leden, zooveel mogelijk alle vakken der natuurwetenschappen vertegenwoordigende, benoemd door den Gouverneur-Generaal.

Regl. in Bb. 11598 en 13639.

'S LANDS PLANTENTUIN.

Onder dit instituut zijn zooveel mogelijk samengebracht alle tot het Dep. E. Z. behoorende instellingen, die abstract natuurwetenschappelijk onderzoek beoogen. Aan het hoofd staat een Directeur.

Tot 's Lands Plantentuin behooren:

1. Het Bureau van 's Lands Plantentuin.

De Directeur is belast met de algemeene leiding en fungeert tevens als Hoofd van een der onderafdeelingen. Ook is aan het bureau de behartiging van het werk op *natuurbeschermingsgebied* opgedragen, waartoe aan den Directeur een ambtenaar voor natuurbeschermingsaangelegenheden is toegevoegd.

Onder rechtstreeksch beheer van den Directeur staan het natuurmonument Tjibodas-Gn. Gedeh, het logeergebouw van den bergtuin te Tjibodas, de berghutten te Kandang Badak en Lebak Saät en de hut op den top van den Gn. Pangerango, bestemd voor de studie van het tropisch oerwoud, de bergflora en de fauna.

2. De Botanische tuin te Buitenzorg, c.a.

De instandhouding van den *Botanischen tuin* als wetenschappelijke instelling is aan het Dep. E. Z. uitdrukkelijk tot taak gesteld.

De tuin geeft een zooveel mogelijk volledig overzicht van de flora van N.-I. Men treft er echter ook een niet onbelangrijk aantal gewassen uit andere tropische landen aan en wel voornamelijk zulke, die uit een wetenschappelijk, economisch of tuinbouwkundig oogpunt belangrijk zijn. Door den tuin wordt, voor zoover dit mogelijk is, voor Gouvernements instellingen plantmateriaal gratis beschikbaar gesteld. Overigens kan overtollig plantmateriaal voor zoover dit in het algemeen niet door beroepskweekers kan worden geleverd aan particulieren worden verkocht; de uit den verkoop verkregen baten worden krachtens daartoe van de Regeering verkregen machtiging gestort in het Treubfonds, opgericht tot instandhouding van 's Lands Plantentuin.

Geregeld wordt materiaal voor wetenschappelijke onderzoekingen op aanvraag verstrekt aan onderzoekers in het moederland en in den vreemde. De Plantentuin staat in ruilverkeer met bijna alle botanische instellingen van de wereld.

De tot den Botanischen tuin behoorende *Bergtuin te Tjibodas* dient voornamelijk voor het kweeken van die gewassen, die te Buitenzorg niet of niet goed willen groeien, in de eerste plaats dus van meer sub-tropische planten. Het oerbosch, boven den bergtuin, dat de hellingen van den Gn. Gedeh en van den Gn. Pangerango bedekt, is tot aan de toppen dier bergen tot natuurmonument verklaard en voor studiedoeleinden aan den tuin toegevoegd.

Bij den Botanischen tuin zijn een hortulanus, een assistent-hortulanus en een opzichter werkzaam, aan één waarvan de zorg voor den Bergtuin is opgedragen.

Bij besch. Dir. B. B. 29 April 1922 No. 1034/A. P. werd aan het Europeesch personeel van den Plantentuin politioneele bevoegdheid toegekend.

3. Het Herbarium en Museum voor Systematische Botanie.

Belast met het bestudeeren en bekend maken van de flora van N.-I. Hand in hand hiermede gaan het op naam brengen der in den Botanischen tuin gekweekte planten en het verstrekken van inlichtingen op systematisch-botanisch gebied aan instellingen en particulieren in het binnen- zoowel als in het buitenland. Aan het Hoofd zijn toegevoegd twee plantkundigen, een assistent-conservator, een laborant en Inheemsch personeel.

Het Herbarium omvat het *algemeen Herbarium,* bevattende een zoo volledig mogelijke verzameling van planten van den Maleischen Archipel met een daarbij behoorende collectie droge vruchten en spiritusmateriaal en voorts een drietal plaatselijke *tuinherbaria,* bevattende materiaal der in den Botanischen tuin, in den Bergtuin te Tjibodas en in den voormaligen tuin te Sibolangit gekweekte gewassen.

4. De Botanische Laboratoria.

Belast met het algemeen biologisch en physiologisch onderzoek van de tropische flora; de groep bestaat uit:

a. het Treub-laboratorium. Staat ter beschikking van niet aan het Dep. verbonden natuuronderzoekers. Om voor eenigen tijd de beschikking over een werktafel te verkrijgen heeft men zich vooraf tot den Dir. van 's Lands Plantentuin te wenden. Aan het laboratorium zijn een amanuensis en eenig Inheemsch personeel werkzaam.

b. het Laboratorium van den Bergtuin te Tjibodas. Bestemd voor de studie van het tropische oerbosch en de bergflora.

5. Het Zoölogisch Museum en Laboratorium te Buitenzorg.

Omvat een voor het publiek toegankelijke openbare verzameling, waarin de voornaamste diervormen van den archipel worden tentoongesteld en een slechts op aanvraag toegankelijke systematische verzameling, waarin zooveel mogelijk alle diersoorten van den archipel vertegenwoordigd zijn.

Bij dit museum zijn in dienst gesteld een hoofd, een dierkundige, een taxidermist en Inheemsch personeel.

Ingevolge G.B. 26 Juni 1908 No. 42 kunnen in N.-I. aan het Museum ten geschenke aangeboden dieren, voorwerpen of verzamelingen op 's Lands kosten worden verzonden naar genoemde plaats.

Krachtens art. 6 lid (5) Dierenbeschermingsordonnantie 1931 (St. 1931 No. 134) en art. 11 lid (6) Jachtordonnantie 1931 (St. 1931 No. 133) worden door verbeurdverklaring aan den Lande behoorende doode dieren, huiden, veeren, enz. ter beschikking gesteld van het Zoölogisch Museum, voorzoover zij voor spoedig bederf zijn te vrijwaren.

6. Laboratorium voor het Onderzoek der Zee te Batavia.

Belast met het algemeen biologisch, physiologisch en oceanographisch onderzoek der zeeën van den Indischen Archipel.

Bij dit laboratorium zijn werkzaam een dierkundige, een opzichter-amanuensis, zoomede eenig Inheemsch personeel.

Aan het laboratorium is een *aquarium* verbonden, hetwelk tegen betaling van toegangsgeld voor het publiek toegankelijk is. Van leerlingen van onderwijsinrichtingen, die onder geleide van leeraren of onderwijzers het aquarium bezoeken en van de begeleiders, wordt, mits van het bezoek minstens drie dagen te voren is kennis gegeven, geen toegangsgeld gevorderd. De Dir. E. Z. kan ook aan andere personen of groepen van personen vrijstelling van de betaling van toegangsgeld verleenen.

HET BOSCHWEZEN.

1. Organisatie en Personeel.

De *organisatie* van den Dienst is geregeld in Bb. 11824, 11844, 12069, 12473, 12854 en 13003. Per 1 Januari 1938 heeft inmiddels een interne reorganisatie van den dienst plaats gevonden.

Het oppertoezicht berust bij den Dir. E. Z. Aan het hoofd van den Dienst staat de Hoofdinspecteur, Hoofd van den Dienst van het Boschwezen. De Dienst is verdeeld in de onderdeelen: Hoofdkantoor, de Dienst der Bosschen op Java en Madoera, de Dienst der Bosschen in de Buitengewesten en het Boschbouwproefstation.

Het Hoofdkantoor is het uitvoerend orgaan der dienstleiding en wordt onder de bevelen van den Hoofdinspecteur geleid door een Hoofdambtenaar met den titel van Hoofd der Administratie. Aan het hoofd van de andere dienstonderdeelen staat een technisch Hoofdambtenaar van het Boschwezen met den titel van „Hoofd'' en voor het proefstation van „Directeur''. Zoowel de Hfdinsp. als de Hoofden van de onderdeelen van den Dienst hebben Buitenzorg tot standplaats.

Voor het eigenlijke beheer der bosschen zijn Java en Madoera in houtvesterijen en boschdistricten en de Buitengewesten in dienstkringen verdeeld, aan het hoofd van welke beheerseenheden houtvesters zijn gesteld. De contrôle op de houtvesters wordt, onder algemeene leiding van de hoofden der onderdeelen, uitgeoefend door de Inspecteurs, die een adviseerende, controleerende en, elk voor hun ressort, leidende functie bezitten.

In de Buitengewesten zijn de houtvesters, onverminderd hun ondergeschiktheid aan den Hoofdinspecteur en aan het Hoofd van den Dienst der bosschen in de Buitengewesten, mede ondergeschikt aan de Hoofden van Gewestelijk Bestuur.

Het Boschbouwproefstation is belast met de oplossing van wetenschappelijke vraagstukken, die voor het Boschwezen van belang zijn.

Bepalingen omtrent benoeming, ontslag, tewerkstelling, enz. van het personeel zijn opgenomen in het Personeelregl. (Bb. 11824 gew. 13003).

Bij Bb. 13036 gew. 13434, 13532 en 13779 is ingesteld een *Commissie van Bijstand en Advies inzake het Boschwezen* en een instructie voor deze Commissie vastgesteld.

Bij Gouvernementsbesluit van 13 Mei 1931 No. 2 is voorts een *Bebosschingscommissie* ingesteld, die de Regeering van advies dient, teneinde te geraken tot een betere bebossching van Java.

Als gevolg van het Regeeringsschrijven van 26 September 1933 No. 2743/B werden in 1934 plaatselijke reboisatiecommissies ingesteld, waarin de betrokken ambtenaren van bestuur, boschwezen, irrigatie, waterkracht en electriciteit, landbouwvoorlichting, volksgezondheid en eventueel van het Departement van Oorlog zitting hebben.

2. Dienst op Java en Madoera.

De dienst op Java en Madoera wordt beheerscht door de Boschordonnantie voor Java en Madoera 1927 (St. 1927 No. 221, jis. St. 1928 Nos. 65 en 561 en 1931 No. 168) en de daarbij behoorende uitvoeringsvoorschriften, t.w. de Boschverordening Java en Madoera 1932 (St. 1932 No. 466, 1935 No. 134 en 1937 No. 340).

De bepalingen van de Boschord. zijn mede van toepassing op de bosschen in het Zelfbesturend gebied op Java en Madoera, voor zoover de Regeering

het recht van beschikking heeft over het in die bosschen aanwezige hout en andere boschvoortbrengselen.

De bosschen worden onderscheiden naar hun aard in *djati*bosschen en *wildhout*bosschen en naar hun bestemming in *in stand te houden-* en *niet in stand te houden* bosschen. De djatibosschen behooren, tenzij zij van het areaal zijn afgeschreven, tot de in stand te houden bosschen. De djatibosschen worden vnm. in stand gehouden voor de levering van timmerhout en brandhout; de wildhoutbosschen in het bijzonder om klimatologische, hydrologische en orologische redenen.

De aanwijzing der in stand te houden wildhoutbosschen geschiedt overeenkomstig het bepaalde in art. 4 (2) *b* van de Boschord. 1927 door den Dir. E. Z. Bij art. 5 van de Boschverord. is bepaald, dat de aanwijzing der in stand te houden wildhoutbosschen zooveel mogelijk afdeelingsgewijs moet plaats vinden. Deze aanwijzingen werden aanvankelijk gepubliceerd in het St., het Bb. of de Jav. Cour., doch nu de aanwijzingen ter instandhouding van de voornaamste boschgebieden heeft plaats gehad, worden de aanvullende minder belangrijke aanwijzingsbesluiten nog slechts plaatselijk bekend gemaakt.

De in stand te houden bosschen worden beheerd door het Boschwezen; de niet in stand te houden bosschen door de betrokken Gouverneurs, daarin bijgestaan door de boschbeheerders, binnen wier ressorten die bosschen voorkomen.

Krachtens de op 1 Juni 1931 met den Soesoehoenan van Soerakarta gesloten overeenkomst, behoort het djatihout in genoemd Rijk, voorkomend ten Zuiden van een bepaalde scheidingslijn, aan den Soesoehoenan; het djatihout in het Mangkoenegaransche Rijk werd reeds vroeger door het Gouvernement aan het Zelfbestuur van dat Rijk afgestaan.

Art. 28 der Boschord. regelt de werking der boschwetgeving t.a.v. de natuurmonumenten en wildreservaten. V.z.v. deze geheel of gedeeltelijk liggen in de in stand te houden bosschen is het beheer daarvan bij besl. Dir. E. Z. 28 Sept. 1934 No. 10061/AZ opgedragen aan den Hfdinsp., Hfd. v/d Dienst v/h B. W., met bepaling, dat het beheer over bedoelde natuurmonumenten en wildreservaten zal zijn te voeren met inachtneming van de aanwijzingen van dat Departementshoofd. Het beheer van het natuurmonument Tjibodas is evenwel opgedragen aan den Dir. van 's Lands Plantentuin.

Reserveering van bosschen rondom bronnen en langs rivieren of beken heeft plaats krachtens St. 1925 No. 483.

De indeeling van Java en Madoera in houtvesterijen en boschdistricten is geregeld in Bb. 11845, 11846, 11995, 11996, 12115, 12138, 12250, 12251, 12305, 12428, 12429, 12749, 12935, 13344, 13669, 13742 en 13878.

Het Hoofd van den Dienst der Bosschen op Java en Madoera wordt in zijn contrôle op de beheerseenheden van zijn dienstonderdeel bijgestaan door vijf Inspecteurs, welke resp. te Bandoeng, Semarang, Djokja, Soerabaja en Malang zijn geplaatst.

Verder ressorteeren onder den Dienst der Bosschen op Java en Madoera: het Verkoopbureau, de Boschinrichting en de Bouwdienst.

Aan het hoofd van het *Verkoopbureau* staat een hoofdambtenaar met den rang van Inspecteur, terwijl de leiding van de Boschinrichting en den Bouwdienst is gecombineerd en berust bij één hoofdambtenaar met den rang van Inspecteur.

Het verkoopbureau is belast met de vervreemding van de boschvoortbrengselen. Deze vervreemding geschiedt volgens de richtlijnen opgesteld door de Commissie van Bijstand en Advies inzake het Boschwezen (Bb. 13036), waarmede de Regeering zich blijkens schrijven van den 1sten G. S. 30 Aug. 1934 No. 2155/B heeft vereenigd.

Zeer verkort behelzen deze nieuwe richtlijnen dat in het vervolg de werk-

zaamheden in het bosch worden verricht door het B.W.; die buiten het bosch, de verhandeling van de producten betreffende, door den particulieren houthandel. De vervreemding geschiedt in hoofdzaak door voorverkoopen aan den groothandel op hoogstens tweejarige contracten, verkoop op venduties; onderhandschen verkoop en verstrekking in bepaalde gevallen.

De *Boschinrichting* heeft ten doel orde en bestendigheid te brengen in het beheer der bosschen, hetwelk zoodanig moet worden geregeld, dat daaruit, met inachtneming van de plaatselijke belangen duurzaam zooveel mogelijk directe en indirecte voordeelen worden verkregen.

Dit onderdeel van den dienst zorgt — behalve voor de areaalzaken en kaarteering der bosschen — tevens voor de samenwerking met den Topografischen Dienst en andere meetdiensten in Indië.

De *Bouwdienst* heeft tot speciale taak het ontwerpen en uitvoeren van bouwkundige werken, noodig voor de ontsluiting der bosschen en het goed beheer daarvan (railbanen, stapelplaatsen, loodsen, woningen, enz.).

De regeling van den kap van djatiboomen is nader geregeld in Bb. 13306.

Oogst. De oogst van boschvoortbrengselen geschiedt als regel in eigen beheer. Daarvan is buitengesloten de oogst krachtens artt. 16, 17, 18 en 27 van de Boschord. en artt. 40 t/m 44 en 49 van de Boschverord. In genoemde artt. zijn geregeld: het sprokkelen, verzamelen van afvalhout en andere boschbijvoortbrengselen; het weiden van vee en snijden van gras; kostelooze kap bij rampen van hooger hand; voorziening in de behoeften van het B. W. en overige openbare diensten, wanneer dit op andere wijze buitengewoon kostbaar zou zijn; voorziening in de behoeften van werken door de Inl. bevolking in gemeentedienst uit te voeren; aankap of verzameling, op vergunning, van hout of andere boschvoortbrengselen.

Het bepaalde in artt. 42 en 45 van de Boschverord. is bij St. 1935 No. 134 gewijzigd ten einde mogelijk te maken om bij houtverstrekkingen voor in gemeentedienst uit te voeren dessawerken van algemeen nut, in gevallen waarin de finantieele toestand van de dessa zulks toelaat, van deze een grootere bijdrage te vorderen dan de oogstkosten.

Bewaking der bosschen. In de artt. 19 t/m 26 van de Boschord. zijn strafbepalingen vastgesteld op de overtredingen, welke begaan worden t.a.v. 's Lands bosschen op Java en Madoera, v.z.v. daarin niet is voorzien bij het W. v. S. In art. 15 worden regelen getroffen t.a.v. de wijze van bescherming van 's Lands bosschen en de opsporing van strafbare feiten.

Tot bescherming van 's Lands bosschen en tot uitvoering van de artt. 59 en 60 der Boschverord. kwamen de volgende regionale regelingen tot stand:

a. Boschbeschermingsverordening Prov. West-Java, (Prov. Blad 31 Dec. 1934 No. 30);

b. Boschbeschermingsverordening Prov. Midden-Java, (Prov. Blad 2 Maart 1933 serie A No. 2, gew. Prov. Blad 26 Sept. 1933 serie A No. 4);

c. Boschbeschermingsverordening Prov. Oost-Java, (Prov. Blad 30 Jan. 1934 serie A No. 1, gew. Prov. Blad 27 Sept. 1934 serie A No. 9 en 29 April 1935 serie A No. 6);

d. Besl. Gouv. v. Jogjakarta 1 Febr. 1933 No. 368/1828/8/S jo. 23 Nov. 1934 No. 3387/36/8/S (extra bijv. Jav. Cour. 1933 No. 22 en 1934 No. 98).

Bij St. 1909 No. 416 jo. 1911 No. 275 zijn bepalingen vastgesteld op het gebruik van slaghamers en slagstempels of kloppers dienende tot het aanbrengen van houtmerken. Het model dier hamers is opgenomen in de Jav. Cour. 19 Nov. 1909 No. 92 en 24 Dec. 1920 No. 103 en nader vastgesteld bij besluit Dir. Ec. Zaken van 10 Mei 1938 No. 6289/B.W./D.E.Z.

Over Boschpolitie handelt dienstvoorschrift No. 83 van den Hfdinsp.

3. Boschwezen in de Buitengewesten.

Het Boschwezen in de Buitengewesten omvat zoowel de bemoeienis met het boschbeheer in het rechtstreeks bestuurd gebied als in de Zelfbesturende Landschappen, welke meer dan de helft van het territoir der Buitengewesten omvatten. In het rechtstreeks bestuurd gebied vormen de bosschen, in beheer bij Inl. gemeenten of andere lagere publiekrechterlijke gemeenschappen, een object dat bijzondere voorzieningen vraagt.

De boschbemoeienis in de Buitengew. wordt beheerscht door tal van ord., verord., keuren, e.d., uitgevaardigd door de Regeering, Gew. best. hoofden, Zelfbest. Landschappen en andere autoriteiten.

Genoemd worden o.a.:

a. de Agr. regl. voor Sum. Westkust (St. 1915 No. 98 jo. 1917 No. 497), Manado (St. 1918 No. 80), Riouw en Onderh. (St. 1923 No. 253 jo. 1926 No. 392), Bangka en Billiton (St. 1923 No. 508 jo. 1927 No. 451), Bali en Lombok (St. 1923 No. 509 jo. 1926 No. 394), Palembang, Djambi, Lamp. Distr., Benkoelen (St. 1925 No. 353, jo. 1927 No. 193) en Tapanoeli (St. 1927 No. 40 jo. No. 195; vgl. St. 1938 No. 371); laatstgenoemd regl. is nog niet in werking getreden;

b. de boschbeschermingsord. [St. 1913 No. 255 jo. 1927 No. 284 (Billiton), 1916 No. 420 jo. 1927 No. 284 (Palembang), 1917 No. 527 jo. 732, 1927 No. 284 en 1930 No. 61 (rechtstreeks bestuurd gebied in de onderafdeeling Singkel, Atjeh), 1918 No. 74 jo. 1927 No. 284 (Lamp. Distr.), 1926 No. 392 (Riouw en Onderh.)];

c. de ladangord. in St. 1924 No. 86 voor de res. Palembang;

d. de ord. in St. 1927 No. 283, welke van toepassing is op die residenties, waar geen boschbeschermingsord. van kracht zijn, doch nog niet in werking is getreden in de residenties Djambi en Celebes en Onderh.;

e. div. bepalingen in de verschillende Politieke contracten van de Zelfbest. Landschappen en de daarmede samenhangende Zelfbestuursregelingen.

Een herordening, unificatie en een zooveel mogelijk samenvatten van deze vele en verschillende regelingen is aan de orde. Voor die zaken die een centrale voorziening behoeven zijn een Boschord. en een Boschverord. Buitengew., in voorbereiding.

De bosschen worden ter instandhouding aangewezen bij G. B.; in gewesten waar de bevoegdheid tot reserveeren bij alg. verord. aan het Hoofd v. gew. best. is toegekend, berust die bevoegdheid, bij uitsluiting van den G. G., bij dat Best.hoofd (BGS. 5 Jan. 1932 No. 25/B).

De zelfstandige bevoegdheid tot geheele of gedeeltelijke *opheffing* eener reserve berust echter *niet* bij dat Best.hoofd. In gevallen, waarin het — uiteraard steeds vooraf te plegen — overleg met den Dienst v/h B.W. tot overeenstemming leidt, bestaat er geen bezwaar tegen, dat de opheffing van de reserves geschiedt door het Hoofd van gew. best., dat ook reeds reserveeringsbevoegdheid bezit. Indien echter bij het voorafgaand overleg met genoemden dienst geen overeenstemming wordt bereikt, zal terzake de beslissing van de Regeering moeten worden gevraagd (BGS. 3 Nov. 1932 No. 2979/B).

De werkzaamheden betreffende de aanwijzing en areaalvastlegging van in stand te houden bosschen geschieden zooveel mogelijk volgens voorschrift van het Hfd. v/d Dienst der bosschen in de Buitengew.

Bij Bb. 6075 jo. 7080, 7691, 7735, 7865, 8025, 8399, 8903, 9155 en 10298 zijn de Hoofden van gew. best. (behalve van Bali en Lombok) gemachtigd tot de *uitgifte van concessiën tot boschexploitatie* in het rechtstreeks bestuurd gebied en in die zelfbesturende landschappen, waar het recht tot verleenen van zoodanige concessiën bij het Gouv. berust en tot de goedkeuring van con-

cessiën als vorenbedoeld, door zelfbesturen verleend voor binnen hun landschappen gelegen terreinen. Daarbij zijn tevens modellen vastgesteld voor de beschikking en akte, waarbij die concessiën verleend worden, zoomede eene instructie voor de Hoofden van gew. best.

Bij Bb. 10191 is aan de Hoofden van gew. best. in de Buitengew., met uitzondering van Bali en Lombok, de bevoegdheid verleend om in het rechtstreeks bestuurd gebied en in de zelfbesturende landschappen, waar het recht tot het verleenen van concessiën tot boschexploitatie bij het Gouv. berust, aan hen, die op hun aan te wijzen terreinen boschverkenning willen verrichten, de toezegging te verleenen, dat gedurende een daarbij vast te stellen termijn voor die terreinen aan anderen geen vergunningen tot boschexploitatie zullen worden uitgegeven en tot goedkeuring van zoodanige toezeggingen, door zelfbesturen verleend.

Bij St. 1923 No. 220 (gew. 1924 Nos. 89, 125, 175, 510, 519 en 1927 No. 198) is vastgesteld een nieuw *panglongreglement* voor de houtzagerijen, balken- en brandhoutkapperijen en houtskoolbranderijen in de afd. Bengkalis (Oostk. v. Sum.), de onderafd. Indragirische Benedenlanden, Lingga, Karimoen en Tandjoengpinang (Riouw en Onderh.) en de onderafd. Djambi.

In de res. Z. en O. afd. v. Borneo, W. afd. v. Borneo en Molukken kwamen nieuwe houtaankapreglementen tot stand op grond van St. 1927 No. 283. De reglementen beoogen de invoering van de *perceelsgewijze exploitatie,* zooals deze in het panglonggebied van Sumatra (St. 1923 No. 220) reeds jaren lang plaats vindt. Deze houtaankapreglementen zijn afgekondigd.

a. voor het rechtstreeks bestuurd gebied in de Z. en O. afd. v. Borneo in de extrabijv. Nos. 23, 58 en 69 v/d Jav. Cour. 20 April 1934, 27 Sept. 1935 en 8 Nov. 1935;

b. voor het Zelfbesturend Landschap Boelongan in de Z. en O. afd. v. Borneo in de extrabijv. Nos. 38 en 58 v/d Jav. Cour. 20 Juni 1934 en 27 Sept. 1935;

c. voor de Zelfbesturende Landschappen Koetei, Sambalioeng en Goenoeng Taboer in de Z. en O. afd. v. Borneo in de extrabijv. Nos. 45 en 58 v/d Jav. Cour. 20 Juli 1934 en 27 Sept. 1935;

d. voor de W. afd. v. Borneo in het extrabijv. No. 77 v/d Jav. Cour. 21 Dec. 1934, m. d. v., dat de Landschappen Sambas, Mempawah en het district Mandor v/h Landschap Pontianak (tezamen de afd. Singkawang vormend) en het Landschap Matan (deel v/d afd. Ketapang) nog niet zijn aangewezen als gebied waar houtkap slechts plaats vindt op vergunning volgens het reglement;

e. voor het rechtstreeks bestuurd gebied in de res. Molukken in het extrabijv. No. 37 v/d Jav. Cour. 24 Juli 1936.

In de gewesten buiten Java en Madoera is de Jachtordonnantie 1931 niet van toepassing. Teneinde deze gewesten niet geheel zonder jachtregeling te laten is bepaald, dat voor de jacht op het z.g.n. „grof wild'', zoomede op dwergherten, een vergunning vereischt wordt van het Hoofd van gew. best. (Dierenbeschermingsverordening St. 1931 No. 266, art. 5).

De jacht op olifanten, bantengs, dwergbuffels en hertzwijnen is slechts gedurende ten hoogste zes achtereenvolgende maanden 's jaars geoorloofd; de jacht op herten, kidangs en dwergherten kan echter het geheele jaar opengesteld worden (St. 1931 No. 66; art. 5 lid 2).

St. 1932 No. 17 regelt de tot standkoming van natuurmonumenten en wildreservaten en geeft bijzonderheden over beheer en toezicht.

De organisatie van den Dienst van het Boschwezen in de Buitengewesten is geregeld bij Bb. 11824 laatstelijk gew. 13003.

De dienstkringen der houtvesters in de Buitengew. worden vastgesteld door den Hfdinsp. v/h B.W.

Met behoud van een centrale technische leiding en een centrale verzorging van enkele zaken, waarvoor dit noodzakelijk is (o.a. personeel, handelsvoorlichting), vindt bij den Dienst een decentralisatie plaats, welke zich aanpast aan de bestuurshervorming.

De eigen organisaties voor boschbeheer van sommige Zelfbesturende Landschappen en andere locale eenheden worden, zooveel mogelijk, ingeschakeld bij den Gouv. dienst v/h B. W., waardoor leiding en coördinatie beter verzekerd zijn.

Bij den Dienst der bosschen in de Buitengew. geeft de afd. boschexploitatie leiding aan de speciale boschexploratie en opnamewerkzaamheden.

Areaalzaken, boschinrichting, verkoop en handelsaangelegenheden vormen mede onderwerpen die een bijzondere organieke verzorging bij den dienst ondervinden.

4. Het Wetenschappelijk Boschonderzoek.

Bij St. 1913 No. 193 is bepaald, dat te Buitenzorg een Proefstation voor het Boschwezen zou worden opgericht. Sedert is in art. 8 Boschordonnantie Java en Madoera 1927 voorgeschreven, dat die instelling den naam *„Boschbouwproefstation"* draagt: zij is te Buitenzorg gevestigd (art. 22 Boschverordening Java en Madoera 1932).

Dit instituut verzorgt het boschonderzoek en wel v.z.v. dit niet naar het oordeel van den Hfdinsp., Hfd v/d Dienst v/h B. W., behoort te worden overgelaten aan het beheers- of inrichtingspersoneel. Het boschonderzoek heeft ten doel het oplossen van de wetenschappelijke en technische vraagstukken, die zich bij het boschbeheer voordoen. Ook verstrekt het Boschbouwproefstation hulp en voorlichting t. a. v. het doelmatig gebruik van hout in het algemeen en voor bouwdoeleinden in het bijzonder.

Aan het Boschbouwproefstation is verbonden een boschbouwkundig museum, een herbarium der boomflora, een centrale boschbouwkundige bibliotheek, die mede beschikbaar is voor alle andere organen van den dienst v/h B. W., een proeftuin met arboretum en de noodige installaties, die voor de onderzoekingen worden gevorderd.

De resultaten der onderzoekingen en studiën door het boschonderzoekingspersoneel verricht worden als regel opgenomen in de *„Mededeelingen van het boschbouwproefstation"* dan wel in de *„Korte Mededeelingen van het boschbouwproefstation"*.

Voor speciale onderzoekingen betreffende hout en andere boschvoortbrengselen ten behoeve van particulieren, voor zoover deze onderzoekingen niet van algemeen belang kunnen worden geacht, benevens voor het verstrekken van materiaal, inlichtingen en adviezen, is door den Hfdinsp. een tarief vastgesteld.

DE BURGERLIJKE VEEARTSENIJKUNDIGE DIENST.

Met ingang van 1 Januari 1934 zijn de Burgerlijke Veeartsenijkundige Dienst, het Veeartsenijkundig Instituut en de N.-I. Veeartsenschool tot één dienst, de „Burgerlijke Veeartsenijkundige Dienst", onder het Dep. E. Z., samengevoegd (St. 1933 No. 510).

I. Centrale Dienstleiding en Buitendienst.

De Overheidsbemoeienis op veeartsenijkundig gebied is omschreven in het „Reglement op de Veeartsenijkundige Overheidsbemoeienis en de Veeartsenij-

kundige Politie in Nederlandsch-Indië'' (St. 1912 No. 432 laatstelijk gew. St. 1938 No. 371). Zie voor de overdracht van onderdeelen der Landszorg op veeartsenijkundig gebied aan provinciën, stadsgemeenten en regentschappen op Java en Madoera St. 1936 No. 714 en voor de overdracht aan groepsgemeenschappen in de Buitengewesten en de buiten die gemeenschappen gelegen stadsgemeenten St. 1937 No. 512.

Uit voormeld regl. voortvloeiende voorschriften omtrent de *wering van besmettelijke veeziekten* uit het buitenland en voorkoming van het overbrengen van die ziekten bij vervoer van vee over zee binnen N.-I. zijn opgenomen in St. 1934 No. 57, gew. 1937 No. 115. Bij St. 1914 No. 535 jo. 1924 No. 442 is een reglement vastgesteld op de in- en ontscheping van vee in de haven Tandjoengpriok. Een handleiding voor het desinfecteeren van schepen, waarop vee is geweest, hetwelk door eene besmettelijke ziekte is aangetast, is vastgesteld bij G.B. 17 Dec. 1895 No. 37.

Uitvoeringsbepalingen ten aanzien van de *bestrijding van besmettelijke veeziekten* zijn vervat in St. 1912 No. 435 (zie ook 1932 No. 421), 1913 No. 120, 1916 No. 715, 1917 No. 45, 1921 No. 197, 1924 No. 384, G. B. 5 Jan. 1928 No. 1, St. 1931 No. 373 en St. 1938 No. 374. Daarbij worden genoemd:

a. de veeziekten, die als besmettelijk worden aangemerkt;
b. de diersoorten, welke vatbaar daarvoor worden geacht;
c. de instructiën voor de ambtenaren belast met het voorkomen en de bestrijding van besmettelijke veeziekten.

Kennisgevingen voorkomen van besmettelijke veeziekten Bb. 8118 en Dep. circ. 19 Dec. 1922 No. 12976/V.D.

Vergoeding leden commissie tot vaststelling der schadeloosstelling voor af te maken vee, bedoeld bij art. 28 van bovengenoemd regl., St. 1916 No. 700.

Voorschriften van voornamelijk *zoötechnischen aard*, in het leven geroepen in het belang van den veestapel (zie 1e afdeeling art. 2*a* en 2*b* Regl.), zijn opgenomen in:

St. 1917 Nos. 199 en 748 (verbod uitvoer bepaalde klassen van runderen uit de res. Bali en Lombok, voor Lombok vervangen door St. 1922 No. 490); 1920 No. 372 (verbod uitvoer bepaalde klassen van paarden van het eiland Soemba); 1922 No. 201 (verbod uitvoer bepaalde klassen buffels uit de residentie Timor en Onderh.); 1923 No. 84 jo. 1934 No. 57 (verbod uitvoer bepaalde klassen runderen uit de eilanden Soemba, Soembawa, Flores, Roti en Savoe, zoomede het tot N.-I. behoorend gebied van het eiland Timor); 1923 No. 268 (verbod uitvoer bepaalde klassen van runderen uit het gewest Madoera en verbod invoer van runderen); 1926 No. 437 (verbod uitvoer buffels uit de onderafd. Poelaulaoet en Tanahboemboe); 1927 No. 438 (verbod uitvoer buffels uit de onderafd. Simeuloeë).

Ter verbetering van den veestapel worden door het Gouvernement op den voet van Bb. 8813 jo. 12733 aan de Inheemsche bevolking runderen verstrekt, afkomstig van Soemba en Soembawa, waar deze door de bevolking in halfwilden staat worden gefokt uit door het Gouvernement op afbetaling in natura op zgn. Soembacontract geleverde Ongole- en Hissarkoppels. Deze dieren worden eerst op de te Pengarasan (res. Pekalongan) en te Padangmangatas (res. Sumatra's Westkust) aanwezige doorgangsstations gedurende eenige maanden aangehouden ter acclimatisatie.

In het belang van den melkveestapel kunnen op aanvraag aan daarvoor in aanmerking komende melkveehouders tegen voldoening van een bedrag van *f* 250.— per dier Friesch-Hollandsche stieren verstrekt worden, afkomstig van de boerderij „Generaal de Wet'' te Tjisaroea (bij Tjimahi), met de beheerders waarvan een contract tot levering van bedoelde runderen is gesloten. Ten

behoeve van de minder kapitaalkrachtige bedrijven is de gelegenheid opengesteld deze stieren op afbetaling te verkrijgen voor den prijs van *f* 260.—

Voor bepalingen op het slachten van vrouwelijk groothoornvee ter voorkoming van achteruitgang van den veestapel zie St. 1936 No. 614 jo. St. 1937 No. 344 en 1938 No. 94. Uitvoeringsvoorschriften zijn vastgesteld bij Bb. 13872 jo. 13896.

Vervoer van vee in het gew. Soerakarta en de res. Celebes en Onderh. met uitzondering van de onderafd. Makassar, St. 1917 No. 736 jis. 1918 No. 701 en 1932 No. 537.

Indiening statistische opgave o.a. omtrent veestapel Bb. 6071 en 6361. St. 1904 No. 334 opnemingen o.m. van de sterkte van den veestapel.

Bb. 6536 afstand aan Inlandsche gemeenten van weidevelden door Hoofden van gew. best. Bb. 8641 afstand terreinen door Zelfbesturen in Atjeh, Celebes en Timor en Onderh. aan niet-Inlanders voor veeteelt, bij Bb. 9825 van toepassing verklaard voor het zelfbestuursgebied van Nieuw-Guinea. Bb. 7082 bevordering handel in vee door oprichting openbare veemarkten, aanstelling marktmeesters en plaatsen weegbruggen.

De aanwijzing van de gewesten buiten de provincies, waar dekhengsten gestationneerd worden en de regeling van de wijze waarop dit geschiedt, behoort tot de bevoegdheden van den Dir. E. Z.

De zorg voor de *veterinaire hygiëne* is in provincies overgelaten aan de provinciale besturen. De meeste voorschriften op dit gebied zijn vervat in locale verordeningen van stadsgemeente- en regentschapsraden.

Bij art. 501 W. v. S. is het te koop stellen enz. van melk, die schadelijk voor de gezondheid kan zijn, en van vleesch van vee of paarden, die wegens ziekte geslacht of op natuurlijke wijze gestorven zijn, verboden.

Dierenbescherming. In art. 302 W. v. S. (vgl. St. 1924 No. 127) zijn op het misdrijf van dierenmishandeling en in de artt. 540 en 541 op de overtredingen bij het gebruik van dieren straffen gesteld, ook tot tegengang van het gebruik van te jonge paarden en van kreupele of gewonde dieren (vgl. ook St. 1903 No. 370 en art. 6 Invoeringsverordening strafwetboek). Deze artikelen zijn gewijzigd bij St. 1934 No. 644. Overigens kunnen krachtens de Wegverkeersverordening bij verordeningen van openbare gemeenschappen en bij gewestelijke reglementen of keuren van politie, aanvullende voorschriften worden vastgesteld, o.m. met betrekking tot trekdieren van openbare rij- en voertuigen (geen motorrijtuig zijnde) en t. a. v. afmetingen en belading dier vervoermiddelen.

Bij St. 1933 No. 123 jo. 569 zijn bepalingen in het leven geroepen ter bevordering van een humane wijze van slachten van varkens in openbare slachthuizen binnen (stads)gemeenten.

Bepalingen ter voorkoming en bestrijding van *hondsdolheid* zijn vervat in St. 1926 No. 451 jis. 1930 No. 89, 1931 No. 168 en 1936 Nos. 715 en 716 (Hondsdolheidordonnantie) en in St. 1926 No. 452 jo. 1928 Nos. 52, 180, 213 en 263, 1930 No. 90 en 1937 No. 115 (uitvoeringsvoorschriften). Zie ook Bb. 11226.

Krachtens art. 9 lid 2 jo. sub *t* van de bijlage 3 van de Zelfbestuursregelen 1938 (St. No. 529), zijn de Zelfbesturen onder korte verklaring niet bevoegd tot het vaststellen van regelingen inzake de bestrijding van besmettelijke ziekten, waaronder begrepen die van dieren en planten.

De invoer van honden, katten en apen is verboden in de res. Madoera, Benkoelen, Lampoengsche Districten, Palembang en Djambi, de eilanden bewesten Sumatra, de eilanden behoorende tot de res. Riouw en Onderh. met uitzondering van de Noord- en Zuid-Natoena-, Anambas-, Tambelan- en Wates-eilanden dier res. v.z.v. Lampoengsche apen betreft, de res. Molukken, de eilanden behoorende tot de afd. Boeton en Laiwoei van de res. Celebes

en Onderh. en de res. Timor en Onderh., Bali, Lombok en Westerafd. van Borneo.

Als plaatsen waar van buiten N.-I. aangevoerde honden, katten of apen mogen worden ontscheept, zijn aangewezen: Tandjoengpriok, Cheribon, Semarang, Soerabaja, Belawan, Sabang, Emmahaven, Manado en Makassar.

Als plaatsen, waar de keuring kan geschieden van honden, katten of apen, die van buiten N.-I. te Sabang worden aangevoerd, doch bestemd zijn om over zee verder te worden vervoerd, zijn aangewezen Oeleëlheuë (Atjeh), Belawan (Oostkust van Sumatra) en Emmahaven (Sumatra's Westkust).

Hoofdzakelijk als maatregel tegen de hondsdolheid werd bij St. 1906 No. 283 jis. 1925 Nos. 255 en 433, 1930 No. 430 en 1931 No. 168 eene belasting op honden ingevoerd. In St. 1931 No. 140, 1933 No. 271, 1934 Nos. 364, 389 en 412, 1936 Nos. 332 en 573, 1937 Nos. 204, 331, 492 en 1938 No. 195 zijn de plaatsen genoemd, waar die belasting wordt geheven.

Bij St. 1914 No. 574 jo. 1926 No. 509 zijn de locale raden en in provincies de stadsgemeenteraden en regentschapsraden bevoegd verklaard om voor hunne ressorten of voor bepaalde plaatsen in hun ressort een hondenbelasting in te voeren. Wordt daarvan gebruik gemaakt, dan vervalt de Gouv. belasting. In buiten die belastinggebieden gelegen streken moeten op Java en Madoera alle honden voorzien zijn van den bij art. 15 der voorschriften in St. 1926 No. 452 bedoelden penning (vgl. Bb. 11226).

De invoer in Nederlandsch-Indië van papagaaien, parkieten en andere papagaaiachtige vogels dan wel van veeren en andere lichaamsdeelen hiervan, is ter voorkoming van het binnensleepen en de verspreiding van de papagaaiziekte onherroepelijk verboden (St. 1935 No. 263 jo. 1936 No. 631).

Dienstvoorschriften. Een reglement voor den B. V. D. is vastgesteld bij St. 1916 No. 692, gew. 1921 No. 128, 1922 No. 395, 1925 No. 434 en 529 en 1931 No. 373. Art. 37 regelt de waarneming van den dienst door militaire paardenartsen. Binnen de gouvernementen Sumatra, Borneo en Groote Oost staan de inspecteurs bij den Burgerlijken Veeartsenijkundigen Dienst de Gouverneurs bij in de uitoefening van de bij deze Gouverneurs berustende bevoegdheid, bemoeienissen en verrichtingen met betrekking tot dien dienst. Een instructie voor den inspecteur in het Gouvernement Sumatra is opgenomen in Bb. 14077.

Bij St. 1928 No. 56 jo. 511 zijn voorschriften vastgesteld betr. de waarneming van den militairen diergeneeskundigen dienst door de gouv. veeartsen en door de ter beschikking van de provincies gestelde veeartsen. Voorziening in de behoefte van deze veeartsen aan genees- en verbandmiddelen Bb. 6422.

Toekenning schrijfloonen voor inspecteurs Bb. 7277 en G. B. 13 Dec. 1917 No. 44.

St. 1906 No. 64 jo. 1928 No. 372 vrij transport en belooningen van deskundigen voor keuren van over zee aangevoerd vee. Europeesche en Inheemsche landsdienaren, daarvoor aangewezen, hebben alleen vrij transport (Bb. 6319 en 6325).

Volgens G. B. 18 Aug. 1909 No. 21 kunnen de gouv. veeartsen aan den Lande in rekening brengen de kosten van aankoop en onderhoud van de voor hun dienstwerk benoodigde proefdieren en van de noodige hokken, ter beoordeeling van den Dir. E. Z., zoomede de kosten van verpakking, enz. van onderzoekingsmateriaal t.b.v. het veeartsenijkundig instituut te Buitenzorg; artikel 1*a* van dit besl. is bij dat van 10 Oct. 1916 No. 14 van toepassing verklaard op de inspecteurs bij den B. V. D. Kantoor- en lokaalbehoeften van de gouv. veeartsen St. 1912 No. 351.

Vergoeding vervoerskosten der in het belang van den dienst medegenomen instrumenten, Bb. 6486 en G. B. 27 Mei 1921 No. 43.

De Dir. E. Z. verstrekt op aanvraag aan de gouv. veeartsen de instrumenten, utensiliën en chemicaliën, die zij voor de uitoefening van hun dienstwerk noodig hebben (vgl. G. B. 26 April 1911 No. 33).

Aanschaffing standaardwerken t.b.v. dezen dienst Bb. 5681.

Tegemoetkomingen aan het personeel van den B. V. D. in de kosten van het zich onder behandeling stellen in het instituut Pasteur G. B. 18 Jan. 1913 No. 65.

Bb. 11561 model van door gouv. veeartsen aan te houden registers van den voorraad van elk der in art. 6 lid 2 der verdoovende-middelen-ordonnantie (St. 1927 No. 278) genoemde verdoovende middelen.

Afstand in bruikleen van afgekeurde dieren aan het Veeartsenijkundig Instituut te Buitenzorg door de departementen Bb. 7320.

II. Veeartsenijkundig onderzoek en onderwijs.

Het veeartsenijkundig onderzoek heeft plaats aan het krachtens St. 1907 No. 89 daartoe opgerichte laboratorium, sedert genaamd *Veeartsenijkundig Instituut* (St. 1927 No. 318), waaraan zijn verbonden een directeur, bacteriologen (gouv. veeartsen), een dierkundige, assistenten (gouv. Ind. veeartsen), een amanuensis, een opzichter, benevens lager personeel.

De werkzaamheden van het instituut bestaan in het onderzoek naar hier te lande heerschende veeziekten, een en ander vooral met het oog op de mogelijkheid eener practische bestrijding en het bereiden van diagnostica, gecontroleerde sera, vaccins e.d.

Te Buitenzorg is gevestigd de *Nederlandsch-Indische veeartsenschool*, waar jongelieden van elken landaard worden opgeleid tot Indisch veearts. De leiding van de school berust bij een directeur, terwijl het personeel bestaat uit leeraren (gouv. veeartsen), assistentleeraren (gouv. Ind. veeartsen) en verder ondergeschikt personeel. Aan de school is voorts een aantal tijdelijke leerkrachten verbonden. Er is een commissie van toezicht, te benoemen door den Dir. E. Z.; Bb. 12586, gew. 13337 en 13541 regl. der school.

Bb. 10543, 13530 en 13677 bepalingen ten aanzien van de kliniek van meergemelde school, o.a. wat betreft het tarief voor voeding en verpleging bij opname van zieke dieren.

Verbod particuliere praktijk St. 1910 No. 473.

Te Buitenzorg bestaan een tweetal leergangen voor de (nadere) opleiding van personen, die hetzij reeds werkzaam zijn als, hetzij bestemd zijn om te worden werkzaamgesteld als veemantri dan wel als keurmeester van slachtvee en vleesch. Het cursusgeld bedraagt *f* 100.—, behalve indien het betreft personen, bestemd om als veemantri in 's Lands dienst of in dienst van een lagere rechtsgemeenschap te worden werkzaam gesteld. De duur van de opleiding is 8 maanden (Bb. 13865).

FAUNA-BESCHERMING, JACHT, NATUURMONUMENTEN EN WILDRESERVATEN.

De belangen van den Indischen wildstand zijn in een tweetal ordonnanties geregeld: de Dierenbeschermingsordonnantie-1931 met de ter uitvoering daarvan strekkende Dierenbeschermingsverordening-1931 (St. 1931 Nos. 134 en 266 en 1935 No. 513), en de Jachtordonnantie-1931 (St. 1931 No. 133) uitgewerkt in de Jachtverordening-1931 (St. 1931 No. 265 gew. 1933 No. 331, 1934 No. 45, 1937 No. 546 en 1938 No. 391).

Bij de eerste regeling, die van den aanvang af voor het rechtstreeks bestuurd

gebied van geheel N.-I. heeft gegolden en sedert 1 Februari 1932 ook op het zelfbestuursgebied van toepassing is (St. 1932 No. 28), is het vangen, dooden, verhandelen, onder zich hebben en over zee vervoeren of uitvoeren van een aantal diersoorten, de lichaamsdeelen daarvan, alsmede de daarvan afkomstige producten verboden, behoudens dispensatie door den Gouv.-Gen. of vergunning van den Dir. E. Z., welke vergunningen slechts voor wetenschappelijke of onderwijsdoeleinden worden verleend. Ook het verstoren van de nesten en het wegnemen van de eieren van beschermde vogels is verboden. Voorts is van overigens niet beschermde levende zoogdieren en vogels de uitvoer met een zelfde bestemming slechts toegestaan van ten hoogste twee resp. vier exemplaren tegelijk.

Indien beschermde dieren schade blijken te veroorzaken, kan machtiging worden verleend om de jacht daarop toe te staan.

Behalve ten aanzien van een 7-tal grootere zoogdiersoorten (het z.g. grof wild en de dwergherten en de overige beschermde diersoorten), waarop de jacht enz. gedeeltelijk aan jachttijden is gebonden en overigens slechts geoorloofd is krachtens een vergunning van het Hoofd van gew. best. is de jacht in de Buitengewesten vrij.

Volgens de reedsgenoemde Jachtord. en Jachtverord. is de jacht met vuurwapen of windbuks op in het wild levende dieren in het rechtstreeks bestuurd gebied van Java en Madoera verboden, behoudens dispensatie door den Gouv.-Gen. of vergunning van den Dir. E. Z. T.a.v. in de Jachtverord. opgesomde diersoorten (omvattende het grof, klein en trekwild en het schadelijk gedierte) is deze jacht toegelaten mits met een jachtacte, waarvan het model is vastgesteld bij Bb. 12595 jo. 13332 en 13354. De jachtacten worden op schriftelijke of mondelinge aanvraag verstrekt door den ass.-res. der plaats van inwoning of tijdelijk verblijf van den aanvrager; bij Bb. 12595 jo. 13181, 13354 en 13431 is eveneens het model der jachtacten-registers vastgesteld. Naar gelang van de te jagen diersoorten is voor de jachtacten een jachtgeld verschuldigd varieerend van nihil (voor schadelijk gedierte, c.q. bij wildschade; vgl. 5 (9) der Jachtord.) tot *f* 100.—; jachtacten A (schadelijk gedierte, c.q. incl. schadelijk wild) zijn voor onvermogenden vrij van zegel. De acten gelden van 1 Juli tot 30 Juni d.a.v. en zijn van kracht voor het geheele gebied, waarop de Jachtord. van toepassing is. De jacht op grof en klein wild is geopend gedurende de maanden Aug. t/m Nov. Het verkoopen enz. en het verzenden van wild gedurende gesloten jachttijd anders dan krachtens vergunning van den Dir. E. Z. is verboden.

Ter uitvoering van art. 9 der Jachtord. zijn door den Dir. E. Z. voor West-, Midden- en Oost-Java *jachtcommissies* ingesteld. De leden dezer commissies, waarin o.m. een ambtenaar van het B. B. en van het Boschwezen zitting hebben, hebben zoowel wat de jacht- als wat de dierenbeschermingsbepalingen betreft, opsporingsbevoegdheid.

Een gelijke bevoegdheid komt toe aan de boschbeheerders en de door dezen aan te wijzen ambtenaren en beambten van het Boschwezen. Voor de jacht in de bosschen op Java en Madoera geldt art. 67 van de Boschverordening Java en Madoera 1932 (St. 1932 No. 466). Naast de jachtacte is een schriftelijke vergunning van den betrokken Resident noodig voor het uitoefenen van de jacht of het voeren van schietgeweer in de ingerichte bosschen, benevens in de door den Gouverneur aan te wijzen overige in stand te houden bosschen.

Bij de nieuwe Natuurmonumenten- en Wildreservatenordonnantie (St. 1932 No. 17) is de mogelijkheid in het leven geroepen om naast de natuurmonumenten, welke een algemeene natuurbescherming ten doel hebben, ook, ter bescherming van de fauna, z.g. wildreservaten in het leven te roepen. Als uitvloeisel van de bepaling in die ord. (art. 2), dat het beheer van de natuur-

en wildreservaten bij den Dir. E. Z. berust, is de Hoofdinspecteur, Hoofd van den Dienst van het Boschwezen, door dat Departementshoofd belast met het daadwerkelijk beheer van die reservaten, welke geheel of gedeeltelijk binnen de in stand te houden bosschen zijn gelegen. Het dagelijksch toezicht op de binnen 's Lands bosschen gelegen natuurmonumenten en wildreservaten berust bij het Boschwezen, dat op de overige bij het B. B.

Aanwijzing heeft plaats gehad bij St. 1919 No. 90 gew. 1937 No. 25 en 1919 No. 392, 1920 No. 736, 1922 No. 765, 1924 No. 43 jo. 1935 No. 104 en 1936 No. 471, 1925 Nos. 15 en 243 jo. 1935 No. 109, 1926 No. 469, 1927 No. 386, 1928 No. 69, 1929 No. 474, 1930 No. 402, 1931 Nos. 99 en 167, 1933 Nos. 24 en 37, 1934 No. 669, 1935 Nos. 82, 521 en 621, 1936 Nos. 122, 209 en 325 en 1937 Nos. 38, 157, 369, 420, 474, 495 en 544; 1938 No. 630. Zie voorts 1932 No. 28.

KUSTVISSCHERIJ.

De kustvisscherijordonnantie in St. 1927 No. 144 jis, 1928 No. 185, 1933 No. 126, 1935 No. 497 en 1937 Nos. 570 en 571 (toegelicht Bb. 11416 jo. 11489) bevat eene algemeene regeling betreffende het visschen binnen het zeegebied van N.-I. De strekking van de ord. is vastlegging van het beginsel, dat Nederlandsche onderdanen binnen dat zeegebied vrij mogen visschen en dat niet-Nederlandsche onderdanen daarvoor een vergunning behoeven. Onderscheid wordt gemaakt tusschen „kustvisscherij'' en „kustvisscherij op kleine schaal'', d.i. die visscherij, waarvan de opbrengst uitsluitend bestemd is voor eigen gebruik en die waarbij geen gebruik gemaakt wordt van een of meer vaartuigen met mechanische beweegkracht. Voor de kustvisscherij is vergunning noodig van den Dir. E. Z., voor die op kleine schaal van het Hoofd van gew. best.

Regelen voor de jacht op walvisschen binnen het zeegebied van N.-I. St. 1927 No. 145, 1931, No. 168, 1935 No. 497 en 1938 No. 200. Verdrag tot regeling van de walvischjacht zie St. 1935 No. 6 (toetredingen laatstelijk St. 1938 No. 438).

Ter aanvulling van het nieuwe Wetboek van Strafrecht werden bij St. 1920 No. 396 bepalingen vastgesteld ter bescherming van den vischstand, krachtens welke het visschen met vergiftige, bedwelmende of ontplofbare stoffen is verboden, behoudens dat de Hoofden van plaats. best. van dit verbod in het belang van wetenschap of vischteelt voor een bepaalden tijd schriftelijk ontheffing kunnen verleenen.

Voorschriften in het belang van de visschers Bb. 1501 en St. 1907 No. 68.

Volgens Bb. 7295 behoort het recht op de zeestrook van drie Engelsche zeemijlen breedte langs de kusten van een zelfbesturend landschap uitsluitend bij het Gouvernement, maar werd aangenomen dat de zelfbesturen de beschikking over de vischrechten zou worden gelaten voor zoover door hen de facto reeds rechten op de zeestrook langs hun landschap werden uitgeoefend. Op grond van het vorenstaande werd bij St. 1916 No. 157, gew. 1916 No. 628, 1921 No. 196, 1931 No. 168 en 1935 No. 497) de parelvisscherij-ord. vastgesteld, welke mede geldt voor het visschen naar sponzen. Vgl. St. 1927 No. 170 (art. 1 en 14 (1), c), 1903 No. 318, 1908 No. 126, 1909 No. 206 en 1911 No. 615 en G. B. 16 Maart 1912 No. 8. Blijkens St. 1916 No. 158, gew. 1931 No. 373 en 1936 No. 198 is de instructie betreffende de oorspronkelijke parelvisscherijord. in Bb. 6298 ook op de nieuwe ord. van toepassing. Het verpachtingsreglement (art. 3 der ord.) is vastgesteld bij St. 1916 No. 158 en 629 en 1936 No. 198. Model van de overeenkomsten van vischrecht (art. 7 ord.) Bb. 5664.

VERHUUR VAN VOGELNESTKLIPPEN EN -GROTTEN, VLEERMUIZENGROTTEN EN HET RECHT TOT INZAMELING VAN SCHILDPADEIEREN.

Behalve die op particuliere landen aanwezig, zijn de vogelnestklippen en grotten Gouv. eigendom. Zij worden ingevolge St. 1923 No. 322 jo. 1924 No. 576 verhuurd.

De bevoegdheid tot vaststelling der voorwaarden voor de verhuring van het uitsluitend recht tot het inzamelen van eetbare vogelnesten, dan wel van meststof uit vleermuizengrotten en tot toewijzing van dit recht zoomede tot het tijdelijk buiten exploitatie laten van de vindplaatsen daarvan, berust bij den Dir. E. Z.

Zie over inzameling van schildpadeieren in een gedeelte van Priangan St. 1905 No. 173 jo. 1910 No. 415 en op eenige tot de onderafd. Poelaulaoet (res. Zuider- en Oosterafd. van Borneo) behoorende eilanden St. 1907 No. 100.

Het beheer over de vogelnestklippen en vleermuizengrotten is bij St. 1928 No. 371 overgedragen op de als zelfstandige gemeenschappen aangewezen regentschappen, terwijl de inzameling van schildpadeieren door den betrokken regentschapsraad kan worden geregeld.

AFDEELING NIJVERHEID.

Ingesteld bij St. 1918 No. 583 en belast met het geven van technische c.q. economische voorlichting op industrieel gebied.

De afdeeling is samengesteld uit:

1e. de onderafdeeling Nijverheidspolitiek en Fabrieksnijverheid;
2e. de onderafdeeling Consultatiebureaux en Kleinindustrie;
3e. de wetenschappelijk-technisch onderafdeeling bestaande uit drie laboratoria;
4e. het Indisch Centraal Aanschaffingskantoor;

Onder de *onderafd. Nijverheidspolitiek en Fabrieksnijverheid* ressorteert, behalve het bureau voor algemeene nijverheidspolitieke en industrieele aangelegenheden, het bedrijfsreglementeeringsbureau, dat belast is met de uitvoering der Bedrijfsreglementeeringsordonnantie 1934 (St. 1934 No. 595 jis. 1935 No. 264, 1937 Nos. 567 en 689 en 1938 No. 86, waarin de geldende tekst is bekend gemaakt) en van de daarop gegronde uitvoeringsverordeningen. Op grond van de bedrijfsreglementeeringsbepalingen worden o.m. licenties afgegeven voor bestaande bedrijven en vergunningen verleend voor vestiging van nieuwe- of uitbreiding van bestaande bedrijven, een en ander onder bij die vergunningen of licenties te stellen voorwaarden.

Krachtens de jongste wijziging en aanvulling der Bedrijfsreglementeeringsordonnantie 1934 is ingesteld de *Algemeene Reglementeeringsraad*, welke is aangewezen als adviseerende instantie terzake van elke op de ordonnantie te baseeren verordening.

De bedrijfsreglementeeringsvoorschriften zijn toepasselijk verklaard op:

a. melkerijen, gelegen binnen het reg. Bandoeng („Bedrijfsreglementeeringsverordening melkerijen 1935'' St. 1935 Nos. 106 en 507 en 1936 No. 365);
b. drukkerijen („Bedrijfsreglementeeringsverordening drukkerijen 1935'' St. 1935 No. 127 en 1936 No. 364);
c. veembedrijven („Bedrijfsreglementeeringsverordening veembedrijven 1935 II'' St. 1935 No. 313);
d. sigarettenfabrieken („Bedrijfsreglementeeringsverordening sigarettenfabrieken 1935'' St. 1935 No. 427, 1936 No. 363 en 1938 No. 545);

e. metaalgieterijen (Bedrijfsreglementeeringsverordening metaalgieterijen 1935'' St. 1935 No. 459);
f. weverijen („Bedrijfsreglementeeringsverordening weverijen 1935'' St. 1935 No. 538, gew. 1937 Nos. 85, 357 en 475);
g. ijsfabrieken („Bedrijfsreglementeeringsverordening ijsfabrieken 1935'' St. 1935 No. 568);
h. rubberrookhuizen in de res. Palembang („Bedrijfsreglementeeringsverordening rubberrookhuizen (Palembang) 1937 Nos. 499 en 633);
i. rubberrookhuizen in de res. Djambi („Bedrijfsreglementeeringsverordening rubberrookhuizen (Djambi) 1937'' St. 1937 No. 500);
j. rubberrookhuizen in de Westerafd. van Borneo („Bedrijfsreglementeeringsverordening rubberrookhuizen (Westerafdeeling van Borneo) 1937'' St. 1937 No. 519).

De nijverheidsvoorlichting in het algemeen is opgedragen aan de onderafd. *Consultatiebureaux en Kleinindustrie,* welk onderdeel daartoe de beschikking heeft over consultatiebureaux, benevens een drietal inrichtingen nl:
a. het laboratorium voor lederbewerking en schoenmakerij te Jogjakarta;
b. de textielinrichting te Bandoeng met filialen te Medan, Fort de Kock en Manado;
c. het keramisch laboratorium te Bandoeng.

Aan deze inrichtingen zijn cursussen verbonden.

De consultatiebureaux zijn gevestigd te:
Batavia, voor de Afd. Bantam, Batavia en Buitenzorg;
Bandoeng, voor de afd. Priangan en Cheribon;
Semarang, voor de afd. Pekalongan, Semarang en Japara/Rembang;
Jogjakarta, voor de beide Vorstenlanden en de afd. Kedoe en Banjoemas (tevens batik-proefstation);
Soerabaja, voor de prov. Oost-Java.

Het consultatiebureau voor de Buitengewesten is gevestigd te Batavia.

De onderafdeeling onderhoudt voorts contact met de stichting, „Fonds voor Kleine Nijverheid'' (1936), welke stichting ten doel heeft nieuwe takken van kleinnijverheid in het leven te roepen en waar zulks wenschelijk en noodig is, financieelen steun te verleenen aan bestaande takken dier nijverheid.

Tot de *wetenschappelijk-technische onderafdeeling behooren:*
a. het laboratorium voor Scheikundig Onderzoek te Buitenzorg, belast met onderzoekingen t. b. v. producten van industrie, cultures, boschbouw, handel en van landsdiensten. Het verricht o.m. contrôle onderzoekingen van importproducten, Indische nijverheidsproducten en exportproducten, vooral i.v.m. den uitvoer op analyse-certificaat. Voorts worden phytochemische onderzoekingen verricht van nieuwe gewassen, in samenwerking met de Commissie-Handelsgewassen;
b. het Centraal Bureau voor Technische Onderzoekingen te Buitenzorg, waar technologische onderzoekingen verricht worden t. b. v. de Ned.-Ind. Industrie in het algemeen;
c. het Laboratorium voor Materiaalonderzoek te Bandoeng, waar onderzoekingen worden ingesteld naar 1) de kwaliteit van technische handelsgoederen, 2) de bruikbaarheid van natuurproducten voor verwerking tot technische goederen en 3) de oorzaak van schade aan goederen, ontstaan onder bedrijfsomstandigheden. Verder worden technische adviezen gegeven v.z.v. deze niet behooren tot het gebied van technische bureaux.

In geval van Gouv. aanschaffingen in N.-I. is het laboratorium de hoogste instantie, waar over de kwaliteit van leveringen wordt beslist („Regelen voor Indische Aanschaffingen'' blz. 17 en 18).

Het *Indisch Centraal Aanschaffingskantoor* (I. C. A.), voorheen Indische

Centrale Aanschaffingsdienst, is ingesteld bij St. 1920 No. 840 en gevestigd te Bandoeng. Zie voor wijziging van de benaming Bb. 14041, waarbij de indeeling van het I. C. A. onder de afdeeling Nijverheid is geregeld.

Het I. C. A. schaft ten behoeve van 's Lands diensten en bedrijven aan:

1e. wat door de Ned.-Indische bedrijven kan worden voortgebracht, indien de door deze nijverheid geproduceerde goederen wat betreft prijs en qualiteit voor levering in aanmerking komen;

2e. handelsgoederen, welke door den importhandel hier te lande tegen redelijke prijzen kunnen worden geleverd. Onder handelsgoederen moeten worden verstaan, goederen, welke normaliter hier te lande in voorraad worden gehouden, om aan de normale eischen van de markt te voldoen. Als regel wordt de voorkeur gegeven aan de Ned.-Indische en de Nederlandsche industrie (vgl. de desbetreffende Regeeringsverklaring, Handelingen Volksraad Zittingsjaar 1932—1933, blz. 1124 e.v.).

Bij Bb. 10857 gew. 13045 werd vastgesteld het „Reglement voor de Centrale Aanschaffing van Landsgoederen'' („Centrale Aanschaffingsreglement'' of „C. A. R.'').

Bij besl. v. h. Hoofd van den I. C. A. 31 Dec. 1923 No. 80 werden vastgesteld „Regelen voor Indische Aanschaffingen door bemiddeling van den I. C. A.'' betr. „IJzerconstructie'' (R. I. A. Y.) en „Handelsgoederen'' (R. I. A. H.) en bij diens besl. 1 Juli 1926 No. 80 „Administratieve voorschriften van de R. I. A. H.'', waardoor Bb. 10857 gedeeltelijk verviel.

N.a.v. Bb. 13045 werd § 7 van de „Administratieve voorschriften van de R. I. A. H.'' bij besl. v. h. Diensthoofd 25 Juli 1933 No. 80 opnieuw vastgesteld.

Voorts werden bij besl. 23 September 1935 No. 80 vastgesteld „Administratieve leveringsvoorwaarden voor handelsgoederen'' (A. L. V. H. 1935).

Bij het I. C. A. zijn zoolang de voorraad strekt tegen betaling van het daarvoor verschuldigde verkrijgbaar „R. I. A. Y'' 's en de „Administratieve voorschriften van de R. I. A. H.'' en „A. L. V. H.'s 1935''.

Het I. C. A. steunt handel en nijverheid op indirecte wijze, maar is zelf geen orgaan tot rechtstreeksche bevordering daarvan.

Het marktgebied voor aanschaffingen door het I. C. A. strekt zich uit over Azië meer in het bijzonder N.-I., Zuid-Afrika en Australië.

Constructiegoederen worden uitsluitend rechtstreeks bij de fabrieken in het betrokken marktgebied aangeschaft in prijsvergelijking met Afd. E. (Technisch Bureau) van het Comm. voor Ind. Zaken bij het Dep. v. Kol.

Ingevolge art. 8 van het C. A. R. worden, met uitzondering van enkele daarin genoemde eischen, alle Nederl. eischen, door tusschenkomst van het I. C. A. ingediend.

De goederen, welke buiten bemoeienis van het I. C. A. kunnen worden aangeschaft, zijn vermeld in art. 6 van het C. A. R.

Het Hoofd van het I. C. A. waakt er in 't algemeen voor, dat geen aanschaffing plaats vindt, indien uit den voorraad van overtollige landsgoederen kan worden geput.

HET KANTOOR VOOR DEN HANDEL.

Het Kantoor voor den Handel bestaat uit een Hoofdkantoor en vijf onderafdeelingen t.w. Handelspolitiek, Algemeene Zaken en Scheepvaartaangelegenheden, Invoerzaken, het Crisis Invoerbureau, Uitvoerzaken en Buitenlandsche Handelsvoorlichting en Propaganda.

Tot de taak van het *Hoofdkantoor* behoort, naast de leiding van het geheele Kantoor voor den Handel, in de eerste plaats de voorlichting van de depar-

tementsleiding en verzorging van de met de Regeering en hare instanties te voeren correspondentie. Voorts onderhoudt het Hoofdkantoor het contact met het bedrijfsleven, met import- en exportbedrijven en mede met scheepvaartmaatschappijen te Batavia en elders. Het Hoofdkantoor zorgt voorts voor het contact met de Consulaire ambtenaren en Handelsagenten van vreemde naties.

De onderafd. *Handelspolitiek, Algemeene Zaken en Scheepvaartaangelegenheden* is belast met de bestudeering van de handelsbetrekkingen van N.-I. met andere landen en van vreemde staten onderling, v.z.v. van belang voor N.-I. Zij geeft advies over de door de Regeering te volgen handelspolitiek; volgt de ontwikkeling van de handelsbalans van N.-I. in haar geheel en die met individueele staten en houdt zich op de hoogte van de in het buitenland gevoerde tariefs- en contingenteeringspolitiek. De onderafd. onderzoekt voorts de tractaatrechtelijke verhoudingen en verricht voorbereidend werk in verband met onderhandelingen van het Rijk over het sluiten van nieuwe verdragen waarbij N.-I. is betrokken.

Voorts behoort tot de taak der onderafdeeling de behandeling en bestudeering van algemeene vraagstukken op economisch gebied en van economische scheepvaartaangelegenheden.

De onderafd. *Invoerzaken* is belast met het bestudeeren van allé op den invoerhandel betrekking hebbende vraagstukken, in het bijzonder met het voorbereiden en samenstellen van aan de Regeering uit te brengen adviezen betr. contingenteeringen en licentieeringen en de voortzetting daarvan. Zij bereidt de daartoe vereischte wettelijke voorzieningen voor, alsmede de ter uitvoering daarvan door den Dir. E. Z. te treffen maatregelen. Ook is hierin ondergebracht het prijsbewakingsapparaat, dat tot taak heeft het prijsverloop h.t.l. te volgen en in die gevallen, waarin ongewenschte fluctuaties optreden, daartegen de geëigende maatregelen in toepassing te brengen.

De overvoering van de Ned.-Ind. markt door overmatigen import en de verschuiving in de verhoudingen tusschen de uit verschillende landen afkomstige invoeren noodzaakte de Regeering tot het in het leven roepen van de *Crisis-invoerordonnantie* (St. 1933 No. 349), waardoor de mogelijkheid werd geschapen om eenerzijds overmatigen invoer op doelmatige wijze tegen te gaan en anderzijds de aandeelen der verschillende invoerlanden in den Ind. import voor zooveel noodig te regelen.

Aan de Crisis-invoerord. werd uitvoering gegeven door de contingenteering van cement, bier, bontgeweven stoffen, oostpannen en autobanden in het belang der Ind. industrie en van gebleekte en ongebleekte katoenen goederen, sommige bontgeweven stoffen, kunstmeststoffen, zwavelzure ammoniak, katoenen naaigarens, electrische gloeiperen, sanitair aardewerk, badhanddoeken, katoenen dekens, pakpapier en sommige soorten manufacturen, in het belang van Nederland. Voor verschillende goederengroepen zijn behalve aan Nederland ook invoeraandeelen toegekend aan die landen, welke, als afnemers van Ned.-Ind. exportproducten, daarvoor in aanmerking komen. Ten slotte dient nog melding te worden gemaakt van een invoerregeling, welke ten doel heeft de werkzaamheid van een andere regeling te steunen, nl. de contingenteering van confectiegoederen.

T.a.v. den invoer van cement werden laatstelijk contingenteeringsmaatregelen getroffen bij St. 1935 No. 86 (*„Invoerordonnantie cement 1935''*) en 1938 No. 585 (*„Invoerverordening cement 1938''*). Deze maatregelen bestrijken het tijdvak 1 Oct. 1938 t/m 30 Sept. 1939.

Contingenteering van den invoer van bier had laatstelijk plaats bij St. 1936 No. 542 (*„Invoerordonnantie bier 1936''*) en 1938 No. 612 (*„Invoerverordening bier 1938''*). Deze contingenteering is van kracht gedurende het tijdvak 13 Oct. 1938 t/m 12 Oct. 1939.

De invoer van eenige bontgeweven textielgoederen werd beperkt bij de *„Crisis-bontgeweven stoffen invoerordonnantie''* (St. 1934 No. 678) en bij de *„Invoerverordening bontgeweven stoffen 1938''* (St. 1938 No. 287), van kracht gedurende het tijdvak 14 Juni 1938 t/m 13 Juni 1939.

De contingenteering van den invoer van gebleekte katoenen stoffen is gebaseerd op de *„Invoerordonnantie gebleekte katoenen stoffen 1935''* (St. 1934 No. 712) en is voor het jaar 1938 geregeld bij *„Invoerverordening gebleekte katoenen stoffen 1939''* (St. 1939 No. 1), geldig van 3 Jan. 1939 t/m 2 Jan. 1940.

Een regeling van den invoer van ongebleekte katoenen stoffen is vastgesteld bij de *„Invoerordonnantie ongebleekte katoenen stoffen 1935''* (St. 1935 No. 522), ter uitvoering waarvan is vastgesteld de *„Invoerverordening ongebleekte katoenen stoffen 1939''* (St. 1939 No. 2), geldig van 3 Jan. 1939 t/m 2 Januari 1940.

De invoer van oostpannen werd beperkt bij de *„Invoerordonnantie oostpannen 1935''* (St. 1935 No. 341), ter uitvoering waarvan laatstelijk werd vastgesteld de *„Invoerverordening oostpannen 1938''* (St. 1938 No. 450), geldig van 1 Aug. 1938 t/m 31 Juli 1939.

De invoer van kunstmeststoffen werd beperkt bij de *„Invoerordonnantie kunstmeststoffen 1936''* (St. 1935 No. 624), ter uitvoering waarvan werd vastgesteld de *„Invoerverordening kunstmeststoffen 1939''* (St. 1939 No. 7), geldig van 18 Jan. 1939 t/m 17 Januari 1940.

De invoer van electrische gloeiperen werd beperkt bij de *„Invoerordonnantie electrische gloeiperen 1936''* (St. 1936 No. 8), ter uitvoering waarvan werd vastgesteld de *„Invoerverordening electrische gloeiperen 1939''* (St. 1939 No. 14), geldig van 18 Jan. 1939 t/m 17 Jan. 1940.

De invoer van badhanddoeken werd beperkt bij de *„Invoerordonnantie badhanddoeken 1936''* (St. 1936 No. 127), ter uitvoering waarvan werd vastgesteld de *„Invoerverordening badhanddoeken 1938''* (St. 1938 No. 115), geldig van 18 Maart 1938 t/m 17 Maart 1939.

De invoer van katoenen moltondekens en gemoltonneerde katoenen spreien werd beperkt bij de *„Invoerordonnantie katoenen dekens 1936''* (St. 1936 No. 129), ter uitvoering waarvan werd vastgesteld de *„Invoerverordening katoenen dekens 1938''* (St. 1938 No. 120), geldig van 18 Maart 1938 t/m 17 Maart 1939.

De invoer van sanitair aardewerk werd beperkt bij de *„Invoerordonnantie sanitair aardewerk 1936''* (St. 1936 No. 161), ter uitvoering waarvan werd vastgesteld de *„Invoerverordening sanitair aardewerk 1938''* (St. 1938 No. 127), geldig van 30 Maart 1938 t/m 29 Maart 1939.

De invoer van katoenen naaigarens werd beperkt bij de *„Invoerordonnantie katoenen naaigarens 1936''* (St. 1936 No. 374), ter uitvoering waarvan werd vastgesteld de *„Invoerverordening katoenen naaigarens 1938''* (St. 1938 No. 400), geldig van 1 Juli 1938 t/m 30 Juni 1939.

De invoer van pakpapier is beperkt bij de *„Invoerordonnantie pakpapier 1936''* (St. 1936 No. 419), ter uitvoering waarvan is vastgesteld de *„Invoerverordening pakpapier 1938 III''* (St. 1938 No. 643), geldig van 13 Nov. 1938 t/m 12 Nov. 1939.

De invoer van manufacturen is beperkt bij de *„Invoerordonnantie manufacturen 1936''* (St. 1936 No. 65), ter uitvoering waarvan laatstelijk werd vastgesteld de *„Invoerverordening manufacturen 1938''* (St. 1938 No. 542), geldig van 22 Sept. 1938 t/m 21 Sept. 1939.

De invoer van automobiel- en motorrijwielbuiten- en binnenbanden werd beperkt bij de *„Invoerordonnantie autobanden 1936''* (St. 1936 No. 497), ter uitvoering waarvan werd vastgesteld de *„Invoerverordening autobanden 1938''* (St. 1938 No. 587), geldig van 3 Oct. 1938 t/m 2 Oct. 1939.

De invoer van confectiegoederen werd beperkt bij de *„Invoerordonnantie confectiegoederen 1936"* (St. 1936 No. 647), ter uitvoering waarvan is vastgesteld de *„Invoerverordening confectiegoederen 1938"* (St. 1938 No. 664), geldig van 9 Dec. 1938 t/m 8 Dec. 1939.

De invoer van zwavelzure ammoniak werd beperkt bij de *„Invoerordonnantie zwavelzure ammoniak 1937"* (St. 1937 No. 625), ter uitvoering waarvan werd vastgesteld de *„Invoerverordening zwavelzure ammoniak 1938"* (St. 1938 No. 654), geldig van 27 Nov. 1938 t/m 26 Nov. 1939.

Regeling kosten afgifte vergunningen St. 1938 No. 665.

Licentieering van den invoer van een aantal artikelen heeft plaats gehad bij de *„Invoerlicentieeringordonnantie"* (St. 1935 No. 554), ter uitvoering waarvan achtereenvolgens maatregelen zijn getroffen in St. 1938 Nos. 16, 160, 258, 259, 644 en 1939 No. 3.

De onderafd. bestudeert verder het verband tusschen den invoer in en de nijverheid van N.-I. Voorts onderhoudt zij het contact met den importhandel en zijn organisaties en met de Kamers van Koophandel en Nijverheid.

Het *Crisis Invoer Bureau* heeft tot taak de uitvoering der door de Regeering getroffen maatregelen ter reguleering van den invoer in N.-I. De ten invoer toegelaten hoeveelheden goederen bij de licentieerings- en/of contingenteeringsmaatregelen vastgesteld, worden door verstrekking van toewijzingen door het C. I. B. verdeeld onder de firma's, welke als importeurs van de betreffende artikelen zijn erkend en wel in de verhouding tot hun aandeel in den invoer daarvan in bepaalde jaren. In mindering op de hoeveelheden, aangegeven in de toewijzingen, verstrekt het C. I. B. vergunningen voor den invoer der aangevoerde goederen. Indien de omstandigheden er toe leiden, dat meerdere invoer gewenscht is, dan het bij verord. vastgestelde contingent, wordt hierin voorzien door afgifte van extra-toewijzingen.

De onderafd. *Uitvoerzaken* heeft tot taak het prijsverloop en de ontwikkeling van den afzet van de Ned.-Ind. exportproducten te volgen, gegevens daaromtrent te verzamelen en te publiceeren en voorstellen tot het treffen van maatregelen in het belang van handel en uitvoer daarvan in te dienen; zij is mede belast met de uitvoering van de bij ord. of verord. vastgestelde regelingen t.a.v. kapok, aetherische oliën, cassaveproducten, harsen en krosok. Mede verzorgt zij de werkzaamheden, voortvloeiende uit de door de Nederl. Regeering inzake den export van Ned.-Ind. producten getroffen voorzieningen, zooals voor rijst, mais, cocoskoeken en cocosschilfers. Voorts behoort tot haar arbeid de bewaking van de padi- en rijstprijzen, zoo ook van de prijzen der voornaamste andere voedselgewassen als mais en kedelee, in verband waarmede haar tenslotte nog is opgedragen de regeling der rijst-distributie uit de surplus-gebieden over den Archipel en de regeling van den invoer van buitenlandsche rijst (ketan daaronder begrepen), kedelee, soja en taotjo.

Derhalve omvat de taak der onderafd. Uitvoerzaken de uitvoering der regelingen ter bevordering van den export en handel in kapok als bedoeld bij de *„Kapokbelangen-ordonnantie 1935"* (St. 1935 No. 165 jo. 1936 No. 662 en 1937 No. 287), waarvoor nadere uitvoeringsvoorschriften werden vastgesteld bij de *„Kapokuitvoerverordening 1935"* (St. 1935 No. 292, jo. 1936 No. 663 en 1937 No. 288), de *„Kapokbelangen-verordening 1935"* (St. 1935 No. 293 jo. 1937 No. 288), de *„Kapok-etablissementen-verordening 1936"* (St. 1936 No. 478 jo. 1937 Nos. 465 en 589), de *„Kapokfondsverordening 1938"* (St. 1938 No. 477) en de *„Kapokuitvoerverordening 1938 II"* (St. 1938 No. 526); de uitvoering der regelingen ter verbetering van de winning, productie en bereiding van den handel in en den afzet van aetherische oliën, cassave-producten, harsen en krosok als bedoeld bij resp. de *„Ordonnantie aetherische oliën 1937"* (St. 1937 No. 601), de *„Ordonnantie cassave-producten 1937"* (St. 1937 No. 602),

de *„Harsenordonnantie 1937''* (St. 1937 No. 603) en de *„Krosokordonnantie 1937''* (St. 1937 No. 604 gew. St. 1939 No. 61), waarvoor nadere uitvoeringsvoorschriften werden vastgesteld respectievelijk bij de *„Verordening aetherische oliën 1937''* (St. 1937 No. 605), de *„Verordening cassave-producten 1937''* (St. 1937 No. 606), de *„Harsen-verordening 1937''* (St. 1937 No. 607); zie voorts St. 1939 No. 5; en de *„Krosok-verordening 1937''* (St. 1937 No. 608) de uitvoering der ordonnantie tot regeling van den invoer van rijst en kedelee (St. 1933 No. 299 jo. 1934 Nos. 85 en 572), waarvoor nadere uitvoeringsvoorschriften werden vastgesteld bij de Invoerverordening rijst en kedelee (St. 1933 No. 300 jo. 1934 No. 86), alsmede de uitvoering van de maatregelen tot voorkoming van ongewenscht vervoer van rijst als bedoeld bij de *„Rijstvervoer-ordonnantie''* (St. 1934 No. 371), aarvoor nadere uitvoeringsvoorschriften werden vastgesteld bij Regeeringsverordening tot verbod van rijstvervoer uit voor den invoer van rijst opengestelde gewesten naar andere deelen van Nederlandsch-Indië (St. 1934 No. 372 jo. 545).

Het treffen van maatregelen ter versterking van de positie van de Nederlandsch-Indische Koffiecultuur als bedoeld bij de *„Koffiebelangen-ordonnantie 1937''* (St. 1937 No. 383), waarvoor nadere uitvoeringsvoorschriften werden vastgesteld bij de *„Koffiebelangen-verordening 1937''* (St. 1937 No. 384), is opgedragen aan het Koffiefonds; het Bureau voor Uitvoerzaken is met de uitvoering dezer maatregelen belast.

De buitengewone tijdsomstandigheden leidden tot de totstandkoming van de *Crisis-uitvoerordonnantie* (St. 1933 No. 353), waarbij de Overheid zich de bevoegdheid voorbehoudt om in dringende omstandigheden bij Regeeringsverordening in het belang van de voorziening in de eerste behoeften der bevolking of ter voorkoming van ongewenschten uitvoer van in N.-I. verkregen plantmateriaal den uitvoer of het vervoer van bepaalde goederen of groepen van goederen onverwijld tijdelijk te verbieden of aan beperkende bepalingen te onderwerpen, waarvoor nadere uitvoeringsvoorschriften werden vastgesteld bij Regeeringsverordening tot verbod van interinsulairen afscheep van kedelee van andere gewesten binnen Nederlandsch-Indië naar Java en Madoera en Bali en Lombok (St. 1934 No. 87).

Onder de onderafd. Uitvoerzaken ressorteert het Handelsmuseum, gevestigd te Batavia-Centrum. Dit museum bevat een permanente tentoonstelling van de exportproducten van N.-I. benevens van de belangrijkste h.t.l. gebruikte producten, voornamelijk de landbouw- en boschproducten, toegelicht met foto's, grafieken omtrent export en prijzen en van gelijksoortige producten in het buitenland met toelichting omtrent herkomst, productie, vervaardiging en verdere verwerking. Het museum geeft inlichtingen omtrent deze producten, stelt tentoonstellingen samen en verstrekt monsterverzamelingen van Ind. producten.

De onderafd. *Buitenlandsche Handelsvoorlichting en Propaganda* heeft tot taak het verzamelen, verwerken, ordenen en verschaffen van economische voorlichting omtrent de handelsbetrekkingen van N.-I. met het buitenland, zoowel aan het bedrijfsleven als aan Regeeringsorganen, hetzij in den vorm van verspreiding, hetzij als individueele of organieke informatie.

Zij onderhoudt de correspondentie met Nederl. instituten in het buitenland, Gezantschappen, Consulaten en de hieronder te noemen handelsdeskundigen.

De onderafd. verzorgt de documentatie omtrent het buitenland, de economische situatie hier te lande, crisismaatregelen en andere inlichtingen, welke voor vertegenwoordigers van Nederland en Koloniën in het buitenland van beteekenis kunnen zijn.

Zij voert voorts de redactie van het „Economisch Weekblad'', van „The Netherlands Indies'' en van andere publicaties, welke door het Dep. E. Z.

speciaal ter bevordering of aankweeking van handelsbetrekkingen worden uitgegeven.

In dit verband mogen bv. worden genoemd overzichten nopens de situatie in bepaalde landen waarop de aandacht dient te worden gevestigd van het bedrijfsleven, op de „Exporters Directory'' en op de „Importers Directory'', op de zg. „productenbrochures'', in het Engelsch en in het Fransch enz. en op de beknopte geïllustreerde brochure over N.-I. in de Nederlandsche-, Engelsche-, Fransche- en Spaansche taal.

De onderafd. fungeert voorts als centrum voor het verleenen van voorlichting aan hier te lande gedetacheerde Nederl. diplomatieke en consulaire ambtenaren of voor andere personen (b.v. buitenlanders), die hier te lande voor studiedoeleinden vertoeven.

Ter bevordering van een zoo nauw mogelijk contact met die landen, welke voor den afzet van Nederlandsch-Indische producten van groote beteekenis moeten worden geacht, zijn eenige Nederlandsch-Indische ambtenaren als handelsdeskundigen aangesteld, t.w. voor de Unie van Zuid-Arika (met standplaats Durban), voor Australië (met standplaats Sydney) en voor de Vereenigde Staten van Noord-Amerika (met standplaats New York), voor de Levant (standplaats Alexandrië) en voor Zuid-Amerika (standplaats Buenos Aires).

Voor de bezetting van eenige andere posten werden voorbereidende maatregelen getroffen.

Het arbeidsveld van den handelsdeskundige voor de Unie van Zuid-Afrika omvat mede Madagaskar, Port. Oost-Afrika, Kenya, Uganda, Tanganyika, Nyassa, N.- en Z.-Rhodesië en het daaraan grenzend gedeelte van den Belg. Congo.

Onder het Kantoor voor den Handel ressorteert het *Agentschap voor Nederlandsch-Indië van het Nederlandsch Clearinginstituut,* zoomede het *Agentschap voor Nederlandsch-Indië van het Nederlandsch Crisis-Uitvoerbureau.*

Maatregelen tot afweer van nadeelige gevolgen van beperkende bepalingen door vreemde mogendheden getroffen ten aanzien van het internationale betalingsverkeer werden vastgesteld bij St. 1934 No. 632 jo. 633 (wet internationaal betalingsverkeer 1934) en 634 jo. St. 1937 No. 441 (besluit internationaal betalingsverkeer Nederlandsch-Indië 1934). Uitvoeringsvoorschriften bevatten St. 1934 Nos. 693 en 694 en 1936 Nos. 16 en 17.

Instructie Agent voor N.-I. van het Ned. Clearing Inst. Bb. 13385.

Bekendmaking van het met Chili gesloten Clearingsverdrag St. 1935 No. 2, met Roemenië St. 1935 No. 260, jo. St. 1938 No. 528, met Duitschland St. 1935 No. 302 jo. 1937 No. 480 jo. St. 1938 No. 451 jo. 1939 No. 69; vgl. 1938 No. 658: inschakeling Oostenrijksch betalingsverkeer met Bulgarije St. 1936 No. 55, met Italië St. 1937 No. 418 jo. St. 1938 No. 429, met Turkije St. 1937 No. 586, de autonome clearingsregeling t.a.v. Spanje St. 1936 No. 720 (Zie Jav. Cour. 1936 No. 91) jo. 1937 No. 5.

Verder verscheen in de Jav. Cour. 1934 No. 93 de tekst van de clearingverdragen tusschen Nederland en Chili, Turkije en Duitschland en in de Jav. Cour. 1934 No. 103 de tekst van het nieuwe clearingverdrag tusschen Nederland en Duitschland; in de Jav. Cour. 1935 Nos. 63 en 75 eene regeling nopens reischèques; in de Jav. Cour. 1936 No. 89 eene regeling nopens passagegelden; in de Jav. Cour. 1937 No. 19 de mededeeling van een nieuw clearingsverdrag met Turkije en in de Jav. Cour. 1937 No. 26 verlaging mengpercentage reischèques.

Goederenverkeer tusschen N.-I. en Duitschland zie St. 1937 No. 17.

CENTRAAL KANTOOR VOOR DE STATISTIEK.

In Febr. 1920 werd door den Dir. L. N. H. een zelfstandig statistisch kantoor opgericht te Buitenzorg, waar de samenstelling van de voornaamste statistieken van het Dep. werd geconcentreerd. Bij St. 1922 No. 345 werd dit kantoor belast met de verwerking en publicatie van statistische gegevens. In Maart 1923 werd een Commissie voor de Statistiek ingesteld, waarin elk der Departementen een vertegenwoordiger had, die tot taak kreeg „maatregelen te beramen om zooveel mogelijk eenheid te krijgen in den arbeid op statistisch gebied hier te lande''. Deze commissie heeft zich vnm. bezig gehouden met de samenstelling van het statistisch gedeelte van het Indisch Verslag (vroeger Koloniaal Verslag). In Sept. 1924 werd het Stat. Kant. overgebracht naar Batavia (hetgeen gepaard ging met een overname en mechanisatie van de door het Hoofdkantoor I. U. A. samengestelde handelsstatistieken) onder den naam van „Centraal Kantoor voor de Statistiek''.

Bij St. 1934 No. 508 werd de statistiekordonnantie vastgesteld, waarbij een ieder verplicht kan worden gegevens te verstrekken inzake door den G. G. aan te wijzen onderwerpen van economischen aard, onderdeelen van het bedrijfsleven betreffende.

Het C.K.S. bestaat behalve uit een afdeeling Administratie uit de afdeelingen:

1. *Algemeene Zaken,* belast met de samenstelling van het „Statistisch Jaaroverzicht van Nederlandsch-Indië'' (Deel II van het Indisch Verslag), het Statistisch Zakboekje, de Motorvoertuigenstatistiek, de Statistiek van de ontvangsten en uitgaven van de provincies, regentschappen en Zelfbesturen op Java, hypotheekstatistiek, statistiek Vertegenwoordigende Raden, enz.

Voorts worden in deze afdeeling de onderwerpen behandeld, welke niet bij een der andere afdeelingen van het kantoor zijn onder te brengen.

2. *Handelsstatistiek,* belast met de samenstelling der maand- en jaarstatistieken van den in- en uitvoer van N.-I., de intergewestelijke statistieken van den handel en enkele kleinere statistieken (rijstvervoerstatistiek, enz.), de statistieken benoodigd voor de handelspolitiek (Maandcijfers betr. in- en uitvoer naar goederengroepen en landen van herkomst en bestemming, vergelijking buitenlandsche- met N.-I. statistieken, de importeursstatistiek, enz.).

De maandstatistieken verschijnen in 12 afleveringen; de nummers 1, 2, 9 en 10, waarvan de December-afleveringen reeds een voorloopig overzicht van den totalen in- en uitvoer bevatten, geven den uit- en invoer van Java en van de Buitengewesten; de nummers 3 en 5 den uit- en invoer der voornaamste Java havens (Tandjong Priok, Soerabaja, Semarang, Cheribon, Tjilatjap); 8 van de voornaamste havens der Buitengewesten (Padang, Makassar, Palembang); 6 en 7 van S. O. K.; 11 van Menado, terwijl de nummers 4 en 12 den invoer van manufacturen op Java en in de Buitengewesten weergeven.

In de jaarstatistieken worden de gegevens der maandstatistieken samengevat in 4 deelen:

I. In- en Uitvoer Java per statistieknummer,
II. In- en Uitvoer Buitengewesten per statistieknummer,
III. In- en Uitvoer naar landen van herkomst en bestemming en
IV. In- en Uitvoer in de Buitengewesten. 1)

De intergewestelijke statistieken geven een beeld van den handel tusschen Java en elk der residenties der Buitengewesten en tusschen deze onderling. De statistieken verschijnen thans maandelijks.

3. *Landbouwstatistiek,* bestaande uit de onderafd.:

---

1) Deel IV, hetwelk van 1930—1934 niet meer in druk is verschenen, wordt vanaf 1935 geroneografeerd.

Bevolkingslandbouw, belast met de samenstelling van maandstatistieken betr. den aanplant, den bijplant en de geoogste- en de mislukte oppervlakten p.m. van de voornaamste door de Inh. bevolking geteelde gewassen met korten groeiduur op Java en op Bali en Lombok, productiestatistieken, jaaroogstschattingen, statistieken van de oppervlakte der bouwgronden op Java en Madoera en van de producten der particuliere landerijen.

Publicatie van deze gegevens geschiedt in het Economisch Weekblad.

Exportlandbouw (vroeger „Ondernemingslandbouw''), belast met de verzorging van het jaarlijks verschijnende werk „De landbouwexportgewassen van Nederlandsch-Indië'', omvattende zoowel voor de ondernemings- als voor de bevolkingsproductie een statistiek betr. den rechtstoestand der geoccupeerde gronden, den aanplant, bijplant en de producties der diverse gewassen, den omvang der landbouwindustriëen en den uitvoer vergeleken met den werelduitvoer dier producten. Deze onderafdeeling stelt voorts samen: Maandstatistieken en nominatieve kwartaalstatistieken van de productie van een vast aantal ondernemingen (cacao, kina, koffie, palmolie, palmpitten, rubber en thee).

Publicatie geschiedt op geregelde tijden in het Economisch Weekblad. Sedert de invoering der thee-(1933) en rubber-(1934) restrictie worden nog speciale statistieken van deze beide gewassen in zeer gedetailleerden vorm samengesteld b.v. van den theeopkoop. Publicatie hiervan vindt niet plaats.

4. *Conjunctuurstatistiek*, bestaande uit de onderafd.:

Algemeene conjunctuurcijfers, belast met de samenstelling van Maandoverzichten van den economischen toestand, Maandelijksche algemeene conjunctuurcijfers, Regentschapsconjunctuurcijfers voor Java en Madoera (mndl.), Kwartaalverslagen van den economischen toestand en de jaarlijksche betalingsbalans van Ned.-Indië.

Prijzen en indexcijfers, belast met de maandelijksche berekening der indexcijfers van groot- en kleinhandelsprijzen, de samenstelling van het overzicht van de pasarprijzen op Java en Madoera en de vaststelling der indexcijfers van de kosten van voeding der Inheemsche bevolking.

Kosten van levensonderhoud, belast met de samenstelling van de indexcijfers der kosten van levensonderhoud en de berekening van de relatieve duurte voor ambtenaarsgezinnen van verschillenden welstand in ongeveer 300 plaatsen in Nederlandsch-Indië.

Crisisprijswaarneming, speciaal belast met de waarneming der prijzen van artikelen, waarvan de prijs door bepaalde regeeringsmaatregelen in meerdere of mindere mate wordt beïnvloed. Zoo bijv. door de Crisisinvoerordonnantie (Stbl. 1933 No. 349) en de bedrijfsreglementeeringsordonnantie (Stbl. 1934 No. 595). Kleinhandelsprijzen worden waargenomen van: rijst, padi, kedelee, manufacturen, sarongs enz.; groothandelsprijzen van: manufacturen, diverse andere artikelen.

Belastingstatistiek, belast met de samenstelling van statistieken betreffende de inkomsten-, personeele-, vermogens- en vennootschapsbelasting en betreffende successierechten.

5. *Sociale statistiek*, bestaande uit de onderafdeelingen:

Onderwijsstatistiek, belast met de samenstelling der statistieken van het openbaar en gesubsidieerd bijzonder onderwijs in vollen omvang (Hooger Onderwijs, Middelb. en M. U. L. O., Westersch L. O., Inlandsch L. O., Vakonderwijs). Publicatie vindt jaarlijks plaats als onderdeel van het Onderwijsverslag.

Demografische statistiek, belast met de samenstelling der statistieken betreffende het verloop der Europeesche bevolking (geboorte, huwelijk, overlijden, echtscheidingen), emigratie en immigratie, tourisme, Mekkavaart, Landsreizigers, verschaffen van inlichtingen inzake de uitkomsten der volkstelling 1930.

Crimineele statistiek, belast met de samenstelling der statistieken van de door

de militaire en burgerlijke Gouv. rechtbanken en Inh. rechtbanken (Zelfbestuursgebieden) terzake van misdrijf bereikte personen.

Het C. K. S. verzorgt mede nog de economische afd. van de bibliotheek van het Dep. E. Z., welke boekerij ruim 30.000 nummers omvat, terwijl het aantal geregeld ontvangen tijdschriften ongeveer 800 bedraagt.

VOLKSTELLING 1940.

Bij Gouvernementsbesluit van 24 Maart 1938 No. 8 werd ingesteld een Commissie voor de Volkstelling, welke tot taak heeft:

a. het verrichten van de voorbereidende werkzaamheden voor de in 1940 te houden volkstelling;

b. het ontwerpen van geformuleerde voorstellen ten aanzien van de beginselen, welke aan deze telling ten grondslag zullen liggen, zoomede nopens de wijze, waarop zij zal worden gehouden;

c. het maken van eene raming van de aan deze telling verbonden kosten.

Daarnaast is ter uitvoering van de Volkstelling in 1940 met ingang van 1 Januari 1939 het tijdelijk Kantoor voor de Volkstelling ingesteld, dat tevens het Secretariaat van bovengenoemde Commissie waarneemt.

IJKWEZEN.

De verplichte ijk en herijk van maten, gewichten, meet- en weegwerktuigen in het ijkgebied is geregeld bij de „IJkordonnantie 1928'' (St. 1928 No. 255).

Bij besl. Dir. L. N. H. 12 Dec. 1924 No. 11221/A is gevolg gegeven aan het voornemen tot invoering van het metrieke stelsel. Sinds 1 Jan. 1925 zijn van ijk en herijk uitgesloten de Amsterdamsche pond-gewichten en de niet-metrieke karaatgewichten. Sinds 1 Jan. 1926 zijn van ijk (d.i. het waarmerken of stempelen na eerste onderzoek van nieuw vervaardigde voorwerpen) uitgesloten de Amsterdamsche el, de gantangmaten, de pikol- en katigewichten, alsmede de tji- en hoengewichten (sinds 1 Jan. 1929), terwijl sinds 1 Januari 1938 alle niet-metrieke voorwerpen ook zijn uitgesloten van herijk (het opnieuw waarmerken of stempelen met een goed- of afkeuringsmerk na herhaling van het onderzoek).

Vanaf 1 Januari 1938 kunnen dus slechts metrieke maten, gewichten, meet- en weegwerktuigen worden goedgekeurd.

In de „IJkverordening 1928'' (St. 1928 No. 256 laatstelijk gew. bij St. 1939 No. 8) is bepaald, welke gebieden tot het ijkgebied behooren.

Ned.-Indië behoort thans geheel tot dit gebied (vgl. ook St. 1929 No. 20, 1930 No. 10, 1931 Nos. 55 en 359, 1932 Nos. 375 en 555, 1933 Nos. 88, 103 en 210, 1934 Nos. 163 en 681, 1935 Nos. 47 en 303, 1936 Nos. 453 en 461 en 1937 No. 42).

In de „IJkverordening 1928'' is voorts bepaald, welke meet- en weegwerktuigen tot den ijk en (of) herijk zijn toegelaten en welke in ijkgebied niet behoeven te worden geijkt; ook is hierbij het tarief van ijkgelden vastgesteld. Voorts zijn vrijgesteld van het gebruiken van geijkte inhoudsmaten: de verkoopers op straat, markt of waroeng, die niet meer dan 50 kg waren bij zich of voorhanden hebben (art. 17 van de „IJkordonnantie 1928'' jo. 4 der „IJkverordening''); vgl. voorts St. 1938 No. 684.

Bij Reg. besl. is bepaald, dat op de navolgende plaatsen, ijkkantoren zullen zijn gevestigd: Batavia, Bandoeng, Cheribon, Jogjakarta, Semarang, Soerakarta, Soerabaja, Malang, Djember, Palembang, Padang, Medan, Bandjermasin, Makassar en Pontianak.

Vaststelling der technische voorschriften ter uitvoering van de „IJkordonnantie 1928'', alsmede aanwijzing der ijkkringen, welke behooren bij de gelijk-

namige ijkkantoren, zijn vastgesteld bij Bb. 11747, gew. 11916, 12271, 12352, 12380, 12514, 12654, 12778, 13145, 13481, 13615 en 13977. Een regeling t.a.v. verbeurd verklaarde maten, gewichten en weegwerktuigen is opgenomen in Bb. 11413.

In ijkgebied behoeven van de maten, weeg- en meetinstrumenten, welke aan ijk en herijk zijn onderworpen dan wel tot den herijk zijn toegelaten, niet te worden geijkt en herijkt:

1e. watermeters en gasmeters;

2e. *a.* inhoudsmaten
b. lengtematen
c. veerweegwerktuigen
d. enkelvoudige kwadrantwegers zoogenaamde brievenwegers
} alleen voorzien van een metrieke verdeeling.

a. t/m *d.* voorzien van het onuitwischbare en duidelijk zichtbare opschrift in het Nederlandsch (en eventueel tevens in het Maleisch) „alleen voor huishoudelijk (of kantoor-) gebruik''.

Voor gas- en watermeters bestaat sedert 1928 een facultatieve ijk, welke bij het Hoofdkantoor v/d Dienst v/h IJkwezen te Bandoeng kan geschieden.

„Fijne weging'' wordt vereischt voor het wegen van geneesmiddelen, munten, edele metalen, paarlen en edelgesteenten, terwijl veerweegwerktuigen zijn toegestaan voor het doen van „ruwe wegingen'' en wel voor het afwegen van stoffen, waarbij nauwkeurige gewichtsbepaling niet noodig of niet mogelijk is. Deze stoffen worden genoemd bij besl. v/h Hoofd v/d Dienst v/h IJkwezen van 22 Oct. 1935 No. 30/R, van 28 Oct. 1936 No. 52/R en van 23 November 1937 No. 92/R.

De leiding en het algemeen toezicht zijn opgedragen aan het Hoofd v/d Dienst v/h IJkwezen met standplaats Bandoeng. Verder zijn bij den dienst werkzaam inspecteurs, ijkers 1ste klasse, ijkers, herijkers en lager personeel. Instructie van het personeel St. 1928 No. 258.

Lijst voornaamste maat- en gewichtseenheden Bb. 11806.

LANDSDRUKKERIJ.

De Landsdrukkerij is gevestigd te Batavia.

Een nieuw *reglement* voor de Landsdrukkerij is vastgesteld bij St. 1919 No. 783 gew. St. 1920 Nos. 192 en 914, St. 1921 No. 580, St. 1922 No. 401, St. 1924 No. 520, St. 1925 No. 644, St. 1928 No. 532 en St. 1931 No. 476.

Dit bedrijf is in het algemeen bestemd om te voorzien in de behoefte aan typographische drukwerken voor 's Lands dienst. De te Batavia, Buitenzorg en Bandoeng gevestigde departementen van algemeen bestuur, gewestelijke en plaatselijke besturen, gezaghebbenden, colleges en administratiën zijn verplicht om alle voor 's Lands dienst benoodigde typographische drukwerken ter Landsdrukkerij te doen drukken. Gelijke verplichting bestaat voor alle overige gewestelijke en plaatselijke besturen, gezaghebbenden, colleges en administratiën: *a.* voor staatwerk (formulieren), indien het benoodigd drukwerk een oplaag heeft van 2000 of meer exemplaren; *b.* voor boekdrukwerk, indien het benoodigd drukwerk bij een omvang van twee vel of minder een oplaag heeft van 500 of meer exemplaren, dan wel bij een omvang van meer dan twee vel een oplaag van 200 of meer exemplaren. Van deze verplichting zijn uitgezonderd: *a.* het Departement van Oorlog, voorzoover betreft het drukwerk, hetwelk door de Top. Inrichting binnen de gewone werkuren zonder aanschaffing van nieuwe machines van welken aard ook en zonder gebruik van tijdelijke werkkrachten kan worden verricht; *b.* alle overige departementen, gewestelijke en plaatselijke besturen, gezaghebbenden, colleges en administratiën, welke tot dusver gebruik

maakten van de drukkerij in 's Lands gevangenis te Soekamiskin, voorzoover betreft het drukwerk waarvan de uitvoering aan genoemde drukkerij kan worden opgedragen (St. 1924 No. 520).

De vaststelling van de „Algemeene regeling inzake het verrichten van werkzaamheden of het doen van leveringen door Gouvernementsdiensten, -inrichtingen en -bedrijven ten behoeve van andere Landsdiensten en voor particulieren'' is opgenomen in Bb. 11318, 12837 en 13571.

De Landsdrukkerij is belast met het drukken en uitgeven van de Javasche Courant, het Staatsblad van N.-I., het Bijblad op het Staatsblad, den Regeeringsalmanak, de Naam- en ranglijst der officieren van de Land- en Zeemacht in Nederlandsch-Indië en van zoodanige andere drukwerken, als daartoe bij beschikkingen van den Gouverneur-Generaal of van andere bevoegde gezaghebbenden worden aangewezen.

Instructie voor den Directeur Bb. 9324 en 9689.

Ingevolge St. 1932 No. 211 (art. 2) is de Directeur als gedelegeerde van den Gouverneur-Generaal aangewezen voor het beoordeelen en betaalbaarstellen van vorderingen ten laste van het bedrijf op de kas van dat bedrijf.

Aan instellingen van liefdadigheid en van openbaar nut in Ned.-Indië, die rechtspersoonlijkheid hebben verkregen, kan door den Directeur E. Z. vergunning worden verleend om hare jaarverslagen tegen betaling van het benoodigde papier, doch overigens kosteloos, tot een door haar op te geven aantal ter Landsdrukkerij te doen drukken; art. 6 al. 1 van het Regl.

„Staat van kosteloos te verstrekken en met de daarbij genoemde departementen of colleges te verrekenen exemplaren van de door de Landsdrukkerij gedrukte en uitgegeven jaarboeken en periodieken'' (Bb. No. 13959, aangevuld bij G.B. van 17 Maart 1938 No. 5, 28 April 1938 No. 20, 21 Sept. 1938 No. 4, 25 Oct. 1938 No. 2 en 31 October 1938 No. 7).

De bepalingen voor het gebruik van Landswege van eenheidsformaten voor papier, formulieren, registers en boeken zijn opgenomen in Bb. 12549 en 12549*a*. De normalisatie van papierformaten en papiergewichten is nader bekrachtigd in Bb. 13122. Normalisatie 's Lands periodieke uitgaven Bb. 13531.

Bij St. 1937 No. 688 is de Landsdrukkerij aangewezen tot landsbedrijf in den zin der Indische Bedrijvenwet.

Javasche Courant.

De Javasche Courant verschijnt tweemalen 's weeks, op Dinsdag en Vrijdag. Valt een dezer dagen op een feestdag, dan heeft de uitgifte één dag vroeger of later plaats. De inteekenprijs van de Courant met alle bijvoegsels t.w. *a.* Bijblad op het Staatsblad, *b.* Locale Verordeningen, andere beschikkingen van Locale Raden en Gewestelijke Verordeningen, *c.* Statuten van vereenigingen, *d.* Mijncourant, *e.* Verkorte Balansen der Javasche Bank, *f.* Staten van Nalatenschappen, *g.* Prijscouranten uitgegeven door den Dienst der In- en Uitvoerrechten en Accijnzen, *h.* Fabrieks- en Handelsmerken, *i.* Akten van Naamlooze Vennootschappen, *j.* Prijslijsten Statistiekrecht, bedraagt bij vooruitbetaling *f* 30.— (exclusief porti) voor een geheelen jaargang, terwijl voor niet minder dan voor een half jaar kan worden ingeteekend. De inteekenprijs van de Courant zonder de bijvoegsels hiervoren genoemd sub *a* t/m *c* bedraagt *f* 25.— (exclusief porti).

Bij afzonderlijk abonnement zijn verkrijgbaar de sub *a.* t/m *c.* vermelde bijvoegsels, elk tegen betaling van *f* 2.50 per jaargang, terwijl mede verkrijgbaar zijn jaarabonnementen op de navolgende bijvoegsels tegen de daarbij vermelde prijzen t.w. bijvoegsel sub *d.* *f* 6.50; sub *g.* *f* 1.—; sub *h.* *f* 3.—; sub

i. *f* 7.50 en sub *j.* *f* 0.80 (exclusief porti). Bovendien zijn bij afzonderlijk abonnement verkrijgbaar Kennisgevingen van den Dienst der In- en Uitvoerrechten en Accijnzen tegen *f* 2.— per jaargang (exclusief porti).

Afzonderlijke exemplaren der Javasche Courant met de kostelooze bijvoegsels zijn bij de Landsdrukkerij verkrijgbaar voor den prijs van *f* 0.30 per exemplaar (exclusief porti). Eveneens zijn verkrijgbaar losse nummers van de Mijncourant en van de Fabrieks- en Handelsmerken, alsmede de Prijscourant uitgegeven door den Dienst der In- en Uitvoerrechten en Accijnzen en de Prijslijsten Statistiekrecht.

Alle insertiën in het officiëele gedeelte dezer Courant geplaatst, moeten beschouwd worden als officiëel medegedeeld aan de daarbij betrokken autoriteiten, die mitsdien op deze insertie alleen, wanneer geen verdere officiëele kennisgeving mocht worden ontvangen, verantwoordelijk zijn, ieder naar gelang van plaatselijke omstandigheden, voor het niet in acht nemen of het doen in acht nemen der daarbij gegeven voorschriften of gedane mededeelingen (St. 1832 No. 39, verg. St. 1871 No. 105). Voorts dient de Javasche Courant als *officieel nieuwsblad* overal waar deze benaming in de nieuwe wetsbepalingen voorkomt. (St. 1848 No. 10).

Op aanvraag van ambtenaren, colleges of particulieren kunnen van locale verordeningen, reglementen, statuten en andere belangrijke bekendmakingen in de Javasche Courant overdrukken worden geleverd tegen betaling van de zelfkosten. Aan het verzoek om toezending van overdrukken wordt alleen voldaan, indien dit geschiedt bij indiening der betreffende stukken ter plaatsing in de Javasche Courant.

Permanente Drukkerijen Commissie.

Bij Bb. 11001 is onder den naam van „Permanente Commissie van advies inzake drukkerijaangelegenheden van den Lande'' een Commissie ingesteld ter verkrijging van volledige en voortdurende samenwerking en overleg tusschen de drukkerijen van de Landsdrukkerij, den Topografischen Dienst en het Kantoor voor de Volkslectuur. De taakomschrijving van de Commissie is mede opgenomen in Bb. 11001 gew. 11947. De adviseerende en controleerende bevoegdheden van deze Commissie strekken zich onverkort uit over alle overige bestaande, c.q. nader op te richten, drukkerijen van den Lande (Bb. 12526).

KAMERS VAN KOOPHANDEL EN NIJVERHEID.

Op die plaatsen, waar de Gouverneur-Generaal het wenschelijk acht, worden Kamers van Koophandel en Nijverheid gevestigd. Hare bestemming is: *a.* aan de Regeering, de Hoofden der departementen van algemeen bestuur en de besturen der gewesten adviezen uit te brengen, inlichtingen te geven of voorstellen te doen over onderwerpen betreffende den landbouw, den handel en het fabriekswezen; *b.* aan landbouwondernemers, handelaren en fabrikanten in het algemeen zoodanige mededeelingen te doen, als de Regeering en die hoofden en besturen zullen verlangen of in het belang van landbouw, handel en fabriekswezen noodig achten. Het reglement is vastgesteld bij St. 1863 No. 144 gew. 1887 No. 178, 1901 No. 440, 1919 No. 123, 1935 No. 501 en 1936 No. 57.

Er zijn thans 5 Kamers van Koophandel in Ned.-Indië gevestigd, nl. te Batavia, Semarang, Soerabaja, Padang en Makassar. De reglementen van orde voor deze Kamers worden aangetroffen in Bb. 3215, 3370 en 5880. Die te Batavia en Soerabaja bestaan thans uit 11 resp. 9 leden (Bb. 11766 en 6156).

Inwinnen van adviezen van de Kamers van Koophandel en Nijverheid Bb. 5578; afzonderlijke adviezen door voorzitter en leden St. 1901 No. 440.

MAKELAARS.

Makelaars zijn door den Gouverneur-Generaal of door de daartoe door hem bevoegd verklaarde autoriteit aangestelde tusschen-handelaars. (Zie Wetb. v. Kooph. 4e titel, 2e afd.).

Tot aanstelling van makelaars zijn bij St. 1906 No. 479 bevoegd verklaard de Hoofden van gewestelijk bestuur. Ingevolge St. 1925 No. 434 wordt deze bevoegdheid in provincies en andere nader aan te wijzen gewesten (zie St. 1925 Nos. 476, 593 en 594, zoomede St. 1928 No. 192) uitgeoefend door de residenten-afdeelingshoofd, ieder v.z.v. zijn ambtsgebied betreft. Genoemde bestuursambtenaren zijn gehouden vooraf advies in te winnen van de betrokken Kamer van Koophandel en Nijverheid (Bb. 7091 aangevuld bij Bb. 9230), volgens hetwelk ook gehoord moeten worden de besturen der handelsvereenigingen, makelaarsvereenigingen en, zoo dit noodig wordt geacht, ook eene speciale commissie.

Eenige Regeeringsbeslissingen inzake makelaardij zijn opgenomen in Bb. 4449.

CONSULS.

In het belang van de handelsbetrekkingen met het buitenland zijn met verschillende landen verdragen gesloten tot toelating van consuls in Nederlandsch-Indië: 1855 met België (St. No. 54), de Vereenigde Staten van Noord-Amerika (St. No. 65) en Frankrijk (St. No. 66; zie ook St. 1884, No. 191 en 1885, No. 207); in 1856 met Zweden en Noorwegen (St. No. 71) en Groot-Britannië (St. No. 73); in 1857 met Duitschland (St. No. 24 jo. 1872 No. 62), Denemarken (St. No. 26) en Turkije (St. No. 113); in 1858 met Portugal (St. No. 14); in 1863 met het Zwitsersch Bondgenootschap (St. No. 112; 1864 No. 111 en 1878 No. 123); in 1866 met Spanje (St. No. 74); in 1867 met Siam (St. 1868 No. 126); in 1875 met Italië (St. 1876 No. 80); in 1881 met Columbia (St. 1884 No. 36); in 1883 met Haïti (St. 1884 No. 37) en Japan (St. 1908 No. 489); in 1891 met de Dominicaansche Republiek (St. 1892 No. 165); in 1907 met Peru (St. 1908 No. 638); in 1911 met China (St. No. 487); in 1913 met Panama (St. No. 357); in 1916 met Guatemala (St. 737); in 1923 met Cuba (St. No. 66); in 1925 met Tsjecho-Slowakije (St. No. 36); in 1926 met Finland (St. No. 201) en in 1929 met Chili (St. No. 1). Met Tsjecho-Slowakije, Polen en Hongarije bestaat geen afzonderlijk consulair verdrag, de toelating der consuls dezer landen berust op een artikel uit de desbetreffende handelsverdragen (resp. St. 1925 Nos. 36 en 333 en 1926 No. 168).

De voornaamste voorwaarden van toelating zijn, dat de consuls geen diplomatiek karakter hebben; zij zijn handelsagenten en mogen tevens de persoonlijke belangen van hun nationalen behartigen; zij zijn onderworpen aan de burgerlijke en strafwetten des Lands. Ook is het *jus asyli* niet aan hunne woningen toegekend, zoodat zij geen der zoogenaamde exterritorialiteitsrechten genieten. Zij correspondeeren rechtstreeks met de Regeering door tusschenkomst van den 1en Gouv. Secretaris (Bb. 3273).

Voor verstrekken van ambtelijke inlichtingen aan vreemde consuls zie Bb. 12276 jo. 12500 en 13502; verleenen van afschrift van briefwisseling Bb. 12860 jo. 13086.

De consuls treden niet in de uitoefening hunner werkzaamheden vóór de mede onderteekening van het exequatur door den Gouverneur-Generaal. Mededeeling van tijdelijke vervanging aan Regeering Bb. 3123.

Bij St. 1895 No. 153, gew. St. 1896 No. 74 en 1897 No. 280, is eene regeling vastgesteld van de assimilatie van de rangen der in Ned.-Indië toegelaten

consulaire ambtenaren van andere landen met die van de officieren der Nederlandsche Zeemacht en de civiele ambtenaren in Ned.-Indië.

Zie voor de onderlinge préséance van consulaire vertegenwoordigers van vreemde mogendheden Bb. 7342.

Aan consuls van bevriende mogendheden worden onder gelijke omstandigheden gelijke eerbewijzen gegeven als aan een Nederlandschen consul-generaal of consul.

Voor de vrijstelling van Landsbelastingen: zie art. 32*a* Ord. op de Inkomstenbelasting (St. 1932 No. 111), art. 10*c* Ord. op de Loonbelasting (St. 1934 No. 611), art. 17 Ord. op de Vermogensbelasting (St. 1932 No. 405), art. 12 Ord. op de Personeele belasting (St. 1908 No. 13), art. 2 sub *e* Ord. Motorvoertuigenbelasting (St. 1934 No. 718).

Vrijstelling van Locale directe belastingen St. 1922 No. 487.

Vrijstelling invoerrechten van sommige goederen voor consulaire ambtenaren St. 1929 No. 351.

De bepalingen van het Toelatingsbesluit zijn niet toepasselijk op consulaire ambtenaren en hun gezinnen (art. 17 Toel. besl.).

Voor kennisgeving van het overlijden en inlichtingen omtrent nalatenschappen van vreemdelingen zie Bb. 7152 en 7153.

DEPARTEMENT VAN VERKEER EN WATERSTAAT.

Bij St. 1933 No. 509 jo. 1934 Nos. 603 en 704 werd met ingang van 1 Januari 1934, met gelijktijdige opheffing van de departementen der Burgerlijke Openbare Werken en van Gouvernementsbedrijven, ingesteld het departement van Verkeer en Waterstaat.

Aan dat departement werden opgedragen de werkzaamheden van de evengenoemde twee opgeheven departementen, met uitzondering van den dienst der Zoutregie, die naar het departement van Financiën werd overgebracht, en de Landsdrukkerij, welke bij het departement van Economische Zaken werd gevoegd.

Bij St. 1934 No. 63 gew. 704 zijn de Koninklijke besluiten, ordonnantiën, Regeeringsverordeningen en besluiten met deze nieuwe indeeling in overeenstemming gebracht.

Tot den werkkring van dit Departement behooren (St. 1933 No. 509, jo. St. 1934 No. 603):

a. de algemeene vraagstukken op verkeersgebied;
b. de aanleg en de exploitatie der Staatsspoor- en tramwegen en het toezicht op de spoor- en tramwegen;
c. de aanleg, het onderhoud en het beheer van rijwegen, voorzoover niet aan anderen opgedragen of overgelaten;
d. het toezicht op het wegverkeer;
e. de bouw en de exploitatie van havens en de werken ter verbetering of instandhouding van reeden en zeegaten;
f. de economische vraagstukken op het gebied van het scheepvaartverkeer;
g. de bemoeienis met en het toezicht op de burgerlijke luchtvaart;
h. de post-, telegraaf- en telefoondienst;
i. de postspaarbank;
j. het electriciteitswezen;
k. de bouw en de exploitatie van waterkrachtwerken;
l. het beheer der rivieren en andere natuurlijke waterloopen, meren en plassen, voorzoover niet aan anderen opgedragen of overgelaten;
m. de aanleg en de exploitatie van bevloeiings-, afwaterings- en waterkeeringswerken en verdere werken van waterbouwkundigen aard, voor zoover niet aan anderen opgedragen of overgelaten;
n. de oprichting, het onderhoud en het beheer van landsgebouwen ten behoeve van:
  1e. de burgerlijke diensten, voor zoover niet ingevolge bijzondere regelingen aan de betrokken diensten zelve opgedragen of overgelaten;
  2e. het departement der Marine voor zoover niet aan het departement van Oorlog opgedragen, met uitzondering van de kustlichtetablissementen;
o. de inhuur van gebouwen ten behoeve van de burgerlijke diensten;
p. de aanleg en de exploitatie van drinkwatervoorzieningen, rioleerings- en andere werken in het belang van de volksgezondheid voor zoover niet aan anderen opgedragen of overgelaten;
q. het toezicht op den waterstaat van de op den voet van het zesde hoofdstuk der Indische Staatsregeling ingestelde openbare gemeenschappen;

r. de overheidsbemoeienis met den mijnbouw in den meest uitgebreiden zin zoomede de verkoop van 's Lands Mijnbouwproducten;

s. de landsondernemingen van mijnbouw.

Bij G. B. van 21 Januari 1939 No. 13 (St. No. 21) werd voorts het beheer van 's Lands Algemeene Pakhuizen onder het departement gesteld, welk beheer door den Dienst der S.S. zal worden gevoerd.

Publicaties. De resultaten der onderzoekingen en de uitkomsten der onder het departement ressorteerende diensten en bedrijven, zoomede van de technische afdeelingen van het departement worden, voorzoover zij niet verschijnen als afzonderlijke werken, regelmatig openbaar gemaakt in publicaties.

WATERSTAAT.

Voor de behandeling van de zaken, betreffende 's Lands Waterstaat en het toezicht op den Waterstaat van de openbare gemeenschappen is bij het departement een afdeeling Waterstaat ingericht, onderverdeeld in vijf technische onderafdeelingen n.l. landsgebouwen, wegen, irrigatie en assaineering, waterkracht, zoomede constructiebureau.

Organisatie van den dienst op Java.

Binnen het gebied van de provincies West-, Midden- en Oost-Java is de zorg voor den Waterstaat aan het Provinciaal bestuur opgedragen.

In de Vorstenlanden wordt de zorg voor den Waterstaat uitgeoefend door het betrokken Zelfbestuur, zoomede door een drietal waterschappen.

Over de waterschappen zie hieronder.

Het beheer en het onderhoud van de landsgebouwen in de gewesten Soerakarta en Djokjakarta is opgedragen aan een rechtstreeks aan het departement van Verkeer en Waterstaat ondergeschikten hoofdopzichter of architect.

Organisatie van den dienst in de gewesten buiten Java en Madoera.

In de gewesten Sumatra, Borneo en Groote Oost is een inspecteur aangesteld, die hoofd is van de gewestelijke Waterstaatsinspectie en ondergeschikt is aan den Gouverneur.

In de residenties is de verzorging van de Waterstaatsbelangen toevertrouwd aan een ingenieur- of architect-eerstaanwezend waterstaatsambtenaar, die rechtstreeks ondergeschikt is aan den resident, Hoofd van het bestuur der residentie.

Binnen de ressorten van de groepsgemeenschappen Minangkabau (residentie Sumatra's Westkust) en Bandjar (residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) is de zorg voor den Waterstaat aan genoemde autonome ressorten opgedragen.

Uitvoering van werken c.a.

In art. 31 I. C. W. is bepaald, dat de uitvoering van 's Lands werken geschiedt op contracten van openbare aanbesteding. Afwijking van dezen regel St. 1933 No. 145.

Bij St. 1933 No. 146 jo. 1935 No. 446 zijn reglementen vastgesteld op het houden van openbare aanbestedingen en op het houden van aanbestedingen met beperkte mededinging voor de uitvoering van 's Lands werken, terwijl bij St. 1933 No. 365 is bepaald, dat laatstgenoemd reglement buiten toepassing kan blijven voor de uitvoering van niet omvangrijke werken. Bij St. 1934 No. 576 jo. 1935 Nos. 550 en 594 en Bijbl. Nos. 13578, 13590 en 13683 is vastgesteld een reglement op het houden van de openbare aanbestedingen voor leveringen enz. ten behoeve van 's Lands dienst.

Bevoegdheid van den Departementschef tot alle handelingen welke uitgaven ten laste van den Lande ten gevolge hebben en die betreffen vernieuwing en nieuwe werken ten behoeve van 's Lands Waterstaat. Zie St. 1921 No. 249 en Bijbl. No. 11813.

Administratieve voorschriften omtrent de boekhouding van het beheer van 's Lands Waterstaat zijn te vinden in Bijbl. Nos. 5027, 5099 en 11673.

In St. 1934 No. 548 jo. 1936 No. 653 zijn bepalingen opgenomen, betreffende het toezicht op de uitvoering van openbare werken van openbare gemeenschappen, waarvoor van Landswege subsidie is verleend. Uitvoeringsbepalingen zijn vastgesteld bij St. 1936 Nos. 654 en 656.

In St. 1934 No. 549 jo. St. 1937 No. 565 zijn regelen vastgesteld met betrekking tot de uitvoering van burgerlijke Landswerken door openbare gemeenschappen. Uitvoeringsbepalingen zijn opgenomen in St. 1936 Nos. 636 en 655 jo. St. 1938 No. 6.

Gebouwen.

Bij besluit van 11 October 1937 No. 9 is de bevoegdheid van den Directeur van Verkeer en Waterstaat geregeld om door huur te voorzien in de behoefte aan gronden en (of) gebouwen voor 's Lands dienst.

De „Burgerlijke Woningregeling 1934'' vastgesteld bij St. 1934 No. 147 jo. St. 1934 Nos. 188, 352, 468 en 655, 1935 Nos. 83 en 472, 1936 No. 50, 1937 No. 518 en 1938 No. 257 geeft een regeling voor de voorziening van Landswege in de huisvesting van burgerlijke Landsdienaren en de betaling van huur voor de hun aangewezen Landswoningen.

Irrigatie.

Bij St. 1936 No. 489 is vastgesteld het „Algemeen Waterreglement 1936'' houdende regelen ten aanzien van het gebruik van openbare en andere wateren voor bevloeiing en andere doeleinden, zoomede van de verdeeling van water in de provincies West-, Midden- en Oost-Java. Het reglement zal eerst op een nader te bepalen tijdstip in werking treden.

Bijbl. Nos. 9372, 9639, 10820 en 12645 handelen over de instelling van plaatselijke commissies, die tot taak hebben het Hoofd van gewestelijk bestuur voorstellen te doen of van raad te dienen omtrent de verdeeling van het bevloeiingswater en de beoordeeling van plannen voor nieuwe of verbetering van bestaande bevloeiingen en afwateringswerken.

Bij art. 521 Wetboek van Strafrecht is strafbaar gesteld het overtreden van eenig voorschrift eener openbaar gemaakte door de bevoegde autoriteit vastgestelde regeling op het gebruik en de verdeeling van het water uit water- of bevloeiingswerken van openbaar nut. Voorts is bij art. 6 ten 14e Invoeringsverordening van dit wetboek o.m. gehandhaafd de strafbedreiging in art. 2 van St. 1854 No. 95, aangevuld St. 1871 No. 226 en gew. St. 1904 No. 202 en St. 1905 No. 167.

De Waterschappen.

De oprichting van rechtspersoonlijkheid bezittende waterschappen is mogelijk gemaakt bij Staatsblad 1919 No. 49 (zie art. 186 der I. S.), waarna bij Staatsblad 1920 No. 722 (zie ook Staatsblad 1922 No. 704, 1926 No. 404, 1928 No. 242 en 1935 No. 451 jo. 578) de „Vorstenlandsche Waterschapsordonnantie'' werd vastgesteld. Achtereenvolgens zijn opgericht de waterschappen Opak-Progo (Jav. Crt. 1 November 1921 No. 87 en 28 Maart 1924 No. 26), Dengkeng (Jav. Crt. 30 December 1921 No. 104 en 26 Februari 1935 No. 17) en Bengawan

(Jav. Crt. 26 September 1924 No. 78, 21 September 1926 No. 75 en 26 Februari 1935 No. 17). De sedert in de reglementen voor deze waterschappen aangebrachte wijzigingen zijn opgenomen in de Javasche Courant van 5 October 1923 No. 80, 3 Augustus 1928 No. 62, 26 Februari 1935 No. 17 en 25 Februari 1936 No. 16.

Voor de voorbereiding van de oprichting van deze waterschappen en de daaraan te geven leiding werd in 1920 (Staatsblad 1920 No. 831) een Centraal Waterschapskantoor voor de Vorstenlanden opgericht. Bij Staatsblad 1935 No. 578 werd dit kantoor met ingang van 1 Januari 1936 opgeheven, waarna tot aanstelling is overgegaan van een Voorzitter van de Waterschapsraden in de Vorstenlanden. Zijne instructie is vastgesteld bij Bijblad No. 13581.

De werkkring van de waterschappen omvat:

a. het beheer van rivieren, bronnen, waterleidingen en werken tot opstuwing, keering, verdeeling, afleiding en loozing van water, zoomede van die tot wering van zand- en watervloeden, voor zoover gelegen binnen zijn gebied, een en ander voor zoover daarbij ter beoordeeling van het Hoofd van gewestelijk bestuur in overleg met den Zelfbestuurder of diens Patih, meerdere landbouwondernemingen dan wel minstens een landbouwonderneming en de Inlandsche bevolking gezamenlijk belang hebben en voor zoover het beheer niet aan een naburig waterschap is opgedragen;

b. het beheer van andere zaken, voor zoover dit aan het waterschap bij beschikking van het Hoofd van gewestelijk bestuur in overleg met den Zelfbestuurder of diens Patih is opgedragen;

c. de zorg voor de verdeeling van het door middel van de bij het waterschap in beheer zijnde werken te zijner beschikking komende irrigatiewater;

d. de zorg voor den afvoer en de wering van water en zand, voor zoover schadelijk voor de binnen het waterschapsgebied gelegen gronden;

e. aanleg van nieuwe of wijziging van bestaande werken als bedoeld onder letter *a;*

een en ander met inachtneming van het in deze of eenige andere algemeene verordening dan wel in het waterschapsreglement terzake bepaalde.

Vergunningen tot gebruik van water ten behoeve van particuliere ondernemingen.

Bij Bijbl. No. 5081, gew. bij Bijbl. Nos. 5439, 6185 en 10902 werd bepaald hoe en ten behoeve van wie vergunningen tot het gebruik van water voor huishoudelijke doeleinden, voor bevloeiing, tot beweegkracht of andere industrieele doeleinden, uit stroomen, rivieren, bronnen, beken, meren, kanalen en waterleidingen, welke den Staat hetzij als openbaar, hetzij als privaat domein toebehooren, worden verleend.

Daarbij werden verder eenige bepalingen vastgesteld omtrent de wijze van indiening en behandeling der betrekkelijke aanvragen.

Deze voorschriften zijn blijkens Bijbl. No. 5178 toepasselijk verklaard op de vergunningen tot gebruik van water uit de Ooster- en Westerwaterleidingen, de Tjiballok en de Angkeerivier (residentie Batavia).

Verder is bepaald (Bijbl. No. 5439) dat onder de in Bijbl. No. 5081 bedoelde vergunningen niet begrepen zijn die tot tijdelijk gebruik van water voor spoelende boringen naar aardolie, petroleum of dergelijke bitumineuse zelfstandigheden ten behoeve van ondernemers van mijnontginningen en van mijnbouwkundige opsporingen, en dat dusdanige vergunningen worden verleend door de Hoofden van gewestelijk bestuur.

Blijkens Bijbl. No. 6802 berust de bevoegdheid tot het verleenen van ver-

gunningen tot gebruik van water uit een spoelleiding (niet een irrigatieleiding tevens spoelleiding) in beheer gegeven aan een gebiedsdeel met eigen geldmiddelen, bij den localen raad. Waar dus spoelleidingen aan locale gebiedsdeelen in beheer zijn gegeven, moeten deze leidingen geacht worden aan de bepalingen in Bijbl. No. 5081 te zijn onttrokken voor wat betreft het gebruik als spoelwater. De bevoegdheid tot het geven van vergunningen voor gebruik met een ander doel (bijv. tot beweegkracht) is bij het Land gebleven.

Vergunning aan particulieren tot het uitvoeren voor eigen rekening van Waterstaatswerken.

Zie Bijbl. No. 6409.

Voorschriften omtrent het aanleggen van beschoeiingen, kaaimuren of andere werken langs de oevers van vlotbare en bevaarbare stroomen en rivieren, zijn vastgesteld bij St. 1870 No. 119, gew. St. 1895 No. 201.

Waterkracht.

De hydrotechnische afdeeling van den opgeheven dienst voor Waterkracht en Electriciteit (waterkrachtkadaster, hydrometrie, opname en ontwerpen van waterkrachtwerken, waterkrachtvergunningen) is ondergebracht bij de departementsafdeeling Waterstaat (St. 1934 Nos. 565 en 578).

Bepalingen betreffende het gebruik van waterkracht zijn vastgesteld bij Bijbladen Nos. 5081, 6938, 9276 en 10320.

Over de reeds opgespoorde en beschikbare waterkrachten, waarvan de verzamelde gegevens worden opgenomen in het waterkrachtkadaster, kunnen aan belanghebbenden op verzoek, tegen betaling, gegevens worden verstrekt door het hoofd van de afdeeling Waterstaat.

Een opgaaf der door de Regeering verleende vergunningen tot gebruik van waterkracht, bijgewerkt tot 1 Juli 1938, is opgenomen achter dit hoofdstuk.

Een Nederlandsch-Indisch Comité voor groote reservoirdammen is ingesteld bij besluit van 19 December 1929 No. 24 juncto 13 October 1937 No. 34.

Assaineeringswerken.

Na de oprichting van eene afdeeling Gezondmakingswerken en Volkshuisvesting bij den Dienst der Volksgezondheid (St. 1924 No. 576), bleef het Departement der Burgerlijke Openbare Werken (thans van Verkeer en Waterstaat) belast met het uitvoeren en beheeren van drinkwatervoorzieningen, rioleerings- en andere werken in het belang van de Volksgezondheid, voor zoover deze zorg niet aan anderen is opgedragen of overgelaten.

Bij Bijbl. No. 6019 is voorgeschreven, dat in Gouvernementswoningen gehuisveste landsdienaren evenals particulieren behooren te betalen voor het water, dat door middel van aftappingen uit een Gouvernementswaterleiding in hunne woningen verstrekt wordt.

Bij Bijbl. 13665 is bepaald, dat de voorwaarden, daaronder gerekend de tarieven volgens welke water wordt geleverd uit de Landsdrinkwaterleidingen, worden vastgesteld door den Directeur van Verkeer en Waterstaat.

In de provinciën en gewesten of gedeelten van gewesten met eigen geldmiddelen is het beheer over de Gouvernements bronwaterleidingen en artesische putten overgedragen aan de voor die gebiedsdeelen ingestelde raden.

Voor concessies voor drinkwaterleidingen zie Bijbladen Nos. 6250, 6394, 6553 en 8605.

Voor bescherming van broncapteeringen zie St. 1936 No. 621.

ELECTRICITEITSWEZEN.

De werkzaamheden van den voormaligen Dienst voor Waterkracht en Electriciteit betreffende de electriciteitsaangelegenheden en het beheer der Landswaterkrachtbedrijven, werden in September 1934 opgedragen aan de te gelijker tijd ingestelde departementsafdeeling Electriciteitswezen (zie St. 1934 No. 565 en 578).

Bij art. 1 van St. 1933 No. 269, is ingesteld een „Commissie van Bijstand voor de Landswaterkrachtbedrijven'', wier instructie is vastgesteld bij art. 2.

Bij St. 1890 No. 190, gew. bij St. 1895 No. 121; 1897 No. 69; 1905 No. 428; 1907 No. 487; 1909 No. 300; 1913 No. 431; 1915 No. 641; 1017 Nos. 44 en 497; 1927 No. 263; 1932 No. 529 zijn vastgesteld: „Bepalingen omtrent den aanleg en het gebruik van geleidingen voor electrische verlichting en het overbrengen van kracht door middel van electriciteit in Nederlandsch-Indië'', opgenomen in de Mededeeling No. 2 van den voormaligen Dienst voor Waterkracht en Electriciteit. Daarin zijn tevens andere ter zake van belang zijnde administratieve bepalingen weergegeven, terwijl eveneens modellen van vergunningsvoorwaarden zijn afgedrukt. In Mededeeling No. 4 van dien dienst zijn de normale electrische spanningen vermeld.

St. 1931 No. 125 „Belemmeringenordonnantie''; toelichting Bijbl. No. 13204.

Zie omtrent adviseering door de locale raden nopens den aanleg en de exploitatie van leidingen voor electrische verlichting of krachtoverbrenging, onder Dept. van B. B.

In de Zelfbestuursregelen 1927, (art. 14) is de aanleg en het gebruik van leidingen voor het overbrengen van electrischen arbeid onttrokken aan de bevoegdheid van Zelfbesturen onder Korte Verklaring. Zie ook Bijbl. No. 11920.

Door de Provincies op Java en in enkele residenties zijn verordeningen vastgesteld, houdende voorschriften in het belang van de veiligheid in de nabijheid en ter bescherming van bovengrondsche sterkstroomleidingen en daartoe behoorende inrichtingen (bouw- en plantbeperking en beschadigingsverbod).

In de eerste helft van September 1938 waren 106 vergunningen voor den aanleg en het gebruik van electrische leidingen ten algemeenen nutte van kracht, alsmede 393 vergunningen voor leidingen voor eigen gebruik. Een opgaaf van de op 1 April 1938 van kracht zijnde vergunningen voor electrische leidingen te algemeenen nutte is opgenomen in het jaarverslag der afdeeling Electriciteitswezen over 1937 (bijlage 16).

Omtrent de van kracht zijnde vergunningen kunnen aan belanghebbenden op verzoek, tegen vergoeding der kosten, gegevens worden verstrekt door de afdeeling Electriciteitswezen van het Departement van Verkeer en Waterstaat.

HAVENWEZEN.

In 1911 is eene technische afdeeling „Havenwezen'' ingesteld, waaronder 's Lands Baggerdienst ressorteert. Sedert 1933 is bij de afdeeling Havenwezen gevoegd de afdeeling Groot Materieel. Het plaatsen en onderhouden van meerboeien behoort mede tot den werkkring van het Havenwezen.

Op Java ressorteeren rechtstreeks onder het departement de groote havens Tandjoengpriok, Semarang en Soerabaja en de daartoe behoorende kleine bedrijfshavens, zoomede de kleine bedrijfshaven te Tjilatjap.

Op de Buitengewesten ressorteeren rechtstreeks onder het departement de groote havens te Makassar, Belawan, Emmahaven en de daartoe behoorende kleine bedrijfshavens, alsmede de kleine bedrijfshavens te Djambi, Oosthaven en Palembang.

In verschillende havens is ingesteld eene Commissie van Bijstand in het

belang van het beheer der haven nl. te Tandjoengpriok, Semarang, Belawan, Makassar, Soerabaja, Tjilatjap, Emmahaven, Palembang, Cheribon en Manado.

Bij circulaire wd. 1sten G. S. van 21 Juni 1915 No. 1537 is bepaald, dat voor het gebruik van door de haven geboden diensten, ook door Gouvernementsdiensten zal moeten worden betaald.

Bij Bijbl. No. 8530 is de wenschelijkheid te kennen gegeven, dat door zelfbesturende landschappen geen havenwerken meer worden uitgevoerd en binnen een afstand van 300 m van de hoogwaterlijn geen gronden meer worden uitgegeven, zonder dat vooraf het Departement is gehoord.

Bij St. 1917 No. 464 is op den Departementschef overgedragen de bevoegdheid om afwijzend te beschikken op verzoeken of voorstellen tot afstand met eenig ander recht dan huur en om te beschikken, hetzij in afwijzenden, hetzij in gunstigen zin op verzoeken of voorstellen tot den afstand in huur van tot eenige haveninrichting behoorende gronden en andere zaken, zoomede tot het wijzigen van door andere autoriteiten terzake van zoodanigen verhuur afgesloten overeenkomsten of verleende vergunningen betreffende die gronden en andere zaken.

Onder bepaalde voorwaarden kan die bevoegdheid door den Departementschef worden overgedragen op de directeuren der havens of de Hoofden van gewestelijk bestuur.

Bij Bijbl. No. 8996 is de Directeur gemachtigd om na verkregen instemming van het betrokken Departementshoofd, ambtenaren behoorende tot andere Departementen aan kleinere havens als beheerder of directeur aan te wijzen.

Bij St. 1919 No. 418 is het beheer over het tot eene haveninrichting behoorende wateroppervlak opgedragen aan den Dir. V. en W. met dien verstande, dat voor het treffen van maatregelen, die den werkkring van het Departement der Marine betreffen, overeenstemming vereischt wordt met het Hoofd van dat Departement.

Bij Bijbl. No. 12079 is vastgesteld een „Regeling betreffende de S. S.-havensporen''.

Bij St. 1924 No. 378 is bepaald, dat onder bedrijfshavens worden verstaan die havens bij welker beheer als beginsel is aangenomen om de uitgaven, met inbegrip der kapitaalslasten door de inkomsten te dekken. Als bedrijfshavens zijn bij genoemd Staatsblad aangewezen de havens van Tandjoengpriok, Semarang, Soerabaja, Makassar, Belawan, Emmahaven, Tjilatjap, Cheribon, Tegal, Pekalongan, Pasoeroean, Probolinggo, Panaroekan, Banjoewangi, Palembang, Asahan, Benkoelen, Sibolga, Bandjarmasin, Benoa, Amboina en Manado, bij St. 1928 No. 195 Oosthaven (Telokbetoeng) en bij St. 1929 No. 3 Djambi.

Afschrijvingspercentages 1938 t/m 1942: St. 1938 No. 154: vgl. No. 153.

Bij St. 1925 No. 10 is vastgesteld een Algemeen Opslagreglement en bij Bijbl. No. 10952 jo. Bijbl. No. 13346 een Algemeen Ligplaatsreglement voor de bedrijfshavens.

Bij St. 1927 No. 201, jis 1931 No. 132 en 1936 No. 702 is voor een aantal havens een Algemeen Goederengeldreglement vastgesteld.

Voor de goederengeld-tarieven zie directeursbesluit 21 Sept. 1927 No. H 35/25/14 (Jav. Crt. No. 76) jo. 5 Juli 1929 No. H 18/2/6 (Jav. Ct. No. 55).

Bij St. 1927 No. 485, jis. 1929 No. 374 en 1938 No. 475 is de vorm en de wijze van gebruik van goederengeldzegels vastgesteld.

Bij St. 1927 No. 223, jis 1927 No. 347, 1932 No. 582; 1934 Nos. 97 en 571; 1935 No. 598; 1936 No. 218 en No. 546 is vastgesteld een reglement op de heffing van havengeld in de bedrijfshavens (Algemeen havengeldreglement bedrijfshavens).

Bij St. 1927 No. 453 een Algemeen Reglement verhuring havenmaterieel bedrijfshavens.

Bij St. 1927 No. 462, jo. 1934 No. 13 een Algemeen Reglement waterverstrekking bedrijfshavens en een Algemeen Reglement electriciteitsverstrekking bedrijfshavens.

Haven Tandjoengpriok.

Grenzen St. 1929 No. 16. Verstrekking van zoetwater aan schepen St. 1917 No. 206. Aangewezen tot Landsbedrijf in den zin der Indische Bedrijvenwet Stbl. 1934 No. 109.

Voor deze haven geldt nog het Priok Scheepvaart Reglement (St. 1916 No. 742; 1930 No. 381 en 1933 No. 70).

Haven van Soerabaja.

Grenzen St. 1926 No. 243. Verstrekking van zoetwater aan schepen St. 1921 No. 66, aangevuld 1922 No. 15 en 1923 No. 387. Aangewezen tot Landsbedrijf in den zin der Indische Bedrijvenwet Stbl. 1934 No. 110.

Haven van Makassar.

Grenzen St. 1922 No. 173. Aangewezen tot Landsbedrijf in den zin der Indische Bedrijvenwet Stbl. 1931 No. 497.

Haven van Semarang.

Grenzen St. 1925 No. 95. Verstrekking van zoetwater aan schepen St. 1923 No. 78. Aangewezen tot Landsbedrijf in den zin der Indische Bedrijvenwet Stbl. 1932 No. 519.

Haven van Belawan.

Grenzen St. 1918 No. 99. Verstrekking van zoetwater St. 1919 No. 114. Gebruik van het petroleum los- en laadterrein met bijbehoorende steigers en hefwerktuigen St. 1927 No. 197. Aangewezen tot Landsbedrijf in den zin der Indische Bedrijvenwet Stbl. 1931 No. 496.

Emmahaven.

Grenzen St. 1926 No. 250. Verstrekking van zoetwater aan schepen St. 1923 No. 79. Aangewezen tot Landsbedrijf in den zin der Indische Bedrijvenwet Stbl. 1931 No. 479.

Kleine Havens.

Aan elk van de provincies West-Java, Midden-Java en Oost-Java is overgedragen het beheer van de binnen haar gebied gelegen Landshaveninrichtingen, behalve voor wat betreft de bedrijfshavens Tandjoeng-Priok, Cheribon, Semarang, Tegal, Pekalongan, Tjilatjap, Soerabaja, Pasoeroean, Probolinggo, Panaroekan, Banjoewangi en de daartoe behoorende havengebieden (St. 1928 No. 557; 1929 No. 227 en 1928 No. 558).

Van de in provinciaal beheer zijnde haveninrichtingen zijn grenzen van het havengebied vastgesteld voor Tjilaoet Eureun (St. 1928 No. 559), Oedjoeng Genteng (St. 1930 No. 63), Palaboean Ratoe (St. 1930 No. 75), Grissee, Toeban, Tandjong Kepala, Patjitan, Besoeki, Bangkalan, Pedamaran-Sampang. Kertasada-Soemenep en Kali Boentoe (St. 1931 No. 102).

Amboina. Grenzen St. 1921 No. 387. Gebruik van 's Lands los- en laadhoofd te Amboina (en te Banda Neira) St. 1911 No. 119, jo. 1914 No. 660 en 1916 No. 470, jo. 1923 No. 436; 1925 No. 655.

Asahan. Grenzen St. 1920 No. 221.
Banjoewangi. Grenzen St. 1918 No. 189, jo. 1933 No. 137.
Bandjermasin. Grenzen St. 1925 No. 603, 1938 No. 616.
Benkoelen. Grenzen St. 1919 No. 745.
Benoa. Grenzen St. 1926 No. 16.
Boeleleng. Verstrekking van drinkwater St. 1908 No. 474.
Cheribon. Grenzen St. 1927 No. 65.
Djambi. Grenzen St. 1929 No. 3.
Manado. Grenzen St. 1922 No. 417, jo. 1925 No. 548.
Palembang. Grenzen St. 1924 No. 543.
Panaroekan. Grenzen St. 1926 No. 247.
Pekalongan. Grenzen St. 1926 No. 245, jo. 1930 No. 30.
Probolinggo. Grenzen St. 1920 No. 424, jo. 1926 No. 546.
Pasoeroean. Grenzen St. 1920 No. 426, jo. 1926 No. 521.
Sibolga. Grenzen St. 1926 No. 248, jo. 1930 No. 249.
Tjilatjap. Grenzen St. 1917 No. 147.
Tegal. Grenzen St. 1926 No. 241, jo. 1930 No. 37.
Oosthaven (Teloekbetoeng). Grenzen St. 1928 No. 195.
Tandjoeng-Pandan. Verhuring van de 2-tons handkraan en van het decauville-materieel besl. Assistent-Resident Billiton 29 Nov. 1929 No. 324.
Ternate. Gebruik van los- en laadhoofd St. 1901 No. 84, jo. 1902 No. 398; 1910 No. 423; 1916 No. 470; 1923 No. 436 en 1929 No. 293. Tarieven voor los- en laadhoofd te Ternate en van het lorriematerieel besl. Gouverneur Molukken 23 Juni 1930 No. 3785/WS jo. besl. Resident Molukken 7 December 1936 No. 6097/WS. Verstrekking van drinkwater St. 1900 No. 250.

Bijzondere overeenkomsten.

Droogdok-Maatschappij „Tandjongpriok''. Bij St. 1915 No. 622 is bekrachtigd eene overeenkomst met de te Rotterdam gevestigde Droogdok-Maatschappij „Tandjong-Priok'', betreffende den verhuur van terreinen en wateroppervlakte van de haven Tandjong-Priok aan die maatschappij, zoomede den verkoop aan haar van het daar aanwezige 4000-tons dok en eenige gebouwen enz., aan den Lande toebehoorende.

Droogdok-Maatschappij „Soerabaja''. Onder dagteekening $\frac{\text{Sbja, 23 Juli 1923}}{\text{Welt., 9 Mei 1924}}$ is tusschen het Gouvernement en de te Amsterdam gevestigde Droogdok-Maatschappij „Soerabaja'' eene overeenkomst gesloten betreffende den verhuur en huur van het aan het Gouvernement toebehoorende 14000-tons droogdok.

N. V. „Zeehaven en Kolenstation Sabang''. Bij St. 1910 No. 56 is goedgekeurd eene overeenkomst met de Naamlooze Vennootschap „Zeehaven en Kolenstation Sabang'' te Amsterdam, betreffende den aankoop van een deel van hare bezittingen op het eiland Wé en daarmede verband houdende regelingen.

WEGVERKEER.

De zorg voor en het toezicht op het wegverkeer is opgedragen aan een afdeeling Wegverkeer van het departement.

Organieke regelingen.

Het Wegverkeer is geregeld bij de Wegverkeersordonnantie (St. 1933 No. 86 jo. Nos. 249, 327 en 338, 1936 No. 83 jo. No. 450, opnieuw bekend gemaakt bij St. 1936 No. 201 jo. 649, 1937 Nos. 6, 111 en 484, 1938 Nos. 8 en 657; vgl. 694) en de ter uitvoering daarvan vastgestelde Wegverkeersverordening

(St. 1936 No. 451 en 1937 Nos. 114, 497, 643, en 1938 No. 714), het Wegverkeersbesluit-V. en W. (Bb. Nos. 13699, 13778, 13785, 13858, 13879, 13918, 13933 en 14136) en het Wegverkeersbesluit-B. B. (Bb. Nos. 13700, 13887 en 14137).

In St. 1930 No. 184 is opgenomen het te Parijs gesloten internationale verdrag, betreffende het verkeer met motorrijtuigen. Uitvoeringsvoorschriften Bb. Nos. 12984, 13019, 13739 en 13854. Toegetreden landen St. 1931 No. 334, 1932 No. 577, 1934 Nos. 19 en 426, 1935 No. 28.

Verdrag betreffende de belastingheffing van vreemde motorrijtuigen St. 1934 No. 122. Toegetreden landen St. 1935 No. 29, 1936 Nos. 34 en 403, 1937 No. 92, 1938 Nos. 23 en 446.

Verdere uitvoeringsvoorschriften:

Bb. Nos. 13382, 13596, 13643, 13859, 13880 (aanwijzing van hoofdwegen);

Bb. No. 14014 (aanwijzing van hoofdwegen binnen de hoofdplaatsen Soerakarta en Jogjakarta en stadsgemeenten en gemeenten);

Bb. No. 13763 (plaatsen van gevaars- en aanwijzingsbakens);

Bb. Nos. 13777, 13900, 13906, 13939 en 14005 (organisatie van de gewestelijke keuringsdiensten voor motorrijtuigen enz. in de Vorstenlanden en de buitengewesten).

Wegverkeerscommissie en Vervoerscommissies.

Ingevolge artikel 56 van de Wegverkeersordonnantie (St. 1936 No. 201), is ingesteld een permanente Wegverkeerscommissie, bestaande uit ambtelijke en niet-ambtelijke leden.

Deze commissie heeft tot taak den Gouverneur-Generaal en de hoofden van departementen van raad te dienen omtrent alle verkeersbelangen en alles, wat met de werking van de Wegverkeerswetgeving verband houdt.

Met gebruikmaking van de daartoe in artikel 44 van de Wegverkeersordonnantie geopende mogelijkheid zijn drie vervoerscommissies ingesteld resp. voor de Provincie West-Java, de Provincie Midden-Java met de Gouvernementen Soerakarta en Jogjakarta en de Provincie Oost-Java.

Deze commissies hebben tot taak zich op de hoogte te houden van de aangelegenheden betreffende het goederenvervoer in hun gebied, bemiddeling te verleenen tusschen vervoersondernemingen, welke tegenstrijdige belangen hebben en den Directeur van Verkeer en Waterstaat van advies te dienen omtrent de met betrekking tot het goederenvervoer te nemen maatregelen.

Voor de samenstelling van de Wegverkeerscommissie en de vervoerscommissies zie deel II van dezen Almanak.

BURGERLIJKE LUCHTVAART.

De bemoeienis met en het toezicht op de burgerlijke luchtvaart omvatten voornamelijk het ontwerpen van wettelijke regelingen en het medewerken aan het tot stand komen van internationale regelingen betreffende de burgerlijke luchtvaart, het organiseeren van luchtrouten, het toezicht op de inrichting en het onderhoud der civiele luchtvaartterreinen, zoomede het verspreiden van gegevens daaromtrent, het toezicht op de veiligheid van het burgerlijk luchtverkeer, daaronder begrepen de keuring van materieel en personeel en de zorg voor de naleving van de subsidie-overeenkomst, die met de te Amsterdam gevestigde N. V. Koninklijke Nederlandsch-Indische Luchtvaart Maatschappij is gesloten.

Voor het uitoefenen van genoemde functies is aan het departement verbonden een afdeeling Luchtvaart.

Organieke regelingen.

De internationale tractaten op luchtvaartgebied waaraan Ned.-Indië is gebonden, zijn het verdrag van Parijs (St. 1928 No. 536 jo. 1933 No. 339) bevattende de publiekrechtelijke regeling van de luchtvaart en het verdrag van Warschau (St. 1933 No. 344) bevattende de privaatrechtelijke regeling van de vervoersovereenkomst in het internationaal luchtvervoer.

De Nederlandsch-Indische luchtvaartwetgeving, in werking getreden op 1 Aug. 1936, is opgenomen in:

1e. het „Luchtvaartbesluit 1932'' (St. 1933 No. 118; jo. St. 1936 No. 447);
2e. de „Luchtvaartordonnantie 1934'' (St. 1934 No. 205 jo. St. 1936 No. 447, gew. en aangev. bij St. 1936 No. 423 jo. St. 1936 No. 424);
3e. de „Luchtverkeersverordening'' (St. 1936 No. 425, gewijzigd en aangevuld bij St. 1937 No. 621);
4e. de „Verordening Toezicht Luchtvaart'' (St. 1936 No. 426, gewijzigd bij St. 1937 No. 621);
5e. de „Uitvoeringsvoorschriften Luchtvaartwetgeving'' (Bijbl. No. 13786).

Bij St. 1937 No. 619 werden een aantal verboden luchtkringen ingesteld.

Bij art. 139 en 140 van de Verordening Toezicht Luchtvaart zijn regelen gegeven betr. het medevoeren van photografie-toestellen in luchtvaartuigen, terwijl in verband hiermede bij art. 154 van genoemde verordening de desbetreffende regeling in St. 1921 No. 469 jo. St. 1925 No. 618 is ingetrokken.

Bij St. 1931 No. 471 (Rechtenordonnantie, zooals sedert gewijzigd en aangevuld) zijn vastgesteld voorzieningen op douanegebied in verband met de luchtvaart, terwijl bij St. 1932 No. 214 de uitvoeringsmaatregelen van deze voorzieningen zijn vastgelegd en de luchtvaartterreinen zijn aangewezen waar douaneformaliteiten kunnen worden vervuld. Vgl. t.a.p. onder Dept. van Financiën.

Bij beschikking van den Minister van Waterstaat van 25 September 1933, zijn tot wederopzeggens vliegvergunningen voor bestuurders van sportvliegtuigen, in Nederlandsch-Indië door of vanwege het bevoegde gezag aldaar uitgereikt, gelijkgesteld met de vliegbewijzen A bedoeld in de Regeling Toezicht Luchtvaart. (Ned. St. 1928 No. 454, laatstelijk gewijzigd bij Ned. St. 1936 No. 562).

Bij beschikking van den Minister van Waterstaat van 2 Januari 1934 No. 4711, zijn regelen vastgelegd omtrent de uitoefening van toezicht in Ned.-Indië op de geschiktheid en bekwaamheid van houders van in het Rijk in Europa afgegeven bewijzen van geschiktheid, alsmede op de luchtwaardigheid en deugdelijkheid van in het Rijk in Europa ingeschreven luchtvaartuigen en derzelver motoren, wanneer houders, luchtvaartuigen en motoren zich in Ned.-Indië bevinden.

Luchtvaart-Atlas.

Volledige gegevens omtrent alle terreinen, welke in Ned.-Indië voor het burgerlijk luchtverkeer zijn opengesteld, zijn verzameld in den „Luchtvaart-Atlas van Ned.-Indië.

Tusschentijdsche mededeelingen worden aan belanghebbenden verspreid in de „Mededeelingen aan Luchtvaarders''.

SPOOR- EN TRAMWEGEN.

Wetgeving.

Bij St. 1926 No. 334, gew. St. 1927 No. 295 werden vastgesteld „Algemeene

Regelen betreffende den aanleg en de exploitatie van spoor- en tramwegen bestemd voor algemeen verkeer in Nederlandsch-Indië''.

Verder zijn vastgesteld:

1. St. 1927 No. 258, houdende „Algemeene Bepalingen betreffende de spoor- en tramwegen'' (A. B. S. T.);

2. St. 1927 No. 259, houdende „Bepalingen betreffende den aanleg en het bedrijf der spoorwegen'' (B. A. B. S.);

3. St. 1927 No. 260, houdende „Bepalingen voor de stadstramwegen'' (B. S. T.);

4. St. 1927 No. 261, houdende „Bepalingen voor de landelijke tramwegen'' (B. L. T.);

5. St. 1927 No. 262, houdende „Bepalingen betreffende het vervoer over de spoorwegen'' (B. V. S.);

6. St. 1928 No. 200, houdende „Voorschriften ter uitvoering van het bepaalde bij de artikelen 10 lid (1) 19 en 30 der B. A. B. S.'' (Spoorwegverordening-S. V.);

7. St. 1928 No. 201, houdende „Voorschriften ter uitvoering van het bepaalde bij de artikelen 13 lid (1), 17 en 24 der B. S. T.'' (Stadstramwegverordening-S. T. V.);

8. St. 1928 No. 202, houdende „Voorschriften ter uitvoering van het bepaalde bij de artikelen 13 en 19 der B. L. T.'' (Landelijke tramwegverordening-L. T. V.);

9. St. 1928 No. 203, houdende „Nieuwe regelen, in acht te nemen ten aanzien van aanvragen van concessie voor den aanleg en de exploitatie van spoorwegen, ten aanzien van aanvragen van concessie voor de exploitatie van landelijke tramwegen en ten aanzien van aanvragen van vergunning voor den aanleg van landelijke tramwegen, alsmede bij het aanvragen van voorrang voor concessie''. (Concessie-aanvrageverordening-C. A. V.); behalve de B. V. S., B. L. T. en L. T. V., ingevolge St. 1928 No. 415 in werking getreden op 1 November 1928.

De hierboven onder 1, 2, 4 en 5 genoemde ordonnanties (A. B. S. T., B. A. B. S., B. L. T. en B. V. S.) zijn bij St. 1930 No. 387 gewijzigd, welke wijziging in werking is getreden op 1 Januari 1931, op welken datum, ingevolge St. 1930 No. 393, eveneens in werking zijn getreden de onder 4 en 5 genoemde ordonnanties (B. L. T. en B. V. S.), zoomede de onder 8 genoemde Regeeringsverordening (L. T. V.).

Voor zoover hun toepassing in de Gouvernementslanden van Java en Madoera betreft, zijn bij St 1931 No. 168 en 372, veranderingen aangebracht in de A. B. S. T., B. S. T., B. V. S., S. V., S. T. V. en L. T. V.

Voorts zijn bij Bijbl. No. 12432, gewijzigd bij Bijbl. 13281, aangewezen de stoffen, welke per spoorweg en per landelijken tramweg zullen mogen worden vervoerd, indien voldaan is aan de ten aanzien van elk dier stoffen gestelde voorwaarden met betrekking tot de wijze van verpakking.

Verder werd bij St. 1931 No. 437, 1935 No. 30 en St. 1938 No. 619 de S. V. gewijzigd, welke wijzigingen resp. met ingang van 1 Januari 1932 en 2 Februari 1935 in werking zijn getreden, terwijl bij St. 1933 No. 139 artikel 41 en bij St. 1937 No. 291 artikel 21 van de A. B. S. T. werd aangevuld, resp. gewijzigd en aangevuld.

Vervolgens werd bij St. 1937 No. 290 de B. A. B. S., B. S. T. en B. L. T. nader gewijzigd en aangevuld.

Bij St. 1938 No. 667 heeft, ingevolge het bepaalde bij de artikelen 3 en 4 der A. B. S. T. (St. 1927 No. 258, jo. 1937 No. 291), een nieuwe indeeling plaats gehad in spoorwegen der eerste klasse, bestemd om bereden te worden met een grootste snelheid van 60 kilometer per uur of meer en in spoorwegen der tweede

klasse, bestemd om bereden te worden met de voor elken spoorweg afzonderlijk vast te stellen grootste snelheid, welke meer dan 20, doch minder dan 60 kilometer per uur bedraagt.

Bij St. 1938 No. 668 is de grootste snelheid vastgesteld, waarmede de treinen op de verschillende spoorwegen der tweede klasse mogen rijden.

Ingevolge art. 2 (2) van St. 1926 No. 334, gewijzigd bij St. 1927 No. 295, zijn als stadstramwegen aangemerkt de electrische tramwegen der Batavia Electrische tram Maatschappij en de tramweg der Nederlandsch-Indische Tramweg Maatschappij, sedert ingebracht in de Naamlooze Vennootschap Bataviasche Verkeers Maatschappij, zoomede de electrische tramwegen der Oost-Java Stoomtram Maatschappij (concessie in Bijblad 8406 jo. 10193).

Toezicht op de spoor- en tramwegen.

Bij art. 2 en 3 van St. 1931 No. 516 werden vastgesteld onderscheidenlijk een „Regeling van het Spoorwegtoezicht'' en een „Instructie van het Hoofd van het Spoorwegtoezicht'' (Bijbl. No. 12739).

Het algemeen en dagelijksch toezicht op den aanleg en de exploitatie van spoor- en tramwegen in Nederlandsch-Indië, overeenkomstig hetgeen bepaald is in de spoor- en tramwegwetgeving, is, onder de bevelen van den Directeur van Verkeer en Waterstaat, opgedragen aan het Hoofd van het Spoorwegtoezicht. Dit Hoofd belast, onder goedkeuring van genoemden Directeur, de door hem aan te wijzen ambtenaren van zijn afdeeling, hetzij geheel, hetzij ten deele of voor een bepaald door hem aan te wijzen gebied, met het bovenbedoeld toezicht.

Verzoeningsraad.

Bij St. 1923 No. 80 is ingesteld een Verzoeningsraad voor de spoor- en tramwegen op Java en Madoera. De Regeling van dezen Raad is opnieuw vastgesteld bij St. 1926 No. 224, jo. St. 1929 No. 456 en laatstelijk bij St. 1937 No. 624.

Voor de samenstelling van den Raad zie deel II van dezen almanak.

Staatsspoorwegen.

Hoofdkantoor te Bandoeng, Landraadweg No. 1.

Krachtens art. 4, letter *b* van St. 1933 No. 509 maken de Staatsspoorwegen een onderdeel uit van het Departement van Verkeer en Waterstaat.

De algemeene leiding wordt onder de bevelen van den Directeur van het Departement uitgeoefend door den Hoofdinspecteur, Hoofd der Staatsspoorwegen, wiens instructie is vastgesteld bij Bijbl. No. 10361, gew. Bijbl. Nos. 10847 en 12474. De Hoofdinspecteur beschikt voor de vervulling van zijn taak over een hoofdkantoor en de organen van den exploitatie-dienst.

Het hoofdkantoor omvat het secretariaat met de afdeeling personeele zaken en de afdeeling financiën, den magazijnsdienst, den dienst van Weg en Werken, den dienst van Tractie, Materieel en Werkplaatsen en den dienst van Verkeers- en Handelszaken.

De uitvoerende dienst op de lijn is verdeeld in twee exploitaties op Java n.l. die der Oosterlijnen, omvattende de lijnen beoosten Solo, en die der Westerlijnen, omvattende de lijnen bewesten Jogjakarta en drie op Sumatra, omvattende resp. de lijnen in Zuid-Sumatra, Sumatra's Westkust en Atjeh.

De Chef van Exploitatie der Oosterlijnen is gevestigd te Soerabaia, die der Westerlijnen te Batavia, terwijl de standplaats van de Chefs van Exploitatie der Staatsspoorwegen in Zuid-Sumatra, Sumatra's Westkust en Atjeh resp. te Palembang, Padang en Koetaradja zijn.

Bij St. 1923 No. 560 is ingesteld eene „Commissie van Bijstand voor de Staatsspoorwegen'', wier instructie is vastgesteld bij art. 2 van genoemd Staatsblad.

Vergunning tot den aanleg en het gebruik van transportkabels.

In St. 1871 No. 102 zijn de algemeene bepalingen vermeld, welke door de Regeering bij uitgifte van deze soort vergunningen gesteld worden, en welke naar behoefte, in elk bijzonder geval worden aangevuld. Ingevolge St. 1925 No. 686 worden de in die bepalingen aan den Gouverneur-Generaal voorbehouden bevoegdheden, bemoeiingen en verrichtingen in provinciën en andere op den voet van art. 67*a* I. S. ingestelde gewesten uitgeoefend door de Gouverneurs, voor zoover in provinciën die bevoegdheden, bemoeiingen en verrichtingen niet aan anderen zijn opgedragen. Bij St. 1927 No. 43 zijn deze bevoegdheden in provincies overgedragen aan den Provincialen Raad.

POST-, TELEGRAAF- EN TELEFOONDIENST.

Hoofdbestuur te Bandoeng.

§ 1. Vereenigde dienst

Algemeene bepalingen omtrent het beheer van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst zijn vervat in St. 1908 No. 85, gew. St. 1912 Nos. 221 en 597; 1914 Nos. 253 en 759; 1917 No. 433; 1920 No. 511; 1924 No. 112; 1929 Nos. 14 en 258; 1930 No. 187; 1931 Nos. 40 en 373 en 1935 No. 588.

Bepalingen betreffende het bijzonder Overheidstoezicht op het gebruik van vervoer-, post-, telegraaf- en telefoondiensten ter verzekering van de openbare rust en orde in dringende omstandigheden zijn opgenomen in de Dienstentoezichtordonnantie 1935. (St. 1935 No. 121, jo. St. 1935 No. 138).

Bij St. 1933 No. 270, gew. St. 1934 No. 56, 1935 No. 334 en 1939 No. 40, is ingesteld een „Commissie van Bijstand voor den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst'', wier instructie is vastgesteld bij art. 2 van genoemd Staatsblad. Zie voor de samenstelling van deze Commissie deel II van den almanak.

§ 2. Posterijen.

De postdienst wordt uitgevoerd volgens de regelen gesteld in:

1e. het Reglement voor de brieven- en pakketpost (Post-ordonnantie 1935), (St. 1934 No. 720);

2e. de Algemeene bepalingen ter uitvoering van de Post-ordonnantie 1935 (Postverordening 1935), (St. 1934 No. 721, gew. St. 1935 No. 493; 1936 Nos. 240 en 567; 1937 Nos. 43, 87, 372 en 550 en 1938 Nos. 205 en 280);

3e. de Bepalingen betreffende de verzending per brievenpost van Dienststukken (Postbesluit Dienststukken 1935), (St. 1934 No. 722, gew. St. 1935 No. 587; 1936 No. 361; 1937 No. 146 en 1938 Nos. 33, 89 en 134);

4e. het te Caïro gesloten Algemeen Postverdrag met Slotprotocol en de daarbij behoorende bepalingen betreffende het vervoer van de brievenpost langs den luchtweg (St. 1934 No. 652);

5e. de te Caïro gesloten Overeenkomsten betreffende:

- *a.* de brieven en doosjes met aangegeven waarde met Slotprotocol (St. 1934 No. 652);
- *b.* de postpakketten met Slotprotocol en de daarbij behoorende bepalingen betreffende het vervoer van pakketpost langs den luchtweg (St. 1934 No. 652);
- *c.* den postwisseldienst (St. 1934 No. 652);

d. de invordering van gelden op quitantiën en handelspapier (St. 1934 No. 652);

6e. de Algemeene bepalingen betreffende het buitenlandsch postverkeer van Nederlandsch-Indië (Internationaal Postbesluit 1934), (St. No. 754 jo. 1936 No. 118);

7e. de Algemeene bepalingen ter uitvoering van het Internationaal Postbesluit 1934 (Internationale Postverordening 1934), (St. No. 755 jo. 1936 No. 118, gew. St. 1937 Nos. 167, 372 en 550 en 1938 No. 448);

Plaatsen, waar geen post- of hulppostkantoren zijn gevestigd, ontvangen en verzenden de post door middel van:

a. de plattelandspost;

b. de districtspost (Bijbladen Nos. 3875, 4476, 4801, 9549 en 10312 en St. 1931 No. 373);

c. den ambulanten dienst langs de daarvoor aangewezen lijnen van de Staatsspoor- en tramwegen;

d. de aan boord van verscheidene schepen van de Kon. Paketvaart Mij. gevestigde fungeerende hulppostkantoren.

Voorts bevinden zich postagenten aan boord van de mailschepen van de „Nederland'' en „Rotterdamsche Lloyd''.

§ 3. Telegrafie.

Bepalingen omtrent den aanleg en het gebruik van telegrafen in N. I. zijn opgenomen in St. 1876 No. 257, gew. St. 1878 No. 101; 1889 No. 213; 1891 No. 235; 1913 No. 604; 1917 Nos. 497 en 719; 1926 No. 448; 1927 No. 264 en 1928 No. 415. Zie ook St. 1926 No. 449 jo. 1936 No. 368; 1930 No. 344 en 1934 No. 55.

Bij St. 1903 No. 405, gew. St. 1926 No. 448 zijn deze bepalingen o.m. van toepassing verklaard op telegrafen, waarbij de toestellen op de eindpunten niet onderling door draden of geleidingen zijn verbonden.

Telegraafdienst. Het telegraafverkeer is geregeld door:

1e. het reglement voor den telegraafdienst in N. I. (St. 1933 No. 514, ll. gew. St. 1938 No. 698);

2e. de in St. 1893 No. 227 opgenomen bepalingen omtrent het gebruik van de telegraaf der Staatsspoorwegen door het publiek;

3e. het te Madrid gesloten Internationaal Verdrag betreffende de Verreberichtgeving (St. 1934 No. 123); het daarbij behoorend Telegraafreglement en het Slotprotocol van genoemd reglement, het Algemeen Reglement met Slotprotocol en het Additioneel Reglement betreffende de Radioberichtgeving, zooals deze reglementen enz. luiden ingevolge de herziening van Cairo 1938 (St. 1939 No. 155).

Bevoegdverklaring Departementshoofden tot het verleenen van bevoegdheid tot gebruik van de telegraaf voor 's Lands rekening (Bijbl. 13641).

Nieuwe aanwijzingen ten aanzien van het verzenden van regeeringstelegrammen, ter vervanging van de thans in Bijblad 11194 opgenomen bepalingen, zijn in bewerking.

In Bijbl. No. 12321 is bepaald, dat door den Gecommitteerde voor Indische zaken vergunning kan worden verleend tot den aanleg en het gebruik van stations voor draadlooze telegrafie aan boord van schepen buiten N.-I. gebouwd of aangekocht, die de Nederlandsche vlag voeren en in N.-I. thuis behooren, doch nog niet aldaar zijn aangekomen.

Concessies voor het onderhouden van particuliere telegraafdiensten voor eigen gebruik en/of publiek verkeer zijn verleend aan de Cable and Wireless Ltd., de Deli-Spoorwegmaatschappij, de N.-I. Spoorwegmaatschappij, de Semarang-

Joana Stoomtrammaatschappij, de Madoera Stoomtrammaatschappij, de Bataafsche Petroleum Maatschappij, de Steenkolenmaatschappij „Parapattan'', de Nederlandsche Koloniale Petroleum Maatschappij, de Koninklijke Nederlandsch-Indische Luchtvaart Maatschappij, de Nederlandsche Nieuw Guinea Petroleum Maatschappij, de Singkep Tin Exploitatie Maatschappij, de Mijnbouw Maatschappij Nederlandsch-Nieuw-Guinea, de Ned. Pacific Petroleum Maatschappij en de Houtaankap Maatschappij „Noenoekan''.

De N. V. Nederlandsche Telegraaf Maatschappij „Radio-Holland'' heeft ten doel het oprichten, verhuren, beheeren en exploiteeren van stations voor draadlooze telegrafie en telefonie.

§ 4. Telefonie.

De bepalingen omtrent den aanleg en het gebruik van telegrafen in N.-I. zijn bij St. 1883 No. 145, gew. St. 1926 No. 448, van toepassing verklaard op telefoonverbindingen en bij St. 1903 No. 405, gew. St. 1926 No. 448, ook o.m. op telefonen, waarbij de toestellen op de eindpunten niet onderling door draden of geleidingen zijn verbonden.

Telefoondienst. De locale-, districts- en interlocale telefoondienst is geregeld bij Bijbl. No. 13911; bestuurstelefoondienst Bijbl. No. 13270; bediening: G.B. 23 Februari 1937 No. 11; onderhoud, toezicht en herstelling: G.B. 3 Juni 1938 No. 22.

Algemeene voorwaarden voor het aanleggen van telefoonverbindingen voor particulier gebruik, Bijbl. No. 8022 gew. Bijbl. No. 11251 en van telefoonverbindingen ten behoeve van het publiek verkeer Bijbl. Nos. 4999 en 6159.

Aan de Deli-Spoorwegmaatschappij is vergunning verleend voor den aanleg en het in exploitatie brengen van telefoonleidingen voor het publiek verkeer. Aan de Semarang-Joana en de Madoera Stoomtrammaatschappij is vergunning verleend om de langs hare tramlijnen aangelegde telefoonverbindingen voor het publiek verkeer open te stellen ten behoeve van het overbrengen van telefonische berichten (fonogrammen). Voorts zijn concessies verleend voor het onderhouden van particuliere telefoondiensten voor eigen gebruik aan de Bataafsche Petroleum Maatschappij en de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen in N.-I.

Radio-omroep. Voorschriften betreffende de wijze, waarop en de voorwaarden waaronder vergunning tot het aanleggen, hebben en gebruiken van een radio-ontvanginrichting wordt verleend, zijn opgenomen in Bijbl. No. 11166, gew. Nos. 11270, 11322, 13279 en 13458, alsmede in Bijbl. No. 13223, gew. Nos. 13279, 13458 en 13829.

Bij Gouv. besl. 30 Dec. 1932 No. 38 is aan de te Amsterdam gevestigde Naamlooze Vennootschap N. I. Radio-Omroep Maatschappij (N. I. R. O. M.) concessie verleend voor het aanleggen, hebben en uitoefenen van een omroepbedrijf en het gebruik van een of meer radiostations.

Bij Gouv. besl. 10 Maart 1934 No. 1 werd een Raad van Advies ingesteld, welke den Dir. V. en W. van voorlichting heeft te dienen met betrekking tot den inhoud der van de N. I. R. O. M. uitgaande uitzendingen, alsmede ten aanzien van de wijze van voortbrenging en uitzending van den omroep. Zie voor de samenstelling van dien Raad deel II van den almanak.

DE POSTSPAARBANK IN NEDERLANDSCH-INDIË

te Batavia-Centrum.

De grondslagen voor het beheer en de uitoefening van den dienst der Postspaarbank zijn geregeld bij St. 1934 No. 653 (Postspaarbankordonnantie) gew. St. 1937 No. 176 jo. 197.

Op 1 September 1928 is een agentschap der postspaarbank geopend te Makassar, op 1 Januari 1931 een tweede agentschap te Soerabaja, terwijl op 1 April 1934 de decentralisatie in eersten opzet werd voltooid door de oprichting van een agentschap te Medan en te Batavia.

De organisatie van den dienst is vervat in het „Reglement voor den Postspaarbankdienst in N.-I.'' (St. 1934 No. 747, gew. St. 1937 No. 554).

Zie voorts Bijbl. No. 13359 (sparen door inhouding op traktement) en Bijbl. No. 9532, gew. Bijbl. No. 10614, jo. St. 1923 No. 392 (sparen gevangenen).

Bij Bijbl. Nos. 6520 en 8468 jo. 13695 is geregeld de overdracht van inlagen in de Postspaarbank hier te lande op de Rijkspostspaarbank in Nederland en omgekeerd.

Bij St. 1922 No. 695 werd vastgesteld een regeling betreffende de door de Postspaarbank te verleenen tusschenkomst ten behoeve van hare inleggers voor den aankoop, de bewaring, de rente-inning en den verkoop van rentegevende schuldbrieven van N.-I. en van andere publiek-rechtelijke lichamen.

Instructie voor den Raad van Toezicht op de Postspaarbank en de instructie voor den directeur dier instelling en zijn vervanger Bijbl. No. 13432.

Bij Bijbl. No. 13453 is bepaald, dat het vastgestelde rentegevend maximum niet geldt voor inlagen van reserve- of suppletiefondsen van instellingen van liefdadigheid en credietinstellingen met philantropisch karakter. Door den Directeur der Postspaarbank wordt in overeenstemming met den Raad van Toezicht beslist of een instelling voor bedoelde afwijking in aanmerking komt; de beslissing geschiedt tot wederopzegging en met vaststelling van een maximum-rentegevend tegoed.

Bij St. 1937 No. 176 is het maximum-rentegevend tegoed verhoogd tot *f* 3 000.— per inlegger, terwijl tevens een wijziging werd aangebracht in de toegestane beleggingsobjecten.

Bij besl. Dir. O. en E. 23 April 1932 No. 13427/B werden vastgesteld „Voorschriften voor het schoolsparen''. Bijbl. Nos. 6232 en 6379 zijn hierdoor vervallen.

DIENST VAN DEN MIJNBOUW.

De Dienst van den Mijnbouw, ingesteld bij St. 1922 No. 652, vormt een afzonderlijken dienst, die onder de bevelen van den Directeur van Verkeer en Waterstaat wordt geleid door een hoofdambtenaar met den titel van „Hoofd van den Dienst van den Mijnbouw'' en tot taak heeft de verzorging van de bemoeienis van de Regeering met den mijnbouw.

Deze bemoeienis omvat:

a. eene geleidelijke geologische en geognostische opname van N.-I.;
b. onderzoekingen van mijnbouwkundigen aard;
c. mineralogisch-scheikundige en metallurgische onderzoekingen;
d. het openbaar maken van onderzoekingsresultaten op het gebied der geologie, mineralogie, metallurgie en mijnbouw, voor industrie en wetenschap van belang;
e. het in het belang der algemeene veiligheid en van den fiscus houden van toezicht op alle ontginningen van delfstoffen, zoomede op de bij ontginningen behoorende inrichtingen, de zorg voor de naleving van de ter zake bestaande verordeningen en voorschriften;
f. de leiding van de bestaande landsbedrijven tot ontginning van tin en steenkolen.

Onder den Dienst van den Mijnbouw ressorteeren het Bedrijf der Bangkatinwinning, het Bedrijf der Oembilinsteenkolenmijnen ter Sumatra's Westkust en het Bedrijf der Boekit Asam Steenkolenmijnen in de residentie Palembang.

Bij art. 3 van St. 1922 No. 652 is de „regeling van den Dienst van den Mijnbouw'' vastgesteld, alsmede eene instructie voor het Hoofd van dien Dienst (Bijbl. No. 10187, gew. art. 3 van Bijbl. No. 12474).

Bijzondere voorwaarden voor benoembaarheid tot ingenieur en geoloog bij den dienst van Mijnbouw, alsmede de regelen betreffende hunne opleiding in Bijbl. No. 12515, gew. 12817. Voor het dienstexamen voor opzichter gelden de voorschriften, opgenomen in St. 1914 No. 707, gew. St. 1918 No. 268. De bepalingen omtrent het afnemen van dat examen zijn vastgesteld bij Bijbl. No. 8537, gew. 10370.

Te Sawah Loento is gevestigd een mijnbouwschool, waar jongelieden worden opgeleid tot mijnbouwkundig opzichter bij den Dienst van den Mijnbouw. Het Reglement en het programma van deze school zijn vastgesteld door het Hoofd van den Dienst van den Mijnbouw.

De resultaten van de onderzoekingen der mijningenieurs en geologen, alsmede technische en administratieve mededeelingen over onderwerpen van mijnbouwkundigen aard worden gepubliceerd in het „Jaarboek van het Mijnwezen'', (Gouv. besl. 28 Juni 1901 No. 46), verkrijgbaar bij den Dienst van den Mijnbouw te Bandoeng. Hiervan vormt het „Algemeen Gedeelte„ het eigenlijke jaarverslag over den Mijnbouw; de verslagen der verschillende onderzoekingen worden opgenomen in de „Verhandelingen''. Voorts worden onder den titel „Verslagen en mededeelingen betreffende Indische delfstoffen en hare toepassingen'' vlugschriften uitgegeven, bedoeld ter inlichting van handel en industrie; de uitkomsten verkregen bij het vulkanologisch onderzoek worden medegedeeld in de „Vulkanologische en Seismologische mededeelingen'', terwijl onder den titel „Wetenschappelijke mededeelingen'' resultaten van speciaal wetenschappelijke studiën het licht zien, veelal verkregen met behulp van buitenlandsche medewerkers. Deze uitgaven worden verkocht bij G. Kolff & Co. te Batavia en bij den Dienst van den Mijnbouw.

De verschenen deelen van het „Vademecum voor het personeel bij het Mijnwezen'' zijn bij den dienst van den Mijnbouw verkrijgbaar; de in de „Verhandelingen'' van het Jaarboek verschenen bladen van de Geologische Overzichtkaart van den N.-I. Archipel, schaal 1 : 1 000.000, worden, ook afzonderlijk, verkocht bij het kaartenmagazijn van den Topografischen dienst en bij den Dienst van den Mijnbouw.

De bladen der „Geologische Kaart van Sumatra, 1 : 200.000'' en die der „Geologische Kaart van Java, 1 : 100.000'', waarvan er een vijf en twintigtal zijn verschenen, worden slechts los verkocht bij den Topografischen Dienst en den Dienst van den Mijnbouw.

Korte verslagen van den Mijnbouw, voornamelijk handelende over de werkzaamheden van de afdeeling Geologie, verschijnen kwartaalsgewijze in de Javasche Courant, terwijl met het oog op de talrijke buitenlandsche belangstellenden in vulcanologie nog een blaadje in de Engelsche taal wordt uitgegeven (kwartaalsgewijs verschijnend), getiteld: „Bulletin of the Netherlands India Volcanological Survey''. Beide zijn verkrijgbaar bij den Dienst van den Mijnbouw.

Bij Bijbl. No. 7095 jo. Bijbl. No. 10583 is het Hoofd v. d. Dienst v. d. Mijnbouw gemachtigd om geldelijke belooningen tot een maximum van *f* 100.— toe te kennen aan daarvoor in aanmerking komende personen, die aanwijzingen van waarde geven nopens het voorkomen van delfstoffen in den Indischen Archipel. Bij directeursbesluit 12 Nov. 1914 No. 13782 is aan de Leiders van de mijnbouwkundige geologische onderzoekingen machtiging verleend om geldelijke belooningen toe te kennen van ten hoogste *f* 50.— voor het geven aan den Dienst van aanwijzingen van waarde nopens het voorkomen van delfstoffen.

Mijnverordeningen.

De wettelijke voorschriften inzake opsporing en winning van delfstoffen zijn te vinden in de Indische Mijnwet (Ind. St. 1899 No. 214, gew. St. 1910 No. 588 en 1919 No. 4). De ter uitvoering der Indische Mijnwet vastgestelde Mijnordonnantie is opgenomen in St. 1930 No. 38, laatstelijk gewijzigd bij St. 1935 No. 557 en het Mijnpolitiereglement in St. 1930 No. 341 jo. St. 1931 No. 372.

De algemeene voorwaarden, waaronder vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen en concessiën tot mijnontginning worden verleend zijn opgenomen in St. 1930 No. 348 jo. St. 1931 No. 373. In Bijbl. No. 12390 jo. St. 1931 No. 373 en 1938 No. 373 zijn administratieve voorschriften voor het Hoofd van den Dienst van den Mijnbouw en de Hoofden van gewestelijk bestuur opgenomen.

In art. 1 der Ind. Mijnwet zijn de delfstoffen genoemd waarover de rechthebbende op den grond niet mag beschikken. Omtrent de bevoegdheid tot het winnen van andere delfstoffen zie artt. 571 en 721 B. W.

Het beschikkingsrecht over de niet in art. 1 der Mijnwet genoemde delfstoffen, welke voorkomen in tot het vrije domein van den Lande behoorende gronden is, wat de provincies West-Java, Midden-Java en Oost-Java aangaat, aan die organen overgedragen bij art. 14 van St. 1925 No. 378, bij art. 15 van St. 1929 No. 227 en bij art. 14 van St. 1928 No. 295 gewijzigd resp. bij St. 1936 Nos. 616, 618 en 617. (Beperkingen ter bescherming van 's Lands bosschen St. 1926 No. 219). Voor de winning van deze delfstoffen in de provincies West-Java, Midden-Java en Oost-Java is vergunning noodig van het college van gedeputeerden. De winning van niet in artikel 1 van de Indische Mijnwet genoemde delfstoffen in de gewesten buiten Java en Madoera is geregeld bij Gouv. besl. 26 Januari 1935 No. 21 (St. 1935 No. 42).

Het tweede lid van art. 21 I. S. geldt, wat betreft de Mijnwet, ook voor de landschappen met Korte verklaring. In de overige landschappen moeten de akten, waarbij vergunning tot opsporing is verleend, verlengd of overgedragen, worden goedgekeurd op Java door het betrokken Hoofd van gewestelijk bestuur, in de buitengewesten door den betrokken Resident, na daartoe bekomen machtiging van den Dir. V. en W.; die tot mijnontginning behoeven de goedkeuring van den Gouverneur-Generaal. Hierbij worden zooveel mogelijk gevolgd de bepalingen der mijnwetgeving doch met inachtneming der met Inlandsche vorsten gesloten politieke contracten (Miss. Gouv. Secr. 23 Nov. 1875 No. 2689*a*). Door de Regeering zijn modellen vastgesteld van akten betreffende vergunning tot opsporing of concessiën tot mijnontginning, welke moeten gebezigd worden. (Bijbl. Nos. 5450, 5555, 5614, 6285, 6540, 7080, 8449, 9807 en 10451); zie ook St. 1928 No. 243. Zij zijn voor het publiek verkrijgbaar bij den Dienst van den Mijnbouw tegen 25 cents per stuk.

Voor de N. V. „Gemeenschappelijke Mijnbouwmaatschappij Billiton'' (G. M. B.) en de N. V. „Nederlandsch-Indische Aardolie Maatschappij'' (N. I. A. M.) wordt verwezen naar de achter dit hoofdstuk opgenomen afzonderlijke bijdragen en voor de concessiën tot ontginning, de aannemingscontracten, de overeenkomsten betreffende de ontginning en/of opsporing van delfstoffen op den voet van art. 5*a* der Ind. Mijnwet, alsmede de terreinen, welke voor opsporingen en ontginningen van Gouvernementswege zijn gereserveerd met betrekking tot bepaalde delfstoffen, dan wel gesloten zijn voor den particulieren mijnbouw, naar het Jaarboek van het Mijnwezen (Algemeen gedeelte)

De opslag en het bewaren van petroleum en andere licht ontvlambare vloeistoffen is geregeld bij de „Petroleum opslag ordonnantie'', St. 1927 No. 199, laatstelijk gewijzigd bij St. 1935 No. 79. De regelen bedoeld in art. 4, 1e lid

van St. 1927 No. 199 zijn vastgesteld bij St. 1927 No. 200, laatstelijk gewijzigd bij St. 1935 No. 80.

Grondpeilwezen.

Bij St. 1912 No. 430 is bepaald, dat niemand op eene grootere diepte dan 15 meters water aan den bodem mag onttrekken of ondergrondsche herstellingen en schoonspoelingen aan bestaande door boring op een grootere diepte dan 15 meters verkregen artesische putten mag verrichten, zonder schriftelijke vergunning van den Departementschef nadat door dezen de betrokken locale raad en waar zoodanige raad niet bestaat, het betrokken Hoofd van gewestelijk bestuur is gehoord; de vergunning wordt alleen geweigerd wanneer zij in strijd zou zijn met algemeene verordeningen of met het algemeen belang. Voor de provinciën West-, Midden- en Oost-Java is deze bevoegdheid toegekend aan de Provinciale Raden (College van Gedeputeerden). Deze Colleges verleenen geen vergunningen voor het boren van artesische putten dan nadat het Grondpeilwezen is gehoord. (St. 1925 No. 378 art. 15; 1929 No. 227 art. 16 en 1928 No. 295 art. 15). In de overige op den voet van art. 119 I. S. ingestelde gewesten worden de in St. 1912 No. 430 bedoelde bevoegdheden uitgeoefend door de Gouverneurs in overleg met het Grondpeilwezen (St. 1926 No. 135).

De ordonnantie van St. 1912 No. 430 is ook van kracht voor de zelfbesturende landschappen met Korte verklaring.

Technische voorschriften voor het verrichten van boringen voor het onttrekken van water aan den bodem op een grootere diepte dan 15 meter Bijbl. No. 7964.

Krachtens Bijbl. No. 8417 jo. 10583 is het Hoofd van het Grondpeilwezen bevoegd werkzaamheden te doen verrichten ten behoeve van gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen, particulieren en als zelfstandige gemeenschappen aangewezen gedeelten aan provinciën (Bijbl. No. 11252). Bijbl. No. 8417 kosten welke voor die werkzaamheden in rekening moeten worden gebracht.

De Bangka-tinwinning.

Hoofdkantoor te Muntok.

De Bangkatinwinning vormt een afzonderlijk bedrijf, behoorende tot den Dienst van den Mijnbouw, dat, onder de bevelen van het Hoofd van den Dienst van den Mijnbouw, geleid wordt door het Hoofd van de Bangkatinwinning.

Bij art. 7 van St. 1922 No. 652, gew. St. 1923 No. 379, zijn vastgesteld de „regeling van het Bedrijf der Bangkatinwinning'', alsmede eene instructie voor het Hoofd van dat Bedrijf (Bijbl. No. 10187, gew. G. B. 1 April 1924 No. 13).

Het reglement betreffende het recht tot winning, bezit, vervoer en uitvoer van tin, tinerts en tinslakken en tot vervaardiging en uitvoer van tinnen voorwerpen, is opgenomen in St. 1927 No. 219 (gew. St. 1928 No. 245) terwijl bij St. 1927 No. 220 de „Bepalingen betreffende de wijze, waarop de werkzaamheden der Bangkatinwinning worden geregeld'' werden vastgesteld. In St. 1927 No. 218, gew. St. 1932 No. 182, is een Chineesch arbeiders-reglement voor de Bangkatinwinning opgenomen.

Bij Gouv. besl. 21 Jan. 1911 No. 27 is het Hoofd der Bangkatinwinning gemachtigd om te voorzien in scheepsruimte voor den overvoer van gewezen contractarbeiders, afkomstig uit China.

Alle bescheiden, betrekking hebbende op de winning van tin ten behoeve van het Gouvernement zijn vrijgesteld van zegelrecht (art. 31 onder 56 Zegelverordening 1921).

Overgang van het beheer der magazijnsvoorraden Bijbl. No. 13285.

Ombilinsteenkolenmijnen ter Sumatra's Westkust.

Hoofdkantoor te Sawahloento.

De Ombilinsteenkolenmijnen ter Sumatra's Westkust vormen een afzonderlijk bedrijf, behoorende tot den Dienst van den Mijnbouw, dat, onder de bevelen van het Hoofd van den Dienst van den Mijnbouw, geleid wordt door een hoofdingenieur, Leider der Ombilinsteenkolenmijnen.

De grenzen van deze mijnen zijn, voorzoover gelegen binnen de gemeente Sawahloento, vastgesteld bij St. 1929 No. 400.

Bij art. 8 van St. 1922 No. 652 zijn vastgesteld de „regeling van het Bedrijf der Ombilin-steenkolenmijnen ter Sumatra's Westkust'', alsmede eene instructie voor het Hoofd van dat Bedrijf (Bijbl. No. 10187).

Opneming van behoeftigen, gevangenen of van wege de politie of Justitie aangebrachte personen, als mede niet tot het bedrijf behoorende burgerlijke landsdienaren en Gouvernements patiënten in het hospitaal van het bedrijf te Sawahloento Bijbl. No. 11797.

Eene regeling van het beheer en de verantwoording der gewonnen Ombilin steenkolen en van de voor de ontginning der Ombilinmijnen benoodigde magazijnsgoederen is opgenomen in St. 1918 No. 630.

Bij Bijbl. No. 11539 is de voeding van de mijnarbeiders geregeld.

Boekit-Asamsteenkolenmijnen in de Residentie Palembang.

Hoofdkantoor te Tandjoeng-Moearaenim.

De Boekit-Asamsteenkolenmijnen in de residentie Palembang vormen een afzonderlijk bedrijf behoorende tot den Dienst van den Mijnbouw, dat onder de bevelen van het Hoofd van den Dienst van den Mijnbouw geleid wordt door een hoofdingenieur, Leider der Boekit-Asamsteenkolenmijnen.

Bij art. 9 van St. 1922 No. 652 zijn vastgesteld de „regeling van het Bedrijf der Boekit-Asamsteenkolenmijnen'', alsmede een instructie voor het Hoofd van dat Bedrijf (Bijbl. No. 10187).

Eene regeling van het comptabel geldelijk en materieel beheer van de ontvangsten en uitgaven van de Boekit-Asamsteenkolenmijnen, van de daarvoor benoodigde magazijnsgoederen zoomede van de gewonnen kolen is opgenomen in St. 1921 No. 429 jo. St. 1926 No. 511.

De steenkolenbrikettenfabriek te Tandjoengpriok onder beheer van een bedrijfsleider vormt een onderdeel van het bedrijf.

Bij Bijbl. No. 11539 is de voeding van de mijnarbeiders geregeld.

VERKOOPKANTOOR VAN 'S LANDS MIJNBOUWPRODUCTEN.

Gevestigd te 's-Gravenhage en Batavia-Centrum.

De werkkring van het „Verkoopkantoor van 's Lands Mijnbouwproducten'' omvat, behalve den verkoop van tin en steenkolen, nog de regeling van het vervoer der steenkolen door den Archipel en de voorbereiding van en de contrôle op de vervoerscontracten, terwijl voorts tot zijn bemoeienis is te rekenen de aankoop van rijst voor de Bankatinwinning, de voorziening in de behoefte aan inheemsche werkkrachten voor de mijnbedrijven en de voorbereiding der aanbestedingen voor de mijnhoutvoorziening van de Steenkolenmijnen.

Het „Verkoopkantoor'' is op commercieele leest geschoeid en wordt beheerd door een Hoofd, gevestigd te 's-Gravenhage, en een Leider van het kantoor te Batavia-Centrum, die niet in ambtelijk verband staan.

N. V. „GEMEENSCHAPPELIJK ELECTRICITEITSBEDRIJF BANDOENG EN OMSTREKEN"

(G.E.B.E.O.)

Het G. E. B. E. O. is het eerste gemeenschappelijke electriciteitsbedrijf in Ned.-Indië, waarin particulieren met het Gouvernement en zelfstandige gebiedsdeelen in zake de electriciteitsvoorziening samenwerken. Het begon zijne werkzaamheden op 1 Januari 1920. De goedkeuring der statuten vond plaats bij Gouvernementsbesluit van 21 April 1920 No. 63; de laatste statutenwijziging is goedgekeurd bij Gouvernementsbesluit van 26 Februari 1936 No. 29.

Vóór het jaar 1920 werd de electriciteitsvoorziening van Bandoeng verzorgd door de Bandoengsche Electriciteit-Maatschappij (B. E. M.).

De waterkrachtcentrale Pakar der B. E. M., met bijbehoorende waterwerken, gebouwen en gronden, werd met ingang van 1 Januari 1920 overgenomen door het Gouvernement tegen contante betaling van een overeengekomen bedrag, terwijl voor de verdere stroomlevering uit de Staatswaterkrachtwerken op de Bandoengsche Hoogvlakte met het G. E. B. E. O. een speciaal contract gesloten is.

De concessierechten der B. E. M. zijn, na de noodige wijziging van de vergunningen inzake aanleg en exploitatie van electrische geleidingen te Bandoeng en omstreken, aan het G. E. B. E. O. overgedragen, terwijl nadien nog electriciteitvergunningen verleend werden voor de Gemeente Buitenzorg, de voormalige Residentie Buitenzorg, de Gemeente Soekaboemi, de voormalige Residentie West-Priangan, een deel van de voormalige Residentie Krawang, het Regentschap Soemedang, de voormalige Residentie Oost-Priangan, de Residentie Bantam en het regentschap Madjalengka. Alle bezittingen, vorderingen en schulden der B. E. M. zijn in de N.V. G.E.B.E.O. ingebracht volgens een bepaalde balans tegen uitkeering van een aantal aandeelen plus een bedrag in contanten. De B. E. M. is na de overdracht van haar bedrijf aan het G. E. B. E. O. op 1 Januari 1920 in liquidatie gegaan.

Volgens de statuten is de nieuwe vennootschap aangegaan tot 31 December 1969 en bedraagt het kapitaal *f* 4 990 000.—, verdeeld in 24 cumulatief preferente aandeelen, elk groot *f* 10 000.—, en 9 500 gewone aandeelen, elk groot *f* 500.—.

Van de prefente aandeelen waren er bij de oprichting 14 geplaatst en volgestort, en wel door de gemeente Bandoeng 5, het gewest Preanger-Regentschappen 2, het gouvernement van Nederlandsch-Indië 1 en de Handelsvennootschap, voorheen Maintz & Co. 6. Op 1 Januari 1925 werd aan de Gemeente Buitenzorg 1 preferent aandeel afgegeven, terwijl op 1 Januari 1926, in verband met de instelling der Provincie West-Java de 2 preferente aandeelen van het voormalig gewest Preanger-Regentschappen aan de Provincie overgingen.

De overname per 1 October 1927 door het G. E. B. E. O. van de Provinciale

electriciteitsbedrijven te Garoet en Tjiandjoer heeft in de deelname in het preferent kapitaal een wijziging gebracht, waardoor deze deelname thans is geworden, als volgt: geplaatst en volgestort 23 aandeelen en wel door het Gouvernement van Ned.-Indië 6, de Provincie West-Java 5, de Gemeente Bandoeng 5, de Gemeente Buitenzorg 1 en de Handelsvennootschap voorheen Maintz & Co. 6.

De overige preferente aandeelen zijn uitsluitend beschikbaar voor de betrokken — bestaande of nieuw in te stellen — provincies en de op den voet van art. 121 en art. 123 der Indische Staatsregeling aangewezen zelfstandige gemeenschappen naar evenredigheid van hun deelname in het gewone aandeelen-kapitaal.

Van het gewone aandeelen-kapitaal is thans uitgegeven *f* 3 000 000.—, welk bedrag is geplaatst als volgt:

Provincie West-Java:	*f*	350 000.—
Gemeente Bandoeng:	„	357 500.—
Gemeente Buitenzorg:	„	82 000.—
Gemeente Soekaboemi:	„	3 000.—
Particulieren:	„	2 207 500.—

In den loop van het jaar 1936 is het restant der obligatieleeningen geheel afgelost.

Van de netto-winst wordt eerst aan preferente aandeelhouders 5 pct. over het nominaal bedrag hunner aandeelen uitgekeert. Mocht in eenig jaar de winst daartoe niet toereikend zijn, dan wordt het ontbrekende voldaan in volgende jaren, zoodra daartoe voldoende winst is gemaakt.

Van het overblijvende wordt 5 pct. afgezonderd voor een reservefonds en vervolgens aan gewone aandeelhouders 6 pct. uitgekeerd. Van de overwinst ontvangt het Land als stroomleverancier evenveel als daaruit voor de gewone aandeelhouders ter beschikking komt.

De vennootschap wordt bestuurd door een directie, onder toezicht van een raad van commissarissen, in welken raad een Regeeringscommissaris zitting heeft. Directie en overige commissarissen worden benoemd door de algemeene vergadering uit een bindende voordracht van ten minste 2 personen voor elke vacature, opgemaakt door de vergadering van preferente aandeelhouders met den Regeeringscommissaris als voorzitter. De raad van commissarissen bestaat thans met inbegrip van den Regeeringscommissaris uit 7 leden, waarvan 1 door den Directeur van Verkeer en Waterstaat, 3 in overeenstemming met de zelfstandige gebiedsdeelen (Provincie en gemeenten) en 2 in overeenstemming met de preferente particuliere aandeelhouders worden aangewezen.

N.V. „NEDERLANDSCH-INDISCHE WATERKRACHT EXPLOITATIE MAATSCHAPPIJ"
(N.I.W.E.M.)

Het denkbeeld om den bouw en de exploitatie van een waterkrachtwerk aan de Kali Konto (gelegen in Oost-Java) door een gemengd bedrijf te doen geschieden werd in 1925 verwezenlijkt toen de voormalige Directeur van Gouvernementsbedrijven na bekomen machtiging van de Regeering met de Algemeene Nederlandsch-Indische Electriciteit Maatschappij (A.N.I.E.M.) een overeenkomst sloot tot oprichting eener N.V. „Nederlandsch-Indische Waterkracht Exploitatie Maatschappij'' (N.I.W.E.M.).

Op grond van deze overeenkomst vond op 19 November 1925 de oprichting der N.V. „N.I.W.E.M.'' plaats.

Bij Besluit van 17 April 1926 No. 21 werd de Koninklijke bewilliging op de oprichtingsacte verkregen.

De N. V. is gevestigd te Amsterdam.

Als doel der N.V. vermelden de Statuten o.m. het aanleggen en exploiteeren van waterkracht- en electriciteitswerken.

De vennootschap is aangegaan voor ongeveer 50 jaren.

Het kapitaal bedraagt *f* 6 000 000.— verdeeld in 3 aandeelen A en 3 aandeelen B, elk groot *f* 1 000 000.—, splitsbaar in onder-aandeelen elk groot *f* 100 000.—.

Het aandeelen-kapitaal is geheel geplaatst. Houders van aandeelen A kunnen slechts zijn de rechtspersoon Nederlandsch-Indië dan wel zelfstandige gebiedsdeelen. Houders van aandeelen B kunnen slechts zijn naamlooze vennootschappen, welke vergunningen exploiteeren tot den aanleg en het gebruik van leidingen voor het overbrengen en verdeelen van electrischen arbeid, geleverd door de waterkracht- en electriciteitswerken der vennootschap. Houders van onderaandeelen onderscheidenlijk A en B kunnen slechts zijn zij, die houders kunnen zijn van aandeelen onderscheidenlijk A en B. Bij de oprichting zijn alle aandeelen A genomen door Nederlandsch-Indië en alle aandeelen B door de A.N.I.E.M.

De vennootschap wordt bestuurd door een Directie bestaande uit één of meer directeuren onder toezicht van een Raad van Commissarissen. De Raad van Commissarissen bestaat uit vijf leden, waarvan een door den Gouverneur-Generaal wordt benoemd. De overige vier leden worden door de algemeene vergadering van aandeelhouders gekozen uit een bindende voordracht van ten minste twee personen voor elke vacature, welke voordracht ten aanzien van twee der hier bedoelde vier Commissarissen wordt opgemaakt door de aandeelhouders A en ten aanzien van de twee andere door de aandeelhouders B. De Directie wordt telkens voor ten hoogste vijf jaren benoemd door de algemeene vergadering van aandeelhouders uit eene door de in functie zijnde leden van den Raad van Commissarissen opgemaakte bindende voordracht van twee personen en/of naamlooze vennootschappen.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië benoemt een Regeerings-

gemachtigde, aan wien de Directie en hare gemachtigden verplicht zijn de gelegenheid te geven zich op de hoogte te stellen en te houden van den toestand der bedrijven van de vennootschap en de wijze van naleving der contracten, alsmede alle door hem daartoe gewenschte inlichtingen te geven. Als zoodanig is laatstelijk aangewezen het Hoofd der afdeeling Electriciteitswezen van het departement van Verkeer en Waterstaat.

In Nederlandsch-Indië wordt de Directie vertegenwoordigd door een gedelegeerde.

De Commissarissen kunnen zich in Nederlandsch-Indië doen vertegenwoordigen door een gedelegeerde die geen lid van hunnen Raad behoeft te zijn en aan wien zij een gedeelte van hunne bevoegdheden kunnen overdragen.

De N.I.W.E.M. heeft met Nederlandsch-Indië een overeenkomst gesloten betreffende levering van electrischen arbeid ten behoeve van de te electrificeeren spoorwegen en met de A.N.I.E.M. betreffende zoodanige levering ten behoeve van de door laatstgenoemde vennootschap geëxploiteerde electriciteitsbedrijven in de voormalige residenties Soerabaja, Kediri en Pasoeroean.

DOOR DE REGEERING VERLEENDE VERGUNNINGEN TOT GEBRUIK VAN WATERKRACHT (*)

(Stand 1 Januari 1939).

Vergunning van bepaalden duur verleend aan:	Bij Gouv. Besl. van:	De vergunning is aanvaard op:
JAVA.		
1. Mr. J. Schoutendorp tot het aftappen van 3000 liter per seconde uit de Kali Toentang (Semarang).	22 Juli 1904 No. 31.	1 Aug. 1904.
Bij Gouv. Besl. van 2 Oct. 1919 No. 34 is goedgekeurd, dat de vorengenoemde vergunning overgedragen is op de N. V. Algemeene Nederlandsch-Indische Electriciteit Maatschappij (A.N.I.E.M.).		
Vergund om boven het toegestane maximum van 3000 liter per seconde nog ten hoogste 2000 liter per seconde af te tappen.	15 Oct. 1922 No. 11.	3 Jan. 1923.
Bij besluit van den Directeur van G. B. van 14 Juli 1926 No. 3506/Dir. W.E. vergund een reservoir tot accumulatie aan te leggen (Wadoek Poele).		
2. Vereeniging „Hoo Tjwie Nio Tjo Djoe" tot het aftappen van 3000 liter per seconde uit de Molekleiding bij stortdam No. 28 gelegen in de desa Talangagoeng, district Kepandjen, regentschap en residentie Malang, provincie Oost-Java.	21 Aug. 1937 No. 34.	12 Nov. 1937.
3. „Djokjasche IJs Maatschappij" tot het aftappen van 250 liter per seconde bij den stortdam F, der Mangisleiding (Magelang, Kedoe).	16 Dec. 1910 No. 8.	26 Juli 1911.
De af te tappen hoeveelheid water is verhoogd tot 4000 liter per seconde.	15 Juli 1911 No. 54.	
Bij Gouv. Besl. van 8 Februari 1912 No. 37 is goedgekeurd, dat deze vergunning is overgedragen op de „IJsmaatschappij „Sanitas".		
Bij beschikking van den Dir. der B.O.W. van 6 Maart 1915 No. 3890/E is de af te tappen hoeveelheid water nader vastgesteld op 3200 liter per seconde.		
4. Erfpachtster „Assam-Theeonderneming Malabar" tot het aftappen van 2000 liter per seconde uit de Tjilaki en 1000 liter per seconde uit de Tjitambaga (Bandoeng, Priangan).	21 Juni 1918 No. 11.	1 Juni 1919.
De af te tappen waterhoeveelheid is verhoogd tot 3000 liter per seconde uit de Tjilaki en 1000 liter per seconde uit de Tjitambaga, gezamenlijk echter niet meer dan 3000 liter per seconde.	4 Juni 1921 No. 50.	

(*) Sinds de instelling van de Provincie West-Java zijn ook door den Provincialen Raad waterkrachtvergunningen van bepaalden duur verleend, welke niet zijn opgenomen.

Vergunning van bepaalden duur verleend aan:	Bij Gouv. Besl. van:	De vergunning is aanvaard op:
5. N. V. Hotel- en Herstellingsoord „Nongko-Djadjar" tot het aftappen van 450 liter per seconde uit de Kali Biroe (Pasoeroean, Malang).	25 Febr. 1919 No. 34.	22 Feb. 1929.
6. N. V. Cultuur Maatschappij „Perbawati" tot het aftappen van 230 liter per seconde uit de Tjipelang-Gede (Soekaboemi, Buitenzorg).	7 Juni 1921 No. 25.	27 Mei 1922.
7. Tjisadea Tea Co. Ltd. tot het aftappen van 1330 liter per seconde uit de Tjiboeni (Tjiandjoer, Buitenzorg).	23 Sept. 1921 No. 24.	18 Sept. 1924.
8. Gewest Preanger-Regentschappen (sinds 1 Januari 1926: Provincie (West-Java) tot het aftappen van 710 liter per seconde uit de Tjiandjoer (Tjiandjoer, Buitenzorg).	14 Febr. 1922 No. 15.	20 Jan. 1923.
De af te tappen waterhoeveelheid is nader vastgesteld op 1695 liter per seconde, waarvan 1415 liter per seconde voor krachtopwekking en 280 liter per seconde voor bevloeiingsdoeleinden. Bij Gouv. Besl. van 25 Januari 1928 No. 59 is goedgekeurd, dat deze vergunning is overgedragen aan de N. V. Gemeenschappelijk Electriciteitsbedrijf Bandoeng en Omstreken (G.E.B.E.O.).	15 Sept. 1923 No. 1.	
9. Rubber Cultuur Maatschappij „Gondang" tot het aftappen van 200 liter per seconde uit de Kali Tengah (Djember, Besoeki).	21 Juli 1922 No. 13.	11 Juli 1923.
10. Robusta- en Rubberonderneming „Djatirono" tot het aftappen van 1000 liter per seconde uit de Kali Telefoon (Banjoewangi, Besoeki).	16 Juni 1923 No. 7.	29 Sept. 1924.
11. Lie Djing Han tot het aftappen van 200 liter per seconde uit de Kali Koentjir (Ngandjoek, Kediri). Bij Gouv. Besl. van 27 Nov. 1933 No. 43 is het lid van art. 1 der voorwaarden beh. bij het besluit van 10 Sept. 1923 No. 6 gewijzigd.	10 Sept. 1923 No. 6.	14 Aug. 1925.
12. N. V. Cultuuronderneming „Negla" tot het aftappen van 350 liter per seconde uit de Tjiboetaroewa (Bandoeng, Priangan).	25 Oct. 1923 No. 15.	26 Jan. 1924.
13. N. V. „Suiker Cultuur Maatschappij Asembagoes" tot het aftappen van 3500 liter per seconde uit de Hoofdleiding Parseh (Panaroekan, Besoeki).	16 Jan. 1924 No. 4.	22 April 1924.
14. N. V. „Poerworedjo Electriciteitsbedrijven" tot het aftappen van 2500 liter per seconde uit de Kali Bogowonto (Poerworedjo, Banjoemas). Bij Gouv. Besl. van 14 Juni 1925 No. 7 is goedgekeurd, dat deze vergunning is overgedragen aan de N. V. Algemeene Nederlandsch-Indische Electriciteit Maatschappij (A.N.I.E.M.).	15 Oct. 1924 No. 38.	11 Dec. 1924.
15. N. V. „Cultuur Maatschappij Strijker" tot het aftappen van 800 liter per seconde uit de Tjiletoeh bij de watervallen Awang en Tengah (Soekaboemi, Buitenzorg).	13 Nov. 1924 No. 26.	15 Oct. 1925.
16. N. V. „Cultuur Maatschappij Strijker" tot het aftappen van 800 liter per seconde uit de Tjiletoeh bij den waterval Manik (Soekaboemi, Buitenzorg).	13 Nov. 1924 No. 27.	15 Oct. 1925.

Vergunning van bepaalden duur verleend aan:	Bij Gouv. Besl. van:	De vergunning is aanvaard op:
17. N. V. „Maatschappij ter exploitatie der Pamanoekan- en Tjiasemlanden" tot: A. het aftappen van 2300 liter per seconde uit de Tjileuleuj, B. het aftappen van 2300 liter per seconde uit de Tjitjeuri (Krawang, Batavia).	24 Maart 1925 No. 19 A en B.	20 April 1926.
18. N. V. Algemeene Belgisch-Javasche Cultuur Maatschappij" tot het aftappen van 400 liter per seconde uit de Tjiboeni (Bandoeng, Priangan).	3 Juli 1925 No. 12.	2 Aug. 1925.
19. Cultuur Maatschappij „Sinagar-Tjirohani" tot het aftappen van 400 liter per seconde uit de Tjimoendjoel (Soekaboemi, Buitenzorg).	28 Aug. 1925 No. 39.	4 Jan. 1926.
20. Pandan Tea Company Limited" tot het aftappen van 250 liter per seconde uit de Tjisalimar (Soekaboemi, Buitenzorg).	28 Aug. 1925 No. 40.	15 Sept. 1925.
21. N. V. „The Anglo Java Estates Limited" (Djarangan Rubber Estates) tot het aftappen van 500 liter per seconde uit de Kali Manis (Blitar, Kediri).	11 Oct. 1925 No. 17.	19 Maart 1926.
22. N. V. „Nederlandsch-Indische Waterkracht Exploitatie Maatschappij" (N.I.W.E.M.) tot het aftappen van 9500 liter per seconde uit de Kali Konto (Malang).	18 Febr. 1926 No. 4.	23 Oct. 1926.
23. N. V. „Banjoewangi Electriciteit Compagne" tot het aftappen van 500 liter per seconde uit de leiding Klontjeng (Kali Soekawidi) (Banjoewangi, Besoeki). Bij Gouv. Besl. van 24 Mei 1930 No. 33 is goedgekeurd, dat deze vergunning is overgedragen aan de N. V. Algemeene Nederlandsch-Indische Electriciteit Maatschappij (A.N.I.E.M.).	1 Maart 1926 No. 27.	27 Sept. 1926.
24. N. V. „Landbouw Maatschappij Tjisaroeni" tot het aftappen van 70 liter per seconde uit de Tjisaät, Tjisaroeni en Tjiawer (Garoet, Priangan).	19 Juni 1926 No. 4.	13 Maart 1927.
25. N. V. „Dordtsche Cultuur Maatschappij" (onderneming: „Soember Tjoeling") tot het aftappen van 350 liter per seconde uit de Kali Sonosekar (Malang).	2 Aug. 1926 No. 9.	20 Aug. 1926.
26. N. V. „Maatschappij ter Exploitatie der Pamanoekan- en Tjiasemlanden" (onderneming „Pagilaran") tot het aftappen van een hoeveelheid water uit verschillende zijrivieren van de Kali Kitiran voor opwekking van ten hoogste 150 theoretische pk. (Batang, Pekalongan).	20 Aug. 1926 No. 42.	28 Sept. 1926.
27. N. V. „Poerbasari Graan- en veelanden" tot het aftappen van 1000 liter per seconde uit de Tjitjoledas (Bandoeng, Priangan).	4 Sept. 1926 No. 31.	6 Mei 1927.
28. N. V. „IJsfabriek Djombang" tot het aftappen van A. 600 liter per seconde uit de secondaire leiding C van de hoofdleiding Pategoean en B. 450 liter per seconde uit de tertiaire leiding C. van de hoofdleiding Pategoean (Pasoeroean, Malang).	24 Nov. 1926 No. 80.	16 Mei 1927.

Vergunning van bepaalden duur verleend aan:	Bij Gouv. Besl. van:	De vergunning is aanvaard op:
29. N. V. „Société Franco Néerlandaise de Culture et de Commerce" tot het aftappen van 2050 liter per seconde uit de Tjikaso (Soekaboemi, Buitenzorg).	29 Mei 1927 No. 3.	14 Sept. 1927.
30. Rubber Cultuur Maatschappij „Amsterdam" (onderneming: „Zeelandia") tot het aftappen van 250 liter per seconde uit de Kali Waroe (Djember, Besoeki).	6 Aug. 1927 No. 9.	5 Juli 1928.
De af te tappen waterhoeveelheid is verhoogd tot 400 liter per seconde.	25 Febr. 1928 No. 12.	
31. N. V. „Suiker Cultuur Maatschappij" tot het aftappen van 4300 liter per seconde uit de hoofdleiding Parseh benedenstrooms van het verdeelwerk K.P.I. (Panaroekan, Besoeki).	20 Oct. 1927 No. 14.	26 Nov. 1937.
32. N. V. Cultuur Maatschappij Pandjie en Tandjoongsari tot het aftappen van A. 5000 liter per seconde uit het Kapongan-hoofdkanaal bij het kunstwerk K.K.H. II (Panaroekan, Besoeki).	10 Mei 1928 No. 10.	15 Febr. 1929.
33. N. V. „Nederlandsch-Indische Waterkracht Exploitatie Maatschappij" (N.I.W.E.M.) tot het gebruik van waterkracht door middel van het afgewerkte water (9500 liter per seconde) van het door deze vennootschap geëxploiteerde waterkrachtwerk „Mendalan" aan de Konto (Malang).	7 Jan. 1930 No. 28.	4 Juli 1930.
34. N. V. Landbouw Maatschappij „Glenmore" tot het aftappen van 350 liter per seconde uit de Kali Takir (Banjoewangi, Besoeki).	17 Mei 1930 No. 18.	12 Juni 1930.
35. Teng Siong Seng, tot het aftappen van 750 liter per seconde uit de leiding Pantjasan en uit de Kali Kamal (Poerwokerto, Banjoemas).	5 Aug. 1930 No. 10.	1 April 1931.
Bij Gouv. Besl. van 9 Mei 1932 No. 8 is goedgekeurd, dat deze vergunning is overgedragen aan de N. V. Handel Mij. en Tapiocafabriek „Pantjasan".		
36. N. V. Cultuur Mij. „Pengadjaran", tot het aftappen van 200 liter per seconde uit de Kali Watoe Atap (Djombang, Soerabaja).	1 Sept. 1931 No. 32.	3 Dec. 1931.
37. N. V. Cultuur Mij. Ardiredjo, tot het aftappen van 125 liter per seconde uit de Kali Gentong (Blitar, Kediri).	11 Dec. 1931 No. 29.	21 Maart 1932.
38. Tan Oen Liang, tot het aftappen van 750 liter per seconde uit de leiding Padi (Modjokerto, Soerabaja).	28 Dec. 1932 No. 9.	13 Nov. 1933.
Bij Gouv. Besl. van 17 September 1935 No. 16 is goedgekeurd, dat deze vergunning is overgedragen aan de vennootschap van koophandel „Al Said bin Awad Martak".		10 Oct. 1935.
39. Kawi Rubber Co. Ltd., tot het aftappen van 350 liter per seconde uit de Kali Bambang (Blitar, Kediri).	21 Jan. 1935 No. 29.	6 Febr. 1935.
De af te tappen waterhoeveelheid is nader vastgesteld op 200 liter per seconde.	8 Febr. 1937 No. 31.	

Vergunning van bepaalden duur verleend aan:	Bij Gouv. Besl. van:	De vergunning is aanvaard op:
40. N. V. Handel Mij. Sien Gie, tot het aftappen van 2200 liter per seconde uit de leiding Poetjang (Bandjarnegara, Banjoemas).	11 Juni 1935 No. 21.	2 Dec. 1935.
41. N. V. Cultuur Maatschappij „Djenang", tot het aftappen van 200 liter per seconde uit de Kali Djenang en de Kali Gambang (Blitar, Kediri).	6 Juli 1935 No. 36.	30 Juli 1937.
42. R. A. Moeninggar Notohadisoerjo-Haditaroeno, tot het aftappen van 200 liter per seconde uit de leiding Sbr. Noeramat en de bronnen Pasanggrahan, Katjoer en Oemboel (Banjoewangi, Besoeki).	28 Jan. 1937 No. 30.	13 Juli 1937.
43. N. V. Algemeene Nederlandsch-Indische Electriciteit Maatschappij, tot het aftappen van max. 12600 liter per seconde uit de Rawah Pening (Semarang).	8 Febr. 1937 No. 7.	1 April 1937.
44. N. V. Algemeene Nederlandsch-Indische Electriciteit Maatschappij, tot het aftappen van 2500 liter per seconde uit de Kali Bandjaran (Banjoemas).	7 Mei 1937 No. 17.	3 Aug. 1937.
SUMATRA.		
1. C. C. Lau, tot het aftappen van 950 liter per seconde uit de Loeboek Parakoe (Sumatra's Westkust). Bij Gouv. Besl. van 26 Augustus 1910 No. 17 is de overdracht van deze vergunning op de N. V. „Nederlandsch-Indische Portland Cement Maatschappij" goedgekeurd.	16 Aug. 1907 No. 10.	3 Sept. 1907.
2. N. V. „Nederlandsch-Indische Portland Cement Maatschappij" tot het aftappen van 2700 liter per seconde uit de Koerandjirivier (Sumatra's Westkust).	25 Maart 1918 No. 11.	15 April 1918.
3. N. V. „Nederlandsch-Indisch Landsyndicaat" (onderneming „Aer Simpang") tot het aftappen van 400 liter per seconde uit de Aer Moesi (Benkoelen).	30 Oct. 1925 No. 18.	23 Nov. 1925.
4. N. V. Cultuur Maatschappij „Soeban Ajam" tot het aftappen van 300 liter per seconde uit de Aer Doekoe (Benkoelen).	21 Mei 1926 No. 29.	3 Juni 1926.
5. N. V. „Mijnbouw Maatschappij Simau" tot het aftappen van 2300 liter per seconde uit de Aer Lalangi en de Aer Loesang (Lais, Benkoelen).	28 Maart 1928 No. 19.	17 Juli 1928.
6. N. V. „Mijnbouw Maatschappij Simau" tot het aftappen van 4000 liter per seconde uit de Aer Loesang en de Aer Gloemboek (Lais, Benkoelen).	28 Maart 1928 No. 20.	17 Juli 1928.
7. N. V. Cultuur Maatschappij „Koerintji" tot het aftappen van 1200 liter per seconde uit de Batang Bangko en uit de Batang Bangko Karoeh (Moearalaboeh, Sumatra's Westkust).	16 April 1928 No. 50.	1 Jan. 1929.
8. Voorzitter der Commissie van Beheer van het Stadsfonds te Taroetoeng tot het aftappen van 400 liter per seconde uit de Aek Siborgoeng (Bataklanden, Tapanoeli).	2 Juni 1928 No. 28.	21 Aug. 1929.

Vergunning van bepaalden duur verleend aan:	Bij Gouv. Besl. van:	De vergunning is aanvaard op:
9. N. V. Handelsvereeniging „Amsterdam" tot het aftappen van 1500 liter per seconde uit de Bah Bolon (Simeloengoen en Karolanden, Gouvernement Oostkust van Sumatra).	26 Nov. 1929 No. 6.	2 Jan. 1930.
10. N. V. Handelsvereeniging „Amsterdam" tot het aftappen van 8500 liter per seconde uit de Bah Hilang (Simeloengoen en de Karolanden, Gouvernement Oostkust van Sumatra).	6 Jan. 1930 No. 13.	28 Maart 1930.
11. N. V. Cultuur Maatschappij „Batang Sangir" tot het aftappen van 900 liter per seconde uit de Taloek Air Poetih (Moearalaboeh, Sumatra's Westkust).	19 Juni 1930 No. 2.	16 Febr. 1931.
12. N. V. Cultuur Maatschappij „Soengei Langka" tot het aftappen van 1000 liter per seconde uit de Wai Moeara Aboeng (Kota Agoeng, Lampongsche districten). Bij Gouv. Besl. van 9 December 1930 No. 31 is goedgekeurd, dat deze vergunning is overgedragen aan de N. V. Mij. „Talang Padang".	8 Oct. 1930 No. 14.	2 Mei 1931.
13. N. V. Handelsvereeniging „Amsterdam" tot het aftappen van 9750 liter per seconde uit de Bah Hapal en Bah Bolon (resp. Simeloengoen en Karolanden, en Simeloengoen, Gouvernement Oostkust van Sumatra).	7 Juni 1931 No. 8.	26 Sept. 1933.
14. N. V. IJsfabriek Siantar tot het aftappen van 1200 liter per seconde uit de Batang Angkola (Padang Sidempoean, Tapanoeli).	25 Febr. 1933 No. 24.	1 Aug. 1933.
15. N. V. Handel Mij. „Indrapoera" tot het aftappen van 300 liter per seconde uit de Air Pondok Tinggi (Kerintji-Painan, Sumatra's Westkust).	13 Juli 1934 No. 23.	11 Juni 1935.
16. Lim Djin Siang tot het aftappen van 225 liter per seconde uit de Aer Dingin (Lebong, Benkoelen).	18 Sept. 1934 No. 22.	16 Nov. 1934.
17. N. V. Mijnbouw Mij. Redjang Lebong tot het aftappen van 2000 liter per seconde uit de A. Nokan (Benkoelen).	9 Oct. 1935 No. 16.	8 Dec. 1935.

N. V. „GEMEENSCHAPPELIJKE MIJNBOUWMAATSCHAPPIJ BILLITON"
(G.M.B.)

De eerste concessie tot het delven van tinerts op het eiland Billiton werd in het jaar 1852 voor den tijd van 40 jaren verleend.

In 1860 werd tot exploitatie dezer concessie een vennootschap onder den naam van „Billiton-Maatschappij" opgericht.

De in de eerste alinea bedoelde concessie kwam op ultimo April 1892 te expireeren. Bij de wet van 18 Juni 1892 (Nederlandsch Staatsblad No. 139, Indisch Staatsblad No. 182) werd goedkeuring verleend aan eene op 14 Maart tevoren tusschen den Minister van Koloniën en den wd. Directeur der Billiton-Maatschappij gesloten overeenkomst, in artikel 1 waarvan was bepaald dat de Regeering voor een tijdvak van 35 jaren en wel van 1 Mei 1892 tot en met 30 April 1927 aan de Billiton-Maatschappij concessie verleende voor het winnen van tin op het eiland Billiton. In arikel 3 der overeenkomst was bepaald dat de Billiton-Maatschappij jaarlijks 5/8 van het voordeelig saldo, waarmede haar winst en verliesrekening afsloot aan de Regeering zou moeten afstaan.

In den aanvang van 1908 deed het Bestuur der Billiton-Maatschappij pogingen om zich na 1927 van een tweede verlenging der concessie te verzekeren. Nadat in 1917 het door Minister Pleyte ingediende wetsontwerp, strekkende om met wijziging der bestaande concessievoorwaarde de in 1927 afloopende concessie met 40 jaren te verlengen, door de Tweede Kamer was verworpen, werden medio 1921 nieuwe onderhandelingen ingeleid om na 1927 een rationeele voortzetting van het bedrijf op Billiton te verzekeren.

Als gevolg van deze onderhandelingen kwam de Wet van *24 April 1924* (Nederlandsch Staatsblad No. 208. *Indisch Staatsblad No. 312)* tot stand, bij art. 1 waarvan de Minister van Koloniën gemachtigd werd om, met inachtneming van de bepalingen der evengenoemde Wet, namens Nederlandsch-Indië tezamen met de te 's Gravenhage gevestigde N.V. „Billiton-Maatschappij", een naamlooze vennootschap „Gemeenschappelijke Mijnbouwmaatschappij Billiton" (G. M. B.) op te richten en bij art. 2 waarvan de G. M. B. belast werd met en het uitsluitend recht verkreeg tot het opsporen en winnen van tinerts en andere delfstoffen, genoemd sub *a* van art. 1 der I. M. (St. 1919 No. 4) in de het voormalige gewest Billiton vormende eilanden en de daaraan grenzende territoriale wateren.

Den 9den September 1924 had deze oprichting plaats.

De N.V. is gevestigd te 's Gravenhage.

Als doel der N.V. vermelden de statuten o.m. het opsporen en winnen van tinerts en andere delfstoffen sub *a* genoemd in het eerste lid van artikel 1 der Indische Mijnwet, op het eiland Billiton en de tot het voormalige gewest Billiton behoorende eilanden en in de daaraan grenzende territoriale wateren.

De N.V. eindigt, behoudens vroegere ontbinding of verlenging, den *31sten December 1948.*

Het kapitaal bedraagt *f* 16 000 000.— verdeeld in 10 000 aandeelen A, elk groot *f* 1 000.— en 6 000 aandeelen B eveneens elk groot *f* 1 000.— allen volgestort en onderscheidenlijk toegekend aan de rechtspersoon N.-I. en de Billiton-Maatschappij voor hunnen inbreng in de vennootschap.

De vennootschap wordt bestuurd door een Raad van Beheer bestaande uit 5 leden, waarvan 3 te benoemen door den Minister van Koloniën en 2 door de Billiton-Maatschappij.

De Raad van Beheer benoemt eene Directie bestaande uit één of meer leden. Zij moet zich in Ned.-Indië doen vertegenwoordigen door een bij authentieke acte aan te wijzen persoon of vennootschap die voldoet aan art. 4 I. M. (vgl. art. 5. St. 1924 No. 312). Als vertegenwoordiger treedt op de heer Ir. Ch. H. van Hasselt te Tandjoeng Pandan.

N. V. „NEDERLANDSCH-INDISCHE AARDOLIE-MAATSCHAPPIJ"
(N.I.A.M.)

Wet van 5 Juli 1921 (Nederlandsch Staatsblad No. 845, Indisch Staatsblad No. 552), betreffende de oprichting van de N. V. „Nederlandsch-Indische Aardolie Maatschappij" zooals deze werd gewijzigd en aangevuld bij de Wet van 16 Februari 1928 (Nederlandsch Staatsblad No. 34, Indisch Staatsblad 1928 No. 94).

Als considerans van de Wet van 5 Juli 1921, gewijzigd bij de Wet van 16 Februari 1928, is het volgende opgenomen:

„Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is ontgin-„ning van aardolievelden in sommige binnen het grondgebied van Neder-„landsch-Indië gelegen terreinen en het te gelde maken van de gewonnen „grondstoffen, hetzij in ruwen dan wel in bereiden vorm, te kunnen doen „geschieden door eene naamlooze vennootschap, waarin het Land over-„wegende zeggenschap heeft".

In artikel 1 wordt de Minister van Koloniën gemachtigd om voor en namens Nederlandsch-Indië met de door hem aan te wijzen persoon of personen eene naamlooze vennootschap op te richten, genaamd „Nederlandsch-Indische Aardolie Maatschappij'', welke ten doel heeft:

a. het opsporen en winnen in sommige binnen het grondgebied van Nederlandsch-Indië gelegen terreinen van:
   1. aardolie, aardpek, aardwas en alle andere soorten van bitumineuze zelfstandigheden, zoowel vaste als vloeibare en brandbare gassen, voorzoover niet uitmakende een bestanddeel van vast gesteente, dat voor hunne winning in zijn geheel moet worden ontgonnen:
   2. jodium en de verbindingen daarvan;

b. het te gelde maken van de gewonnen grondstoffen en de daaruit bereide producten;

c. het verrichten van handelingen en het aangaan van overeenkomsten, welke tot de bereiking van het sub *a* en *b* vermelde doel bevorderlijk zijn, daaronder het deelnemen in andere vennootschappen.

Op deze maatschappij zijn de bepalingen van het Wetboek van Koophandel en van andere wetten niet van toepassing, voorzoover deze wet daarvan afwijkende bepalingen bevat.

In artikel 2 zijn de begrenzingen opgenomen; de terreinen omvatten:

1. De onderafdeeling Moearatembesie, terwijl mede daarin zijn begrepen gedeelten van de onderafdeelingen Djambi, Moearatebo, Bangko, Moeara-boengo en Sarolangoen, tezamen vormende een aaneengesloten terrein.

2. Een terrein, gelegen in de Aroebaai (gouvernement Oostkust van Sumatra).

3. Het eiland Boenjoe (residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo).

In de verdere artikelen zijn regelingen getroffen ten aanzien van:

de verhouding van de N.I.A.M. tot de rechthebbenden op den grond en

derde belanghebbenden; het Regeeringstoezicht op de opsporingen en ontginningen; den verschuldigden cijns; den aanvang en de beëindiging van de naamlooze vennootschap; den zetel in Nederland en de vertegenwoordiging in Nederlandsch-Indië; het bedrag van het maatschappelijk kapitaal en de verdeeling daarvan in aandeelen; de vorming van het reservefonds, bestemd tot dekking van eventueele nadeelige saldi; het besturen der maatschappij door een Raad van Beheer; het aantal leden van dien Raad en de benoeming dier leden; de bezoldiging der leden van den Raad van Beheer; de benoeming eener Directie, bestaande uit een of meer leden, door den Raad van Beheer; de jaarlijksche belooning van de Directie of hare leden gezamenlijk; de bevoegdheden van den Raad van Beheer en van de Directie; de besluiten van vergaderingen en het uitbrengen van stemmen der aandeelhouders; de winstverdeeling; de goedkeuring van de balans en de winst- en verliesrekening door een algemeene vergadering; de liquidatie indien de maatschappij is ontbonden of eindigt; eventueele wijziging van de acte van oprichting der maatschappij; de ontbinding der maatschappij, en datum van inwerkingtreding der Wet.

LEGER.

A. BEVEL EN SAMENSTELLING.

Aan het hoofd van het leger in *Nederlandsch-Indië* staat een Luitenant-Generaal met den titel van Commandant van het leger en Hoofd van het Departement van Oorlog in Nederlandsch-Indië.

Het leger omvat de volgende Staven, Wapens, Dienstvakken, Korpsen en Instellingen:

den Staf van den Gouverneur-Generaal,
het Departement van Oorlog,
den Generalen Staf,
den Gewestelijken Staf,
den Plaatselijken Staf,
de Infanterie,
de Cavalerie,
de Artillerie,
de Genie,
de Luchtvaartafdeeling,
de Intendance,
de Militaire Administratie,
den Militair Geneeskundigen Dienst,
den Militair Diergeneeskundigen Dienst,
den Topografischen Dienst,
het Dienstplicht- en Reservepersoneel,
de Permanente Militaire Spoorweg-commissie,
het Korps Ambtenaren,
het Korps schrijvers en stafschrijvers,
de Hoefsmidschool,
het Remonte-depôt,
de Krijgsraden,
de Militaire strafgestichten.
het Instituut van Legerpredikanten en -aalmoezeniers.

De Staf van den Gouverneur-Generaal.

De Staf van den Gouverneur-Generaal bestaat uit 3 officieren, waarvan een kan behooren tot de Koninklijke Nederlandsche Marine.

De Staf bestaat thans uit twee adjudanten, een kapitein der Intendance en een luitenant ter zee der 1e klasse.

Het Departement van Oorlog.

(te Bandoeng, met uitzondering van den Topografischen Dienst die te Weltevreden geplaatst is).

Hoofd van het Departement van Oorlog is de Luitenant-Generaal, Commandant van het leger.

Het Departement van Oorlog bestaat uit *twaalf* afdeelingen.

I. De *Ie Afdeeling*, welke wordt beheerd door een majoor of luitenant-kolonel, dan wel een administrateur of secretaris (burgerlijk ambtenaar), behandelt o.a.:

a. Het onderzoek naar de onbekwaamheid of ongeschiktheid van officieren als bedoeld in art. 39 (4) der Regeling in St. 1934 No. 101 en die betreffende de raden van onderzoek en van appèl (St. 1934 No. 105).

b. Aanvulling van troepen uit Nederland en de detachementen aanvullingstroepen.

c. De werving, pensionneering (van militairen beneden den rang van onderluitenant), ontslag, plaatsvervanging, en onderstanden; herverbintenis- en premiestaten; voordrachten voor en verstrekking van medailles en eereteekenen.

d. Het personeel van de militaire strafgestichten en de militaire veroordeelden.

e. De aanneming, indeeling en bevordering van militaire schrijvers en stafschrijvers, zoomede van klerken en commiezen. Zie Bb. No. 13600 en algemeene order 1926 No. 1.

f. De boedelverantwoordingen.

Het reglement op het voorloopig beheer van militaire nalatenschappen is opgenomen in St. 1872 No. 208, aangevuld 1874 No. 174, 1879 No. 219, 1898 No. 341, 1914 No. 188 en 1919 No. 820. Driemaandelijks verschijnen in de Javasche Courant staten van militaire nalatenschappen, afkomstig van officieren, onderofficieren en verdere manschappen der landmacht in Ned.-Indië, onder beheer der weeskamers aldaar gekomen, en die, na aftrek van de kosten en loonen, opgevraagd en ontvangen kunnen worden bij het Ministerie van Koloniën in Nederland.

g. Niet in het Nederlandsch gestelde verzoeken uit het buitenland om inlichtingen omtrent militairen.

h. De verslagen over de algemeene inspectiën door of namens de divisie- en gewestelijk militaire commandanten.

i. De overgave en overname van de militaire commandementen.

j. De gewapende korpsen, niet rechtstreeks tot het leger behoorende, met uitzondering echter van de aangelegenheden betreffende vastgestelde sterkte en bewapening dier korpsen en met uitzondering van alles wat betrekking heeft op de oefening van die korpsen. Hieronder ook te rekenen de benoeming, de bevordering en het ontslag van de tot die korpsen behoorende officieren.

k. De stukken van personeelen aard, indien daarbij meerdere officieren of militairen van verschillende wapens en diensten zijn betrokken.

l. Het algemeen stamboek.

m. De algemeene reglementen, voorschriften en instructiën.

n. Het militair recht.

o. Het samenstellen van de bijdragen van het Departement van Oorlog voor het Indisch Verslag.

p. De militaire strafgevangenis, tevens provoosthuis te Tjimahi, de militaire sociëteiten, ontspanningslokalen, geestelijke en lichamelijke ontwikkeling en ontspanning, dagverblijven en militaire tehuizen.

q. Verwijdering uit het leger met een ontslagbrief model No. 113 en op grond van de verbandakte.

r. Het aanhouden van lijsten van buiten werkelijken dienst gestelde officieren, van officieren en militairen bij het leger „voor herinnering'' gevoerd en van eervol ontslagen officieren, alleen voor zoover die personen bij andere departementen werkzaam zijn.

s. De toelating tot de Koninklijke Militaire Academie. Zie de „Wet op het militair onderwijs'' (St. 1891 No. 71, laatstelijk gew. 1933 No. 486, algemeene order 1891 No. 25).

II. Aan het hoofd der *IIe Afdeeling* staat de Inspecteur der Infanterie. Deze afdeeling behandelt niet tot de *Ie Afdeeling* behoorende personeelsaangelegenheden, voorts alle aangelegenheden, betreffende het materieel, de paarden en den dienst bij de Infanterie en het opnemen in het aanbevelingsregister voor en het aanwijzen van instructeurs bij de korpsen Barisan van Madoera en het Legioen van Mangkoe Nagoro te Soerakarta.

III. Aan het hoofd der *IIIe Afdeeling* staat de Inspecteur der Artillerie. Deze afdeeling behandelt niet tot de *Ie Afdeeling* behoorende personeelsaangelegenheden, voorts alle aangelegenheden betreffende het materieel, de paarden en de schietoefeningen der Artillerie en overigens alles wat betrekking heeft op *den artillerie constructie-winkel, de pyrotechnische werkplaats, de projectielfabriek, de werkplaatsen voor draagbare wapenen (waaraan verbonden de geweermakersschool), de commissie van proefneming, de directie van het materieel der artillerie, de militaire gasschool en het depôt der mobiele artillerie.*

Hiertoe behoort onder andere de wapening en uitrusting van het leger, de vrijwilligerskorpsen en de Inlandsche korpsen en de voorziening van de werken, posten en sterkten van wapening en uitrusting.

IV. Aan het hoofd der *IVe Afdeeling* staat de Inspecteur der Genie. Deze afdeeling behandelt de niet tot de *Ie Afdeeling* behoorende personeelsaangelegenheden en voorts:

a. het ontwerpen, den bouw en de instandhouding van alle voor het leger en de marine benoodigde gebouwen en inrichtingen;
b. de watervoorziening en de verlichting der militaire etablissementen;
c. de contrôle over het administratief beheer, de technische uitvoering en de geldelijke en materieele verantwoording van de militaire bouwwerken;
d. de genietroepen, den automobieldienst en de korpsen bouwkundigen en opzichters der genie, geniewerklieden, betaalmeesters, monteurs en magazijnmeesters;
e. de aanvulling der genievoorraden.

V. Aan het hoofd der *Ve Afdeeling* staat de Inspecteur der Militaire Administratie. Deze afdeeling behandelt de niet tot de *Ie Afdeeling* behoorende personeelsaangelegenheden der militaire administratie; de betalingen aan het leger; de ordonnanceering, verevening en betaalbaarstelling van vorderingen op het Departement van Oorlog; de rekening met Nederlandsche consuls in het buitenland; de invordering van schulden, de uitbetalingen in Nederland, de delegatiën, gratificatiën en schadevergoedingen; het opmaken en het beheer der begrooting; de verificatie van de verantwoordingen van gelden, van levensmiddelen in de militaire ziekeninrichtingen en van voeder voor paarden en andere dieren en verder alles, wat tot de geldelijke administratie van het leger behoort.

VI. Aan het hoofd der *VIe Afdeeling* staat de Inspecteur van den Militair Geneeskundigen Dienst. Deze afdeeling behandelt de personeelsaangelegenheden, voor zoover niet behoorende tot de *Ie Afdeeling* en alle aangelegenheden van den Militair Geneeskundigen Dienst, alles wat uit een hygiënisch en geneeskundig oogpunt betrekking heeft op de voeding, kleeding, uitrusting, verpleging, dienstverrichtingen en het logies van het leger; bij uitrusting van expeditiën de zorg voor de indeeling zoowel van het geneeskundig- als hospitaal-personeel en voorziening in geneesmiddelen en ambulance-voorwerpen.

VIIA. Tot den werkkring van de *VIIde Afdeeling A* (Generale Staf) behoort al hetgeen betrekking heeft op:

a. het internationaal recht, in het bijzonder het z.g. oorlogsrecht; volkenbond-aangelegenheden;
b. de neutraliteitshandhaving en de oorlogsvoorbereiding in haar vollen omvang;
c. de vredes- en oorlogsorganisatie van het leger; zijn samenstelling in tijd van vrede; de algemeene wervingsaangelegenheden; de algemeene organisatie-aangelegenheden van het dienstplicht- en reservepersoneel; de formatie-aangelegenheden der niet rechtstreeks tot het leger behoorende gewapende korpsen;
d. de vredeslegering;
e. den stafdienst; den dienst van aan- en afvoer; de veldpost; het gebruik van telegraaf en telefoon in oorlogstijd en bij mobilisatie;
f. de permanente militaire spoorwegcommissie;
g. den staat van oorlog en den staat van beleg;
h. den militairen inlichtingsdienst; de censuur; codes en geheimschriften; tolken; interneering;
i. de militaire organisatie van de omliggende rijken en koloniën; de wederzijdsche bezoeken van officieren van het Koninklijk Nederlandsch-Indische leger en van buitenlandsche legers;
j. de binnenlandsche politiek;
k. de inwendige veiligheid; de voorbereiding van maatregelen ter beteugeling van verzet of opstand; de samenwerking en de verhouding tusschen burgerlijke en militaire gezaghebbenden;
l. het verzamelen van (militaire en) politiek politioneele gegevens betreffende den Nederlandsch-Indischen archipel; de jaarlijksche registratie van vuurwapenen; den invoer van vuurwapenen, munitie en ontplofbare stoffen, voor zoover niet behoorende tot de werkzaamheden van andere afdeelingen;
m. de voorbereiding van troepen-oefeningen op groote schaal en van troepenverplaatsingen;
n. het samenstellen van voorschriften van algemeen krijgskundigen aard; het toezicht op het samenstellen, wijzigen en drukken van reglementen; het beheer van het centraal depôt van reglementen;
o. de tactische zijde van militair-technische aangelegenheden, waaronder bewapening, kleeding, uitrusting, bepakking, verbindingsmiddelen, gasdienst;
p. de algemeene opzet van de oorlogsbegrooting;
q. alle aangelegenheden betreffende de luchtvaart, benevens die betreffende het personeel, welke niet tot de werkzaamheden van andere afdeelingen en gezaghebbenden behooren;
r. de analyses van oorlogen;
s. de verslagen omtrent krijgsverrichtingen en opstanden; dagboeken en gevechtsrapporten van expedities; excursies; verkennings- en exploratietochten;
t. het krijgsgeschiedkundig archief;
u. de voordrachten tot en reclames over toekenning van militaire belooningen voor uitstekende krijgsbedrijven;
v. de hoogere krijgsschool en de detacheeringen van de officieren, die den cursus aan de hoogere krijgsschool hebben doorloopen, zoomede alle onderwijs-aangelegenheden, niet tot de werkzaamheden van andere afdeelingen behoorende;
w. de niet tot de werkzaamheden van andere afdeelingen behoorende aangelegenheden betreffende het personeel van den generalen staf;
x. het beheer van de bibliotheek van het departement van Oorlog, van de legerbibliotheek en de garnizoensbibliotheken.

VIIB. Aan het hoofd der *VIIe Afdeeling B* staat de hoofdintendant. Deze afdeeling behandelt:

a. alle niet tot de Ie Afdeeling behoorende personeelsaangelegenheden der intendance;
b. de voeding en fourages, brand- en lichtstoffen, kleeding, uitrusting, hospitaalgoederen, kazerneering van het leger;
c. de behandeling van materieele verantwoordingen;
d. de niet administratieve aangelegenheden betreffende het vervoer van personen en dieren en het materieel;
e. het toezicht op de verplegingsinrichtingen onder de intendance ressorteerende;
f. de uitrusting van expeditiën en excursiën;
g. de verplegingsstatistiek en het verzamelen van gegevens omtrent de hulpbronnen voor de verpleging;
h. de voorbereiding der verpleging bij geheele of gedeeltelijke mobilisatie en de verpleging in tijd van oorlog;
i. de verpleging van de in vredestijd bij het leger tewerkgestelde dwangarbeiders.

VIII. Aan het hoofd der *VIIIe Afdeeling* staat de Inspecteur der Cavalerie, tevens Inspecteur van het Remonte-depôt bij *Padalarang.* Deze afdeeling behandelt *de remonteering van het leger,* en de personeelsaangelegenheden van het personeel *der cavalerie en het remonte-depôt, voor zoover niet bij de Ie Afdeeling* behoorende.

IX. Aan het hoofd der *IXe Afdeeling* staat het Hoofd van den Topografischen Dienst. Deze afdeeling behandelt alle niet tot de *Ie Afdeeling* behoorende personeelsaangelegenheden.

X. Aan het hoofd der *Xe Afdeeling* staat een majoor of luitenant-kolonel, dan wel een gepensionneerd of gewezen officier. Deze afdeeling behandelt den dienstplicht en de regeling van het reserve-personeel.

XI. Aan het hoofd der *XIe Afdeeling* staat de Inspecteur van den Militair Diergeneeskundigen Dienst, die tevens belast is met het toezicht op de Hoefsmidschool te Tjimahi. Instructie is opgenomen in algemeene order 1926 No. 5.

De Generale Staf.

De chef van den Generalen Staf is een generaal-majoor of kolonel.

De officieren van den generalen staf worden door den Commandant van het Leger benoemd. Zij worden gekozen uit de officieren van de verschillende wapens en wel bij voorkeur uit die officieren, die in Nederland den volledigen cursus bij de „Hoogere Krijgsschool voor officieren'' met vrucht hebben doorloopen en de noodige krijgservaring hebben opgedaan.

De officieren van den generalen staf volgen de promotie van het wapen, waartoe zij behooren bij hunnen overgang naar dien staf, zonder te zijn uitgesloten van de toepassing der regelen nopens de bevordering bij keuze. Bij bevordering keeren zij naar het zooeven aangeduide wapen terug, tenzij de formatie gedoogt, dat zij in hoogeren rang bij den generalen staf blijven ingedeeld, of wel een andere werkkring voor hen geopend wordt.

De hoofdofficieren van den generalen staf kunnen, onder nadere goedkeuring der Koningin, tijdelijk bij een van de andere wapens of dienstvakken gedetacheerd worden, in welk geval zij rekenen in de sterkte van dat wapen of dienstvak.

De Gewestelijke Staf.

Tot den gewestelijken staf behooren de commandanten der eerste en tweede militaire afdeeling op Java, de militaire commandanten van Atjeh en Onder-

hoorigheden, van Sumatra's Westkust en Tapanoeli en van Celebes en Manado en de gewestelijke dienst van den Generalen Staf, opgenomen in de §§ 13 en 16 van de legersamenstelling.

De Plaatselijke Staf.

Tot den plaatselijken staf behooren de plaatselijke commandanten te Batavia, Bandoeng, Tjimahi en Soerabaja zoomede de plaatselijke adjudanten te Batavia (2), Bandoeng, Tjimahi, Meester-Cornelis, Malang, Magelang, Soerabaja, Padang en Koetaradja.

Te Malang en te Meester-Cornelis treedt de O. I. L., te Magelang de directeur van de Centrale Kaderschool als fungeerend plaatselijke commandant op. De instructie is ook van toepassing op de plaatselijk militaire commandanten, met welken titel in een garnizoen, waarvoor organiek geen plaatselijke commandant is uitgetrokken of waarvoor geen fungeerend plaatselijke commandant is aangewezen, de in het garnizoen hoogste en oudste in rang zijnde commandant van een vast tot het garnizoen behoorende korps of detachement, op de standplaats van een korps barisan de leider van bedoeld korps, wordt aangeduid, met dien verstande nochtans, dat, zoolang een vast tot het garnizoen behoorende officier — ook al maakt hij geen deel uit van eenig korps of detachement — ter plaatse aanwezig is, een militair beneden den rang van officier als regel niet mag optreden als plaatselijk militaire commandant. Op de standplaats van den gewestelijk militairen commandant treedt, indien deze hoofdofficier is, de op hem volgende hoogste en oudste in rang zijnde commandant van een vast tot het garnizoen behoorend korps of detachement als plaatselijk militaire commandant op, m.d.v., dat te Koetaradja steeds de commandant van het IIe garnizoensbataljon van Atjeh en Onderhoorigheden als plaatselijk militaire commandant wordt aangewezen.

De Infanterie.

Tot het wapen der infanterie behooren: de staf van het wapen, bestaande uit: het hoofdkantoor, de veldinfanterie, de afdeeling wielrijders, het korps maréchaussée, de garnizoensinfanterie, de subsistentenkaders, de depôtbataljons en de kaderschool, waarbij de kookschool.

Het Hoofdkantoor.

Het hoofdkantoor staat onder den inspecteur der infanterie, die den rang bekleedt van generaal-majoor.

De Veldinfanterie.

De veldinfanterie telt: 4 regimentsstaven, 17 bataljonsstaven, 2 staven van maréchaussée-bataljons, 56 fuselier-compagnieën, 12 militie-compagnieën, 6 maréchaussée-compagnieën en 4 afdeelingen mitrailleurs en infanteriegeschut.

Bij elk regiment is een afdeeling mitrailleurs en infanteriegeschut ingedeeld.

De fuselier-compagnieën van de bataljons infanterie zijn voor wat betreft de Europeesche compagnieën geheel, voor wat betreft de niet-Europeesche compagnieën in beginsel landaardsgewijze samengesteld, met dien verstande, dat een deel van de officieren en van het kader, ingedeeld bij de niet-Europeesche compagnieën van Europeeschen landaard is.

Het aantal Europeesche compagnieën bedraagt ten minste 10.

De tegenwoordige standplaatsen der regimentsstaven, bataljons en afdeelingen mitrailleurs en infanteriegeschut zijn:

1e Regiment, staf te Weltevreden, bestaande uit het Xe bataljon te Weltevreden, het XIe en XIIe bataljon te Meester-Cornelis, het XIVe bataljon te

Buitenzorg en de 1e afdeeling mitrailleurs en infanteriegeschut te Meester-Cornelis.

2e Regiment, staf te Bandoeng, bestaande uit het IVe en IXe bataljon te Tjimahi (1 compagnie te Tjilatjap), het XVe bataljon te Bandoeng en de 2e afdeeling mitrailleurs en infanteriegeschut te Tjimahi.

4e Regiment, staf te Magelang, bestaande uit het Ie en IIe bataljon te Magelang, het Ve bataljon te Semarang, het XXIe bataljon te Jogjakarta en Soerakarta en de 4e afdeeling mitrailleurs en infanteriegeschut te Magelang.

6e Regiment, staf te Malang, bestaande uit het IIIe bataljon te Soerabaja, het VIIIe, XIIIe en XIXe bataljon te Malang en de 6e afdeeling mitrailleurs en infanteriegeschut te Malang.

VIe bataljon te Balikpapan.

VIIe bataljon te Tarakan.

De Maréchausséebataljons op Java.

Ie bataljon, staf te Weltevreden en de 3 compagnieën respectievelijk te Meester-Cornelis, Serang en Madjalengka, waarvan voor het verrichten van veldpolitiediensten, detachementen zijn gelegerd te Bekasi, Tjikarang, Indramajoe, Madjalengka, Krawang, Tjibaroesa en Rangkasbitoeng.

IIe bataljon, staf te Soerabaja en de 3 compagnieën respectievelijk te Ambarawa, Malang en Bondowoso, waarvan voor het verrichten van veldpolitiediensten, detachementen zijn gelegerd te Banjoewangi, Genteng, Toeloengagoeng, Trenggalek, Wlingi, Poerwodadi, Demak en Temanggoeng.

De Afdeeling Wielrijders.

Standplaats Weltevreden.

Het Korps Maréchaussée.

Staf te Koeta-Radja. Het korps is verdeeld in divisiën met de navolgende standplaatsen:

Ie Divisie te Blangkedjeren;

IIe Divisie te Meulaboh, Koealabèë, Djeuram en Lamië;

IIIe Divisie te Takengon;

IVe Divisie te Tangse, Lammeulo en Geumpang;

Ve Divisie te Lhosoekon, Pajabakong en Pantonlaboe;

VIe Divisie te Bakongan.

De commandant van het Korps Maréchaussée is tevens commandant van het IVe garnizoensbataljon van Atjeh en Onderhoorigheden.

De Garnizoensinfanterie.

Er zijn 12 garnizoensbataljons en 1 garnizoenscompagnie, namelijk:

Een bataljon van Palembang en Djambi, staf te Palembang en detachementen te Palembang, Lahat, Djambi, Moearatebo, Sarolangoen (waarvan 1 brigade te Bangko) en Moearatembesi.

2 bataljons van Sumatra's Westkust en Tapanoeli namelijk:

Ie garnizoensbataljon met den staf en 2 compagnieën te Padang (waarvan 2 brigades te Soengaipenoeh) en detachementen te Goenoengsitoli (waarvan 1 brigade te Teloekdalem) en Padangsidimpoean.

IIe garnizoensbataljon met den staf en 2 compagnieën te Fort de Kock (waarvan 3 brigades op de Mentawei eilanden) en 2 compagnieën te Padangpandjang.

4 bataljons van Atjeh en Onderhoorigheden en Sumatra's Oostkust namelijk:

Ie garnizoensbataljon met den staf (tevens staf van het IIIe garnizoensbataljon) te Koetaradja en detachementen te Tjalang, Lamno, Meuloaboh,

Tapatoean, Blangpidië, Nieuw Singkil, Lokop, Koetatjane, Medan en Siak Sri Indrapoera.

IIe garnizoensbataljon met den staf en 3 compagnieën te Koetaradja en detachementen te Seulimeum, Lhonga en Medan.

IIIe garnizoensbataljon met detachementen te Sigli, Padangtidji, Meureudoe, Samalanga, Bireuën, Lhoseumawe, Boelohblangara en Langsa.

IVe garnizoensbataljon met den staf en de 1e en 2e compagnie te Koetaradja, waarvan gedetacheerd: 2 brigades te Sabang, 1 brigade te Bakongan, 1 brigade te Meulaboh en 1 brigade te Sinabang.

Een bataljon der Westerafdeeling van Borneo met den staf en de 1e compagnie te Pontianak, de 4e compagnie te Pontianak, Ngabang, Soekadana, Sanggau, Sekadau en Ketapang; de 2e compagnie te Sintang, Nangahpinoh, Semitau en Poetoessibau; en de 3e compagnie te Singkawang, Sambas, Mempawa en Bengkajang.

Een bataljon der Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo met den staf en een detachement te Bandjermasin (waarvan 1 brigade te Pangkalan Boen en 1 brigade te Sampit) en detachementen te Kandangan, Tanahgrogot, Poeroektjaoe, (waarvan 1 brigade te Moearatewe en 1e brigade te Koealakoeroen), Longnawang, Tandjongselor (waarvan ½ brigade te Brembrem) en Samarinda (waarvan 1 brigade te Longiram en 1 brigade te Sangasanga).

Een bataljon van Celebes en Manado met den staf, de vaste bezetting tevens subsistentenkader en de mobiele colonne te Makassar, en detachementen te Paloe, Poso, Loewoek, Kolonedale, Kendari, Mamoedjoe, Enrekang, Parepare, Madjene (waarvan 1 brigade te Mamasa) Tolitoli (waarvan 1 brigade te Leok) Palopo, Manado w.o. een subsistentenkader, Watampone en Baoebaoe (waarvan 1 brigade te Raha).

Een bataljon van Timor en Onderhoorigheden met den staf te Koepang en detachementen te Waingapoe, Atamboea, Ende, Kalabahi en Larantoeka.

Een bataljon der Molukken met den staf, een compagnie en een subsistentenkader te Amboina en detachementen te Geser, Wahai, Boven Digoel (waarvan 3 brigades in het Mappi-gebied), Ajamaroe, Manokwari, Ternate, waarvan 1 brigade te Djailolo, voorts te Weda en Tobelo.

Een compagnie van Riouw met een vaste bezetting en mobiele colonne te Tandjoengpinang en een detachement te Rengat (waarvan 1 brigade te Taloek).

Subsistentenkaders.

Er zijn 4 zelfstandige subsistentenkaders, gelegerd, één te Weltevreden, één te Bandoeng, één te Soerabaja en één te Koetaradja.

Depôtbataljons.

Er zijn 3 depôtbataljons, tellende tezamen: 3 staven van depôtbataljons en 5 compagnieën, waarvan één bestemd voor de opleiding der militie.

De standplaatsen zijn:

Ie Depôt-bataljon te Bandoeng;

IIe Depôt-bataljon te Poerworedjo.

IIIe Depôt-bataljon te Gombong.

Bij het Ie Depôt-bataljon is ondergebracht de opleiding tot gymnastiek- en schermonderwijzer.

De Kaderschool, waarbij de kookschool.

Standplaats te Magelang.

De Cavalerie.

De Inspecteur der Cavalerie is een luitenant-kolonel of kolonel aan wien een ritmeester of luitenant als adjudant wordt toegevoegd. Het wapen der

cavalerie bestaat uit den staf van het wapen, een regiment, bestaande uit een staf en 3 eskadrons, een eskadron buiten regimentsverband, vier pelotons pantserauto's, twee pelotons lijfwachtcavalerie (ordonnansen) en het depôt der cavalerie, waarbij ingedeeld de kaderschool.

Staf der cavalerie.

De staf van het wapen bestaat uit het hoofdkantoor en telt 1 kolonel of luitenant-kolonel, inspecteur der cavalerie en 1 ritmeester of luitenant-adjudant.

Standplaatsen van het hoofdkantoor van de staf van het regiment, van de eskadrons, het depôt der cavalerie, de pelotons pantserauto's en de pelotons lijfwachtcavalerie (ordonnansen).

Hoofdkantoor te Bandoeng.

Staf van het 1ste regiment te Bandoeng; het 1ste eskadron te Weltevreden, het 2de en 5de eskadron te Bandoeng, het 6de eskadron te Malang, het depôt der cavalerie, waarbij de kaderschool, te Salatiga, twee pelotons pantserauto's te Bandoeng, een peloton pantserauto's te Batavia en een peloton pantserauto's te Malang; een peloton lijfwachtcavalerie te Soerakarta en een peloton lijfwachtcavalerie te Jogjakarta.

De Artillerie.

De Inspecteur der Artillerie is een generaal-majoor of kolonel, aan wien een kapitein of luitenant als adjudant wordt toegevoegd.

Het wapen der artillerie bestaat uit den staf van het wapen, de artillerietroepen, de militaire gasschool, de commissie van proefneming, den dienst van het materieel en de technische diensten.

Staf van het wapen. Bestaat uit het hoofdkantoor.

Artillerietroepen.

Tot de artillerietroepen behooren de staven van het 1e en 2e regiment- tevens van de artillerietroepen onderscheidenlijk in de 1e en 2e militaire afdeeling op Java-, de mobiele artillerie, de kustartillerie, de luchtdoelartillerie en de trein-detachementen te Soerakarta en Malang.

Tot de mobiele artillerie behooren de Ie Afdeeling Houwitsers te Weltevreden, de Ie Afdeeling Bergartillerie te Tjimahi en Batoedjadjar, de IIe Afdeeling Bergartillerie te Salatiga, de Ie Afdeeling Veldartillerie te Malang en het Depôt der Mobiele Artillerie te Tjimahi.

Tot de kustartillerie behooren het Bataljon Kustartillerie te Soerabaja, de 1e, 2e, 3e en 4e Compagnie Kustartillerie onderscheidenlijk te Weltevreden, Balikpapan, Tarakan en Amboina en het Detachement Kustartillerie te Samarinda.

Tot de luchtdoelartillerie behooren het Ie, IIe en IIIe Bataljon Luchtdoelartillerie onderscheidenlijk te Weltevreden, Soerabaja en Bandoeng en de vier Detachementen Luchtdoelartillerie in de Buitengewesten.

De militaire gasschool gevestigd te Bandoeng.

De commissie van proefneming. Gevestigd te Batoedjadjar.

Dienst van het materieel der artillerie. Omvat de directie van het materieel te Bandoeng, waaronder ressorteerende het stapelmagazijn van oorlog te Bandoeng, het centraal wapenmagazijn te Bandoeng, de verbruiksmagazijnen van oorlog te Weltevreden, Tjimahi, Jogjakarta, Malang, Soerabaja, Balikpapan, Tarakan en Amboina, alsmede de garnizoenswapenmagazijnen; het korpsmagazijnmeesters.

De technische diensten. Tot de technische diensten behooren de artillerie constructie winkel, de pyrotechnische werkplaats, de projectielfabriek en de werkplaatsen voor draagbare wapenen te Bandoeng en korpsen artillerie-werklieden, vuurwerkers, pyrotechnisten en geweermakers.

De Genie.

De Inspecteur der Genie is een generaal-majoor of kolonel, aan wien een kapitein of luitenant als adjudant wordt toegevoegd.

Het Wapen der Genie is samengesteld uit den staf van het wapen, de genietroepen en den automobieldienst.

Staf van het Wapen. De staf van het wapen bestaat uit het Hoofdkantoor, den Gewestelijken en Plaatselijken Geniedienst, het korps bouwkundigen en opzichters en de korpsen geniewerklieden, betaalmeesters en magazijnmeesters.

Onder den inspecteur van het wapen wordt de gewestelijke en plaatselijke geniedienst beheerd door de gewestelijke eerstaanwezende genie-officieren; hun standplaatsen zijn Weltevreden, Bandoeng, Magelang, Soerabaja, Tarakan (tijdelijk), Padang, Koeta Radja, Makassar en Amboina.

De Genietroepen. Bestaan uit het Ie Bataljon te Meester-Cornelis, het IIe Bataljon te Soerabaja (tijdelijk nog te Tjimahi gelegerd) met detachementen te Balikpapan, Tarakan en Amboina, het IIIe Bataljon te Tjimahi met het radiodetachement ten behoeve van de Luchtvaartafdeeling te Andir, benevens het korps monteurs.

Automobieldienst. Te Bandoeng gelegerd, met detachementen te Weltevreden, Magelang (met onderdetachement te Semarang) en Malang (met onderdetachement te Soerabaja).

De Luchtvaartafdeeling.

Bestaat uit den staf, den vliegdienst, de waarnemersschool, den bewapeningsdienst, den fototechnischen dienst, de valschermafdeeling, den vliegmedischen dienst, de werklieden compagnie, den technischen dienst en den magazijnsdienst.

Voor de formatie zie hoofdstuk J. der legersamenstelling (Algemeene Order 1938 No. 2).

De Intendance.

Het hoofd van de intendance (de Hoofdintendant) is een kolonel.

De officieren der intendance worden bij dit dienstvak geplaatst door den Commandant van het Leger. Zij worden gekozen uit de officieren van een der wapens of van het dienstvak der militaire administratie, die getoond hebben voor den intendance-dienst een bijzondere geschiktheid te bezitten, bij voorkeur uit de officieren die den volledigen cursus voor intendance-studiën aan de Hoogere Krijgsschool in Nederland met vrucht hebben doorloopen.

Tot het dienstvak der intendance behooren de korpsen magazijnmeesters, kleer- en schoenmakers en bakkers, zoomede het vaste (burgerlijke) personeel van de militaire bakkerij, en de militaire wasscherij.

Het algemeen intendance beheer is verdeeld over 6 gewestelijke diensten, aan het hoofd waarvan op Java een luitenant-kolonel of majoor, en in de buitengewesten een onderinspecteur der militaire administratie tevens fungeerend gewestelijk intendant is gesteld, onder de onmiddellijke bevelen van den divisie- of gewestelijk militairen commandant.

Voorts is er een Directie van het materieel der intendance, aan het hoofd waarvan een hoofdofficier staat. Deze directie is belast met het beheer der intendance-bedrijven en treedt op als ordonnateur van de tot die bedrijven behoorende magazijnen en van het centraal magazijn van kleeding en uitrusting te Bandoeng.

De hoofdintendant is tevens hoofd van het aanbestedingskantoor voor de levering van levensmiddelen, brand- en lichtstoffen, enz. ten behoeve van alle departementen van algemeen bestuur, met uitzondering van dat der Marine. De instructie van den hoofdintendant is opgenomen in Bb. No. 10955.

Het reglement op het houden van de openbare aanbestedingen voor leveringen, transporten, het verrichten van werkzaamheden enz. en verder op die aanbestedingen betrekking hebbende voorschriften, zijn opgenomen in de „Handleiding Aanbestedingen'' (uitgave 1936) verkrijgbaar bij het Centraal depôt van reglementen Departement van Oorlog te Bandoeng.

De dienst der Militaire Administratie.

De Inspecteur der militaire administratie is kolonel of luitenant-kolonel.

De inspectie is verdeeld in zes onderinspecties, elk met een luitenant-kolonel, majoor of kapitein der militaire administratie aan het hoofd, den titel voerende van „onderinspecteur der militaire administratie'' en staande onder het rechtstreeksche bevel van den Inspecteur der militaire administratie met betrekking tot alle aangelegenheden inzake het *administratief beheer* en verder onder de onmiddellijke bevelen van den divisie- of gewestelijk militairen commandant.

De werkkring van deze onderinspecteurs is omschreven in de instructie voor de onderinspecteurs der militaire administratie (Kab. besch. van den Legercommandant van 31 October 1922). Zij treden tevens op als hulpordonnateur voor het Departement van Oorlog (artikel 7 St. 1933 No. 381). Eenige andere voorschriften, volgens welke de administratie wordt gevoerd, zijn o.a. vervat in de ondervolgende voorschriften:

De instructie voor het voeren der administratie bij compagnieën en detachementen (St. 1923 No. 490), bij korpsen en garnizoenen (G.B. 19 Januari 1926 No. 19) en bij de militaire ziekeninrichtingen (St. 1925 No. 59).

De Militaire Bezoldigingsregeling 1938 (M.B.R. 1938) (St. 1938 No. 107, jo. 527 1939 No. 6) met de daarbij behoorende nadere voorschriften van den Legercommandant.

De militaire tarieven:

1*a*. tractementen voor beroepsofficieren (G.B. 13 Sept. 1927 No. 29);

1*b*. tractementen voor burgerlijke landsdienaren, behoorende tot het Departement van Oorlog (G.B. 13 Sept. 1927 No. 29);

2. tractementen voor beroepsmilitairen beneden den rang van officier (G.B. 13 Sept. 1927 No. 29);

3. soldijen voor beroepsmilitairen (G.B. 13 Sept. 1927 No. 29);

7. scheepsruimte bij vervoer van materieel te water (St. 1882 No. 161);

8. berekening van spillagiën (St. 1924 No. 34);

13. handgelden bij verbintenissen van militairen, belooningen aan wervingspersoneel en bestrijding van de aan de werving verbonden kosten (St. 1932 No. 356);

15. levensmiddelen in garnizoenen en voedinggelden (G.B. 24 Dec. 1934 No. 14);

21. paardenvoeder en vergoeding daarvoor (G.B. 14 Febr. 1930 No. 18);

24. samenstelling der kleeding, uitrusting en verstrekking daarvan, kleedinggeld enz. aan soldijgenietende militairen, veroordeelden en vrije koelies; tegemoetkoming voor aanschaffing van eerste uitrusting aan militairen in werkelijken dienst en verdere personen (St. 1921 No. 261);

29. herstellingen aan de wapening (Kab. beschikking Legercommandant 26 Maart 1923);

40. voeding in de militaire ziekeninrichtingen (St. 1934 No. 124);

43. betalingen en verstrekkingen aan militairen in provoosthuizen en in militaire strafgevangenis zoomede aan achterblijvende gezinnen (St. 1923 No. 153);

45. kantoor- en magazijnsonkosten en administratiekosten voor geniewerken (G.B. 1 December 1925 No. 26);

46*a*. toelagen aankomende aan militairen en burgerpersonen bij het Leger dienst verrichtende (Gouv. besluiten van 25 November 1927 No. 43 en 18 Februari 1938 No. 21);

46b. dag-, werk- en overwerkgelden (G.B. 18 Mei 1928 No. 47), waarin opgenomen toekennen van terreingelden aan personeel Topografischen dienst (Gouv. besluit 14 Maart 1933 No. 13, Bb. 12991);
46c. diverse betalingen (Gouv. besluit van 18 Mei 1928 No. 47);
48. loonen voor burgerpersonen bij het Leger dienst verrichten, z.g. plaatselijke krachten (St. 1923 No. 547).

Bij St. 1915 No. 741 zijn vastgesteld de regelen voor het voeren der administratie bij het Leger na mobilisatie ingeval van oorlog tegen een buitenlandschen vijand en de instructie voor de kampementsbeheerders, die na mobilisatie tegen een buitenlandschen vijand worden belast met de uitbetaling van delegatiën en de zorg voor de voeding van de in de kampementen achtergelaten vrouwen en kinderen.

Bij St. 1923 No. 90, laatstelijk gew. 1934 No. 303, is vastgesteld, de regeling van de positie der sergeanten-, wachtmeesters-, fouriers-, brigadiers- en korporaals-titulair bij de verschillende wapens van het leger.

Betalingen enz. aan dienstplichtpersoneel St. 1924 No. 44, aan reservepersoneel St. 1924 No. 137.

Bij Gouv. besl. van 23 Dec. 1911 No. 14 is de Commandant van het Leger gemachtigd om, voor zoover door de Regeering daarin niet voorzien, maatregelen te treffen voor de verpleging van troepen en van tot het Leger behoorende personen, die tijdelijk hunne garnizoenen verlaten, zoomede van de bij die troepen ingedeelde, niet tot het leger behoorende personen en van de vrouwen en kinderen van militairen en andere personen, met dien verstande evenwel, dat de regeling der verpleging bij mobilisatie aan den Gouverneur-Generaal blijft voorbehouden (1).

Bij St. 1936 No. 389 is de Legercommandant gemachtigd om — met instandhouding van de beginselen, waarnaar de administratie bij het leger wordt gevoerd en met inachtneming van de algemeene voorschriften voor het geldelijk en materieel beheer — al die door hem noodig geachte wijzigingen en aanvullingen aan te brengen in de voor het leger geldende, bij besluit vastgestelde of nader vast te stellen, op die administratie en dat beheer betrekking hebbende instructiën, regelen, tarieven, reglementen, enz. voor zoover niet:
1e. het aanbrengen van wijzigingen en/of aanvullingen krachtens wettelijk voorschrift aan een hoogere instantie is voorbehouden;
2e. die wijzigingen en/of aanvullingen leiden tot overschrijding van de grenzen van de in de besluiten, bedoeld in het laatste lid van artikel 2 der „Indische Comptabiliteitswet 1925'' (Nederlandsch Staatsblad No. 328; Indisch Staatsblad No. 448) — zooals dit artikel luidt na de wijziging, aangebracht bij artikel 1, sub I, van de wet van 29 December 1932 (Nederlandsch Staatsblad No. 666; Indisch Staatsblad 1933 No. 8) — bij de subartikelen aangegeven geraamde bedragen, waarop bij de voor den desbetreffenden begrootingspost toegestane credieten is gerekend;
3e. terzake overeenstemming met andere Departementshoofden of instanties wordt vereischt, in welk geval eerst deze overeenstemming dient te zijn verkregen.

Van bedoelde wijzigingen en aanvullingen behoort ten spoedigste mededeeling te worden gedaan aan de Regeering en de Algemeene Rekenkamer.

De Militair Geneeskundige Dienst.

De Inspecteur van den Militair Geneeskundigen dienst is een generaal-majoor of kolonel.

---

(1) Zie de bij algemeene order voor het leger 1932 No. 8 uitgegeven excursie-order.

Het Reglement voor den dienst is opgenomen in St. 1909 No. 225 en gew. laatstelijk St. 1935 No. 456 (Zie algemeene order 1909 No. 48).

Het voorschrift betreffende den dienst op voet van oorlog, de handleiding bij optreden tegen een Inlandschen vijand en het Reglement voor de militaire ziekeninrichtingen uitgegeven door het Departement van Oorlog, zijn tegen betaling verkrijgbaar bij het centraal depôt van reglementen ressorteerende onder het Departement van Oorlog. Het huishoudelijk voorschrift voor den pharmaceutischen dienst is vastgesteld bij de order van den militair geneeskundigen dienst No. 8, waarbij tevens zijn geregeld de diensten ten behoeve van de burgerlijke departementen.

Een reglement op het geneeskundig onderzoek is opgenomen in St. 1921 No. 654 (algemeen order 1921 No. 86 en order voor den militair geneeskundigen dienst No. 5A, 5B, 5C, 5D en 5E).

De tandheelkundige behandeling is geregeld bij algemeene order 1912 No. 45.

Omtrent de vestiging der geneeskundige commissiën zoomede de bepalingen op die commissiën betrekking hebbende, zie algemeene order 1912 No. 2.

Zie omtrent bevordering der officieren, tot het personeel van den geneeskundigen dienst behoorende, St. 1934 No. 101 jo. St. 1912 No. 604, St. 1923 No. 4 en Bb. No. 10242, in welk Staatsblad tevens is opgenomen de „Regeling van de herbenoeming tot officier van eervol ontslagen officieren van het N.-I. leger'' en de „Regeling van den overgang van tijdelijke officieren van den geneeskundigen dienst bij het N.-I. leger bij het vaste korps officieren van gezondheid van den geneeskundigen dienst van dat leger''. Vide eveneens de algemeene order 1934 No. 5.

Voor de regeling der opleiding — in *Nederland* — tot officier van gezondheid en tot militair apotheker zie Bb. No. 11919.

Bepalingen voor adjudanten-onderofficier-apothekers-assistent betreffende benoeming, ontslagen enz. Bb. No. 4115, laatstelijk gew. 13341 (algemeene order 1903 No. 143). Bij St. 1934 No. 630 en 631 is vastgesteld de „Regeling, betreffende de onderluitenants van het leger in N.-I.'' welke ook betrekking heeft op de onderluitenants-apothekers-assistenten en de onderluitenants-ziekenverpleger.

Officieren van gezondheid zijn verplicht, zoowel den burgerlijken als den militair geneeskundigen dienst te verrichten, daar waar hun die wordt opgedragen (St. 1876 No. 78).

Subalterne officieren van gezondheid en dirigeerend officieren van gezondheid 2e klasse-specialisten zijn gerechtigd tot het uitoefenen van particuliere praktijk, de laatsten uitsluitend op het gespecialiseerde gebied (St. 1924 No. 191).

Omtrent het uitoefenen van het algemeen toezicht op de vaccine en het toezicht op het vaccineerend personeel door de gewestelijk eerstaanwezende officieren van gezondheid zie St. 1910 No. 648.

Tijdelijke aanstelling van uitheemsche geneeskundigen als officier van gezondheid 2e klasse zie Bb. No. 3387, laatstelijk gew. 5297, toelichting Bb. No. 3537 en circul. 1en Gouv. Secr. 30 December 1880 No. 2162*f*.

Tijdelijke aanstelling van uitheemsche apothekers als militair apotheker 2de klasse zie Bb. No. 3848.

De classificatie der militaire ziekeninrichtingen wordt door den Commandant van het Leger vastgesteld (Vide algemeene order 1934 No. 15); de classificatie der personen, die in die ziekeninrichtingen kunnen worden opgenomen en de verpleeg- en begrafeniskosten zijn vermeld in St. 1925 No. 59 (mil. tarief No. 39), laatstelijk gew. Bb. 13338.

Algemeen magazijn van geneesmiddelen te Bandoeng. Bepalingen St. 1909 No. 225 (Alg. order 1909 No. 48, art. 20). Dit magazijn voorziet in de

behoefte aan genees- en verbandmiddelen, instrumenten en utensiliën voor alle gouvernements instellingen voor geheel Nederlandsch-Indië.

Scheikundig Laboratorium te Bandoeng. Bepalingen St. 1909 No. 225 (algemeene order 1909 No. 48, art. 20).

In dit laboratorium geschieden alle gerechtelijke scheikundige en schriftkundige onderzoekingen voor geheel Nederlandsch-Indië; verder hebben er scheikundige en microscopische onderzoekingen plaats ten behoeve van andere departementen en is het bestemd voor onderzoek en bereiding van geneesmiddelen, welke door het Algemeen Magazijn van Geneesmiddelen worden verstrekt. Cursus door nieuw benoemde militaire apothekers te volgen aan het laboratorium en bij het Departement van Econ. Zaken Bb. No. 7122.

De Militair Diergeneeskundige dienst.

De Inspecteur van den Militair Diergeneeskundigen Dienst is een dirigeerend paardenarts 1e of 2e klasse (luitenant-kolonel of majoor) en is tevens Inspecteur van de Hoefsmidschool.

Tot den militair diergeneeskundigen dienst, bij St. 1922 No. 520 tot zelfstandig dienstvak verheven, behooren het korps militaire paardenartsen en het korps militaire paardenverplegers (Hoofdstuk *N* der Legersamenstelling).

Tot militair paardenarts 2e klasse kunnen worden benoemd zij, die in het bezit zijn van het diploma van dierenarts en voldoen aan de voorwaarden, zooals deze telkenmale in den oproep worden bekend gesteld.

De militair diergeneeskundige dienst wordt uitgeoefend door militaire paardenartsen, (adjunct) gouvernementsveeartsen (c.q. in dienst der autonome ressorten) en andere veeartsen.

De waarneming van den dienst door veeartsen van den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst en omgekeerd is geregeld bij St. 1928 No. 56 jo. 511 (Algemeene Order 1905 No. 111).

De subalterne militaire paardenartsen zijn gerechtigd tot het uitoefenen van particuliere praktijk; aan de dirigeerende paardenartsen is het uitoefenen van particuliere praktijk verboden.

De paardenartsen zijn verplicht aan alle dieren, in beheer bij het Departement van Oorlog, zoomede aan alle paarden van officieren, kosteloos diergeneeskundige hulp te verleenen.

De bestrijding van besmettelijke ziekten bij de legerpaarden geschiedt overeenkomstig art. 31 van het Reglement op het Veeartsenijkundig Staatstoezicht (St. 1912 No. 435 en O.M.D.D. No. 13) door de zorg van den militaire diergeneeskundigen dienst.

De Topografische Dienst.

(Hoofdkantoor te Weltevreden).

Het hoofd van den Topografischen Dienst is een kolonel, luitenant-kolonel of majoor.

De formatie van het personeel van den Topografischen Dienst is opgenomen in St. 1937 Nos. 649 en 651.

De werkkring van den Topografischen Dienst is tweeledig:

1e. de opneming van de eilanden van den *Nederlandsch-Indischen Archipel;*

2e. het drukken en verveelvuldigen der kaarten naar de uitkomsten dier opneming en ook naar van elders verkregen gegevens.

Tot 1e behooren thans:

a. geodetische- en astronomische werkzaamheden in den Archipel;

b. de topografische opneming van de gewesten Atjeh en Onderhoorigheden,

Riouw en Onderhoorigheden, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Celebes en Onderhoorigheden;

c. de topografische herziening (c.q. heropneming) van Java en Madoera;

d. de vluchtige opneming van het eiland Timor;

e. de landrentemetingen (c.q. herziening) van Java en Madoera en Zuidwest Celebes.

Het bij de opnemingen werkzame personeel is verdeeld over de triangulatiebrigade (Weltevreden), de opleidingsbrigade (Malang), de fotogrammetrische brigade (Weltevreden), de 3 opnemingsbrigades (Makassar, Samarinda en Medan), de 3 herzieningsbrigades (Bandoeng, Magelang, Malang) en 1 zelfstandig detachement (Makassar).

Bij Bb. 10529 is bepaald, dat het Hoofd van den dienst personeel ter beschikking kan stellen van andere takken van 's Lands dienst, die door gebrek aan eigen personeel niet in staat zijn de opnemingswerkzaamheden door den eigen dienst te doen verrichten en dat in verband daarmede opnemingswerk van niet speciaal technischen aard door den Top. dienst zal moeten worden verricht, terwijl zonder voorafgaand overleg met het Hoofd van den Top. dienst geen personeel daarvoor nieuw in dienst mag worden genomen.

Tot 2e behooren:

a. het vervaardigen van gegraveerde kaarten met krijt- en kleurendruk (chromolithografische), van foto-lithografische (met en zonder kleuren) en van autografische kaarten;

b. het maken van copieën van kaarten, plans en teekeningen.

Het voor de kaartenvermenigvuldiging werkzame personeel is ingedeeld bij het reproductiebedrijf (Weltevreden). De bepalingen betreffende het reproductiebedrijf, sedert 1 Januari 1925 op commercieelen grondslag gevoerd, zijn opgenomen in G. B. 21 Mei 1925 No. 5, waarbij tevens is vastgesteld, dat:

a. bedoeld bedrijf bestemd is om te voorzien in de behoefte van den Indischen Staatsdienst nopens alle niet zuiver typografischen reproductie-arbeid (kaarten, grafieken, platen, foto's, geldswaardige papieren, cliché's en ander illustratief werk);

b. tot het doen verrichten van vorenomschreven werkzaamheden de departementen van algemeen bestuur, gewestelijke gezaghebbenden, Gouvernements colleges en -administratiën gehouden zijn de tusschenkomst van het reproductiebedrijf in te roepen.

Bij Regeeringsrondschrijven van 22 Jan. 1923 No. 206/III D en G. B. 21 Mei 1925 No. 5 is bepaald, dat het maken van copieën van kaarten, plannen en teekeningen zooveel mogelijk moet geschieden bij den Top. dienst en dat geen grafisch drukwerk in Nederland mag aangevraagd zonder dat vooraf met den dienst overleg is gepleegd.

Tot den Top. dienst behooren verder de kartografische afdeeling (Weltevreden), belast met het ontwerpen van overzichts- en schets-kaarten, benevens de instrumentmakerswinkel (Weltevreden).

Verstrekking van kaarten door het kaartenmagazijn (Weltevreden) Bb. 10752 en 13580.

Permanente Kaarteeringscommissie. Ingesteld bij Bb. 13964 teneinde der Regeering te adviseeren inzake de regeling, uitvoering, kosten, e.d. van alle opnemings- en kaarteeringswerkzaamheden.

De Permanente Militaire Spoorwegcommissie.

De samenstelling is aangegeven in § 165 der legerformatie (Algemeene Order 1938 No. 2). Over de buitengewone leden handelt St. 1927 No. 258 en Bb. 9947 en 11145.

Het korps ambtenaren.

Het korps ambtenaren wordt gevormd door de in de verschillende paragrafen der legersamenstelling vermelde burgerlijke ambtenaren, waaronder het korps commiezen.

Aan de sterkte ontbrekende commiezen kunnen worden vervangen door militaire schrijvers of stafschrijvers.

Het korps schrijvers en de stafschrijvers.

Het korps schrijvers bestaat uit militaire schrijvers en klerken, burgerlijke ambtenaren. Van de militaire schrijvers kan ten hoogste 1/14 gedeelte den rang bekleeden van adjudant-onderofficier; het 2/14 gedeelte dien van sergeant-majoor, het 4/14 gedeelte dien van Europeesch of niet-Europeesch sergeant, dan wel niet-Europeesch sergeant 2e klasse, de overigen zijn Europeesch brigadier, niet-Europeesch korporaal dan wel Europeesch of niet-Europeesch soldaat 1e of 2e klasse.

De klerken worden verdeeld in twee klassen.

De militaire schrijvers, de commiezen en de klerken worden door den Commandant van het Leger naar behoefte over de verschillende wapens en diensten verdeeld.

Er zijn stafschrijvers, welke behooren tot de wapens.

De Militaire Hoefsmidschool (te Tjimahi).

Het reglement is opgenomen in Algemeene Order 1923 No. 9, waarin o.m. de eischen tot toelating als leerling zijn aangegeven.

Het toezicht is opgedragen aan den Inspecteur van den Militair Diergeneeskundigen Dienst.

De directeur der inrichting is een militair paardenarts, die deze taak vervult naast zijne werkzaamheden als dienstdoend paardenarts in het garnizoen Tjimahi; hij is belast met de opleiding der leerlingen-hoefsmid, in zijn taak wordt hij bijgestaan door twee hoefsmidonderwijzers.

Het Remonte-depôt (te Padalarang).

Het remonte-depôt staat onder commando van een majoor der cavalerie of ritmeester dan wel gepensionneerd of gewezen officier, directeur van het depôt.

De Inspecteur der cavalerie is tevens Inspecteur van het remonte-depôt.

Het aantal paarden bedraagt in den regel niet meer dan 200, waaronder 15 werkpaarden.

De gras- en hooibereiding voor het Leger heeft plaats bij het remonte-depôt.

De Militaire Strafgestichten.

De militaire strafgestichten worden onderscheiden in de militaire strafgevangenis tevens provoosthuis te Tjimahi en de provoosthuizen gevestigd in de militaire auditiën.

Het reglement voor de strafgevangenis te Tjimahi is vastgesteld bij St. 1934 No. 169.

Koloniale Reserve.

Zie omtrent de Koloniale Reserve te Nijmegen Bb. No. 9908. Bepalingen ter uitvoering zijn vervat in het door den Minister van Koloniën vastgestelde

„Algemeen Voorschrift voor de Koloniale Reserve'', zoomede in eenige bezoldigingsschalen en tarieven, in uittreksel opgenomen in de algemeene order 1924 No. 9, zooals sedert gewijzigd.

B. WERVING.

Ingevolge de „Regeling der werving in Nederlandsch-Indië'' (Bb. No. 10920, laatstelijk gew. 13062), is de dienstneming h.t.l. bij voldoening aan de daartoe gestelde vereischten, opengesteld voor Europeanen en voor niet-Europeanen.

V.w.b. de niet-Europeanen is de dienstneming beperkt tot personen van Javaanschen, Soendaneeschen, Amboineeschen, Manadoneeschen, Timoreeschen, Batakschen, Makassaarschen of Boegineeschen landaard.

Met afwijking van Bb. 10920 is op Java de z.g.n. „centrale werving'' ingevoerd, waarbij in elke divisie een wervingsofficier speciaal met de werving is belast. Zij die een verbintenis wenschen aan te gaan kunnen zich, voor het verkrijgen van inlichtingen, wenden tot een der plaatselijk militaire commandanten op Java. Ook in de Molukken, Celebes, Manado, Timor, Sumatra's Westkust en Tapanoeli wordt thans een systeem van werven gevolgd, dat grootendeels overeenkomt met de centrale werving op Java. Bb. 10920 (gew. Bb. 12443 en 13062) geldt nog voor Europeanen en zoons van actief dienende en gewezen niet-Europeesche militairen.

C. DIENSTPLICHT- EN RESERVEPERSONEEL.

I. Algemeen.

De dienstplichtambtenaren (St. 1931 No. 447, gew. 1932 No. 10, 1933 Nos. 274, 433 en 565, 1934 Nos. 21, 606 en 715 en 1935 Nos. 57 en 620) zijn gehouden ieder belanghebbende, die daartoe den wensch te kennen geeft, inlichtingen betreffende dienstplicht- en reserve-aangelegenheden te verstrekken.

Alle in verband met de bepalingen van het Dienstplichtbesluit (St. 1923 No. 408) zoomede met die van het Reservebesluit (St. 1923 No. 518) en van de ter uitvoering daarvan te geven voorschriften, in te dienen verzoek- en bezwaarschriften, over te leggen of gevorderde stukken en uit te reiken beschikkingen, zijn vrij van het recht van zegel, van legesheffing, van kosten van legalisatie, van de rechten, bedoeld in de bepalingen betreffende de registers van den burgerlijken stand of de bevolkingsregisters en van griffiekosten.

Aan de dienstplichtigen is portvrijdom toegestaan voor hun briefwisseling met de colleges, commissiën en gezaghebbenden, die bemoeienis hebben met dienstplichtaangelegenheden; hetzelfde geldt voor reserve-officieren inzake reserveaangelegenheden.

Verzoekschriften betreffende dienstplicht- en reserve-aangelegenheden moeten door niet in werkelijken militairen dienst zijnde dienstplichtigen en reserveofficieren worden ingediend door tusschenkomst van den betrokken dienstplichtambtenaar.

Door het Departement van Oorlog is uitgegeven eene „Verzameling van voorschriften, betrekking hebbende op de Dienstplicht- en Reserve-aangelegenheden voor de Landmacht in Nederlandsch-Indië'' (V. V. D. R. L. uitgave 1930), tegen vooruitbetaling van *f* 4.— (voor reserve-officieren van *f* 2.40) verkrijgbaar bij den beheerder van het Centraal Depôt van Reglementen (Departement van Oorlog te Bandoeng).

De dienstplicht wordt onderscheiden in militie- en landstormplicht (de reserveplicht is een uitvloeisel van den dienstplicht en is van gelijken duur als deze).

II. Dienstplicht.

De verplichte krijgsdienst is geregeld bij het Dienstplichtbesluit St. 1923 No. 408, gew. 1924 No. 314, 1928 No. 211, 1932 No. 89, 1934 No. 574 en 1936 No. 381.

Het Dienstplichtbesluit wordt toegepast op Java en Madoera, Sumatra, Bali en Lombok, de afdeeling Samarinda en de afdeeling Boelongan en Beraoe der Residentie Z. en O. afdeeling van Borneo.

De uitvoeringsbepalingen zijn in hoofdzaak opgenomen in de Dienstplichtregeling (St. 1924 No. 44, laatstelijk gew. 1938 No. 648).

Krachtens art. 2 van het Dienstplichtbesluit zijn uitsluitend onderdanen-Nederlanders dienstplichtig.

De dienstplicht vangt normaliter aan met het kalenderjaar waarin het 18e-, en eindigt op den 1en October van het kalenderjaar waarin het 45e levensjaar wordt volbracht.

Jaarklasse. De jaarklassen van dienstplichtigen worden genoemd naar het geboortejaar.

Inschrijvingstijdvakken. Ieder dienstplichtige moet zich ter inschrijving aangeven bij den dienstplichtambtenaar in de maand Januari van het kalenderjaar, waarin hij den leeftijd van 18 jaar bereikt, dan wel binnen één maand nadat hij dienstplichtig is geworden, b.v. door aankomst in Nederlandsch-Indië.

Ook zij, die in Nederland hun dienstplicht hebben vervuld, dan wel aldaar zijn vrijgesteld, afgekeurd of vrijgeloot, moeten zich in Nederlandsch-Indië laten inschrijven.

Dienstplicht- en inschrijvingskringen. Het dienstplichtgebied is verdeeld in dienstplichtkringen en deze weer in inschrijvingskringen waarbij tevens de dienstplichtambtenaren en hunne standplaatsen zijn aangewezen. In elken dienstplichtkring is een dienstplichtcommissaris. In den regel vormt elk regentschap op Java en Madoera en elke bestuursafdeeling in de Buitengewesten één inschrijvingskring.

Keuring. In den regel vangt de keuring in het begin van November aan. De daarvoor in aanmerking komende dienstplichtigen worden bij openbare en persoonlijke kennisgeving ter keuring opgeroepen. Tijdens de keuring kunnen de dienstplichtigen aan den voorzitter van den keuringsraad hun wenschen kenbaar maken en inlichtingen verzoeken omtrent indeeling en den dienst bij het leger of de zeemacht.

Vrijstelling. Kan slechts worden verkregen wegens het bekleeden van of opleiding tot een geestelijk of godsdienstig menschlievend ambt en in enkele gevallen wegens persoonlijke onmisbaarheid voor de instandhouding van de middelen van bestaan van het gezin van den dienstplichtige.

Inlijving. De inlijving van de tot het doorloopen van de eerste oefening verplichte militieplichtigen vindt plaats op de door den Commandant van het Leger te bepalen plaatsen en tijdstippen.

De oproeping ter inlijving geschiedt bij openbare en persoonlijke kennisgeving. De openbare kennisgeving geldt eenig en alleen als bewijs, dat de dienstplichtigen behoorlijk zijn opgeroepen.

De dienstplichtige, die bij het einde van vorigen militairen dienst (b.v. in Nederland) reeds een rang bekleedde, wordt in den regel in den daarmede gelijkstaanden dan wel het meest overeenkomenden rang ingelijfd.

Eerste oefening.

Met ingang van 1 Juli 1936 zijn wijzigingen in het Dienstplichtbesluit voor Nederlandsch-Indië en in de Dienstplichtregeling voor Nederlandsch-Indië van kracht geworden, onder meer strekkende tot verlenging van de eerste oefening.

De verlengde eerste oefening is (wordt) bij het Leger als volgt ingevoerd:

a. in 1936 voor het technisch bataljon;

b. in 1937 voor de mobiele artillerie (houwitsers, bergartillerie en veldartillerie);

c. in 1937 voor het bataljon pioniers;

d. in 1938 voor de andere onderdeelen van het Leger.

De duur van de eerste oefening bedraagt:

A. voor hen, die tot brigadier of niet tot een rang worden opgeleid:

12 (twaalf) maanden voor het technisch bataljon en de pioniers;

12 (twaalf) maanden voor de beredenen (betreft uitsluitend de opleiding tot brigadier bij de bergartillerie);

8 (acht) maanden voor de overigen.

B. voor hen, die tot onderofficier worden opgeleid:

12 (twaalf) maanden.

De duur van de eerste oefening voor de militieplichtigen, die tot reserve-officier worden opgeleid bedraagt 12 (twaalf) maanden, behalve v.w.b. degenen, die worden opgeleid tot reserve-officier van gezondheid 2e klasse, reserve-militair paardenarts 2de klasse en reserve-militair apotheker 2e klasse, voor wie de eerste oefening belangrijk korter duurt.

Volgens de gewijzigde regelingen worden de dienstplichtigen, die zich in het dienstplichtgebied vestigen vóór of in het kalenderjaar, waarin zij het 28e levensjaar volbrengen, voor het doorloopen van de eerste oefening aangewezen. Het dienstplichtgebied omvat: Java en Madoera, Bali en Lombok, Sumatra met omliggende eilanden en van de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, de afdeeling Samarinda en de afdeeling Boelongan en Beraoe.

Vastgesteld zijn *overgangsbepalingen* van de volgende strekking:

I. De dienstplichtige, die zich vóór 1 Juli 1936 in het dienstplichtgebied heeft gevestigd en volgens de vóór dien datum geldende bepalingen vrij zou zijn van de eerste oefening, blijft daarvan vrijgesteld.

Reeds verleende vrijstellingen blijven gehandhaafd.

II. De dienstplichtige, die vóór 1 Juli 1936 uitstel van eerste oefening heeft verkregen, zal voor wat betreft den duur van de eerste oefening nog overeenkomstig de terzake vóór dien datum geldende bepalingen worden behandeld, tenzij:

a. hem na 1 Juli 1936 nogmaals uitstel van eerste oefening wordt verleend;

b. hij opnieuw voor den dienstplicht moet worden ingeschreven nadat hij, wegens vertrek uit Nederlandsch-Indië, als dienstplichtige is ontslagen en eerst na eene afwezigheid van langer dan 18 maanden is teruggekeerd. (Bij terugkeer binnen 18 maanden wordt het ontslag ingetrokken en valt betrokkene nog onder de ongewijzigde bepalingen, mits hem na 1 Juli 1936 niet opnieuw uitstel van de eerste oefening wordt verleend).

III. Aan den dienstplichtige, die in Nederland vóór 1 Juli 1936 de eerste oefening heeft aangevangen, zal, mits hij bedoelde oefening ook heeft volbracht, in Nederlandsch-Indië geheele vrijstelling van de eerste oefening worden verleend.

IV. De gewijzigde bepalingen zijn niet van invloed op den duur der eerste oefening van de dienstplichtigen, die deze oefening vóór 1 Juli 1936 hebben aangevangen (deze maatregel heeft meer in het bijzonder betrekking op de in Nederlandsch-Indië voor eerste oefening opgekomen dienstplichtigen).

Aan de militaire gezaghebbenden en de dienstplichtambtenaren worden jaarlijks in December de noodige inlichtingen verstrekt betreffende:

a. de korpsen (waaronder ook te verstaan detachementen en inrichtingen), waarbij in het volgende kalenderjaar dienstplichtigen voor eerste oefening zullen worden ingedeeld;
b. de dagen van opkomst van de verschillende ploegen;
c. de duur van de eerste oefening.

Opleiding tot een rang. Jaarlijks worden een aantal militieplichtigen aangewezen voor opleiding tot militie-brigadier, militie-onderofficier en zoo noodig tot reserve-officier.

Dienstplichtige artsen, veeartsen en apothekers, die in verband met hun leeftijd (zie „Eerste oefening'') tot het doorloopen van eene eerste oefening verplicht zijn, worden onderscheidenlijk opgeleid tot reserve-officier van gezondheid 2e klasse, reserve-militair paardenarts 2e klasse en reserve-militair apotheker 2e klasse.

Vrijstelling van eerste oefening. Wordt door den Commandant van het Leger verleend aan den militieplichtige, die het bewijs overlegt, dat hij:
1e. bij de krijgsmacht minstens evenlang voor eerste oefening in werkelijken dienst is geweest als de duur der eerste oefening van het wapen, dienstvak of korps, waarbij hij wordt ingedeeld, bedraagt;
2e. bij de krijgsmacht als vrijwilliger heeft gediend, gedurende een tijd, minstens gelijk aan den duur van de eerste oefening.

Vermindering van den duur der eerste oefening. Deze wordt verleend aan den militieplichtige, die het bewijs overlegt dat hij gedurende een tijdvak korter dan dat, vastgesteld voor eerste oefening bij het wapen, dienstvak of korps, waarbij hij wordt ingedeeld, hetzij vrijwillig, hetzij verplicht bij de krijgsmacht heeft gediend.

Uitstel van eerste oefening. Kan op aanvraag (in bijzondere gevallen ook zonder aanvraag) worden verleend door den Commandant van het leger.

Herhalingsoefeningen. De militieplichtigen, die een eerste oefening hebben volbracht, zoomede de dienstplichtigen, die vrijwillig of verplicht bij de krijgsmacht hebben gediend en volgens het oordeel van den Commandant van het leger de vereischte geoefendheid bezitten, zijn verplicht de herhalingsoefeningen te doorloopen. De oproeping daartoe geschiedt in den regel (minstens 2 maanden vóór den aanvang van het voor de herhalingsoefeningen vastgestelde tijdvak) bij openbare en bovendien door persoonlijke kennisgeving. De openbare kennisgeving geldt eenig en alleen als bewijs, dat betrokkenen behoorlijk zijn opgeroepen.

De herhalingsoefeningen worden vervuld vóór den 1sten October van het kalenderjaar, waarin het 23ste levensjaar wordt volbracht. De duur ervan wordt door den Commandant van het leger vastgesteld en bedraagt ten hoogste veertig dagen, doch voor de onderofficieren voor zooveel noodig ten hoogste vier en vijftig dagen.

De herhalingsoefeningen worden in den regel gehouden:

bij het leger:
a. voor onberedenen en voor de beredenen der Artillerie telkens ten hoogste twintig dagen, doch voor de onderofficieren telkens ten hoogste zeven en twintig dagen en wel in de kalenderjaren, waarin het 24ste en het 28ste levensjaar worden volbracht;
b. voor de militieplichtigen der Cavalerie éénmaal ten hoogste veertig dagen, doch voor de onderofficieren ten hoogste zeven en veertig dagen en wel in het kalenderjaar, waarin het 23ste levensjaar wordt volbracht.

De Commandant van het leger is in bijzondere gevallen, te zijner beoordeeling bevoegd:
a. de herhalingsoefeningen vroeger of later te doen houden en ze te verdeelen over meer kalenderjaren en tijdvakken dan hiervoren is aangegeven;
b. de herhalingsoefeningen bovendien te splitsen in oefeningsuren, te vervullen

op verschillende dagen, wordende alsdan acht oefeningsuren berekend voor één dag van de herhalingsoefeningen.

De militieplichtigen kunnen tijdens de herhalingsoefeningen worden opgeleid voor andere diensten dan voor welke zij te voren zijn geoefend.

Uitstel van opkomst voor eerste oefening of verzuim van tijdige inschrijving zal niet leiden tot vermindering van den duur der herhalingsoefeningen. In de hier bedoelde gevallen worden die oefeningen volbracht in door den Commandant van het leger nader te bepalen tijdvakken.

Door den Commandant van het leger kan geheele of gedeeltelijke vrijstelling van herhalingsoefeningen worden verleend.

Oefening landstorm. De landstormplichtigen zijn verplicht deel te nemen aan militaire oefeningen of militair onderricht dan wel aan andere militaire werkzaamheden, waarvan de gezamenlijke duur ten hoogste twaalf dagen bedraagt, te verdeelen over drie of meer niet aansluitende tijdvakken.

Deze oefeningen, enz. kunnen bovendien worden gesplitst in oefeningsuren, te vervullen op verschillende dagen; alsdan worden acht oefeningsuren berekend voor één dag van de oefeningen, enz.

Jaarlijksch onderzoek. De groot-verlofgangers, die in het bezit zijn gesteld van de tot hunne militaire uitrusting behoorende goederen kunnen zoo noodig jaarlijks éénmaal en voor ten hoogste één dag voor onderzoek worden opgeroepen. (Bij openbare en bovendien door persoonlijke kennisgeving).

Groot verlof. De ingelijfde dienstplichtigen, die niet in werkelijken dienst zijn of behoeven te zijn, genieten groot verlof. De verlofpas wordt persoonlijk uitgereikt, dan wel door den dienstplichtambtenaar toegezonden.

Vrijstelling mobilisatie. De groepen van personen, vrijgesteld dan wel voorloopig vrijgesteld van opkomst in werkelijken dienst in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden zijn vermeld in de bijlagen B, C en D van St. 1924 No. 46, laatstelijk gew. 1937 No. 524, zie bladzijden 229 tot 232 V. V. D. R. L.

Ook dienstplichtigen, niet behoorende tot een dezer groepen kunnen in het belang der landsverdediging door den Commandant van het leger voorloopig worden vrijgesteld.

Bij mobilisatie worden maatregelen genomen tot intrekking der (voorloopige) vrijstellingen.

Betalingen, enz. In de Dienstplichtregeling zijn in de artikelen 186 t/m 192 en 196 t/m 222 bepalingen opgenomen betreffende: positie en inkomsten van landsdienaren in werkelijken dienst, geldelijke tegemoetkoming aan niet-landsdienaren, soldij, genees-, heel- en tandheelkundige behandeling, verpleging in militaire ziekeninrichtingen, pensioen, onderstand, enz.

Aanhouding in werkelijken dienst. Dienstplichtigen kunnen in werkelijken dienst worden gehouden wegens: onvoldoende geoefendheid, straf, ongeoorloofde afwezigheid, desertie, onderzoek omtrent een strafbaar feit of krijgstuchtelijk vergrijp, waarvan zij worden verdacht of beklaagd, het niet aanzuiveren van schuld (terzake van militaire goederen), ziekte dan wel gevaar voor ziekteverspreiding.

III. Reserveplicht.

De reserveplicht is geregeld bij het „Reservebesluit'', vastgesteld bij St. 1923 No. 518, gew. 1928 No. 211, 1932 No. 89, 1934 No. 574 en 1938 No. 392.

Als uitvloeisel van het „Reservebesluit'' werd de „Reserveregeling'' vastgesteld bij St. 1924 No. 137, laatstelijk gew. 1937 No. 577. Beide algemeene verordeningen zijn opgenomen in de V. V. D. R. L.

Het reservepersoneel bestaat uitsluitend uit reserve-officieren.

Krachtens artikel 8 der „Reserveregeling'' worden tot reserveofficier benoemd

I. de dienstplichtigen, die:
   a. (uit hoofde van vorigen militairen dienst) in den officiersrang zijn ingelijfd;
   b. in opleiding zijn genomen tot reserve-officier;
   c. voor bevordering tot reserve-officier in aanmerking komen;
   d. als officier het leger verlaten;
   e. als onderluitenant het leger verlaten en voldoen aan de in artikel 9 der „Reserveregeling'' gestelde eischen;

II. de niet dienstplichtige Nederlandsche onderdanen, die zulks verzoeken, voor zoover — ter beoordeeling van den Commandant van het Leger — aan hunne diensten behoefte bestaat.

De verplichte uitrusting van de reserve-officieren is, voor zoover door den Commandant van het Leger noodig geoordeeld, gelijk aan de voor de beroepsofficieren vastgestelde velduitrusting; eene nadere vaststelling is opgenomen in de algemeene order 1929 No. 4. Voor aanschaffing en onderhoud worden toelagen toegekend (artikel 21 „Reserveregeling'').

De reserve-officieren zullen zoo noodig jaarlijks ten hoogste 28 opeenvolgende dagen deelnemen aan militaire oefeningen; zij die aan eene oefening moeten deelnemen ontvangen daaromtrent uiterlijk twee maanden voor den aanvang der oefening een persoonlijke kennisgeving.

In deel X van de V. V. D. R. L. is opgenomen eene Regeling voor de opleiding van reserve-luitenants der verschillende wapens tot reserve-kapitein (reserve-ritmeester), terwijl in deel VII en in algemeene order 1931 No. 3 onderscheidenlijk is vastgesteld eene regeling van de raden van onderzoek voor reserve-officieren en de verstrekking van reglementen aan reserve-officieren.

Het hiervoren onder „Vrijstelling mobilisatie'' vermelde geldt ook ten aanzien van de reserve-officieren.

D. TERRITORIALE INDEELING.

Algemeen.

Voor het militair beheer is Java verdeeld in twee militaire afdeelingen (St. 1932 No. 10).

De eerste omvat het gewest West-Java, alsmede de residentiën (afdeelingen) Pekalongan en Banjoemas van het gewest Midden-Java, met *Weltevreden* als standplaats van den afdeelingscommandant, die den titel voert van „Commandant der Ie Divisie''.

De tweede omvat het overige gedeelte van Java en Madoera, met *Magelang* als standplaats van den afdeelingscommandant, die den titel voert van „Commandant der IIe Divisie''.

De Buitengewesten zijn verdeeld in verschillende commandementen (zie ter zake deel II), welker commandanten evenals die der twee militaire afdeelingen op Java rechtstreeks ondergeschikt zijn aan den Commandant van het leger.

De gewestelijk militair commandant van Atjeh en Onderhoorigheden is tevens gewestelijk militair commandant van de residentie Oostkust van Sumatra; de gewestelijk militair commandant van Palembang en Djambi tevens van de residentiën Lampongsche Districten, Bangka en Billiton en Benkoelen en de commandant der 2e militaire afdeeling op Java tevens gewestelijk militair commandant van de residentie Bali en Lombok. Onder de bevelen dier divisie- en gewestelijk militaire commandanten staan de divisie (gewestelijke)-intendanten, de gewestelijk eerstaanwezende officieren van gezondheid, de onderinspecteurs der militaire administratie, de troepenafdeelingen der verschillende wapens en de plaatselijk (militaire) commandanten in hun commandement.

De Genie.

Het ressort van den gewestelijk eerstaanwezend genieofficier te Weltevreden strekt zich uit over de residentiën (afdeelingen) Bantam, Batavia (behalve het Regentschap Krawang), het regentschap Buitenzorg van de residentie (afdeeling) Buitenzorg, de residentiën Riouw en Onderhoorigheden, Djambi, Benkoelen, Palembang, Lampongsche Districten, Bangka en Billiton, zoomede de Westerafdeeling van Borneo.

Het ressort van den gewestelijk eerstaanwezend genieofficier te Bandoeng strekt zich uit over de residentiën (afdeelingen) Priangan, Cheribon, Pekalongan, Banjoemas, benevens het regentschap Krawang van de residentie (afdeeling) Batavia en de regentschappen Tjiandjoer en Soekaboemi van de residentie (afdeeling) Buitenzorg.

Het ressort van den gewestelijk eerstaanwezend genieofficier te Magelang strekt zich uit over het gewest Midden-Java (met uitzondering van de residentiën (afdeelingen) Pekalongan en Banjoemas), benevens de gouvernementen Jogjakarta en Soerakarta.

Het ressort van den gewestelijk eerstaanwezend genieofficier te Soerabaja strekt zich uit over het gewest Oost-Java en de residentiën Bali en Lombok, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (met uitzondering van de onderafdeelingen Oost-Koetai, Balikpapan, West-Koetai, Boven Mahakam, Boeloengan Tarakan, Beraoe en Apo-Kajan) en Timor en Onderhoorigheden.

Het ressort van den gewestelijk eerstaanwezend genieofficier te Tarakan omvat de onderafdeelingen Oost-Koetai, Balikpapan, West-Koetai, Boven Mahakam, Boeloengan, Tarakan, Beraoe en Apo-Kajan van de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.

Het ressort van den gewestelijk eerstaanwezend genieofficier te Padang omvat de residentiën Sumatra's Westkust en Tapanoeli.

Het ressort van den gewestelijk eerstaanwezend genieofficier te Koetaradja omvat de residentiën Atjeh en Onderhoorigheden en Oostkust van Sumatra.

Het ressort van den gewestelijk eerstaanwezend genieofficier te Makassar omvat de residentiën Celebes en Onderhoorigheden en Manado.

Het ressort van den gewestelijk eerstaanwezend genieofficier te Amboina valt samen met de residentie Molukken.

De Militaire Administratie.

Het administratief gebied van de onderinspecteurs der militaire administratie strekt zich uit over:

1. van dien te **Weltevreden:** het gewest West-Java, de residentiën (afdeelingen) Pekalongan en Banjoemas, de residentiën Riouw en Onderhoorigheden, Djambi, Benkoelen, Palembang, Lampongsche Districten, Bangka en Billiton en Westerafdeeling van Borneo;
2. van dien te **Magelang:** de gewesten Midden-Java — met uitzondering van de residentiën (afdeelingen) Pekalongan en Banjoemas — en Oost-Java, de gouvernementen Jogjakarta en Soerakarta en de residentie Bali en Lombok;
3. van dien te **Makassar:** het gouvernement Groote Oost met uitzondering van de residentie Bali en Lombok;
4. van dien te **Koetaradja:** de residentiën Atjeh en Onderhoorigheden en Oostkust van Sumatra;
5. van dien te **Padang:** de residentiën Tapanoeli en Sumatra's Westkust;
6. van dien te **Bandjermasin:** de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.

De Militair Geneeskundige dienst.

Het ressort van de Gewestelijk Eerstaanwezende Officieren van Gezondheid strekt zich uit over:

1. **Weltevreden:** Residenties (Afdeelingen) Bantam, Batavia (behalve het regentschap Krawang), Buitenzorg (behalve de regentschappen Soekaboemi en Tjiandjoer) Lampongsche Districten, Benkoelen, Palembang, Djambi, Bangka en Billiton en Riouw en Onderhoorigheden;
2. **Tjimahi:** Residenties Priangan, Cheribon, Pekalongan en Banjoemas, benevens de regentschappen Krawang (afdeeling Batavia) en Tjiandjoer en Soekaboemi (afdeeling Buitenzorg);
3. **Magelang:** de gewesten Midden- en Oost-Java (met uitzondering van de residenties Pekalongan en Banjoemas), de gouvernementen Jogjakarta en Soerakarta en de residentie Bali en Lombok.
4. **Koetaradja:** Residenties Atjeh en Onderhoorigheden en Oostkust van Sumatra;
5. **Padang:** Residenties Sumatra's Westkust en Tapanoeli;
6. **Pontianak:** Residentie Westerafdeeling van Borneo;
7. **Bandjermasin:** Residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo;
8. **Makassar:** Residenties Celebes en Onderhoorigheden en Manado;
9. **Amboina:** Residentie Molukken;
10. **Koepang:** Residentie Timor en Onderhoorigheden.

De Intendance.

Het verplegingsgebied van de divisie intendanten strekt zich uit over:

1. van dien te **Weltevreden:** de 1e militaire afdeeling op Java, omvattende de provincie West-Java, alsmede de residentiën (afdeelingen) Pekalongan en Banjoemas van de provincie Midden-Java, de residentiën Lampongsche Districten, Palembang, Djambi, Riouw en Onderhoorigheden, Bangka en Onderhoorigheden, Benkoelen en de residentie Westerafdeeling van Borneo;
2. van dien te **Magelang:** de 2e militaire afdeeling op Java, omvattende: de provinciën Midden-Java — met uitzondering van de residentiën (afdeelingen) Pekalongan en Banjoemas — en Oost-Java, de gouvernementen Jogjakarta en Soerakarta zoomede de residentie Timor en Onderhoorigheden en de Residentie Bali en Lombok.

In de Buitengewesten is met uitzondering van de residentiën Timor en Onderhoorigheden en Bali en Lombok, de onderinspecteur der militaire administratie tevens fungeerend „gewestelijk intendant''.

INDEELING *in dienstplichtkringen* van Java en Madoera en van die deelen der Buitengewesten, waarop het dienstplichtbesluit van toepassing is verklaard met vermelding van de standplaatsen en ressorten der dienstplichtcommissarissen, (fd) onderinspecteurs voor den landstorm.

Dienstplichtkring.	Gewesten en deelen van gewesten.	Standplaats van den dienstplichtcommissaris en onderinspec. v/d Landstorm.
Eerste dienstplichtkring.	Het gebied der Ie Divisie, zooals vastgesteld bij St. 1932 No. 10.	Meester-Cornelis.

Dienstplichtkring.	Gewesten en deelen van gewesten.	Standplaats van den dienstplichtcommissaris en onderinspec. v/d Landstorm.
Tweede dienstplichtkring.	Het gebied der IIe Divisie, zooals vastgesteld bij St. 1932 No. 10, benevens Bali en Lombok.	Malang.
Derde dienstplichtkring.	Sumatra's Westkust, Tapanoeli.	Fort de Kock.
Vierde dienstplichtkring.	Djambi, Palembang, Lampongsche Districten, Bangka en Billiton en Benkoelen.	Palembang.
Vijfde dienstplichtkring.	Riouw en Onderhoorigheden.	Tandjoengpinang.
Zesde dienstplichtkring.	Oostkust van Sumatra, Atjeh en Onderhoorigheden.	Koeta-Radja.
Zevende dienstplichtkring.	Afdeelingen Samarinda en Boeloengan van de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	Balikpapan.

VERDEELING van Java en Madoera *in landstormdistricten,* ten behoeve van het militair beheer in buitengewone omstandigheden.

Landstormdistricten.	Ressorten.	Standplaats van den districtscommandant.
Ie Landstormdistrict.	De residentiën (afdeelingen) Bantam, Batavia en Buitenzorg, behalve de regentschappen Soekaboemi en Tjiandjoer.	Weltevreden.
IIe „	De residentie (afdeelingen) Priangan, benevens de regentschappen Soekaboemi en Tjiandjoer (residentie Buitenzorg).	Bandoeng.
IIIe „	De residentiën (afdeelingen) Cheribon en Pekalongan.	Cheribon.
IVe „	De residentie (afdeeling) Banjoemas.	Kroja.
Ve „	De residentie (afdeeling) Kedoe, de gouvernementen Jogjakarta en Soerakarta, en de residentiën (afdeelingen) Madioen en Kediri.	Soerakarta.
VIe „	De residentiën (afdeelingen) Semarang, Japara—Rembang en Bodjonegoro, behalve de regentschappen Grisee en Lamongan.	Semarang.
VIIe „	De residentiën (afdeelingen) Soerabaja, Malang, Probolinggo, Besoeki en Madoera, benevens de regentschappen Grisee en Lamongan (residentie Bodjonegoro).	Soerabaja.

E. INSTRUCTIES.

De instructies voor de inspecteurs en hoofden van wapens en diensten, den inspecteur van de militaire luchtvaart, de divisie commandanten, de gewestelijk militair commandanten, de plaatselijk (militair) commandanten en de legerpredikanten en legeraalmoezeniers zijn vastgelegd in de alg. order 1926 No. 5, zooals gew. bij de alg. orders 1927 Nos. 9, 14 en 16, 1928 Nos. 6, 7 en 12, 1929 Nos. 3 en 9, 1930 No. 8, 1931 No. 6 en 1932 No. 2.

De instructies voor den directeur van het materieel der artillerie, den directeur van het materieel der intendance, de gewestelijke geniehoofden, den commandant van het bataljon genietroepen, den commandant der automobielcompagnie en de detachementscommandanten der automobielcompagnie zijn vastgesteld bij de alg. order 1926 No. 8 sub I.

De instructie van de gewestelijke intendanten is opnieuw vastgesteld bij de alg. order 1929 No. 5 sub III*c*.

F. MILITAIRE RECHTSPRAAK.

De „Rechtspleging bij de Landmacht'' en de „Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië (St. 1922 No. 163), zooals gew. laatstelijk bij de „Invoeringsordonnantie Militair Straf- en Tuchtrecht (St. 1934 No. 172) zijn opgenomen in St. 1932 No. 75 en ingevolge St. 1932 No. 49 in werking getreden op 1 Augustus 1932.

Bij St. 1934 No. 337 is bepaald, dat de ordonnanties van 28 Maart 1934 (St. No. 167) tot vaststelling van het Wetboek van Militair Strafrecht voor Ned.-Indië en van 28 Maart 1934 (St. No. 172), houdende bepalingen omtrent den overgang van de oude tot de nieuwe militaire straf- en tuchtwetgeving en tot het brengen van overeenstemming tusschen de bestaande wettelijke bepalingen en die nieuwe wetgeving, in werking treden met ingang van den len October 1934. Op dien zelfden datum is in werking getreden het bij ordonnantie van 28 Maart 1934 (St. No. 168) vastgestelde Wetboek van Krijgstucht voor Ned.-Indië (aangevuld bij gouvt. besl. van 24 Juni 1938 No. 33, St. No. 383).

G. VERSCHILLENDE VOORSCHRIFTEN EN BEPALINGEN.

I. Regeling nopens de ingeval van oorlog met een buitenlandschen vijand of bij oorlogsgevaar in het belang van de landsverdediging te treffen voorzieningen. (Leger-mobolisatie-ordonnantie). (St. 1919 No. 748, gew. 1921 No. 277).

II. Regeling van de gevolgen der verklaring in staat van oorlog of in staat van beleg van het gebied van N. I. of een gedeelte daarvan. (St. 1904 No. 372, gew. St. 1905 No. 274; 1913 No. 482 en 629; 1917 Nos. 572 en 733; 1918 No. 89; 1919 No. 660; 1921 No. 460 en 1922 No. 506).

III. Overdracht op het militair gezag in de Buitengewesten van de bevoegdheid om in geval van oorlog of opstand, indien de gemeenschap met den zetel der regeering is verbroken, zoo noodig het gebied, waarover bedoeld gezag zich uitstrekt, geheel of gedeeltelijk in staat van oorlog of beleg te verklaren. (St. 1904 No. 373).

IV. Regeling van de verhouding en de samenwerking tusschen burgerlijke en militaire gezaghebbenden. (St. 1927 No. 345, gew. 1933 No. 272 en 1934 No. 680, opgenomen in de algemeene order 1927 No. 11).

V. Verdediging. De aanwijzingen, mededeelingen en inlichtingen omtrent

aangelegenheden betrekking hebbende op de verdediging enz.; het reglement op het verleenen van toegang tot en het bezichtigen van verdedigingswerken, artillerie-inrichtingen of artillerie-magazijnen onder beheer van het departement van oorlog (St. 1916 No. 427, gew. 1917 No. 669, 1924 No. 345 en 1928 No. 512); de voorschriften nopens het houden van toezicht op het verleenen van vergunning tot toelating in verdedigingswerken enz., de bepalingen betrekkelijk het bouwen, planten en maken van andere werken binnen verboden kringen, om verdedigingswerken, of om militaire kampementen, gebouwen en inrichtingen (St. 1905 No. 540, gew. 1925 Nos. 147 en 148, 1932 No. 54 en 1935 No. 158); de maatregelen in het belang van de verdediging (aanleggen van wegen en bouwen van bruggen) (St. 1906 No. 170 en Bb. No. 8647) zijn opgenomen in de algemeene order 1902 No. 135, gew. 1929 No. 2, 1932 No. 3, 1934 No. 22 en 1935 No. 7.

VI. Inkwartiering. Bepalingen betreffende de inkwartiering van militairen en militaire personen (St. 1915 No. 268, gew. St. 1925 No. 565, 1926 No. 116, 1927 No. 546, 1928 No. 205 en 1931 No. 168 en 423) zijn opgenomen in de alg. order 1916 No. 5, gew. 1928 Nos. 1 en 11 en 1931 No. 10.

VII. Vliegtuigen. De kenteekenen van de legervliegtuigen zijn vastgelegd bij St. 1933 No. 127.

VIII. Photografietoestellen. De bepalingen voor het medenemen van photografietoestellen binnen de grenzen van Ned.-Indië komen voor in St. 1936 No. 426.

IX. Examens. *a.* Toelating jongelieden in N.-I. tot de Koninklijke Militaire Academie St. 1911 No. 593. Zie verder St. 1912 No. 23, 1914 No. 491, 1916 Nos. 489 en 497, 1924 No. 95. Reglement Academie St. 1912 No. 544, laatstelijk gew. 1933 No. 487.

b. Voorwaarden, waarop officieren van het leger tot *Hoogere Krijgsschool in Nederland* worden toegelaten enz., St. 1892 Nos. 49, 50, 51, 52, 53 en 142, 1893 Nos. 137 en 153, 1894 No. 82, 1895 No. 73, 1896 Nos. 194 en 195, 1897 No. 251, 1900 Nos. 124 en 323, 1904 No. 156, 1908 No. 487, 1910 No. 318, 1911 No. 329, 1913 No. 654, 1919 No. 790, 1920 No. 770, 1923 No. 445, 1924 No. 270, 1926 No. 419 en 1934 No. 377, alsmede de algemeene order 1871 No. 127, sub VII en 1892 No. 10, 1e Afdeeling.

c. Zij, die voor de betrekking van *militair apothekersassistent* wenschen in aanmerking te komen, moeten hebben voldaan aan het examen, bedoeld bij art. 17 Ned. St. 1878 No. 222 en art. 32 van het reglement op den burgerlijken geneeskundigen dienst in N.-I. (St. 1882 No. 97, 1897 No. 112 en 1899, No. 73). Zie Bb. Nos. 4115e 4183, 5882 en 8058.

d. Bb. No. 4366 reglement voor de opleiding van studenten in de geneeskunde aan de Nederlandsche universiteiten tot *officier van gezondheid* bij het leger of de zeemacht. (Zie ook Bb. 7381, 8129 en 10456, gew. 12817 jo. 10993 en 11919).

In Bb. 12093, gew. 12342 en 13360 zijn opgenomen „Bepalingen betreffende de opleiding van *opnemers-personeel* bij den Topografischen dienst''.

e. In Bb. 12460, gew. 12873, zijn o.m. opgenomen de „Bepalingen omtrent het afnemen van en het deelnemen aan het examen voor de benoembaarheid tot de betrekking van *architect der genie* in Nederlandsch-Indië''.

f. Gratificatie aan officieren voor het spreken van de *Atjehsche taal* afdeeling LVIII van het militair tarief No. 46c (Gouv. besluit van 18 Mei 1928 No. 47) en a.o. 1927 No.7

X. Bepalingen betreffende het korps commiezen, behoorende tot het K.N.I.L. Bb. 13600.

XI. Benoeming, bevordering, enz. Benoeming en ontslag van de opperofficieren St. 1934 No. 100. Bevordering en ontslag van de Europeesche en

de op gelijken voet behandelde officieren beneden den rang van opperofficier, zoomede van de op non-activiteitstelling van die officieren en van de opperofficieren St. 1934 No. 101 laatstelijk gew. St. 1938 No. 198 en 1939 No. 44.

Beoordeeling van de Europeesche officieren is vastgesteld bij art. 2 G. B. 6 Nov. 1925 No. 9 (St. No. 571) laatstelijk gew. G. B. 19 Mei 1938 No. 21 (Algemeene Order 1928 No. 8).

Over detacheering van officieren van het leger in Nederlandsch-Indië bij de landmacht in West-Indië handelt het Koninklijk besluit van 16 September 1908 No. 63, 29 April 1921 No. 79, 15 Februari 1924 No. 31, 31 September 1928 No. 32 en 12 Juli 1933 No. 58 (Algemeene Order 1928 No. 13).

Eene regeling betreffende de onderlinge rangs- en standsverhouding der officieren en der militairen beneden den rang van officier behoorende tot de Koninklijke Marine, het Leger in Nederland en het Leger in Nederlandsch-Indië is opgenomen in St. 1910 No. 559, gew. 1923 No. 550.

Eene regeling betreffende de onderlinge rangs- en standsverhouding der officieren en der militairen beneden den rang van officier behoorende tot het leger in Nederlandsch-Indië en de niet rechtstreeks tot het leger behoorende korpsen is opgenomen in St. 1934 No. 295.

XII. Verloven. Aan de officieren en onderofficieren kan verlof naar *Europa* worden verleend, onder genot van verlofstraktement, wegens ziekte of wegens langdurigen dienst, in het eerste geval voor den tijd in het geneeskundig certificaat vermeld doch ten hoogste voor één jaar.

Ook kan verlof naar *Europa* worden verleend wegens andere dringende redenen, doch slechts voor den tijd van hoogstens zes maanden en buiten bezwaar van 's Lands schatkist.

Verlof wegens langdurigen dienst wordt verleend voor den tijd van acht maanden na ten minste zes jaren dienst in Nederlandsch-Indië. Bedraagt de diensttijd meer dan zes jaren, dan wordt voor elk vol jaar boven dat getal de duur van het verlof met één maand verlengd, met dien verstande, dat het verlof nimmer wordt verleend voor langer dan een jaar. Aanspraak op verlof wegens langdurigen dienst wordt driemaal verkregen, telkens na ten minste zes jaren dienst in N.-I.

Zie verder omtrent verloven St. 1937 No. 640, gew. St. 1938 No. 454, alsmede St. 1894 No. 57, 1895 No. 30, 1915 No. 665 en Bb. 8445.

Omtrent de binnenlandsche verloven aan officieren en onderluitenants en aan militairen beneden den rang van onderluitenant zie men St. 1904 No. 451, gew. laatstelijk bij St. 1919 No. 269 en Bb. No. 6213 (Alg. orders 1904 No. 151).

Over het verleenen van binnenlandsch verlof aan Europeesche en Inlandsche burgerlijke en militaire landsdienaren, lid van den Volksraad zie St. 1918 No. 194.

Non-activiteit van militairen lid van het college van gedeputeerden eener provincie St. 1926 Nos. 106 en 380 en 1934 No. 103. Idem van militairen beneden den rang van onderluitenant St. 1934 No. 104.

In St. 1911 No. 383 jo. 1913 No. 277, 1930 No. 123 en 1932 No. 598 is opgenomen een Regeling omtrent het verleenen van kort verlof naar plaatsen buiten Nederlandsch-Indië; zie ook Bb. No. 7419.

Bij St. 1937 No. 640 is vastgesteld het Reglement op het verleenen van verlof, na opzending naar Nederland, aan militairen beneden den rang van onderofficier van het K. N. I. L.

In St. 1937 No. 640 is mede opgenomen het reglement op het verleenen van verlof, na opzending via Nederland naar Suriname of Curaçao aan militairen beneden den rang van onderluitenant van het K. N. I. L. (zie ook G. B. van 20 December 1930 No. 29).

Bij St. 1919 No. 718 is het Reglement op het verleenen van binnenlandsch verlof wegens langdurigen dienst aan militairen beneden den rang van onderluitenant vastgesteld (algemeene order 1904 No. 151).

Bij St. 1923 No. 467, laatstelijk gew. St. 1932 No. 600 is het Reglement omtrent het verleenen van binnenlandsche verloven aan burgerlijke landsdienaren, tot het Kon. Ned.-Ind. leger behoorende, vastgesteld.

XIII. Naamsverandering. Bb. No. 3746.

XIV. Reis- en verblijfkosten en transportmiddelen. Zie de Reisregelen (Kab. besch. ddo. 22-5-'37), de Reisordonnantie (G. B. van 27 April 1934 No. 2 — St. 1934 No. 211), het Reisbesluit (G. B. van 14 December 1936 No. 4 — St. 1936 No. 666) en het Militair Reisbesluit (G. B. van 16 Juni 1937 No. 37 — St. 1937 No. 387).

XV. Ontslag. Het algemeen voorschrift nopens het verlaten van den dienst bij het Kon. Ned.-Ind. leger van militairen beneden den rang van onderluitenant is opgenomen in de Alg. order voor het Kon. Ned.-Ind. Leger 1935 No. 11 zooals deze sedert is gewijzigd en aangevuld.

XVI. Pensionneering enz. De pensioensvooruitzichten der beroepsmilitairen zijn geregeld bij de volgende reglementen:

a. Reglement op het verleenen van pensioenen en van onderstanden voor eens aan de Europeesche en met dezen in pensioensvooruitzichten gelijkgestelde militairen beneden den rang van sergeant (wachtmeester) van het Koninklijk Nederlandsch-Indische leger. (Opnieuw vastgesteld bij artikel 1, onder III van het Koninklijk Besluit van 4 December 1919 No. 66 — Indisch Staatsblad 1920 No. 65 — zooals gewijzigd bij de Staatsbladen 1921 No. 25; 1921 No. 241; 1925 No. 350; 1926 No. 551; 1932 No. 26; 1934 No. 172 en 1936 No. 636);
Zie ook St. 1906 No. 167, laatstelijk gewijzigd bij St. 1920 No. 744.

b. Reglement op het verleenen van diensttijdpensioenen en onderstanden aan de Europeesche en de op gelijken voet behandelde officieren van het Koninklijk Nederlandsch-Indische leger. (Vastgesteld bij artikel 1, onder I, van het Koninklijk besluit van 2 December 1926 No. 30 — Indisch Staatsblad No. 551 — zooals gewijzigd bij de Staatsbladen 1928 No. 58; 1932 No. 26; 1934 No. 172; 1936 No. 636 en 1937 No. 125);

c. Reglement op het verleenen van diensttijdpensioenen en van onderstanden voor eens aan de Europeesche en de in pensioensvooruitzichten met dezen gelijkgestelde niet-Europeesche onderofficieren van het Koninklijk Nederlandsch-Indische leger. (Vastgesteld bij artikel 1, onder II van het Koninklijk besluit van 2 December 1926 No. 30 — Indisch Staatsblad No. 551 — zooals gewijzigd bij de Staatsbladen 1928 No. 58; 1932 No. 26; 1934 No. 172; 1936 No. 636 en 1937 No. 125);

d. Reglement op het verleenen van pensioenen en van onderstanden voor eens aan niet-Europeesche en in pensioensvooruitzichten met dezen gelijkgestelde militairen beneden den rang van sergeant-majoor (opperwachtmeester) van het Koninklijk Nederlandsch-Indische leger. (Vastgesteld bij de ordonnantie van 11 Mei 1927 — Staatsblad No. 265 — zooals gewijzigd bij de Staatsbladen 1932 No. 26; 1934 No. 172 en 1936 No. 636);
Zie ook St. 1927 No. 268.

Omtrent tijdelijke schorsing van pensioen, gagement of onderstand bij veroordeeling, zie St. 1905 No. 528 en de betrekkelijke pensioenreglementen. Herziening van pensioenen, gagementen of onderstanden die als gevolg van schrijf- of rekenfouten op een te hoog bedrag zijn gesteld, zie artikel 2 van G. B. 22 October 1905 No. 2.

Voor verstrekking van duplicaten, triplicaten, enz. van gagementsakten en certificaten, zie Bijblad No. 6018.

Bij St. 1934 No. 156 werden, in afwijking van de destijds bestaande pensioensbepalingen, bijzondere voorzieningen getroffen inzake het doen vervallen van militair-pensioen en de verschuldigde bijdragen ten behoeve van de eigenpensioenen.

Voor de verhooging van de vóór 1 Januari 1920 toegekende pensioenen en gagementen, zie de Staatsbladen 1921 No. 26; 1925 No. 377; 1927 Nos. 520 en 521; 1937 No. 443.

XVII. Weduwen- en Weezenfondsen. *Weduwen- en Weezenfonds der Europeesche officieren.* Dit fonds, bestemd tot onderhoud van weduwen en weezen van officieren der landmacht, wordt samengesteld uit de bijdragen van die officieren. Het reglement voor het fonds is vastgesteld bij St. 1923 No. 543, gew. laatstelijk bij St. 1938 No. 163 en ingevolge St. 1923 No. 582 in werking getreden op 1 December 1923. Uitvoeringsbepalingen Bb. No. 10520.

De gewone contributie bedraagt 5 ten honderd en wordt berekend zooals in art. 7 van het Reglement voor het fonds is aangegeven. (Zie ook art. 29, 30 en 32).

Het pensioen der weduwen wordt berekend naar den effectieven of geassimileerden rang door de overledenen bekleed (titulaire rangen blijven buiten aanmerking). Door weezen wordt een onderstand genoten als is vastgesteld in art. 19 (zie ook art. 35 en 38).

Geen onderstand wordt uitgekeerd aan weezen, die een vast ambt in 's Rijks- of 's Landsdienst bekleeden, dat wordt bezoldigd met minstens *f* 1 800.—, dan wel minstens *f* 1 500.— 's jaars, al naar mate het in of buiten de Koloniën wordt vervuld, alsmede aan wezen, die in het huwelijk zijn getreden.

Wanneer de weduwen of weezen zich in Nederlandsch-Indië elders dan op Java en Madoera bevinden, kunnen de pensioenen en onderstanden, onder nadere goedkeuring van den Beheerder van het fonds, verleend worden door den gewestelijken dienst der Militaire Administratie.

Aan de van Nederlandsch-Indië naar Nederland of van Nederland naar Nederlandsch-Indië vertrekkende weduwen en weezen kan een voorschot van een maand op het pensioen en den onderstand worden verleend boven het hun toekomende over de maand van vertrek. Het voorschot wordt aangezuiverd door stilstand van de uitkeering.

Belegging der kapitalen Bb. 10904, 11626 en 12109.

Weduwen- en weezenfonds van militairen, beneden den rang van officier. Dit fonds, bestemd tot onderhoud van weduwen en weezen van Europeesche militairen bij de koloniale troepen, beneden den rang van officier, wordt samengesteld uit bijdragen der deelgenooten en subsidiën van den Lande.

Het reglement van dit fonds is vastgesteld bij art. 1 van St. 1924 No. 419, gew. laatstelijk bij St. 1936 No. 691. Uitvoeringsmaatregelen Bb. No. 10658.

Met uitzondering van hen, die den leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt, zijn deelgenoot in en derhalve contributieplichtig aan het fonds de hieronder aangeduide Europeesche en met deze gelijkgestelde beroepsmilitairen:

a. bij de landmacht in Nederlandsch-Indië met inbegrip van de Koloniale Reserve:
   1e. de gehuwde militairen beneden den rang van officier;
   2e. de ongehuwde onderofficieren;
   3e. de ongehuwde militairen beneden den rang van onderofficier, die kinderen hebben, welke bij hun overlijden aanspraak op onderstand zouden kunnen doen gelden;

b. bij de landmacht in Suriname en Curaçao met inbegrip van de bij de politie dienstdoende militairen:

de gehuwde en ongehuwde militairen overeenkomstig de onder *a* gemaakte onderscheidingen.

De contributieheffing is geregeld bij de artikelen 5 t/m 11 van het Reglement.

Door de weduwe wordt een pensioen genoten als is vastgesteld in art. 20 (zie ook art. 21), terwijl aan de weezen een onderstand wordt toegekend als vastgesteld in art. 22.

Wanneer de weduwen of weezen zich in Nederlandsch-Indië buiten Java en Madoera bevinden, kunnen de pensioenen en onderstanden, onder nadere goedkeuring van den Beheerder van het fonds, verleend worden door den gewestelijken dienst der militaire administratie.

De pensioenen en onderstanden worden maandelijks uitbetaald.

Bij vertrek van een weduwe of wees, die pensioen of onderstand geniet, uit Nederland naar de Koloniën of omgekeerd, kan een voorschot van twee maanden worden verleend boven het toekomende over de maand van vertrek.

Belegging der kapitalen Bb. Nos. 10904, 11626 en 12109.

Bij St. 1933 No. 462 is vastgesteld een reglement op het verleenen van *pensioen* aan *weduwen van niet-Europeesche militairen.* Uitvoeringsvoorschriften St. 1933 No. 463 en Bb. 13127.

XVIII. Pensioenfondsen voor de militaire koloniale landsdienaren. Bij St. 1918 No. 846 zijn fondsen opgericht voor de pensioenen van de Europeesche en Inlandsche burgerlijke en militaire landsdienaren wier indiensttreding moet gerekend worden te zijn geschied met ingang van 1 Januari 1917 of later.

Voor de militaire landsdienaren zijn afzonderlijke fondsen ingesteld, n.l.:

a. voor de officieren van de landmacht;

b. voor de Europeesche en met dezen gelijkgestelde militairen beneden den rang van officier;

c. voor de niet-Europeesche militairen beneden den rang van officier.

De vermogens der fondsen worden gevormd door uitkeeringen ten laste van de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië.

De fondsen zijn rechtspersoon en gevestigd te 's-Gravenhage.

Het beheer der fondsen is geregeld bij St. 1919 No. 199, gew. 1922 No. 591, 1923 No. 93 en 1927 No. 72 terwijl de regeling van de directie en de bezoldigingen van het personeel der Ind. pensioen- en weduwen- en weezenfondsen is vastgesteld bij St. 1920 No. 726.

Het beheer der fondsen is geregeld bij Bb. No. 9603 en G. B. 25 Juni 1920 No. 79. Zie ook Bb. 11648. Belegging der kapitalen Bb. Nos. 10904, 11626 en 12109.

XIX. Geneeskundige behandeling van gepensionneerden. Het reglement voor den militairen geneeskundigen dienst (St. 1909 No. 225) bepaalt, dat die dienst kosteloos genees-, heel- en verloskundige hulp — hieronder ook specialistische behandeling (doch geen tandheelkundige) begrepen — verleent, voor zoover deze door dien dienst ter plaatse oogenblikkelijk kan worden gegeven en geneesmiddelen verstrekt ook aan binnen drie paal van het centrum der garnizoensplaats zich bevindende gepensionneerde officieren, gepensionneerde en gegageerde militairen beneden den rang van officier en gepensionneerde burgerambtenaren van het leger, met hunne gezinnen, zoomede aan hunne bij hen inwonende bedienden, voor zoover deze categorieën van landsdienaren voor 1 Juli 1932 in militairen of 's Landsdienst zijn getreden.

XX. Vrije woning. Huishuurvergoeding. Zie militair tarief No. 36, vastgesteld bij St. 1929 No. 60.

XXI. Onderscheidingsteekenen. Bij St. 1908 No. 374 jo. 1910 No. 440, gew. St. 1928 No. 328, 1932 No. 233 en 1934 No. 746, zijn de bepalingen betreffende de toekenning van onderscheidingsteekenen voor langdurigen trouwen militairen dienst bij het Leger vastgesteld.

Toekenning van het onderscheidingsteeken voor eervollen langdurigen Nederlandschen werkelijken dienst als officier werd toepasselijk verklaard op de reserve-officieren bij St. 1928 No. 447.

XXII. Keuringsreglement. Het Keuringsreglement voor vliegeniers en waarnemers is vastgesteld bij Bb. No. 9888, laatstelijk gew. 11144.

XXIII. Voorpraktijkregeling Drukkerijenpersoneel. Bb. No. 11811.

XXIV. Topogr. dienst. Opleidingskosten. Terugbetaling van opleidingskosten Bb. 12166.

H. INSTELLINGEN TEN BEHOEVE VAN GEWEZEN KRIJGSLIEDEN EN HUNNE NAGELATEN BETREKKINGEN.

Fonds ter aanmoediging en ondersteuning van den gewapenden dienst in de Nederlanden. Opgericht April 1815. De ondersteuning wordt verstrekt als gratificatie, omtrent wier al of niet voortduring men jaarlijks beslist. Daartoe gebruikt men de rente van het kapitaal van het fonds en de opbrengst der jaarlijksche collecte.

Het bestuur is opgedragen aan eene algemeene vergadering, een hoofdbestuur, districts-commissiën en plaatselijke commissën. De algemeene vergadering wordt gewoonlijk éénmaal 's jaars gehouden. Het hoofdbestuur heeft zijn zetel te *Amsterdam*. Districts-commisiën zijn gevestigd op 36 plaatsen in *Nederland*, terwijl ook te *Batavia* en op *Curaçao* commissiën werkzaam zijn. Plaatselijke commissiën worden in vele gemeenten in Nederland gevonden.

Koloniaal militair invalidenhuis Bronbeek. Bij Kon. besl. van 31 October 1862 No. 86 zijn de gebouwen op het landgoed *Bronbeek*, nabij Arnhem, verklaard te zijn bestemd tot koloniaal militair invalidenhuis.

Daarin worden volgens het bij Kon. besl. van 2 September 1921 No. 70 vastgestelde reglement, voor zooveel de ruimte toelaat, ter verpleging opgenomen gegageerde of gepensionneerde militairen van het leger in Nederlandsch-Indië en van de troepen in Suriname of Curaçao, zoomede ten hoogste vijftien gepensionneerde militairen (waaronder zes onderofficieren), die bij de Koninklijke Nederlandsche Marine, het korps Mariniers, of wel als gedetacheerd van het leger in Nederland, in de koloniën diensten op de vloot of bij de landmacht hebben bewezen.

De opneming van de hiervoren bedoelde oud-militairen geschiedt naar door den Minister van Koloniën vast te stellen regelen, met dien verstande dat vóórgaan zij, die hebben behoord tot het leger in Nederlandsch-Indië of tot de troepen in Suriname of Curaçao.

De aanvraag tot opneming wordt gericht tot den commandant van het gesticht, die het verzoek inwilligt of afwijst overeenkomstig de bepalingen van het reglement. Zie ook algemeene order 1922 No. 5.

J. KORPSEN NIET RECHTSTREEKS TOT HET LEGER BEHOORENDE.

Behalve over het leger heeft de Gouverneur-Generaal nog de beschikking over eenige andere gewapende korpsen, gesteld onder de inspectie van de divisie- of gewestelijke militaire commandanten.

Bij St. 1915 No. 481 is o.a. vastgesteld eene regeling van de positie der mobielverklaard vrijwilligerskorpsen. (Zie ook St. 1915 No. 658 en 1916 No. 296).

Vrijwilligerskorpsen.

Bij St. 1902 No. 331, aangevuld 1904 No. 383, 1915 No. 249, 1916 Nos. 241, 719 en 761 en 1917 No. 374, is eene regeling vastgesteld voor de door den G.G. als zoodanig erkende vrijwilligerskorpsen (zie ook Bb. No. 8604).

Zie voor de benoeming en bevordering van officieren bij die korpsen in de Buitengewesten, wanneer de verbinding met de Regeering is verbroken St. 1917 No. 574.

Aan die korpsen kan jaarlijks tegen betaling munitie uit 's Lands voorraad worden verstrekt (Bb. 12769). Voorschriften omtrent de verstrekking en de verantwoording van en het te houden toezicht op de wapening, de munitiën en de verdere tot het materieel der Artillerie behoorende voorwerpen Bb. No. 8856, gew. 12891 (1); Bb. No. 5875 afstand van andere militaire goederen. Bb. No. 6412 verstrekking trommen, hoorns en trompetten.

Bij Bb. No. 8640 zijn goedgekeurd de statuten en de uniform van de vereeniging „Vrijwilligerskorps Tapanoeli''.

Legioen van Mangkoe Nagoro.

Het in dienst houden van dit korps, ter beschikking van het Gouvernement, berust op eene van ouds aan het hoofd van het Mangkoe Nagorosche huis te Soerakarta opgelegde verplichting. Het bestaat uit den staf en anderhalf bataljon infanterie, waartoe behoort een afdeeling karabijnmitrailleurs. (Reglement Bb. No. 11798, gew. laatstelijk 13768).

Bij Kabinets beschikking van den Legercommandant van 7 Februari 1929 werd een verplegingsregeling voor het Legioen vastgesteld.

Barisans.

In het jaar 1831 hebben de Vorsten (Regenten) van Madoera, Soemenep, en Pamekasan zich bij contracten verbonden tot het oprichten dezer legerkorpsen, ter beschikking van het Gouvernement. Sedert de opheffing van het Inlandsch zelfbestuur in die landschappen — in het laatst van 1885 geheel doorgevoerd — zijn de korpsen van Pamekasan, Soemenep en Bangkalan gouvernements-barisans geworden. Tot het korps barisan te Bangkalan behoort eene afdeeling geweermitrailleurs. Zij zijn bestemd: in de eerste plaats tot handhaving van orde en rust op het eiland Madoera, indien de gewone middelen van politie te kort schieten en in de tweede plaats om bij oorlogen of expeditiën, hetzij zelfstandig, hetzij in vereeniging met korpsen van het leger, voor militaire doeleinden te worden aangewend. De barisans bestaan uitsluitend uit infanterie, worden door hunne eigen officieren gecommandeerd en staan onder toezicht van den gouverneur van Oost-Java, terwijl voor de leiding en oefening aan elk korps één kapitein (majoor) en eenige onderofficieren van het wapen der infanterie van het leger zijn toegevoegd met den naam van instructeurs. Reglement Bb. No. 12127, laatstelijk gew. 13768, terwijl bij Kabinets beschikking van den Legercommandant van 7 Februari 1929 een Verplegingsregeling voor de Barisankorpsen werd vastgesteld.

Prajoda's.

In 1936 werd op Bali een korps Prajoda opgericht. De oprichting was gegrond op het z.g. Pengajah dalem instituut. De Pengajah dalem, paleisdienstplichtigen, werden eertijds in den wapenhandel geoefend en vormden het eigenlijke leger der Balische Vorsten. Zij waren vrijgesteld van heerendiensten, en ontvingen voorts van den Vorst als belooning voor het verrichten van paleisdienst een sawah in eigendom.

---

(1) Verstrekking van wapenen en munitie aan schietvereenigingen Bb. 12769.

De Pengajah dalem zijn nog in het bezit van die sawahs.

Het korps Prajoda bestaat uitsluitend uit infanterie. Zij zullen in de toekomst door eigen officieren worden gecommandeerd. Thans bestaat het officierskorps en het kader nog uit personeel van het leger.

Bij G. B. van 5 Mei 1937 No. 14 werd het Voorloopig Reglement voor het korps Prajoda van Bali vastgesteld, terwijl bij Kabinetsbeschikking van den Legercommandant van 26 Juni 1937 een voorloopige verplegingsregeling voor het korps werd gearresteerd.

Voor leiding, oefening enz. wordt verwezen naar het hiervoor medegedeelde onder „Barisans''.

Reserve-korpsen van Oud-Militairen.

In verschillende plaatsen bestaan voorts reserve-korpsen van oud-militairen.

COMMANDEMENT DER ZEEMACHT EN DEPARTEMENT DER MARINE IN NEDERLANDSCH-INDIË.

De Gouverneur-Generaal is opperbevelhebber van de in Nederlandsch-Indië aanwezige zeemacht, behoudens hare administratieve betrekkingen tot het Departement van Defensie in Nederland. Hij beschikt over de schepen en vaartuigen en derzelver manschap in overeenstemming met de door den Koning gegeven voorschriften, zooals hij meest oorbaar acht voor de belangen van Nederlandsch-Indië (art. 31 I. S.).

De zorg en het beheer over de in Nederlandsch-Indië aanwezige zeemacht berust bij het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië, waarbij eveneens de Dienst van Scheepvaart en het Koninklijk Magnetisch en Meteorologisch Observatorium zijn ondergebracht. Het beheer van het Departement is opgedragen aan den Commandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië. Ontstentenis of tijdelijke verhindering zie St. 1928 No. 422. Ontstentenis of tijdelijke verhindering bij oorlogsgevaar en oorlog St. 1925 No. 473 en 1936 No. 335.

COMMANDANT DER ZEEMACHT.

Het bevel over de zeemacht in Nederlandsch-Indië wordt gevoerd door een op voordracht der Ministers van Defensie en Koloniën door de Koningin tot Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië benoemden vlag-officier der Koninklijke Marine, wien een luitenant ter zee der 1ste of 2de klasse als adjudant is toegevoegd (St. 1866 No. 140 en 1868 No. 57).

Bij St. 1922 No. 107 jo. St. 1936 No. 335 is aanteekening gehouden van de instelling van een Staf der Zeemacht en bepaald dat als Chef van dien Staf zal optreden het Hoofd der Afd. Defensie en Staf der Zeemacht van het Departement der Marine; dat verder tot dien Staf zullen behooren de officieren der zeemacht, daarvoor door den Commandant der Zeemacht aan te wijzen, en dat de oudste der ondergeschikt bij het Departement der Marine geplaatste officieren van den Staf der Zeemacht den titel zal voeren van Sous-chef van dien Staf.

Eene instructie voor den Chef van den Staf is vastgesteld bij besch. Commandant Zeemacht 29 Juli 1925 No. S. 130/1/10.

De Hoofdofficier der Zeemacht, belast met de betrekking van Hoofd der eerste afdeeling bij dat Departement, is tevens belast met de functie van Hoofd van den plaatselijken dienst der Zeemacht te Batavia, in welke functie hij o.m. optreedt als commandant van de Marine-afdeeling van het subsistentenkader aldaar.

De mobilisatie der marine en de bevoegdheden van den Commandant der Zeemacht bij mobilisatie zijn geregeld bij de vlootmobilisatie-ordonnantie St. 1921 No. 129 jo. St. 1925 No. 576.

De kenteekenen van een Nederlandsch oorlogsvaartuig en de onderscheidingsteekenen, uitsluitend door Nederlandsche oorlogsvaartuigen gevoerd, zijn opgenomen in St. 1935 No. 40. Een strafbepaling tegen het onrechtmatig voeren van deze onderscheidingsteekenen is opgenomen in art. 474 W. v. S.

Het verdrag van Brussel van 10 April 1926 (St. 1936 No. 548) bevat eenige eenvormige regelen betreffende de immuniteit van staatsschepen (toetredingen laatstelijk St. 1939 No. 9).

St. 1937 No. 188 bevat de nieuwe regelen ten aanzien van de toelating van oorlogsschepen van vreemde mogendheden met de zich in rust aan boord bevindende luchtvaartuigen binnen het rechtsgebied van Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao. De uitvoeringsvoorschriften hiervan zijn opgenomen in St. 1937 No. 535.

De kenteekenen van een militair vliegtuig van de Kon. Marine zijn vastgesteld bij Kon. besluit van 29 December 1932 No. 1932 (Ned. St. 688).

St. 1935 No. 409 bevat bepalingen op de toelating van vreemde militaire luchtvaartuigen in het rechtsgebied van Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao.

Bij Bb. No. 12439 zijn aan de Hoofden van plaatselijk bestuur, de Hoofdcommissarissen van politie en de havenmeesters aanwijzingen verstrekt betreffende de toelating van vreemde militairen, ingescheept aan boord van vaartuigen, geen oorlogsschip zijnde.

Bb. No. 934 bepaalt dat door 's Rijks oorlogsschepen geen aanspraak kan worden gemaakt op hulp- en bergloon van particuliere vaartuigen.

St. 1861 No. 68 bevat de regeling van de verhouding der zeemacht tot de landmacht bij krijgsoperatiën en het gebruik dat daarbij van de zeemacht kan worden gemaakt.

In St. 1935 Nos. 497 en 525, jo. 1938 No. 200 zijn de voorschriften ter handhaving van de orde en veiligheid in het Nederlandsch-Indische zeegebied opgenomen, terwijl de als maritieme kringen aangenomen watergebieden worden genoemd in St. 1935 No. 622, jo. 1937 Nos. 203 en 669.

De regeling betreffende de onderlinge rangs- en standsverhouding der officieren en der militairen beneden den rang van officier behoorende tot de Koninklijke Marine, het leger in Nederland en het leger in Nederlandsch-Indië is opgenomen in St. 1910 No. 559, 1923 No. 550 en 1938 No. 159.

Algemeene verhouding tusschen de Hoofden van gewestelijk bestuur en de Commandanten van Hr. Ms. Oorlogsschepen in N.-I. St. 1933 No. 97. Wisselen van ceremonieele bezoeken tusschen commandeerende officieren aan boord van schepen der Koninklijke Marine dienende, en autoriteiten aan den wal St. 1906 No. 192, 1919 No. 510, 1921 No. 522 en 1931 Nos. 233 en 373; Bb. No. 13025, voorzoover mogelijk ook van toepassing op de commandanten van vliegtuigen of vliegtuigverbanden. Het is, hoewel niet voorgeschreven, gebruikelijk eveneens bezoeken te wisselen met den Burgemeester ter plaatse.

De regeling der assimilatie van de rangen der consulaire ambtenaren met die der officieren van de zeemacht is vastgesteld bij Kon. besluit van 10 December 1906 No. 62.

Politieke zendingen van oorlogsschepen naar vreemde plaatsen Bb. No. 2563.

Aanwijzingen omtrent behandeling van aangespoelde of drijvende mijnen zijn opgenomen in Bb. No. 13834 en toegezonden aan alle daarvoor in aanmerking komende bestuursambtenaren.

Het reglement op de saluutschoten is opgenomen in St. 1910 No. 661, 1913 Nos. 307 en 717, 1922 No. 75, 1931 No. 393, 1937 No. 517 en 1938 No. 734.

De tekst van de Rechtspleging bij de Zeemacht is opgenomen in St. 1918 No. 11 en 1921 No. 574 (artt. 34 t/m 45), laatstelijk gewijzigd bij St. 1937 No. 292; zie ook St. 1918 No. 14.

Op grond van St. 1923 No. 366, gew. 1930 No. 361, wordt van de jaarlijks open te stellen plaatsen voor het Koninklijk Instituut voor de Marine te Willemsoord een door den Minister van Defensie te bepalen aantal plaatsen beschikbaar gesteld ter vervulling door jongelieden voor wie aan den Commandant der Zeemacht plaatsing wordt verzocht.

DEPARTEMENT DER MARINE.

Het Departement is verdeeld in de 1ste tot en met de 4de, de 7de en de 8ste afdeeling, het Hoofdkantoor van Scheepvaart, het Koninklijk magnetisch en meteorologisch observatorium, het kabinet van den Commandant der Zeemacht, de bureaux Juridische Zaken, Comptabiliteit, Bibliotheek, Archief en Expeditie.

Tot den werkkring van het Departement behooren:

a. het personeel en het materieel van de oorlogsvloot in N.-I. aanwezig, (St. 1896 No. 238, 1905 Nos. 115 en 350 en 1910 No. 77, dit laatste gew. St. 1919 No. 731);
b. het personeel en materieel der Gouvernements-marine;
c. het Marine-Etablissement, het Marine-stoomwezen en de Marine-magazijnen en steenkoolopslagen (St. 1888 No. 99);
d. de bebakening, de kustverlichting en het loodswezen;
e. de scheepsbouw (St. 1881 No. 133);
f. de havendiensten (St. 1912 No. 155);
g. de hydrographische dienst (St. 1894 No. 254);
h. de magnetische en meteorologische waarnemingen (St. 1882 No. 61);
i. de geneeskundige dienst;
k. het personeel en materieel der gewestelijke vaartuigen;
l. zeebrieven en jaarpassen;
m. scheepsmeting;
n. samenstelling van de Scheepvaartstatistiek;
o. bakengeld;
p. de administratieve dienst bij de zeemacht;
q. het toezicht op het personeel en materieel der N.-I. koopvaardijvloot.

Eskader in Nederlandsch-Indië.

De in dienst zijnde kruisers, eene divisie van in den regel 4 torpedobootjagers, een divisie van in den regel 4 onderzeebooten, zoomede 1 of 2 groepen van 3 vliegtuigen, zijn vereenigd onder den naam van „Eskader in Nederlandsch-Indië''; het bevel over het Eskader wordt gevoerd door een hoofdofficier (kapitein ter zee) of vlagofficier (Schout-bij-nacht).

Commandant der Marine te Soerabaja.

Te Soerabaja voert de Commandant der Marine, onder den Commandant der Zeemacht, het hoogste gezag voorzoover de Zeemacht betreft.

Het Marine-Etablissement te Soerabaja staat onder rechtstreeksch bevel van den Commandant der Zeemacht, doch wordt bij mobilisatie onder bevel van den Marine-Commandant gesteld.

Het materieel en het personeel van de oorlogsvloot in Nederlandsch-Indië aanwezig.

A. Materieel.

Volgens de defensiegrondslagen, vastgesteld bij Kabinetsrescript van 18 Maart 1927 No. 49, bestaat de Zeemacht in Nederlandsch-Indië uit:

a. de zeegaande vloot,
b. het drijvend materieel voor locale verdediging en versperring,
c. de maritieme luchtmacht en
d. de maritieme inrichtingen aan den wal.

Overzicht van de sterkte der scheepsmacht in Nederlandsch-Indië.

NAMEN der SCHEPEN	Te water gelaten in:	Standaard waterverplaatsing.	Grootste lengte in m.	Grootste breedte in m.	Diepgang in dm.	Machine-vermogen in P.K.	Bewapening	
				Opleidingsschip.				
Soerabaja	1909	5644	101,5	17,1	61,5	8080	kn. v/28 cm	2 st.
							„ „ 7,5 cm s. aut. No. 1	2 „
							„ „ 3,7 cm	2 „
							mitrailleur No. 2	2 „
							„ No. 4 l.k.	4 „
							„ v/40 mm No. 1	6 „
				Kruisers.				
De Ruyter	1935	6450	170,8	15,6	49	66000	kn. v/15 cm No. 9	6 st.
							„ „ 15 cm No. 10	1 „
							mitrailleur v/40 mm No. 3	10 „
							„ v/12,7 mm	8 „
							„ No. 4 l.k.	8 „
Java	1921	6770	153,3	16	55	72000	kn. v/15 cm No. 6	10 st.
							mitrailleur No. 4 l.k.	8 „
							„ v/12,7 mm	6 „
							„ „ 40 „ No. 3	8 „
				Kanonneerbooten.				
Flores	1925	1457	75,6	11,5 (11,9)	36	2000	kn. v/15 cm No. 7	3 st.
							„ „ 7,5 cm No. 6	1 „
							mitrailleur v/12,7 mm	4 „
							„ No. 4 l.k.	4 „
Soemba	1925	1457	75,6	11,5 (11,9)	36	2000	„ id.	id.
				Torpedobootjagers.				
Van Ghent	1926	1600	98,1	9,5	30	31000	kn. v/12 cm No. 5	4 st.
							„ „ 7,5 cm No. 6	2 „
							mitrailleur v/12,7 mm	4 „
							„ No. 4 l.k.	2 „
Evertsen	1926	1600	98,1	9,5	30	31000	kn. v/12 cm No. 4	4 st.
							„ „ 7,5 cm No. 6	2 „
							mitrailleur v/12,7 mm	4 „
							„ No. 4 l.k.	2 „
Kortenaer	1927	1600	98,1	9,5	30	31000	kn. v/12 cm No. 5	4 st.
							„ „ 7,5 cm No. 7	2 „
							mitrailleur v/12,7 mm	4 „
							„ No. 4 l.k.	2 „
Piet Hein	1927	1600	98,1	9,5	30	31000	kn. v/12 cm No. 4	4 st.
							„ „ 7,5 cm No. 7	2 „
							mitrailleur v/12,7 mm	4 „
							„ No. 4 l.k.	2 „
Van Galen	1928	1600	98,1	9,5	30	31000	kn. v/12 cm No. 4	4 st.
							„ „ 7,5 cm No. 7	1 „
							mitrailleur v/40 mm No. 1	4 „
							„ „ 12,7 mm	4 „
							„ No. 4 l.k.	2 „
Witte de With	1928	1600	98,1	9,5	30	31000	kn. v/12 cm No. 4	4 st.
							„ „ 7,5 cm No. 7	1 „
							mitrailleur v/40 mm No. 1	4 „
							„ „ 12,7 mm	4 „
							„ No. 4 l.k.	2 „

NAMEN der SCHEPEN	Te water gelaten in:	Standaard waterverplaatsing.	Grootste lengte in m.	Grootste breedte in m.	Diepgang in dm.	Machine-vermogen in P.K.	Bewapening	
Torpedobootjagers.								
Banckert	1929	1600	98.1	9,5	30	31000	kn. v/12 cm No. 4	4 st.
							„ „ 7,5 cm No. 8	1 „
							mitrailleur v/40 mm No. 1	4 „
							„ „ 12,7 mm	4 „
							„ No. 4 l.k.	2 „
Van Nes	1930	1600	98,1	9,5	30	31000	id.	id.
Mijnenleggers.								
Serdang	1897	680	53,9	9,5	36,5	1290	kn. v/3,7 cm st.	2 st.
							mitrailleur No. 2	2 „
							„ No. 4 l.k.	2 „
Pro Patria	1922	534	47	8,6	28,0	650	kn. v/7,5 cm s. aut. No. 4	1 st.
							mitrailleur No. 6	2 „
							„ No. 4 l.k.	1 „
Krakatau	1924	982	65	10,5	32,0	2500	kn. v/7,5 cm s. aut. No. 5	2 st.
							mitrailleur No. 6	2 „
							„ No. 4 l.k.	2 „
Pr. v. Oranje	1931	1206	66	11	34	1750	kn. v/7,5 cm No. 9	2 st.
							mitrailleur 40 mm No. 1	2 „
							„ v/12,7 mm	2 „
							„ No. 4 l.k.	2 „
Gouden Leeuw	1931	1206	66	11	34	1750	id.	id.
Onderzeebooten.								
K VII	1921	507	54	5,1	38	2 × 600	kn. v/7,5 cm No. 5	1 st.
							mitr. v/12,7 mm	1 „
K VIII	1922	520	64,4	5,6	36	2 × 700	kn. v/8,8 cm No. 1	1 st.
							mitrailleur v/12,7 mm	1 „
K IX	1922	520	64,6	5,6	36	2 × 775	id.	id.
K X	1923	520	64,6	5,6	36	2 × 775	id.	id.
K XI	1924	612	66,7	5,15	37	2 × 1200	kn. v/8,8 cm No. 2	1 st.
							mitrailleur v/12,7 mm	1 „
K XII	1924	612	66,7	6,15	37	2 × 1200	id.	id.
K XIII	1924	612	66,7	6,15	37	2 × 1200	id.	id.
K XIV	1932	843	73,6	6,5	39	2 × 1600	kn. v/8,8 cm No. 3	1 st.
							mitrailleur v/40 mm No. 2	2 „
K XV	1932	843	73,6	6,5	39	2 × 1600	id.	id.
K XVI	1933	843	73,6	6,5	39	2 × 1600	id.	id.
K XVII	1932	843	73,6	6,5	39	2 × 1600	id.	id.
K XVIII	1932	843	73,6	6,5	39	2 × 1600	id.	id.
Opnemingsvaartuigen.								
Tydeman	1916	1160	68,8	10	36	700	kn. v/7,5 cm s. aut. No. 2	1 st.
							„ 3,7 cm st.	2 „
							mitrailleur No. 2	2 „
Willebrord Snellius	1928	930	58,7	9,7	34	525	id.	id.
Mijnenvegers.								
Mijnenveger A	1929	179	42,8	6,0	15	700	mitrailleur No. 1	2 st.
B	1929	179	42,8	6,0	15	700	id.	id.
C	1929	179	42,8	6,0	15	700	id.	id.
D	1929	179	42,8	6,0	15	700	id.	id.
Jan van Amstel	1936	460	55,8	7,8	22	1600	kn. v/7,5 cm s. aut. No. 2	1 st.
							mitrailleur v/12,7 mm	4 „
							„ No. 4 l.k.	1 „

NAMEN der SCHEPEN	Te water gelaten in:	Standaard waterverplaatsing.	Grootste lengte in m.	Grootste breedte in m.	Diepgang in dm.	Machine-vermogen in P.K.	Bewapening	
				Mijnenvegers.				
Pieter de Bitter	1936	460	55,8	7,8	22	1600	kn. v/7,5 cm s. aut. No. 2 mitrailleur v/12,7 mm „ No. 4 l.k.	1 st. 4 „ 1 „
Abraham Crijnssen	1936	460	55,8	7,8	22	1600	id.	id.
Eland Dubois	1936	460	55,8	7,8	22	1600	id.	id.
				Torpedomotorbooten.				
T. M. III	1937	15,5	18,6	3,8	12	1260	mitr. v/7,7 mm No. 1 l.k. dubbel	2 st.

B. Personeel.

De sterkte der Koninklijke Marine in deze gewesten bedroeg op 1 September 1938 : 2790 Europeesche officieren en schepelingen en 1487 Inlandsche schepelingen.

De regeling betreffende het personeel der Koninklijke marine-*reserve* is opgenomen in St. 1925 Nos. 281 en 542; 1926 No. 283; 1927 No. 422; 1928 No. 31; 1929 Nos. 7 en 260; 1931 No. 405, 1932 No. 90; 1934 Nos. 591 en 664 en 1938 No. 356.

Voorschriften betreffende het personeel der Koninklijke marine-reserve in Ned.-Indië zijn opgenomen in St. 1926 No. 132, 1928 No. 524 en 1931 No. 481.

Het Reglement betreffende de Raden van onderzoek en van appèl, voor welke een reserve-officier kan worden gebracht, is opgenomen in St. 1926 No. 132.

De Wet tot regeling van de rechten en verplichtingen van zoomede betreffende de bevordering en het ontslag van de officieren der Kon. Marine-reserve is opgenomen in St. 1924 No. 492 en 1935 No. 449.

De Pensioenwet voor het personeel der Koninklijke Marine-reserve is opgenomen in St. 1926 Nos. 292 en 293, 1929 No. 337 en 1937 No. 615.

De regeling van den verplichten krijgsdienst in Nederlandsch-Indië is opgenomen in St. 1923 No. 408, 1924 Nos. 44, 45, 46 en 314, 1925 Nos. 46, 563, 564, 624 en 625, 1926 Nos. 66, 116, 117, 309, 314, 561 en 562, 1927 Nos. 376 en 415, 1928 Nos. 205, 211, 407 en 436, 1929 Nos. 152 en 153, 1930 Nos. 337, 338 en 429, 1931 Nos. 119, 189, 256, 374 en 375; 1932 Nos. 10, 89, 407 en 512; 1933 No. 91; 1934 Nos. 285, 294 en 574; 1936 Nos. 182, 381 en 383; 1937 No. 524.

De regeling van het korps Inlandsche schepelingen bij de Kon. Marine is opgenomen in St. 1936 No. 669, die van het korps Inlandsche bedienden bij de Kon. Marine in St. 1925 No. 552 en 1938 No. 108.

In St. 1934 No. 191, laatstelijk gewijzigd bij St. 1939 No. 17, is opgenomen de „Bezoldigingsregeling Inlandsche Schepelingen 1934''. In St. 1938 No. 145 en 1925 No. 150, (laatstelijk gew. 1938 No. 145), zijn opgenomen onderscheidenlijk een nieuwe regeling betreffende de geneeskundige behandeling van het militair personeel der Zeemacht en een regeling betreffende het verhuren van landswoningen bestemd voor militairen der Zeemacht.

Door of voor het personeel der oorlogsmarine te betalen verpleeggelden en

begrafeniskosten, St. 1925 No. 288, laatstelijk gewijzigd bij St. 1938 No. 261. Verpleeggelden voor gezinsleden, St. 1925 No. 504, laatstelijk gewijzigd bij St. 1934 No. 600.

Het reglement op het verleenen van pensioenen en onderstand voor ééns aan Inlandsche schepelingen bij de Koninklijke Marine is opgenomen in St. 1927 No. 269, gew. 1932 No. 27 en 1936 No. 637; uitvoeringsvoorschriften zijn opgenomen in St. 1927 No. 272 en Bb. No. 14068.

De regeling betreffende het verleenen van onderstand aan gewezen Inlandsche schepelingen der Kon. Marine, die zonder toekenning van pensioen uit den militairen dienst zijn ontslagen, is opgenomen in St. 1936 No. 244 en 1937 No. 4.

Voor toekenning van een herhaalden onderstand aan Inlandsche schepelingen, die vóór 1 Februari 1925 onder toekenning van een onderstand voor ééns uit den zeedienst zijn ontslagen zie St. 1910 Nos. 610 en 612, 1915 No. 558, 1917 Nos. 213 en 497 (art. 21, lid 15), 1918 No. 151, 1921 No. 57 en 1927 Nos. 270, 271, 272 en 521.

Regelen voor de toekenning van onderstand aan weduwen van gepensionneerde en gegageerde niet-Europeesche militairen van het Koninklijk Nederlandsch-Indische leger en van Inlandsche schepelingen der Kon. Marine Bb. Nos. 13496, 13533, 13631 en 14034.

Het reglement op het verleenen van pensioenen en onderstanden aan de weduwen en kinderen van in en door den dienst omgekomen Inlandsche schepelingen der Kon. Marine is opgenomen in St. 1910 No. 611, 1915 No. 558 en 1917 No. 497 (art. 21, lid 16).

Het reglement op het verleenen van pensioen aan weduwen van Inlandsche schepelingen der Kon. Marine is opgenomen in St. 1933 No. 462 en 1937 No. 656; uitvoeringsvoorschriften zijn opgenomen in St. 1933 No. 463 en 1937 No. 657.

Voor de geestelijke verzorging van het in Ned.-Indië aanwezige marinepersoneel zijn een vlootpredikant, een vlootaalmoezenier en een vlootgodsdienstleeraar als burgerlijke ambtenaren in dienst gesteld.

Voor de sociale verzorging van het in Ned.-Indië aanwezige marine-personeel is een Hoofdambtenaar voor sociale zaken bij de Kon. Marine in dienst gesteld.

De regeling van den overtocht voor rekening van den Lande van Nederland naar Ned.-Indië en omgekeerd voor de leden van de gezinnen van het militair personeel der Zeemacht is vastgesteld bij Kon. besl. van 17 Juni 1921 No. 41, sedertdien herhaaldelijk gewijzigd.

Zie verder „Gemeenschappelijke bepalingen''.

Het Marine-etablissement.

Het marine-etablissement waarin is opgenomen de outillage van de fabriek voor de marine en het stoomwezen, wordt verdeeld in de vakken: directie en administratie, scheepsbouw, stoomwezen, conservatie en uitrusting, politie, artillerie, pyrotechnische werkplaats, verificatie van zee-instrumenten, marinemagazijnen en geneeskundige dienst.

Het reglement van het etablissement is opgenomen in Bb. No. 13586. Aan het hoofd dier inrichting staat een directeur, die bij voorkeur gekozen wordt uit het korps officieren der Kon. Marine, en door wien het mindere personeel, volgens de terzake bestaande of te treffen regelen, wordt benoemd of aangenomen en ontslagen. Hij is bevoegd om jongelieden, die een ambacht wenschen aan te leeren, tegen een gering dagloon bij het etablissement werkzaam te stellen.

St. 1932 No. 426 bevat benoembaarheidseischen tot ingenieur voor scheepsbouw bij het marine-etablissement.

Renteloos voorschot aan tot burgerlijke betrekkingen, ressorteerende onder het Dep. der Marine, benoemde militairen der Zeemacht Bb. No. 12598.

Gebruik der Gouv. dokken aan het marine-etablissement Bb. No. 10889. Opname van particuliere schepen in de dokken Bb. No. 2788. Ingevolge G. B. 26 September 1917 No. 54 wordt het tarief voor de huur van de drijvende kraan vastgesteld door den Comm. Zeem. of door den Directeur van het Etablissement.

Vaststelling en in rekening brengen der kostprijzen van bij het etablissement uitgevoerde werken St. 1914 No. 332; zie verder Bb. No. 11318, 12837 en 13571.

Opneming der restanten in de magazijnen bij het marine-etablissement St. 1909 No. 327 jo. St. 1918 No. 393; zie ook Bb. No. 7052.

Met afwijking van Bb. Nos. 4625 en 4811 kunnen uit de marine-magazijnen goederen aan personeel der Kon. Marine voor eigen gebruik in dienst worden verstrekt tegen betaling van den kostenden prijs, zie Bb. No. 8508. Bb. No. 5830 verstrekking van afgekeurde werktuigen en materialen aan particuliere inrichtingen tot beoefening van ambachten.

Zie verder „Gemeenschappelijke bepalingen''.

De steenkoolopslagen.

Deze opslagen zijn onder het beheer van het Departement der Marine gebracht bij G. B. 12 Maart en 21 October 1863 Nos. 3 en 5.

Voorschriften tot regeling van het beheer over en de voorziening van de depôts van benoodigdheden der onder het Departement der Marine ressorteerende diensten en vaartuigen, Bb. No. 13666. Aanschaffing brandstoffen Bb. 6676.

In Bb. No. 12353 is opgenomen eene regeling voor vergoeding van overwerk aan het personeel van het Havenkantoor en van het Marine-steenkolendepôt te Tandjoengpriok.

Voor de vaststelling van den prijs der steenkolen zie Bb. No. 5106.

Plaatsing en inrichting van steen- en bruinkolenloodsen en de opstapeling in de open lucht St. 1913 No. 579 en 1917 No. 497 (art. 6, No. 218).

De geneeskundige dienst bij de Zeemacht.

Bestaat uit: 1 hoofd-officier van gezondheid als Hoofd, en de noodige officieren van gezondheid. Van deze laatsten is één belast met de functie van Hoofd der Marine-afdeeling in de C. B. Z. te Soerabaja.

Voorloopig nog als tijdelijken maatregel is de hoofd-officier van gezondheid in zijn functie als Hoofd van den Geneeskundigen Dienst der Zeemacht in Ned.-Indië, te Soerabaja geplaatst; hij is tevens belast met de betrekking van Chef van den Geneeskundigen Dienst der Marine aldaar.

Hospitaalschepen zie onder „Vreemde schepen''.

De administratieve dienst bij de Zeemacht.

Bestaat uit twee hoofd-officieren van administratie en de noodige officieren van administratie. Een hoofd-officier van administratie is geplaatst aan het Departement der Marine als Hoofd der 3de Afdeeling onder de onmiddellijke bevelen van den Commandant der Zeemacht. De tweede hoofd-officier is als Intendant der Marine geplaatst te Soerabaja.

Vermits een afzonderlijke intendancedienst niet bestaat, behoort tot den administratieven dienst tevens de zorg voor de voorziening in de benoodigde levensmiddelen en kleedingartikelen voor het personeel der in Ned.-Indië aanwezige scheepsmacht.

Zie verder „Gemeenschappelijke bepalingen''.

De Nederlandsch-Indische Marineraad.

De bij St. 1935 No. 478 ingestelde Nederlandsch-Indische Marineraad is van Staatswege belast met het onderzoek naar de oorzaken van rampen en ongevallen, overkomen aan Nederlandsche oorlogsvaartuigen, welke:

a. onder het opperbevel van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië staan;

b. hoewel eigenlijk behoorende tot de zeemacht in Nederlandsch-Indië, tijdelijk aan het opperbevel van den Landvoogd aldaar onttrokken zijn in verband met een van uit Nederlandsch-Indië naar het buitenland ondernomen reis;

c. van uit Nederland, Suriname of Curaçao op reis zijn naar Nederlandsch-Indië, met de bedoeling om aldaar onder het opperbevel van den Gouverneur-Generaal te worden gesteld.

Voor de uitvoeringsvoorschriften zie St. 1936 No. 180.

De Raad bestaat uit een voorzitter en vier leden, terwijl tevens zijn benoemd een plaatsvervangend voorzitter en de noodige plaatsvervangende leden. Aan elken Raad is een secretaris en een plaatsvervangende secretaris verbonden.

Het Koninklijk Magnetisch en Meteorologisch Observatorium.

Met de leiding van deze inrichting is onder de bevelen van den Commandant der Zeemacht belast de Directeur van het Koninklijk Magnetisch en Meteorologisch Observatorium. Instructie Bb. No. 12155.

Blijkens Bb. Nos. 8716 en 8889 worden ten einde tot een algemeene kennis te komen van den regenval regenwaarnemingen verricht. De daarvoor noodige regenmeters enz. worden verstrekt door den Directeur dier inrichting. Aan landsdienaren kan door den Commandant der Zeemacht, door tusschenkomst van de betrokken Departementshoofden of Hoofden van gewestelijk bestuur, het verrichten van regenwaarnemingen ambtshalve worden opgedragen. Aan particulieren, die zich willen verbinden om gedurende eenigen tijd waarnemingen te doen, kunnen bij wijze van uitzondering eveneens Observatoriumregenmeters worden verstrekt. Aanvragen daartoe worden gericht tot den Directeur van het Observatorium.

De Commandant der Zeemacht is bij Bb. No. 12373 gemachtigd om ten behoeve van het Observatorium uitgaven te doen voor toelagen voor bediening van weerkundige stations, schrijfloonen en overwerkgelden, toelagen ten behoeve van het assistenten-personeel voor het verrichten van wachtersdiensten, licht, schrijf- en teekenbehoeften, zoomede voor bedrijfskosten van de instrumentmakerswerkplaats en aankoop van boekwerken voor de boekerij.

Door het Observatorium wordt een maandelijksch en een jaarlijksch overzicht van den regenval uitgegeven. In de jaarboeken worden de uitkomsten van de meteorologische en magnetische waarnemingen te Batavia vereenigd. De waarnemingen van aardbevingen en vulkanische verschijnselen worden in het Natuurkundig Tijdschrift voor Ned.-Indië gepubliceerd; die met de seismografen van het Observatorium verkregen, in een maandelijksch bulletin. Bij Bb. No. 6570 werden de Hoofden van gewestelijk bestuur uitgenoodigd, om de blanco vraagstaten, door het Observatorium toegezonden ten behoeve van de

gelijkvormige berichtgeving over aardbevingen en vulkanische verschijnselen, uit te deelen en ter zake hunne medewerking te verleenen.

Sedert 1908 worden door het Observatorium voor Soerabaja's Oost- en Westgat, Belawan-Deli en Pontianak, sedert 1909 voor de Soengai Moesang Ketjil (Barito-rivier), sedert 1910 voor Palembang en Moearadjawa, sedert 1914 voor de Kleine Kapoeas (Pontianak), sedert 1925 voor Tjilatjap en sedert 1927 voor de Aroe-Baai (Poeloe Sembilan geul) de getijden vooruit berekend en deze verkrijgbaar gesteld bij de onderdepôts van zeekaarten en gidsen (zie „De hydrografische dienst''). Sedert 1933 worden ook stroomtafels berekend voor een elftal punten langs de scheepvaartroute Belawan—Singapore—Batavia.

In den loop van 1912 werden zoowel op Java als in de Buitengewesten secundaire meteorologische stations opgericht; de uitkomsten worden in een afzonderlijke publicatiereeks vereenigd.

Sedert October 1921 wordt door het Observatorium elken ochtend te 1u0m M.G.T. een tijdsein volgens het internationale, z.g. Onogo-schema via Malabar uitgezonden, sedert Maart 1937 alleen op een golflengte van 26,22 m (zender P.L.O.). Tevens wordt om 13 u. en 19 u. Java-tijd een tijdsein gegeven via de Niromzenders.

De voor verschillende landstreken in N.-I. geldende officieele tijd is geregeld in St. 1932 No. 412.

Sedert Juni 1935 werd een weerberichtendienst ten behoeve van het burgerlijk luchtverkeer georganiseerd. Telegrafische weerberichten worden dagelijks ontvangen uit een 23-tal plaatsen in Ned.-Indië en een 20-tal plaatsen uit Noord-Australië en Cocos-eiland. Voorts worden draadloos weerberichten ontvangen uit de Federated Malay States, Siam, Indo-China, China, de Philippijnen, Japan, Christmas-Island, Australië en Britsch-Indië. De weerberichten uit Indië worden uitgezonden door bovengenoemde Malabar-zender om 8 u. 50 en 16 u. 00 Javatijd en door de stations Batavia-Radio P.N.A. (705 m) om 5 u. 30 en 20 u. 00 Javatijd en Koepang Radio P.K.D. (600 m) om 8 u. en 14 u. 00 Celebestijd. Voor de weerberichten in Indië wordt gebruik gemaakt van de Internationale code (IIICLCM wwVhNh DDFWN PPPTT UURRtw en Pilot IIIGG HHddV5). De waarnemingen van de hoogtewinden op een 14-tal plaatsen met behulp van loodsballons, worden in een maandelijksch bulletin verspreid.

Een weerbericht tevens inhoudende een weersverwachting wordt dagelijks aan de pers en aan de Nirom verstrekt.

Dienst van Scheepvaart.

De Dienst van Scheepvaart is ingesteld bij St. 1905 No. 38.

Met de leiding van en het toezicht over dezen dienst is onder de bevelen van het Hoofd van het Departement der Marine belast de Hoofdinspecteur, Hoofd van den Dienst van Scheepvaart, die krachtens zijne betrekking optreedt als Hoofd van het Hoofdkantoor van Scheepvaart (St. 1911 Nos. 392 en 542, 1912 No. 43, 1913 No. 86 en 1914 No. 35). Voor zijne instructie zie Bb. No. 12365 jo. 13438.

De Dienst van Scheepvaart omvat:

a. de inspectie en het hoofdkantoor van scheepvaart;
b. de Gouvernements Marine;
c. de gewestelijke vaartuigen;
d. de bebakening en kustverlichting;
e. de haven- en loodsdiensten;
f. de hydrografie (met uitzondering van het personeel en materieel van de tot de Koninklijke Marine behoorende opnemingsvaartuigen), de verstrekking van zeekaarten en gidsen en de verzorging der Berichten aan Zeevarenden;

g. de aangelegenheden met betrekking tot het zeehaven- en scheepvaartregime in Nederlandsch-Indië, de zeebrieven en andere nationaliteitsbewijzen van schepen en vaartuigen, de scheepsmeting, scheepvaartstatistiek, bakengelden zoomede alle verdere zaken de scheepvaartwetgeving rakende;

h. het toezicht op de scheepvaart (koopvaardij) ingevolge de Schepenordonnantie 1935 (St. No. 66) en alle verdere bemoeiïngen met de scheepvaart, met uitzondering van de bemoeienis met den Raad voor de Scheepvaart;

i. het toezicht op de naleving van de overeenkomst met de Koninklijke Paketvaart Maatschappij betreffende het onderhouden van stoomvaartverbindingen in Nederlandsch-Indië;

j. de centrale aanschaffing van vaartuigen, lichters en dergelijke, zoomede van de daarvoor benoodigde machines, ketels, motoren e.d. ten behoeve van het Gouvernement van Nederlandsch-Indië.

Ingevolge G. B. 9 September 1916 No. 29 kunnen de aan het materieel van den dienst te treffen voorzieningen worden uitgevoerd in eigen beheer.

Bij St. 1924 No. 104 is bepaald dat voor de bestrijding van de kosten van kantoor- en lokaalbehoeften van het Hoofdkantoor van Scheepvaart jaarlijks kan worden beschikt over het daarvoor bij de begrooting uitgetrokken bedrag.

Bij G. B. 1 October 1914 No. 26 is bepaald dat bij ontstentenis van een of meer der aan boord van de gewestelijke vaartuigen en die voor den havendienst geplaatste schepelingen de beheerders der gewestelijke vaartuigen resp. de betrokken havenmeesters bevoegd zijn om tijdelijk hulppersoneel in dienst te nemen tegen daggeld.

Maatregelen tot handhaving van orde en tucht onder de mindere schepelingen aan boord der schepen van de bebakening, van de kustverlichting en van het haven- en loodswezen zijn vastgesteld bij St. 1900 No. 192.

De aanwerving van mindere schepelingen voor de haven- en loodsdiensten en van het personeel voor de gewestelijke vaartuigen, is geregeld bij St. 1911 No. 416. Voor wat betréft het werfloon zie St. 1912 No. 279.

Bij Bb. No. 11793 is bepaald dat het vervoer van het personeel, bij dienstreizen, waarbij gebruik moet worden gemaakt van de door het Land dan wel door particulieren geëxploiteerd wordende spoor- en tramwegen (automobieldiensten), zooveel mogelijk zal geschieden op reisaanvragen.

Naamgeving aan Gouv. vaartuigen Bb. No. 6194.

Ten behoeve van de opleiding van personen voor de betrekking van motorist aan boord van 's Lands motorvaartuigen kan worden beschikt over het daarvoor bij de begrooting uitgetrokken bedrag.

Ingevolge Bb. No. 11234, gew. Bb. No. 11750 en 12552, wordt jaarlijks een bedrag van *f* 10 000.— beschikbaar gesteld voor opleiding van personen tot het examen voor het diploma van stuurman Indische kleine vaart of voor de locaalvaart, en van machinedrijver of motordrijver.

Het personeel en materieel der Gouvernements marine.

De Gouvernements Marine is sedert 1897 (St. No. 306) een burgerlijke instelling.

Hare bewapening (G. B. 22 November 1910 No. 5) is van louter politioneele strekking. Bij mobilisatie kan de Gouv. Marine worden gemilitairiseerd, St. 1929 No. 110.

De schepen der Gouv. marine staan ter beschikking van de Hoofden van gewestelijk bestuur of eenige andere gezaghebbenden en worden hoofdzakelijk gebezigd tot:

1e. vervoer van ambtenaren, officieren, 's Lands goederen en gelden;

2e. politietoezicht binnen de territoriale wateren;
3e. alle verdere diensten, welke bepaaldelijk moeten, dan wel op de beste en minst kostbare wijze kunnen worden verricht door de schepen der Gouvernements Marine;
4e. toezicht op de vloot der gewestelijke vaartuigen en op de kustverlichting, de bebakening en betonning in den Archipel.

Het reglement voor het korps mindere schepelingen is opgenomen in St. 1936 No. 687.

Bepalingen ten aanzien van het Gouv. kabelschip zijn opgenomen in Bb. No. 7570 jo. 12994, terwijl toelagen zijn vastgesteld voor de ambtenaren en beambten der Gouv. marine, die aan boord van dezen bodem worden geplaatst. Premie aan de mindere schepelingen van het kabelschip voor het verrichten van kabelwerkzaamheden G. B. 26 Juli 1934 No. 9. Verhuren kabelschip Bb. No. 7614.

Toelagen 1ste officieren en 2de werktuigkundigen werkzaam als gezaghebber of hoofdwerktuigkundige (G. B. 13 Juni 1934 No. 25).

Bij plaatsing bij de slibvaartuigen ten dienste van de uitdieping der kleine Kapoeasgeul wordt een vergoeding voor voeding uitgekeerd gelijk aan het voedinggeld, zooals dat voor de ambtenaren der Gouvernements Marine bij plaatsing aan boord van de schepen van dien diensttak is vastgesteld.

Zie over pensioenen aan mindere schepelingen St. 1926 Nos. 550 en 554 jo. Bb. No. 11501; handhaving tucht op de schepen St. 1914 Nos. 587 en 713; toekenning der medaille voor trouwen dienst St. 1861 No. 84 en 1863 No. 22, voeding en huisvesting op eene plaats waar geen Gouv. stoomschip is, Bb. No. 9814.

Reglement op den victualiedienst en het voedingtarief voor mindere schepelingen is vastgesteld bij beschikking van den Comm. Zeem. van 22 October 1937 No. Sch. 161/1/3.

Bijzondere voorwaarden voor benoembaarheid tot gezaghebber, officier, werktuigkundige en vierde werktuigkundige St. 1929 No. 150, mede de examenprogramma's bevattend. Exameneischen in N.-I. voor de verschillende rangen bij de Gouv. marine Bb. No. 11971.

Bb. No. 13890 bevat bepalingen betreffende opleiding van 2de officieren en 2de, 3de en 4de werktuigkundigen bij de Gouvernementsmarine voor den hoogeren rang.

Bb. No. 12941 toelage aan den ambtenaar der Gouvernements Marine, in het bezit van getuigschrift voor radiotelegrafist.

Voor het kostuum voor de ambtenaren bij de Gouv. marine zie Bb. Nos. 8946, 10163, 10411, 10943, 13156 en 13402.

Indemniteit voor voeding van de ambtenaren der Gouv. marine, zie G. B. 23 December 1933 No. 2. Bij St. 1926 No. 557 zijn vastgesteld de voordeelen bij de berekening van pensioen, wachtgeld, non-activiteitstraktement en verlofstraktementen dier ambtenaren, terwijl bij Regeeringsomslagvel van 24 December 1936 No. 29951 werd bepaald dat deze voordeelen ook medetellen voor de berekening van onderstand.

Bij St. 1920 No. 158 en St. 1938 No. 176 is bepaald, dat de 1ste, 2de en 3de stuurman en 1ste, 2de, 3de en leerling-machinist der Gouv. Marine voortaan den titel zullen voeren van 1ste(n), 2de(n) en 3de(n) officier en van hoofd-2de(n), 3de(n) en 4de(n) werktuigkundige.

Officieren en werktuigkundigen bij de Gouvernements Marine krijgen bij plaatsing aan den wal eene toelage van *f* 60 per maand, wegens gemis van voeding en verplicht verblijf aan den wal.

De Commandant der Zeemacht is gemachtigd om een deel van het traktement der ambtenaren en beambten, behoorende tot de Gouv. marine, te doen uit-

betalen aan hun wettig gezin en hunne familiebetrekkingen in N.-I. (Bb. No. 13115). Binnenlandsche verloven wegens andere gewichtige redenen dan ziekte Bb. No. 4074. Verleenen van voorschotten aan tot 3den officier aangestelde personen Bb. No. 4083.

Overvoer van personeel der Gouv. marine met particuliere schepen en bij reizen per spoor of stoomtram, zie Algemeen Reisreglement.

Aanspraak op geneeskundige behandeling van Landswege en op verstrekking van medicijnen en verbandmiddelen ten behoeve van de gezinsleden en inwonende bedienden van het personeel der Gouvts. marine, zie besch. Comdt. Zeemacht 17 April en 26 Mei 1925 Nos. Sch. 135/1/4 en Sch. 135/1/10. Omtrent verpleeggelden, verschuldigd door het personeel bij opneming in eenige ziekeninrichting, zie St. 1925 Nos. 289 en 504. Omtrent verpleeggelden, verschuldigd voor gezinsleden van personeel bij verpleging in ziekeninrichtingen, zie het militair tarief No. 39 (St. 1925 No. 59), afdeeling C, § 7 (1), laatstelijk gew. Bb. No. 13338 en St. 1935 No. 43.

De ambtenaren der Gouv. marine, die krachtens het ingetrokken St. 1872 No. 190 riddersoldij der Militaire Willemsorde genieten, blijven in het genot van die soldij (St. 1905 No. 140).

Vergoeding bij verlies of beschadiging van goederen van personeel bij den Dienst van Scheepvaart, zie St. 1919 No. 204.

Overvoer van Gouv. passagiers met schepen der Koninklijke Marine, der Gouv. marine en voor de Bebakening en Kustverlichting, zie G. B. 2 April 1928 No. 16, 20 Jan. 1933 No. 1, 2 Aug. 1934 No. 21, 31 Juli 1935 No. 24 en 29 Sept. 1936 No. 21.

Zie verder het algemeene gedeelte onder „Dienst van Scheepvaart'' en de „Gemeenschappelijke bepalingen''.

Militairisatie der Gouv. marine St. 1930 No. 364, gew. St. 1934 No. 8 en 1937 No. 194.

Overzicht van de schepen der Gouvernements Marine.

NAAM.	Gebouwd.		Lengte in m (tusschen de loodlijnen).	Breedte in m.	Diepgang in m.	Waterverplaatsing in tonnen van 1016 kg.	Machinevermogen in Ind. P. K.	Proeftochtvaart in zeemijlen.	Sterkte der bemanning.		STATION.
	Plaats.	Jaar.							Europeanen.	Inlanders.	
Albatros.	Vlissingen.	1912	50,00	9,50	3,32	891,9	1151	12,30	8	46	Amboina.
Orion.	Soerabaja.	1912	55,92	9,03	3,76	1062	1380	14,20	11	60	Uit dienst.
Aldebaran.	Id.	1913	53,36	8,20	3,50	892	819	12,30	6	38	Logementsschip Soerabaja.
Bellatrix.	Amsterdam.	1914	53,40	9,00	3,00	773,26	823,26	12,10	7	38	Uit dienst.
Canopus. 2)	Id.	1914	53,40	9,00	3,00	773,26	842,20	12,40	8	42	Tandjoengpriok.
Deneb.	Id.	1915	53,40	9,00	3,00	773,26	817	12,55	7	42	Tandjoeng-pinang.
Gemma. 2)	Rotterdam.	1918	53,40	9,00	3,20	845	826	11,89	8	42	Tandjoengpriok.
Eridanus. 1)	Soerabaja.	1918	56,50	9,00	3,52	996,05	840	12,30	11	86	Tandjoengpriok.
Fomalhaut.	Id.	1923	56,75	9,47	3,37	1000,96	855,5	13,40	8	48	Amboina.
Sirius.	Gorinchem.	1922	55,64	9,54	3,30	1018,45	916	12,78	8	47	Makassar.
Wega.	Id.	1922	55,64	9,54	3,28	1013,50	939,5	12,28	8	45	Oelee Lheue.

1) Opnemingsvaartuig.
2) Algemeenen dienst.

NAAM.	Gebouwd. Plaats.	Gebouwd. Jaar.	Lengte in m (tusschen de loodlijnen).	Breedte in m.	Diepgang in m.	Waterverplaatsing in tonnen van 1016 kg.	Machinevermogen in Ind. P. K.	Proeftochtvaart in zeemijlen.	Sterkte der bemanning. Europeanen.	Sterkte der bemanning. Inlanders.	STATION.
Zuiderkruis. (4)	Amsterdam.	1923	78,02	11,20	4 335	2661 36	1718	12,50	8	60	Soerabaja.
Merel. 3)	Soerabaja.	1927	46,40	8,40	2.76	600	699,5	12.16	8	36	Koepang.
Valk. 4)	Rotterdam.	1929	70,10	9.02	2 81	1010,9	3355	18 00	9	56	Tandjoengpriok.
Arend. 4)	Id.	1929	70,00	9,00	2.81	1010,9	3350	18.00	9	56	Soerabaja.
Rigel. 4)	Amsterdam.	1931	67,50	11,04	3,06	1631	1453	12,71	8	59	Soerabaja.
Reiger. 3)	Soerabaja.	1930	47,78	8,43	2,775	592	707	12,06	8	36	Amboina.
Fazant. 3)	Id.	1931	47,78	8,40	2,877	623 89	768	12,16	7	36	Menado.
Tydeman. 1) 4)	Id.								11	77	Tandjoengpriok.

Het personeel en materieel der gewestelijke vaartuigen.

Behalve vaartuigen behoorende tot de Gouv. marine zijn in de meeste residenties in het belang van den dienst nog gewestelijke vaartuigen gestationneerd (St. 1911 No. 285, gew. St. 1929 No. 35, waarbij de Hoofdinspecteur, Hoofd van den Dienst van Scheepvaart werd aangewezen als de gezaghebbende door wien de formatie en de bezoldiging van het personeel, zoomede de verdere uitgaven ten behoeve van de gewestelijke vaartuigen binnen de grenzen der begrooting worden geregeld). De djoeragans en de machinedrijvers (motoristen en hulpmotoristen) op deze vaartuigen worden benoemd (tewerkgesteld) en ontslagen door den Hisp. Scheepv., (St. 1910 No. 157), het overige personeel door den beheerder van het betrokken vaartuig (St. 1912 No. 165).

Bij St. 1912 No. 164, gewijzigd door St. 1938 No. 200, zijn bepalingen vastgesteld tot handhaving van de orde en tucht aan boord der gewestelijke vaartuigen.

Verstrekking van munitie tot het houden van schietoefeningen door de bemanningen Bb. No. 5531; verstrekking van kleeding aan de schepelingen G. B. 27 Febr. 1903 en 21 Jan. 1916 Nos. 2 en 27 (art. 3); verhaal der schade wegens onvoldoende zorg voor genoemde vaartuigen, Bb. No. 6126.

Zie verder het algemeene gedeelte onder „Dienst van scheepvaart'' en de „Gemeenschappelijke bepalingen''.

De bebakening en de kustverlichting.

De havenmeesters zijn, tenzij anders is bepaald, belast met het toezicht op de bebakening, de kustverlichting en het loodswezen binnen het ressort, waarin zij geplaatst zijn.

In artikel 19 van het Reedenreglement (St. 1924 No. 500, gew. St. 1935 No. 48) zijn verbodsbepalingen vastgesteld tot beveiliging o.m. van de bebakening en de kustverlichting.

---

1) Opnemingsvaartuig.
3) Motorschip.
4) Dubbelschroefschip.

Zie omtrent de tot dezen diensttak behoorende vaartuigen en het personeel, St. 1889 No. 235, 1905 No. 312 en 1934 No. 660, alsmede Bb. No. 3388.

Ingevolge zijne instructie is de Hoofdinspecteur, Hoofd van den Dienst van Scheepvaart, bevoegd tot detacheering van personeel der Gouv. marine op de schepen der bebakening en kustverlichting en bij St. 1934 No. 370 zijn toelagen vastgesteld voor ambtenaren en beambten der Gouv. marine tijdens hunne plaatsing aan boord dezer schepen.

Bij St. 1924 No. 322 is bepaald, dat door den Comdt. Zeemacht het bedrag zal worden vastgesteld der vergoeding voor voeding van de mindere schepelingen der vaartuigen van de bebakening en kustverlichting.

Regelen betreffende het beheer en de bediening der kust- en havenlichten Bb. No. 12062.

Verstrekking van blauw baai voor lichtwachterspersoneel Bb. Nos. 3090 en 7951. Verstrekking van kleedingstukken ten behoeve van de Inlandsche opvarenden van de stoomschepen ten dienste der bebakening en kustverlichting G.B. 17 April 1903 No. 7.

Zie verder het algemeene gedeelte onder „Dienst van Scheepvaart'', en de „Gemeenschappelijke bepalingen''.

Overzicht van de schepen der bebakening en kustverlichting.

NAAM.	SOORT.	Gebouwd.		Lengte in m (tusschen de loodlijnen).	Breedte in m.	Diepgang in m.	Waterverplaatsing in tonnen van 1016 kg.	Machine vermogen in Ind. P. K.	Proeftochtvaart in zeemijlen.	Sterkte der bemanning.		STATION.
		Plaats.	Jaar.							Europeanen.	Inlanders.	
Hoofdinspecteur Zeeman.	Stoomschip	Amsterdam	1909	50,0	9.20	3.07	803	754	10,3	8	45	Tg. priok.
Castor.	Motorschip	Soerabaja. Mar. Etabl.	1915	49,7	10.00	3,0	670	500	8,5	6	37	uit dienst.
Pollux.	Stoomschip	Nederland.	1922	55,6	9,5	3,18	1012	564	1065	8	45	Soerabaja.

De havendiensten en het loodswezen.

Op den dienst der havenmeesters hebben de navolgende regelingen en voorschriften betrekking:

Schepenordonnantie-1935 (St. 1935 Nos. 66 en 343);

Schepenverordening-1935 (St. 1935 No. 344);

Constructieverordening-passagiersschepen-1935 (St. 1935 No. 345);

Uitwateringsverordening-1935 (St. 1935 No. 348);

Regelen voor de naleving der Nederlandsche Schepenwet (St. 1934 No. 12);

Scheepsmetingordonnantie-1927 en -besluit-1927 (St. Nos. 210 en 212, 1928 No. 350);

Reedenreglement (St. 1924 No. 500, 1927 No. 287, 1930 No. 381, 1935 Nos. 48 en 492, 1937 No. 622, 1938 No. 143;

Binnenschepen-ordonnantie (St. 1927 No. 289, 1929 No. 111);

Loodsdienst-ordonnantie en -besluit (St. 1927 Nos. 62 en 63 jo. St. 1928 No. 249, 1930 Nos. 236 en 425; 1931 No. 163; 1932 No. 57, 1933 Nos. 77 en 284 en 1934 No. 402, 1935 Nos. 159, 367 en 570, 1936 No. 565, 1937 No. 548 jo. 1938 No. 114);

Bakengeldordonnantie en -verordening-1935 (St. 1935 Nos. 468 en 469 en 1936 Nos. 651 en 652);

Kapoeasgeld (St. 1926 No. 192);

Toelatingsbesluit van vreemde oorlogsschepen (St. 1937 No. 188); Uitvoeringsvoorschriften toelatingsbesluit vreemde oorlogsschepen (St. 1937 No. 535);

Regeling van de teboekstelling van schepen (St. 1933 No. 48, 1938 No. 1);

Zeebrieven- en scheepspassenbesluit-1934 (St. 1934 No. 78, 1935 No. 89, 1937 No. 629);

Zeebrieven- en scheepspassenordonnantie-1935 (St. 1935 No. 492, 1937 No. 591, 1938 No. 1);

Zeebrieven- en scheepspassenverordening-1935 (St. 1935 No. 564, 1936 No. 157, 1937 No. 592);

Monsteren van schepelingen (St. 1924 No. 214, 1938 No. 518);

Monsteren van Inlanders op vreemde schepen, bestemd naar buiten N.-I. gelegen plaatsen (St. 1835 No. 29, 1937 No. 530);

Regeling van de terugzending van achtergebleven schepelingen (St. 1938 No. 393 en 394);

Kinderarbeid aan boord van schepen (St. 1926 No. 87, 1938 No. 1);

Vergoedingen aan havenmeesters voor werkzaamheden, op verzoek van belanghebbenden en tarief voor het opmaken en verlijden van scheepsverklaringen en daarmede samenhangende werkzaamheden (St. 1923 No. 115, 1927 No. 312, 1929 No. 192, 1930 Nos. 124 en 412, 1936 No. 436);

Indische Scheepvaartwet (St. 1936 No. 700) en -verordening (St. 1936 No. 703, 1937 Nos. 145 en 609, 1938 No. 202);

Territoriale zee- en maritieme kringen-ordonnantie (St. 1935 No. 497, 1938 No. 200) en -verordening (St. 1935 No. 525);

Registratie-verordening vreemde zeevisschersvaartuigen (St. 1938 No. 201);

Kustvisscherij-ordonnantie (St. 1927 No. 144, 1928 No. 185, 1933 No. 126, 1935 No. 497 en 1937 No. 570);

Pelgrimsordonnantie (St. 1922 No. 698, 1923 Nos. 15 en 597, 1924 No. 529, 1925 No. 258, 1927 No. 286, 1932 No. 554); reispassen van bedevaartgangers naar Mekka (St. 1927 No. 508, 1930 No. 386, 1931 No. 44);

Quarantaine-ordonnantie (St. 1911 Nos. 277, 302 en 669, 1913 No. 322, 1917 Nos. 497 en 647, 1920 No. 676, 1923 No. 23, 1924 No. 479 en 1925 Nos. 57 en 258, Faciliteitenbesluit-1934);

Epidemie-ordonnantie (St. 1911 Nos. 299 en 394, 1914 Nos. 552, 693 en 788, 1916 No. 395, 1917 No. 497, 1920 No. 676, 1921 Nos. 188 en 781, 1923 No. 24, 1924 No. 479, 1925 No. 258, 1927 No. 7, 1936 No. 583, 1937 No. 521);

Influenza-ordonnantie (St. 1920 No. 793, 1921 No. 344, 1927 No. 258);

Toelatingsbesluit (St. 1916 No. 47, 1920 No. 462, 1921 No. 168, 1922 Nos. 447 en 725, 1924 Nos. 53 en 54, 1927 Nos. 255 en 383, 1931 No. 159, 1933 No. 438, 1934 No. 397 en 1938 No. 472) *);

Emigratie van Inlanders uit N.-I. naar Suriname (St. 1896 No. 72, 1897 No. 56, 1898 No. 299, 1900 Nos. 171 en 283, 1910 No. 219, 1913 No. 517, 1916 No. 17, 1917 No. 497, 1921 No. 194);

Aanvaringsreglement (St. 1914 No. 225, 1919 No. 155) en Binnenaanvaringsreglement (St. 1914 No. 226, 1919 No. 155, 1924 No. 501);

Petroleumvervoerordonnantie en -verordening (St. 1927 No. 214 en 1928 No. 144);

Reglement op invoer, bezit, aanmaak, vervoer en gebruik van ontplofbare stoffen (St. 1893 No. 234, 1896 No. 263, 1902 Nos. 206 en 235, 1909 No. 308, 1913 No. 245, 1916 No. 410, 1926 No. 133, 1930 No. 39);

*) Zie onder de bijlagen van dit deel.

Vuurwapenordonnantie (in- en uitvoer)-1925 (St. No. 498, 1926 No. 257, 1927 No. 88, 1932 No. 535, 1935 No. 497); Vuurwapenordonnantie (bezit, handel en vervoer)-1925 (St. No. 499, 1926 No. 257, 1932 No. 535, 1935 No. 497);

Vuurwerkordonnantie-1932 (St. No. 143, 1933 No. 9);

Uit- en invoer van vee (St. 1912 No. 432, 1913 Nos. 268 en 598, 1914 No. 475, 1917 Nos. 9 en 732, 1923 No. 289, 1925 Nos. 163 en 433, 1926 No. 569, 1928 No. 51, 1931 No. 168, 1936 Nos. 205 en 715, 1937 No. 153);

Aan de havenmeesters en als zoodanig dienstdoende ambtenaren is bij St. 1916 No. 476 de bevoegdheid verleend tot het opleggen van straffen aan het onder hen gesteld minder personeel voor den havendienst.

De regeling van ontslag en benoeming van het minder personeel voor den havendienst is opgenomen in St. 1914 No. 402.

Aanschaffing van schrijfbenoodigdheden voor havenkantoren G. B. 16 Juli 1922 No. 51.

De hydrographische dienst.

Voor hydrographische opnemingen zijn o.a. in dienst een stoomschip der Gouv. marine en een gewestelijk vaartuig (zie het overzicht van de samenstelling en sterkte o.m. van deze marine onder „Commandement der Zeemacht''). Over de bemanning dier schepen en de haar toegekende toelagen St. 1913 No. 491, laatstelijk gew. St. 1925 No. 150. Vermindering der toelagen St. 1934 No. 191, St. 1923 No. 210, gew. 1929 No. 34, 1932 No. 506, G. B. 31 Januari 1935 No. 17 en 1 Februari 1937 No. 12, toelagen voor het personeel der schepen, indien hydrographische werkzaamheden van bijzonderen omvang en duur worden verricht.

Voorschriften betreffende het beheer en de administratie van het depôt en de onderdepôts van zeekaarten en gidsen zijn opgenomen in St. 1912 No. 593, gew. St. 1923 No. 630 en beschikking Comdt. Zeem. 30 September 1932 No. Sch. 49/2/1. Zie voorts besch. Czm. van 22 October 1935 No. Sch. 49/1/7, 21 Januari 1937 No. Sch. 49/1/2 en 8 November 1937 No. Sch. 49/1/21. Het hoofd-depôt van zeekaarten en gidsen is gevestigd bij het Hoofdkantoor van Scheepvaart. Onderdepôts van zeekaarten zijn gevestigd te Tandjoengpriok, Soerabaja, Makassar, Emmahaven, Sabang, Belawan, Samboe, Tjilatjap en Balikpapan.

De onderdepôts zijn bestemd om in de behoefte aan kaarten en gidsen te voorzien van de schepen en vaartuigen der Kon. Marine, van andere Landsvaartuigen, van oorlogsschepen van met Nederland bevriende natiën en van de particuliere scheepvaart. De verstrekking van zeekaarten en gidsen aan particulieren geschiedt tegen contante betaling. Indien op plaatsen, waar geen onderdepôt gevestigd is, ten dienste van de particuliere scheepvaart, zeekaarten of gidsen benoodigd zijn, kunnen deze van het hoofd-depôt dan wel van het naastbijgelegen onderdepôt worden aangevraagd.

Zie verder „Gemeenschappelijke bepalingen''.

Het Zeehaven- en Scheepvaartregime in Nederlandsch-Indië.

Het Zeehaven- en Scheepvaartregime in N. I., dat de voorschriften behelst betreffende de toelating van de scheepvaart in de N. I. havens en de kustvaart, is geregeld in art. 184 I. S., de Indische Scheepvaartwet in St. 1936 No. 700 (I. S. W.) en de daarop gebaseerde uitvoeringsvoorschriften, nl. de Scheepvaartverordening in St. 1936 No. 703 aangev. en gew. bij St. 1937 Nos. 445 en 609 en St. 1938 No. 202, in het Gouv. besl. in St. 1936 No. 704, aangev. en gew. bij St. 1937 Nos. 446 en 578, 1938 Nos. 111, 421 en 1939 No. 19, in St. 1936 No. 705, aangev. bij St. 1937 Nos. 201, 381 en 447, 1938 No. 142 en in St. 1936 No. 706.

In de I. S. W. wordt onderscheid gemaakt tusschen „zeehavens'', de als zoodanig bij regeer. verord. aangewezen plaatsen in N. I. (art. 1 I. S. W. jo. art. 1 St. 703), en „kustplaatsen'', alle andere plaatsen in N. I., welke door zeeschepen kunnen worden bezocht (art. 1 I. S. W.), terwijl voorts onderscheid wordt gemaakt tusschen buitenlandsche handel, kustvaart en het aandoen van zeehavens en kustplaatsen voor andere dan handelsdoeleinden.

Onder „buitenlandsche handel'' valt te verstaan het door een zeeschip in een zeehaven of kustplaats goederen lossen c.q. passagiers ontschepen, ingeladen c.q. ingescheept buiten N. I. of goederen laden c.q. passagiers inschepen bestemd om te worden gelost c.q. ontscheept buiten N. I. De zeehavens staan, behoudens de naleving der algemeene en plaatselijke verordeningen, zoowel voor schepen onder Nederlandsche vlag als onder vreemde vlag open voor den buitenlandschen handel (art. 2 lid 1 I. S. W.). De kustplaatsen staan alleen open voor den buitenlandschen handel — zoowel voor de schepen onder Nederlandsche vlag als voor die onder vreemde vlag — voor zoover die plaatsen krachtens art. 2 leden 2 en 3 I. S. W. bepaaldelijk daartoe zijn aangewezen hetzij voor bepaalde categorieën van schepen (art. 2 St. 703), hetzij voor het vervoer van bepaalde goederen (St. 704), terwijl in bijzondere gevallen dispensaties kunnen worden verleend resp. door den Dir. v. Fin. voor zoover betreft den in- en/of uitvoer van goederen, en door den Commandant der Zeemacht voor zoover betreft het in- en/of ontschepen van passagiers (artt. 3 en 4 St. 704). Zooals uit het vorenstaande blijkt wordt t.a.v. den buitenlandschen handel geen verschil gemaakt tusschen de schepen onder Nederlandsche vlag en die onder vreemde vlag.

De kustvaart, in art. 1 I. S. W. omschreven als „het vervoeren met zeeschepen „van goederen ingeladen, en/of passagiers ingescheept, in een zeehaven of „kustplaats naar een andere zeehaven of kustplaats, alwaar die goederen wor- „den gelost, en/of die passagiers worden ontscheept, zulks ongeacht de gevolg- „de route'', is in beginsel voorbehouden aan de scheepvaart onder Nederlandsche vlag (art. 3 lid 1 I. S. W.). Op grond van art. 3 lid 3 I. S. W. kan ten behoeve van schepen onder vreemde vlag in bijzondere gevallen dan wel voor bepaalde trajecten of het vervoeren van bepaalde goederen door den G. G. dispensatie worden verleend van het vlagvereischte voor kustvaart en in bijzondere gevallen tevens door den Dir. v. Fin., voor zoover betreft het vervoer van goederen, en door den Commandant der Zeemacht, voor zoover betreft het vervoer van passagiers (St. 705).

Het aandoen van zeehavens en kustplaatsen voor andere dan handelsdoeleinden, d.w.z. voor het verrichten van handelingen, niet vallende onder het begrip „buitenlandsche handel'' of „kustvaart'', zooals bijv. victualieeren, innemen van levensmiddelen of brandstof e.d., is aan de schepen onder Nederlandsche vlag onbeperkt toegestaan. Aan de schepen onder vreemde vlag is zulks uitsluitend geoorloofd in de zeehavens, in de voor het betreffende schip voor buitenlandschen handel of kustvaart opengestelde kustplaatsen en in die kustplaatsen welke bepaaldelijk daartoe zijn aangewezen hetzij in art. 3 St. 703 dan wel in bijzondere gevallen door den Commandant der Zeemacht (St. 706).

De zeebrieven en scheepspassen.

Aan N.-I. zeeschepen wordt een zeebrief dan wel een scheepspas (jaarpas of kleine pas) verleend.

Zeeschepen van 500 m³ of meer bruto inhoud, zoomede mechanisch voortbewogen zeevisschersvaartuigen van die grootte worden voorzien van een zeebrief uitgereikt door den Gouverneur-Generaal.

De scheepspassen worden onderverdeeld in jaarpassen en kleine passen.

Aan zeeschepen van 20 tot 500 m³ bruto inhoud en aan mechanisch voortbewogen zeevisschersvaartuigen van 100 tot 500 m³ bruto inhoud wordt een jaarpas verleend.

De jaarpassen worden onderscheiden in eerste jaarpassen en nieuwe jaarpassen.

Eerste jaarpassen worden verleend door beroepshavenmeesters; nieuwe jaarpassen worden uitgereikt door alle havenmeesters en door de daartoe door den Hoofdinspecteur, Hoofd van den Dienst van Scheepvaart, in de Gouvernementslanden van Java en Madoera in overeenstemming met den betrokken resident-afdeelingshoofd en elders met het betrokken Hoofd van gewestelijk bestuur nader aangewezen personen.

Kleine passen worden verleend door de scheepspassenambtenaren; zij worden onderscheiden in blauwe- en witte kleine passen.

Blauwe kleine passen worden verleend aan alle vaartuigen kleiner dan 10 m³ bruto inhoud, zoomede, ongeacht de grootte, aan pleziervaartuigen en niet mechanisch voortbewogen zeevisschersvaartuigen zoomede mechanisch voortbewogen zeevisschersvaartuigen tot 100 m³ bruto inhoud.

Witte kleine passen worden verleend aan vaartuigen van 10 m³ of meer doch minder dan 20 m³ bruto inhoud, geen pleiziervaartuig of zeevisschersvaartuig zijnde.

De uitreiking van zeebrieven en scheepspassen heeft plaats overeenkomstig het Zeebrieven- en Scheepspassenbesluit-1934 (St. 1934 No. 78, 1935 No. 89, 1938 No. 1), de Zeebrieven- en Scheepspassenordonnantie-1935 (St. No. 492, 1937 No. 591, 1938 No. 1) en de Zeebrieven- en Scheepspassenverordening-1935 (St. 1935 No. 564, 1936 No. 156, 1937 No. 592).

Omtrent de bevoegdheid van eenige ambtenaren om vergunningen voor enkele reizen af te geven, worde verwezen naar hooger aangehaalde staatsbladen.

OPGAVE betreffende functionarissen, bij wie, behalve bij de beroepshavenmeesters en in de Gouvernementslanden op Java en Madoera, de residenten-afdeelingshoofd en assistent-residenten en elders de Residenten, een verzoekschrift tot het verkrijgen van een eersten jaarpas kan worden ingediend en ambtenaren van Binnenlandsch Bestuur bevoegd tot het verleenen van nieuwe jaarpassen.

Afdeeling/Residentie.	Functionarissen, bij wie, behalve bij den beroepshavenmeester en in de Gouvernementslanden op Java en Madoera, de residenten-afdeelingshoofd en assistent-residenten en elders de hoofden van gewestelijk en plaatselijk bestuur, een verzoekschrift tot het verkrijgen van een eersten jaarpas kan worden ingediend. (Art. 14 Z en S verordening-1935 St. No. 564).	Functionarissen, die, behalve havenmeesters en de als zoodanig dienstdoende ambtenaren, bevoegd zijn tot het verleenen van nieuwe jaarpassen. (Art. 13 Z en S verordening-1935 St. No. 564).
Bantam.	dd. havenmeester te Laboean.	—
Batavia.	—	Assistent-Residenten op plaatsen, waar geen beroeps- of dd. havenmeester is bescheiden.
Japara-Rembang.	dd. havenmeester te Rembang.	Assistent-Resident van Pati.
Malang.	dd. havenmeester te Kraksaän.	—

Afdeeling/Residentie.	Functionarissen, bij wie, behalve bij den beroepshavenmeester en in de Gouvernementslanden op Java en Madoera, de residenten-afdeelingshoofd en assistent-residenten en elders de hoofden van gewestelijk en plaatselijk bestuur, een verzoekschrift tot het verkrijgen van een eersten jaarpas kan worden ingediend. (Art. 14 Z en S verordening-1935 St. No. 564).	Functionarissen, die, behalve havenmeesters en de als zoodanig dienstdoende ambtenaren, bevoegd zijn tot het verleenen van nieuwe jaarpassen. (Art. 13 Z en S verordening-1935 St. No. 564).
Besoeki.	dd. havenmeester te Banjoewangi.	—
Madoera.	dd. havenmeester te Kamal. dd. havenmeester te Ardjasa. Wedono van Sampang. Wedono van Sapoedi te Gajam.	Assistent-Resident van Bangkalan. Assistent-Resident van Pamekasan. Wedono van Sampang. Wedono van Sapoedi te Gajam.
Oostkust van Sumatra.	dd. havenmeester te Bandar Chalifah. dd. havenmeester te Tandjoeng Bringin. dd. havenmeester te Bengkalis. dd. havenmeester te Selatpandjang. dd. havenmeester te Bagan Si Api Api.	—
Sumatra's Westkust.	Controleur van Pariaman. Controleur van Painan. Controleur van Ophir te Taloe. dd. havenmeester te Moeara Siberoet.	Controleur van Pariaman. Controleur van Painan. Controleur van Ophir te Taloe.
Riouw en Onderhoorigheden.	dd. havenmeester te Penoeba. dd. havenmeester te Tandjoengbalai (Karimoen). dd. havenmeester te Tembilahan. dd. havenmeester te Rengat. dd. havenmeester te Prigiradja. dd. havenmeester te Tarempa. dd. havenmeester te Soengei Goentoeng. dd. havenmeester te Koeala Mandah.	—
Djambi.	dd. havenmeester te Moeara Sabak. dd. havenmeester te Koeala Toengkal.	—
Bangka en Billiton.	dd. havenmeester te Belinjoe. dd. havenmeester te Soengeiliat. dd. havenmeester te Muntok. dd. havenmeester te Pangkal Balam. dd. havenmeester te Tandjoeng Pandan.	—

Afdeeling/Residentie.	Functionarissen, bij wie, behalve bij den beroepshavenmeester en in de Gouvernementslanden op Java en Madoera, de residenten-afdeelingshoofd en assistent-residenten en elders de hoofden van gewestelijk en plaatselijk bestuur, een verzoekschrift tot het verkrijgen van een eersten jaarpas kan worden ingediend. (Art. 14 Z en S verordening-1935 St. No. 564).	Functionarissen, die, behalve havenmeesters en de als zoodanig dienstdoende ambtenaren, bevoegd zijn tot het verleenen van nieuwe jaarpassen. (Art. 13 Z en S verordening-1935 St. No. 564).
Celebes en Onderhoorigheden.	Inlandsch bestuursambtenaar te Takalar. Inlandsch bestuursambtenaar te Alloe. dd. havenmeester te Palopo. dd. havenmeester te Malili. dd. havenmeester te Kolaka. dd. havenmeester te Pare-Pare. dd. havenmeester te Soempang-binangaE.	—
Molukken.	—	Hoofd van Plaatselijk Bestuur te Seroei. Hoofd van Plaatselijk Bestuur te Inanwatan.
Bali en Lombok.	dd. havenmeester te Pabean Boeleleng. dd. havenmeester te Benoa. dd. havenmeester te Padang-baai. dd. havenmeester te Ampenan. dd. havenmeester te Laboean-hadji.	—

De scheepsmeting.

Voorschriften betreffende de meting van schepen en vaartuigen, in N.-I. tehuis behoorende of aldaar tijdelijk aanwezig, zijn opgenomen in St. 1927 No. 210; uitvoeringsbepalingen St. 1927 No. 212 en 1928 No. 350.

Deze voorschriften strekken o.a. tot toepassing in N.-I. van de Engelsche meetwijze (de zoogenaamde methode van *Moorsom*), wegens hare juistheid en practische bruikbaarheid reeds aangenomen in de meeste zeevarende landen, o.a. in Nederland, Groot-Brittanje en de Britsche Koloniën, de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, Denemarken, het Duitsche Rijk, Frankrijk, Italië, Turkije, Spanje, Noorwegen, Argentinië, Finland, Griekenland, Rusland, St. Domingo, Haïti, België, Japan, Formosa, Korea en Kwantoeng.

Overeenkomstig de bepalingen worden gemeten alle schepen en vaartuigen in N.-I. tehuis behoorende, die op zeebrief of jaarpas varen of waarop de Regeling van de teboekstelling van schepen (St. 1933 No. 48) van toepassing is; schepen en vaartuigen, in N.-I. tehuis behoorende en niet vallende onder bovenstaande bepaling, worden desgewenscht op verzoek van den eigenaar gemeten. Eveneens worden gemeten de schepen en vaartuigen, die niet in N.-I. tehuis behooren, indien hun inhoud bekend moet zijn. De eenheid van scheeps-

maat is kubieke meter en de meetbrief geeft den inhoud, behalve in die eenheid, ook in registertonnen aan (1 m³ = 0.353 RT.).

De Hisp. Scheepv. wijst in overleg met het Hoofd van het betrokken gewest, de plaatsen aan waar een scheepsmeter zal zijn bescheiden (zie lijst hierachter). Op deze plaatsen treedt, indien daar een beroepshavenmeester bescheiden is, deze als scheepsmeter op en in andere gevallen een door bedoelden Hoofdinspecteur in overleg met het Hoofd van den betrokken dienst aangewezen ambtenaar.

Het verzoek tot het meten van een schip of vaartuig wordt gericht tot den scheepsmeter, of, waar geen scheepsmeter bescheiden is, tot den scheepsmeter wiens standplaats het meest dichtbij is gelegen of met het te meten schip of vaartuig het gemakkelijkst te bereiken is. Het verzoek voor eene meting volgens de int. meetwijze moet schriftelijk worden gedaan, terwijl overigens met een mondeling verzoek kan worden volstaan.

Een Algemeene instructie voor de scheepsmeters is vastgesteld bij besl. Hisp. Scheepv. 20 Februari 1928 No. 174, een Bijzondere instructie bij besl. 7 Oct. 1933 No. 776, de laatste instructie in het bijzonder voor de scheepsmeters, beroepshavenmeester zijnde.

LIJST van standplaatsen van scheepsmeters en van de (brand)merken waarmede de standplaatsen worden aangeduid (besl. Hisp. Scheepv. 27 Feb. 1937 No. 209 S/Alg.).

Standplaatsen.	Brandmerk.	Standplaatsen.	Brandmerk.
Java.			
Laboean	Ap	Soerabaja	Ka
Anjer lor	Aa	Sangkapoera	Kc
Tandjoengpriok	Ba	Grissee	Kb
Pamanoekan	Bb	Pasoeroean	Mg
Cheribon	Da	Probolinggo	Mp
Indramajoe	Di	Kraksaän	Mq
Pekalongan	Fp	Binor	Mr
Tegal	Ft	Banjoewangi	Na
Semarang	Ga	Besoeki	Nb
Japara	Gb	Panaroekan	Np
Djoewana	Gc	Djangkar	Nc
Karimoendjawa	Gd	Tjilatjap	Q
Rembang	Ia	Palaboean (Ratoe)	Ss
Madoera.			
Kalianget	Lc	Kamal	La
Kangean (Ardjasa)	Lf		
Sumatra en oml. eilanden.			
Emmahaven	AAa	Moearasabak	RRb
Sibolga	SSd	Koealatoengkal	RRa
Baroes	SSe	Belawan	PPa
Natal	SSg	Pangkalanbrandan	PPc
Goenoengsitoli	SSh	Tandjoengbalei (Asahan)	PPb
Poelautello	SSi	Bengkalis	PPd
Bintoehan	BBd	Bagansiapiapi	PPf
Benkoelen	BBb	Tambilahan	PPg
Moekomoeko	BBa	Selatpandjang	PPe
Kroë	BBe	Sabang	QQb
Oosthaven	CCa	Oeleëlheuë	QQm
Menggala	CCc	Idi	QQf
Palembang	DDa	Langsa	QQg
Djambi	RRc	Lhok Seumawe	QQc

Standplaatsen.	Brandmerk.	Standplaatsen.	Brandmerk.
Sigli	QQd	Tjalang	QQh
Meulaboh	QQi	Sinabang	QQe
Tapatoean	QQk	Singkel	QQl
Bangka en Billiton.			
Muntok	EEa	Pangkalbalam	EEd
Belinjoe	EEb	Tandjoengpandan	FFa
Soengailiat	EEc		
Riouw en Lingga Archipel, Anambas en Natoena-eilanden.			
Tandjoengpinang	GGa	Tandjoengbalai (Karimoen)	GGe
Tandjoeng Oeban	GGg	Penoeba	GGb
Samboe	GGd	Tarempa	GGf
Borneo.			
Pontianak	HHa	Bandjermasin	IIa
Sambas	HHb	Tarakan	IIm
Singkawang	HHd	Sampit	IIb
Pemangkat	HHc	Kotabaroe	IIt
Ketapang	HHe	Sangkoelirang	IIo
Balikpapan	IId	Tandjoengredeb	IIn
Samarinda	IIk	Pangkalanboeoen	IIc
Celebes en oml. eilanden.			
Manado	KKa	Kolaka	LLm
Gorontalo	KKc	Kendari	LLo
Donggala	KKi	Parepare	LLv
Tolitoli	KKg	Palopo	LLk
Boeol	—	Madjene	LLt
Poso	KKf	Baoebaoe	LLn
Tahoena (eil. Sangihe)	KKe	Bonthain	LLd
Koeandang	KKd	Boeloekoemba	LLq
Raha (eil. Moena)	LLp	Malili	LLl
Makasser	LLa	BadjoE	LLi1
Benteng (eil. Salajar).	LLf	Mamoedjoe	LLs
Balangnipa	LLg	Palima	LLi
Molukken.			
Amboina	MMa	Sanana (eil. Soela Besi)	MMg
Bandaneira	MMb	Laboeha (eil. Batjan)	MMf
Dobo	MMd	Weda (eil. Halmahera)	MMi
Toeal	MMc	Fakfak	MMn
Wahai	MMo	Merauke	MMq
Saumlakki	MMs	Sorong	MMj
Tepa	MMt	Hollandia	MMm
Geser	MMp	Manokwari	MMk
Larat	MMr	Seroei	MMu
Ternate	MMe	Bosnik	MMl
Tobelo (eil. Halmaheira)	MMh	Wonreli (eil. Kisar)	OOz
Kleine Soenda-eilanden.			
Kalabahi (eil. Alor)	OOa	Waingapoe	OOw
Larantoeka	OOf	Atapoepoe	OOb
Baä	OOr	Koepang	OOk
Bima	OOx	Seba (eil. Sawoe)	OOd
Soembawa	OOs	Boeleleng	Pb
Aimere	OOp	Ampenan	Pa
Waiwerang	OOo	Laboeanhadji	Pe
Maoemere	OOn	Benoa	Pd
Ende	OOe	Djembrana	Pc

Het bakengeld.

Deze belasting wordt ingevolge St. 1935 Nos. 468 en 469 en 1936 Nos. 651 en 652, geheven van de schepen en vaartuigen, die den Nederlandsch-Indischen Archipel bevaren.

De bruto inhoud in kubieke meters van het schip of vaartuig strekt bij de heffing tot maatstaf.

Het bakengeld bedraagt vijf en een kwart cent per kubieken meter.

Door betaling, bij wijze van abonnement, van twee en twintig en een halve cent per kubieken meter, tot een maximum van *f* 6075, wordt gedurende zes maanden vrijstelling verkregen van de betaling van bakengeld.

Het bakengeld is o.a. niet verschuldigd voor schepen en vaartuigen, welker bruto inhoud minder dan honderd kubieken meter (100 m^3) bedraagt.

De betaling van een abonnement kan geschieden in de haven waarvoor het schip bakengeld verschuldigd is, in welk geval het abonnement ingaat op den datum van aankomst of als vooruitbetaling, ten kantore van een beroepshavenmeester ter plaatse waar het schip vertoeft. De kwitantie moet steeds aan boord aanwezig zijn. Zie voorts St. 1935 No. 469.

Een schip of vaartuig, dat niet op den voet van art. 11 Reedenreglement 1925 (St. 1924 No. 500) is vrijgesteld van in- en uitklaren, mag niet vertrekken vóórdat den havenmeester is gebleken, dat de belasting betaald of niet verschuldigd is.

De Comm. Zeem. is bevoegd havens aan te wijzen, waar geen bakengeld zal worden geheven (1) en schepen en vaartuigen vrij te stellen van de betaling van bakengeld.

Havenplaatsen waarvoor reedegrenzen zijn vastgesteld. (2)

(St. 1937 No. 622 en 1938 No. 143).

Laboean, *Anjer Lor*, Merak, *Batavia met Tandjoengpriok*, *Pamanoekan*, Pelaboean Ratoe (Wijnkoops-baai), Penandjoeng-baai, Indramajoe, *Cheribon*, *Tegal*, *Pekalongan*, *Semarang*, Japara, Karimoendjawa, Mergatoehoe, *Djoewana*, *Rembang*, *Tjilatjap*, Toeban, Patjiran, Sidajoe, *Grissee*, *Soerabaja*, Sangkapoera (eil. Bawean), Bangkalan, Sampang, *Kalianget*, Ardjasa (eil. Kangean), *Pasoeroean*, *Probolinggo*, Kraksaän, Binor, *Besoeki*, *Panaroekan*, *Djangkar*, *Banjoewangi*, Menggala, Kaliandak, *Oosthaven*, Kota-agoeng, Kroë, Bintoehan, *Benkoelen*, Moekomoeko (Mokomoko), *Emmahaven*, Moearasiberoet, Poelau Tello, Telok Dalam (Nias), *Goenoeng Sitoli (Nias)*, Natal, *Sibolga*, Baroes, Sinabang, *Singkel*, Tapatoean, *Meulaboh*, Tjalang, *Oeleëlheuë (Olehleh)*, Sabang, *Sigli*, *Lhok Seumawé*, *Idi*, *Langsa*, *Poelau Koempai*, *Pangkalansoesoeh (inbegrepen Sembilan)*, *Pangkalanbrandan*, *Tandjoengpoera*, *Belawan (Deli)*, Perbaoengan, *Tandjoengberingin (Bedagei-rivier)*, *Bandarchalifah*, *Pangkalan Dode (Pagoerawan)*, *Tandjoengtiram (Batoebara)*, *Tandjoeng Balai (Asahan)*, Hoealoe (Tg. Mengeidar), *Laboeanbilik*, *Bagansiapiapi*, *Bengkalis*, *Siak Sri Indrapoera*, *Pakanbaroe*, *Selatpandjang (Tebing Tinggi)*, *Penjalai (eil. Mendol of Penjalai)*, *Soengeigoentoeng*, *Koeala Mandah*, *Koeala Gaoeng*, *Perigiradja*, *Tembilahan*, *Rengat*, Poeloekidjang, *Tandjoeng Balai (Karimoen)*, *Samboe*, *Tandjong Oeban*, *Tandjong Pinang*, *Soengei Kolak (Straat Kidjang)*, *Tarampa (eil. Siantan)*, *Penoeba (Selajar)*, *Toengkal*, *Moearasabak*, *Djambi*, *Palembang*, *Muntok*, Djeboes, *Belinjoe*, *Soengeiliat*, Batoeroesa, *Pangkalbalam*, Koba, *Toboali*, Soengeiselan, *Tandjongpandan*, Paloh, *Sambas*, *Pemangkat*, Selakau, *Sing-*

---

(1) Zie hierna.
(2) In de cursief gedrukte havens wordt bakengeld geheven.

kawang, Pontianak, Soekadana, *Ketapang,* Soekamara, Pangkalanboeoen, *Koemai, Sampit,* Koealakapoeas, *Bandjermasin,* Pegatan, *Kotabaroe, Tanahgrogot (Pasir), Balikpapan, Samarinda, Sangkoelirang (Benoa Baroe), Tandjoengredeb, Tandjoengselor, Lingkas (Tarakan), Noenoekan,* Mamoedjoe, *Madjene,* Polewali, *Paré-paré,* Barroe, Pangkadjene, Maros, *Makasser,* Djeneponto, Bonthain, Boeloekoemba, *Benteng (Salajar),* Balangnipa, BadjoE, *Palima, Palopo, Malili,* Kolaka, *Baoebaoe, Raha (eil. Moena),* Kendari, *Donggala,* Paloe, *Tolitoli,* Paleleh, Soemalata, *Koeandang,* Bolaängmongondow, *Amoerang, Manado, Gorontalo,* Tinambo, Parigi, *Poso,* Oenaoena, Kolonedale, Banggai, Tahoelandang, Hoeloe (Siaoe), Tamako (Groot Sangi), *Tahoena (Groot Sangi),* Peta (Groot Sangi), Beo (Talaud-eil.), *Ternate,* Djailolo, Tobelo, *Weda,* Sanana, *Laboeha,* Sorong, *Manokwari,* Bosnik, Seroei, *Hollandia (Humboldtbaai), Amboina,* Piroe (West Ceram), Leksoela (Boeroe), Namlea (Boeroe), Wahai (Ceram), *Boela (Ceram), Geser,* Amahai, Saparoea, *Bandaneira, Toeal (Kei-eil.), Dobo,* Larat, Saumlakki (Tanimbar-eil.), *Tepa (eil. Babar), Wonreli,* Kokas, *Fak Fak (N. Guinee), Merauke (N. Guinee), Koepang,* Atapoepoe (Timor), Baä (Roti), Seba (Savoe), Waingapoe (Soemba), Waikelo (Soemba), *Ende (Z. kust Flores),* Aimere (Z. kust Flores), Maoemere (N. kust Flores), Larantoeka (O. kust Flores), *Waiwerang (Adonare),* Kalabahi (Alor), *Soembawa, Bima (Soembawa), Boeleleng,* Temoekoes, *Benoa, Padangbaai, Ampenan, Laboean Hadji.*

Het toezicht op het personeel en materieel der Nederlandsch-Indische koopvaardijvloot.

Voor de regeling der belangen van de Ned. scheepvaart voor zooveel aangaat N.-I., zie St. 1850 No. 42, 1912 No. 477 en 1936 No. 701.

Voor de regeling voor de uitoefening van de kustvaart in N.-I., zie art. 184 I. S. en St. 1936 Nos. 700, 702 t/m 705, zooals sedert gew. en aangev. (vgl. hiervoren t.a.p.).

Het reglement voor de examens ter verkrijging van diploma's van stuurman, machinist, machinedrijver of motordrijver aan boord van koopvaardijschepen is vervat in St. 1908 No. 633, 1909 No. 493, 1911 No. 70, 1913 No. 573, 1916 No. 83, 1917 Nos. 81 en 385, 1919 Nos. 676 en 755, 1920 No. 814, 1922 No. 377, 1924 Nos. 110, 148 en 295, 1928 No. 218, 1932 No. 492, 1934 Nos. 136 en 628 en 1936 No. 222. De modellen-diploma's worden door den Hisp. Scheepv. vastgesteld. De modellen-rapporten der gehouden examens worden v.z.v. betreft de examens voor stuurman voor de groote vaart en voor diploma A, B en C voor machinist ter koopvaardij vastgesteld door den Commandant der Zeemacht; v.z.v. betreft de examens voor stuurman voor de Indische kleine vaart, stuurman locaalvaart, machinedrijver en motordrijver door den Hisp. Scheepv.

Bij de „Schepenverordening-1935'' (St. No. 344) zijn de diploma's vermeld, welke schippers, stuurlieden, machinisten, machine- en motordrijvers moeten bezitten.

De „Binnenschepen-ordonnantie'' is vastgesteld bij St. 1927 No. 289, aangevuld St. 1929 No. 111; de Binnenschepenverordeningen zijn opgenomen onder de betreffende gewestelijke verordeningen.

De Stoomordonnantie 1930 en de Stoomverordening 1930, regelende het toezicht en het gebruik van stoomketels zijn vastgesteld bij St. 1930 Nos. 225 en 339, 1934 No. 432 en 1937 No. 324; zie verder onder Veiligheidstoezicht (Dept. Just.).

Inlandsche zeevärenden aan boord van Ned.-Indische schepen Bb. No. 4026.

De regeling der vacatieloonen en vergoedingen voor het keuren of onderzoeken

van schepen en vaartuigen in andere gevallen dan die bedoeld in de Schepenordonnantie-1935 (St. No. 66), de Binnenschepenordonnantie-1927, en de bepalingen voor het vervoer van pelgrims is vervat in St. 1903 No. 217.

Het reglement ter voorkoming van aanvaring op zee is opgenomen in St. 1914 No. 225 en 1919 No. 155; het reglement ter voorkoming van aanvaring of aandrijving op de rivieren en binnenwateren in St. 1914 No. 226 jo. 1919 No. 155 en 1924 No. 501.

Zie verder „De havendiensten en het loodswezen''.

De samenstelling van de Scheepvaartstatistiek.

Voorschriften omtrent opmaking en inrichting der statistiek Bb. No. 7853 jo. Bb. Nos. 12535 en 13051. Bepalingen omtrent het verstrekken door belanghebbenden van statistische gegevens aangaande o.m. scheepvaart buiten het tolgebied zijn vervat in St. 1885 No. 98 en 1917 No. 497 (art. 6, No. 70).

Raad voor de Scheepvaart.

In verband met de invoering van de Schepenordonnantie-1927 (St. No. 33) is de Raad van Tucht door den Raad voor de Scheepvaart vervangen, welke Raad bij St. 1928 No. 266 is ingesteld.

Bij St. 1934 No. 215 zijn de bevoegdheden en de werkwijze van het college vastgesteld.

De Raad, te Batavia gevestigd, stelt een onderzoek in en neemt beslissingen als bedoeld in artikel 25 leden 4, 7, 8 en 11 van de Schepenordonnantie-1925, oordeelt in gevallen als bedoeld in artikel 373*a* van het wetboek van koophandel en stelt een onderzoek in of spreekt een oordeel uit in alle gevallen, waarin zulks bij eenige wettelijke bepaling aan hem wordt opgedragen. De Raad is samengesteld uit een lid tevens voorzitter, die moet zijn hoofd- (c.q. vlag-) officier of oud-hoofd- (c.q. vlag-) officier der Koninklijke Marine, bij voorkeur lid van het Hoog-Militair Gerechtshof, vijf vaste leden, en wel, een rechtsgeleerde, de havenmeester te Tandjoengpriok en drie kapiteins of oudkapiteins ter koopvaardij dan wel twee kapiteins of oud-kapiteins ter koopvaardij en een gezaghebber of oud-gezaghebber bij de Gouvernements Marine, alsmede een buitengewoon lid, scheepswerktuigkundige of oud-scheepswerktuigkundige zijnde, dat slechts in bepaalde gevallen zitting neemt.

Gemeenschappelijke bepalingen.

Voorrang bij het meren van Ned. oorlogsschepen, schepen der Gouv. marine en der bebakening en kustverlichting, zoomede van door of van wege de Regeering gecharterde schepen, indien het Landsbelang zulks dringend eischt St. 1917 No. 27.

De Commandanten van oorlogsschepen, de gezaghebbers van de schepen der Gouv. marine en de gezagvoerders der schepen van de Bebakening en Kustverlichting, de onder de bevelen van deze Commandanten, gezaghebbers en gezagvoerders gestelde personen, die daartoe door hen van een opdracht zijn voorzien, de havenmeesters en de als zoodanig dienstdoende ambtenaren, de loodsen, alsmede de djoeragans der gewestelijke vaartuigen en de verder door den Commandant der Zeemacht aan te wijzen personen zijn belast met de handhaving van en het toezicht op de naleving van de bepalingen van de Territoriale zee en maritiemekringen-ordonnantie (St. 1935 No. 497).

Bevoegdheid Comm. Zeem. om ingeval van overschrijding der fondsen, toegestaan voor gewoon onderhoud, herstelling en vernieuwing van werken en voor

nieuwe werken, ressorteerende onder zijn Departement, goedkeuring op de meerdere uitgaven te verleenen Bb. No. 6789 jo. St. 1936 No. 458.

De Comm. Zeem. is krachtens St. 1921 No. 587 bevoegd tot alle handelingen welke, binnen de grenzen der begrooting, uitgaven ten laste van den Lande ten gevolge hebben en die betreffen de bij de IXde begrootingsafdeeling ondergebrachte bouwwerken, schepen en vaartuigen en goederen, voor zoover de handelingen geen hoogere uitgaaf vereischen dan van *f* 50 000.

Onderwerpen ten behoeve waarvan binnen de grenzen der begrooting door den Comm. Zeem. gelden te goeder rekening kunnen worden verstrekt, Bb. No. 11752 jis. 12569, 13084, 13334, 13902, 13946.

Voor de wijze van geldvoorziening van de kassen bij de Koninklijke en Gouvernements Marine zie resp. St. 1937 Nos. 658 en 659 en St. 1937 Nos. 685, 686 en 687.

St. 1920 No. 274 verbod tot binnenvaren van havens of vaarwaters leidende naar een haven onder bepaalde omstandigheden.

Het reglement betreffende den overvoer van Gouv. passagiers met schepen der Kon. Marine, de schepen der Gouv. marine en de schepen voor de bebakening en kustverlichting (Scheepsvoedingreglement) is opgenomen in Bb. No. 11622, gew. Bb. Nos. 12278, 12751, 12754, 12757, 13152, 13305, 13512 en 13710.

Bepalingen voor het vervoer over spoorwegen van groote hoeveelheden buskruit, ernstvuurwerken, munitie en andere ontplofbare stoffen ten behoeve o.m. van 's Lands militairen dienst zijn vervat in St. 1907 No. 501, 1910 No. 487 (art. 2), 1913 No. 697 (art. 2), 1914 No. 599 (art. 2), 1917 No. 497 (art. 6, No. 158), 1920 No. 395, 1925 No. 433, 1931 No. 168 (art. 1 onder F sub 1e) en 1934 No. 393. Bepalingen op den invoer, het bezit, den aanmaak, het vervoer en het gebruik van ontplofbare stoffen St. 1893 No. 234; 1894 No. 224; 1895 No. 301 jo. 1896 No. 19; 1898 No. 173; 1902 Nos. 206 en 235; 1909 No. 308; 1913 No. 245; 1914 No. 599; 1916 No. 410; 1920 No. 395; 1926 No. 133 en 1930 No. 39.

Bb. No. 10608 regeling der voorwaarden, waarop in de werkplaatsen der Marine-vliegkampen werk voor andere takken van 's Lands dienst, gewesten of gedeelten van gewesten met eigen geldmiddelen, dan wel particulieren kan worden verricht.

Tuchtstraffen voor het burgerlijk personeel bij de maritieme inrichtingen aan den wal Bb. No. 12827.

St. 1935 No. 512 bepaalt dat de „Straffen- en Berocpordonnantie'' niet van toepassing is op enkele groepen van landsdienaren ressorteerende onder het Departement der Marine.

In Bb. No. 13593 is opgenomen het „Werkliedenreglement Marine 1936'' („W. R. M. 1936'').

In Bb. No. 14015 is opgenomen de regeling betreffende het transport van zwaar-zieken per marinevliegtuig.

Tarief der jaarlijksche tegemoetkomingen voor de aanschaffing van schrijfbehoeften aan officieren der Zeemacht St. 1938 No. 158.

Geregelde Stoomvaartdiensten onder Nederlandsche vlag (groote lijnen).

§ 1. Koninklijke Paketvaart Maatschappij.

Krachtens St. 1930 No. 454 is met de te Amsterdam gevestigde naamlooze vennootschap „Koninklijke Paketvaart Maatschappij'' eene overeenkomst gesloten betreffende het onderhouden van scheepvaartverbindingen in Ned.-Indië, ingaande op een door den Gouverneur-Generaal te bepalen dag in 1931 en eindigende op 31 Dec. 1945 (Bb. No. 12451).

Voor de door de Maatschappij te bevaren lijnen zie de door haar jaarlijks gepubliceerde dienstregeling.

De Maatschappij verbindt zich verder om jaarlijks op de bovengenoemde verplichte- en op de overige regelmatig door haar bevaren wordende vrije lijnen, zoowel in Ned.-Indië als naar Singapore, Penang en Timor-Dilly, ten minste één millioen vijfhonderd duizend zeemijlen te doen bevaren.

De vergoeding voor het postvervoer wordt periodiek vastgesteld naar de uitkomsten van opnamen van den omvang van dat vervoer.

Voor de uit de overeenkomst voor de Maatschappij voortvloeiende verplichtingen wordt door het Land, ongeacht de elders in deze Overeenkomst geregelde vergoedingen, een bedrag van *f* 200 000 's jaars aan de Maatschappij te goed gedaan.

De Regeering behoudt het recht om gedurende den loop der overeenkomst aan de Maatschappij het bevaren van nieuwe lijnen verplichtend te stellen; de voor zoodanige lijnen toe te kennen vergoeding zal in overleg met de Maatschappij en nadat daarop bij de begrooting zal zijn gerekend, door den Gouverneur-Generaal worden vastgesteld. Opheffing van verplichte lijnen en wijziging van den algemeenen vaarweg of van het aantal vaarbeurten van zoodanige lijnen kan met wederzijdsch goedvinden geschieden.

Voor het vervoer van Landsreizigers worden de voor particuliere reizigers geldende tarieven gevolgd met invoering van een rabat van 15%. Voor het Landsvrachtvervoer de particuliere vrachttarieven met invoering van een rabat van 28,6%. Beide tarieven volgen echter de fluctuaties der particuliere tarieven.

Wat het vervoer van particuliere reizigers, dieren, goederen en gelden betreft, verbindt de Maatschappij zich aan den Gouverneur-Generaal alle gewenschte inlichtingen te geven en aan al Zijne gerechtvaardigde bezwaren nopens die tarieven tegemoet te komen.

Ingesteld is een Zeevervoersraad, welke den Gouverneur-Generaal van advies dient, indien nopens die tarieven geen overeenstemming wordt verkregen. In dien Raad hebben zitting een door den Gouverneur-Generaal aan te wijzen vertegenwoordiger van het Land, een lid van de Directie der Koninklijke Paketvaart Maatschappij en een door genoemde leden aan te wijzen, derde, voorzittend lid.

In de overeenkomst zijn voorts bepalingen opgenomen omtrent de grootte der te bezigen schepen, dagen van vertrek der schepen op de verplichte lijnen, vervoer van de brieven- en pakketpost, voorkeur van de Regeering om te beschikken over scheepsruimte, uitsluitende gebruikmaking van de schepen der Maatschappij voor het Landsvervoer, verzekering van het nationale karakter der schepen, bevoegdheid van de Regeering tot het inhuren en in gebruik of eigendom overnemen der schepen, enz., enz.

§ 2. Java—Australië-lijn.

Wordt onderhouden door de Koninklijke Paketvaart Maatschappij.

Maandelijksche dienst van: *(Singapore), Batavia, Semarang, Soerabaja, Bali, Brisbane, Sydney, Melbourne en Adelaïde* en vandaar over dezelfde plaatsen en *Makassar* terug naar *Batavia (Singapore).*

§ 3. South—Pacific-lijn.

Wordt onderhouden door de Koninklijke Paketvaart Maatschappij.

Maandelijksche dienst van: Saigon, Singapore, Batavia, Semarang, Soerabaja, Port Moresby, Samarai, Salamanca, Rabaul, Port Vila, Noumea, Auckland, Wellington, Sydney, Port Moresby, Soerabaja, Semarang, Singapore, Saigon.

§ 4. Orient—Java—Afrika-lijn.

Wordt onderhouden door de Koninklijke Paketvaart Maatschappij.

4-wekelijksche dienst van: Hongkong, Manila, Saigon, Bangkok, Singapore, Batavia, Rodriguez, Mauritius, Reunion, Tamatavé, Lorenzo Marques, Durban, Kaapstad, Mosselbay, Port Elisabeth, East London, Durban, Mauritius, Reunion, Tamatavé, Zanzibar, Mombasa, Seychellen, Belawan Deli, Singapore, Hongkong, Shanghai, Hongkong.

§ 5. Bangkok—Afrika-lijn.

Wordt onderhouden door de Koninklijke Paketvaart Maatschappij.

Maandelijksche dienst van: Bangkok, Bandon, Batavia, Rodriguez, Mauritius, Beira, Lourenço Marques, Durban, Mauritius, Rodriguez, Batavia, Bangkok.

§ 6. Deli—Straits—China-lijn.

Wordt onderhouden door de Koninklijke Paketvaart Maatschappij.

2-wekelijksche dienst van: Singapore, Hongkong, Swatow, Amoy en vandaar over dezelfde plaatsen terug naar Singapore, vervolgens naar Penang, Belawan-Deli en over dezelfde plaatsen terug op Singapore.

§ 7. Java—China—Japan-lijn.

De Java—China—Japan-lijn is te Amsterdam gevestigd en heeft haar Hoofdkantoor voor Azië te Batavia en verder eigen vestigingen te Semarang, Soerabaja, Makassar, Manila, Hongkong, Swatow, Amoy, Shanghai en Kobe.

De Maatschappij beschikt over 12 schepen waaronder 10 met passagiersaccommodatie en onderhoudt drie *geregelde* diensten als volgt:

I. 3-wekelijksche dienst van Java-havens en Batavia naar Hongkong, Amoy, Shanghai en Dairen en terug via Muntok.

II. 3-wekelijksche dienst Soerabaja, Makassar, Balikpapan, Manila, Hongkong, Amoy, Shanghai, Amoy, Hongkong, Manilla, Cebu, Menado, Makassar, Boeleleng, Soerabaja.

III. 14-daagsche dienst Batavia, Java kusthavens, Makassar, Balikpapan, Manilla, Kobe, Japansche kusthavens, Manado, Makassar, Soerabaja, Batavia. Om de andere reis worden zoowel op de uitreis als de thuisreis resp. Palembang of Oosthaven en Padang aangedaan.

§ 8. Verbindingen met Nederland.

a. De Stoomvaart-Maatschappij „Nederland'' onderhoudt met de navolgende mailschepen een geregelden passagiersdienst van Amsterdam, via Southampton, Gibraltar, Algiers, Villefranche, Genua, Port-Said, Suez, Colombo, Sabang, Belawan-Deli en Singapore naar Tandjoengpriok en Java Noordkusthavens en terug; onderhoudt ook een geregelden vrachtdienst van Holland, Hamburg, Bremen, Antwerpen, Londen en Genua naar de voornaamste havens in Ned.-Indië en terug, met verscheping naar en van alle havens in Ned.-Indië; Colombo, Penang, Port Swettenham en Singapore worden eveneens geregeld door de vrachtschepen aangedaan.

Mailschepen.

	Br. Reg. Tonnen.	Jaar van aanbouw.
Jan Pieterszoon Coen	11140	1915
Johan de Witt	10474	1920
Christiaan Huygens	16286	1927
Johan van Oldenbarnevelt	19428	1929
Marnix van St. Aldegonde	19355	1929

Eerstgenoemd schip is te Amsterdam opgelegd.

De Maatschappij bezit 26 vrachtschepen, elk met een draagvermogen van 7600 tot 14000 bruto R. T.

Tusschen den Staat der Nederlanden en de Mij.-en „Nederland'' en „Rotterdamsche Lloyd'' zijn overeenkomsten gesloten voor het vervoer van de post (St. 1893 No. 133, 1903 No. 343 en 1908 No. 577), van Gouv. passagiers (Bb. 10508 jo. 13693 en 13708, zie ook Bb. 10601) en van Gouv. producten (Bb. No. 7859 jo. Bb. Nos. 8333 en 8416). Het contract voor het vervoeren van Gouv. passagiers is aangevangen op 15 September 1923 (gewijzigd 15 September 1926) en eindigt op 14 September 1938; dat voor het vervoer van de post is ingegaan op 1 Juni 1923 voor onbepaalden tijd met wederzijdsch recht van opzegging op 31 December van eenig jaar, mits aan de andere partij hiervan minstens 1 jaar tevoren is kennisgegeven; het tegenwoordig productencontract is, aanvangende met 1 Augustus 1921 voor één jaar gesloten en wordt geacht stilzwijgend van jaar tot jaar te zijn verlengd, indien het niet vóór 1 Mei is opgezegd. Voor het vervoer van Gouv. passagiers naar *Nederland* of omgekeerd wordt van Regeeringswege aan de maatschappij betaald volgens een tarief dat 10% lager is dan het particuliere tarief van Batavia.

De maatschappij is verplicht om, voor zoover hare mailschepen op de terugreis *Singapore* of *Sabang* aandoen, de Gouv. passagiers met bestemming naar *Nederland* op die plaatsen aan boord te nemen. Bij oponthoud in een noodhaven of in quarantaine, dan wel op andere wijze door overmacht, bepaalt de gezagvoerder of de passagiers aan boord kunnen blijven. De gezagvoerder is verplicht aan het hoofd van elk gezin, dat *op zijn verzoek* het schip verlaat om aan den wal in eigen logies en onderhoud te voorzien, een schriftelijk bewijs af te geven, inhoudende dat, en hoe lang, zij verplicht waren aan den wal te verblijven. Blijven de passagiers aan boord, dan wordt door de maatschappij, na volbrachte reis, gedeclareerd volgens een vastgesteld tarief.

Alle Gouv. passagiers zijn onderworpen aan de voorwaarden der gesloten overeenkomst voor hun vervoer (waarvan een exemplaar aan boord bij den gezagvoerder ter inzage beschikbaar is) en overigens aan de voorwaarden van passage en vervoer van bagage, benevens aan de verdere reglementen der maatschappij.

Door de Regeering is met deze maatschappij overeengekomen, dat de helft van de voor Landsrekening in Ned.-Indië gewonnen en ten verkoop in Nederland bestemde voortbrengselen van land- en mijnbouw door hare schepen zal worden overgebracht. Deze producten worden ingeladen volgens usance in een of meer der volgende afscheepplaatsen: *Batavia, Semarang, Soerabaja, Cheribon, Tegal, Pekalongan, Pasoeroean, Probolinggo, Besoeki, Panaroekan, Tjilatjap, Padang, Sabang, Belawan, Makassar en Manado.* De inlading wordt door of van wege de Factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij te *Batavia* in dier voege geregeld, dat rekening wordt gehouden met de noodzakelijkheid om de mailstoomschepen op den maildag te doen vertrekken en de vrachtbooten op den vastgestelden vertrekdag. (Zie G. B. 26 Juni 1913 No. 78).

De St. Mij. Nederland onderhoudt in combinatie met de Rotterdamsche Lloyd en de Silverline:

I. de *Silver—Java—Pacific-lijn:*

geregelde afvaarten van Vancouver—Portland—San Francisco—Los Angeles naar Nederlandsch-Indische-, Straits- en Britsch-Indische havens (Bombay—Calcutta) en van Britsch-Indische havens (Bombay—Calcutta) via Straits- en Ned.-Indische havens naar Los Angeles, San Francisco, Portland en Golfhavens;

en in combinatie met de Rotterdamsche Lloyd en Nederlandsche Stoomvaart Maatschappij Oceaan:

II. de *Java—New-York-lijn:* (via Suezkanaal), afwisselende 10 en 11-daagsche

dienst tusschen Javahavens, Belawan en Straitshavens naar Noord-Amerikaansche havens op de Oostkust gelegen en terug via Sumatra naar Java, Balikpapan en Makassar;

en is bovendien deelgenoote in de Vereenigde Nederlandsche Scheepvaart Maatschappijen waarvan zij de Directie voor de Holland—Oost-Azië-Lijn voert.

b. De *Rotterdamsche Lloyd* onderhoudt met de onderstaande mailschepen een geregelden mail- en passagiersdienst van Rotterdam via Southampton, Lissabon, Tanger, Gibraltar, Marseille, Port-Said, Suez, Colombo, Sabang, Belawan-Deli en Singapore naar Tandjoengpriok en Java Noordkusthavens, en terug; onderhoudt ook geregelde vrachtdiensten van Holland, Hamburg, Bremen, Antwerpen, Londen, Southampton en Genua naar de voornaamste havens in Ned. Oost-Indië, Penang, Port Swettenham en Singapore en in doorvoer naar alle havens in Ned. Oost-Indië; en terug vandaar naar Colombo (facultatief), Suez, Port-Said, Triest, Marseille, Barcelona, Le Hâvre, Liverpool, Londen, Holland, Hamburg en Bremen en in doorvoer naar alle havens in Europa.

Mailschepen.

	Br. Reg. Tonnen.	Jaar van aanbouw.
Slamat	11635	1924
Indrapoera	10824	1926
Sibajak	12225	1927
Baloeran	17001	1929
Dempo	17024	1930

De *Slamat* is te Rotterdam opgelegd.

De Maatschappij bezit 26 vrachtschepen, met een draagvermogen van 6500 tot 11000 ton.

Evenals de Stv. Mij. Nederland is de Rotterdamsche Lloyd betrokken in de vereenigde Nederlandsche Scheepvaart Maatschappijen voor de diensten op Oost-Azië en Australië, en neemt zij deel aan de Java—Bengalen-Lijn, Silver Java—Pacific-Lijn en Java—New-York-Lijn.

c. De *Nederlandsche Stoomvaart Maatschappij Oceaan.* Deze Maatschappij oefent met zes stoomschepen een geregelden vrachtdienst van uit Amsterdam op de voornaamste Nederlandsch-Indische havens uit; de schepen hebben een beperkte passagiersaccommodatie.

Vreemde schepen.

Bb. No. 1521 wijze waarop oorlogsschepen van bevriende mogendheden bij de maritieme instellingen in N.-I. tot herstelling van bekomen schade worden toegelaten en waarop aan die bodems scheepsbehoeften enz. uit 's Lands voorraad worden verstrekt. De artt. 1 en 8 dezer regeling zijn gewijzigd onderscheidenlijk bij G. B. 3 Januari 1889 No. 4 en bij Bb. No. 5106 (art. 1, § I); St. 1914 No. 332 (kostprijzen van bij het Marine-Etablissement uitgevoerde werken) is vastgesteld met afwijking van deze regeling.

Betaling van loodsgelden voor oorlogsschepen van bevriende mogendheden zijn opgenomen in de bij St. 1927 Nos. 62 en 63 vastgestelde Loodsdienstordonnantie en -besluit, laatstelijk gewijzigd bij St. 1938 No. 114.

Het voor oorlogsschepen van bevriende natiën en voor hospitaalschepen verschuldigde, zoo wegens het gebruik van 's Lands los- en laadhoofden te Ternate, Amboina en Bandanaira, als uit hoofde der heffing van steigergelden te Makassar en in de Emmahaven wordt, ingevolge St. 1916 No. 470, ten laste van het Departement der Marine gebracht.

St. 1927 No. 63 vrijstelling van betaling voor loodsgelden voor hospitaalschepen in N.-I. havens in tijd van oorlog.

In de leden 8, 9 en 10 van art. 2 Schepenordonnantie 1935 (St. No. 66) is bepaald in hoeverre deze ordonnantie van toepassing is op vreemde schepen.

Bijzondere instellingen in het belang van het zeewezen.

Vaderlandsch fonds ter aanmoediging van 's Lands zeedienst.

Dit fonds strekt tot ondersteuning van verminkten en gekwetsten en van weduwen, kinderen en ouders van gesneuvelden in een oorlog te water, in dienst van het Vaderland. Het werd opgericht in 1781, na den zeeslag bij Doggersbank, ten blijke van erkentelijkheid voor den betoonden moed en van belangstelling in het lot der zeelieden, in dien slag gekwetst, en in dat der nagelaten betrekkingen van de gesneuvelden.

Tot deze instelling behoort ook de kweekschool voor de zeevaart te Amsterdam. Voor N.-I. zijn werkzaam commissarissen-correspondenten.

Nederlandsch-Indische Vereeniging Michiel Adriaensz. de Ruyter.

Opgericht 24 Maart 1907 ter gelegenheid van de herdenking van den 300sten geboortedag van den Luitenant-Admiraal-Generaal Michiel Adriaensz. de Ruyter; gevestigd te Batavia. Zij heeft ten doel het opwekken en aanwakkeren van de belangstelling in het zeemansvak bij de Nederlandsch-Indische jeugd en het verschaffen, waar zulks wenschelijk is, van hulp en steun aan den zeeman in Nederlandsch-Indië. Als rechtspersoon erkend bij G. B. 26 Mei 1907 No. 29.

Bij G. B. 29 September 1917 No. 33 is eene bijdrage toegekend van ten hoogste *f* 3 600 's jaars, welke sedert 1932 *f* 1 080 beloopt.

Koninklijke Nederlandsche Vereeniging „Onze Vloot''.

Opgericht den 26sten Mei 1906, niet vertegenwoordigende eenige staatkundige of godsdienstige richting; de vereeniging van oordeel zijnde dat het algemeen belang en de welvaart der volkeren dringend vereischt een internationale, voor allen bindende regeling, waardoor de verhoudingen tusschen de beschaafde staten uitsluitend door het recht beheerscht en een duurzame vrede verzekerd wordt, stelt zich ten doel om, zoolang zulk eene regeling niet tot stand is gekomen, in het nationaal belang de instandhouding te bevorderen van een voor de bescherming der belangen van het Koninkrijk der Nederlanden noodige en op de sympathie der natie steunende Zeemacht en daartoe bij alle Nederlandsche onderdanen het besef aan te kweeken en te versterken, dat — vooralsnog — een zoo krachtig mogelijke Nederlandsche Zeemacht onmisbaar is als waarborg voor de eerbiediging van ons onafhankelijk volksbestaan en voor het behoud van het grondgebied van het Rijk in en buiten Europa.

Het Hoofdbestuur heeft zijn zetel te 's-Gravenhage en het Centraal-Bestuur der afdeelingen in Oost-Azië is gevestigd te Batavia. Over den geheelen Archipel zijn afdeelingen en correspondentschappen gevestigd.

PERSONEELE VERORDENINGEN
OMTRENT LANDSDIENAREN EN ANDERE PERSONEN.

I. Burgerlijke landsdienaren.

De betrekking tusschen den Staat en zijne ambtenaren is eene staatsrechtelijke, die naar beginselen van staats- en administratief recht en slechts bij uitzondering naar die van het burgerlijk recht moet worden beoordeeld. Voor die uitzondering vgl. Bijbl. No. 13024 jo. 13110.

Bij St. 1932 No. 401 jo. 522, gew. 1933 No. 290 en 1938 No. 653, is ingesteld een Commissie voor georganiseerd overleg inzake algemeene ambtenaars belangen.

A. Europeesche (1).

Art. 39 I. S. bepaalt, dat de ambtenaren, met inachtneming van de regelen bij ordonnantie gesteld, en behoudens de uitzonderingen bij deze wet (artt. 2, 4, 9, 54, 56, 117 en 148) en andere wetten (zie hiervoor de artt. 43 e.v. der Comptabiliteitswet ten aanzien van den voorzitter en de leden der Algemeene Rekenkamer) gemaakt, worden benoemd en ontslagen door den Gouverneur-Generaal, dat de Gouverneur-Generaal zijne vorenomschreven bevoegdheid aan anderen kan overdragen en dat de regelen omtrent het toekennen van pensioen bij ordonnantie worden gesteld.

Krachtens art. 22, lid 2, sub *e* I. S. is de Gouverneur-Generaal verplicht het advies van den Raad van Nederlandsch-Indië te vragen ten aanzien van benoemingen tot gewichtige ambten, aan te wijzen bij ordonnantie. Deze aanwijzing heeft plaats gehad bij St. 1927 No. 133.

St. 1909 No. 354 regelt de positie van in actieven dienst zijnde koloniale ambtenaren, die tot Lid der Staten-Generaal worden gekozen.

De verordeningen, waarbij aan het met genoemd artikel 39 in hoofdzaak overeenstemmend artikel 49 van het Regeeringsreglement uitvoering is gegeven, zijn voornamelijk de volgende:

Benoembaarheid.

De benoembaarheid tot betrekkingen bij den burgerlijken dienst in het algemeen is geregeld bij St. 1930 No. 401. Voor de aan examens te ontleenen benoembaarheid, zie St. 1921 No. 264, 1922 No. 714 en 1934 No. 77.

Regeling betreffende het verleenen van dispensatie van de eischen voor aanstelling tot sommige bureaubetrekkingen in St. 1938 No. 363, zie ook Bijbl. No. 14039.

Bijzondere bepalingen voor benoembaarheid tot betrekkingen:

A. Bij het Binnenlandsch Bestuur en bij de Landskantoren, zie St. 1922 No. 650, gew. 1924 Nos. 55 en 584, 1926 No. 319, 1927 No. 98 en 1938 No. 363.

B. Bij de rechterlijke macht, zie St. 1907 No. 264, 1909 No. 24, 1913 No. 393, 1915 No. 738, 1917 Nos. 94 en 677, 1918 No. 60, 1921 No. 395, 1922 No. 291, gew. 1930 No. 329, en 1923 No. 30.

---

(1) De onder dit hoofd opgenomen voorschriften zijn voor een groot deel mede toepasselijk op landsdienaren, behoorende tot de *Inlandsche en met deze gelijkgestelde* bevolking.

Voor de aan examens te ontleenen benoembaarheid tot andere betrekkingen dan die bedoeld sub A en B hiervoren, zie men bij de betrokken departementen.

Van de uitzending en indienststelling van ambtenaren.

A. *Bepalingen van algemeene strekking.*

I. Voorloopige bezoldiging en tegemoetkoming in de uitrustingskosten bij uitzending uit Nederland, zie St. 1934 No. 299, gew. 1935 No. 306 en 1936 No. 337.

II. Terugbetaling van gelden (studietoelagen) van Landswege voldaan ten behoeve van aan 's Lands dienst in Ned.-Indië verbonden of daarvoor bestemde personen, zoomede ten behoeve van hen, die in Nederland dan wel in Ned.-Indië voor den Indischen dienst zijn of worden opgeleid, zie St. 1922 Nos. 26, 27, 28, 685 en 686, 1925 Nos. 66 en 210, 1926 No. 32, 1932 No. 18, 1934 No. 141, 1936 No. 336 en 1938 No. 140. Bijbl. No. 14040 en 14069.

In Bijblad No. 13659 is een regeling opgenomen voor detacheering van Ned.-Ind. landsdienaren naar Suriname.

B. *Bijzondere bepalingen.*

I. Voor betrekkingen bij het Binnenlandsch Bestuur en sommige bureaubetrekkingen, zie St. 1922 No. 650 jo. 1924 No. 584.

II. Voor rechterlijke betrekkingen, zie de Bijzondere bepalingen voor benoembaarheid, onder B.

III. Opleiding met Landssteun in Nederland.

Ambtenaren voor Chineesche Zaken. St. 1918 No. 82, 1921 Nos. 138 en 181, 1932 No. 217, 1933 No. 471 en 1934 No. 570;

Ambtenaren voor Japansche Zaken. St. 1918 Nos. 71, 72 en 651, 1919 Nos. 566 en 567, 1921 Nos. 138, 181 en 243. Voor opleiding van officieren tot Japansche Tolk, zie St. 1918 No. 117 en 1919 No. 566 jo. 1928 No. 553.

Taalambtenaren. St. 1917 No. 506, 1921 Nos. 138 en 181, 1922 No. 156, 1923 No. 538, 1932 No. 217, 1933 No. 471 en Bijbl. Nos. 3462 en 12813;

Houtvesters. St. 1919 No. 146, 1920 No. 196, 1921 Nos. 138, 181 en 535, 1922 No. 151, 1923 No. 538, 1928 No. 99, 1930 No. 355, 1932 No. 217 en 1933 No. 471;

Civiel-ingenieurs. St. 1921 No. 701 en 1923 No. 538;

Bouwkundige ingenieurs. St. 1917 No. 711, 1920 No. 669, 1921 Nos. 138, 181 en 535;

Werktuigkundige en electro-technische ingenieurs. St. 1920 No. 345, 1921 Nos. 181 en 535;

Scheepsbouwkundige ingenieurs. St. 1932 No. 426;

Scheikundige ingenieurs. St. 1920 No. 515, 1921 Nos. 181 en 535;

Rechterlijke ambtenaren. St. 1922 No. 291 en 1930 No. 329;

Gouvernementsartsen bij den D. V. G. Kon. besl. 2 Maart 1918 No. 16;

Veeartsen. St. 1919 No. 359, 1920 No. 58, 1921 Nos. 138, 181 en 535 en 1922 Nos. 34 en 361;

Ambtenaren bij de in- en uitvoerrechten en accijnzen. Kon. besl. 4 October 1912 No. 23 en 14 April 1917 No. 27;

Ambtenaren bij den P. T. T.-dienst. St. 1921 Nos. 104, 187 en 452;

Leeraren. Bijbl. No. 12187, gew. bij Bijbl. No. 12817 en St. 1921 No. 415;

Onderwijzers. St. 1915 Nos. 173 en 585, 1917 No. 250, 1919 Nos. 142 en 506, 1920 Nos. 88 en 481 en 1922 No. 471;

Hoofdonderwijzers. St. 1931 No. 184, 1932 Nos. 83 en 217;

Officieren bij de Gouvernements Marine. St. 1917 No. 105, 1918 No. 552, 1919 No. 605 en 1920 Nos. 159 en 569, Kon. besl. 5 Januari 1920 No. 26, 2 October 1920 No. 64 en 20 Januari 1921 No. 59;

IJkers. St. 1919 No. 705 en 1921 No. 535;

Personeel bij den Kadastralen dienst. St. 1923 No. 455 jo. 1926 No. 30 en Bijbl. No. 11618, gew. bij Bijbl. No. 12777.

Landbouwleeraren. St. 1921 Nos. 399 en 535, 1922 No. 10, 1923 No. 538 en 1929 No. 62;

Mijnopzieners. Kon. besl. 4 Februari 1911 No. 31, 29 September 1916 No. 33 en 18 Januari 1919 No. 54;

Candidaat-Indische ambtenaren. St. 1922 No. 650 en 1924 No. 584;

Mijningenieurs. Bijbl. No. 11729, gew. bij Bijbl. No. 12173;

Accountants. St. 1924 No. 136 en 1929 No. 376.

Voor *toekenning van studiebeurzen* aan Nederlandsche onderdanen, die de studie aan een Nederlandsche universiteit of hoogeschool wenschen te ondernemen, zie St. 1918 No. 747, 1921 No. 349, 1922 No. 684, 1932 No. 217 en 1933 No. 471.

Benoeming (aanstelling in vasten burgerlijken dienst).

De uit Nederland uitgezonden personen, voor zoover zij niet voor dadelijke benoeming in aanmerking kunnen komen, moeten om hun de voordeelen aan eene plaatsing in vasten dienst verbonden, toe te kennen (tenzij uitzending heeft plaats gehad voor eene tijdelijke dienstvervulling), worden voorzien van eene „aanstelling tot burgerlijk ambtenaar'', in den geest van die der burgerlijke ambtenaren, bedoeld in St. 1878 No. 217. In alle andere gevallen kan de staat van burgerlijk ambtenaar in den regel slechts worden verkregen door benoeming tot eene burgerlijke betrekking (M. G. S. 10/4-1906 No. 1045, 17/8-1906 No. 2419, 27/8-07 No. 2353, 11/2-09 No. 366).

Over intrekking van benoemingen in vasten dienst handelt Bijbl. No. 13322.

Zie omtrent aanstelling tot burgerlijk ambtenaar van door den Minister ter beschikking der Regeering gestelde personen Bijbl. No. 10139.

St. 1928 Nos. 35, 70, 112 en 438, 1929 No. 377, 1930 No. 365, 1931 No. 40, 1932 No. 420, 1934 Nos. 135 en 586, 1935 Nos. 126 en 430, 1937 No. 429 en 1938 No. 374 regeling betreffende de overdracht van de bevoegdheid tot benoeming, schorsing en ontslag van eenige klassen van burgerlijke landsdienaren. Voor het Departement van Financiën, zie Bijbl. No. 13351 en voor den Dienst der Volksgezondheid Bijbl. Nos. 13484, 13514 en 14062. Zie verder Bijbl. No. 13492 en 13937.

St. 1889 No. 223 en 1893 No. 206. Opmaking van benoemingsbesluiten bij eerste vaste benoeming tot eene betrekking in burgerlijken dienst, vallende onder de toepassing van art. 6 van St. 1864 No. 194 (sedert vervangen door art. 3 van St. 1913 No. 658 jo. St. 1913 No. 660) en bij wederopneming in 's Lands dienst van gewezen ondergeschikte ambtenaren.

Bijbl. Nos. 5147 en 7434. Voordrachten voor eene eerste benoeming door de Regeering.

Bijbl. Nos. 8596 en 9083. Benoeming van landsdienaren in gewestelijke of gemeentelijke betrekkingen.

Bij voorstellen tot benoemingen moeten dienststaten worden overgelegd, zie R. G. S. 23 Februari 1925 No. 380/IIIAI.

Als regel zal aanstelling van tijd. personeel op vaste maandelijksche bezoldiging plaats hebben tegen het einde eener maand (Bijbl. No. 12720).

Bijbl. No. 13287. Toelating *volontairs* bij het Dep. v. Fin. Analoge regelingen zijn ook voor andere Departementen en de Algemeene Secretarie vastgesteld. Bijbl. No. 13579. Aanwijzingen betreffende de toepassing van de volontairsregelingen.

Bijbl. No. 14024. Voorschriften inzake de opneming in vasten burgerlijken

dienst. Alle bestaande bepalingen inzake opneming in vasten dienst zijn hierbij vervallen verklaard.

Voor vervulling van vacatures en aanstelling van nieuw personeel, zie nog Bijbl. No. 13893.

Aanwerving van jonge krachten, zie R. G. S. 27 Juli 1937 No. 1637/C.

Bezoldiging, ambtseed enz.

Het bedrag der bezoldigingen van de burgerlijke landsdienaren wordt voor zoover het niet door den Koning is vastgesteld, door den Gouverneur-Generaal geregeld, zie art. 40 lid (1) I. S. Krachtens lid (2) van dat artikel kan de Gouverneur-Generaal deze bevoegdheid aan anderen overdragen (St. 1938 No. 618). Bezoldigingen kunnen door den Gouverneur-Generaal niet worden verhoogd, voordat er bij de wet (begrooting) op gerekend is (Bijbl. No. 7072). Wel kan de Gouverneur-Generaal eigenmachtig de aan eenige betrekking verbonden bezoldiging verminderen (Bijbl. Nos. 2215 en 2810), welke bevoegdheid zich uiteraard niet uitstrekt over bezoldigingen, bij Koninklijk besluit vastgesteld.

Het bezoldigen der ambtenaren geschiedt naar het beginsel, dat, behalve de toe te leggen jaarwedde, geene andere dan de uitdrukkelijk toegestane voordeelen uit het ambt mogen worden getrokken; zie art. 41 I. S.

In St. 1938 No. 106, gew. 1938 No. 203, 279, 396, 440, 458, 517, 621, 627, 642, 678, 693, 1939 Nos. 4, 56, is een nieuwe algemeene bezoldigingsregeling voor burgerlijke landsdienaren (B.B.L. 1938) opgenomen, benevens een regionale (standplaats) toeslagregeling (R. T. R. 1938), welke als bijlage E is gevoegd bij de B. B. L. 1938. Voor daarbij behoorende modellen enz., zie Bijbl. No. 14008. Vgl. Bijbl. Nos. 13715 en 13873 voor de regeling van de positie van het in vasten dienst van den Lande zijnd personeel, hetwelk een betrekking bekleedde (bekleedt), welke in bijlage D van de „H. B. B. L. 1934'' is of zal worden opgenomen en Bijbl. 13781 en 13941 voor de regeling van de positie van het in vasten dienst zijnd personeel, hetwelk tot de z.g. losse krachten wordt gerekend.

Zie verder voor enkele groepen van personeel bij de inrichtingen der Zeemacht St. 1937 Nos. 32 en 580 en 1938 No. 126.

In St. 1934 Nos. 111 jo. 208, 381 en 751, 1935 Nos. 333 en 612, 1936 Nos. 32 en 683, 1937 Nos. 142 en 552 en 1938 No. 411 is een reglement voor de maandlooners en werklieden (onderscheidenlijk „Maandloonersreglement 1934'' en „Werkliedenreglement 1934'') vastgesteld. Uitvoeringsbepalingen in Bijbl. Nos. 13207, 13219, 13229, 13278, 13470 en 13824.

Voor de toekenning aan de Regeering van de bevoegdheid om de locale bezoldigingsregelingen en daarmede samenhangende regelingen in overeenstemming te doen brengen met de overeenkomstige voor de landsdienaren geldende regelingen, zie St. 1935 No. 495. Vgl. Bijbl. No. 14018.

In Bijbl. No. 13460 gew. 13999 zijn opgenomen de bezoldigingsregelingen van het personeel bij het beheerskantoor der Indische Pensioenfondsen.

In St. 1938 No. 152 zijn opgenomen de bezoldigingen van den Secretaris en het overige personeel van den Volksraad.

In Bijbl. No. 13593 gew. 13927 is opgenomen het „Werkliedenreglement Marine 1936'' (W. R. M. 1936).

St. 1938 No. 124 jo. 125. Bepalingen betreffende o.m. de bezoldiging van Roomsch-Katholieke geestelijken.

Tijdstip van ingang van bezoldiging of bezoldigingsverhooging St. 1827 No. 28, 1828 No. 60 en Bijbl. Nos. 42, 1380, 1423, 1921, 1940, 2066, 2200, 2898, 3959, 4036, 4371, 4947 jo. 8369, 5319 en 6538; ten aanzien van Roomsch-Katholieke geestelijken St. 1870 No. 100 en 1894 No. 147. Zie verder St. 1857 No. 7, 1908 No. 307 en 1917 No. 139.

Zie voor bezoldiging bij tijdelijke vervulling van vacatures het R. G. S. van 23 Juli 1938 No. 1505/C.

Zie voor de uitkeering van eene tegemoetkoming aan uit Nederland aangekomen landsdienaren, die buiten hun schuld hunne betrekking niet hebben kunnen aanvaarden voor den eersten der maand volgende op die, waarin zij op hun ontschepingsplaats zijn aangekomen St. 1931 No. 319 en 1934 No. 300.

Schadeloosstelling voor het gemis van het genot van hoogere inkomsten, tengevolge van omstandigheden, die een ambtenaar belet hebben een hooger ambt tijdig, d.w.z. vóór het einde van zekere maand, te aanvaarden, zie Bijbl. Nos. 6538, 9853, 9890, 10025 en 12546.

De bevoegdheid tot toekenning van regelmatige weddeverhoogingen is geregeld bij St. 1929 No. 454; 1934 No. 586, 1937 No. 429 en 1938 No. 544.

Over de affectatie van traktementsverhoogingen over verstreken jaren handelt Bijbl. No. 5119.

Verhooging van bezoldiging bij wijze van tijdelijken maatregel, zie Bijbl. No. 7663.

Omtrent certificaten van ophouding van betaling zie men St. 1824 No. 19, 1908 No. 664 en 1909 No. 418; voorts Bijbl. Nos. 821, 1281, 1282, 3754, 3810 en 3827.

Bepalingen omtrent het tijdstip, tot hetwelk bij ontslag enz. bezoldiging uitbetaald wordt, zijn vervat in St. 1929 No. 52. Zie ook Bijbl. Nos. 11934 en 12719.

Regelen te volgen bij de uitbetaling van maandelijks vastgestelde inkomsten over gedeelten eener maand zijn te vinden in Bijbl. No. 4560.

Bij overlijden van een landsdienaar wordt aan de nagelaten betrekkingen een maand bezoldiging uitgekeerd (St. 1927 No. 373, 1928 No. 265, 1934 Nos. 354 en 602, 1936 No. 174 en 1938 Nos. 411 en 460). Regelen betreffende de uitbetaling van deze tegemoetkoming zijn te vinden in Bijbl. No. 12084, aangevuld bij Bijbl. No. 12903, en v.z.v. betreft de maandlooners en werklieden in St. 1934 No. 111.

Met betrekking tot het beginsel neergelegd in art. 41 I. S., dat geen andere dan de uitdrukkelijk toegestane voordeelen uit het ambt mogen worden getrokken, kunnen nog worden genoemd St. 1816 No. 6, 1834 No. 52, 1867 No. 114, Instr. A, art. 38 en Bijbl. Nos. 217 en 1049. Zie ook de artt. 115 en 117—123 van het Strafwetboek.

Schadeloosstelling aan tijd. landsdienaren, die wegens overcompleet zijn ontslagen en gedurende den opzeggingstermijn geen dienst meer doen, zie Bijbl. No. 12865 jo. 13117.

In de B. B. L. 1938 zijn opgenomen een kindertoelageregeling (artikel 17) en een regeling betreffende de toelagen voor bijzondere ambtskosten (artikel 19). Deze toelagen zijn afzonderlijk geregeld voor den Vice-President en leden van den Raad van N.-I., den Voorzitter van den Volksraad en den Voorzitter en de leden van de Algemeene Rekenkamer, zie St. 1938 No. 135.

St. 1938 No. 467: kindertoelageregeling voor personeel op wachtgeld of nonactiviteit (nieuw art. 23 van het reglement in St. 1934 No. 209).

Bepalingen omtrent den ambtseed zijn vervat in St. 1934 Nos. 159 en 160, gew. 1938 No. 375, 1936 No. 69, jo. Bijbl. No. 13236. Voor de algemeene politie, zie Bijbl. Nos. 13241, 13543 en 13719.

Geneeskundige keuring.

Een reglement op de keuring van adspirant-burgerlijke landsdienaren (Keuringsreglement) is vastgesteld bij St. 1918 Nos. 152, 276 en 642, 1919 No. 410, 1920 Nos. 252 en 546, 1924 No. 534, 1926 Nos. 126 en 491, 1931 No. 502 en 1937 No. 429.

De aanwijzing der plaatsen, waar keuringsraden zijn gevestigd, alsmede de samenstelling van die raden geschieden door het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid. Zoodanige raden zijn gevestigd te Ambon, Bandjermasin, Bandoeng, Batavia, Bondowoso, Buitenzorg, Cheribon, Jogjakarta, Kediri, Koepang, Kotaradja, Lawang, Madioen, Magelang, Makasser, Malang, Manado, Medan, Pangkalpinang, Padang, Palembang, Pontianak, Semarang, Singaradja, Soerabaia, Soerakarta, Tandjongkarang, Tandjong-Pinang, Taroetoeng en Tjimahi.

Bijbl. Nos. 11218, gew. 11227, 11276, 11299, 11435, 11534, 11632, 11693, 11710, 11742, 11743, 12378, 12555, 12608, 12800, 12911, 13602 en 14059, bevatten eene rangschikking der verschillende betrekkingen in de klassen, vermeld in bijlage I van het keuringsreglement, opgaaf van betrekkingen, waarvoor ook voor tijdelijken dienst en voor Inlandsche ambtsbekleeders keuring is voorgeschreven en een model voor het (geheim) keuringsregister.

Zie omtrent de geldelijke belooning voor Lands- of particuliere geneeskundigen voor keuringen voor 's Lands dienst St. 1926 No. 126 en 1928 No. 441.

Inzake de mogelijkheid om bij keuring voor opneming in vasten dienst door alleenkeurende Gouvernementsgeneeskundigen het dienstverzuim en de reis- en verblijfkosten te beperken, zie Bijbl. No. 13686.

Omtrent regeling geldigheidsduur verklaringen betr. lichamelijke geschiktheid voor den Ind. dienst, zie Bijbl. Nos. 8576 en 8842.

Voor keuring van sollicitanten voor het candidaat-Indisch ambtenaarschap, zie St. 1908 No. 350; 1909 No. 544 en 1910 No. 151.

Voor geneeskundig onderzoek in geval van buitenlandsch verlof wegens ziekte, zie St. 1931 No. 501. Zie verder Bijbl. Nos. 8050, 8054 en 14043.

Voor geneeskundig onderzoek in geval van binnenlandsch verlof wegens ziekte, zie St. 1912 Nos. 199 en 439; 1913 No. 557; 1914 Nos. 172 en 692; 1917 No. 583 en 1930 No. 95. Zie ook Bijbl. No. 12334.

In St. 1917 No. 604; 1919 No. 638; 1922 No. 264; 1923 No. 457; 1925 No. 131; 1928 No. 33; 1929 Nos. 58 en 378; 1932 Nos. 131 en 543 en 1934 No. 79 zijn bepalingen opgenomen betreffende den Geneeskundigen Raad van het Departement van Koloniën. Zie voor het verstrekken van gegevens bij keuring van met verlof in Nederland vertoevende landsdienaren Bijbl. No. 13594.

Voor keuring van Eur. burg. landsdienaren, die van ziekteverlof uit Europa zijn teruggekeerd, zonder vooraf door de commissie te 's Gravenhage te zijn goedgekeurd, zie St. 1916 No. 405.

Bij Bijbl. Nos. 12724 en 13591 zijn eenige voorschriften vastgesteld voor het geneeskundig onderzoek van burgerlijke landsdienaren in vasten dienst, die wegens ziekte ontslag uit de betrekking of uit 's Lands dienst verzoeken enz.

Ter voorkoming van vertraging in de werkzaamheden der keuringsraden zijn in Bijbl. No. 11762 eenige wenken gegeven.

Voorschriften voor de keuring van (Adspirant) ambtenaren bij autonome gemeenschappen zijn opgenomen in Bijbl. No. 12725.

Bij Bijbl. No. 13333 is vastgesteld een regeling voor de geneeskundige keuring van ambtenaren van autonome gemeenschappen, die in Nederland verblijven.

Overplaatsingen.

Beperking van overplaatsingen, zie Bijbl. Nos. 5109, 5125, 5243, 5258, 5656, 5927, 6146, 6340, 6858, 7276 en 13987.

Vrije woning. Huishuur.

Bij St. 1934 No. 147, gew. 1934 Nos. 188, 352, 468 en 655, 1935 Nos. 83 en 472, 1936 No. 50, 1937 No. 518 en 1938 No. 257 is vastgesteld de „Burgerlijke Woningregeling 1934'' zie ook Bijbl. 13978.

Bijbl. No. 14006 vergoeding van huurschade, zie onder voorschriften van verschillenden aard.

Geneeskundige behandeling.

Kostelooze geneeskundige behandeling.

Voor *Europeesche landsdienaren*, zie St. 1906 Nos. 213 en 483, 1915 No. 532, 1916 No. 721, 1917 No. 763, 1919 No. 829, 1920 Nos. 68, 576 en 898, 1921 No. 501, 1923 Nos. 48 en 204, 1925 Nos. 45 (art. 16, B, (*e*)) en 98, 1927 No. 340, 1932 No. 618 en 1936 Nos. 620 en 644.

Voor *Inlandsche* landsdienaren, zie St. 1906 No. 214, 1916 No. 721, 1917 No. 763, 1920 Nos. 576 en 898, 1923 No. 333, 1932 No. 618 en 1936 No. 620. Voorts Bijbl. Nos. 7552, 8461, 8741 en 11556.

Voor bepalingen betreffende de verpleging van gewapende politiedienaren, zie Bijbl. Nos. 7927, 8283, 8498 en 10855, van ambtenaren en beambten der algemeene politie, zie Bijbl. Nos. 10779, 12880, 13071 en 13486.

Verzekering van aanspraak op geneeskundige behandeling en op verstrekking van genees- en verbandmiddelen. Zie St. 1925 No. 29, 1926 No. 203, 1927 No. 340, 1929 No. 469, 1931 No. 60 en 1935 No. 517.

De regelen voor de verzekering zijn vastgesteld bij besl. Hoofd Dienst Volksgezondheid 22 Jan. 1925 No. 895.

Restitutie van uitgaven terzake van geneeskundige behandeling en (of) verpleging. Zie St. 1934 No. 689, gew. St. 1938 No. 110, 125.

Zie voor de thans nog geldende interpretatie dezer regeling Bijbl. No. 11456.

Verpleging van personeel van autonome gebiedsdeelen in Landsziekeninrichtingen en omgekeerd. Zie Bijbl. Nos. 12949, 12950, 12951, 13724, 13725 en 13912. Bij besluit Hfd. D.V.G. van 20 Augustus 1938 No. 29820/D zijn de regelingen in Bb. Nos. 12950 en 13725 voor wat betreft Java en Madoera ingetrokken en zijn voorts administratieve voorschriften gegeven ter uitvoering van Bijbl. No. 13912.

Conduitestaten.

Bij Bijbl. No. 11403 is eene algemeene regeling vastgesteld betreffende beoordeelingslijsten voor de burgerlijke landsdienaren.

Een afzonderlijke regeling voor de ambtenaren bij het Europeesch Binnenlandsch Bestuur is te vinden in Bijbl. No. 12036.

Niet tijdige aanzuivering van belasting kan leiden tot ongunstige aanteekening in de conduite (Bijbl. No. 12701).

Rangregeling en bevordering.

Bij St. 1933 No. 474 jo. 1934 No. 660 zijn regelen vastgesteld betreffende de rangregeling en bevordering van landsdienaren. Voor politieambtenaren, zie Bijbl. No. 12388.

Schorsing.

Bij wege van administratieve bestraffing kan, waar de bevoegdheid daartoe niet uitdrukkelijk aan andere gezaghebbenden is toegekend, schorsing alleen geschieden door den Gouverneur-Generaal (Bijbl. Nos. 2170, 2527, 2902 en 4370). Schorsing van door de Hoofden van gewestelijk bestuur benoemd en ontslagen wordende landsdienaren kan plaats hebben zonder dat de Regeering daarin wordt gemoeid. (Bijbl. No. 4370).

Financieele gevolgen eener schorsing, zie Bijbl. Nos. 5869 jo. 12719, 13307, 13405 en 13664.

Voortijdige weddeverhoogingen, gratificaties, betaling van extrawerk.

Bij de artt. 13 t/m 16 der „B. B. L. 1938'' zijn regelen gegeven voor de toekenning van voortijdige weddeverhoogingen c.q. gratificaties in de daarbij genoemde gevallen. Zie voorts Bijbl. No. 13420. Regeling voor het toekennen van gratificaties aan landsdienaren, die tijdelijk de werkzaamheden hebben verricht, verbonden aan een ambt, waaraan een omvangrijk geldelijk risico is verbonden, waarmede zij uit den aard hunner eigen betrekking niet vertrouwd zijn.

Over toekenning van overwerkgelden, zie Bijbl. Nos. 9951, 10161, 10313, 11077, 12697 en 13210.

Herplaatsing van ambtenaren op nonactiviteit of op wachtgeld.

Zie St. 1928 No. 34, 1934 No. 358 en 1938 No. 543. Zie voor herplaatsing wachtgelders R. G. S. 17 Juli en 27 Nov. 1933 Nos. 2083/C en 3231/C en Bijbl. No. 13565 en voor de toelichting op de nieuwe wachtgeldregeling Bijbl. Nos. 13221 en 13572.

Over de gevolgen van een weigering van een landsdienaar buiten werkelijken dienst om een betrekking in 's Lands dienst dan wel in localen dienst te aanvaarden, zie resp. St. 1934 No. 209 en B. G. S. 6 Juli 1930 No. 1953.

Wederaanstelling van gewezen landsdienaren.

Zie St. 1854 No. 89 en 1874 No. *8a*, zoomede Bijbl. Nos. 1323 en 5431; voor de wederopneming in 's Lands dienst van wegens misdrijf veroordeelden en van personen, die wegens onbetrouwbaarheid enz. zijn ontslagen, zie Bijbl. Nos. 8650, 8898, 10684 en 12130. Over herplaatsing van ambtenaren, die voor den afloop van hun dienstverband zijn ontslagen en aan hunne verplichting tot terugbetaling der uitzendingskosten nog niet hebben voldaan, zie Bijbl. Nos. 8740, 11342, 11757, 12775 en 12937.

Verwisseling van standplaats.

Voor verzoeken tot verwisseling van standplaats, zie Bijbl. No. 4045.

Delegatiën.

Voor delegatiën van een gedeelte van bezoldiging, wachtgeld, nonactiviteitstractement of pensioen, zie St. 1878 No. 92, 1917 No. 467, 1924 Nos. 120 en 121, 1925 No. 419, 1926 Nos. 536 en 537 en 1928 No. 452.

Kortingen.

Kortingen ter aanzuivering van schulden aan het Land, zie St. 1926 No. 362, 1927 Nos. 464 en 513, 1931 No. 420 en 1935 Nos. 141 (belastingverrekening) en 471 (idem locale ambtenaren), zoomede Bijbl. Nos. 11504, 11505, 11506 en 11507.

Bijbl. Nos. 13474, 13517, 13583, 13618, 13629, 13655, 13696, 13701, 13770, 13771, 13816, 13831, 13944, 13951, 13969, 13970, 13982, 13984, 13996, 13997 en 14044. Uitvoeringsvoorschriften inzake de verplichte belastinginhouding op de van Landswege toegelegde inkomsten van landsdienaren.

Kortingen op weduwepensioenen en weezenonderstanden, zie St. 1913 No. 359, art. 25, lid 3.

Kortingen ten behoeve van echtgenooten of gewezen echtgenooten en hunne kinderen, zie St. 1911 No. 511, 1913 No. 556 en 1937 No. 481, zoomede R. G. S. 21 Nov. 1936 No. 2380/C.

Kortingen wegens borgtocht worden gestaakt bij inhoudingen terzake van genoten voorschot, zie Bijbl. Nos. 2938 en 3143.

Kortingen worden bij verandering in de positie van den schuldenaar zonder nadere beschikking voortgezet, zie Bijbl. No. 4892.

Zie verder onder „Postspaarbank'' omtrent inlagen daarin door inhouding op de uit 's Lands kas genoten wordende inkomsten.

Voorschotten.

Zie de bijlagen van dit deel bij art. 42 der Comptabiliteitswet.

In zeer bijzondere, dringende gevallen verleent het Gouvernement een renteloos voorschot op tractement, pensioen of gagement, teneinde landsdienaren of gewezen landsdienaren in de gelegenheid te stellen gezinsleden naar Europa over te voeren (B. G. S. 3/11-25 No. 1985*b*/III AI).

Omtrent voorschotten op reis- en verblijfkosten aan deurwaarders, zie St. 1872 No. 153.

Verdere bepalingen op het stuk van voorschotten zijn vervat in Bijbl. Nos. 1459 (aanzuivering voorschot op bezoldiging na overlijden van den betrokkene), 1578 (terugbetaling voorschot bij ontslag uit de betrekking), 5221 (voorkoming van het achterwege blijven van inhoudingen ter aanzuivering van voorschotten), 6501 (toezicht op aanzuivering van voorschotten op bezoldiging aan ambtenaren, die 's Lands dienst hebben verlaten), 8335, 8328, 7799 en 12737 (voorschotten op te verdienen inkomsten aan personeel op dag- of maandgeld werkzaam bij ondernemingen, behoorende tot enkele departementen van algemeen bestuur), 8801 en 12737 (als voren aan tijd. personeel (maandgelders) bij de Bangka-tinwinning) en 13672 (bevoegdheid van het Hoofd van het Kantoor voor Reiswezen tot het beschikken op verzoekschriften ter verkrijging van rentelooze voorschotten).

Voor het verleenen van voorschot aan burgerlijke landsdienaren, die van hunne aanspraken op buitenlandsch verlof gebruik maken teneinde aan opwachtgeldstelling te ontkomen, zie Bijbl. No. 13661.

Verloven.

Verloven worden onderscheiden in binnenlandsche en buitenlandsche verloven.

A. *Binnenlandsche verloven.* De binnenlandsche verloven kunnen worden verleend wegens ziekte van den aanvrager of wegens andere gewichtige redenen.

Zie het reglement voor het verleenen van binnenlandsche verloven aan burgerlijke landsdienaren, vastgesteld bij St. 1912 No. 198, gew. 1915 No. 625, 1920 Nos. 226 en 799, 1921 No. 788, 1923 Nos. 75 en 466, 1932 No. 513 en 1937 No. 429. Vgl. Bijbl. Nos. 13234, 13487 en 13549.

Bijbl. No. 13448 jo. 13728 bevat een nieuwe regeling voor het verleenen van binnenlandsche verloven buiten bezwaar van den Lande. Vgl. Bijbl. No. 13729.

Bij St. 1924 No. 165 is de regeling van de z.g. zwangerschapsverloven buiten werking gesteld; wegens zwangerschap kan thans slechts verlof buiten bezwaar van den Lande worden verleend. Zie hierover ook Bijbl. No. 11774.

Burgerlijke en militaire landsdienaren behoeven geen verlof om afwezig te zijn voor het verrichten van de aan het lidmaatschap van den Volksraad verbonden werkzaamheden (St. 1926 No. 453 en 1931 No. 165).

Voor een dienstplichtig landsdienaar wordt de tijd, in werkelijken verplichten dienst bij de Land- of Zeemacht doorgebracht, medegeteld voor de berekening van zijne regelmatige bezoldigingsverhoogingen enz., terwijl hij gedurende dien tijd zal worden geacht met binnenlandsch verlof te zijn. (St. 1924 No. 44 en 1926 No. 132).

Inzake verlenging van binnenlandsch verlof wegens ziekte tot het aangegeven maximum van zes maanden, zie R. G. S. 25 Juni 1925 No. 1210*a*/III AI.

Voor de wijze, waarop de plaatsen, waar verloven moeten worden door-

gebracht, bepaald worden, zie St. 1912 Nos. 199 en 439, 1914 Nos. 172 en 692, 1917 No. 583 en 1930 No. 95. Voor het verleenen van binnenlandsche verloven aan burgerlijke landsdienaren, tot het Ned.-Indische leger behoorende, is eene afzonderlijke regeling getroffen. Zie St. 1923 No. 467, 1924 No. 165 en 1932 No. 600.

De door Europeesche en Inlandsche burgerlijke landsdienaren in vasten of tijdelijken dienst, op een maandelijksch inkomen van *f* 150.— of minder, in te dienen geneeskundige verklaringen en verzoekschriften ter verkrijging van binnenlandsch verlof wegens ziekte en rekesten ter verkrijging van binnenlandsch verlof wegens gewichtige redenen, zijn vrijgesteld van zegelrecht (zie art. 31 onder No. 43 van St. 1921 No. 498), terwijl voor de uit te reiken afschriften van of uittreksels uit de beschikkingen, waarbij zulke verloven worden toegekend, een zegelrecht verschuldigd is als opgenomen in St. 1921 No. 498.

Ingevolge de bij St. 1910 No. 643 gew. 1911 No. 146 en 383; 1932 Nos. 546 en 547 en 1937 No. 429 jo. Bijbl. No. 12921 vastgestelde regeling, kan aan Europeesche burgerlijke ambtenaren, die krachtens de bestaande bepalingen binnenlandsch verlof kunnen krijgen, verlof worden verleend naar plaatsen buiten Nederlandsch-Indië gelegen. Deze regeling geldt blijkens Bijbl. No. 8348 ook voor niet in vasten dienst zijnde landsdienaren. Voor deze landsdienaren mogen dergelijke verloven echter wegens ziekte slechts éénmaal worden verlengd met een termijn van ten hoogste 3 maanden (zie Bijbl. No. 10443). Bijbl. No. 7352 geeft aan, dat korte verloven kunnen worden verleend:

a. voor den tijd van ten hoogste vier maanden aan personen, die geplaatst zijn in een der gewesten Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Manado, Celebes en Onderhoorigheden, Amboina, Ternate en Onderhoorigheden, Zuid-Nieuw-Guinea en Timor en Onderhoorigheden;

b. voor den tijd van ten hoogste drie maanden aan buiten die gewesten geplaatste personen.

Bij Kon. Besl. van 12 Januari 1922 No. 29 is de Minister van Koloniën bevoegd verklaard om een z.g. kort verlof op den voet van St. 1910 No. 643, verleend aan den vice-president of aan de leden van den Raad van Nederlandsch-Indië, in bijzondere gevallen, in afwijking van het bepaalde bij Kon. Besl. van 30 December 1915 No. 58, met ten hoogste één maand te verlengen.

Voor z.g. korte verloven, die in totaal niet langer dan zes maanden duren, zie Bijbl. Nos. 13448 en 13728.

Over onderhandsche verloven (vrijstellingen van dienst) van korten duur, zie Bijbl. Nos. 7664 en 9958.

Zie voor ontspanningsverloven St. 1934 Nos. 479 en 480.

Zie voor verloven maandlooners- en werklieden (Maandlooners en Werkliedenreglement) St. 1934 No. 111.

Zie voorts:

St. 1866 No. 33. Verklaring, dat aan ambtenaren, die na afloop van een binnenlandsch verlof hunne betrekking wegens ziekte of andere redenen niet weder hebben kunnen aanvaarden en dientengevolge eervol uit hunne betrekking dan wel uit 's Lands dienst worden ontslagen, de bezoldiging niet verder zal worden uitbetaald dan tot en met den laatsten der maand, waarin het verlof is geëindigd.

Bij St. 1867 No. 34 is aan de Hoofden der departementen van algemeen bestuur, ieder voor zooveel zijn departement betreft, de bevoegdheid toegekend tot uitbetaling van de bezoldiging gedurende den verderen verloftijd, bedoeld bij art. 8 van het toenmalig regl. in St. 1853 No. 47 (overeenkomende met art. 4, lid 2 van het nieuw regl. in St. 1912 No. 198).

Bijbl. No. 1906. Verzoek om binnenlandsch verlof mag niet worden te

baat genomen als reden om een ambtenaar wegens ziekte te ontslaan uit zijne betrekking.

Bijbl. No. 2358. Handelt over vergunning aan Hoofden van gewestelijk bestuur om ter bespreking van dienstzaken hun gewest te verlaten.

Bijbl. No. 5353. De gezaghebbenden en colleges, aan wie de bevoegdheid tot het verleenen van binnenlandsche verloven is toegekend, dienen zich in geval van twijfel er van te overtuigen, dat de geneeskundige, die in een door hem afgegeven geneeskundige verklaring, op grond waarvan aan een landsdienaar binnenlandsch verlof zal worden verleend, eene plaats heeft aangewezen verder van de standplaats van dien landsdienaar verwijderd dan eene andere, die wellicht even goed aangewezen zou kunnen worden, daarbij het voorschrift in art. 5, lid 2 van het in St. 1881 No. 174 (1) opgenomen Reglement niet uit het oog heeft verloren.

Bijbl. No. 5608. Over de inrichting van beschikkingen, waarbij binnenlandsche verloven wegens ziekte worden verleend aan Europeesche burgerlijke landsdienaren.

Bijbl. No. 6157. Machtiging aan de Hoofden van gew. best. om zich voor niet langer dan 8 dagen uit hun gewest te verwijderen.

Bijbl. No. 8150. Het verleenen van binnenlandsche verloven wegens gewichtige redenen in aansluiting met buitenlandsche wegens langdurigen dienst kan alleen in zeer bijzondere gevallen worden toegelaten (zie Bijbl. Nos. 10527 en 13467).

Bijbl. No. 11255. Nopens het verleenen van binnenlandsch verlof wegens gewichtige redenen aan leerkrachten van het openbare Europeesch onderwijs.

Bijbl. No. 13374. Overdracht van de bevoegdheid tot het verleenen van binnenlandsche verloven aan leerkrachten bij het Westersch lager en het openbaar Inlandsch onderwijs aan de voorzitters der Europeesche en Inlandsche schoolcommissies.

Bijbl. Nos. 13448 jo. 13728, 13994 en 14071: regeling voor het verleenen van verloven buiten bezwaar van den Lande.

Zie verder voor bijzondere verlofsbepalingen onder de desbetreffende takken van dienst, hiervóór.

B. *Buitenlandsche verloven.* Zie het nieuwe reglement op het verleenen van verloven naar Europa aan Europeesche ambtenaren in Ned.-Indië. St. 1937 No. 462. Vgl. Bijbl. No. 12962 en R. G. S. 5 Aug. 1937 No. 1714/C.

St. 1868 No. 76. Regeling der positie van koloniale ambtenaren met verlof, die tot leden der Staten-Generaal worden verkozen.

St. 1931 No. 501. Bepalingen, regelende het constateeren der ziekte van burgerlijke ambtenaren, die een buitenlandsch verlof tot herstel van gezondheid verzoeken.

Bijbl. No. 384. Procureurs, naar Nederland vertrekkende, behoeven geen verlof aan de Regeering te vragen.

Bijbl. No. 1040. Hij, aan wien buitenlandsch verlof is verleend, moet zijn betrekking aan zijn opvolger overgeven, zoodra deze zich daartoe aanmeldt; heeft hij binnenlandsch verlof, terwijl hem het buitenlandsch verlof verleend wordt, dan vervalt het eerste door het laatste van zelf.

Bijbl. No. 1689. Regelen omtrent de uitbetaling door de Hoofden van gewestelijk bestuur van voorschot aan met verlof naar Nederland vertrekkende ambtenaren.

Bijbl. Nos 2037 en 2388. Voorschriften om bij het doen van voorstellen tot toekenning van buitenlandsch verlof omstandig te berichten omtrent de geschiktheid der verlofgangers om later in werkelijken dienst te worden hersteld.

---

(1) Sedert vervangen door art. 2, lid 2 St. 1912 No. 198. Zie voorts art. 4, lid 2 en art. 8 St. 1912 No. 99.

Bijbl. No. 2525. Aanbeveling aan de Hoofden van gewestelijk bestuur tot behoorlijke invulling enz. der certificaten van ophouding van betaling aan ambtenaren, die met verlof naar Nederland vertrekken.

Bijbl. No. 3817. Wanneer de aan eenig ambt verbonden bezoldiging verhoogd wordt met ingang van een vroegeren datum dan dien van het betrekkelijk besluit en de ambtenaar, die de betrekking op eerstbedoelden dag bekleedde, tusschen beide data buitenlandsch verlof verkregen heeft, dan wordt zijne verlofsbezoldiging alsnog met de hoogere bezoldiging in overeenstemming gebracht.

Bijbl. No. 3850. Wanneer aan de nagelaten betrekkingen van landsdienaren overtocht naar Nederland wordt verleend, moet daarvan aan de Regeering kennis worden gegeven.

Bijbl. No. 6375. Vergunning aan tijdelijke landsdienaren, niet vallende onder de toepassing van bovengenoemd verlofsreglement (St. 1892 No. 235), om voor hoogstens zes maanden buiten bezwaar van den Lande naar Europa of elders buiten N. I. zich te begeven.

Bijbl. No. 8312. Nopens het narekenen van den diensttijd van ambtenaren, die buitenlandsch verlof hebben aangevraagd.

Bijbl. No. 8561. Grondslag voor de verlofsbezoldiging.

Bij B. G. S. van 16 April 1925 No. 717/III AI is bepaald, dat de bevoegdheid om aan tijdelijke landsdienaren vergunning te verleenen om zich voor hoogstens zes maanden buiten bezwaar van den Lande naar Europa of elders buiten Nederlandsch-Indië te begeven, kan geacht worden te zijn overgedragen op de Departementshoofden.

Bijbl. No. 10290 jo. 13994 handelt over het voorzien in betrekkingen, welke openvallen door vertrek met buitenlandsch verlof van de bekleeders dier betrekkingen.

Bijbl. No. 11024. Nopens de vraag, of aan een met zg. geconverteerd verlof zijnden ambtenaar vrijheid van beweging kan worden toegestaan, zonder dat de betrokkene geacht wordt zijn verlof te hebben afgebroken met het daaraan verbonden gevolg van verlies van verlofstraktement.

Bijbl. No. 11107 geeft eene toelichting nopens de toepassing van art. 5, lid 8 van het buitenlandsch verlofsreglement.

Bijbl. No. 11459 handelt over de positie, waarin landsdienaren verkeeren gedurende den termijn tusschen het tijdstip, waarop zij hun ambt nederleggen, en dat, waarop het buitenlandsch verlof ingaat.

Bijbl. No. 12113 geeft een interpretatie van art. 5, leden 3 en 4 van het buitenlandsch verlofsreglement (St. 1892 No. 235), terwijl het R. G. S. van 23 Nov. 1937 No. 2481/C een interpretatie geeft van art. 22 lid (3) van het Buitenlandsch verlofreglement 1937 (St. No. 462).

Bijbl. No. 12781 jo. 13406 handelt over beperking van het verleenen van buitenlandsche verloven.

Bijbl. 14043. Geneeskundig onderzoek van landsdienaren voor het verleenen van buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst, wanneer op redelijke gronden kan worden vermoed, dat zij eenigen tijd in Europa zullen moeten vertoeven om aldaar van ziekte te genezen.

Bij St. 1922 No. 392 is bepaald, dat voor de beoordeeling van aanspraak op buitenlandsch verlof mede als diensttijd in aanmerking mag worden gebracht de tijd in dienst van den Lande doorgebracht, voor zoover deze zou medetellen voor aanspraak op buitenlandsch verlof, indien de betrokkene in 's Lands dienst ware werkzaam gebleven en die tijd onmiddellijk is gevolgd door een aanstelling tot leeraar of onderwijzer bij het bijzonder onderwijs.

Voor de berekening van de verlofsbezoldiging van zoutverkooppakhuismeesters, zie St. 1893 No. 229 en van de verplegers (-sters) bij krankzinnigengestichten onder Dep. O. E.

Tijdelijke voorziening in vacatures ontstaan door het vertrek met buitenlandsch verlof van de functionarissen, zie R. G. S. van 23 Juli 1938 No. 1505/C.

Nonactiviteitsbezoldigingen, wachtgelden en onderstanden.

Bij St. 1934 No. 209 jo. 584, 1935 Nos. 65 en 117, 1937 Nos. 179, 429 en 587 en 1938 Nos. 374 en 467, jo. Bijbl. No. 13449, toegelicht in Bijbl. Nos. 13221 en 13572, is een nieuw reglement vastgesteld op de toekenning van nonactiviteitstractement, wachtgeld en onderstand aan burgerlijke landsdienaren, geldende zoowel voor Europeesch als Inlandsch personeel in vasten dienst (vgl. ook Bijbl. No. 13375).

Regeling van de positie van wegens overcompleet op non-actief en op wachtgeld gestelde landsdienaren na afloop van den wachtgeldtermijn, zie Bijbl. No. 13815.

Voorts is bij Bijbl. No. 12622, aangevuld bij Bijbl. Nos. 12865, 13117, 13143 en 13617 bij wijze van tijdelijken maatregel een regeling vastgesteld tot toekenning van onderstand aan tijdelijke landsdienaren in geval van ontslag wegens overtolligheid; ingeval van ontslag wegens lichamelijke ongeschiktheid, zie Bijbl. Nos. 13656 en 13657.

Voor toekenning van onderstand aan landsdienaren of gewezen landsdienaren, die zich in (preventieve) hechtenis bevinden of gevangenisstraf ondergaan, zie Bijbl. No. 13375.

Bij St. 1926 No. 54, jis. St. 1926 No. 410, 1930 Nos. 32, 33 en 384, 1934 No. 351 en 1935 No. 120, is een regeling vastgesteld voor de toekenning van wachtgeld aan burgerlijke landsdienaren, die tot lid van het College van gedeputeerden eener provincie zijn gekozen.

St. 1915 No. 363 bevat een regeling voor het genieten van nonactiviteitsbezoldiging in Europa.

K. B. 9 Mei 1921 No. 92 opent de mogelijkheid voor het toekennen van een wachtgeld aan in Indië tijdelijk gedetacheerd geweest zijnde ambtenaren van rijk, provincie en gemeente, bij hun terugkomst in Nederland.

Bijbl. No. 3464. Ambtenaren op nonactiviteit, wachtgeld of onderstand mogen, in afwachting van herplaatsing, particuliere betrekkingen bekleeden, mits zij, zoodra het Gouvernement van hunne diensten weder gebruik wenscht te maken, daartoe beschikbaar zijn en geen handelingen verrichten, die hunne eventueele herplaatsing in den weg zouden kunnen staan.

Bijbl. No. 1771. Hij, die zijne betrekking nederlegt ten gevolge van een bekomen verlof naar Nederland wegens langdurigen dienst, dat daarna op zijn verzoek wordt ingetrokken, heeft geen aanspraak op wachtgeld.

Bijbl. No. 2533. Antwoord op de vraag in hoeverre het wachtgeld gehouden wordt bij eene werkzaamstelling op daggeld.

Bijbl. No. 4894. Vrijstelling van zegelrecht van verzoekschriften ter verkrijging van onderstand.

Bijbl. No. 10690. Tweede opwachtgeldstelling.

Bijbl. No. 10686. Wachtgeld en nonactiviteitstractement mogen buitenslands worden genoten. Zie ook Bijbl. No. 12850.

Bijbl. No. 12922. Beperking tijd van non-activiteit na ommekomst van buitenlandsch verlof.

In Bijbl. No. 13893 zijn nieuwe voorschriften gegeven betreffende de vervulling van vacatures, aanstelling van nieuw personeel en herplaatsing van wachtgelders.

Wachtgeld candidaat-Inlandsche bestuursambtenaren, zie Bijbl. No. 13362.

Bijbl. Nos. 13143, 13391 en 13645. Uitkeering aan tijdelijke landsdienaren, die wegens overcompleet worden ontslagen.

Bijbl. Nos. 13448 jo. 13729. Toekenning van inkomsten bij niet-herplaatsing

na ommekomst van verloven buiten bezwaar van het Land of na ontslag uit de betrekking op verzoek.

Bijbl. No. 14071: Inkomsten bij verlof b.b.v.d. Lande, aanvangende op den 16en eener maand in aansluiting aan buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst of wegens ziekte.

Overtocht.

Overtocht ten laste van de Indische begrooting van Nederland naar Nederlandsch-Indië en omgekeerd wordt verleend overeenkomstig de bepalingen van het Overtochtsreglement (als bijlage van dit deel opgenomen).

Overtocht van gewezen burgerlijke- en militaire landsdienaren, die zonder pensioen uit 's Lands dienst zijn ontslagen, zie Bijbl. No. 11108, aangevuld bij Bijbl. No. 12961.

Rangschikking in klassen van landsreizigers naar en van Ned.-Indië, zie Bijbl. Nos. 13623, 13748, 13766 en 14027.

Overtocht naar Nederland van wachtgelders, zie Bijbl. Nos. 12850 en 12905.

Overtocht naar Nederland van op eigen verzoek ontslagen landsdienaren, die geen recht op overtocht hebben, zie Bijbl. No. 12961.

Restitutie passagekosten, zie Bijbl. No. 13174.

Reis- en verblijfkosten. Zie onder Dep. van Financiën (Kantoor voor Reiswezen).

Ontslag.

A. *Ontslag uit de betrekking.*

Wegens andere redenen dan ziekte of overgang in eene betrekking bij een anderen tak van 's Lands dienst wordt in het algemeen *op verzoek* geen ontslag uit de betrekking verleend (vgl. Bijbl. No. 13729). In bijzondere gevallen echter kan aan burgerlijke landsdienaren in vasten dienst van het Land op hun verzoek ontslag uit de betrekking worden verleend zonder gelijktijdig ontslag uit 's Lands vasten dienst, zie Bijbl. Nos. 13448 jo. 13728 en 13994. Voor ontslag uit de betrekking wegens ziekte, zie Bijbl. Nos. 12724 jo. 12725 en 13591.

Ontslag uit de betrekking, *niet op verzoek*, kan worden verleend op grond van overtolligheid of ongeschiktheid en wegens het plegen van laakbare handelingen.

Over de positie van de gehuwde ambtenaressen, die vóór 1 Januari 1934 in het huwelijk zijn getreden, zie Bijbl. 13852.

Ingeval aanleiding zou kunnen bestaan tot een oneervol ontslag uit 's Lands dienst, mag, in afwachting van de dienaangaande te nemen beslissing, geen eervol ontslag uit de betrekking worden verleend. Zie Bijbl. No. 8088.

Over de redactie van besluiten, waarbij ontslag uit de betrekking zonder het praedicaat „eervol'' wordt verleend, zie Bijbl. No. 8004.

B. *Ontslag uit 's Lands dienst.*

Behoudens in de hieronder te noemen gevallen, wordt ontslag uit 's Lands dienst in het algemeen slechts verleend op verzoek.

Ongevraagd ontslag uit 's Lands dienst wordt verleend:

a. aan landsdienaren, die langer dan vijf jaren buiten werkelijken dienst zijn.
Zie Bijbl. Nos. 4852, 4957, 4958, 4959, 13404 en 13729;

b. aan landsdienaren, die eigenmachtig hunne betrekking hebben verlaten. Zie Bijbl. No. 13626.

c. aan landsdienaren, die hetzij ambtelijk hetzij lichamelijk ongeschikt geacht worden voor verderen dienst;

d. aan landsdienaren, die zich aan dusdanige handelingen hebben schuldig gemaakt, dat op hun behoud voor dien dienst geen prijs wordt gesteld. Zie hierover Bijbl. Nos. 7794, 8094 en 12818, zoomede St. 1935 No. 441.

e. aan overtollige landsdienaren, die recht hebben op pensioen. Zie Bijbl. Nos. 12780 jo. 13342, 13415, 13516 en 13769.
f. aan vrouwelijke landsdienaren, die in het huwelijk treden. Zie Bijbl. No. 13125 (vgl. Bijbl. No. 13554 en 13919).
g. aan pensioenrijpe landsdienaren. Zie Bijbl. Nos. 11603 en 12596 jo. 12780.

Over beperkte vrijwillige afvloeiing en hare intrekking zie Bijbl. Nos. 13170, 13349 en 14065.

Burgerlijke landsdienaren, die overgaan in militairen dienst, behooren eervol uit den burgerlijken dienst te worden ontslagen. Zie Bijbl. No. 8234.

Over ontslag van voorwaardelijk veroordeelden handelt B. G. S. 29-12-'31 No. 3150/C.

Over de bevoegdheid van de Hoofden van algemeen en gewestelijk bestuur en andere gezaghebbenden of colleges inzake het verleenen van ontslag uit de betrekking en uit 's Lands dienst, zie St. 1928 Nos. 35, 70, 112 en 438, 1929 Nos. 377 en 467, 1930 No. 365, 1931 No. 40, 1932 No. 420, 1934 Nos. 135 en 586, 1935 Nos. 126 en 430, 1937 No. 429 en 1938 No. 374. Voorts Bijbl. Nos. 9590, 9864 en 9865.

Over den ingangsdatum van een ontslag uit 's Lands dienst, zie Bijbl. Nos. 12679 jo. 12680, 12695 en 12865.

Over de termijnen, in acht te nemen bij het verleenen van ontslag uit de betrekking dan wel bij het doen van eene aanzegging om ontslag uit 's Lands dienst te nemen, zie Bijbl. Nos. 10619, 11603 en 12865.

Bijbl. No. 13729. Unificatie van de voorschriften inzake ontslag uit de betrekking en ontslag uit 's Lands dienst.

Pensioen, zoomede onderstand bij wijze van pensioen.

Voor de Hoofden der departementen van algemeen bestuur is het pensioen geregeld bij St. 1931 No. 15, gew. 1935 No. 71 en 1937 No. 156.

Voor den Voorzitter van den Volksraad is een bijzondere pensioenregeling vastgesteld bij Staatsblad 1929 No. 39 juncto St. 1932 No. 194 en 1937 No. 362.

Bij St. 1926 No. 550 (1) is een nieuw reglement vastgesteld op het verleenen van pensioenen aan burgerlijke landsdienaren in Ned.-Indië, „het Indisch Burgerlijk pensioenreglement'', hetwelk strekt ter vervanging van het Europeesch burgerlijk pensioenreglement, het Inlandsch burgerlijk pensioenreglement, de pensioenregelingen voor predikanten en Roomsch-Katholieke geestelijken, voor zoover deze worden bezoldigd ten laste van de Indische begrooting, zoomede de pensioenregeling voor Inlandsche schepelingen der Gouvernements Marine. Behoudens voor zoover het Indisch Burgerlijk pensioenreglement anders bepaalt, moeten op den dag van inwerkingtreding van dit reglement (2), bedoelde reglementen en regelingen worden geacht te zijn vervallen.

In Staatsblad 1934 No. 748 zijn nieuwe regelen opgenomen betreffende de pensioenfinanciering. Daarbij is o.a. bepaald, dat met ingang van 1 Januari 1935 alle pensioenen, die tot dat tijdstip werden uitbetaald ten laste van de Indische geldmiddelen, komen ten laste van de betrekkelijke pensioenfondsen. Zie ook Staatsblad 1935 No. 91 jo. 1938 No. 478.

Zie voor de tijdelijke (crisis) korting van de pensioenen, onderstanden en gagementen van gewezen Indische landsdienaren, locale ambtenaren en bijzondere

---

(1) Sedert gewijzigd en aangevuld bij St. 1926 Nos. 555 en 557, 1927 Nos. 523, 524 en 550, 1928 Nos. 13, 36 en 37, 1929 Nos. 39, 291, 459 en 460, 1931 Nos. 15 en 168, 1932 Nos. 156, 157, 158 en 194, 1933 No. 562, 1934 Nos. 15, 115, 146, 509 en 554, 1935 Nos. 4, 7, 71, 365, 633, 634, 1937 Nos. 362 en 531, 1938 No. 691.

(2) Dit reglement werkt terug tot 1 Februari 1925.

leerkrachten St. 1933 No. 562 en 1935 No. 633 en voor de nadere regeling van de tijdelijke korting op de Indische pensioenen t.a.v. pensioenen en onderstanden, gebaseerd op herziene regelingen, St. 1935 Nos. 4 en 634. Zie voor de herberekening der korting St. 1937 No. 198.

St. 1935 No. 365 jo. 1937 No. 3. Indeeling in pensioensgroepen van burgerlijke ambten.

St. 1935 No. 168. Nieuw tarief voor de verrekening wegens overdracht van pensioenslast.

Bij St. 1921 No. 108 zijn vastgesteld de regelingen tot toekenning van:

a. pensioen of verhooging van pensioen aan niet tot het Nederlandsch-Indische leger behoorende personen, die in geval van oorlog met een buitenlandschen vijand of bij militaire expeditiën enz. diensten verrichten ten behoeve van de landsverdediging of van de troepen te velde.

b. pensioen of onderstand aan de nagelaten betrekkingen van de onder *a* bedoelde personen.

V.z.n. zij verder verwezen naar de Burgerlijke Pensioenwet, gewijzigd en aangevuld bij Nederlandsch St. 1913 Nos. 303 en 304.

Zie omtrent tijdelijke schorsing van het genot van pensioen, gagement, of onderstand bij veroordeeling tot straf St. 1902 No. 382.

Bij St. 1926 No. 557 jo. St. 1933 No. 461 is bepaald, welke voordeelen, boven het vast traktement genoten door de ambtenaren, beambten en mindere schepelingen der Gouvernements Marine, worden gerekend deel uit te maken van de bezoldiging, bedoeld in art. 4, eerste lid, van het Indisch burgerlijk pensioenreglement.

Bij St. 1898 No. 72 is bepaald, dat bij vertrek uit Indië een voorschot van één maand pensioen kan worden verleend.

Voorts handelt over de toekenning van pensioen of onderstand aan de nagelaten betrekkingen van in en door den dienst omgekomen Europeesche en met dezen gelijkgestelde landsdienaren St. 1921 No. 10, gew. 1922 No. 228, 1923 No. 309 en 1925 No. 242. Een analoge regeling voor Inlandsche ambtenaren is opgenomen in Bijblad No. 11230.

De voorschriften betreffende de uitkeering van één extra-maand pensioen aan de nagelaten betrekkingen van gepensionneerde landsdienaren zijn opgenomen in Bijbl. Nos. 13499 en 13568.

Voor het pensioen van predikanten, hulppredikers en R. K. geestelijken, zie St. 1849 No. 58, 1853 No. 82, 1856 No. 21, 1860 No. 80, 1861 No. 81, 1864 No. 68 (jo. 1917 No. 564), 1869 No. 56, 1870 No. 57, 1872 No. 201, 1881 No. 205 en 1892 Nos. 131 en 221 en voor predikanten, die na pensionneering als zoodanig zijn herbenoemd, St. 1903 No. 149.

Bij St. 1932 No. 154, gew. 1934 No. 557 en 1935 No. 366, is vastgesteld het pensioensreglement voor bijzondere leerkrachten. Zie hiervoor ook St. 1932 Nos. 158 t/m 161 en 379, St. 1934 Nos. 80, 339, 509, St. 1935 Nos. 7 en 35, St. 1936 Nos. 13 en 430 en 1938 No. 608.

Bijbl. No. 8178 houdt regelen in inzake toekenning van onderstand bij wijze van pensioen aan gewezen tijdelijke burgerlijke landsdienaren. De bevoegdheid tot toekenning van deze soort van onderstanden berust bij den Directeur van Financiën (St. 1926 No. 555).

Het „Maandlooners- en Werkliedenreglement 1934'' (Staatsblad No. 111) bevat een regeling voor de toekenning van een voortdurenden onderstand aan werkkrachten op maandloon alsmede aan werklieden in doorloopende dienstbetrekking. Zie ook Bijbladen Nos. 13728, 13470, 13617, 13645, 13656 en de Staatsbladen 1934 Nos. 208, 381, 751 en 1935 Nos. 177, 333 en 612, 1937 No. 552.

Bij St. 1935 No. 599 jo. 1936 No. 468 en 1938 No. 607 is vastgesteld een

„Reglement op het verleenen van pensioenen aan Europeesche locale ambtenaren in Nederlandsch-Indië en van pensioenen en onderstanden aan de weduwen en weezen dier ambtenaren'' en zijn op den dag van in werking treden (1 Dec. 1935) van dat reglement, *behoudens voor zoover het reglement anders bepaalt*, buiten werking gesteld het gelijknamig reglement (St. 1931 No. 93), zooals dat sedert is gewijzigd en aangevuld, en het Koninklijk besluit van 2 Febr. 1924 (Ind. St. No. 187) tot tijdelijke verhooging van de pensioenen en onderstanden van de weduwen en weezen der Europeesche locale ambtenaren in Ned.-Indië. Zie voor de uitvoeringsvoorschriften en voor eenige bijzondere regelingen St. 1936 No. 443, 1932 No. 161, 1934 Nos. 14, 15, 384 (jo. 1935 No. 294), 509, 1935 Nos. 7 en 366 en 1936 No. 635.

Regeling betreffende inhouding, beslag en korting op en vervreemding van de bezoldiging en het pensioen der ambtenaren: St. 1938 No. 680.

Bijzondere onderstandsregeling voor ontslagen tijdelijk personeel, zie Bijbl. Nos. 12560, 12623, 12804, 13121, 13143, 13391 en 13645.

St. 1933 No. 386 jo. 1935 No. 532 en 1937 No. 661. Korting op onderstanden en intrekking daarvan.

St. 1936 No. 243. Regeling betreffende het verleenen van onderstand ten laste van de begrooting van Ned.-Indië aan gewezen burgerlijke landsdienaren en personen, die voor de toepassing van het Indisch Burgerlijk Pensioenreglement daarmede zijn gelijkgesteld, zoomede aan gewezen bijzondere leerkrachten (St. 1932 No. 154), die zonder toekenning van pensioen uit den dienst zijn ontslagen; Bijbl. 13923: interpretatie van art. 3 dier regeling.

Zie voor de pensioenfondsen van Europeesche en Inlandsche burgerlijke, alsmede Europeesche locale ambtenaren het terzake handelend afzonderlijk hoofdstuk.

Pensioen en Onderstand van weduwen en weezen.

Het Reglement van het Weduwen- en Weezenfonds voor Europeesche burgerlijke landsdienaren in Ned.-Indië is vastgesteld bij St. 1935 No. 600, gew. 1938 No. 607.

Daarbij behooren de voorschriften betreffende de indiening van stukken aan de administratie van het Weduwen- en Weezenfonds voor Europeesche burgerlijke ambtenaren door de deelgenooten en door de weduwen en weezen (St. 1936 No. 442). Zie voorts St. 1914 No. 645, 1919 No. 813 en 1922 No. 329.

Onderstand aan nagelaten betrekkingen van landsdienaren.

Bij St. 1921 No. 10 jo. 1921 No. 134 is met intrekking van alle terzake bestaande bepalingen vastgesteld een „Reglement betreffende de toekenning van pensioenen en onderstanden ten laste van de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië aan de nagelaten betrekkingen van in- en door den dienst omgekomen Europeesche en met deze gelijkgestelde landsdienaren''. Zie hiervoor ook St. 1922 No. 228, 1923 No. 309 en 1925 No. 242. Een analoge regeling voor Inlandsche landsdienaren is opgenomen in Bijblad No. 11230.

Bij St. 1927 No. 373, gew. St. 1928 No. 265, 1934 No. 354, 1936 No. 174, 1938 Nos. 411 en 460 is met intrekking van alle anders luidende voorschriften vastgesteld eene regeling betreffende de toekenning van tegemoetkomingen aan nagelaten betrekkingen van overleden landsdienaren.

Ceremoniëel.

Bijbl. Nos. 4043, 4062, 5619, 6034 en 13863 (oproeping van ambtenaren en uitnoodiging van andere personen ter bijwoning van plechtigheden), 6114 (afschaffing eeregeleide, handhaving dienstgeleide), 6061, 6118, 6496, 7029 en 7939 (afschaffing of beperking Inl. hormatgebruiken), 6330 jo. 6696, 6914 en 7023

(viering verjaardag H. M. de Koningin te Soerakarta en Djokjakarta), 6993, gew. en aangevuld 7342, 8664, 8676, 9265, 10222, 12996 en 12997 (preseance-regeling) en 13780 (regeling voor het wisselen van ceremonieele bezoeken tusschen bevelvoerende officieren der Koninklijke Marine, dienende aan den wal, en bevelvoerende officieren van het Koninklijk Nederl. Indische Leger).

Ceremonieel bij aankomst van Ned.-Indië bezoekende hooge vreemde en civiele autoriteiten Bijbl. 14094.

Over het hijschen der nationale vlag door ambtenaren en Inlandsche hoofden, zie Bijbl. Nos. 5720 en 5814.

Over saluutschoten, zie St. 1910 No. 661 jo. 1913 Nos. 307 en 717, 1922 No. 75, 1931 No. 393, 1937 No. 517 en 1938 No. 734, zoomde Bijbl. No. 7211.

Over de regeling van het openbaar gehoor op de hoofdplaatsen der gewesten buiten Java en Madoera ter gelegenheid van den verjaardag van H. M. de Koningin, zie Bijbl. Nos. 12042 en 13068.

Kostuums.

Bepalingen betreffende het kostuum der *rechterlijke ambtenaren, advocaten, procureurs* en *deurwaarders* zie St. 1848 No. 8, 1852 No. 26, 1873 No. 50, 1877 No. 111, 1882 No. 24, 1908 No. 91 en 1933 No. 33.

Voor de *ambtenaren* bij het *Binnenlandsch-Bestuur* St. 1919 No. 794, alsmede Bijbl. Nos. 10905, 11429, 12035, 13028 en 13418.

Voor *Chineesche officieren* St. 1908 No. 505 en 1909 No. 1 en Bijbl. No. 11706.

Voor *burgemeesters* Bijbl. Nos. 12034 en 12829.

Voor het personeel bij het *boschwezen* St. 1901 No. 352 en 1911 No. 224.

Voor *havenmeesters* en *onderhavenmeesters* Bijbl. No. 9629 en G. B. 30 Aug. 1925 No. 19.

Voor *loodsen* 1ste klasse St. 1927 No. 63 jo. 1930 No. 236.

Voor *technisch personeel* bij het Dep. van Verkeer en Waterstaat St. 1866 No. 1.

Briefwisseling.

Over ambtelijke briefwisseling, zie Bijbl. Nos. 3043, 3044 (brieven aan den G. G. door tusschenkomst Dept. hoofden), 3952 (gebruik van de spelling van De Vries en Te Winkel), 4032 (vereenvoudiging ambtelijke briefwisseling), 4097 (verplichting tot het formuleeren van voorstellen), 5633 (verklikker), 5634 (telegrafisch inwinnen van inlichtingen), 5850 en 8608 (beperking gebruik vreemde woorden), 5992 (toelichting van afwijking van ingediende voorstellen), 6117, 6148 (vereenvoudiging in stijl), 6149 (bestuursambtenaren), 6316, 6377, 6419, 6460, 6499, 6703, 6842, 6888, 6997, 7081, 7331, 8671 en vooral G. B. 2 Jan. 1922 No. 1*a* (rechtstreeksche briefwisseling tusschen de Indische Departementen en het Ministerie van Koloniën), 8310 (overlegging van een duplicaat van alle aan de Regeering ingediende bescheiden en van de aan Departementschefs gerichte brieven), 8726 (duidelijke inkleeding besluiten). Over bevoegdheid van de Secretarissen der departementen e.a. inzake briefwisseling en behandeling van voorstellen aan de Regeering enz., zie Bijbl. No. 6967.

Bijbl. No. 9068 handelt over het nemen van een beschikking op aan de Regeering gerichte verzoekschriften door lagere, daartoe bevoegde gezaghebbenden.

Over kennisgeving aan den Minister van Koloniën van het overlijden van landsdienaren, zie Bijbl. Nos. 4977, 5426, 6799, 7136, 7151, 7495, 7557, 7619 en 8593. Eene recapitulatie en gedeeltelijke wijziging van deze voorschriften is te vinden in Bijbl. No. 11303.

Over het verzenden van telegrammen omtrent belangrijke gebeurtenissen op politiek, militair of economisch gebied door de Hoofden van gewestelijk bestuur in de Buitengewesten rechtstreeks aan het Departement van Koloniën, zie Bijbl. Nos. 6799, 7151 en 8593.

Voorschrift tot bezigiug in officieele bescheiden van den term „Voor-Indiërs'' in stede van de benaming Klingaleezen, Klingen e.d., zie Bijbl. No. 11444.

Voorschriften van verschillenden aard.

Bij St. 1935 No. 441, jo. St. 1935 Nos. 442, 512, 549 en 1936 No. 200, zijn vastgesteld regelen inzake het opleggen van administratieve straffen en het beroep daarop („Straffen- en Beroepordonnantie'').

Bij St. 1935 No. 443 is vastgesteld eene regeling inzake het genieten van particuliere inkomsten door ambtenaren („Bijverdienstenordonnantie''). Landsdienaren mogen van hun positie als zoodanig geen gebruik maken tot het patroniseeren van nijverheidsvoortbrengselen (Bijbl. No. 4057).

Over het verrichten van werk voor particulieren door ingenieurs, opzichters, bouwkundigen e.a. zie Bijbl. No. 5958.

Over het zich onthouden op Zondag door Landsdienaren van elke officieele of semi-officieele bemoeienis met feestelijkheden, welke een publiek karakter dragen, zie Bijbl. No. 7297.

Over sluiting der Landskantoren enz. op Zon- en feestdagen, zie Bijbl. Nos. 5851, 7247 en 12790; voorts 8929 en 8974 (Mohammedaansche feestdagen).

Over het verbod tot onderhuring bij aanwerving van personeel voor 's Lands dienst, zie Bijbl. No. 5804.

Over tegemoetkoming wegens brandschade aan landsdienaren gehuisvest in tijdelijke landswoningen, zie Bijbl. Nos. 8750, 11944 en 13764.

Nopens het toekennen van tegemoetkomingen aan burgerlijke landsdienaren wegens het buiten hun schuld bij natuurrampen, opstand, onlusten of op dienstreizen beschadigd raken of verloren gaan van eigendommen, zie St. 1936 No. 459.

Bijbl. No. 8732 handelt over de toekenning van toelagen aan landsdienaren uit de landschapskassen.

In Bijbl. No. 10683 jo. 12893 zijn regelen gegeven met betrekking tot de reserve, welke de ambtenaren in het algemeen zich op politiek gebied door hun ambt zien opgelegd.

Betreffende lidmaatschap aan politieke vereenigingen van landsdienaren, zie Bijbl. No. 13039 jo. 13291. Voor candidaat-ambtenaren, zie Bijbl. No. 13283. Voor locale ambtenaren, zie St. 1935 No. 135.

Het is verboden toezeggingen te doen aan landsdienaren, waardoor vooruitgeloopen wordt op nog te nemen Regeeringsbeschikkingen, zie Bijbl. No. 10928.

Over het gebruik van handteekeningsstempels door landsdienaren handelt Bijbl. No. 10954.

Bijbl. No. 11170. Volgorde van toelating van het publiek op spreekdagen e.d. van gezaghebbenden.

Beleefdheidsgeschenken voor rekening van den Lande, zie Bijbl. No. 12795. Idem voor rekening van het locaal ressort, zie Bijbl. No. 13538.

Aankoop van ververschingen voor vergaderingen, zie Bijbl. No. 13085.

Bijbl. Nos. 12691 en 13536. Aansluiting op landskosten aan telefoonnetten van woningen van landsdienaren.

Bijbl. No. 14006. Vergoeding van door landsdienaren, die eene particuliere woning bewonen, bij spoedoverplaatsingen geleden huurschade.

Bijbl. 14019. Toepasselijkheid van voor tijdelijke landsdienaren geldende voorschriften op zgn. losse krachten.

B. INLANDSCHE.

Benoeming-Benoembaarheid.

Voor de regelingen van algemeene strekking wordt verwezen naar de hiervoor opgenomen personeele verordeningen voor Europeesche burgerlijke landsdienaren.

Bijzondere regelingen betreffende de benoeming van Inlandsche hoofden, ambtenaren en beambten:

a. in de gouvernementslanden op Java en Madoera zijn opgenomen in St. 1867 No. 168, 1887 No. 88, 1917 No. 119, 1919 No. 276 en 1926 No. 435;

b. in de gouvernementslanden buiten Java en Madoera — de residentie Atjeh en Onderhoorigheden uitgezonderd — zijn opgenomen in St. 1881 No. 117, 1900 No. 54, 1906 No. 374, 1909 No. 273 en 359, 1913 Nos. 199, 571 en 594, 1914 Nos. 321 en 361, 1915 No. 164, 1917 Nos. 37 en 119;

c. in de residentie Atjeh en Onderhoorigheden zijn opgenomen in St. 1908 No. 41 en 1922 No. 451.

Regelen voor de aanstelling, overplaatsing en het ontslag van Inlandsche Christen-leeraars zijn gesteld bij Bijbl. No. 12791.

Benoeming van Inlandsche ambtenaren mag niet plaats hebben en voordrachten daartoe mogen niet worden gedaan, zonder dat de controleur der betrokken afdeeling is gehoord (Bijbl. No. 3626).

Tegen benoeming van met Europeanen gelijkgestelde Inlanders tot eene specifiek Inlandsche betrekking bestaat geen bezwaar, zie Bijbl. No. 8346.

Zoowel bij eerste benoemingen in 's Lands dienst als bij bevorderingen tot hoogeren rang zal rekening moeten worden gehouden met de door de candidaten of de ambtenaren genoten opleiding, hetzij op eene opleidingschool voor Inlandsche ambtenaren, hetzij op Europeesche middelbare of lagere scholen (Bijbl. Nos. 4762, 5556 en 5693). Over de indienststelling van gediplomeerde ambtenaren voor den Inlandschen bestuursdienst op Java en Madoera, zie St. 1914 No. 52 jo. 1917 No. 220 en 1919 No. 464 en voor de Buitengewesten Bijbl. Nos. 8802, 8908 en 9510.

Voorschriften betreffende de benoeming en bevordering van ambtenaren bij den Inlandschen bestuursdienst op Java en Madoera (Benoemingsreglement voor den Inlandschen bestuursdienst) zijn vastgesteld bij Bijbl. Nos. 8167, 8661, 8815 en 9256. Zie voor de rangschikking van de getuigschriften betreffende genoten schoolopleiding, bedoeld bij artt. 8 en 9 van dat Reglement, Bijbl. Nos. 8350 en 9031.

Over de benoeming en het ontslag door de Hoofden van plaatselijk bestuur van al of niet van Landswege bezoldigde politie-oppassers bij hoofden van vreemde oosterlingen, zie St. 1910 No. 270. Benoeming van vaccinateurs, zie art. 4 der vaccineregeling, vastgesteld bij art. 2 van St. 1905 No. 285.

Zie verder St. 1867 No. 79 (indiening van voorstellen tot benoeming en ontslag van Inl. ambtenaren en hoofden door tusschenkomst, Dir. B. B.).

Bijbl. No. 14072. Aard van het dienstverband van vóór de afkondiging van het Indisch Burgerlijk Pensioenreglement aangestelde Inheemsche burgerlijke landsdienaren. Zie voorts onder Pers. verord. Europ. landsdienaren.

Schorsing. Krachtens art. 35 hunner instructie (St. 1867 No. 114), zooals dat art. is gew. bij St. 1895 No. 93, zijn de residenten bevoegd om, wanneer de belangen van den dienst dit vorderen, de onder hunne bevelen gestelde Inlandsche ambtenaren, uitgezonderd de Inlandsche officieren van justitie, in de uitoefening van hunne bediening te schorsen en tijdelijk in het daardoor openvallend ambt te voorzien.

Voor zooveel betreft personen, die door andere gezaghebbenden zijn benoemd, geschiedt de schorsing onder nadere goedkeuring dier gezaghebbenden.

Omtrent de toekenning van onderstand gedurende den schorsingstijd, zie Bijbl. No. 5869 jo. 12719 en 13307. Deze regeling is ook toepasselijk in de gevallen, dat de belangen van den dienst geene schorsing toelaten, doch een ontslag noodig is (Bijbl. No. 6123). Bijbl. Nos. 5869 en 6123 zijn ook van toepassing op Europeesche en Chineesche landsdienaren (zie Bijbl. No. 10776).

Voor het tijdstip van ingang van den onderstand, zie Bijbl. No. 13307.

Bij Bijbl. No. 10802 is de bevoegdheid tot toekenning van dezen onderstand overgedragen aan het betrokken Departementshoofd.

Ontslag. Over ontslag uit den dienst van uit hunne betrekking ontslagen Inlandsche ambtenaren, zie Bijbl. Nos. 4087, 4703, 5052 en 6648.

Over verschil tusschen ontslag uit de betrekking en uit 's Lands dienst, ten opzichte van het al of niet verleenen van „eervol'' ontslag, zie Bijbl. No. 4704.

Ontslag uit 's Lands dienst van niet door den Gouverneur-Generaal benoemde Inlandsche landsdienaren wordt slechts verleend in de gevallen, dat daarom door den betrokken persoon wordt gevraagd, dan wel dat er termen zijn tot het verleenen van een niet-eervol ontslag (Bijbl. No. 6648).

Over het verleenen van een niet-eervol ontslag uit 's Lands dienst van Inlandsche ambtenaren, die reeds geruimen tijd tevoren uit hunne betrekking werden ontslagen, handelt Bijbl. No. 12129.

Over het verleenen van ontslag uit 's Lands dienst ingeval Inlandsche landsdienaren zich aan deloyale handelingen hebben schuldig gemaakt handelt Bijbl. No. 11078.

Over ontslag uit 's Lands dienst onder toekenning van pensioen aan ongeschikte Inl. landsd. zie Bijbl. Nos. 7355 en 8722. Zie voorts B. G. S. 8—8—34 No. 1944a/C

Door de Regeering is aangenomen, dat ten aanzien van Inlandsche landsdienaren, zonder onderscheid van bezoldiging, die den Lande op zoogenaamd dienstverband dienen, het ontslag uit de betrekking gelijk staat met een ontslag uit 's Lands dienst (M. G. S. 14 Nov. 1906 No. 3375).

Zie verder onder Pers. verord. Europ. landsdienaren.

Herplaatsing van gewezen ambtenaren *Overplaatsing* *Wachtgeld en onderstand bij wijze van wachtgeld*	Zie onder Pers. verord. Europ. landsdienaren.

Administratieve straffen. Zie hieromtrent o.a. Bijbl. Nos. 2527, 5926 (dokters-djawa) en 5938 (vaccinateurs), St. 1899 No. 244, 1901 Nos. 206 en 266.

Bezoldiging. Zie onder Pers. verord. Europ. landsdienaren.

Voor de bezoldigingen van de Inlandsche hoofden in de afdeeling Groot-Atjeh, zie St. 1936 Nos. 362 en 612 en 1937 No. 620.

Vaststelling bedragen der toelagen van bijzondere ambtskosten regenten: Bijbl. 14074, staat III.

Tegemoetkoming aan nieuw optredende regenten t.b.v. de gedeeltelijke meubileering van de Kaboepaten en in de kosten van de installatie: Bijbl. 14097.

Keuring. Zie St. 1916 No. 26 voor keuring van personen, niet behoorende tot de Europeesche en daarmede gelijkgestelde bevolking, voor betrekkingen bij het Boschwezen.

Vrije woning. Huishuurvergoeding. Zie het te dien aanzien aangeteekende onder Europeesche ambtenaren hiervoren.

Voorschotten. Zie onder Pers. verord. Europ. landsdienaren.

Over het verleenen van voorschotten aan Regenten handelen Bijbl. Nos. 1234, 2306 en 6060. Voorstellen tot het verleenen van de hier bedoelde voorschotten behooren bij geheim schrijven te worden gedaan (Bijbl. No. 2652).

Regelen voor het verstrekken van premiën en voorschotten bij aanwerving, reëngagement en overplaatsing van het Inlandsch personeel van het korps

gewapende politie in N.-I. zijn vastgesteld bij St. 1914 No. 189, 1920 No. 533, 1924 No. 280, 1931 No. 505 en 1932 No. 383.

Over voorschotten voor de aanschaffing van dienstrijpaarden of dienstrijwielen, zie Bijbl. No. 9018.

Over de vergoeding van de door Inlandsche ambtenaren in het belang der politie gedane uitgaven handelt Bijbl. No. 7585.

Verloven. Zie ook onder pers. verord. Europ. landsdienaren.

Over het verleenen van binnenlandsche verloven aan Inlandsche landsdienaren, zie Bijbl. No. 8181. Krachtens Bijbl. No. 13234 jo. 13549 zijn de Regenten op Java en Madoera bevoegd tot het verleenen van binnenlandsche verloven of verlengingen daarvan aan het Inlandsch personeel bij de algemeene politie, hetwelk is toegevoegd aan de regenten en de aan hen ondergeschikte Inlandsche bestuursambtenaren, zoomede aan de schrijvers op de regents- en overige Inlandsche bestuurskantoren en aan de kantooroppassers bij de Inlandsche bestuurskantoren.

Over buitenlandsche verloven aan Inlandsche of met Inlanders gelijk gestelde landsdienaren, zie Bijbl. No. 6376.

Omtrent buitenlandsche verloven aan niet door de Regeering benoemde dessa- of negorijhoofden, die naar Mekka willen gaan, zie Bijbl. No. 11969.

Kostelooze geneeskundige behandeling. Zie onder Europ. ambtenaren.

Kostuums.

Voor Inlandsche Bestuursambtenaren op Java en Madoera, zie Bijbl. Nos. 12776, 12824, 13825 en 13992 (zie ook Bijbl. Nos. 2308, 2410, 2841 en 6973). Voor de Buitengewesten zie Bijbl. Nos. 3310, 5129, 8018, 8373 en 10824; St. 1916 Nos. 245 en 246, St. 1919 No. 512, St. 1920 Nos. 548, 555 en 625, St. 1921 Nos. 767 en 817, 1924 No. 201 en St. 1925 No. 176.

Voor de mantri's bij het Kadaster, zie Bijbl. No. 3687; voor de doktersdjawa St. 1903 No. 369; voor de Inl. klerken bij den P. T. T. Bijbl. No. 5194 en voor de districts- en onderdistrictshoofden in de residentiën Benkoelen, Lampongsche districten, Palembang en Djambi Bijbl. Nos. 8018 en 8373.

Bij G. B. van 21 October 1914 No. 22 is het voorschrift omtrent de kleeding van bureau-oppassers bij de ambtenaren van het B. B. op Java en Madoera (St. 1912 No. 456) en het bepaalde in St. 1897 No. 65 omtrent het ambtsdistinctief van de bureau-oppassers bij vorenbedoelde ambtenaren ook van toepassing verklaard op de in artikel 1, sub IV van het G. B. van 10 Juli 1914 No. 15 bedoelde boodschappers.

Zie voorts Bijbl. No. 6142 voor het kostuum van de op Java en Madoera geplaatste adjunct-inspecteurs van het Inlandsch onderwijs, zoo zij Inlanders zijn.

Voor het kostuum der Inlandsche tolken en translateurs voor de Soendaneesche taal, zie St. 1898 No. 238 en voor dat van het Inlandsch personeel bij het Boschwezen St. 1901 No. 352 en 1911 No. 224.

Pensioen en Onderstand.

Bij St. 1926 No. 550 is een nieuw reglement vastgesteld op het verleenen van pensioenen aan burgerlijke landsdienaren in Nederlandsch-Indië „het Indisch Burgerlijk pensioenreglement'', hetwelk strekt ter vervanging van o.m. het Inlandsch burgerlijk pensioenreglement. Behoudens voor zoover het Indisch Burgerlijk pensioenreglement anders bepaalt, moet laatstbedoeld reglement worden geacht te zijn vervallen.

Bij St. 1931 No. 500, gew. 1934 Nos. 115, 384, 385, 509 en 556, 1935 Nos. 7 en 294 en 1938 No. 171 is vastgesteld een pensioenreglement voor niet-Europeesche locale ambtenaren.

Omtrent *onderstand* aan Inlandsche of m.d.g. burg. landsdienaren, die uit 's Lands dienst zijn ontslagen zonder toekenning van pensioen, zie St. 1936 Nos. 243, 244 en Bijbl. 13923.

Aan weduwen van Inlandsche ambtenaren kan onderstand worden toegekend waarvoor in aanmerking komen de weduwen (eerste wettige vrouwen) van regenten en enkele anderen bij wijze van gunst, indien daartoe wegens hooge geboorte of om andere (politieke) redenen voldoende aanleiding wordt gevonden. Zie Bijbl. Nos. 112, 205, 234, 2884, 3117, 4006, 4912, 5529 en 5911, zoomede St. 1881 No. 189. Voorts komen voor deze gunst in aanmerking behoeftige weduwen, niet van hooge geboorte, wier echtgenooten den Lande meer dan vijf en twintig jaren trouw en eerlijk hebben gediend (Bijbl. Nos. 7587, 11256, 12574 en 13988.

Het Reglement op het verleenen van pensioenen aan weduwen van niet-Europeesche burgerlijke ambtenaren is opgenomen in St. 1931 No. 473 jo. 474, 1932 Nos. 380 en 381, 1934 No. 534 en 1936 No. 24.

Aan weduwen van landsdienaren, die in het huwelijk zijn getreden, nadat hare echtgenooten 's Lands dienst hadden verlaten, wordt geen onderstand verleend, zie R. G. S. 17 November 1881 No. 2142.

Zie omtrent het verleenen van onderstand aan weduwen van Inlandsche ambtenaren, die in of door de uitoefening van hun ambt of ter zake van die uitoefening tengevolge van gewelddadige aanranding of verzet of van met gevaar gepaard gaande dienstverrichtingen zijn overleden, Bijbl. Nos. 6996 en 11230. Bijbl. Nos. 6205 en 11230 hebben mede betrekking op de weduwen van in en door den dienst omgekomen Inlandsche landsdienaren in tijdelijken dienst.

Bijbl. No. 8620 handelt over toekenning van onderstand bij wijze van pensioen aan Chineesche landsdienaren.

Bij St. 1926 No. 555 is de bevoegdheid tot toekenning van onderstanden, als bedoeld bij Bijbl. Nos. 4912, 6996, 8178 en 8620, overgedragen aan den Directeur van Financiën. De toekenning van onderstanden op grond van Bijbl. No. 7587 jo. 11256 en 11230 geschiedt eveneens door laatstgenoemd Departementshoofd.

Zie voor mogelijke wedertoekenning van onderstand aan Inlandsche weduwen na ontbinding van haar later huwelijk B. G. S. 7-8-1922 No. 2187/III AI.

Zie verder over onderstand het rondschrijven Dir. B. B. 6 Juni 1884 No. 4105.

Eene regeling betreffende toekenning enz. van onderstand aan Madoereesche adellijken is vastgesteld bij Bijbl. No. 7660.

Over de wijze van afronding van aan weduwen van Inlandsche landsdienaren toegekende onderstanden handelt Bijbl. No. 10840.

Zie voor medetelling van magangdiensttijd voor pensioen Bijbl. No. 13597.

Afschaffing hormatgebruiken. Zie onder Pers. verord. Europ. landsdienaren.

Stamboeken. Bij Bijbl. No. 7689 zijn voorschriften betreffende de aanhouding en bewaring van stamboeken van Inlandsche burgerlijke landsdienaren in Nederlandsch-Indië vastgesteld. Zie ook circulaire 1sten Gouvernements Secretaris 4 Nov. 1910 No. 2491. Deze bepaling is niet van toepassing op de Inlandsche beambten bij den dienst der Staatsspoorwegen (Bijbl. No. 6697).

Conduitestaten. Behandeling van conduitestaten van Inlandsche ambtenaren, zie Bijbl. No. 8304, van Patihs Bijbl. No. 12975 en van Hoofden van Vreemde Oosterlingen Bijbl. No. 13119.

De algemeene regeling betreffende conduitebeoordeelingen van de burgerlijke landsdienaren is te vinden in Bijbl. No. 11403.

Opleiding in Nederland. Aan het Ministerie van Koloniën is, met den titel van „Raadsman voor studeerenden'' een gepensionneerd hoofdambtenaar verbonden, die belast is met het algemeen toezicht op met Landssteun in

Nederland voor den Indischen dienst studeerende personen en van raad en bijstand dient aan daar te lande verblijfhoudende Inlanders en andere uit Indië afkomstige personen.

Omtrent de overmaking naar Nederland met behulp van 's Lands kas van gelden voor ter opleiding in Nederland vertoevende jongelieden, zie Bijbl. No. 5827.

Titulatuur. Beoordeeling aanspraken adellijken titel of praedicaat, Bijbl. Nos. 13711, 14112.

RIDDER-ORDEN.

Ridder-orden worden door eene wet op voorstel des Konings ingesteld. Vreemde orden, waaraan geene verplichtingen verbonden zijn, mogen worden aangenomen door den Koning en met Zijne toestemming door de Prinsen van Zijn huis. In geen geval mogen onderdanen des Konings vreemde ordeteekenen aannemen zonder Zijn bijzonder verlof.

Er zijn drie Nederlandsche Ridder-orden: de Militaire Willems-orde, de Orde van den Nederlandschen Leeuw en de Orde van Oranje-Nassau.

Militaire Willemsorde.

De Militaire Willemsorde, ingesteld bij Ned. St. 1815 No. 33*, gew. 1864 No. 33 en 1886 No. 64, (zie Bijbl. No. 3423), en laatstelijk bij Ned. St. 1920 No. 941, Indisch St. 1921 No. 319, strekt tot belooning van uitstekende daden van moed, beleid en trouw bedreven door hen, die ter zee of te land, in welke betrekking ook en zonder onderscheid van stand of rang, den Koning en het vaderland dienen. In bijzondere gevallen kan de Orde worden gegeven aan vreemde krijgslieden, niet in Nederlandschen dienst. Het Grootmeesterschap is onafscheidelijk aan de Kroon der Nederlanden verbonden.

De Orde bestaat uit vier klassen: grootkruisen, commandeurs, ridders van de derde en van de vierde klasse.

Het versiersel is een wit geëmailleerd kruis met acht gouden geparelde punten. Op de armen van het kruis, de woorden: „voor moed, beleid, trouw''. Over het kruis ligt het Bourgondische kruis, bestaande uit groene laurierstokken, saamverbonden door den gouden vuurslag en op de tegenzijde vervangen door een blauw geëmailleerd medaillon, waarop in het midden van een laurierkrans de W; alles gedekt door eene Koninklijke Kroon. Het lint is oranje met twee smalle donkerblauwe strepen.

Het teeken van onderscheiding is:

Voor de grootkruisen een zilveren ster, geborduurd op den rok aan de linkerzijde, en het juweel van de Orde aan een lint, vier vingers breed, *en écharpe* van de rechter- naar de linkerzijde.

Voor de commandeurs het ordeteeken geborduurd op den rok aan de linkerzijde zonder ster, doch met de kroon en het juweel aan een lint, drie vingers breed, *en sautoir.*

Voor de ridders van de derde klasse het ordeteeken aan een lint, twee vingers breed aan het knoopsgat; voor de ridders van de vierde klasse een kleiner ordeteeken, hebbende de punten, vuurslag en kroon in zilver, aan een lint, één vinger breed aan het knoopsgat.

De krijgslieden te water en te land, die onder den rang van officier tot Ridders van de vierde klasse worden benoemd, erlangen van de dagteekening hunner benoeming *riddersoldij* volgens den graad, bekleed op het oogenblik dat zij zich de ridderorde waardig hebben gemaakt; het bedrag dier soldij is voor elken graad vastgesteld bij militair tarief No. 47, vastgesteld bij St. 1873 No. 132, laatstelijk gew. 1922 No. 49. Aan eene benoeming tot ridder van de derde klasse is het dubbele van de riddersoldij verbonden.

Het lidmaatschap en het versiersel der Orde worden verloren door eene onherroepelijke veroordeeling tot gevangenisstraf van drie jaren of tot zwaardere straf. Het recht om de orde te dragen wordt bovendien verloren: *definitief* door de straf van cassatie, wanneer die gepaard gaat met ontzetting van het recht om ooit weder bij de gewapende macht of als militair geëmloyeerde te dienen, en *tijdelijk* gedurende den tijd waarvoor is uitgesproken de straf van ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen.

Vereeniging van Officieren, Ridders der M. W. O. Slot Rgln. Ts 28811/37.

Orde van den Nederlandschen Leeuw.

De Orde van den Nederlandschen Leeuw, ingesteld bij Ned. St. 1815 No. 47, gew. 1886 No. 64 (zie Bijbl. No. 3422), strekt ter vereerende onderscheiding van alle Nederlanders, die bewijzen geven van beproefde vaderlandsliefde, bijzonderen ijver en trouw in het volbrengen hunner burgerplichten, of buitengewone bekwaamheid in wetenschappen en kunsten. Deze Orde kan, in bijzondere gevallen, ook aan vreemden gegeven worden. Het Grootmeesterschap is onafscheidelijk aan de Kroon der Nederlanden verbonden.

De Orde bestaat uit drie klassen: grootkruisen, commandeurs en ridders.

Zij, die zich door nuttige daden, door zelfopoffering en door andere blijken van menschenliefde eene onderscheiding waardig maken, kunnen onder den naam van Broeders aan de Orde verbonden worden. De Broeders genieten eene toelage van 200 gl. 's jaars, die voor de helft op de weduwe overgaat.

Het versiersel der Orde is een wit geëmailleerd kruis met een gouden W tusschen elk der armen. Het kruis heeft aan de eene zijde een blauw geëmailleerd rond, waarop in gouden letters de worden „Virtus Nobilitat''; aan de tegenzijde den Leeuw, zooals hij in het wapen van het Rijk voorkomt; alles gedekt met een gouden Koninklijke Kroon. Het lint is Nassausch blauw met twee oranje strepen.

Het teeken van onderscheiding is:

Voor de grootkruisen het ordeteeken, van de zijde waarop de spreuk: „Virtus Nobilitat'' gevonden wordt, zonder kroon op een gouden ster geborduurd op den rok aan de linkerzijde, en het juweel der Orde aan een lint, vier vingers breed, *en écharpe* van de rechter- naar de linkerzijde. De grootkruisen zijn bevoegd tot het dragen van het klein-costuum voor 's Konings Ministers bepaald.

Voor de commandeurs het ordeteeken, als voren geborduurd op den rok zonder ster, doch gedekt met de kroon, en het juweel aan een lint, drie vingers breed, *en sautoir.*

Voor de ridders het ordeteeken aan een lint twee vingers breed aan het knoopsgat.

De broeders dragen in plaats van het kruis een zilveren medaille, hebbende aan de eene zijde het zinnebeeld der Orde, aan de keerzijde hare spreuk, en hangende aan een Nassausch-blauw lint, ter breedte van anderhalven duim, met een oranje streep in het midden.

Het lidmaatschap en het versiersel der Orde worden verloren door eene onherroepelijke veroordeeling tot gevangenisstraf van drie jaren of tot eene zwaardere straf. Voor het definitief dan wel tijdelijk verlies van het recht om de orde te dragen gelden dezelfde voorschriften als bij de Militaire Willemsorde (zie hiervoren).

Bij Koninklijk besluit van 12 April 1923 No. 13 is bepaald dat de versierselen op Rijkskosten worden verstrekt indien de benoemde een vreemdeling is, of in het geval van benoeming tot Broeder. Van Rijkswege verstrekte

versierselen worden bij bevordering tot hoogeren rang of overlijden aan den Kanselier der Nederlandsche Orden teruggezonden.

Orde van Oranje-Nassau.

De Orde van Oranje Nassau, ingesteld bij Ned. St. 1892 No. 55, gew. 1923 No. 105, strekt tot vereerende onderscheiding van Nederlanders of vreemdelingen, die zich jegens de Koningin en den Staat of jegens de maatschappij op bijzondere wijze hebben verdienstelijk gemaakt. Het Grootmeesterschap is onafscheidelijk aan de Kroon der Nederlanden verbonden.

De Orde bestaat uit vijf klassen en eene eeremedaille is daaraan verbonden. De ridders der eerste klasse dragen den naam van grootkruisen, die der tweede klasse den naam van groot-officieren, die der derde klasse den naam van commandeurs, die der vierde klasse den naam van officieren en die der vijfde klasse den naam van ridders.

Het versiersel dezer Orde bestaat in een kruis met acht geparelde punten en een doorloopenden laurierkrans tusschen de armen en gedekt met eene Koninklijke Kroon, alles van goud voor de eerste vier klassen en van zilver voor de vijfde klasse; de armen van het kruis zijn wit geëmailleerd met blauw geëmailleerd hart; in het midden van het kruis bevindt zich een blauw geëmailleerd rond schild, omgeven door een wit geëmailleerden rand, beiden met goud omlijst, aan de eene zijde op het ronde schild de Leeuw, zooals hij in het wapen van het Rijk voorkomt, en op den rand in gouden letters de woorden „Je maintiendrai'', en aan de tegenzijde op het ronde schild eene met eene gouden Koninklijke Kroon gedekte gouden W en op den rand in gouden letters de woorden „God zij met ons''. Voor militairen worden, in stede van den laurierkrans, aan het versiersel aangebracht twee zilveren zwaarden met gouden gevest, schuin gekruist achter het ronde schild. Het lint is oranje tusschen twee strepen van Nassausch blauw, de kleuren gescheiden door eene smalle witte streep.

Het teeken van onderscheiding is:

Voor de grootkruisen eene achthoekige zilveren ster, hebbende in het midden het ronde schild met rand, waarop de Leeuw en de woorden „Je maintiendrai'' gevonden worden, te dragen op de linkerborst en het versiersel van de Orde aan een lint, honderd een millimeter breed, te dragen als sjerp van den rechterschouder naar de linkerheup. Op de ster bestemd voor militairen worden buitendien onder het ronde schild twee schuin gekruiste zilveren zwaarden met gouden gevest aangebracht.

Voor de groot-officieren eene vierhoekige zilveren ster, hebbende in het midden het ronde schild met rand, waarop de Leeuw en de woorden „Je maintiendrai'' gevonden worden, te dragen op de linkerborst en het versiersel van de Orde aan een lint, vijf en vijftig millimeter breed, te dragen om den hals. Op de ster bestemd voor militairen worden buitendien onder het ronde schild twee schuin gekruiste zilveren zwaarden met gouden gevest aangebracht.

Voor de commandeurs het versiersel van de Orde aan een lint, vijf en vijftig millimeter breed, te dragen om den hals. Voor de officieren een kleiner versiersel van de Orde aan een lint, zeven en dertig millimeter breed, te dragen aan het linker knoopsgat, en op het lint eene rozet.

Voor de ridders een versiersel van de Orde van dezelfde grootte als dat voor de officieren, maar met kroon, geparelde punten, omlijsting van de armen van het kruis en laurierkrans van zilver, aan een lint, zeven en dertig millimeter breed, te dragen aan het linker knoopsgat.

De eeremedaille, welke in brons, zilver en goud kan verleend worden, is rond, gedekt met eene Koninklijke Kroon van hetzelfde metaal als de

medaille, en vertoont aan de eene zijde het ordekruis, versierd, naar gelang van omstandigheden, met den laurierkrans of de gekruiste zwaarden; aan de tegenzijde eene W, met het randschrift „God zij met ons''; zij wordt gedragen aan het ordelint, zeven en twintig millimeter breed, aan het linker knoopsgat. Het lint mag evenwel niet zonder de medaille gedragen worden.

Het lidmaatschap en versiersel dezer Orde kan niet worden verloren, dan ten gevolge van eene onherroepelijke veroordeeling tot gevangenisstraf van drie jaren of tot zwaardere straf. Voor het definitief dan wel tijdelijk verlies van het recht om de orde te dragen gelden dezelfde voorschriften als bij de Militaire Willemsorde (zie hiervoren).

Bij Koninklijk besluit van 12 April 1923 No. 12 is bepaald dat de versierselen op Rijkskosten worden verstrekt ingeval de benoemde een vreemdeling is, of in het geval van toekenning van een medaille. Van Rijkswege verstrekte versierselen worden bij de bevordering tot hoogeren rang of overlijden aan den Kanselier der Nederlandsche Orden teruggezonden.

Kruis voor Moed en Trouw.

Het eereteeken voor Moed en Trouw, ingesteld bij St. 1839 No. 27, gew. 1865 No. 98, 1870 No. 32, 1886 No. 219, 1898 No. 167 en 1914 No. 481, strekt ter belooning van degenen, die in Nederlandsch-Indië in den krijgsdienst uitstekende daden verrichten en niet behooren tot eenig Europeesch korps of van geen Europeesche afkomst zijn. Het bestaat uit een omlijst achtpuntig kruis, hebbende vier gespleten armen, in het midden samengevoegd door een omlijst rond schild, dat aan de voorzijde den Nederlandschen Leeuw vertoont met pijlenbundel en zwaard, aan de keerzijde de woorden „Koninklijk huldeblijk'' in Javaansch en Maleisch letterschrift. Tusschen de armen vertoonen zich twee opwaarts gerichte klewangs, met het kruis verbonden door een krans van eikenloof en laurierbladen. Het kruis, dat aan weerszijden het opschrift draagt „voor moed en trouw'', en wel aan de voorzijde in Nederlandsche taal, aan de keerzijde in Javaansch of Maleisch letterschrift, is gedekt door eene Koninklijke kroon, die door middel van den vuurslag daaraan is verbonden.

Het eereteeken zal worden gedragen op de linkerborst, op of aan het lint in het eerste geval behoort het lint een breedte te hebben van ± 25 millimeter, zooals is vastgesteld voor het dragen van de decoratie der Militaire Willemsorde 4e klasse.

De eereteekens zijn tweeërlei, namelijk zilveren en bronzen. De eerste worden verleend bij zeer uitstekende daden of wel, wanneer een militair, reeds met het bronzen kruis begiftigd, voortgaat met het geven van herhaalde bewijzen van moed en trouw.

De chefs der korpsen of detachementen zijn op hun verantwoordelijkheid verplicht, ter kennis van hunne superieuren te brengen de uitstekende daden onder hunne bevelen bedreven en te hunner kennis gekomen, al geschiedde ook door de uitvoerders derzelve geen bijzonder aanzoek. De maatregelen verder te nemen om aan de belanghebbenden het eereteeken te bezorgen, zijn dezelfde als met opzicht tot de Militaire Willemsorde zijn voorgeschreven in het reglement van administratie en discipline dier orde.

Het eereteeken wordt toegekend door den Gouverneur-Generaal en gaat vergezeld van een door den Gouverneur-Generaal onderteekend brevet, in de Nederlandsche, Javaansche en Maleische talen, houdende bekendstelling van den naam des begiftigden en dat hem het eereteeken uit naam van Z. M. den Koning (H. M. de Koningin) wordt geschonken.

Ten opzichte van het ontnemen van het eereteeken zullen dezelfde formaliteiten en bepalingen worden in acht genomen, welke voor de Militaire

Willemsorde zijn vastgesteld in het reglement van administratie en discipline.

Het Kruis voor Moed en Trouw kan door den Gouverneur-Generaal ook worden toegekend aan Inlanders en met dezen gelijkgestelden, niet behoorende tot het leger in Nederlandsch-Indië. In ieder geval, waarin krachtens het tegenwoordig besluit het eereteeken wordt toegekend, beslist de Gouverneur-Generaal of aan het eereteeken een toelage zal worden verbonden en wanneer zij wordt toegekend, volgens welken militairen rang zij zal worden genoten.

Eereteekens, Titels, Rangen en Staatsie.

Eereteekens.

Aan Inlanders van aanzien of verdienstelijke Vreemde Oosterlingen kan ter belooning van bewezen diensten een eereteeken worden toegekend, van goud, zilver of brons (Bijbl. Nos. 2500, 3179, 4961, 7083 en 10507). Voor den vorm van dit eereteeken zie Bb. No. 6201, voor de gevallen waarin het verloren gaat Bijbl. No. 2893 en 5373.

De Gouverneur-Generaal bepaalt of het recht tot dragen van het teeken al dan niet vervalt wanneer op een daarmede begiftigden persoon de artt. 35, 36 of 37 I. S. worden toegepast (Bijbl. No. 5373).

Deze onderscheidingsteekens behoeven bij overlijden niet te worden teruggegeven (Bijbl. No. 4158). De wijze van uitreiking is geregeld in Bijbl. No. 12083.

Zie verder Bijbl. No. 7083 (desahoofden), R. G. S. 16 Febr. 1924 No. 54/III AI, R. G. S. 12 Sept. 1925 No. 1650/III AI (voordrachten door tusschenkomst van den Adviseur voor Inlandsche Zaken), R. G. S. 16 Dec. 1927 No. 2545/AI (advies Hoofden van gewestelijk bestuur) en Rondschr. Dir. B. B. 22 Juli 1884 No. 5310.

Titels, rangen en staatsie.

St. 1820 No. 22 reglement op de verplichtingen, rangen en titels der regenten op Java, dat van de aan de regenten ondergeschikte Inlandsche ambtenaren St. 1824 No. 13, Vgl. St. 1858 No. 54. Voor assistent-wedana's St. 1874 No. 194, gew. 1900 No. 288.

In de Buitengewesten: St. 1891 No. 109, gew. 1925 No. 176 (Minahassa en Gorontalo), St. 1906 No. 374 en 1907 No. 161 (Celebes en Onderhoorigheden), St. 1824 No. 19*a* (regenten in Ambon) en Bijbl. No. 5128 (Benkoelen).

Over adellijke titels in het algemeen en over die voor „Raden'' en „Mas'' in het bijzonder handelen Bijbl. No. 12082, M. G. S. 26 Maart 1903 No. 1023 en R. G. S. 7 Nov. 1929 No. 2395/AI.

Op de gele songsong hebben betrekking St. 1867 No. 53 en Bijbl. No. 10891.

Voor *pajoengs*, staatsie en gevolg zie verder St. 1874 No's 224 en 225 (kassiers en geldtellers bij 's Lands kassen, cipiers), St. 1879 No. 75 en Bijbl. No. 1350, 2227 en 3347 (onderwijzers), St. 1893 No. 88 (veeartsen), St. 1896 No. 167 en 1917 No. 433 (klerken P. T. T.), St. 1896 No. 241 (klerken en teekenaars S.S.), St. 1897 No. 197 (onderopzichters, hoofdmandoers, conducteurs en telegrafisten S.S.), St. 1898 No. 238 (tolken en translateurs), St. 1901 No. 352 en 1911 No. 224 (personeel bij het Boschwezen), St. 1903 No. 369 (artsen), St. 1906, No. 393 (personeel Pandhuisdienst), Bijbl. No. 3687 (mantri's bij het Kadaster), 4906 (gewezen ambtenaren die zitting hebben in een landraad).

Algemeene regelen over het voeren van een pajoeng zie Bijbl. No. 1531, 1691 jo. 3373, 1983.

Over *rottingstokken* Bijbl. No. 3136 (Palembang), 11654 (Djambi) en 12008 (Riouw).

Over den naam *„mantri''* in het algemeen St. 1867 No. 168.
